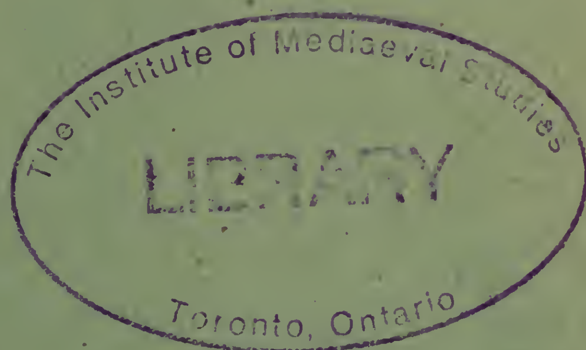
The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΕΙΑ

3

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΟΓΟΙ, ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ, ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.
ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑΤΑ, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΙΣΑΑΚΙΟΝ.
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ.

ΠΡΟΤΑΣΣΕΤΑΙ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΕΡΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΑΥΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩΝ ΚΑΘ' ΟΛΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1910

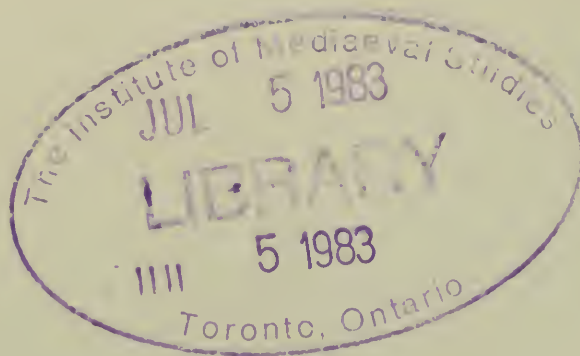

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΩι

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩι

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ μεγάλη ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ τελείως ἄνευ τῆς εἰς αὐτὴν συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων λογίων τῶν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἀμέσως μετ' αὐτὴν μεταναστευσάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ ἑλληνισμὸς ἐν ἡμέραις πατρίων ἀτυχιῶν παρέσχε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν καθ' ὅλου, μεταλαμπαδεύσας ἐκ τοῦ ἑτοιμοθανάτου ἢ ἤδη πεσόντος Βυζαντίου εἰς τὴν Ἑσπερίαν τὴν πολύτιμον παρακαταθήκην, ἣν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ εἶχε διαφυλάξει ὁ βυζαντιακὸς κόσμος. Καὶ πλεῖστα μὲν σημεῖα τῆς τοιαύτης τοῦ ἑλληνισμοῦ δράσεως ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Ἀναγεννήσεως διεφωτίσθησαν διὰ τῶν ἐξαιρέτων συγγραφῶν τοῦ Γεωργίου Voigt[1] καὶ τοῦ Αἰμιλίου Legrand[2] καὶ πλήθους μονογρα-

[1] *Georg Voigt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus. Δύο τόμοι Ἔκδοσις τρίτη ἐπιμελείᾳ κ. *M. Lehnerdt*. Ἐν Βερολίνῳ 1893.—Πληρεστέρα τῆς δευτέρας ἐν ἔτει 1880-1 ἐκδόσεως τοῦ πρωτοτύπου ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις Il risorgimento dell' antichità classica... Traduzione italiana con prefazione e note der professore *D. Valbusa* arrichita di aggiunte e correzioni inedite dell' autore. Δύο τόμοι. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1888 καὶ 1890. Giunte e correzioni con gli Indici bibliografico ed analitico per cura di *Giuseppe Zipple*. 1897. Τῶν λοιπῶν συγγραφῶν, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ Ἀργυροπούλου, γενήσεται μνεία κατωτέρω ἑκάστοτε. Τὰ δὲ περὶ αὐτοῦ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ *Kutorga* ἐν τῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως (ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ ῥωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας 1891, Μάϊος, σελ. 104-5) οὐδὲν παρέχουσι τὸ νέον.

[2] Bibliographie hellénique....aux XVe et XVIe siècles. Τόμοι δύο. Ἐν Παρισίοις. 1884.

φιῶν διαφόρων νεωτέρων ἐρευνητῶν. Ἀλλ' ἀπέχομεν ὅμως ἀκόμη πόρρω πλήρους ἱστορίας τοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Ἀναγεννήσει, πλεῖστον δὲ ἢ μᾶλλον τὸ πλεῖστον πρὸς συγγραφὴν τοιαύτης ἱστορίας ὑλικὸν μένει ἀκόμη ἀνέκδοτον ἐν τοῖς κώδιξι τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τοῖς ἐγγράφοις τῶν ἀρχείων. Διὰ τοῦτο δ' εὔλογος ὑπῆρξεν ἡ εἰςηγήσει τοῦ κ. F. Vigouroux ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ ἔτος 1900 συνελθόντος συνεδρίου τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας ψηφισθεῖσα πρότασις ἥδε· «Ἐπειδὴ τὸ ἡμέτερον συνέδριον εἶνε πεπεισμένον περὶ τῆς προφανῶς μεγίστης ὠφελείας ἣν θὰ παρεῖχεν ἔκδοσις ἱστορίας τῆς ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἑλληνικῆς παιδείας, στηριζομένης ἐπὶ τῶν μνημείων, ψηφίζει, ὅπως ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἰταλίας, ταῖς μοναῖς κτλ., ἐν αἷς σώζονται τοιαῦτα μνημεῖα καὶ ἔγγραφα, δημοσιευθῶσιν ὑπὸ ἁρμοδίων ἀνδρῶν οἱ κατάλογοι, τὰ κείμενα, αἱ φωτογραφικαὶ εἰκόνες καὶ ἱστορικαὶ διαφωτίσεις τῶν μνημείων τούτων, ἐξ ὧν πάντων θὰ ἐδιδάσκετο τέλος ἡ προμνημονευθεῖσα ἱστορία» [1].

Μεταξὺ δὲ τῶν κορυφαίων Ἑλλήνων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος εἴπερ τις καὶ ἄλλος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν λοιπὴν Ἑσπερίαν, διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος.

Πλεῖσται τῶν συγγραφῶν τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἔμενον ἀνέκδοτοι ἢ ἦσαν κακῶς ἐκδεδομέναι. Προςφωνήματα πρὸς αὐτὸν ἢ ἀνασκευαὶ θρησκευτικῶν αὐτοῦ γνωμῶν ἔπρεπε νὰ ἀναθεωρηθῶσι διὰ νέας ἐκδόσεως. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ Ἰσαακίου ἢ ἄλλων πρὸς αὐτοὺς ἢ ἄλλαι πρὸς τρίτους ἀπευθυνόμεναι, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ τῶν Ἀργυροπούλων, ἦσαν σποράδην, ἐνίοτε δὲ καὶ κακῶς, ἐκδεδομέναι ἢ ἐλάνθανον ἐν δυςπροςίτοις βιβλίοις ἢ ἦσαν ὅλως ἀνέκδοτοι, ἀποφάσεις τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας περὶ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διδάξαντος Ἰωάννου Ἀργυροπούλου

[1] Ἴδε Conventus alter de archaeologia christiana Romae habendus. Commentarius authenticus. Τεῦχος 5 τῆς 18 Μαΐου 1900 σ. 202.

ἄξιαι λόγου πολλοῦ συνανεφύροντο μετ' ἄλλων ἐγγράφων ἀλλοτρίων. Ταῦτα πάντα συμπεριελήφθησαν ἐν τοῖς ἀνὰ χεῖρας Ἀργυροπουλείοις, ἅτινα μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτυπωθεισῶν ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ τῶν προτασσομένων αὐτῶν προλεγομένων, τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ (Praefationes), αἵτινες ἐξεφωνήθησαν καθ' ὃν χρόνον ἐδίδασκεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ συνελέχθησαν πρὸ δέκα ἐτῶν ἰδίᾳ [1], συναποτελοῦσι πᾶν ὅ τι μέχρις ἡμῶν περισωθὲν ἔγραψεν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ἢ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰσαάκιος, πᾶν ὅ τι ἐξεῦρον ἐπισταλὲν πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ὅσα ἠδυνήθην νὰ συλλέξω γραφέντα περὶ αὐτῶν ἐν ἐπιστολαῖς συγχρόνων πλὴν τῶν ἤδη γνωστῶν καὶ χρησιμοποιηθέντων.

Τὰ ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις ἐκδιδόμενα ἀποτελοῦσι κατὰ ταῦτα οὐ μόνον συλλογὴν ἀξιολογωτάτων ἔργων τοῦ διακεκριμένου λογίου Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, ἐκδιδομένων κριτικῶς ἐπὶ τῇ βάσει ἁπάντων τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν κωδίκων, ἀλλὰ καὶ σύνταγμα πλῆρες μνημείων περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων. Ἀκριβῆ δὲ ἀναγραφὴν τῆς εἰς τὰ Ἀργυροπούλεια περιληφθείσης ὕλης, ἧς ἡ προέλευσις ἐδηλώθη ἑκάστοτε ἐν ὑποσημειώσει τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων, εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τέλει τῆς παρούσης ἐκδόσεως ἐν τῷ πίνακι τῶν Περιεχομένων.

Εἰς δὲ τὰ ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις περιλαμβανόμενα προστίθεται τὸ ἐν τέλει τῆς παρούσης Εἰςαγωγῆς ἐκδιδόμενον ἔργον τοῦ

[1] *Karl Müllner* Reden und Briefe italienischer Humanisten. Ein Beitrag zur Geschichte der Pädagogik des Humanismus. Ἐν Βιέννῃ. 1899. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἐξεδόθησαν αἱ ἑξῆς διδασκαλίαι τοῦ Ἀργυροπούλου· α' (σ. 3-18). Praefatio in libris Ethicorum quinque primis die IV Februarii, hora XIV, die Veneris, 1456 habita· β' (σ. 19-30). Praefatio die prima Februarii 1457, hora XIV, ab Johanne Argyropulo Florentiae habita in sexto libro Ethicorum· γ' (σ. 31-43). Die III. Novembris 1458, hora fere XIV. In libris tribus primis Physicorum· δ' (σ. 43-48). Praefatio die V. Novembris ab Johanne Argyropulo hora fere XIV, die Mercurii, 1460 habita in libro de anima· ε' (σ. 48-50). In libro etiam de anima Secunda lectio· ϛ' (σ. 53-57). In libro Mechanicorum. Die XXI. Novembris 1462.

Γεωργίου Σχολαρίου ἀνασκευάζοντος τὰς περὶ ἀγγέλων δοξασίας τοῦ Ἀργυροπούλου. Λυποῦμαι δὲ, ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ συμπεριλάβω εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην τὸ ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐν Μακεδονίᾳ μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἢ Κοσινίτζης ὑπ' ἀρ. 192, φ. 29β-33β, πιθανῶς αὐτογράφῳ τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, ἔργον αὐτοῦ τούτου τὸ ἐπιγραφόμενον « Τοῦ αὐτοῦ Ἀντίρρησις πρὸς τὰ τοῦ σοφιστοῦ Ἀργυροπούλου τοῦ λατινόφρονος ληρήματα, ὅτι οὐ παρὰ τὸ μὴ αἰτήσασθαι τὸν θεόθεν φωτισμὸν ἡ τοῦ ἐξ ἀρχῆς Ἑωσφόρου σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀπόπτωσις, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπροσεξίαν καὶ ῥαθυμίαν τῆς οἰκείας προαιρέσεως· ἐπεὶ τὸν φωτισμὸν τὸν ἐκ τῆς θείας ἐλλάμψεως πάντες ἄγγελοι ἐξ ἀρχῆς ἐπίσης ἐδέξαντο » [1]. Ἄλλο δ' ἔργον αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου εἶνε ὁ « Παραμυθητικὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ λαμπροτάτου υἱοῦ τοῦ μεσάζοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ », ὅςτις περιείχετο ἔν τινι τῶν κωδίκων τοῦ Ἐσκουριάλου τῶν καέντων κατὰ τὴν περιώνυμον πυρκαϊὰν τοῦ 1671 [2], ἐν οὐδενὶ δ' ἄλλῳ κώδικι περιεσώθη.

Παρατηρητέον δ' ὅτι εἰς τὴν ἐμὴν ἔκδοσιν δὲν συμπεριελήφθησαν δύο ἔργα ἀποδοθέντα μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, ἀλλὰ μετ' ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν ἀποδεικνυόμενα ὡς μὴ γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ. Τούτων πρῶτον εἶνε ἡ ἐν τοῖς κώδιξι 817 (φ. 164α-174β) καὶ 1191 (φ. 32β-39β) τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης περιλαμβανομένη πραγματεία ἡ ἐπιγραφομένη « Σύγκρισις παλαιῶν ἀρχόντων καὶ νέων τοῦ νῦν αὐτοκράτορος ». Αὕτη ἀνέκαθεν καὶ μέχρις ἐπ' ἐσχάτων ἐθεωρεῖτο γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου [3]. Κἀγὼ δὲ, ἐκδοὺς ἄλλοτε χωρία τινὰ αὐτῆς, ἀπέδωκα

[1] Ἴδε ***Ἀθαν. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ συγγραμμάτια ἔγγραφά τε καὶ ἄλλα κείμενα κατ' ἐκλογὴν συλλεγέντα ἐκ τῶν ἐν τῇ « Μαυρογορδατείῳ βιβλιοθήκῃ » ἀναγραφομένων χειρογράφων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1884 σ. 95 κ. ἑ.

[2] *Miller* Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial. Ἐν Παρισίοις. 1848. σ. 361.

[3] Πλὴν ἄλλων ἴδε *Fabricius Harles* Bibliotheca Graeca. Τόμ. ΙΑ' σ. 461.— *Hodius* De Graecis illustribus linguae graecae literarumque humaniorum instauratoribus. Ἐν Λονδίνῳ. 1742. σ. 204.— ***Ζαβίρα*** Νέα Ἑλλὰς ἐκδ. ***Κρέμου*** σ. 63. — *Omont* Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque

αὐτὴν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, στοιχῶν εἰς τὴν φερομένην γνώμην περὶ αὐτοῦ ὡς συγγραφέως αὐτῆς[1]. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡ γλῶσσα τῆς Συγκρίσεως ταύτης δὲν εὐαρμοστεῖ πρὸς τὸ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων συγγραφῶν τοῦ Ἀργυροπούλου ὕφος αὐτοῦ, τοῦτο δὲ ἡ Σύγκρισις ἔχει θέμα τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ, ἐπὶ τὸ κολακευτικώτερον γραφεῖσα ὑπὲρ αὐτοῦ ἔτι ζῶντος, ἤτοι πρὸ τοῦ 1425, ὅτε ὁ Ἀργυρόπουλος συμφώνως πρὸς τἀποδειχθησόμενα κατωτέρω δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε πρεσβύτερος δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ἐτῶν. Τὸ δὲ δεύτερον συγγραμμάτιον, πρὸς ὃ συνεδέθη ὁπωσδήποτε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀργυροπούλου εἶνε ἡ «Ἀνωνύμου μονῳδία εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ὑπὸ τῶν σφαγέων παρὰ Κώνσταντος ἀδελφοῦ σταλέντων διεφθαρμένον» ἡ ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Morel, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Hearne, Havercamp καὶ Frotscher. Ἀλλ' ὁ Ῥιχάρδος Förster ἀπέδειξε μετὰ προηγηθείσας ὑπονοίας τοῦ Wesseling, ὅτι οὐχὶ Κωνσταντῖνος ὁ νεώτερος, ἀλλ' ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος Β' ὁ τοῦ Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου ἀδελφὸς ὁ τῷ 1448 ἀποθανὼν περὶ τὴν Σηλυβρίαν εἶνε ὁ ἀνὴρ, εἰς ὃν ἀναφέρεται ἡ μονῳδία αὕτη. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἠδύνατο νἀποδοθῇ ἡ συγγραφὴ τῆς ἀνωνύμου ταύτης μονῳδίας, ὑποδεικνύει καὶ τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους σχέσεων αὐτοῦ τῶν ἀποδεικνυομένων καὶ ἐκ τῆς μονῳδίας ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου[2]. Ἀλλ' οὔτε καὶ ταύτης τῆς μονῳδίας ἡ γλῶσσα φαίνεται οὖσα ἡ τοῦ Ἀργυροπούλου, οὔτε ἄλλως φαίνεται δυναμένη νὰ στηριχθῇ ἡ ἄνευ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ὡς ἁπλῆ πιθανότης ἐκφερομένη εἰκασία τοῦ Förster.

Nationale. Ἐν Παρισίοις. 1898 σ. 153. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι ἐν σ. 258, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ κώδικος 1191, λέγει· Anonymi Comparatio veterum principum cum juniori imperatore.

[1] Νέος Ἑλληνομνήμων Τόμ. Β' σ. 181, 452. — Τόμ. Δ' σ. 243.

[2] *Förster* Eine Monodie auf Theodoros Paläologos ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Θ' (1900) σ. 646.

Ἀλλά, καὶ παραλειπομένων τῶν ἀπιθάνως εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον προςγραφέντων τούτων ἔργων, ἀξία λόγου ἀπέβη ἡ ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας βιβλίῳ συλλογὴ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγγεγραμμένων καὶ τῶν εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς οἰκογενεῖς ἀναφερομένων ἐπιστολῶν. Ἕνεκα δὲ τοῦ ἐκ τῶν ἐνόντων πλήρους τῆς τοιαύτης συλλογῆς οὐκ ὀλίγα, ὡς εἰκός, διδασκόμεθα ἐξ αὐτῆς νέα περί τε τοῦ βίου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Διὸ εὔκαιρον παρίσταται νἀναθεωρήσωμεν ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτόν, ἐπανορθοῦντες ἢ πλουτίζοντες τὰ μέχρι τοῦδε περὶ αὐτοῦ γνωστὰ καὶ ἐμμένοντες μάλιστα εἰς τὰ ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις διὰ διαφόρων πρὸς τὰ πρότερον γνωστὰ συνδυασμῶν ἐξαγόμενα νέα, ἐπὶ δὲ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πειρώμενοι νὰ σκιαγραφήσωμεν τὴν ὅλην ἄλλως χασματικὴν καὶ ἐλλιπῆ ἱστορίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἀργυροπούλων πρό τε τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ μετ' αὐτὸν μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων.

Ὁ Ἰωάννης ἦτο υἱὸς Μανουὴλ Ἀργυροπούλου [1], οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ ἐπάγγελμα, καὶ ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' ἄγνωστον ἔτος ἐκ μητρὸς ἀνηκούσης εἰς τὸν ἔγκριτον βυζαντιακὸν οἶκον τῶν Φιλανθρωπηνῶν [2]. Καὶ ὁ οἶκος δὲ τοῦ πατρὸς δὲν παρουσιάζεται τότε τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ πρέπει νἀναζητήσωμεν εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαιοτέρους, καθ' ἃ θέλομεν καταδείξει κατωτέρω ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας Εἰςαγωγῇ. Καὶ τὸ ἔτος δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου καὶ τὰ κατὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ παραμένουσιν ἄγνωστα. Μόνη δὲ περὶ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ μαρτυρία εἶνε ἡ παρεχομένη ὑπ' αὐτοῦ, λέγοντος ἔν τινι τῶν πρὸς Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον ἐπιστολῶν τάδε· *Καὶ γὰρ καὶ φροντιστηρίοις παιδόθεν*

[1] Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐγνώσθη τὸ πρῶτον ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἀποφάσεων τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1458 καὶ 23 Ἰουλίου 1471. Ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 331 καὶ 332. Πρβλ. *Theodor Klette* Beiträge zur Geschichte und Litteratur der Italienischen Gelehrtenrenaissance. III. Die Griechischen Briefe des Franciscus Filelfus. Greiswald. 1890 σ. 75.

[2] Τὸ γένος τῆς μητρὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου μαρτυρεῖ ὁ ***Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος*** Historia Gymnasii Patavini. Ἐν Βενετίᾳ. 1726. Τόμ. Β' σ. 179 καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν ὁ *Börner* De doctis hominibus graecis. Ἐν Λειψίᾳ. 1750 σ. 137.

ἐφ' ἱκανὸν ἐφοίτησα χρόνον, καὶ διδασκάλων ἠκροασάμην μέγα ἐπὶ σοφίᾳ βεβοημένων καὶ φύσεως ἔτυχον οὐκ ἀγενοῦς καὶ ῥαθύμου καὶ μαθημάτων ἀποχρώντως ἡψάμην καὶ πολλὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν εἰςηνεγκάμην, καὶ Ἀριστοτέλει δὲ καὶ Πλάτωνι διαρκῶς συνεγενόμην [1]. Παρουσιάζεται δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ πρῶτον ἤδη πεπαιδευμένος καὶ ηὐξημένος καὶ κατέχων ἀξίαν λόγου θέσιν ἐν τοῖς γράμμασι, τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ. Ἔχουσι δὲ τὰ κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτοῦ ταύτας ὡς ἑξῆς, καθ' ἃ διδασκόμεθα τοῦτο μὲν ἔκ τινων σποραδικῶν μαρτυριῶν ἢ τυχαίων σημειωμάτων, τοῦτο δ' ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐπιγραφῶν διαφόρων αὐτοῦ συγγραφῶν πρὸς τὰ γεγονότα εἰς ἃ ἀναφέρονται.

Καὶ δὴ τὸ πρῶτον παρουσιάζεται ἐνώπιον ἡμῶν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ἐν τῇ κατὰ τὴν Φερράραν συνόδῳ ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ἥτις εἶνε γνωστοτέρα ἐκ τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπερατώθη τὸ ἔργον αὐτῆς τῷ 1439. Περὶ δὲ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον μίαν καὶ μόνην ἔχομεν μαρτυρίαν, τὴν τοῦ Δούκα [2]. Καίτοι δὲ οὔτε ὁ Σίλβεστρος Συρόπουλος [3] οὔτε ὁ Δωρόθεος Μυτιλήνης [4] ἀναγράφουσιν ὀνομαστὶ τὸν Ἀργυρόπουλον μεταξὺ τῶν παραστάντων εἰς τὴν σύνοδον, δὲν νομίζω ἀπορριπτέαν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δούκα [5]. Καὶ ἴσως μὲν ἀνεμένομεν νὰ ἴδωμεν καὶ τὸν Ἀργυρόπουλον ὡς ἐκ τῆς ἤδη κεκτημένης αὐτοῦ παιδείας διακρινόμενον ἐν τῇ συνόδῳ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει. Ἀλλὰ πιθανὸς λόγος τῆς μὴ ἐνεργοῦ δράσεως αὐτοῦ ἐν

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 73, 19-24.

[2] **Δούκα** ἐκδ. Βόννης σ. 213,22 κ. ἑ.· *ἀπὸ δὲ τῆς συγκλήτου ὁ Γεμιστὸς ἐκ Λακεδαιμονίας, Γεώργιος ὁ σχολάριος καὶ καθολικὸς κριτὴς καὶ Ἀργυρόπουλος.*

[3] ***Συροπούλου (Σγουροπούλου)*** Vera historia unionis non verae ἐκδ. *Creyghton*. Ἐν Χάγῃ. 1660 σ. 59

[4] Παρὰ τῷ *Harduinus* Conciliorum collectio regia maxima. Ἐν Παρισίοις 1714. Τόμ. Θ´ σ. 1-28.

[5] Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει καὶ ὁ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ´ σ. 985 σημ. 6, ἀπορρίπτων τὴν ὑπόνοιαν μή τοι πρόκειται περὶ ἄλλου τινὸς Ἀργυροπούλου· Δὲν εἶνε ἐν τούτοις ἀπίθανον νὰ ὑπολανθάνῃ καὶ ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν τῇ φράσει τοῦ Δούκα *καὶ οἱ ἑξῆς ὀφφικιάλιοι ἄρχοντες πάντες σχεδὸν πλὴν τοῦ ἱερομνήμονος.*

τῇ συνόδῳ εἶνε τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας[1], ἴσως δὲ καὶ ἡ ἰδιότης αὐτοῦ ὡς ἁπλοῦ διακόνου, καίπερ ἀποτελοῦντος μέλος τῆς συγκλήτου συμφώνως τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Δούκα. Καὶ δὴ ὡς διάκονον βλέπομεν τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δύο αὐτοῦ ἔργων, τῶν Προλεγομένων εἰς τὰ τῆς ῥητορικῆς προγυμνάσματα[2] καὶ τῆς πρώτης τῶν πρὸς Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον ἐπιστολῶν[3].

Τὰς δὲ πρώτας τοῦ Ἀργυροπούλου τύχας μετὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον ἀγνοοῦμεν. Μόνον δὲ τὸ μεθεπόμενον ἔτος 1441 γίνεται καὶ πάλιν λόγος περὶ αὐτοῦ. Εἰς τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο ἀναφέρονται δύο μαρτυρίαι.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην τῶν μαρτυριῶν τούτων παρέχει τὸ ὑπὸ τοῦ Legrand τὸ πρῶτον παρατηρηθὲν σημείωμα ἐν φ. 213^{β} τοῦ ὑπ' ἀρ. 1908 κώδικος τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιλαμβάνοντος τὰ τοῦ Σιμπλικίου Ὑπομνήματα εἰς τὰς Φυσικὰς ἀκροάσεις τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἔχει δὲ τὸ σημείωμα τοῦτο ὧδε· *Ἐγράφη τοῦτο τὸ βιβλίον χειρὶ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου Γραικοῦ Κωνσταντινουπολίτου ἐν τῷ Παταουΐῳ περὶ φιλοσοφίαν*

[1] Ἐν τοῖς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ὅτι, καὶ ἂν ὀγδοηκοντούτη ἀποδεχθῶμεν αὐτὸν ἀποθανόντα τὸ φθινόπωρον τοῦ 1491 ἢ τοῦ 1492, ἐγεννήθη τὸ ἐνωρίτερον περὶ τὸ 1410· εἶχε κατὰ ταῦτα τῷ 1439 ἡλικίαν περίπου εἴκοσι καὶ ἐννέα ἐτῶν.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 175 κ. ἑ.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 68 κ. ἑ. Κατὰ τἀποδειχθησόμενα κατωτέρω ὁ Ἀργυρόπουλος, ὅτ' ἔγραφε ταύτην τὴν ἐπιστολήν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο πλέον ἁπλοῦς διάκονος. Προσεπωνυμεῖται δὲ οὕτως ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου, εἴτε ἐπαναλαβόντος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὴν προσωνυμίαν ταύτην, παραληφθεῖσαν ἐκ προηγουμένης ἐν τῷ ἀντιβολαίῳ συγγραφῆς τοῦ Ἀργυροπούλου ἐκ τῶν γραφεισῶν πράγματι ὅτε ἦτο διάκονος, οἷον τῶν Προλεγομένων εἰς τὰ τῆς ῥητορικῆς προγυμνάσματα ἢ ἄλλης τινὸς νῦν ἀγνώστου ἡμῖν, εἴτε μᾶλλον ἐκ παραναγνώσεως
δ
εἰς *διακόνου* τῆς λέξεως *διδασκάλου* (*δι* ἤ τι τοιοῦτον) ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς πρὸς τὸν Τραπεζούντιον ἐπιστολῆς ἐν τῷ ἀντιβολαίῳ. Πράγματι δὲ οὕτω διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς λέξεως *διακόνου* εἰς *διδασκάλου* ἐπανορθουμένη ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐν τῷ κώδ. C 114 sup. τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης (*Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κῦρ Ἰωάννου διδασκάλου ⟨καὶ ἄρχοντος τῶν ἐκκλησιῶν⟩ τοῦ Ἀργυροπούλου*) θὰ ὡμοίαζε σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὰ *Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Ἰωάννου διδασκάλου τοῦ Ἀργυροπούλου* ἐν τέσσαρσι τῶν κωδίκων τῆς Μονῳδίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον. Ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 1 ἐν σημ.

σπουδάζοντος χάριν Πάλλαντος Στρογίου Φλωρεντίνου ἀξίαν ἱππικὴν ἔχοντος ἐν Παταουΐῳ διατρίβοντος ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου
ῶ ῶ ω ω
οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾳ υ μ α΄. Τὸ δὲ κείμενον χειρὶ Πάλλαντος γέγραπται[1]. Τὸ σημείωμα τοῦτο, οὗ παραθέτομεν ἐνταῦθα πανομοιότυπον ἐκ φωτογραφίας, ἀντιβαλ-

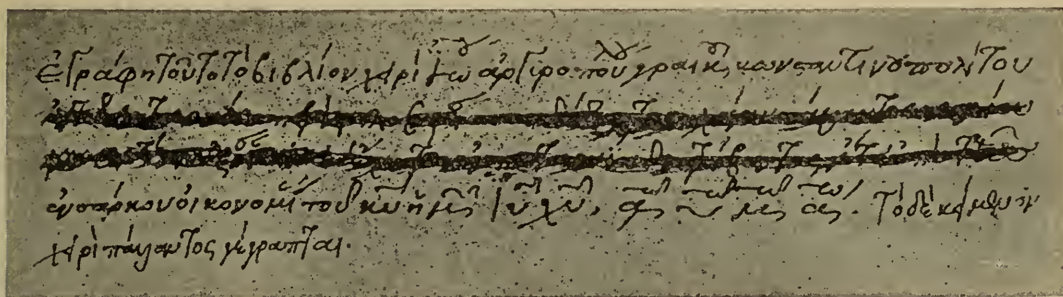

λόμενον πρὸς τὴν ἀναμφισβήτητον γραφὴν τοῦ Ἀργυροπούλου, ἧς παρατίθεται ὁμοίως ἐνταῦθα πανομοιότυπον ἐκ τοῦ φ. 173α

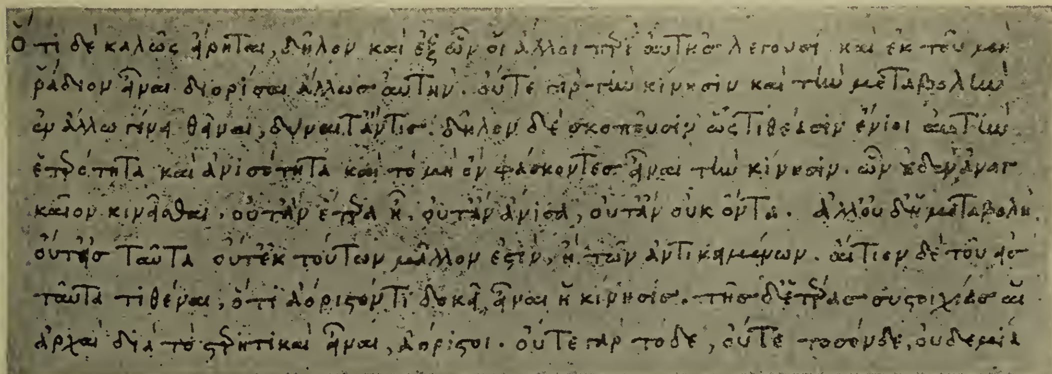

τοῦ αὐτοῦ Παρισιακοῦ 1908 ἐκ τῶν ἐν τῇ ᾤᾳ γεγραμμένων ἐρυ-

[1] *Legrand* Bibliographie hellénique...aux XVe et XVIe siècles. Τόμ. Α΄ σ. LI.—Πρβλ. *Omont* Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 12 ἀρ. 24. — *Theodor Klette* ἔνθ᾽ ἀν. σ. 73 σημ. 2. — *Omont* Les manuscrits datés des XV. et XVI. siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ Revue des bibliothèques. Τόμ. Β΄ (1892) σ. 54(;). — *Marie Vogel - Victor Gardthausen* Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance. Ἐν Λειψίᾳ. 1909 σ. 167. Οὐδαμοῦ σημειοῦται, ὅτι αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ σημειώματος Τὸ δὲ κείμενον χειρὶ

θρῶν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην σχολίων δὲν δύναται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ θεωρηθῇ μετὰ πάσης ἀσφαλείας γεγραμμένον χειρὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου [1].

Διαφόρους δὲ ἄλλως ὑπονοίας γεννᾷ καὶ ἡ παρατηρουμένη ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος 1908 διάσβεσις ἀκριβῶς ἐκείνων τῶν λέξεων, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ διατριβῆς τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Παταβίῳ καὶ σπουδῆς περὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι πολλάκις τὸ χειροθέσιον τῶν βιβλιογράφων εἶνε ἐν τοῖς βιβλιογραφικοῖς αὐτῶν σημειώμασι διάφορον τῆς συνήθους αὐτῶν γραφῆς, δὲν διστάζομεν νἀποδεχθῶμεν τὰ ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος μαρτυ-

Πάλλαντος γέγραπται εἶνε γεγραμμέναι δι' ἄλλων γραμμάτων καὶ ὅτι αἱ λέξεις *ἐν τῷ Παταουΐῳ — ἔτει ἀπὸ τῆς* εἶνε διεσβεσμέναι, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι ἐκδιδομένου πανομοιοτύπου.

[1] Ὁ κῶδιξ δὲν εἶνε ὁλόκληρος γεγραμμένος ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου. Τὰ δι' ἑτέρας χειρὸς ἐν τῷ σημειώματι γεγραμμένα Τὸ δὲ κείμενον χειρὶ Πάλλαντος γέγραπται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὸ μὲν κείμενον τοῦ Σιμπλικίου τὸ διὰ μέλανος γεγραμμένον ἔγραψεν αὐτὸς ὁ *Πάλλας Στρόγιος* (Strozzi), ὁ δὲ Ἀργυρόπουλος προσέθηκε μόνον, καθ' ἃ μ' ἐδίδαξεν ἡ αὐτοψία τοῦ κώδικος τούτου, τὰ ἐν τῇ ᾤᾳ ἐρυθρὰ σχόλια, ἄλλως ὄντα ἀραιά, καὶ τὰς συχνὰς παρασελιδίους σημειώσεις, γεγραμμένας χρώματι κιρρῷ. Κατὰ ταῦτα δὲν ἀπῃτήθη μακρὸς χρόνος, ὅπως ἐγγραφῶσι ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τῷ ἄλλως ἑτοίμῳ κώδικι τοῦ Πάλλαντος. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ παρὰ τῷ *Omont* Facsimilés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles Πίν. 24 πανομοιότυπον τοῦ φ. 101α τοῦ κώδικος 1908 τὸ ἐκδιδόμενον ὡς δεῖγμα τῆς γραφῆς τοῦ Ἀργυροπούλου εἶνε μᾶλλον δεῖγμα τῆς γραφῆς τοῦ Πάλλαντος.

Κατὰ ταῦτα ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς τοῦ Ἀργυροπούλου πρέπει νὰ θεωρηθῇ μόνον τὸ παρεχόμενον ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι δεύτερον πανομοιότυπον ἐκ τῶν σχολίων τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος 1908. Κατωτέρω δ' ἐν τῷ περὶ ἄλλων Αργυροπούλων πρὸ τῆς ἁλώσεως γινομένῳ λόγῳ θέλομεν ἀποδείξει, ὅτι πεπλανημένως ἐξέλαβεν ὁ κ. ***Σάθας*** ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ ἑλληνικῇ βιβλιοθήκῃ Τόμ. Ζ' σ. σμγ' καὶ εἰς αὐτὸν πιστεύσας ὁ κ. *Heisenberg* ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ε' (1896) σ. 172, 182, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἰωάννου Ἀργυροπούλου εἶνε γεγραμμένος ὁ κῶδιξ 407 τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας.

Τῆς δὲ λατινικῆς γραφῆς τοῦ Ἀργυροπούλου δεῖγμα παρέχομεν ἐν τῷ ἐν τέλει τῆς ἀνὰ χεῖρας εἰσαγωγῆς παρενθέτῳ Πίνακι Α', περιλαμβάνοντι πανομοιότυπον τῆς ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 196 ἀρ. 10 καὶ σ. 344 κ. ἑ. ἐκδιδομένης αὐτογράφου ἐπιστολῆς τοῦ Ἀργυροπούλου. Ταύτην κατέχει σήμερον ὁ ἐνταῦθα κ. Περικλῆς Ἀλεξάνδρου Ἀργυρόπουλος, ὅστις εὐμενῶς ἐπέτρεψεν ἡμῖν τὴν φωτογράφησιν αὐτῆς.

ρούμενα, καθ' ἃ ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο τῷ 1441 ἐν Παταβίῳ, τυγχάνων τῆς φιλίας τοῦ Ἰταλοῦ φίλου Πάλλαντος Στρότζη, οὗ κατηύθυνε τὰς περὶ τὸν Ἀριστοτέλην μελέτας, καὶ κατοικῶν πιθανῶς παρ' αὐτῷ μετὰ καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Καλλίστου [1].

Ἡ δὲ δευτέρα περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν ἔτει 1441 μαρτυρία εἶνε ἡ περιλαμβανομένη ἐν τῇ ἀπὸ 13 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρὸς αὐτὸν ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ τοῦ Φιλέλφου, ὅστις συνιστᾷ αὐτῷ, ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντι, τόν τε ἴδιον υἱὸν Μάριον (Giammario) καὶ τὸν γνωστὸν Ἰταλὸν αὐτοῦ μαθητὴν Πέτρον Περλέωνα (Perleoni), μεταβάντα *τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως ἕνεκεν* εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διάγοντα αὐτόθι *παρὰ τῷ τῶν Ἐνετῶν λεγομένῳ βαΐλῳ* [2].

Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζονται αἱ δύο αὗται μαρτυρίαι; Εὑρίσκετο ὁ Ἀργυρόπουλος τῷ 1441 ἔν τε Παταβίῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει; Πρὸς λύσιν τῆς δυσχερείας ταύτης ὁ Legrand [3] ἀπεδέχθη, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἐπέστρεψε τῷ 1441 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ Παταβίου. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐναντίον συνέβη. Δὲν εἶνε δῆλα δὴ εὔκολον νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι τὸ σημείωμα τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος ἀναφέρεται εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1441 καὶ ὅτι ἅμα τῇ γραφῇ αὐτοῦ ἐν σπουδῇ ὁ Ἀργυρόπουλος ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ, ὥστε νὰ διευθύνῃ αὐτόσε πρὸς αὐτὸν ὁ Φίλελφος τὴν συστατικὴν τοῦ Περλέωνος ἐπιστολὴν ἤδη τῇ 13 Ἀπριλίου 1441. Ἀπ' ἐναντίας δὲ πολὺ πιθανώτερον εἶνε, ὅτι μῆνάς τινας μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων Ἀργυρόπουλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐξ ἧς εἶχεν ἐπανέλθει μετὰ τὴν σύνοδον, εἴτε ἀμέσως εἴτε χρόνον τινὰ κατόπιν, καί, ἐγκατασταθεὶς ἐν Παταβίῳ, εὑρί-

[1] *Marie Vogel - Victor Gardthausen* ἔνθ' ἀν. σ. 30 σημ. 3.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 205 κ. ἑ.
[3] Bibliographie hellénique aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Α' σ. LXXI σημ. 4

σκετο ἐν αὐτῷ ὑπερμεσοῦντος τοῦ 1441, ὅτε εὐλογώτερον δυνάμεθα νἀποδεχθῶμεν, ὅτι ἐγράφη τὸ σημείωμα τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος.

Καθίστανται δὲ ταῦτα ἔτι μᾶλλον πιθανά, ἐὰν προσέξωμεν εἰς τοῦτο, ὅτι ὀλίγας μόνον ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1441 γράμματος τοῦ Φιλέλφου οὗτος ὑπέστη τὸ ἀτύχημα νἀποβάλῃ τὴν Ἑλληνίδα σύζυγον Θεοδώραν, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ καὶ τῆς Μαμφρεδίνης Δόρια. Ἀναγγείλας δ' εἰς τὸν υἱὸν τῇ 31 Μαΐου διὰ λατινικῆς ἐπιστολῆς τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμελλητὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν [1]. Εὔλογος δ' εἶνε ἡ ἐξενεχθεῖσα εἰκασία, ὅτι τὸν Μάριον Φίλελφον συνώδευσε τότε ὁ Ἀργυρόπουλος εἰς τὸ Μεδιόλανον, ὅπου διέτριβεν ὁ πατήρ [2]. Προστατευόμενος δὲ πιθανῶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Φιλέλφου, μεγάλην κεκτημένου φήμην καὶ δύναμιν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, συνεστήθη εἰς τὸν γηραιὸν Πάλλαντα Στρότζην, τὸν ἐνθουσιώδη λάτρην τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅςτις συμπαρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον [3] καὶ ἤρχισε συμμελετῶν μετ' αὐτοῦ τὰς συγγραφὰς τοῦ Σταγειρίτου. Πρὶν δ' ἢ παρέλθῃ τὸ αὐτὸ ἔτος 1441, ὁ Ἀργυρόπουλος ἐνέγραψεν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Στρότζη ἀντιγεγραμμένον κώδικα τῶν τοῦ Σιμπλικίου Ὑπομνημάτων εἰς τὴν Φυσικὴν ἀκρόασιν τοῦ Ἀριστοτέλους τὰς παρασελιδίους σημειώσεις, τὰ ἐν τῇ ᾤᾳ σχόλια καὶ τὸ σημείωμα, περὶ ὧν ἔγεινε λόγος ἀνωτέρω.

Εἶχε δὲ ἤδη ὁ Ἀργυρόπουλος χειροτονηθῇ ἱερεὺς πρὸ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1441 ἀναχωρήσεως, καθ' ἃ βλέπομεν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν τῇ 13 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους γραφείσης ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου, ἥτις ἐπιγράφεται *παπᾷ Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ* [4], καὶ ἐκ τῆς λατινικῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ τῆς

[1] *Filelfo* Epistolae familiarum libri. Ἐν Βενετίᾳ. 1502. Ex aedibus Ioannis et Gregorii de Gregoriis φ. 31α.

[2] *Fijalek* σ. 12 (241). Ἴδε κατωτέρω σ. ιζ' σημ. 4.

[3] *Voigt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums Τόμ. Α' σ. 368.— *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 73.

[4] Ἀργυροπουλείων σ. 204.

αὐτῆς ἡμερομηνίας, ἐν ῇ καλεῖται praesbyterus [1], περιεβάλλετο δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν *κριτοῦ τοῦ δημοσίου* [2].

Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐν Παταβίῳ διατριβὴν τοῦ Ἀργυροπούλου μετὰ τὰ πρότερον ὀλίγα περὶ αὐτῆς γνωστὰ ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Παπαδοπούλου [3], τοῦ Facciolati [4] καὶ τοῦ Tiraboschi [5] ἄριστα διηυκρίνησε πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν ὁ Πολωνὸς διδάκτωρ κ. Fijalek [6]. Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος, ὅςτις ἦτο ἀνεγνωρισμένος ἐπὶ τῇ παιδείᾳ αὐτοῦ, ἧς δείγματα εἶχε παράσχει ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν περιωρίσθη ἀναστρεφόμενος μετὰ τοῦ Πάλλαντος Στρότζη, ἴσως δὲ καὶ ἰδιωτικῶς διδάσκων, ἀλλὰ πάντως ἐτελειοποιεῖτο καὶ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ, ἧς δὲν ἦτο πιθανώτατα καὶ πρότερον παντελῶς ἄπειρος. Ἦλθε δὲ πρὸς τούτοις καὶ εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸ ἐν Παδούῃ πανεπιστήμιον (Universisitas scolarium), καὶ βλέπομεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1443 ἔχοντα τὸ ἀξίωμα πρυτάνεως (rector), ἐν ᾧ διεδέχθη τὸν ἀπὸ 25 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρυτανεύσαντα Ἐρρῖκον Stenhanvel, οὗ προκάτοχος ὑπῆρξεν ὁ Nicolaus de S. Sophia [7]. Δὲν

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 204.

[2] Ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1441 ἑλληνικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου (Ἀργυροπουλείων σ. 204).

[3] ***Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου*** Historia gymnasii Patavini. Ἐν Βενετίᾳ. 1726. Τόμ. Β΄ σ. 179.

[4] *Facciolati* Fasti gymnasii Patavini. Ἐν Παταβίῳ. 1757. Μέρ. Β΄ σ. 82.

[5] *Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Βενετίᾳ. 1795. Τόμ. Ϛ΄ σ. 317. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος διέτριψεν ἐν Παταβίῳ ἀπὸ τοῦ 1433 μέχρι τοῦ 1443 δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὀρθῶς.

[6] *Χ. Dr Jan Filajek* Jan Argyropul i promocya jego doktorska w Padwie w Lipcu 1444 Roku (=Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος καὶ ἡ ἀναγόρευσις αὐτοῦ εἰς διδάκτορα ἐν Παδούῃ κατὰ Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1444) ἐν τῷ Τόμῳ XXXVI τῶν Φιλολογικῶν πραγματειῶν τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κρακοβίας (σ. 231-250) καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει, ἐν Κρακοβίᾳ, 1902 (σ. 1-21). Τῆς πολωνιστὶ γεγραμμένης ἐξαιρέτου ταύτης μονογραφίας ἠδυνήθην νὰ κάμω χρῆσιν ἐν χειρογράφῳ γερμανικῇ μεταφράσει, χάριν ἐμοῦ φιλοπονηθείσῃ δαπάναις τοῦ ἐν Δρέσδῃ ἰλάρχου τοῦ σαξονικοῦ ἱππικοῦ κ. Θρασυβούλου Περικλέους Ἀργυροπούλου.

[7] *Facciolati* ἔνθ' ἀν. σ. 82 καὶ ἐν τῷ Πίνακι ἐν ἔτει 1443. Ὀρθῶς δ' ὁ κ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 15 (244) σημ. 1 ἐπανορθοῖ τὴν χρονολογίαν τοῦ κειμένου τοῦ *Facciolati*, ἀποδεικνύων, ὅτι πρύτανις ἀνερρήθη ὁ Ἀργυρόπουλος τῷ 1443 καὶ οὐχὶ τῷ 1442.

πρέπει δὲ λέγοντες πρύτανιν νὰ νομίσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἀναλόγου ἐν τοῖς νεωτέροις πανεπιστημίοις ἀρχῆς τοῦ τῶν καθηγητῶν πρωτεύοντος καὶ διευθύνοντος ἐφ' ὡρισμένον χρόνον τὰ τοῦ πανεπιστημίου, ἀλλὰ περὶ ἁπλοῦ τινος προεξέχοντος ἐν τοῖς φοιτηταῖς καὶ προϊσταμένου αὐτῶν. Διὸ καὶ καλεῖται ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν τῷ πτυχίῳ αὐτοῦ πράγματι universitatis dominorum scolarium Artistarum et Medicorum Rector[1], ἤτοι πρύτανις τοῦ κοινοῦ (τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει ἐνταῦθα τὸ universitatis) τῶν κυρίων φοιτητῶν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἰατρικῆς. Καὶ εἶχε μὲν ἤδη ὁ Ἀργυρόπουλος ἡλικίαν περίπου τριάκοντα καὶ τριῶν ἢ τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν[2], ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας δὲν ἀπώκνουν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ ἄνδρες προβεβηκυίας ἡλικίας. Ἄλλως δ' ὁ Ἀργυρόπουλος εἶχεν ἀνάγκην οὐ μόνον τὴν λατινικὴν νὰ διδαχθῇ τελειότερον, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν τὴν παρὰ τοῖς Ἑσπερίοις, οἵτινες οὐχ ἧττον τῶν Βυζαντίνων ἠγάπων νὰ διατρίβωσι περὶ τὸν Ἀριστοτέλην. Ἥπτετο δὲ πιθανῶς ὁπωσδήποτε καὶ τῆς ἰατρικῆς. Διὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐν Παταβίῳ ἐδιδάσκετο ἅμα καὶ ἐδίδασκε, καρπίμως, ἴσως δὲ καὶ ἐπικερδῶς ἐπωφελούμενος τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ παιδείαν οὐ μόνον παρὰ τῷ ξενίζοντι αὐτὸν Πάλλαντι, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑτέροις τῶν Ἰταλῶν φίλων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Περὶ δὲ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Παταβίῳ ἔχομεν καὶ μαρτυρίαν ἐκ σημειώματός τινος τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως, ἔχοντος ὧδε· *πολλαὶ τῶν ἰταλικῶν μιμηθεῖσαι πόλεων ἑλληνικῆς μετέσχον φωνῆς, πολλῶν καὶ λογίων Ἑλλήνων διὰ τὰς δυστυχίας προσφυγόντων καὶ διδαξάντων, τοῦτο μὲν τοῦ σοφοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου τοῦ ἐμοῦ καθηγητοῦ πρῶτον ἐν Παταβίῳ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος ἐν Φλω-*

[1] Ἴδε κατωτέρω σ. ιθ' σημ. 4.
[2] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ιδ' σημ. 1.

ρεντίᾳ ἐπὶ τοῦ περιφανοῦς Κοσμᾶ τῶν Μεδικῶν, Πέτρου τε καὶ Λαυρεντίου [1].

Ἀλλ' αἱ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου συνεχιζόμεναι σπουδαὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀπέβλεπον καὶ εἰς πρακτικὸν σκοπόν. Οὗτος δὲ ἦτο ἡ ἀπόκτησις διδακτορικοῦ πτυχίου, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νἀνοίξῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν καθηγεσίας ἐν Ἰταλίᾳ [2]. Καὶ δὴ τῇ μὲν 28 Μαΐου 1444 [3] ἐξετασθεὶς ἐνώπιον τεσσάρων ἐξεταστῶν (promotores), τοῦ Στεφάνου de Doctoribus, τοῦ Σιγισμούνδου de Polcastris, τοῦ Ἀντωνίου de Roxellis καὶ τοῦ Βαρθολομαίου de Sancta Sophia υἱοῦ (juniore), παρόντων δεκατεσσάρων διδακτόρων, ἀποτελούντων τὴν πλειονοψηφίαν τῆς σχολῆς, ἀνεκηρύχθη τελειόφοιτος (licentiatus). Ἐπὶ τούτοις δὲ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῇ 28 Ἰουλίου ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου Παταβίου Πέτρου Δονάτου, λαβὼν τὰ ἐπίσημα τοῦ διδακτορικοῦ ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ Βαρθολομαίου de Sancta Sophia ὡς ἀντιπροσώπου τῶν ἐξεταστῶν καὶ ἀντιπρυτανεύοντος τοῦ διδάκτορος Βενεδίκτου Garlu τοῦ ἐκ Ταρβισίου [4].

[1] Τὸ σημείωμα τοῦτο τοῦ κώδικος LVI τῆς ἐν Μαδρίτῃ βιβλιοθήκης ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Iriarte* (Regiae bibliothecae Matritensis codices graeci σ. 186). —

[2] *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 17 (246).

[3] Ταύτην τὴν ἡμέραν φέρει τὸ πτυχίον, ἐξ ἀνεπιστασίας δ' ὁ κ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 17 (246), λέγει ὅτι ἀνηγορεύθη τελειόφοιτος τῇ 16 Μαΐου, ἀφαιρέσας δῆλα δὴ ἐν οὐ δέοντι δώδεκα ἡμέρας, ὡς εἰ προέκειτο περὶ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἢ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος.

[4] Τὸ κείμενον τοῦ πτυχίου, ἀνακαλυφθέντος ὑπὸ τοῦ κ. *Fijalek* ἔν τινι τῶν βιβλίων τοῦ Κολλεγίου τῶν φιλοσόφων (Artistarum) ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου (Archivio antico dell' Università di Padova. Acta collegii Artistarum N° 309 φ. CVIII[6] καὶ CIX καὶ ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν σ. 16 (244) ἔχει ὧδε·

Super facto temptatiui examinis vid. dni Mgri Johannis Arziropulo Universitatis scolarium (Artistarum et Medicorum) Rectoris 1444. Dnus M. Johannes Arziropulo de Constantinopoli, tunc universitatis dnorum scolarium Artistarum et Medicorum Rector, fuit temptatus et approbatus in artibus (ἡ λέξις αὕτη προσετέθη ἀργότερον ἐπὶ διαξέσματος ἀντὶ τῆς πρότερον ἐκ σφάλματος τοῦ γραφέως, καθ' ἃ φαίνεται, γραφείσης λέξεως medicina) sub promotoribus per eum nominatis vid.

dno M° Stephano de Doctoribus
» » Sigismundo de Polcastris
» » Antonio de Roxellis
» » Bartolomeo de Sancta Sophia juniore

Μετὰ δὲ τὴν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1444 ἀναγόρευσιν εἰς διδάκτορα οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ὡς διατρίβοντος ἐν Παταβίῳ. Κατὰ ταῦτα δικαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἢ ὀλίγῳ ἀργότερον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ ὑπερτριετὴς αὐτοῦ ἐν Παταβίῳ ἀπουσία, παραταθεῖσα κατὰ τἀνωτέρω λεχθέντα ἀπὸ τοῦ 1441 ὑπερμεσοῦντος τὸ ἐνωρίτερον μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1444, εἶχε στερήσει αὐτὸν τῶν ἀγαπητῶν οἰκείων, ἐπειδὴ οὐδαμῶς εἶνε πιθανὸν, ὅτι εἶχε συμπαραλάβει εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα. Ἔζη δ' ἀκόμη ἡ σύζυγος αὐτοῦ οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ 1472 τοὐλάχιστον. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀποβάλει ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν τῷ χρόνῳ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἀπουσίας τὸ πρότερον ἐν Βυζαντίῳ ἀξίωμα καὶ τὴν ἀρχὴν *κριτοῦ τοῦ δημοσίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, ἣν εἴδομεν αὐτὸν περιβαλλόμενον τῷ 1441 [1] καὶ παρουσιάζεται ἔχων ἀκόμη τῷ 1451, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον προσφωνήματος αὐτοῦ [2].

Ἀσφαλῶς δὲ μαρτυρεῖται ἡ διαμονὴ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ ἔτη 1448, 1449 καὶ μέχρι τοὐλάχιστον τῆς 23 Μαρτίου 1450 ἐκ τεσσάρων τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ

omnibus presentibus, Fuerunt domini doctores in dicto examine in numero XIIII videl. maior pars collegii.

Examen et conuentus in artibus facti priuatim Mgri Johannis Argiropulo de Constantinopoli Millesimo IIIJ° XXXX° IIIJ° Indictione VII^{a} die XVI° mensis May coram Re^{mo} in christo patre et domino Petro Donato dei et apostolice Sedis gratia episcopi Paduani fuit examinatus dictus Magister...in quo quidem examine fuerunt domini doctores XVIIII-28 VII.. iam licentiatus, ut supra patet, in temptatiuo examine. Cui dedit insignia doctoratus dnus Mag. Bartolamus de sancta Sophia iunior nomine aliorum promotorum et erat tunc Vice-Rector pro illo actu dominus Mgr Benedictus Garlu de Tarvisu artium doctor.

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ιζ'.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 129· *Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου τοῦ κριτοῦ τοῦ δημοσίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.*

τούτῳ ἐκδιδομένων συγγραφῶν αὐτοῦ. Εἶνε δὲ αὗται ἡ Μονῳδία εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, θανόντα τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1448 [1], ὁ Παραμυθητικὸς πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα ἐλθόντα ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ λαβόντα τὰ σκῆπτρα τοῦ Ἰωάννου ἀποθανόντος [2] καὶ ὁ Βασιλικὸς ἢ περὶ βασιλείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον [3], λόγοι γραφέντες βραχὺ μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπουλιν ἄφιξιν τοῦ Κωνσταντίνου τῇ 12 Μαρτίου 1449, τέλος δὲ ὁ Παραμυθητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς [4], Εἰρήνης, φερούσης δὲ ὡς μοναχῆς τὸ ὄνομα Ὑπομονῆς καὶ θανούσης τῇ 23 Μαρτίου 1450 [5].

Εἰς δὲ τὰ ἔτη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς τοῦ Ἀργυροπούλου μεταξὺ τοῦ 1444, ἢ ὀλίγῳ ἀργότερον, καὶ τοῦ Μαρτίου 1450, ἢ ὀλίγῳ ἀργότερον, ἀναφέρεται καὶ τὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη Προςφώνημα εἰς τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅτε ἤρξατο διδάσκων προτροπῇ βασιλέως ἐν τῷ τοῦ Ξενῶνος καθολικῷ μουσείῳ [6]. Καὶ ἡ μὲν μαθητεία τοῦ Ἀποστόλη παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ ἀναφέρεται βεβαίως εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαιοτέρους, εἴτε πρὸ τῆς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας μεταβάσεως τοῦ διδασκάλου, εἴτε κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπάνοδον μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1441 ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ δὲ ἵδρυσις τοῦ διδασκαλείου ἢ μουσείου τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔγεινε μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας τῷ 1444 ἢ ὀλίγῳ ἀργότερον ἐπάνοδον αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ πολὺν μετ' αὐτὴν χρόνον [7]. Ἄρα ὁ βασιλεύς, οὗ προτροπῇ ἤρξατο διδάσκων ἐν αὐτῷ, δὲν εἶνε

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 1 κ. ἑ.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 8 κ. ἑ.
[3] Ἀργυροπουλείων σ. 29 κ. ἑ.
[4] Ἀργυροπουλείων σ. 48 κ. ἑ.
[5] **Φραντζῇ** ἔκδ. Βόννης σ. 210, 13 κ. ἑ.
[6] Ἀργυροπουλείων σ. 227 κ. ἑ.
[7] Ἴδε καὶ τὰ κατωτέρω λεγόμενα περὶ τῆς κατ' Ἀπρίλιον 1446 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου.

ὁ Κωνσταντῖνος, ἀλλ' ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Ἰωάννης Παλαιολόγος. Ἰδοὺ δὲ τίνα λέγει περὶ τῆς σχολῆς ταύτης ὁ Ἀποστόλης·

Ὡς γὰρ ἐκ τῆς τῶν Εὐρωπαίων, ὦ παρόντες, ἀφίκετο γῆς, οἷ τὰ τῆς Ἑλλάδος μετῴκισται ἀγαθά, βλέψας εἰς τὰ τὸ ὄνομα μόνον μουσεῖα φυλάττοντα ὅπως τε διῃτᾶτο καὶ οἷα μηδεμιᾶς οὔσης ἐπιμελείας ἐγένετο, τήν τε φίλην πατρίδα κακῶς ἠλέησεν ἔχουσαν καὶ τοὺς λόγους ἐν ἀτιμίᾳ κειμένους ἐθρήνησε, βουλὴ δέ τις ἀρίστη τῷ γενναίῳ παραχρῆμα συνέστη τὰ τῶν λόγων ἐπανορθώσασθαι. Καὶ δὴ μουσεῖόν τε ἦν αὐτίκα ἀνεῳγὼς οὐχ ὡς ἂν ἦν αὐτῷ κατὰ γνώμην οὐδ' οἷον ἐξ Ἰταλίας ἐβούλετο ἐπανήκων, τοῦ καιροῦ καὶ τοῦτο ὥςπερ καὶ τἆλλα δήπου συγχέαντος, πλὴν ἀλλὰ τῶν γε ἐφ' ἡμῶν πάντων πολλῷ τῷ μέσῳ διενηνοχός, ἄντικρυς ἄλλην Ἀκαδημίαν καὶ Στοὰν καὶ Περίπατον, τὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς φιλοσοφίας βασίλεια. Οὐδὲ γὰρ τοῖς ἐκεῖσε κρουνηδὸν ἐπιρρέουσι τοιαῦτα ἀκούειν ἦν, οἷα καὶ παρ' ἄλλοις φοιτῶσιν, ἀλλ' οἷά τε Ὁμήρῳ ἐλέγετο καὶ Δημοσθένει καὶ Πλάτωνι. Τούτων τοίνυν τὰ μὲν ἰδὼν ὁ γενναῖος ἡμῶν καὶ φιλόσοφος βασιλεύς, τὰ δ' ἀκούων παρ' ὧν ἐδόκει βέλτιον εἶναι, οὐκ ἐν λειμῶνι καὶ παραδείσῳ διέγνω ταῦτ' εἶναι λέγεσθαι δίκαια, ἀλλ' οἷα κόσμον φέρει τῇ πατρίδι λεγόμενα, μᾶλλον δ' ὅπου νῦν ὑμεῖς αὐτὸν καθορᾶτε ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενον βήματος, ὅθεν, οἶμαι, καὶ τοὺς μέγα τι περὶ αὐτῶν οἰομένους ὀλίγ' ἂν καὶ μὴ κατὰ τέχνην ἐπισταμένους ἐλέγξειε [1].

Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀργυρόπουλος τὰ ἑξῆς λέγει περὶ τοῦ διδασκαλείου οὗ προέστη·

Κἀπειδὴ καὶ εἰς ἄνδρας ἐτέλεσα, διδασκαλείου προστῆναι ἠξιώθην παρὰ βασιλέως, καὶ ταῦτα σοφωτάτου, ἔνθα πολλοὶ καὶ τῶν ἐξ Ἰταλίας σοφῶν ἡμῶν ἀκηκοότες ἐπῄνεσάν τε καὶ τὴν περὶ λόγους ἡμῶν ἐπιστήμην ἡγήσαντο, καὶ μάλιστα ἣν περὶ τὰ Φυσικὰ καὶ τοὺς συλλογισμοὺς Ἀριστοτέλους ἐπεδείκνυμεν, εἰ καὶ ὕστερον, ἄλλοτε ἄλλαις συμφοραῖς χρησάμενοι, τούτων ὠλιγωρήσαμεν [2].

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 228,19-229,19. Ἴδε καὶ τὴν συνέχειαν, ὅπου ὁ Ἀποστόλης ἐξυμνεῖ τὴν διδασκαλικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἀργυροπούλου.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 73-4.

Ἱδρύθη δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστατευόμενον, ἴσως δ' ἐν μέρει καὶ συντηρούμενον καθολικὸν μουσεῖον τοῦτο ἐν τῷ Ξενῶνι, καθ' ἃ διδασκόμεθα ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον Προςφωνήματος τοῦ Ἀποστόλη[1]. Τίς δὲ οὗτος ὁ Ξενὼν ἐκ τῶν πολλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμωνύμων καθιδρυμάτων μανθάνομεν ἐκ σημειώματος ἐπιγεγραμμένου ἐν εἰκόνι τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου κοσμούσῃ τὸ φ. 35α τοῦ Βαροκκικοῦ κώδικος 87 τῆς ἐν Ὀξωνίῳ Βοδληιανῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ περιέχοντος ἐν τῷ πλείστῳ αὐτοῦ μέρει τὰς Κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ παρασελιδίων σχολίων, ἀπορρευσάντων πιθανῶς ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ Ξενῶνι διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου[2].

Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἧς παραθέτομεν ἐνταῦθα πανομοιότυπον ἐκ φωτογραφίας (Πίναξ Β')[3], φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν· *Ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ διδάσκει Ἀντώνιον Πυρόπουλον ἰατρὸν καὶ Μανουὴλ Πυρόπουλον καὶ Πανάρετον Ἰωάννην ἰατρὸν καὶ Ἄγγελον Δημήτριον καὶ Ἀγάλλωνα τὸν τοῦ Μόσχου καὶ Βρανὰν τὸν τοῦ πρω-*

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 227.

[2] *Coxe* Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodleianae Pars prima. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1853 σ. 152. Μετὰ τοῦ κώδικος τούτου συμπίπτει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὁ ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Γενούης κῶδιξ F. VI 9, γεγραμμένος τὰ τέλη τοῦ ιε' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ις' αἰῶνος. Ἴδε *E. Martini* Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche italiani Τόμ. Α' σ. 321. Καὶ προςτίθενται μὲν ἐν τέλει αὐτοῦ καὶ αἱ ἐν τῷ Ὀξωνιακῷ λείπουσαι συγγραφαὶ τοῦ Ἀριστοτέλους Περὶ Ἑρμηνείας καὶ Ἀναλυτικὰ πρότερα, ἀλλὰ κατὰ τἆλλα ὁ κῶδιξ οὗτος εἶνε προφανῶς ἀντίγραφον τοῦ Ὀξωνιακοῦ. Διὸ ὅμοια εἶνε ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξι καὶ τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου, ὡς φαίνεται, ἀπορρεύσαντα σχόλια τῶν Κατηγοριῶν, ἀρχόμενα διὰ τῶν λέξεων *Ὁμώνυμα εἶπε πληθυντικῶς, ὅτι ἡ ὁμωνυμία* κτλ.

[3] Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Hodius* De graecis illustribus. Ἐν Λονδίνῳ. 1742 σ. 195, τελευταῖον δὲ ὑπὸ τοῦ *Legrand* Bibliographie hellénique... anx XVe et XVIe siècles Τόμ. Γ' σ. 166α. Ἤδη δὲ ὁ *Legrand* παρετήρησεν αὐτόθι σ. 166β, ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου τοῦ Hodius λείπει ἡ εἰκὼν αὕτη. Καὶ πράγματι οὔτ' ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, οὔτ' ἐν τῷ τῆς Βουλῆς, οὔτ' ἐν τῷ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης (Biblioteca Nazionale) τῆς Ῥώμης περιλαμβάνεται αὕτη· εὐτυχῶς δ' εὑρίσκεται ἡ εἰκὼν ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τῆς ἐμῆς βιβλιοθήκης, ὅπερ εἶχον ἀγοράσει τῷ 1877 ἐν Λονδίνῳ.

τομάστορος ἰατρὸν ἐν τῷ τοῦ Κράλου ξενῶνι[1]. Ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ προςώπου τοῦ Ἀργυροπούλου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ *Ἰωάννης διδάσκαλος ὁ Ἀργυρόπουλος*, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ· *καὶ διδάσκει Ἀντώνιον Πυρόπουλον καὶ Πανάρετον καὶ Ἀγάλλωνα καὶ Ἄγγελον καὶ Βρανὰν καὶ Ἀνδρέαν καὶ Μανουὴλ Πυρόπουλον*[2].

Τὸν δὲ Ξενῶνα τοῦτον τὸν φερωνυμούμενον ἀπὸ κράλη τινὸς τῆς Σερβίας γινώσκομεν ὑφιστάμενον ἤδη τῷ 1406 ἐκ τοῦ ἑξῆς σημειώματος τοῦ περιωνύμου κώδικος τοῦ Διοσκορίδου (med. 3) τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ἐν φ. 1α· *Τὸ παρὸν βιβλίον τὸν Διοσκουρίδην παντάπασι παλαιωθέντα καὶ κινδυνεύοντα τελείως διαφθαρῆναι εὐστάχωσεν* (γρ. *ἐστάχωσεν*) *ὁ Χορτασμένος Ἰωάννης προτροπῇ καὶ ἐξόδῳ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Ναθαναὴλ, νοσοκόμου τηνικαῦτα τυγχάνοντος ἐν τῷ Ξενῶνι τοῦ κράλη, ἔτους ϛϠιδ΄*[3]. Ὁ κράλης δὲ οὗτος πιστεύεται ὅτι εἶνε ὁ Στέφανος Β΄ Οὔρεσις (1282-1320), καὶ προςτίθεται, ὅτι ὁ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυθεὶς ξενὼν συνεδέετο πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἢ τῆς Παλαιᾶς Πέτρας[4].

Ἐν τῷ Ξενῶνι τούτῳ ἐγκατασταθὲν τὸ καθολικὸν μουσεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδαξεν ὁ Ἀργυρόπουλος, διελύθη, ὡς εἰκὸς, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε ἄλλως οἱ πλεῖστοι τῶν λογίων ἔφυγον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Οὐδέν τι δὲ ἄλλο μανθάνομεν περὶ αὐτοῦ ἢ ὅτι ἐν αὐτῷ πλὴν τοῦ Ἀργυροπούλου ἐδίδαξε καὶ ὁ Ἀποστόλης, ὅςτις γνωρίζει εἰς

[1] Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐξεδόθη μετὰ πολλῶν σφαλμάτων ὑπὸ τοῦ *Coxe* Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodleianae Pars prima. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1853 σ. 152, εἶτα δὲ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ *Legrand* ἔνθ᾽ ἀν.

[2] Ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἐπιγραφὴ ὑπ᾽ οὐδενὸς μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν.

[3] *Lambecii* Commentariorum de Bibliotheca Caesarea Vindobonensi Liber secundus. Τόμ. Β΄ σ. 134.— Πρβλ. *Ducange* Constantinopolis Christiana ἐκδ. Παρισίων Βιβλ. IV σ. 163, ὅπου τὸ σημείωμα ἐξετυπώθη μετὰ πολλῶν σφαλμάτων.

[4] Ταῦτα σημειοῦνται, ἄγνωστόν μοι πόθεν παραληφθέντα, ὑπὸ *Marie Vogel-Victor Gardthausen* ἔνθ᾽ ἀν. σ. 175 σημ. 3.

ἡμᾶς καί τινα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας αὐτοῦ [1].

Περὶ δὲ τῶν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ξενῶνος μαθητῶν τοῦ Ἀργυροπούλου τῶν ἐν τῇ σημειώσει τῆς εἰκόνος τοῦ Ὀξωνιακοῦ κώδικος ἀναγραφομένων ἐλάχιστα γινώσκομεν. Καὶ τῶν μὲν Πυροπούλων οὐδέτερος εἶνε γνωστός· ἴσως δὲ ἦσαν συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξίου Πυροπούλου τοῦ γράψαντος τελευτῶντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἢ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος 2143 καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Παρισιακοῦ 2144, περιεχόντων συγγραφὰς τοῦ Ἱπποκράτους, ἴσως ἄρα ὄντος καὶ τούτου ἰατροῦ, καθ' ἃ ὁ Ἀντώνιος (Ἀνδρέας;) Πυρόπουλος [2]. Ἄλλον δὲ Πυρόπουλον ὀλίγῳ ἀρχαιότερον γινώσκομεν τὸν Ἰάκωβον, πρὸς ὃν σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Δημητρίου Κυδώνη, δανείσαντος εἰς αὐτὸν κώδικα τοῦ Δημοσθένους καὶ ὁμολογοῦντος, ὅτι βλέπει αὐτὸν μεγάλως ὠφεληθέντα ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ῥήτορος [3].

[1] Ἐν τῷ ἀνεκδότῳ αὐτοῦ Λόγῳ παραινετικῷ πρὸς Ἰταλοὺς ἐκ Γορτύνης εἰς Ἰταλίαν Ῥώμης, σωζομένῳ ἐν τῷ Παρισιακῷ 1760 καὶ τῷ ἐν Βρυξέλλαις κώδικι 11270, ἐν ᾧ, κακίζων τὸν τρόπον τῆς παρ' Ἰταλοῖς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀγγέλλει, ὅτι προτίθεται νὰ μεταβῇ ἐκ Κρήτης εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ἱδρύσῃ *μουσεῖον*, λέγονται καὶ τὰ ἑξῆς· *Ἔστων μέν τοι γε οἱ παῖδες ἀμφὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ μικρόν τι γε ἧσσον ἢ πρός, ἐπιστάμενοι τὰ Ῥωμαίων κατά γε αὐτῶν ἑκάστῳ τὸ ἐγχωροῦν· βιβλία δὲ κτησάσθων ἃ ἂν καὶ οἵων αὐτὸς διατάξαιμι· διατριβόντων δ' ἅπασαν μετ' ἐμοῦ τὴν ἡμέραν, ἀριστῶντες τὴν μεσημβρίαν, ὡς ἔθος, καὶ μετὰ ταύτην γε αὖθις ἐπανιόντων εἰς τὸ μουσεῖον· οὐκ ἐφ' ὑψηλοῦ βήματος καθημένου καὶ φωνασκοῦντος* (ταῦτα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τρόπον τῆς παρ' Ἰταλοῖς διδασκαλίας), *ἀλλ' εἰς θῶκον ἢ τρίποδα, περί που γε τὸ ἰσόπεδον, τοὔθ' ὅπερ ἐποίουν ἐς τόδε κἂν Βυζαντίῳ κἂν Κρήτῃ· ὅθεν μοι καὶ πλείους ἐγένοντο φοιτηταὶ καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων νέῳ τε ὄντι καὶ πολλῶν ἐλάττω εἰδότι ἢ πολλά γε ἐπισταμένοισι καὶ γέρουσι, δῶρον, οἶμαι, τοῦτο λαβόντι παρὰ θεοῦ, ἵνα μὴ πάντῃ μόνος εἴην ἄμοιρος ἀρετῆς*. Ταῦτα κατὰ τὸ ἀπόγραφον τῶν Βρυξελλῶν, ἐξ οὗ ἔχω ἀντιγράψει τὸν ὅλον λόγον, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἀντιβάλω αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Παρισίων ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Σουλιάρδου γεγραμμένῳ κώδικι. Τὰ δ' ἐν τῇ γαλλικῇ ἀναλύσει τοῦ λόγου τούτου λεγόμενα ὑπὸ *Noiret* (Lettres inédites de Michel Apostolis. Ἐν Παρισίοις. 1889 σ. 144) de là l'explication toute nouvelle de son long séjour en Crète, qu'il attribue à son espérance de voir bientôt les Turcs expulsés de Constantinople *et les professeurs grecs reprenant possession de leurs chaires au Mouséon du Xénon* δὲν εὑρίσκονται ἐν τῷ κώδικι τῶν Βρυξελλῶν.

[2] *Marie Vogel - Victor Gardthausen* ἔνθ' ἀν. σ. 13.

[3] Βουρνεϊανοῦ κώδικος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, φ. 182α κατὰ τὸ παρ' ἐμοὶ ἀντίγραφον τῶν ἐν αὐτῷ ἐπιστολῶν τοῦ Κυδώνη.

Ὁ δὲ ἰατρὸς Ἰωάννης Πανάρετος δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εἶνε ὁ τοῦτο τὸ ὄνομα φέρων ὁ γράψας τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα μέρος τοῦ Λαυρεντιανοῦ κώδικος 1 τοῦ Pluteus 81, οὐδ' εἶνε ἴσως τυχαῖον, ὅτι ὁ κῶδιξ οὗτος περιέχει συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν ἰδίως ἐδίδασκεν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος [1]. Ἄγνωστον δὲ εἶνε ἂν ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀργυροπούλου Ἰωάννης Πανάρετος ἔχει οἱανδήποτε σχέσιν πρὸς τὸν ἀγνώστου προωνυμίου Πανάρετον, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἑνδεκάτη καὶ ἡ δεκάτη ἐνάτη τῶν ἐπιστολῶν τῆς ὑπὸ τοῦ Krumbacher κληθείσης Φλωρεντιακῆς συλλογῆς [2]. Ὁ δὲ Ἄγγελος Δημήτριος δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εἶνε ὁ γραμματικὸς Δημήτριος Ἄγγελος ὁ ἐπιλεγόμενος Κλειδᾶς ὁ ἐν ἔτει 1431 μετὰ τοῦ στρατοπεδάρχου Ἰάγαρι καὶ τοῦ ἡγουμένου Ἰωσὴφ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον Δ΄ [3]. Δυσεξερεύνητον δὲ εἶνε τίς εἶνε ὁ ἰατρὸς Βρανᾶς ὁ υἱὸς τοῦ πρωτομάστορος. Τέλος δὲ ὁ Ἀγάλλων Μόσχος ἀνήκει ἀναμφιλέκτως εἰς τὴν γνωστὴν πελοποννησιακὴν οἰκογένειαν τῶν Μόσχων [4].

[1] Ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ΄ σ. 264 λέγεται περὶ τοῦ βιβλιογράφου τούτου, ὅτι ἔζησε τελευτῶντος τοῦ δωδεκάτου ἢ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, συμφώνως πρὸς τὴν βεβαίωσιν τοῦ *Bandini* Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae. Τόμ. Γ΄ σ. 219. Ἀλλ' ἡ *Marie Vogel* ἔνθ' ἀν. σ. 184 ἀναγράφει αὐτὸν ὡς βιβλιογράφον τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, στηριζομένη εἰς τὸ σημείωμα τοῦ Vaticanus Graecus 101 *Ἰωάννης ὁ Πανάρετος δοῦλος τοῦ Ἰῦ Χῦ* τὸ ἐμφαῖνον τὸν κτήτορα κώδικος γραφέντος ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Κυδώνη καὶ ἀνήκοντος εἰς αὐτόν, ἔπειτα δ' εἰς τὸν Ἰωάννην Πανάρετον. Καὶ πρέπει μὲν νὰ ἐξετασθῇ, ἂν πράγματι ὁ Λαυρεντιακὸς κῶδιξ ἐγράφη τὸν δέκατον τρίτον ἢ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἀλλά, καὶ ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ *Bandini* καὶ ὄχι ἡ *Vogel*, πάλιν ἔχομεν Ἰωάννην Πανάρετον τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τὸν κτήτορα τοῦ Βατικανικοῦ 181, ὅστις δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀργυροπούλου.

[2] Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος περιέχεται ἐν τῷ κώδικι τῆς Λαυρεντιανῆς βιβλιοθήκης S. Marco 356 καὶ τῷ τῆς Μοναχείου βιβλιοθήκης 198· Προσθετέος δὲ καὶ οὗτος ὁ Πανάρετος εἰς τοὺς ὑπ' ἐμοῦ καταλεχθέντας ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ΄ σ. 264 κ. ἑ. καὶ Τόμ. Ε΄ σ. 112 κ. ἑ.

[3] ***Συροπούλου (Σγουροπούλου)*** Historia vera unionis non verae σ. 12.

[4] Ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Δ΄ σ. 307, 347 κ. ἑ.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν τῷ σημειώματι τῆς Ὀξωνιακῆς εἰκόνος ἐξ μαθητῶν τοῦ Ἀργυροπούλου τρεῖς εἶνε ἰατροί. Εἶνε ἄρα τοῦτο τυχαῖον ἢ μὴ τυχὸν ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν διδασκαλίαν φιλοσοφικῶν μαθημάτων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλ' ἥπτετο καὶ τῆς ἰατρικῆς; Λέγεται μέν που καί που, ὅτι ἐν Παταβίῳ ἔτυχε καὶ ἰατρικοῦ πτυχίου, ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμόθεν βεβαιοῦται· ἀπ' ἐναντίας δὲ εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐν τῷ πτυχίῳ αὐτοῦ ἡ τὸ πρότερον, καθ' ἃ φαίνεται, ἐκ λάθους γραφεῖσα λέξις medicinae ἔχει διαξεσθῆ. Διὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αὐτόχρημα ἰατρικὰ μαθήματα διδάσκων ὁ Ἀργυρόπουλος εἵλκυε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ἰατρούς· μᾶλλον δὲ οὗτοι ἔσπευδον εἰς ἀκρόασιν αὐτοῦ τοῦτο μὲν ἕνεκα τῆς γενικῆς παιδεύσεως, ἣν ἠδύναντο νἀρυσθῶσι παρὰ διδασκάλου οὕτως ἐξόχου, τοῦτο δὲ πιθανῶς ἐκ τῆς εἰς τὰ μαθήματα αὐτοῦ συμπεριλήψεως τῆς ἑρμηνείας τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέλους, περὶ ἣν βλέπομεν αὐτὸν διατρίβοντα καὶ ἀργότερον ἐν Φλωρεντίᾳ [1]. Καὶ ἄλλως δὲ δὲν ἦτο ὁ Ἀργυρόπουλος καθ' ὅλου ἄγευστος φυσικῶν καὶ ἰατρικῶν γνώσεων, καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα Λύσις ἀποριῶν καὶ ζητημάτων ἅπερ ἐζήτησέ τις τῶν ἐν τῇ κατὰ Κύπρον φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν [2], συνταχθεῖσα οὐκ ἀπιθάνως κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐδίδασκεν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ξενῶνος.

Ἡ δὲ βασιλικὴ προστασία καὶ ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐξήγειρεν, ὡς εἰκός, τὴν ἀντιζηλίαν τῶν φθονούντων αὐτόν, παροξυνομένων καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπεροπτικοῦ αὐτοῦ ἤθους καὶ τοῦ δυστρόπου χαρακτῆρος [3]. Εὐνόητος λοιπὸν εἶνε

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ζ' σημ. 1. Καὶ ἐν ταῖς λατινικαῖς μεταφράσεσι τοῦ Ἀργυροπούλου περιλαμβάνεται ἡ Φυσικὴ ἀκρόασις. Ἴδε κατωτέρω σ. μβ'.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 142 κ. ἑ.

[3] Ἴδε τὴν λατινικὴν ἐπιστολὴν Φιλέλφου πρὸς τὸν υἱὸν Μάριον ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1441, ἐν ᾗ γράφει αὐτῷ Solet enim quandoque vir iste non minus levitatis morositatisque prae se ferre quam disciplinae . . . Litterratura tibi ex eo comparanda est: non mores. Ἀργυροπουλείων σ. 312. Πρβλ. σ. 208. Ἐν δὲ σ. 210 γράφει αὐτῷ ὁ Βησ-

ἡ ἐκ τούτων τῶν λόγων κατὰ τοῦτον πιθανῶς τὸν χρόνον ἐπελθοῦσα διάστασις αὐτοῦ πρὸς ἄλλον οὐχ ἧττον ὑπερφίαλον καὶ εὐόργιστον ἄνδρα, τὸν ἐκ Κρήτης Γεώργιον Τραπεζούντιον [1]. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ συνόλου τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ 'Αργυροπούλου γραφεισῶν τριῶν ἐπιστολῶν [2] γίνεται δῆλον, ὅτι τὴν Κωνσταντινούπολιν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ θέατρον τῶν ἀντεγκλήσεων τῶν δύο λογίων, καὶ δὴ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς δημοσίας διδασκαλίας καὶ εὐδοκιμήσεως τοῦ 'Αργυροπούλου ἐν τῷ μουσείῳ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἰδίας σχολῆς προϊστάμενος φαίνεται ὁ Τραπεζούντιος ἐξ ὧν λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ 'Αργυρόπουλος· *Οὐ τῆς διδασκαλείου προστασίας ἀποστάς, ἄλλοις τοῦ σεμνοῦ τούτου παραχωρήσεις ἔργου, οἷς γε προσήκει, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρημίας καὶ τὰ βάραθρα τὴν δίαιταν ζητήσεις καὶ μετὰ τῶν θηρίων, θηριώδης ὢν τοὺς τρόπους, συνοικήσεις; Οὐκ ἀπελάτης ἀντὶ διδασκάλου γενήσῃ, οὐ βοηλατήσεις, οὐκ ὀνηλατήσεις; Σὺ διδάσκειν ὅλως ἑλληνικῶς ἐπιχειρεῖς ὁ τὸ ἑλληνίζειν ἴσα τοῖς βαρβάροις ἀγνοῶν;* [3] Καὶ ἡ μὲν σχολὴ τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου ἦτο πιθανώτατα ἰδιωτική, δημόσιον δὲ χαρακτῆρα εἶχε μόνη ἡ τοῦ 'Αργυροπούλου. Ὅτι δὲ ὁ Τραπεζούντιος ὁ μακρότατον, ὡς γνωστόν, χρόνον διατρίψας καὶ διδάξας ἐν 'Ιταλίᾳ διέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ ταῦτα τὰ ἔτη, διέλαθε μέχρι τοῦδε τοὺς γράψαντας περὶ αὐτοῦ. 'Αλάνθαστον δὲ περὶ τούτου μαρτυρίαν ἔχομεν τὸ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντι Μοναχείῳ κώδικι 537 κατ'

σαρίων· *δεδιότες μὴ χαλεπήνῃς διὰ τὸ εὐόργιστον* καὶ ἐν σ. 224· *οὐ πέμπομέν σοι τὰ γεγραμμένα, εἰ μὴ ἐπαγγέλλοιο πρῶτον ἦ μὴν ἄνευ ἔριδος καὶ χολῆς καὶ διιέναι καὶ ἀντειπεῖν, εἰ βούλοιο, καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἀπελάσαι μῆνιν καὶ θυμὸν καὶ χόλον.* Ἴδε περὶ τῆς ὑπερφροσύνης τοῦ 'Αργυροπούλου καὶ *Migne* 'Ελληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 990.

1 Ἴδε περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ *Vespasiano da Bisticci* Giorgio Trabisonda § 1 παρὰ τῷ *Voigt* Die Wiederbelebung ἔκδ. β' Τόμ. Α' σ. 370, ὅστις λέγει περὶ αὐτοῦ er war ein allzu unerträglicher Mensch — Πρβλ. *Legrand* Bibliographie hellénique Τόμ. Α' σ. XXXVI.

2 'Αργυροπουλείων σ. 68-106.

3 'Αργυροπουλείων σ. 85, 10-17.

Ἀπρίλιον τοῦ 1446 σημείωμα, ὅτι ἔγραψε τὸν κώδικα *ἐν τῇ νηῒ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀποπλέων* [1].

Ἦτο δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ *κριτὴς τοῦ δημοσίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως* ἀκόμη [2], πρὸς δὲ καὶ *ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν* [3], ὡς προςονομάζεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης τῶν πρὸς τὸν Τραπεζούντιον ἐπιστολῶν. Τοιοῦτο δὲ περιβαλλόμενος ἀξίωμα θὰ ἐφαίνετο ἐκ πρώτης ἀπόψεως ἄπορον πῶς ἔγραψε περὶ τὸν αὐτὸν βεβαίως χρόνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς τὴν πραγματείαν «Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ὅρου τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ γεγενημένου», ἐν ᾗ παρουσιάζεται ἀποδεχόμενος τὸ filioque [4]. Προεκλήθη δ' εἰς τὴν σύνταξιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ *λαμπροτάτου καὶ περιφανεστάτου μεγάλου δουκός*, εἰς ὃν καὶ ἀπευθύνεται. Οὗτος δὲ οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἢ ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς [5]. Εἰς τοῦτον δ' εὐαρ-

[1] *Hardt* Catalogus codicum graecorum bibliothecae Regiae bavaricae Τόμ. Ε' σ. 833.

[2] Τοιοῦτος παρουσιάζεται ἀκόμη τῷ 1451 ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε' ἀναφορᾶς. Ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 129.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 68 κῦρ *Ἰωάννου διακόνου καὶ ἄρχοντος τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀργυροπούλου*. Ὅτι δὲ ἡ λέξις *διακόνου* ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς ἐπειράθημεν νἀποδείξωμεν ἀνωτέρω σ. ιδ' σημ. 3.

[4] Ἀργυροπουλείων σ. 107-128.

[5] Τοῦ *λαμπροτάτου καὶ περιφανεστάτου μεγάλου δουκὸς* ἄνευ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μνείαν ποιοῦνται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς πραγματείας ταύτης πέντε τῶν κωδίκων, ἐν οἷς περιελαμβάνετο· κατὰ δὲν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Μαδριτείου κώδικος ἀπευθύνεται τῷ *λαμπροτάτῳ καὶ περιφανεστάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Λουκᾷ διερμηνευτῇ τῷ μεγάλῳ δουκί*. Ὅτι δὲ ὁ Νοταρᾶς ἦτο πράγματι οὐ μόνον μέγας δοὺξ τοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ *διερμηνευτὴς* ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Δ' σ. 463. Οὐκ ὀρθῶς δὲ ὁ εἰς ὃν ἀπευθύνεται ὑπετέθη ὁ δοὺξ Φλωρεντίας Κοσμᾶς Μέδικος. Τοῦτο συνέβη παρὰ τῷ *Allatius* Graecia orthodoxa. Ἐν Ῥώμῃ. 1652 Τόμ. Α' σ. 400. — *Henr. Wharton* ἐν παραρτήματι τῆς τοῦ *Cave* Scriptorum ecclesiasticorum Historia σ. 109. — *Fabricius-Harles* Bibliotheca graeca Τόμ. ΙΑ' σ. 460. — *Hodius* de graecis illustribus σ 204. Ἀλλ' οὐδὲ εἰς δοῦκα Λουκᾶν Δουκαρᾶν ἀπευθύνεται, καθ' ἃ λέγεται παρὰ τῷ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 985 σημ. 6 καὶ σ. 992. — *Ehrhard* ἐν τῇ τοῦ *Krumbacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 22 (ἑλλ. μετάφρ. ***Σωτηριάδου*** Τόμ. Α' σ. 240) καὶ τοῦ κ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 4 (233). Ὀρθῶς δὲ ἤδη λέγεται ἀπευθυνομένη τῷ Λουκᾷ Νοταρᾷ ὑπὸ τοῦ ***Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου*** Historia gymnasii Patavini Τόμ Β' σ. 180.

μοστοῦσιν ἄριστα τά τε ἄλλα ὅσα λέγει ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας Περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως καὶ τὰ περὶ τῆς ἀσχολίας τοῦ εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ πραγματεία αὕτη περὶ τὴν θεολογίαν. Καὶ πράγματι εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς δὲν ἦτο ἄγευστος θεολογικῆς παιδείας. Οὐχ ἧττον δ᾿ εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὁ μέγας δοὺξ τοῦ στόλου ἐπρωτοστάτει μεταξὺ τῶν ἐχθαιρόντων τὴν ἕνωσιν ὑφ᾿ οὓς ὅρους εἶχε ψηφίσει ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, καὶ ἡ ἀντίστασις αὐτοῦ ἐκορυφοῦτο εἰς τὸ λόγιον *Κρειττότερόν ἐστιν εἰδέναι ἐν μέσῃ τῇ πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύπτραν λατινικήν.* Κατ᾿ ἀντίθεσιν δὲ τοῦ Νοταρᾶ ὁ Ἀργυρόπουλος ἐτάσσετο μετὰ τοῦ Ἀποστόλη εἰς τοὺς ἐνθέρμους ἑνωτικοὺς τοὺς θεωροῦντας ἀναγκαίαν πᾶσαν ὑποχώρησιν χάριν τῆς προσδοκωμένης βοηθείας τῶν Ἑσπερίων. Ἀλλὰ παρὰ τὴν τραχύτητα τῆς τοιαύτης ἀντιθέσεως, ἥτις ἐχώριζεν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν, οἱ ἑνωτικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ἐκτὸς τοῦ νόμου, καὶ, ὡς πρότερον ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, οὕτω μετ᾿ αὐτὸν ὁ Κωνσταντῖνος οὐ μόνον ἕνεκα λόγων τιμῆς, ὅπως ἐμμείνωσιν εἰς τὰς δοθείσας ἐν Φλωρεντίᾳ ὑποσχέσεις καὶ εἰς τὸν ὑπογραφέντα Ὅρον, ἀλλὰ καὶ χάριν σαγηνεύσεως συμπαθειῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐφαίνετο τασσόμενος, καίπερ μὴ ἔχων μήτε τὴν θέλησιν μήτε τὴν δύναμιν νἀντιστῇ εἰς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται πῶς οἱ ἑνωτικοὶ ἐξηκολούθουν ἐλευθέρως ἐκφράζοντες τὰς γνώμας αὐτῶν, ἰδίως δὲ συζητοῦντες τὰ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὰς γνώμας τῶν Ἑσπερίων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀντιφρονοῦντας. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι᾿ ὃν λύεται ἡ τὸ πρῶτον γεννωμένη ἐν ἡμῖν ἀπορία πῶς ὁ μὲν προεξέχων τῶν ἑνωτικῶν Ἀργυρόπουλος ἐξακολουθεῖ περιβαλλόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἀξίωμα ἄρχοντος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ διδάσκων ἐν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένῃ καὶ ὑποστηριζομένῃ σχολῇ, ὁ δ᾿ ἐν τοῖς ἰσχυροτάτοις τῆς πολιτείαις καὶ ἅμα τοῖς πρωτοστάταις τῶν ἀνθενωτικῶν τασσόμενος μέγας δοὺξ τοῦ στόλου Λουκᾶς Νοταρᾶς ζητεῖ καὶ λαμ-

βάνει παρ' αὐτοῦ συγγραφὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ κυριώτατον τῶν ζητημάτων τῶν χωριζόντων τὰς δύο ἐκκλησίας καὶ τὰ δύο ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ ἀντιδιαμαχόμενα στρατόπεδα.

Παρὰ τὸ λεπτολόγον τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς λογιότητος τῶν Ἑσπερίων ἀπορρέουσαν θεολογικὴν σοφιστείαν, ἧς πεῖραν εἶχε λάβει ὁ Ἀργυρόπουλος κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδῶν, ἡ πραγματεία αὐτοῦ δὲν ἔπεισε βεβαίως τὸν Νοταρᾶν. Ἀπήχησιν δὲ τῶν ἀντιλογιῶν, ἃς ἀντέτασσον εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν λατινοφρόνων οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, εὑρίσκομεν μετὰ τὴν πρὸ ἐτῶν γραφεῖσαν Ἀντίρρησιν τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἐναντίον τοῦ Ἀργυροπούλου [1] ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Θεοδώρου τοῦ Ἀγαλλιανοῦ μακρᾷ Ἀνασκευῇ τοῦ ὑπὲρ τῆς δόξης Λατίνων βιβλίου Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου [2] καὶ τῇ περὶ ἀγγέλων εἰς αὐτὸν ἀπαντήσει τοῦ Γεωργίου Γενναδίου [3].

Οὕτως εἶχον τὰ κατὰ τὸν Ἀργυρόπουλον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε βλέπομεν αὐτὸν αἴφνης ἀποφασίζοντα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ῥώμην. Μανθάνομεν δὲ τὰ περὶ τῆς ἀποδημίας τοῦ Ἀργυροπούλου ταύτης τὸ πρῶτον ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀνεκδότου ἀναφορᾶς [4] αὐτοῦ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε´ [5]. Βλέπομεν δ' αὐτὸν ἐν αὐτῇ διηγούμενον κολακικῶς καὶ σχεδὸν ἐξευτελιστικῶς, ὅτι πρὸς οὐδὲν

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. η´.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 234-303.

[3] Ἐν τέλει τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς.

[4] Ὅτι εἶνε ἀναφορὰ δηλοῦται ἐκ τῆς ἐν τέλει φράσεως *ἀνηνέγκαμεν τολμήσαντες* τῆς τυπικῆς ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν Βυζαντίνων, περὶ ἧς ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Ε´ σ. 334 κ. ἑ.

[5] Ἀργυροπουλείων σ. 129-141. Αὐτόθι ἐκδίδεται ἐκ τοῦ μόνου κώδικος, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται, τοῦ Παλατίνου 146 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Ἄλλοτε δ' ἐσώζετο καὶ ἐν κώδικι τοῦ Ἐσκουριάλου (*Plüer* Itinerarium per Hispaniam σ. 386). — *Hodius* de Graecis illustribus σ. 205. — *Fabricius-Harles* Τόμ. Α´ σ. 461). Ἀλλ' οὔτε ἐν τῷ τοῦ *Ἐμμανουὴλ Miller* Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Ἐν Παρισίοις. 1848, οὔτ' ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ *Graux* Sur les origines du fonds grec de l'Escurial, ἐν Παρισίοις, 1880, γίνεται μνεία κώδικος περιλαμβάνοντος τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Ἀργυροπούλου.

ἐλογίσθη τοὺς ἀπὸ τοῦ μακροῦ πλοῦ κινδύνους, *οὐδὲ γυναῖκα καὶ παιδία καὶ τὰ τιμιώτατα καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ βασιλέως ὑπηρεσίαν καὶ εὐμένειαν* [1], ἀλλ' ἀπεφάσισε νἀναρρίψῃ τὸν κύβον [2], ὅπως προσκυνήσῃ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους πόδας τοῦ πάπα [3]. Ἀπεφάσισε δὲ ταῦτα, ὅτε *ὁ τὰ πάντα ἄριστος καὶ τῆς σῆς ὅλως ἐξηρτημένος τυγχάνων θεσπεσίας ψυχῆς καρδινάλιος, ὁ πάντα ἀγαθὸς, τῆς ἐνταῦθα φερούσης ἁπτόμενος ὁδοῦ, πᾶσάν μοι πρόφασιν κωλύμης ἀνῄρηκε, μετ' αὐτοῦ με συναπαίρειν κελεύσας ὅ τι τάχος καὶ μηδὲν τῶν τῆς ὁδοῦ χαλεπῶν δυσχεραίνειν μηδ' ἀναβάλλεσθαι τὰ τῆς ἀπάρσεως ταύτης . . . εὐχαῖς τοῦ μακαριωτάτου καὶ μεγάλου θαρρήσαντα πατρὸς, οὗπερ ἕνεκα καὶ τὸν παρόντα πλοῦν τολμήσειν ἐμέλλομεν* [4].

Ἀλλὰ πότ' ἐπεχειρήθη ἡ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποδημία ἐκείνη τοῦ Ἀργυροπούλου ; Ῥητῶς ὁ Ἀργυρόπουλος λέγει, ὅτι ἐπεκράτει ἤδη τελεία εἰρήνη ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ *ἀντίθρονοί τινες καὶ ἀντιπάπαι. . ἐκποδὼν ἀπελήλανται παντάπασιν ἀπεσκορακισθέντες καὶ τῷ τῆς ἀπωλείας καὶ ἀφανείας παραδοθέντες βαράθρῳ* [5]. Ταῦτα μόνον μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν τελικὴν στερέωσιν τοῦ πάπα Νικολάου κατόπιν τῆς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1449 ἐπελθούσης παραιτήσεως τοῦ τελευταίου τῶν ἐκ τῆς συνόδου Βασιλείας προελθόντων ἀντιπαπῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Φήλικος Ε', πρότερον δουκὸς τῆς Σαβαυδίας Ἀμαδαίου Η', ἔτι δὲ πιθανώτερον μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (7 Ἰανουαρίου 1451) ἠδύναντο νὰ λεχθῶσι, καὶ δὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν ἔτει 1453 στάσεως τοῦ Ῥωμαίου εὐπατρίδου Στεφάνου Πορκάρου, ἧς δὲν φαίνεται δηλουμένη διὰ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου ἡ ἔκρηξις καὶ καταστολή. Συμπίπτει δὲ ὁ χρόνος οὗτος καὶ πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀποδειχθεῖσαν μέ-

[1] Ἀργυροποτλείων σ. 131, 15.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 131, 21.
[3] Ἀργυροπουλείων σ. 135, 16.
[4] Ἀργυροπουλείων σ. 131, 6-14.
[5] Ἀργυροπουλείων σ. 134, 9-23.

χρι τοῦ Μαρτίου 1450 τοὐλάχιστον παρουσίαν τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔτι δὲ ἀκριβέστερον δύναται νὰ ὁρισθῇ ὁ χρόνος τῆς εἰς τὴν Ῥώμην μεταβάσεως αὐτοῦ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ τῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφίξεως τοῦ καρδιναλίου τοῦ παρορμήσαντος αὐτὸν νἀπέλθῃ πρὸς τὸν πάπαν. Πρόκειται βεβαίως περὶ καρδιναλίου γνωστοῦ ἐκ τῶν ἰσχυόντων μὲν ἐν Ῥώμῃ, ἄριστα δὲ γινωσκόντων τὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπιδιωκόντων τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἑνώσεως. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν δύο μάλιστα, ὁ Βησσαρίων καὶ ὁ πρώην Ῥωσίας Ἰσίδωρος. Ἀλλ' ὁ Βησσαρίων, ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Νικολάου Ε', εὑρίσκετο ἀπὸ τοῦ 1450 μέχρι τοῦ 1455 ἐν Βονωνίᾳ, εἰς ἣν εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς τοποτηρητὴς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐντολῆς νὰ προστατεύσῃ τὴν πόλιν ταύτην, τὴν ἐπέχουσαν τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν Ῥώμην ἐν τῇ παπικῇ πολιτείᾳ, καὶ ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν Αἰμιλίαν ἀπὸ τῶν στάσεων καὶ τοῦ κινδύνου τῆς μεταπτώσεως εἰς τὴν Βενετίαν, τὸ Μεδιόλανον ἢ τὴν Φλωρεντίαν [1]. Ἄρα μόνον περὶ τοῦ Ἰσιδώρου δύναται νὰ γείνῃ λόγος, αὐτοῦ ἐκείνου, ὅςτις εἶχε παραστῆ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ῥωσίας ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας, ἔπειτα δ' εἶχεν ἀναδειχθῆ καρδινάλιος καὶ ἐπίσκοπος Σαβίνης, τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1452 μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Νικολάου, ὅπως πείσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Ῥώμης. Ἤγαγε δὲ τότ' ἐκ Χίου καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα Λατίνους ἐπικούρους, μεθ' ὧν καὶ ἐγκατέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρις αὐτῆς τῆς ἁλώσεως, περὶ ἧς καὶ ἔγραψε θρηνῳδίαν [2]. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ ταύτης τῆς ἀποστολῆς, ἀλλὰ περί τινος προτέρας, γνωστῆς, ὅσον οἶδα, ἐκ μόνου τοῦ περὶ Κωνσταντινουπόλεως ποιήματος τοῦ Οὐβερτίνου Πουσκούλου. Καὶ δὴ ὁ Πούσκουλος ἐν τῷ

[1] *Vast* Le cardinal Bessarion. Ἐν Παρισίοις. 1878 σ. 178 κ. ἑ. — *Rocholl* Bessarion. Ἐν Λειψίᾳ. 1904 σ. 87 κ. ἑ.

[2] Ἐκδ. *Migne* ἐν Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ Τόμ. ΡΝΘ' σ. 953 κ. ἑ.—Ἐκδ. *Dethier* ἐν τοῖς Monumenta Hung. Hist. Τόμ. ΚΑ' μέρ. α' σ. 665 κ. ἑ.

ποιήματι τούτῳ, ἐν ᾧ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἀφηγεῖται τἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου μέχρι τῆς ἁλώσεως, ποιεῖται λόγον καὶ περὶ πρεσβείας τοῦ Ἰσιδώρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξ ἧς ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακτος[1]. Ἀναγράφονται δὲ ταῦτα παρὰ τῷ Πουσκούλῳ ἀμέσως πρὸ τῶν περὶ τοῦ λατινόφρονος πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Μάμμα ἐγκωμίων, ὃν παριστάνει ὁ ποιητὴς ὡς μόνον τὸ ἐξῆς στήριγμα τῆς πίστεως, ἐπιφέρων περὶ αὐτοῦ

Cogitur irrisus patria decedere terra
exsul, et ipse petit Romam[2].

Πράγματι δὲ γινώσκομεν, ὅτι ὁ Γρηγόριος, καθαιρεθεὶς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1450 σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 1452[3]. Ἄρα μεταξὺ τοῦ ἔαρος τοῦ 1450, ὅτε πιθανῶς συνῆλθεν ἡ σύνοδος ἐκείνη[4], καὶ τοῦ 1452, ὅτε ὁ Γρηγόριος ἔφυγεν εἰς τὴν Ῥώμην, συνέβη ἡ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετάβασις τοῦ Ἰσιδώρου. Κατὰ ταῦτα τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετάβασιν τοῦ Ἀργυροπούλου, ἀκολουθήσαντος αὐτὸν ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν Ῥώμην, πρέπει νἀποδεχθῶμεν συμβᾶσαν περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1450, μῆνάς τινας μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς εἰς τὴν μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου μονῳδίας, ἢ τὸ ἀργότερον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1451[5].

[1] *Ubertini Pusculi Brixiensis* Constantinopoleos Βιβλ. Β' στ.205-231 ἐν ἐκδ. *Ellissen* Analekten der mittel- und neugriechischen Litteratur Τόμ. Γ' Παραρτ σ. 31.—Ἐκδ. *Dethier* ἔνθ' ἀν. Τόμ. ΚΒ' μέρ. α' σ. 149 κ. ἑ.

[2] Ἔνθ' ἀν. στ. 246-7.

[3] Πρβλ. Νέον Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Δ' σ. 114.

[4] ***Κ. Οἰκονόμου*** Σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα Τόμ. Α' σ. 551 σημ. 3. — ***Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου*** Ἱστορία τοῦ σχίσματος. Ἐν Λειψίᾳ. 1867 σ. 167 κ. ἑ — ***Μ. Γεδεὼν*** Πατριαρχικοὶ πίνακες σ 467.

[5] Ὁ Πούσκουλος μετὰ τὰ περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Γρηγορίου, εἰς ἃ παρεμβάλλει ἐν συνεχείᾳ, ὅπως μὴ διασπασθῇ ἡ ὁμοειδὴς διήγησις, τὰ περὶ τῆς εἰς Ῥώμην φυγῆς αὐτοῦ, ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Μωάμεθ, διαδεχθέντος τὸν πατέρα Μουρὰτ Β', ὅστις ἀπέθανε τῇ 5 Φεβρουαρίου 1451. Ἄρα ὁ χρόνος τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰσιδώρου καὶ τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀργυροπούλου περιορίζεται πρὸς τὰ κάτω μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1451 τὸ πολύ.

Φθάσας δ' εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Ἀργυρόπουλος παρεδόθη ὅλος εἰς τὸν πάπαν Νικόλαον, καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ πρὸς αὐτὸν ἀναφορὰ αὐτοῦ, ἥτις εἶνε ἅμα καὶ ῥητὴ ὁμολογία πίστεως πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας[1], παρ' οὗ δίκην ἀνταλλάγματος ζητεῖ τὴν προστασίαν τῶν υἱῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Νικολάου. Τούτους, ἴσως συμμεταβάντας ἤδη μετ' αὐτοῦ εἰς Ῥώμην, ἀφιερόνει εἰς τὸν πάπαν, *ὥςτε αὐτοὺς ἐγκαταλέξαι τῷ θειοτάτῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κλήρῳ, ὥςτε δούλους αὐτοὺς εἶναι ἀπό γε τοῦ νῦν εἰς ἅπαντα τὸν δοθησόμενον αὐτοῖς παρὰ θεοῦ βίον*[2].

Τἀποτελέσματα τῆς ἀναφορᾶς ταύτης τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν Νικόλαον Ε΄ μένουσιν ἄγνωστα εἰς ἡμᾶς, εἰ καὶ ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ πάπας, εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς τελείας εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν προςχωρήσεως ἀνδρὸς ἐκ τῶν πρωτευόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἷος ὁ Ἀργυρόπουλος, παρέσχεν εὐήκοον οὖς εἰς τὰ αἰτήματ' αὐτοῦ. Καὶ ἴσως μὲν τὰ δύο ἐν τῇ ἀναφορᾷ μνημονευόμενα τέκνα τοῦ Ἀργυροπούλου ἔμειναν ἐν Ῥώμῃ, ἐν ᾗ περιπτώσει πράγματι παρηκολούθησαν τὸν πατέρα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἢ ἐστάλησαν αὐτόσε κατόπιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν ἐγκατεστάθη τότε ὁριστικῶς ἐν Ῥώμῃ, ἐπειδὴ εὑρίσκομεν αὐτὸν καὶ πάλιν ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1452, καθ' ἃ θέλομεν ἴδει παρακατιόντες. Καὶ δὲν μαρτυρεῖται μὲν ὁ χρόνος τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ· ἀλλ' εὐλόγως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἡ ἐν Ῥώμῃ διατριβὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχεῖα, κρίνοντες ἐκ τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐπηκολούθησαν εἰς τὴν ἄρνησιν, ἣν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντέταξαν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα. Καὶ δὴ ἡ ἐν Βυζαντίῳ ἀποτυχία τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰσιδώρου τὸν μὲν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον ἔπεισεν, ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ κατευνάσῃ τὴν ῥωμαϊκὴν αὐλὴν διὰ τῆς εἰς Ῥώμην ἀποστολῆς τοῦ Ἀνδρονίκου Βρυεννίου Λεοντάρη, τὸν δὲ Νικόλαον Ε΄ παρώξυνεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε, τελευτῶντος τοῦ Σε-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 135, 27-140, 21.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 140, 22-141, 4.

πτεμβρίου ἢ ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου 1451, ἀπέστειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπιστολὴν αὐστηροτάτην, ἣν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς τελεσίγραφον τῆς Δύσεως πρὸς τὸ ἐκπνέον Βυζάντιον [1].

Εἶνε λοιπὸν λίαν πιθανὸν, ὅτι ὁ πάπας παρώρμησε τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅστις εἶχεν ἤδη ὁμολογήσει πίστιν εἰς αὐτὸν, νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐπέστρεφεν αὐτόσε ὁ Λεοντάρης μετὰ τῆς πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον ἐπιτακτικῆς καὶ σχεδὸν ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νικολάου Ε', ὅπως συνεργήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὰς δι' αὐτῆς διατυπουμένας ἀπαιτήσεις τῆς ὁριστικῆς καθυποτάξεως εἰς τὸν Ὅρον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, τῆς ἐγγραφῆς τοῦ πάπα ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ καθαιρεθέντος πατριάρχου Γρηγορίου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ἂν δὲ ταῦτα ἔχωσιν οὕτως, ὡς χρόνος τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀργυροπούλου δύναται μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ ὁρισθῇ τὸ φθινόπωρον ἢ ὁ χειμὼν τοῦ 1451.

Ἐπιστρέψας δ' ἐπέτεινε τὸν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς ὑπερίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν ἑνωτικῶν, ζῆλον θερμανθέντα ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ παρουσίας καὶ τῶν παροτρύνσεων, ἴσως δὲ καὶ χορηγιῶν τοῦ πάπα.

[1] ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Ϛ' σ. 909 κ. ἑ. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου εὕρηται ἐκδεδομένη λατινιστὶ παρὰ τῷ *Raynaldus* (Annales ecclesiastici ἔτ. 1501 ἀρ. 1-2). Ἑλληνικὴ δ' αὐτῆς μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ φιλοπονηθεῖσα ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ***Ἀρκουδίου*** (Opuscula aurea theologica. Ἐν Ῥώμῃ. 1630 σ. 685 κ. ἑ.) καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνετυπώθη μετά τινων σφαλμάτων παρὰ τῷ *Migne* (Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΞ' σ. 1201 κ. ἑ.) καὶ ὑπὸ τοῦ *Dethier* ἐν τοῖς Monumenta Hist. Hung. Τόμ. ΚΑ', μέρ. α' σ. 563 κ. ἑ. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει φέρει ἡμερομηνίαν ***πέμπτῃ πρὸ καλανδῶν Ὀκτωβρίων***, ἤτοι 28 Σεπτεμβρίου, ἐν δὲ τῷ λατινικῷ πρωτοτύπῳ V. Id. Oct., ἤτοι 11 Ὀκτωβρίου, ἣν ἡμέραν ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου ἀποδέχεται καὶ ὁ *Pastor* (Geschichte der Päpste ἐκδ. γ'-δ'. Ἐν Φρειβούργῳ. 1901 Τόμ. Α' σ. 578 κ. ἑ.), κακίζων τὴν ὑπὸ τοῦ *Frommann* καὶ *Kayser* αὐθαίρετον μεταβολὴν τῆς ἡμερομηνίας εἰς 15 Ὀκτωβρίου. Σημειωτέον δὲ, ὅτι τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως ***πέμπτης πρὸ καλανδῶν Ὀκτωβρίων*** φέρουσι καί τινες τῶν τὸ λατινικὸν πρωτότυπον περιλαμβανόντων κωδίκων, οἷος ὁ Vaticanus latinus 3878 ἐν φ 171. Πρβλ. *Legrand* Bibliographie hellénique Τόμ. Α' σ. XXXIV. Τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἐπηνωρθωμένην μετ' ἀντιβολὴν δέκα κωδίκων, θέλω συμπεριλάβει εἰς τὰ ἐμὰ Παλαιολόγεια.

Διὰ τοῦτο δὲ, ὅτε καὶ πάλιν παρουσιάσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποστελλόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα ὁ Ἰσίδωρος τὸν Νοέμβριον τοῦ 1452 [1], ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Λατῖνον ἐπίσκοπον Μυτιλήνης Λεονάρδον τὸν Χῖον, ῥητῶς μαρτυρεῖται ὑπό τε τοῦ Οὐβερτίνου Πουσκούλου καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Λεονάρδου, ὅτι ὀλίγιστοι ὑπῆρξαν οἱ πρόθυμοι νἀποδεχθῶσι τὴν ἕνωσιν, ἐν οἷς ὁ Θεόφιλος Παλαιολόγος, ὁ Ἀποστόλης καὶ ὀλίγοι ἱερομόναχοι καὶ λαϊκοὶ, μεταξὺ δὲ τῶν ὀλιγίστων τούτων ἐν τοῖς πρώτοις ὁ Ἀργυρόπουλος [2].

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔρις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη δεινὴ, ἐν ᾧ τὰ πυροβόλα τοῦ Μωάμεθ σείουσιν ἤδη μετ' οὐ πολὺ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπίκειται τέλος ἡ ἅλωσις τῆς βασιλευούσης. Τίνες δ' αἱ κατὰ τὴν πολιορκίαν περιπέτειαι καὶ αἱ ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσιν τύχαι τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ τῶν οἰκογενῶν αὐτοῦ ἀγνοοῦμεν τελείως. Ἐκ δύο ἐπιστολῶν τοῦ Δονάτου Ἀτζαϊώλη, ἀνήκοντος εἰς τὸν γνωστὸν οἶκον τῶν ἀρξάντων τῶν Ἀθηνῶν Φλωρεντίνων δουκῶν, γεγραμμένων τῇ 5 καὶ τῇ 6 Αὐγούστου 1454, μανθάνομεν, ὅτι τότε ὁ Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο ἐν Ἰταλίᾳ, ἅτε μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πατρίδος, τὴν ἀποβολὴν πάσης τῆς οὐσίας καὶ τὴν εἰς χεῖρας τῶν βαρβάρων ἐγκατάλειψιν τῶν υἱῶν

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. λγ'.

[2] *Ubertini Pusculi* Constantinopoleos ἔνθ' ἀν. Βιβλ. Γ' στ. 662 κ. ἑ.

Carus Musis et Palladis arte
insignis plures docuit, dictisque retorsit
esse pios papaeque fidem servare deoque,
Argyropulus ea tunc tempestate Joannes;
hunc sequitur tanto dignus doctore Michael
Byzantinus; erat cognomen Apostolus illi.

Leonardi Chiensis ... *epistola* ἐκδ. *Dethier* (Monumenta Hung. Hist. Τόμ. ΚΑ', μέρ. α' σ. 561)· Intellexi plane, praeter Argyropilum, artium magistrum, Theophilum Palaeologum, Hieromonachosque quosdam paucos, et alios laicos, quod ambitio Graecos quasi omnes captivasset, ut nemo esset, qui, zelo fidei vel salutis suae motus, privus videretur fieri velle suae opinionis et pertinaciae contemptor.

φυγὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὸν πάπαν. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐγράφετο ἡ ἐπιστολὴ τῆς 6 Αὐγούστου, ὁ Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο ἐν Βονωνίᾳ. Ἐκεῖθεν συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Ἀτζαϊώλη περὶ ἐγκαταστάσεως ἐν Φλωρεντίᾳ· ὁ δὲ ἀνταποκριτὴς αὐτοῦ ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν εἰς ταύτην τὴν πρόθεσιν, προςθέτων πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος εἶχεν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πλείστους ὅσους τοὺς μετ' αὐτοῦ συνδεομένους δι' οἰκειότητος καὶ θαυμάζοντας τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἐν οἷς πρῶτος αὐτός. Ὑπόσχεται δὲ καὶ νὰ φροντίσῃ, ὅπως ὁ Ἀργυρόπουλος τύχῃ ἐν Φλωρεντίᾳ θέσεως τιμητικῆς καὶ ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος εἶχεν ἤδη πρότερον διέλθει ἐκ Φλωρεντίας, διότι ὁ Δονᾶτος λέγει, ὅτι καὶ προφορικῶς ἤδη εἶχον ὁμιλήσει περὶ τούτων πάντων πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ (ante discessum tuum), καὶ προέτρεπεν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Φλωρεντίαν (tuum igitur erit ad nos redire) [1]. Ἀλλ' ἐν τούτοις μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ αὐτὸς Δονᾶτος Ἀτζαϊώλης, ἐπιστέλλων εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον τῇ 20 Αὐγούστου 1454, ἔγραφεν, ὅτι εἶχεν ἀποστείλει εἰς αὐτὸν ἐπιστολὴν, ἣν εἶχε παραδώσει εἰς φίλον, ὅπως διακομίσῃ αὐτὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' ἔμαθεν, ὅτι διέτριβεν ἀκόμη ἐν Βενετίᾳ, ἀναμένων πλοῖον, ὅπως μεταβιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὔχεται δὲ ταχυτάτην τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ (reditum velocissimum exopto) καὶ παραθαρρύνει, ὅπως μὴ παύσῃ μελετῶν νὰ ἐπανέλθῃ (semper cogites de reditu tuo) [2].

Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος, διασωθεὶς μετὰ τὴν ἅλωσιν ἴσως τὸ πρῶτον εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀπῆλθεν ἔπειτα πιθανῶς μόνος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως ἐξεύρῃ πόρον ζωῆς. Ἐξετάσας δὲ τὰ ἐκεῖ καὶ πεισθεὶς, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξοικονομήσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς οἰκείους, ἰδίως ἐν Φλωρεντίᾳ, διὰ τῆς προστασίας τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 222-3. 313-4.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 223-4.

ἰσχυρῶν φίλων, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως συμπαραλάβῃ καὶ τοὺς οἰκείους.

Ἀλλ' ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἐπῆλθεν ἀμέσως, διότι οἱ δεσπόται τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κινδυνευούσης Πελοποννήσου εἶχον ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν ἀνδρὸς καὶ τἆλλα μὲν χρησιμωτάτου, εἴπερ τις δὲ καὶ ἄλλος γινώσκοντος τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πράγματα καὶ δυναμένου ἐπωφελῶς νὰ πρεσβεύσῃ εἰς τὴν Ἑσπερίαν. Καὶ πράγματι ὁ Ἀργυρόπουλος τὸν Μάρτιον τοῦ 1456 εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ, καὶ συνιστᾶτο δι' ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1455 διαδεχθέντος τὸν Νικόλαον Ε' πάπα Καλλίστου Γ' εἰς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Φραγκῖσκον Σφόρτσαν ὡς πρέσβυς τοῦ δεσπότου Πελοποννήσου Θωμᾶ Παλαιολόγου, ὑπὸ πολλῶν κεκοσμημένος ἀρετῶν, γινώσκων ἄριστα τήν τε ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν καὶ ἀνέκαθεν ὑπάρξας καθολικὸς καὶ προασπιστὴς καὶ συνήγορος τῆς ἑνώσεως ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸν δὲ λόγον τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, προςθέτει ὁ πάπας, θὰ μάθῃ ὁ δοὺξ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου [1]. Ἦτο δὲ οὗτος ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποστολῆς βοηθείας ἐναντίον τῶν Τούρκων πρὸς ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου καὶ σταυροφορίαν ἐναντίον αὐτῶν χάριν ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὃν σκοπὸν ἐπεδίωκε ταὐτοχρόνως ὁ ἕτερος δεσπότης τῆς Πελοποννήσου Δημήτριος διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πρέσβεως Φραγκουλίου Σερβοπούλου [2].

[1] Ἴδε τὴν ἀπὸ 15 Μαρτίου 1456 ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Καλλίστου ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 314-5.

[2] Τὰ κατὰ τὰς δύο ταύτας χωριστὰς πρεσβείας πολλαχῶς συνεχύθησαν μέχρι τοῦδε. Παρὰ τῷ *Ducange* (Familiae byzantinae σ. 244) ἐξεδόθη ἐπιστολὴ τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου, γραφεῖσα τῇ 12 Δεκεμβρίου 1455, δι' ἧς συνιστᾷ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, τὸν Κάρολον Ζ', τὸν ὑπ' αὐτοῦ στελλόμενον πρέσβυν Φραγκούλιον (Σερβόπουλον), ὃν ὁ πάπας Κάλλιστος διὰ μὲν ἐπιστολῆς τῆς 23 Φεβρουαρίου 1456, ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ *Ἀδριανοῦ Cappelli* (Giovanni et Icaacio Argiropulo ἐν τῷ Archivio Storico Lombardo Τόμ. ΙΗ', 1891, σ. 168), συνέστησεν εἰς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Φραγκῖσκον Σφόρτσαν, διὰ δ' ἐπιστολῆς τῆς ὑστεραίας, 24 Φεβρουαρίου, εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας (*Gobelinus* ἐπιστ. 8. — Pii II Comment. σ. 192 παρὰ τῷ *Ducange* ἔνθ' ἀν.). Ὁ δὲ *Hopf* (Geschichte Griechenlands ἐν τῇ Allgemeine Encyclopädie τοῦ *Ersch*

Δὲν ἔμελλε δ' ἡ πρεσβεία ἐκείνη τοῦ Ἀργυροπούλου νὰ περιορισθῇ εἰς μόνην τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ φαίνεται προτιθέμενος νὰ μεταβῇ καὶ εἰς Παρισίους. Ἐξάγεται δὲ τοῦτο ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου πρὸς τὸν ἰατρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Ζ' Θωμᾶν[1], δι' ἧς παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν παρὰ τοῖς Τούρκοις αἰχμαλώτων καὶ συνιστᾷ εἰς αὐτὸν τὸν εἰς Γαλλίαν χάριν ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ τούτου μεταβαίνοντα Ἀργυρόπουλον, ὅςτις ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς μέρος οὐκ ἀνάξιον λόγου τοῦ πολυπενθεστάτου ἐκείνου ναυαγίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (Est enim etiam ipse non mediocris pars luctuosissimi illius naufragii)[2].

Τὴν δ' ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεως τοῦ Ἀργυροπούλου, ὅπως μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, διδασκόμεθα ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου πρὸς τὸν Δονᾶτον Ἀτζαιώλην, γραφείσης μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, τῇ 31 Μαΐου, ἐν ᾗ λέγεται, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος, τυχὼν ἀρίστης δεξιώσεως παρὰ τοῦ δουκὸς Μεδιολάνου Φραγκίσκου Σφόρτσα, μετέβη πρὸς τοὺς Ὑπεραλπείους (transivit ad Transalpinos)[3].

καὶ *Gruber* Τόμ. 86 σ. 125, παραπέμπων εἰς τὸ παρὰ τῷ *Ducange* κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ τοῦ Φραγκουλίου Σερβοπούλου ἔγγραφον, ἐκ πλάνης ἀντ' αὐτοῦ ποιεῖται μνείαν τοῦ Ἀργυροπούλου ὡς πρέσβεως τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου. Εἰς τὴν πλάνην δὲ ταύτην παρεσύρθησαν ὁ *Hertzberg* (Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens Τόμ. Β' σ. 561) καὶ ὁ *William Miller* The Latins in the Levant σ. 451. Ὁ δὲ *Pastor* (Geschichte der Päpste, ἐκδ. γ'-δ', ἐν Φρειβούργῳ. 1889 Τόμ. Α' σ. 728) οὐχ ἧττον ἐσφαλμένως λέγει, ὅτι ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ὑπῆρξε πρέσβυς τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου μετὰ τοῦ Φραγκουλίου καὶ ὅτι ὑπεστηρίχθη χρηματικῶς ὑπὸ τοῦ πάπα Καλλίστου, καίπερ παραπέμπων ἐν σημ. 4 εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ *Cappelli*, ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει ἡ τοιαύτη σύγχυσις, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένων δύο ἐγγράφων, ὧν τὸ ἕτερον εἶνε ἡ πρὸς τὸν Φραγκῖσκον Σφόρτσαν ἐπιστολὴ τοῦ Καλλίστου ἡ καὶ παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐκδοθεῖσα ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 314-5, διαστέλλονται αἱ δύο πρεσβεῖαι, ἡ τοῦ Σερβοπούλου ἐκ μέρους τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου καὶ ἡ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐκ μέρους τοῦ Θωμᾶ.

[1] Τοῦτον ἐπονομάζει Coronaeus ὁ *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 74.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 316-7.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 315 ἀρ. 6. Πρβλ. *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 196 κ. ἑ. Ἡ φράσις εἶνε οὕτω ῥητή, ὥστε ἄπορον εἶνε πῶς ὁ *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 74, καίπερ ποιούμενος μνείαν ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, λέγει περὶ τῆς εἰς Γαλλίαν μελετωμένης ἀποδημίας Doch scheint es zur Ausführung derselben nicht mehr gekommen zu sein.

Συγχαίρει δ' ὁ Φίλελφος διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς τῷ Δονάτῳ καὶ τοῖς νέοις τῆς Φλωρεντίας, ὅτι προέκριναν τοιοῦτον ῥήτορα καὶ φιλόσοφον πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς, ὅςτις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπίσταται ἄριστα τὴν λατινικήν. Ἀγγέλει δ' εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος θὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ Γαλλίας τὸν τεταγμένον χρόνον (ad constitutum tempus)[1].

Ἐκ τούτων ἐκφαίνεται, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἤδη πρὸ τῆς εἰς Παρισίους ἀναχωρήσεως εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διδάξῃ ἀπὸ τακτοῦ χρόνου ἐν Φλωρεντίᾳ δημοσίᾳ καὶ ὅτι χάριν τούτου ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως ἐκ Γαλλίας. Προέβη δ' εἰς τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦτο μὲν ἕνεκα τῆς μετὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἐνεργείας αὐτοῦ ματαιώσεως τῶν ἐλπίδων σταυροφορίας ἐναντίον τῶν Τούρκων, τοῦτο δ' ἕνεκα τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων, χωρούντων ὁσημέραι ἐπὶ τὰ χείρω καὶ βαινόντων πρὸς τὰ ἔσχατα.

Θέατρον δὲ τῆς νέας δράσεως τοῦ ἄλλοτε διδάξαντος ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φλωρεντίας, τὸ περιώνυμον Studio. Ἱδρυθὲν ἤδη τῷ 1321 καὶ ἐνισχυθὲν τῷ 1360 διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς ὑπὸ τοῦ Καλαβροῦ Λεοντίου Πιλάτου, ἔτι μᾶλλον ἐκαλλιέργησεν ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἄρνον Ἀθήναις τῶν μέσων αἰώνων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διὰ τῆς γονίμου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1397 διδασκαλίας τοῦ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ. Ἀλλ' ἰδίως τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο, παρακμάσαν ἐν τῷ μεταξὺ ἢ καὶ ὅλως ἐκλιπὸν, ἀνεγεννήθη εἰς νέαν ζωὴν ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1412 ἀνασυστασεως καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ δουκὸς Κοσμᾶ Α' τοῦ ἐκ Μεδίκων ἐπιφανοῦς προστασίας οὕτως, ὥςτε μεσοῦντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος εἶχε περὶ τοὺς πεντήκοντα καθηγητάς. Ἐν τῷ οὕτως ἀκμάζοντι πανεπιστημίῳ ἔτυχεν ὁ Ἀργυρόπουλος διὰ τῆς εὐνοίας τοῦ Δονάτου καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ φίλων, ἐν οἷς τακτέος καὶ ὁ Μαικήνας Κοσμᾶς ὁ Μέδικος, τῆς τιμῆς νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν καθηγετικὴ ἕδρα χάριν διδα-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 315-6.

σκαλίας τῆς ἠθικῆς καὶ φυσικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ποιήσεως ἑλληνιστί τε καὶ λατινιστί [1].

Ὁ δὲ χρόνος καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πρώτου αὐτοῦ διορισμοῦ δὲν γινώσκονται ἀκριβῶς. Ἀλλὰ πιθανῶς διωρίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1457, καὶ δὴ ἐπὶ ἓν ἔτος [2]. Ὁπωσδήποτε δὲ βλέπομεν αὐτὸν ἀρχόμενον δημοσίᾳ τῆς διδασκαλίας τῶν πρώτων πέντε βιβλίων τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους τῇ 4 Φεβρουαρίου 1457. Ἐπηκολούθησε δ' ἡ ἑρμηνεία τῶν λοιπῶν βιβλίων τῶν Ἠθικῶν, τῶν τριῶν πρώτων βιβλίων τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως, τοῦ Περὶ ψυχῆς καὶ τῶν Μετεωρολογικῶν, ἧς ἤρξατο τῇ 21 Νοεμβρίου 1462, ἀνανεωθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ μετὰ τῆς φλωρεντιακῆς πολιτείας συμβολαίου αὐτοῦ [3].

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 333 ἀρ. 3.

[2] Ὁ *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 74 κ. ἑ. ἐξάγει ἐκ τῆς πρώτης ἀνανεώσεως τοῦ διορισμοῦ τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1458, γενομένης ἐπὶ διετίαν (Ἀργυροπουλείων σ. 331), ὅτι διετὴς ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ διορισμός, καὶ δὴ ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1456 μέχρι 4 Ὀκτωβρίου 1458. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξάγεται ἀναγκαίως ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνανεώσει τοῦ διορισμοῦ λεγομένων pro duobus annis immediate secuturis, finito tempore sue primeve electionis. Πολὺ δὲ μᾶλλον δικαιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ πρῶτος διορισμὸς ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1457, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν τῇ προτεραίᾳ, 4 Φεβρουαρίου, 1457 ἔναρξιν τῆς διδασκαλίας τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν (Ἴδε τὴν ἑπομένην σημείωσιν) καὶ τὴν τελευταίαν ἀνανέωσιν τοῦ διορισμοῦ ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1466 (Ἀργυροπουλείων σ. 332. Πρβλ. σ. 338). Λήξαντος δὲ τοῦ πρώτου ἔτους τῇ 5 Φεβρουαρίου 1458, ἀνενεώθη ἔπειτα ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ἐπαναλήψει τῶν μαθημάτων τοῦ πανεπιστημίου ὁ διορισμὸς τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1458 (Ἀργυροπουλείων σ. 331) ἐπὶ διετίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ πρώτου ἔτους, ἤτοι ἀπὸ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1458 μέχρι τῆς 5 Φεβρουαρίου 1460, καὶ ἀνενεοῦτο κατόπιν κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, ἀρχόμενα καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας· διὸ ταύτην τὴν ἡμερομηνίαν ἔφερε καὶ ὁ τελευταῖος ἐπὶ πενταετίαν ἀναδιορισμός (Ἀργυροπουλείων σ. 332).

[3] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ζ' σημ. 1 τὰς ἐπιγραφὰς τῶν κεχρονισμένων Εἰσαγωγῶν εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου (Praefationes), ἃς ἐκ τοῦ ἴσως αὐτογράφου αὐτοῦ κώδικος τοῦ ἐν τῇ Ῥικκαρδιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας ὑπ' ἀρ. 120 ἐξέδωκεν ὁ *Müllner*. Τούτων ἡ μὲν πρώτη λέγεται IV. Februarii, hora XIV, die Veneris, 1456, habita. Ἀλλὰ πρὸς Παρασκευὴν συμπίπτει ἡ 4 Φεβρουαρίου 1457 καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ 1456. Ἄλλως δὲ δὲν εινε δυνατὸν νὰ ἤρχισεν ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀργυροπούλου τὸν Φεβρουάριον 1456, ἀφ' οὗ ἀργότερον μόνον εἴδομεν αὐτὸν ἐγκαθιστάμενον ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἄλλως κατ' ἀρχὰς ἀπησχόλει αὐτὸν ἡ ἐκτέλεσις τῆς πρεσβευτικῆς αὐτοῦ ἐντολῆς. Διὸ ὀρθῶς ὁ *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 76 σημ. 1 παρατηρεῖ, ὅτι τὴν 4 Φεβρουαρίου 1456 πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ὡς

Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας ἔγεινεν ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ τετρακοσίων φλωρινίων. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ μισθῷ ἀνενεώθη ὁ διορισμὸς τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1458 ἐπὶ διετίαν[1]. Ἐξηκολούθησε δ' ἔπειτα ἀναδιοριζόμενος ὁ Ἀργυρόπουλος[2]. Οὕτω διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπὶ δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη μέχρι τῆς 5 Φεβρουαρίου 1471, ἅτινα, ἂν ὑπολογίσωμεν καὶ τὸν χρόνον τῆς πρώτης συμφωνίας τοῦ Ἀργυροπούλου μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Φλωρεντίας, γενομένης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου πρὸς τὸν Δονᾶτον Ἀτζαϊώλην, τὸν Μάϊον 1456 πρὸ τῆς εἰς Γαλλίαν ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀργυροπούλου[3], δύναται νἀναβιβασθῇ εἰς δεκαπέντε ἐν ὅλῳ ἔτη[4].

Ὑπῆρξαν δὲ τὰ ἔτη τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου τῶν ἀρίστων τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπὸ ἔποψιν ἐπιστημονικὴν καὶ διὰ τὴν εὐφημίαν ἧς ἐτύγχανεν ὡς ὕπατος φιλόσοφος[5] καὶ ὡς

τὴν τοῦ 1457 κατὰ τὸν Calculus Florentinus. Τοῦτ' αὐτὸ δέ, νομίζω, πρέπει νὰ εἰκασθῇ καὶ περὶ τῆς 1 Φεβρουαρίου 1457 (=1458) τῆς δευτέρας Praefatio. Ἄγνωστον δ' ἂν τοῦτο ἰσχύῃ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν χρονολογιῶν τῶν Praefationes, ὧν μόνον τὸ ἔτος καὶ ἡ ἡμερομηνία, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ὁρίζεται πλὴν ἢ ἐν τῇ τετάρτῃ αὐτῶν. Περὶ ταύτης λέγεται die V. Novembris ... die Mercurii 1460 habita. Πράγματι δὲ ἡ 5 Νοεμβρίου 1460 συμπίπτει πρὸς ἡμέραν Τετάρτην. Κατὰ ταῦτα εἶνε πιθανόν, ὅτι μόνον τῶν δύο πρώτων Praefationes αἱ χρονολογίαι νοοῦνται κατὰ τὸ φλωρεντιακὸν ἡμερολόγιον, αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι κατὰ τὸ κοινόν.

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 330.

[2] Ὁ τελευταῖος ἀναδιορισμὸς ἔγεινεν ἐπὶ πενταετίαν τῷ 1466. Ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 332.

[3] Ἴδε ἀνωτέρω σ. μ'.

[4] Τοιοῦτος ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ *Bart. Fontius* (Annales suorum temporum ἐκδ. *Galletti*. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1847 σ. 154). Τούτου δὲ τὴν μαρτυρίαν ἀπεδέχθη καὶ ὁ *Voigt-Lehnerdt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums Τόμ. Α. σ. 371. Ἀλλ' ὁ *Fontius*, λέγων, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος προσελήφθη ὡς καθηγητὴς ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη, ἀναγράφει τι ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνυόμενον, ἐπειδή, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ὁ διορισμὸς δὲν ἔγεινε διὰ μιᾶς δι' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ἀργυρόπουλος ἐδίδαξεν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀλλ' ἀνενεοῦτο ἑκάστοτε διὰ νέων ἀποφάσεων τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας. Ὀρθῶς δὲ παρετήρησε τοῦτο ἤδη ὁ *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 74.

[5] *Voigt-Lehnerdt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums Τόμ. Α σ. 369.

ὁ μεταξὺ τῶν Λατίνων εὐφυέστατος τῶν Ἑλλήνων[1]. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐδόθη εἰς αὐτὸν εὐκαιρία νἀσχοληθῇ ἐν μέσῳ διδάσκων καὶ ἑρμηνεύων τὰς ἀριστοτελικὰς συγγραφὰς εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτῶν εἰς τὴν λατινικήν. Ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου πολλαπλασιασθέντες διεδόθησαν οἱ κώδικες τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων μεταφράσεων τῶν ἀριστοτελικῶν συγγραφῶν, ὧν πλεῖστοι ὅσοι περιεσώθησαν ἐν ταῖς ἑσπερίαις βιβλιοθήκαις, ἰδίως ταῖς τῆς Ἰταλίας[2]. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1478, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀργυροπούλου, ἤρχισεν ἡ διὰ τοῦ τύπου ἔκδοσις τῶν μεταφράσεων ἐκείνων τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν, τῶν Κατηγοριῶν, τῶν Σοφιστικῶν ἐλέγχων, τῶν Ἀναλυτικῶν προτέρων καὶ ὑστέρων, τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως, τῶν Μετὰ τὰ φυσικά, τοῦ Περὶ ἑρμηνείας, τοῦ Περὶ ψυχῆς, τοῦ Περὶ οὐρανοῦ καὶ τῆς ψευδαριστοτελικῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἀλέξανδρον ὡς καὶ τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ Πορφυρίου εἰς τὰς πέντε φωνάς. Αἱ μεταφράσεις δὲ αὗται εἴτε καθ' ἑαυτὰς εἴτε μετ' ἄλλων μεταφράσεων ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου ἢ καὶ ὑπὸ ἄλλων γενομένων ἐξετυπώθησαν κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ διαφόρων ἐκδοτῶν ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς Εὐρώπης μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος καὶ πέραν[3]. Ὡς ἐκ τῆς μεγάλης δὲ ταύτης διαδόσεως καὶ εὐδοκιμήσεως τῶν ἀριστοτελικῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀργυροπούλου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ εἴπερ τις καὶ ἄλλος συντελέσας εἰς τὴν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ γνῶσιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σταγει-

[1] *Vespasiano da Bisticci* Vite de' uomini illustri del secolo XV παρὰ τῷ *Mai* Spicilegium Romanum. Ἐν Ῥώμῃ. 1839 Τόμ. Α' σ. 437.

[2] Ὁπόσον περιζήτητοι ἦσαν οἱ κώδικες οἱ περιέχοντες μεταφράσεις τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου γενομένων ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βερνάρδου Riccio, γράφοντος τῇ 7 Ἰουνίου 1490 ἐκ Τικίνου (Παβίας) πρὸς τὸν Βαρθολομαῖον Κάλδον, ὅτι διὰ τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ εὗρε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου μετάφρασιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣν ἐζήτει οἰκεῖός τις τοῦ δουκὸς τῶν Μεδιολάνων. Ἴδε *Magenta* I Visconti e gli Sforza Τόμ. Α' σ. 451.

[3] Ἴδε τὰς παρὰ *Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Γ' σ. 466 ἐν λ. Argyropoulos ὑπερεξήκοντα παραπομπὰς εἰς τοιαύτας ἐκδόσεις, πρὸς δὲ ταύταις τὰς ἐν Τόμ. Δ' σ. 360 ἐν λ. Argyropoulos εἰκοσιεννέα παραπομπάς.

ρίτου, εἰ καὶ διάφοροι ἤδη ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἢ καὶ κατόπιν ἐξηνέχθησαν γνῶμαι περὶ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ τούτων [1].

Συγκροτεῖται δὲ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα περὶ τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ δι' αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ τοῦ διδασκάλου εὐγενὴς κύκλος μαθητῶν αὐτοῦ καὶ φίλων ἐκ τῶν προεχόντων ἐν τῇ πόλει, σχολαζόντων περὶ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ σχεδὸν οὐχ ἧττον αὐτοῦ θαυμαζόντων τὸν Ἕλληνα sommo filosofo [2]. Καὶ τῶν μὲν θαυμαστῶν αὐτοῦ τούτων καὶ προστατῶν προεξάρχει αὐτὸς ὁ δοὺξ Κοσμᾶς ὁ Μέδικος, εἰς ὃν καὶ ἀφιέρωσεν ὁ Ἀργυρόπουλος δι' ἰδίου προλόγου τὴν μετάφρασιν τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν [3], τὴν τῶν Ἀναλυτικῶν προτέρων [4], τὴν τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ [5], τὴν Περὶ ψυχῆς [6] καὶ πρόχειρον μετάφρασιν τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως [7].

Ἀδιάπτωτος δὲ ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τοῦ Ἀργυ-

[1] Ἴδε *P. Bayle* Dictionnaire historique et critique Τόμ. Αʹ σ. 308.— *Adrien Baillet* Jugement des savans sur les principaux des auteurs. Revus, corrigés et augmentés par *M. de la Monnoye*. Ἐν Παρισίοις. 1722 Τόμ. Γʹ σ. 28 κ. ἑ.— *Migne* Ἑλληνικῆς πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗʹ σ. 990. — Πρβλ. τὴν εἰς τὸν Φραγκῖσκον Γονζάγαν ἀφιέρωσιν τοῦ Μιχαὴλ Σοφιανοῦ εἰς τὴν παρὰ τῷ Junta τῷ 1574 ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Περὶ ψυχῆς (*Legrand* ἔνθ' ἀν. Τόμ. Δʹ σ. 186, 187).

[2] Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου καθ' ὅλου ἴδε *Vespasiano da Bisticci* ἔνθ' ἀν. Piero Acciajuoli § 7. Donato Acciajuoli § 4.

[3] *Bandini* Bibliotheca Leopoldina Laurentiana Τόμ. Γʹ σ. 107. — *Legrand* ἔνθ' ἀν. Τόμ. Γʹ σ. 90.

[4] *Bandini* ἔνθ' ἀν. σ. 108.

[5] *Bandini* Catalogus codicum Bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Γʹ σ. 234 Plut. LXXXIV cod. 1.

[6] *Bandini* ἔνθ' ἀν. — ***Τοῦ αὐτοῦ*** Bibliotheca Leopoldina Laurentiana Τόμ. Γʹ σ. 108.

[7] Εἰς τὸν Κοσμᾶν Μέδικον εἶνε ἀφιερωμένη ἡ μετάφρασις αὕτη ἐν τῷ κώδικι CLXVI τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης (*Bandini* Bibliotheca Leopoldina Laurentiana Τόμ. Γʹ σ. 107) καὶ ἐν τῷ Cod. phil. 36 τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Γοτίγγης. Ὁ δὲ *O. v. Gebhardt* (Ein Codex Corvinianus in der Universitätsbibliothek zu Göttingen ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen. 1884 σ. 141) ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ προχείρως γενομένη αὕτη μετάφρασις εἶνε διάφορος τῆς ἔπειτ' ἀναθεωρηθείσης καὶ ἀφιερωθείσης εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κοσμᾶ Πέτρον Μέδικον. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καὶ περὶ τῶν Ἀναλυτικῶν προτέρων, ἅτινα βλέπομεν ἀφιερούμενα πρῶτον μὲν εἰς τὸν Κοσμᾶν, εἶτα δ' εἰς τὸν Πέτρον.

ροπούλου φιλική σχέσις. Τὰς ἑορτὰς μετέβαινεν ὁ καθηγητὴς μετὰ τῶν ἀρίστων αὐτοῦ μαθητῶν εἰς τὸ μέγαρον τῶν Μεδίκων πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γηραιοῦ Κοσμᾶ, οἰκουροῦντος ἕνεκα τῆς ἀρθρίτιδος, ὑφ' ἧς ἔπασχε, καὶ συνεζήτει μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ διαφόρων ἄλλων φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν θεμάτων. Βαρύτατα δ' ἔπληξεν ὁ ἐν ἔτει 1464 συμβὰς θάνατος τοῦ μεγάλου προστάτου τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅςτις, θρηνῶν αὐτὸν, ἀνεφώνει «Ποῦ ὁ ἡμέτερος πατὴρ, ποῦ ὁ ἡμέτερος φάρος, ποῦ ὁ καθηγεμὼν καὶ φίλος τῶν ἡμετέρων σπουδῶν;» [1]. Ἐν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τάσσεται ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ δουκὸς Πέτρος, εἰς ὃν ἀφιέρωσε τὴν μετάφρασιν τοῦ Περὶ ἑρμηνείας τοῦ Ἀριστοτέλους [2], τῶν Ἀναλυτικῶν προτέρων [3] καὶ τελειοτέραν τῆς πρότερον εἰς τὸν Κοσμᾶν Μέδικον ἀφιερωθείσης μετάφρασιν τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως [4], ὡς καὶ μετάφρασιν τῆς Εἰςαγωγῆς τοῦ Πορφυρίου [5]. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔγγονος τοῦ Κοσμᾶ, ὁ περιώνυμος Λαυρέντιος ὁ Μεγαλοπρεπὴς, λέγεται μαθητεύσας ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ, καὶ εἰς εἰςήγησιν αὐτοῦ προςγράφεται ἡ ἀνάδειξις τοῦ Ἕλληνος καθηγητοῦ ὡς πολίτου τῆς Φλωρεντίας, περὶ ἧς γενήσεται λόγος κατωτέρω [6]. Ὁ δὲ Δονᾶτος Ἀτζαϊώλης, ὃν εἴδομεν ἐν τοῖς πρώτοις μεριμνήσαντα περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τῇ φιλομούσῳ καὶ ὡραίᾳ γενετείρᾳ τοῦ Δάντη, οὗ

[1] Ἐν τῇ ἀφιερώσει τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως εἰς τὸν Πέτρον Μέδικον ἐν τῷ κώδικι τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης Plut. LXXXIV cod. 1 παρὰ τῷ *Bandini* Catalogus codicum latinorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Γ' σ. 225.

[2] *Bandini* Bibliotheca Leopoldina Laurentiana Τόμ. Γ' σ, 108.

[3] *Bandini* Catalogus codicum latinorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Ε' σ. 514.

[4] *Legrand* ἔνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 230.— *Bandini* ἔνθ' ἀν.

[5] *Bandini* ἔνθ' ἀν.

[6] *Fontius* Annales suorum temporum ἐκδ. *Galletti,* ἐν Φλωρεντίᾳ. 1847. σ. 156. — *Bandini* Catalogus codicum Latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Ε' σ. 514 ἐν λ. *Aryropyli*. Τῶν πρὸς αὐτὸν εὐεργεσιῶν τῶν Μεδίκων μνήμων παρουσιάζεται αὐτὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν τῇ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1472 ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν Λαυρέντιον ἐπιστολῇ (Ἀργυροπουλείων σ. 195).

μόνον ἐμπιστεύεται εἰς τὸν Ἕλληνα λόγιον τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν Πέτρου καὶ Δονάτου di Neri, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπὶ μακρὰ ἔτη συνασχολεῖται μετ' αὐτοῦ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην, καθ' ἃ πρὸ ἐτῶν ἐν Παταβίῳ ὁ Πάλλας Strozzi. Καρποὺς δὲ τῆς τοιαύτης παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ μαθητείας τοῦ Δονάτου Ἀτζαϊώλη[1] ἔχομεν τοῦτο μὲν τὴν κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Φλωρεντίνου λογίου, τὸ 1478, ἔκδοσιν τῶν εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνημάτων κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἀργυροπούλου[2], τοῦτο δὲ δύο αὐτογράφους κώδικας ἀνεκδότων, ὅσον οἶδα, συγγραφῶν αὐτοῦ περὶ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως καὶ τοῦ Περὶ ψυχῆς, ἀμφοτέρων συνταχθεισῶν κατ' αὐτὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ διαμονῆς τοῦ Ἀργυροπούλου[3]. Καὶ τῆς μεταφράσεως δὲ τῶν Βίων τοῦ Πλουτάρχου, ἣν ἐπεξειργάσθη ὁ Δονᾶτος, δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἀμέτοχος ὁ Ἀργυρόπουλος[4]. Ἰδιαζούσης δὲ φιλίας ἠξιοῦτο ὁ Ἕλλην φυγὰς καθηγητὴς παρὰ τοῦ φιλομούσου Φράγκου Sachetti, τοῦ θαυμαστοῦ τοῦ Πετράρχου καὶ τοῦ Βοκακκίου· ἡ δὲ φιλόξενος αὐτοῦ οἰκία, ἥτις ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῶν συγχρόνων ποιητῶν καὶ λογίων, ἐξένιζε πολλάκις οὐ μόνον αὐτὸν τὸν Ἀργυρόπουλον, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν ὅμιλον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Οὐδ' ἦτο ἁπλῶς ἠθικὴ ἡ προστασία ἣν παρεῖχεν ὁ Sachetti εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς ὑπεστήριζεν αὐτὸν διὰ πλουσίας ἐνιαυσίας χορηγίας σίτου καὶ οἴνου καὶ διὰ χρηματικῆς δωρεᾶς καθ' ἑκάστην ἐπίσκεψιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀργυροπούλου[5]. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Cino Rinuccini ὁ υἱὸς Ἀλαμαν-

[1] *Paulus Cortesius* De doctis hominibus σ. 43.
[2] *Legrand* ἔνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 40.
[3] Κῶδ. Magliabechiano Cl. XII, 51 ἐν Φλωρεντίᾳ αὐτόγραφος Δονάτου Ἀτζαϊώλη Super libros Phisicorum Aristotelis secundum Ioannem Argyropolum. Ἐν τῇ ἀρχῇ Die III novembris 1458, ἐν δὲ τῷ τέλει Die II augusti 1460.— Κῶδ A.V. 42 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης (Biblioteca Nazionale) αὐτόγραφος Δονάτου Ἀτζαϊώλη Super librum de anima Aristotelis secundum Expositionem Argyropyli Bisantii. Γέγραπται τῷ 1460.
[4] *Jovius* Elogia σ. 37.— Πρβλ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 7(236).
[5] *Vespasiano da Bisticci* ἔνθ' ἀν. σ. 631.

νὸς μαρτυρεῖται ὅτι ἐσπούδασε παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ, εἰς ὃν ἐχρεώστει τὴν ἐξαίρετον γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς, εὐκολύνασαν αὐτὸν εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασιν διαφόρων ἑλληνικῶν συγγραφῶν, ἐν αἷς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου βίος Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως [1]. Εἶνε δὲ ἡ μαθητεία αὕτη τοῦ Ἀλαμαννοῦ παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ καὶ ἡ περὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς μετ' αὐτοῦ συνδιατριβὴ τοσούτῳ μᾶλλον περίεργος, καθ' ὅσον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο γνωστὸς διὰ τὴν λατρείαν μὲν αὐτοῦ πρὸς τὸν Δάντην καὶ τὴν ἀγάπην τῆς νέας δημώδους ποιήσεως καὶ γλώσσης τῶν Φλωρεντίνων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς λογίους τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν, οὓς ἐχλεύαζεν ὡς σχολαστικοὺς καὶ ἐπιδεικτιῶντας literatissimi [2]. Μαθηταὶ δὲ τέλος τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπῆρξαν καὶ ὁ Πέτρος Φίλιππος Πανδολφίνης [3] καὶ ὁ Ματθαῖος Παλμιέρης [4], ὅστις, καίπερ μὴ ἀνήκων εἰς τοὺς εὐπατρίδας, δὶς εἶχε συμμετάσχει τῆς συναρχηγίας τῶν Priori, τῷ δὲ 1453 ἀνεδείχθη σημαιοφόρος τῆς δικαιοσύνης (gonfaloniere di giustizia) [5].

Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ κυριώτατοι τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ μαθητῶν καὶ φίλων τοῦ Ἀργυροπούλου. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ ἄλλων χωρῶν ἐρχόμενοι ἔσπευδον νἀκροασθῶσι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἢ νὰ ἔλθωσιν ὁπωσδήποτε εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Ἕλληνος καθηγητοῦ. Τοῦτο μαρτυρεῖται περὶ τοῦ Ἱσπανοῦ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκόπου Μιλήτου, τοῦ Ναρκίσσου, περὶ τοῦ ὀνομαστοῦ Οὔγγρου ποιητοῦ Γιάνου (Janos Pannonius), ἀνεψιοῦ τοῦ πρωθιεράρχου τοῦ ἐν

[1] *Zeno* Dissertationis Vossianae Τόμ. Β' σ. 199 κ. ἑ. Πρβλ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 7(236).

[2] *Voigt-Lehnerdt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums Τόμ. Α' σ. 388.

[3] *O. v. Gebhardt* ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen. 1884 σ. 141 κ.ἑ.

[4] *Paulus Cortesius* ἔνθ' ἀν. σ 43. Πρβλ. *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 986.

[5] *Voigt* ἔνθ' ἀν. ἐκδ. 6' Τόμ. Β' σ. 293.

Οὐγγαρίᾳ Gran Ἰωάννου Vitéz καὶ περὶ τοῦ δουκὸς Βορκεστρίας (Earl of Worcester) Ἰωάννου Tiptoff, ὅςτις, ἐλθὼν εἰς τὴν Φλωρεντίαν χάριν ἀγορᾶς κωδίκων, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ παρέστη εἰς μίαν τῶν διαλέξεων αὐτοῦ [1].

Ἐκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀλληλογραφίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ διατριβῆς γίνεται φανερὰ ἡ ἐν τῇ πόλει δύναμις αὐτοῦ. Καὶ δὴ ὁ Φίλελφος ἐν διαφόροις αὐτοῦ ἐπιστολαῖς οὐ μόνον περὶ βιβλίων καὶ φιλολογίας ἀνταποκρίνεται μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ συνιστᾷ ἑαυτόν τε καὶ ἄλλους εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ὃν ἀγαπᾷ δίκην συγγενοῦς (ut parentem diligo)[2]· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ζητεῖ δι' αὐτοῦ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πέτρου Μεδίκου [3]. Μέλλων δέ ποτε νἀπέλθῃ προσωρινῶς ἐκ Μεδιολάνων εἰς Σιέννην χάριν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων καὶ χρειαζόμενος διαμονητήριον (salvo conducto, *δημοσίας πίστεως γράμματα*), παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ περὶ τούτου παρὰ τῷ Πέτρῳ Μεδίκῳ καὶ τῷ καλῷ κἀγαθῷ ἱππεῖ Θωμᾷ Σωδερίνῳ [4]. Ἐκ δ' ἐπιστολῶν ἄλλων μανθάνομεν τὰ τῆς φιλίας τοῦ Ἀργυροπούλου μετὰ τοῦ Ἰακώβου Ἀτζαϊώλη καὶ τοῦ φιλομούσου βιβλιοπώλου καὶ συγγραφέως Βεσπασιανοῦ da Bisticci [5].

Οὐδ' ἐτύγχανεν ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιστημονικῆς μόνον εὐδοκιμήσεως καὶ ἐξαιρέτων τιμῶν παρὰ τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πολιτεία ἐθεώρησε πρέπον νἀπονείμῃ εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰ προνόμια, εἰςηγουμένου πιθανῶς αὐτοῦ τοῦ Λαυρεντίου [6], ὅςτις μετ' οὐ πολύ, διαδεχόμενος τῷ 1469 τὸν Πέτρον

[1] *Vespasiano da Bisticci* ἔνθ' ἀν. σ. 525. Ὁ Earl of Worcester καλεῖται παρ' αὐτῷ Duca di Worcester. Πρβλ. *Voigt* ἔνθ' ἀν. ἐκδ. β' Τόμ. Β' σ. 260.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 319.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 207-213 ἀρ. 2-7.

[4] Ἀργυροπουλείων σ. 213.

[5] Ἀργυροπουλείων σ. 319 ἀρ. 10, σ. 320 ἀρ. 11.

[6] *Fortius* ἔνθ' ἀν. σ. 156. — *Bandini* Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Ε' σ. 514 ἐν λ. Argyropyli.

Μέδικον, ἔμελλε νὰ διακριθῇ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἀξιούμενος τῆς προσωνυμίας Μεγαλοπρεποῦς. Διέτριβε δὲ ἤδη ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Φλωρεντίᾳ διδάσκων ἐννέα περίπου ἔτη, ὅτ' ἐξεδόθη τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1466 ἡ μακρὰ ἀπόφασις τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας, ἐξ ἧς, εὐτυχῶς περισωθείσης μέχρις ἡμῶν, μανθάνομεν τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφισθείσας τιμὰς καὶ τὰ χορηγηθέντα εἰς αὐτὸν προνόμια. Καὶ δὴ πρῶτον παρέχονται εἰς αὐτὸν τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ἐκγόνους ἐξ ἀρρενογονίας τὰ δικαιώματα γνησίων πολιτῶν τῆς Φλωρεντίας. Ἐπὶ τούτοις δὲν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς ἡ οἰκοδόμησις ἢ ἡ ἀγορὰ ἰδίας οἰκίας χάριν ἐγκατοικήσεως αὐτῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ περιοχῇ αὐτῆς, μὴ ὑπερβαινούσης κατὰ τὴν ἀξίαν χίλια πεντακόσια φλωρίνια. Ἀπαλλάσσονται δ' ἐν περιπτώσει τοιαύτης ἐγγείου κτήσεως ὡρισμένων τινῶν φόρων, καὶ κανονίζονται λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς κτήσεως τῶν ἀκινήτων. Ἐν περιπτώσει δ' ἀποκτήσεως ἀκινήτων, ὑπερβαινόντων τὴν εἰρημένην ἀξίαν, ἔμελλον ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς πολίτας ὡρισμένα τέλη. Πᾶσα δ' εἰς αὐτοὺς παρασχεθεῖσα ἀτέλεια ὡρίζετο ὡς ἰσχύουσα ἐπὶ μόνα τριάκοντα ἔτη. Τέλος δὲ παρείχετο εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ ἐκγόνους τὸ δικαίωμα νὰ συστήσωσι προῖκας εἰς τὰς θυγατέρας αὐτῶν παρὰ τῷ Ἐνεχυροδανειστηρίῳ τῆς Φλωρεντίας κατὰ τὰ κεκανονισμένα χάριν τῶν γνησίων πολιτῶν τῆς Φλωρεντίας[1].

Καὶ βεβαίως μὲν δὲν ἐζημιώθη ὁ Ἀργυρόπουλος ἐκ τῶν παρασχεθέντων εἰς αὐτὸν δικαιωμάτων πολίτου τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλ' εἶνε λίαν ἀμφίβολον ἂν ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς περὶ ἀγορᾶς οἰκίας καὶ ἀκινήτων ἀδείας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ εἶνε δυσχερὲς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἶχε τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα περισσεύματα ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀταξίας περὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ κεκανονισμένου αὐτοῦ μισθοῦ. Ἐν ἔτει 1471 καθυστεροῦντο εἰς αὐτὸν χίλια διακόσια φλωρίνια, ἤτοι ὁ μισθὸς τριῶν ὅλων ἐτῶν, ὧν τέ-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 333-8.

λος ἐκανονίσθη ἡ πληρωμὴ δι' ἀποφάσεως τῆς 23 Ἰουλίου 1471, ἐπειδὴ ὁ Ἀργυρόπουλος, ἐπειγόμενος νἀναχωρήσῃ εἰς Οὐγγαρίαν, ἤθελε νὰ κανονίσῃ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τὰς πρὸς τοὺς δανειστὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ [1].

Καὶ πράγματι ὁ Ἀργυρόπουλος, ληξάσης τῇ 5 Φεβρουαρίου 1471 τῆς τελευταίας πενταετίας τοῦ ἀναδιορισμοῦ, δὲν ἀνενέωσε τὸ συμβόλαιον· ἡ δὲ αὐθεντεία ἀπεφάσισε τῇ 8 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους νὰ προβῇ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ [2]. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης [3].

Μετὰ τῆς Οὐγγαρίας εἶχε συνάψει σχέσεις ὁ Ἀργυρόπουλος, καθ' ἃ φαίνεται, ἤδη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς εἰς Φλωρεντίαν μεταβάσεως Γιάνου τοῦ Παννονίου ἐν ἔτει 1458. Δὲν εἶχε δὲ παύσει ἔκτοτε ἀνταποκρινόμενος πρός τε τὸν Γιάνον, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος, καὶ πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰωάννην Vitéz τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Gran, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερώσει τὴν μετάφρασιν τῆς Περὶ οὐρανοῦ συγγραφῆς τοῦ Ἀριστοτέλους [4]. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φιλόμουσος βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ματθαῖος Κορβῖνος λέγεται ὑποβαλὼν εἰς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον τὴν παράκλησιν, ὅπως συνεργήσῃ εἰς τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὴν Οὐγγαρίαν [5]. Τὸ δ' ἐνδιαφέρον τοῦ Κορβίνου περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ συμπερίληψις κώδικος περιέχοντος τὰ μαθήματα τοῦ Ἀργυροπούλου περὶ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέ-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 332.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 339.

[3] *Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Α' σ. CXVI κ. ἑ., CXXXII.

[4] *Bandini* Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Γ' σ. 225.—*Abel* Analecta ad historiam renascentium in Hungarie litterarum spectantia. Ἐν Βουδαπέστῃ. 1880 σ. 170 κ. ἑ., ὅπου ἔχει ἐκδοθῇ καὶ ὁ ἀφιερωτικὸς πρόλογος τοῦ Ἀργυροπούλου.

[5] *Fabroni* Adnotationes et monumenta ad Laurentii Medici Magnifici vitam pertinentia. Ἐν Πίσῃ. 1784. Τόμ. Β' σ. 10.—*Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Βενετίᾳ. 1795 Τόμ. ϛ' σ. 321 σημ. 1.

λους[1]. Βλέπομεν δὲ τέλος πράγματι τὸν Κορβῖνον δι' ἐπιστολῆς τῆς 9 Ἀπριλίου 1471, γραφείσης ἐκ Znoyma τῆς Μοραβίας πρὸς τοὺς priores libertatis καὶ τὸν σημαιοφόρον τῆς δικαιοσύνης (vexillifer iustitiae) τῆς Φλωρεντίας, ὅτι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μετακαλέσῃ παρ' ἑαυτῷ τὸν Ἀργυρόπουλον, ἵνα καταλάβῃ ἔντιμον θέσιν[2]. Ἀλλὰ παρὰ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ διαπραγματεύσεις δι' ἀγνώστους λόγους[3] ὁ Ἀργυρόπουλος πιθανώτατα οὐδὲ μετέβη κἂν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν· ὁπωςδήποτε δὲ δὲν ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ, ἀλλά, ἔχων ἤδη ὡρισμένην ἀπόφασιν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Φλωρεντίαν, βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ ζητήματος τῶν καθυστερουμένων εἰς αὐτὸν μισθῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος 1471, καθ' ὃ ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν ἀνενέωσε τὸ συμβόλαιον τῆς καθηγεσίας ἐν Φλωρεντίᾳ, εἶχεν ἀναρρηθῆ τῇ 9 Αὐγούστου ὡς διάδοχος τοῦ Παύλου Β΄ ποντίφιξ ὁ Σίξτος Δ΄, ὁ φιλότεχνος καὶ φιλόβιβλος ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νἀναδειχθῇ τῶν κυριωτάτων ἀντιπροσώπων τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν παπῶν. Ἀλλ' ὁ νέος πάπας δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅστις κατ' εὐτυχῆ δι' αὐ-

[1] Τὸν κώδικα τοῦτον ἐδώρησεν ὁ πρίγκιψ Γεώργιος von Waldeck εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Γοτίγγης. Ἴδε *O von Gebhardt* Ein Codex Corvinianus in der Universitäts-bibliothek zu Göttingen ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen. 1884 σ. 138 κ.ἑ.

[2] Pervenit ad nos fama Johannis Argyropili doctoris et equitis eximii, quem ad nostram maiestatem accessere decrevimus, ut apud nos pro suis clarissimis virtutibus locum obtineat honoratum. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κορβίνου εὕρηται ἐκδεδομένη παρὰ τῷ *V. Fraknói* Matyas Király Levelei. Ἐν Βουδαπέστῃ. 1859 σ. 256 ἀρ. 182 κατὰ τὸν κ. ***Fijalek*** ἔνθ' ἀν. σ. 10 (239).

[3] Ὁ ***Fijalek*** ἔνθ' ἀν. ὡς κυριώτατον ἐμπόδιον τῆς εἰς Οὐγγαρίαν μεταναστεύσεως τοῦ Ἀργυροπούλου θεωρεῖ τὸν σχεδὸν σύγχρονον ἐν ἔτει 1472 θάνατον τῶν δύο προστατῶν αὐτοῦ Οὔγγρων ἀρχιεπισκόπων, οἵτινες ἤδη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχον περιπέσει εἰς τὴν δυςμένειαν τοῦ Κορβίνου, καὶ τὴν ἕνεκα τοῦ θανάτου αὐτῶν ἐπελθοῦσαν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐπικράτησιν τῆς γερμανικῆς ἐπιδράσεως. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν προέφθανε νὰ μάθῃ ὁ Ἀργυρόπουλος, ὅπως μεταβάλῃ τυχὸν γνώμην, διότι ἤδη τελευτῶντος τοῦ Ὀκτωβρίου 1471 βλέπομεν αὐτὸν ἐγκαθιστάμενον ἐν Ῥώμῃ. Κατὰ ταῦτα δι' ἄλλους ἤδη λόγους εἶχε προαποφασίσει τὴν αὐτόσε μετάβασιν αὐτοῦ.

τὸν σύμπτωσιν εἶχε πρὸ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐτῶν συμμαθητεύσει μετ' αὐτοῦ ὡς Φραγκισκανοῦ μοναχοῦ, καλουμένου Φραγκίσκου della Rovere, ἐν Παταβίῳ καὶ εἶχε παραστῇ τῷ 1444 εἰς τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ὡς διδάκτορος[1]. Ἀναμφηρίστως δ' ἡ εὐκαιρία αὕτη ἦτο κατάλληλος, ὅπως, συνεπικουροῦντος πιθανώτατα καὶ τοῦ Βησσαρίωνος, ὅςτις δυςτυχῶς διὰ τὸν Ἀργυρόπουλον ἔμελλε νἀποθάνῃ τὸ ἑπόμενον ἔτος τῇ 18 Νοεμβρίου 1472, στήσῃ τοὺς ἐφεστίους αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ. Ἠδύνατο δὲ ἡ πρόςκλησις αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς νίκη τοῦ πάπα Σίξτου κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ Μεδίκων, εἰς ὧν τὴν ὑπηρεσίαν εὑρίσκετο μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ὁ Ἀργυρόπουλος[2].

Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς εἰς Ῥώμην μεταβάσεως τοῦ Ἀργυροπούλου ἠμφισβητεῖτο μέχρι τοῦδε, κατὰ τὰς διαφόρους γνώμας κυμαινόμενος μεταξὺ τοῦ 1471 καὶ τοῦ 1473[3]. Ἀλλὰ σήμερον

[1] Ἴδε τὸν ἀνώνυμον βιογράφον τοῦ Σίξτου Δ', ὑπάρξαντα κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν μαθητὴν τοῦ Ἀργυροπούλου, παρὰ τῷ *Muratori* Rerum Italicarum scriptores Τόμ. Γ' μέρ. 6' σ. 1054. — Πρβλ. *Fijalek* σ. 18 (247).

[2] *Pastor* Geschichte der Päpste ἐκδ. 1889 Τόμ. Β' σ. 569 κ. ἑ.

[3] Ὁ *Jovius* ἐν τοῖς Elogia ὡς αἰτίαν τῆς εἰς Ῥώμην ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀργυροπούλου ἀναφέρει τὸν μέγαν λοιμὸν τῆς Φλωρεντίας τὸν συμβάντα περὶ τὸ 1473 (*Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 986). — Ὁ *Tiraboschi* Storia della letteratura italiana ἐκδ. Φλωρεντίας 1887 Τόμ. Ϛ' μέρ. α' σ. 347 λέγει ἁπλῶς, στηριζόμενος εἰς ἐπιστολὰς τοῦ ἐπισκόπου Παβίας Ἰακώβου Ἀμμανάτη πρὸς τὸν Βησσαρίωνα, ὅτι τούτου κατόρθωμα παρὰ τῷ πάπᾳ ὑπῆρξεν ἡ εἰς Ῥώμην μετάκλησις τοῦ Ἀργυροπούλου. — Ὁ *Legrand* Bibliographie hellénique . . . aux XVe et XVIe Τόμ. Α' σ. XCVI ἀποδέχεται, ὅτι τῷ 1471, ἐγκαταλιπὼν τὴν Φλωρεντίαν, μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην. — Ὁ *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 198 λέγει, ὅτι τῷ 1473 εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ Φλωρεντίας. — Κατὰ τὸν *Börner* De doctis Graecis σ. 237 κ. ἑ.) εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐκ Φλωρεντίας εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 1473. — Ὁ *Omont* (Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles σ. 12 ἀρ. 24) ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά. — Ὁ *Pastor* (Geschichte der Päpste Τόμ. Β' σ. 569 κ. ἑ.) λέγει καθ' ὅλου, ὅτι τὸν Ἀργυρόπουλον ἐκάλεσεν εἰς Ῥώμην ὁ ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων Σίξτος Δ'.— Πρβλ. *Müntz* La Renaissance en Italie et en France à l'epoque de Charles VIII. Κατὰ τὸν *Ἐρνέστον Steinmann* (Die Sixtinische Kapelle. Ἐν Μονάχῳ 1901 Τόμ. Α' σ. 54) μετενάστευσεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ Φλωρεντίας βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σίξτου Δ'. — Κατὰ τὸν *Fijalek* (ἔνθ' ἀν. σ. 10 (239) «ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Σίξτου Δ' εὑρίσκομεν τὸν Ἀργυρόπουλον ἐν Ῥώμῃ». — Ὁ δὲ *Ἀδριανὸς Cappelli* ἐν τῇ Letteratura τοῦ Ταυρίνου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1896, λέγει, ὅτι διάφοροι μὲν βιογρά-

δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς πότε ὁ Ἀργυρόπουλος, ἐγκαταλιπὼν τὴν Φλωρεντίαν, μετέβη εἰς Ῥώμην, ὁδηγούμενοι ἐκ τῶν νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Φλωρεντίας παρ' ἡμῶν ἐκδιδομένων αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀργυροπούλου. Καὶ δὴ ἔχομεν δύο μὲν γεγραμμένας ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1471 [1] καὶ τῇ 5 Δεκεμβρίου 1471 [2], τρίτην δέ τινα φέρουσαν μόνον τὴν ἡμερομηνίαν 2 Νοεμβρίου, ἀλλὰ γεγραμμένην καὶ ταύτην προφανῶς τῷ 1471 [3]. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων καταφαίνεται πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ ἤδη τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1471, καὶ δὴ πιθανῶς ἀπό τινος ἤδη χρόνου, ἴσως μεταβὰς εἰς Ῥώμην περὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δεύτερον δὲ, ὅτι ἐξηκολούθουν φιλιώταται αἱ πρὸς τὸν Λαυρέντιον σχέσεις αὐτοῦ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν οἶκον τῶν Μεδίκων. Ἐμφαίνεται δὲ καί τις σπουδὴ περὶ τὴν ἐκ Φλωρεντίας ἀναχώρησιν τοῦ Ἀργυροπούλου, καταδεικνυομένη ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐστερεῖτο ἀκόμη κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ ἐγκαταστάσεως τῶν βιβλίων αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς τὸν πάππον τοῦ Λαυρεντίου Κοσμᾶν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Πέτρον Μέδικον ἀφιερωθεισῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸν Λαυρέντιον παρακλήσεων περὶ ἀποστολῆς αὐτῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ κακοθελητῶν καὶ φθονερῶν ποιεῖται λόγον, οἵτινες, καθ' ἃ φαίνεται, εἶχον καταστήσει δυσάρεστον εἰς αὐτὸν τὴν περαιτέραν ἐν Φλωρεντίᾳ διατριβήν.

Κατέλαβε δ' ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ μισθῷ δημοσίῳ [4],

φοι λέγουσιν αὐτὸν μεταβάντα εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 1473, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένης ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Μεδιολάνου ἐπιστολῆς τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν δοῦκα Γαλεᾶτσον Μαρίαν Σφόρτζαν ἐξάγεται, ὅτι ἤδη τὸν Ἀπρίλιον 1472 εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ.

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 192 ἀρ. 6.

[2] Αὐτόθι σ. 193 ἀρ. 7.

[3] Αὐτόθι σ. 191 ἀρ. 5. Ἐν Ῥώμῃ εὑρίσκεται κατόπιν τὸν Μάρτιον 1472 (Ἀργυροπουλείων σ. 321 ἀρ. 13) καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (αὐτόθι σ. 194 καὶ 195) ἀρ. 8 καὶ 9.

[4] Publico salario παρὰ *Raffaello Maffei* Commentarii rerum urbanarum libri. Ἐν Ῥώμῃ. 1506 σ. 642.

ὡς ἄλλως ὀλίγοι τῶν διδασκόντων, τὴν ἕδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως, ὅπερ, ἱδρυθὲν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πάπα Βονιφατίου Η' (1294-1303) ἔλαβεν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ ὄνομα Sapienza. Περιοριζόμενον δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς θεολογίας καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, μετὰ δυςκολίας δὲ διατηρούμενον καὶ βραδέως προβαῖνον εἰς ἀκμὴν, ἰδίως ἀπέκτησε νέαν ζωὴν ἐπὶ τοῦ Ἰννοκεντίου Ζ' (1404-1406), ὅτε κατὰ πρῶτον διωρίσθη καὶ ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς ὡς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς[1], ἣν θέσιν κατέλαβεν ἔπειτα ἐπὶ τοῦ πάπα Νικολάου ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος καὶ ἔπειτα τῷ 1450 ὁ Θεόδωρος Γαζῆς. Ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα ἐκείνου ἐπεκράτει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἡ ἀσχολία περὶ μεταφράσεις, διορθώσεις τῶν κειμένων καὶ γραμματικὰς ἐργασίας[2]. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον διετήρησε πιθανῶς ἡ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς καὶ κατόπιν. Διὸ βλέπομεν καὶ τὸν Ἀργυρόπουλον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ καθηγεσίας διατρίβοντα, καθ' ἃ πρότερον ἐν Φλωρεντίᾳ, περὶ μεταφράσεις συγγραφῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου. Οὕτω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀφιέρωσεν εἰς τὸν πάπαν Σίξτον Δ'[3], τὴν μετάφρασιν τῶν Ἠθικῶν ὡς καὶ ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἑξαήμερον τοῦ Βασιλείου[4].

Τὴν δὲ τιμὴν, ἧς ἠξιοῦτο ὁ Ἕλλην καθηγητὴς παρὰ τοῦ Σίξτου, τυγχάνων τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ εὐνοίας μετὰ καὶ τοῦ Βαρθολομαίου de Sacchi, τοῦ γνωστοτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Πλατίνα[5],

[1] *Voigt* Die Wiederbelebung des class. Alterthums ἐκδ. β' Τόμ. Α' σ. 44 κ. ἑ.

[2] Αὐτόθι Τόμ. Α' σ. 210 κ. ἑ.

[3] Ὁ Vaticanus latinus 2105 περιέχει τὰ Ἠθικὰ κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἀργυροπούλου μετ' ἀφιερώσεως εἰς τὸν πάπαν Σίξτον Δ'.

[4] Τοῦτο περιέχεται ἐν τῷ Palatinus lat. 301 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Ἐν δὲ τῷ ἀρχείῳ τοῦ Βατικανοῦ ὑπῆρχε κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 7.63 περιέχων τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου Commentarium in S. Basilii Hexameron Sixti IV dicatum. Ὁ κῶδιξ οὗτος δὲν σώζεται πλέον ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀρχείῳ.

[5] *Sigismondo dei Conti* Le storie Τόμ. Α' σ. 203.

ὃν καὶ βιβλιοθηκάριον τοῦ Βατικανοῦ ἀνέδειξεν ὁ πάπας τῷ 1475, μαρτυροῦσι τὰ λεγόμενα ἐν ἐπιστολῇ ἐκ Ῥώμης γραφείσῃ πρὸς τὸν Φίλελφον μεταξὺ τοῦ 1471 καὶ 1475 ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, λέγοντος περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου *πάλαι μὲν γνώριμος τῷ ἀρχιερεῖ, νῦν δὲ εὐεργετούμενος καὶ τιμώμενος μεγαλοπρεπῶς*[1].

Δεικνύουσι δὲ τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἀργυροπούλου παρὰ τῷ πάπᾳ καὶ αἱ παρακλήσεις τοῦ Φραγκίσκου Φιλέλφου, ἀγγέλλοντος τῇ 18 Ἰουλίου 1474 εἰς τὸν Ἕλληνα καθηγητὴν, ὅτι ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ Μεδιολάνου, ὅπου διέτριβε *τῇ τε φροντίδι σου καὶ φρονήσει χρησόμενος παρὰ τῷ αὐτόθι ἀρχιερεῖ*[2].

Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὴν προστασίαν τοῦ πάπα τὰ κατὰ τὸν Ἀργυρόπουλον δὲν ἦσαν ἀνθηρὰ ἐν Ῥώμῃ. Τρία δὲ καὶ ἥμισυ μόλις ἔτη μετὰ τὴν αὐτόσε μετοίκησιν βλέπομεν τὸν Φραγκῖσκον Φίλελφον γράφοντα τῇ 1 Ἀπριλίου 1475 πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἀνήγγελλεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος παρεσκευάζετο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ῥώμην, ὅπως μεταβῇ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι εὑρίσκετο ἤδη εἰς συνεννοήσεις πρὸς διαφόρους βασιλεῖς. Προσθέτων δὲ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νἀπολέσῃ ἡ

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 311,10 κ. ἑ. Ἡ ἀξία πολλοῦ λόγου ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη πάντως μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1471 ἀνάρρησιν τοῦ μαρκίωνος Φερράρας Ercole d'Este, οὗ γίνεται μνεία ἐν σ. 307,9 καὶ 15 καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει χειροτονίαν τοῦ Σίξτου Δ', οὗ κακίζει ἐν σ. 308,20 κ. ἑ. τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ὡς διαδόχου τοῦ Παύλου Β' ὁ καὶ ἄλλως πολλὰς ἔχων κατ' αὐτοῦ ἀφορμὰς δυσαρεσκείας Γαζῆς. Εἶνε δὲ προγενεστέρα τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἀποδέχονται θανόντα τὸν Γαζῆν οἱ νεώτεροι, εἰσηγησαμένου τοῦ *Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Α' σ. XL Πρόλ. *Klette* ἔνθ' ἀν. σ. 66. Καὶ ὅμως δὲν δύναμαι νἀποκρύψω, ὅτι τὰ τοῦ Γαζῆ (Ἀργυροπουλείων σ. 310, 21 κ. ἑ.) *προσθεῖναι δὲ χρεὼν καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς Ἰταλιώταις... Τυρκίων ἤδη ναυκρατούντων καὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀδεῶς ἐπιτιθεμένων, αὐτῶν δὲ τὰ μὲν ῥαθυμούντων, τὰ δὲ πάλιν ἐπιβουλευόντων ἀλλήλοις καὶ ἐμφυλίους σκοπουμένων πολέμους* φαίνονται πολὺ μᾶλλον ἀναφερόμενα εἰς τἀμέσως προηγηθέντα τοῦ τῷ 1478 ἀρξαμένου πολέμου τοῦ πάπα Σίξτου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδου Α' (Ferrante) ἐναντίον τοῦ Λαυρεντίου ὡς καὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Ὑδροῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων (1480). Ἄξια δὲ προσοχῆς εἶνε καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου *πάλαι μὲν γνώριμος τῷ ἀρχιερεῖ*· ἀναφέρονται δὲ ταῦτα βεβαίως εἰς τὰς ἐν Πατάβίῳ σχέσεις τῶν δύο ἀνδρῶν, περὶ ὧν ἴδε ἀνωτέρω σ. νγ'.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 214,5.

Ἰταλίᾳ ἄνδρα τοιοῦτον, ὅςτις ἦτο αὐτόχρημα φοίνιξ, παρώρμα τὸν Μέδικον νὰ φροντίσῃ περὶ ἐπανόδου τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἀναλογιζόμενος τὴν εὔνοιαν, ἧς οὗτος εἶχεν ἀξιωθῇ παρὰ τοῦ πάππου Λαυρεντίου καὶ τοῦ πατρὸς Πέτρου[1]. Καὶ αὐτὸς δὲ μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν ὁ Φίλελφος μετά τινας μῆνας ἐνήργησε παρὰ τῷ Λαυρεντίῳ Μεδίκῳ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις καὶ γνωρίμοις τοῦ Ἀργυροπούλου περὶ μετακλήσεως αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκ Βονωνίας ἐπιστολῇ τῆς 30 Ἰουνίου 1475, δι' ἧς ἀνακοινόνει ταῦτα εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, προςθέτει τάδε· *Ἀσπάζονται μὲν οὖν ἅπαντες τοὔνομά σου καὶ τὴν σοφίαν ἐπαινοῦσι· σαφὲς δὲ ἄλλο μηδὲν ἀποφαίνονται. Ἡ παρουσία σου, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, πολλὴν ῥοπὴν ἕξει πρὸς τὸ πέρας ἀφίξεσθαι.* Καὶ ὀλίγον δὲ ἀργότερον ἔγραψε τῇ 21 Αὐγούστου ὁ Φίλελφος πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐκ Μεδιολάνου τὰ αὐτὰ περίπου, παρορμῶν αὐτὸν νὰ μεταβῇ αὐτὸς εἰς Φλωρεντίαν ἢ νὰ στείλῃ τινά, ὅπως διαπραγματευθῇ ἐκ μέρους αὐτοῦ κατὰ χώραν τὰ τῆς μετακλήσεως[2].

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 338 κ. ἑ. ἀρ. 20. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἥτις ἐκδίδεται αὐτόθι ἐκ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ αὐτογράφου, εἶχεν ἐκδοθῇ ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ *Rosmini* Vila di Filelfo. Ἐν Μεδιολάνῳ 1808 Τόμ. Β' σ. 389 κ. ἑ. καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ *Legrand* Cent-dix lettres grecques de François Filelfe σ. 183 κ. ἑ. Πρβλ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 19 (248).

[2] Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὕρηται ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ *Legrand* (L) ἔνθ' ἀν σ. 182 κ.ἑ. κατὰ τὸν κώδικα τῆς Trivulziana τοῦ Μεδιολάνου (M), περὶ οὗ ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 204 σημ. 1, καὶ ὑπὸ τοῦ *Klette* (K ἔνθ' ἀν. σ. 170). Ἔχει δὲ ὧδε·

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἐπέστειλά σοι Βονωνίαθεν, ὅτι κατὰ Φλωρεντίαν ὧν συνέτυχον περὶ σοῦ τῷ τε Λαυρεντίῳ Μεδίκῃ καὶ τοῖς ἄλλοις σου φίλοις λεγομένοις τε καὶ δοκοῦσι. Πλὴν οὐδὲν ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἄλλο ἢ ἐπαίνους κομψοὺς τῆς σοφίας σου καὶ λογιότητος, πρὸς δὲ τὸ πρᾶγμα μηδέν. Διὸ τὸ σόν, οἶμαι, ἔργον ὑπάρχει ἢ παρόντα σε διαλεχθῆναι πρὸς αὐτοὺς ἢ πέμψαι τινὰ διαλεξόμενον περὶ σοῦ, ὥστε πρός τι τέλος συναγαγεῖν τὸ συνοισόμενόν σοι· τὴν γὰρ ἐλπίδα ἀγοράσαι τιμῇ οὐ φρόνιμον. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, τῇ δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ πρὸ Σεπτεμβρίου καλενδῶν ἔτει ͵αυο πέμπτῳ.

Ἐπιγραφὴ *Ἰωάννῃ* LM: λείπει K 2. *σου φίλοις* LM: *φίλοις* K *οὐδὲν ἔλαβον* LK: *ουδὲν ἔλαβον* M 3. *τῆς* LK: *τὴς* M *δὲ τὸ* LM: *δὲ* K 4. *παρόντα* LK: *παρόντά* M *διαλεχθῆναι* LK: *διαλεχθῆαι* M 4-5 *πέμψαι τινὰ* KL: *πέμψαί τινα* M 5. *πρός τι* LK: *πρὸς τί* M 6. *ἔρρωσο* KL: *ἐρρῶσο* M 7. *Μεδιολάνοθεν* K: *Μεδιολάνοθειν* L. καὶ M; *δωδεκάτῃ* L: *ιβ'* K

Ὁπωςδήποτε δὲ φαίνεται, ὅτι ἡ μετάκλησις ἐμελετᾶτο, διότι βλέπομεν τῷ 1476 τὸν Ἀργυρόπουλον διὰ βραχέος ἐπιστολίου ἀγγέλλοντα, ὅτι ἅμα τῇ διαθέσει τῶν βιβλίων αὐτοῦ (libris depositis) καὶ τῇ ἀποκτήσει χρημάτων θὰ ἔσπευδεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν κατὰ τὰ δόξαντα τῷ Λαυρεντίῳ Μεδίκῳ[1]. Ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως παρεκωλύθη δι' ἀγνώστους λόγους, ἴσως δὲ καὶ ἕνεκα τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνωμαλιῶν, αἵτινες ἤγαγον ἀργότερον τῷ 1478 εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Μεδίκων συνωμοσίαν τῶν Pazzi. Οὐχ ἧττον δ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπηνωρθώθησαν καθ' οἱονδήποτε τρόπον αἱ σχέσεις τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ, ἐπενεργήσαντος ἴσως καὶ τοῦ φόβου τοῦ πάπα περὶ ἐνδεχομένης μεταστάσεως τοῦ δεινοῦ διδασκάλου εἰς τοὺς Φλωρεντίνους ἀντιπάλους τοῦ Σίξτου[2]. Ἀλλὰ δὲν ἐβελτιώθησαν, τοὐλάχιστον εὐθὺς ἀμέσως, τὰ κατὰ τὸν Ἀργυρόπουλον, ἰδίως δ' αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ στενοχωρίαι. Ἀπ' ἐναντίας δὲ βλέπομεν αὐτὸν μετὰ τὸ 1476 *ἐν μέσῃ Ῥώμῃ πενόμενον καὶ καθ' ἑκάστην τὰς ἑαυτοῦ βίβλους ἀποδιδόμενον*, καθ' ἃ ἔγραφεν, ἴσως οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς[3], ὁ ἀρ-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 197 ἀρ 11.

[2] *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 19 (248).

[3] Πράγματι ὀλίγοι εἶνε οἱ αὐτόγραφοι ἢ ἰδιόκτητοι κώδικες τοῦ Ἀργυροπούλου, οὓς βλέπομεν διεσκορπισμένους ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Οὕτως ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐπὶ Σίξτου Δ' ἕνα καὶ μόνον εὑρίσκομεν κώδικ' Ἀργυροπούλειον, τὴν ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασιν τοῦ Περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. *Müntz Fabre* La bibliothèque du Vatican d' après des documents inédits. Ἐν Παρισίοις. 1877 σ. 212. Εἰς αὐτὸν δ' ἀνῆκε καὶ ὁ Ἀμβροσιακὸς F 127 sup., περιέχων τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστείδου, φέρων δὲ καὶ τὸ σημείωμα Emptus ab argyropulo vna cum aliis XI similiter signatis .b. manfredus, ἴσως δὲ καὶ ὁ F 113 sup., περιέχων τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ σχολίων. Ἴδε *Martini Bassi* Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae Τόμ. Α' σ. 429 καὶ 435. Τινὰ δὲ τῶν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον ἀνηκόντων βιβλίων περιῆλθον κατόπιν εἰς τὴν Ἰαγελλόνειον βιβλιοθήκην. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 20 (250) κ. ἑ. Ὁμοίως δ' ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 1759 κῶδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, περιέχων τὸν Διογένην Λαέρτιον. Ἴδε *Edgar Martini* Analecta Laertiana. Ἐν Λειψίᾳ 1899 σ. 87 Μεταξὺ δὲ τῶν κωδίκων τοῦ Ἀργυροπούλου ἦτο καί τις τοῦ Περὶ φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, ἄν, ὡς ἄλλως εἶνε πιθανόν, οὗτος ἦτο ὁ κατέχων αὐτὸν Ἰωάννης, οὗ γίνεται μνεία ἐν τῇ ἀνεπιγράφῳ

χαῖος αὐτοῦ μαθητὴς Κωνσταντῖνος Λάσκαρις πρὸς τὸν ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας φίλον ποιητὴν Ἰωάννην Πάρδον [1].

Ἐγκατέμεινε δ' ἔκτοτε ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Ῥώμῃ μέχρι τοῦ θανάτου, διδάσκων, συνεχίζων τὸ ἔργον τῆς εἰς τὴν λατινικὴν μεταφράσεως Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μελετῶν ἐνδελεχῶς τοὺς κώδικας τῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πλατίνα βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, ὧν ἐνίους καὶ κατ' οἶκον ἐδανείζετο. Πράγματι δ' ἐν τῷ περισωθέντι βιβλίῳ τοῦ δανεισμοῦ βλέπομεν ἐνίοτε τὸν Ἀργυρόπουλον δανειζόμενον ἀπὸ τοῦ 1475 μέχρι τοῦ 1483 κώδικας τῶν εἰς τὴν Λογικὴν ἀναφερομένων ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους (Logica), τῆς Ῥητορικῆς τοῦ αὐτοῦ, τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Λουκιανοῦ, τῆς Κυκλικῆς θεωρίας περὶ μετεώρων τοῦ Κλεομήδους καὶ τῆς Ἑξαημέρου τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων καὶ ἐπιμελῶς ἀποδίδοντ' αὐτούς [2]. Πιθανώτατα δ' εἰς τὰ ἔτη τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου ἀνέρχονται πλὴν τῶν εἰς τὸν Σίξτον ἀφιερωθέντων καὶ ἤδη προμνημονευθέντων ἔργων καὶ αἱ ἀνέκδοτοι μέχρι τοῦδε λατινικαὶ μεταφράσεις τοῦ Λιβανίου καὶ τοῦ Βασιλείου αἱ πιθανῶς διὰ Πολωνῶν αὐτοῦ μαθητῶν μεταβιβασθεῖσαι εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ περιελθοῦσαι τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πολωνοῦ εὐπατρίδου Ἰωσὴφ Zaluski, ἥτις μετακομισθεῖσα τῷ 1795 εἰς Πετρούπολιν ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοσίας βιβλιοθήκης [3].

ἐπιστολῇ τοῦ Βησσαρίωνος, ἣν ἐξέδωκα ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Β´ σ. 334. — Πρβλ. περὶ ἀπεμπολήσεως τῶν κωδίκων τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ τὸ ἀνωτέρω libris depositis (Ἀργυροπουλείων σ. 197 ἀρ. 11).

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 306,1. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Λασκάρεως ἐδημοσίευσε γαλλικὴν μετάφρασιν ὁ *Legrand* Bibliographie héllenique... aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Α´ σ. LXXX κ. ἑ., ὅστις ὀρθῶς παρετήρησεν αὐτόθι ἐν σ. LXXIX σημ. 4, ὅτι αὕτη ἐγράφη μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1475 θάνατον τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ καὶ μετὰ τὸ ἔτος 1476, ὅτε ἔζη ἀκόμη ὁ Ἀνδρόνικος Κάλλιστος, οὗ γίνεται μνεία ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὡς ἤδη θανόντος.

[2] *Müntz - Fabre* ἔνθ' ἀν. σ 270, 271, 286, 288, 289.

[3] *Janozki* Specimen catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Zaluscianae. Ἐν Δρέσδῃ. 1752 σ. 125 ἀρ. 430. Πρβλ. *Fijalek* ἔνθ' ἀν. 21 (250).

Καὶ ἐξηκολούθησε μὲν πιθανῶς ὁ Ἀργυρόπουλος πάσχων οἰκονομικῶς, εἰ καὶ ὑπάρχουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ δυσχέρειαι προήρχοντο ἐκ τῆς ἀδηφαγίας αὐτοῦ καὶ τῆς περὶ τὴν δίαιταν σπατάλης, ἀλλὰ διετήρησε μέχρις ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὴν φαιδρότητα αὐτοῦ. Μετὰ καυστικῆς δ' εἰρωνείας ἔλεγεν, ὅτι ἐκληροδότει εἰς τοὺς πλουσιωτέρους τῶν φίλων τὰ οὐκ ἀνάξια λόγου χρέη αὐτοῦ [1].

Τῶν δὲ πολλῶν αὐτοῦ κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας ἀκροατῶν πλὴν τοῦ Φιλίππου Βαλορίου [2] καὶ τοῦ ἐκ Φρειβούργου τῆς Γερμανίας Ἰακώβου Questeberg [3] γνωστότατοι εἶνε δύο τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ διακεκριμένος ἑλληνιστὴς Ἄγγελος Πολιτιανὸς [4] καὶ ὁ Γερμανὸς Ἰωάννης Reuchlin ὁ εἰς Καπνίωνα ἐξελληνίσας τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα. Οὗτος παρέστη εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Ῥώμῃ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1482 μετὰ τοῦ Γερμανοῦ κόμιτος Eberhard von Württemberg [5]. Διηγοῦνται δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι, ὅτε παρέστη εἰς τὴν σεμνὴν ὁμήγυριν τὴν παρακολουθοῦσαν τὰ μαθήματα τοῦ Ἀργυροπούλου,

[1] *Jovius* Elogia. — ***Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου*** Historia gymnasii Patavini Τόμ. Β' σ. 180.

[2] Εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας πρέπει πιθανῶς νἀναγάγωμεν τὴν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ μαθητείαν τοῦ Φιλίππου Βαλορίου, οὗ χάριν συνέταξε τὸ Compendium de regulis et formis ratiocinandi, ὅπερ ἐξέδωκα ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 181-188.

[3] *Phil Melanchthonis* Declamationes Τόμ. Λ' σ. 500 παρὰ τῷ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 988 σημ. 21

[4] Τὴν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ μαθητείαν μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Πολιτιανὸς ἐν τοῖς Miscellanea (Opera. Ἐν Βασιλείᾳ. 1553 σ. 310). Ἴδε καὶ *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 199. Πρβλ. *Léon Dorez* L' hellénisme d' Ange Politien ἐν τοῖς Mélanges d' archéologie et d' histoire τῆς Ecole française de Rome. Τόμ. XV (1895) σ. 4. Ἐν Ῥώμῃ δὲ λέγει ὀρθῶς μαθητεύσαντα τὸν Πολιτιανὸν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ ὁ *Voigt — Lehnerdt* Die Wiederbelebung des classischen Alterthums Τόμ. Α' σ. 371. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ. 20 (249). Ὁ δὲ *Omont* Fac-similés de manuscrits grecs der XV° et XVI° siècles σ. 12 ἀρ. 24 ἐσφαλμένως ὁρίζει ὡς τόπον τῆς μαθητείας τὴν Φλωρεντίαν, καθ' ἃ καὶ ὁ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΠ σ. 985 καὶ ὁ *Pastor* Geschichte der Päpste ἐκδ. 1889 Τόμ. Β' σ 570.

[5] *Börner* De doctis graecis σ. 142, 145. — *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 200 κ. ἑ. — *Geiger* Johannes Reuchlin. Ἐν Λειψίᾳ. 1871 σ. 25. — *Pastor* ἔνθ' ἀν.

οὗτος ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ἐννοῇ τὴν ἑλληνικήν. Ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ Καπνίωνος, ὅτι, καίπερ ὢν Γερμανὸς, δὲν ἦτο πάντη ἀδαὴς τῆς γλώσσης ταύτης, ὁ Ἀργυρόπουλος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἑρμηνείαν μέρος τοῦ Θουκυδίδου. Ἀκούσας δ' αὐτοῦ καὶ προφέροντος ἀπταίστως καὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύοντος λέγεται ἀναφωνήσας Graecia nostro exilio transvolavit Alpes [1].

Τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Ἀργυροπούλου δὲν εἶνε τελείως ἐξηκριβωμένον. Καὶ κυμαίνονται μὲν αἱ διάφοροι γνῶμαι μεταξὺ τοῦ 1474 καὶ τῶν ἀμέσως ἐπακολουθησάντων εἰς τὸ 1489 ἐτῶν. Βέβαιον δ' ὅμως εἶνε, ὅτι ἔζη μὲν ἀκόμη τῷ 1489, εἶχε δὲ ἤδη ἀποθάνει οὐ μακρὸν χρόνον πρὸ τοῦ 1492 [2]. Κατὰ ταῦτα δυνά-

[1] Πρῶτος μαρτυρεῖ ταῦτα ὁ *Melanchthon* Declamationes Τόμ. Α' σ. 625, ἐξ οὗ παρέλαβον ταῦτα πολλοὶ τῶν ἔπειτα γραψάντων περὶ Reuchlin (Καπνίωνος) καὶ Ἀργυροπούλου, οὓς ἴδε παρὰ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ 987 σημ. 19.

[2] Ὁ *Jovius* ἐν τοῖς Elogia ἀναφέρει ἁπλῶς, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης. — Ὁ *Börner* ἔνθ' ἀν. σ. 144 λέγει αὐτὸν ἀποθανόντα ἐν βαθεῖ γήρατι, προςθέτει δὲ, ὅτι περὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου ὑπάρχει διαφωνία καὶ δὲν δύναται τοῦτο νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς.— Κατὰ τὸν *Fétis* Biographie universelle des musiciens. Ἐν Βρυξέλλαις καὶ Παρισίοις. 1835 Τόμ. Α' σ. 132 ἀπέθανε τῷ 1474 ἑβδομηκοντούτης. — Ὁ *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 202 λέγει, ὅτι φαίνεται ζήσας καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, ἄρα μετὰ τὸ 1478, ὅπερ πρότερον ἐνομίζετο ὡς τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τούτου τοῦ λογίου. — Ταὐτὰ λέγει καὶ ὁ *Bandini* Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Laurentianae Τόμ. Β' σ. 277, καίπερ ἀλλαχοῦ (Bibliotheca Leopoldina Laurentiana Τόμ. Γ' σ. 604 ἐν λ. Argyropyli καὶ Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Ε' σ. 514 ἐν λ. Argyropyli) λέγων αὐτὸν θανόντα περὶ τὸ 1487. — Ὁ δὲ *Lambecius* Commentariorum de Bibliotheca Vindobonensi Liber VI Τόμ. Ϛ' σ. 278 ἀποδέχεται, ὅτι ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Γαζῆ (τοῦ 1478 κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν πρὸ τοῦ *Legrand* γνώμην) καὶ τοῦ τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου (1485). — Ὁ *Fabricius Harles* Bibliotheca graeca Τόμ. ΙΑ' σ. 460 κ. ἑ. καὶ ὁ *Ζαβίρας* Νέα Ἑλλὰς ἐκδ. Γ. Κρέμου. Ἀθήνησι 1872 σ. 63 λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 1480 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑβδομήκοντα.— Ὁ κ. Ἐρρῖκος *Omont* Fac-similés de manuscrits des XVe et XVIe siècles σ.12 ἀρ. 24 ὡς ἔτος τοῦ θανάτου ὁρίζει τὸ 1485. — Ὁ ***Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος*** Historia gymnasii Patavini Τόμ. Β' σ. 180 λέγει, ὅτι ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης τῷ 1486. — Περὶ τὸ 1486 ἀποθανόντα ἀποδέχονται ὁ ***Σάθας*** Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 46 καὶ ὁ *Cappelli* ἐν τῇ Letteratura τοῦ Ταυρίνου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1896, ὅςτις καὶ προςθέτει, ὅτι ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης. — Ὁ *Steinmann* Die Sixtinische Kapelle σ. 54 λέγει, ὅτι ἔζησε μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἱεραρχίας τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Η', ἀναρρηθέντος τῷ 1484.— Ὁ *Fijalek* ἔνθ' ἀν. σ.

μεθα νὰποδεχθῶμεν, ὅτι ἀπέθανε περὶ τὸ 1490, ἔχων τότε ἡλικίαν περίπου ἐτῶν ὀγδοήκοντα, ἂν ὑπολογίσωμεν, ὅτι παρέστη ἤδη διάκονος ὢν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας τῷ 1439[1]. Ἀπέθανε δ' ὁπωςδήποτε ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἃ ῥητῶς μαρτυρεῖται, προςτιθεμένης τῆς εἰδήσεως, ὅτι προςεβλήθη ὑπὸ πυρετοῦ τὸ φθινόπωρον ἕνεκα δυςπεψίας, ἣν ὑπέστη φαγὼν κατακόρως μηλοπέπονας, ἅτε ὢν λαίμαργος καὶ φιλοπότης[2]. Ἄρα ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὡρισμένως τὸ φθινόπωρον τοῦ 1490 ἢ τὸ πολὺ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1491[3].

20 (249) γράφει, ὅτι ἀπέθανεν «ἐν βαθεῖ γήρατι τῷ 1486 ἢ ἴσως καὶ ἀργότερον περὶ τὸ 1489». — Ὁ *Fabroni* Adnotationes et monumenta ad Laurentii Medici Magnifici vitam pertinentia. Ἐν Πίσῃ. 1784 Τόμ. Β' σ. 10 ποιεῖται μνείαν ἐπιστολῆς τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον κατ' Ὀκτώβριον 1489, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται, ὅτι ἔζη τότε ἀκόμη. Ταῦτα δ' ἀποδέχεται καὶ ὁ *Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Βενετίᾳ. 1795 Τόμ. Ϛ' σ. 348.— Τῆς δὲ Ethica Aristotelica Joanne Argyropylo interprete τῆς ἐκδοθείσης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1492 ἐν Ῥώμῃ per Eucharium Silber προτάσσεται ἐν τῷ δευτέρῳ ἐν ἀρχῇ ἀσελιδώτῳ φύλλῳ τῷ φέροντι ἐν τῇ κάτω ὤᾳ τὸ σημείωμα a 2 κ. ἑ. Epistola Petri Marsi ad Illustrissimum principem Virginium Ursinum, ἐν ᾗ ὁ ἐκδότης ἐγκωμιάζει τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ θρηνεῖ τὸν πρόωρον αὐτοῦ θάνατον, τὸν διακόψαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Προςθέτει δὲ καὶ τὰ ἑξῆς· Attamen qua potuit uir optimus nomini: ac nepotibus alta mente: ac pientissimo uoto prospiciens tam clara: tamque necessaria studiosis ingenuarum artium documenta Isaacio filio: et discipulis edenda reliquit. Quorum numero me quamvis minimum fortuna in caeteris dura mihi nouerca in hoc indulgentissima parens ascripsit. Ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ ἐκδότης, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχε μεταγράψει τὴν προκειμένην Ἠθικήν. Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον, καθ' ἃ ἔγραψα ἐν τῷ κειμένῳ, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ 1489 καὶ τοῦ 1492.

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ια'. — Καὶ ὁ ***Fijalek*** ἔνθ' ἀν. σ. 20 (249) σημ. 1 εὑρίσκει, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε πρεσβύτερος ἑβδομήκοντα ἐτῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου, ἀφ' οὗ τῷ 1440 ἦτο ἤδη ἀνήρ.

[2] *Jovius* Elogia. — ***Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου*** Historia gymnasii Patavini ἔνθ' ἀν.

[3] Ἐν τῷ Diarium τοῦ διακόνου *Johannis Burchardi* ἐκδ. *Thuasne*. Ἐν Παρισίοις 1884. Τόμ. Β' σ. 65 καὶ 521 σημειοῦται, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Ῥώμης ἑλληνιστὶ τὸ Πάσχα τοῦ 1491 (7 Ἀπριλίου) καὶ τὸ Πάσχα τοῦ 1493 (31 Μαρτίου) ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου ἀντεγράφη κακῶς ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ πρωτογράφῳ ἀρχικοῦ *J* δηλοῦντος τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου. Ἴδε *Legrand* ἔνθ' ἀν. σ. 180 σημ. 2.

Ποῦ δ' ἐτάφη ἐν Ῥώμῃ ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν εἶνε γνωστὸν, οὐδὲ διαφωτίζει πως τὰ περὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τὸ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπίγραμμα Ἰάνου Λασκάρεως τοῦ Ῥυνδακηνοῦ [1], οὗ λατινικὴν μετάφρασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ Μαϊωρανὸς Λάσκαρις [2].

Τὴν δὲ μορφὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου παριστάνουσι πλὴν τῆς ἐν τῷ παρενθέτῳ Πίνακι Β' ἐκ τοῦ Βαροκκικοῦ κώδικος 87 τῆς ἐν Ὀξωνίῳ Βοδληιανῆς βιβλιοθήκης εἰκόνος [3] καὶ ἄλλαι εἰκόνες, αἱ τῶν Πινάκων Γ'-Ε'.

Τούτων ἡ ἐν τῷ Πίνακι Γ' εἶνε πιστὸν ἀντίγραφον τῆς ἐν τοῖς Elogia virorum litteris illustrium τοῦ Παύλου Ἰοβίου ἐπισκόπου Νουκερίας (Nocera) κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος [4]. Ἀπετέλει δὲ τὸ πρωτότυπον τῆς εἰκόνος ταύτης μέρος τῆς ἐν Κόμῳ πλουσίας πινακοθήκης προσωπογραφιῶν, ἣν διὰ πολλῶν μόχθων καὶ ἀπὸ ποικίλων προελεύσεων εἶχε συναπαρτίσει ὁ φιλόμουσος καὶ φιλότεχνος ἐπίσκοπος [5]. Ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ πίνακος Δ' παριστάνει τὸν Ἀργυρόπουλον οἷον ἐζωγράφησεν αὐτὸν περὶ τὸ 1484 ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πάπα Σίξτου Δ' οἰκοδομηθείσῃ Cappella Sistina

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 233. Ἐν τῷ κώδικι Vaticanus graecus 1352, ἐν φ. 220α κ.ἑ. εὕρηνται σχόλια ἀνεπίγραφα εἰς ἐπιγράμματα τοῦ ἄλλως μὴ ὀνομαζομένου ἐν τῷ κώδικι Ἰάνου Λασκάρεως, ἐν οἷς εὗρον (φ. 220β) καὶ τὸ ἑξῆς·

Εἰς Ἀργυρόπουλον τὸν φιλόσοφον.

Οὗτος ἐκ τοῦ Ἑλλήνων γένους ἔσχατος καὶ μόνος ἔτι φιλοσοφίας ἀντεποιεῖτο· τέθαπται δὲ ἐν Ῥώμῃ, πολίτης ὢν τῆς νέας Ῥώμης, τουτέστι τῆς Κωνσταντίνου πόλεως.

Ἐγράφη δὲ ὁ κῶδιξ ὑπὸ Χριστοφόρου Κοντολέοντος, καθ' ἃ ἐξάγεται, συμφώνως πρός τι σημείωμα ἐν ἐμπροσθίῳ παραφύλλῳ τοῦ αὐτοῦ κώδικος 1352, ἐκ παραβολῆς πρὸς τὸν βατικανικὸν κώδικα 2141.

[2] Ἴδε τὴν μετάφρασιν ταύτην παρὰ τῷ *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 195.

[3] Ἴδε ἀνωτέρω σ. ξγ', τὸν δὲ Πίνακα κατωτέρω ἐν τέλει τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς.

[4] Ἐν Βενετίᾳ. 1546. Ἔκδ. β'. Ἐν Βασιλείᾳ. 1577. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐξεδόθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ *Legrand* Bibliographie hellénique aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Γ' σ. 155.

[5] Ἴδε περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης *Müntz* Le musée de portraits de Paul Jove ἐν Mémoires de l'Academie des inscriptions et belles lettres Τόμ. XXXVI (1900) μέρ. 6' σ. 249 κ. ἑ.

τοῦ Βατικανοῦ ὁ περιφανὴς Φλωρεντῖνος ζωγράφος Δομίνικος Ghirlandajo, εἰκονίζων τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ κλῆσιν τῶν πρωτοκλήτων Πέτρου καὶ Ἀνδρέου. Κατὰ δὲ συνήθειαν ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς καλλιτέχναις τῆς Ἀναγεννήσεως, οἵτινες ἐν τῇ ἐξεικονίσει σκηνῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐλάμβανον πολλάκις ὡς πρότυπον ἐπιφανεῖς τινας τῶν συγχρόνων, ὁ Ghirlandajo ἔλαβεν, ὡς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ὡς πρότυπον ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῇ Cappella Sistina τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον [1].

Ἡ δὲ ἐν τῷ Πίνακι Ε' εἰκὼν εἶνε πανομοιότυπον εἰκονογραφίας ἀποκειμένης ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μεδιολάνου ἐπὶ ὀθόνης 0,60×0,40. Ἀνέρχεται δ' ἡ ζωγραφία αὕτη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν ἔτει 1602 ἱδρύσεως τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἀντεγράφη ἐκ πρωτοτύπου, ἄγνωστον ποῦ ἀποκειμένου, μετ' ἄλλων τριακοσίων περίπου εἰκόνων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λογίων, ἱερωμένων, ἐπιστημόνων καὶ στρατιωτικῶν κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς βιβλιοθήκης καρδιναλίου Φρειδερίκου Βορρωμαίου. Καὶ ὁ μὲν πῖλος εἶνε ἐν τῇ ζωγραφίᾳ μέλας, τὸ δὲ γένειον ξανθὸν καὶ τὸ ἔνδυμα κόκκινον [2].

Τὰ δὲ κατὰ τὰς ἐνταῦθα ἐν τῷ κειμένῳ ἀνατυπουμένας ἄλλας εἰκόνας ὑπ' ἀρ. 1-4 ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ἡ μὲν ὑπ' ἀρ. 1 εἶνε πανομοιότυπον εἰλημμένον ἐκ τοῦ Λαυρεντιακοῦ κώδικος 1 τοῦ Pluteus LXXXIV, περιέχοντος λατινικὴν μετάφρασιν συγγραφῶν ἀριστοτελικῶν καὶ γεγραμμένου τὸν δέκατον πέμπτον

[1] Πρβλ. *Steinmann* Die Sixtinische Kapelle. Ἐν Μονάχῳ 1901 Τόμ. Α' σ. 55, ὅπου ἐκδίδεται ὁλοσέλιδος ἡ εἰκών, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐκδίδομεν ἐνταῦθα κατὰ φωτογραφίαν τοῦ γνωστοῦ οἴκου Alinari. Ἀναπαρίσταται δὲ ἡ ζωγραφία αὕτη καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Ghirlandajo τεύχει τῶν τοῦ *Knackfuss* Künstlermonographien (Bielefeld-Leipzig. 1897).

[2] Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀπέστειλέ μοι ὁ διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης, αἰδεσιμώτατος κ. Ἀχιλλεὺς Ratti, ᾧ μυρίας ὀφείλω τὰς χάριτας ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς πάντοτε παρέχει τὰς ζητουμένας παρ' αὐτοῦ πληροφορίας.

αἰῶνα[1]. Ἡ δ' ὑπ' ἀρ. 2 εἶνε ἐκδεδομένη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Μαρίνου Π. Βρετοῦ[2], δὲν λέγεται δὲ πόθεν παρελήφθη[3], οὐδ' ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ ἐξιχνιάσω τὴν προέλευσιν αὐτῆς. Ἡ δὲ ὑπ' ἀρ. 3 ἐξεδόθη ἐν μεγαλειτέρῳ τοῦ ἡμετέρου σχήματι τῷ 1682 ὑπὸ τοῦ Ἰσαὰκ Bullart[4]. Ἡ δὲ ὑπ' ἀρ. 4 εἶνε πιστὸν πανομοιότυπον τῆς ἐκδεδομένης ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης μετὰ ὀκτὼ ἄλλων εἰκόνων Ἑλλήνων λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως, ὧν ἁπασῶν δὲν σημειοῦται ἡ προέλευσις[5]. Ἄξιον δὲ περιεργείας εἶνε, ὅτι τῶν εἰκόνων τούτων μετά τινων ἄλλων εἰκόνων νεωτέρων λογίων τοῦ ἔθνους ἔχομεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐγχρώμους ἀναπαραστάσεις μεγεθος 0,27 × 0,215 δι' ἐλαιογραφίας, αἵτινες ἄλλοτε πρὸ τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ Βαλλιανείου κτιρίου ἐκόσμουν τὸ παλαιὸν ἀναγνωστήριον τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Νῦν δὲ εἶνε ἐκτεθειμέναι ἐν τῷ ἐντευκτηρίῳ τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ἑτέρα δὲ ὁμοία σειρὰ ὑπάρχει καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀνακτόροις[6].

Ἀρ. 1.

[1] *Bandini* Catalogus cod. latinorum Bibliothecae Laurentianae Τόμ. Γ' σ. 235.

[2] Ἔτος ϛ' (1886) σ. 145 ἀρ. 55.

[3] Πρβλ. αὐτόθι σ. 338 κ. ἑ.

[4] *Isaac Bullart* Académie des sciences et arts. Ἐν Παρισίοις 1682 σ. 268. Ἡ εἰκὼν φέρει ἐπιγραφὴν J. Argyropoulo (1434-1490) καὶ τὸ σημείωμα N. Lamerssin sculpsit. Ἔχει δ' ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ὅθεν παρελάβομεν αὐτὴν ἐκ φωτογραφίας, ἣν προθύμως ἔστειλεν εἰς ἡμᾶς παρακληθεὶς ὁ φίλος κ. Ἐρρῖκος Omont, διαστάσεις 0,160 × 0,128. — Πρβλ. Portrait index τῆς Library of Congres. Ἐν Οὐασιγκτῶνι. 1906 ἐν λ. Argyropoulo.

[5] Ἴδε *Nessel* Catalogus ... Pars IV quae complectitur codices manuscriptos philosophicos ... et philologicos graecos. Πίναξ ὁλοσέλιδος μεταξὺ σ. 42 καὶ 43.

[6] Τρίτη τις σειρὰ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας ἀποτελεῖται ἐξ ἀντιγράφων τοῦ ζωγράφου κ. Αὐγούστου Πικκαρέλλη, γενομένων ἐκ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συλλογῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν φροντίδι καὶ δαπάναις τοῦ Συμβουλίου τῆς εἰρημένης ἑταιρείας.

Περὶ τῆς συλλογῆς δὲ ταύτης εἴχομεν ἀκούσει ἐν τοῖς φοιτητικοῖς ἡμῶν χρόνοις, ὅτι εἶχεν ἀπαρτίσει αὐτὴν ἐν Βιέννῃ ὁ ἄλλοτε ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Γεώργιος Κοζάκης Τυπάλδος (1842-1863). Ἐπειδὴ δ' αἱ ζωγραφίαι αὗται ὁμοιάζουσι τελείως πρὸς τὰς ἐν τοῖς καταλόγοις τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης, φαίνεται πιθανώτατον τὸ τότε λεγόμενον, καὶ δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι πράγματι ὁ Κοζάκης Τυπάλδος διὰ Βιενναίου τινὸς ζωγράφου εἶχε παρασκευάσει ἐγχρώμους μεγεθύνσεις τῶν ἐν τοῖς καταλόγοις ἐκείνοις εἰκόνων.

Καὶ ἄλλη δὲ ζωγραφία τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ὑπῆρχεν ἐν Ῥώμῃ, ἐκτεθειμένη μέχρι τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος τελευτῶντος τοὐλάχιστον in Palatio Cancellariae μετὰ καὶ τῶν τοῦ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη, τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ καὶ τοῦ Γεωργίου Σκενδέρβεη[1], ὧν ἁπασῶν ἀγνοοῦνται αἱ μεταγενέστεραι τύχαι.

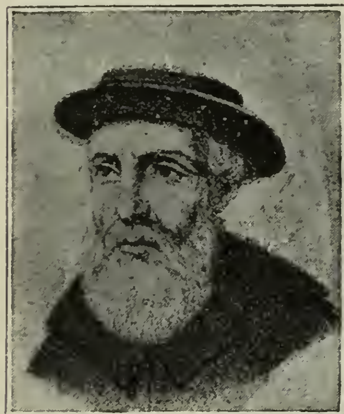
Ἀρ. 2.

Καὶ ἐν Βενετίᾳ δ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Μεγάλου συμβουλίου (gran Consiglio) πρὸ τῆς ἐν ἔτει 1575 πυρκαϊᾶς μεταξὺ τῶν εἰκόνων διαφόρων συγκλητικῶν καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐζωγραφημένων ὑπὸ τοῦ Βελλίνη, τοῦ Τισιανοῦ, τοῦ Τιντορέττου, τοῦ Παύλου Βερονέζη καὶ ἄλλων διασήμων ζωγράφων, καὶ ἡ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου μετὰ τῆς τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου[2].

Τῶν δ' ἀνωτέρω ἀναγραφεισῶν εἰκόνων τοῦ Ἀργυροπούλου

[1] *Lud. Schraderus* Monumentorum Italiae quae hoc nostro saeculo et a Christianis posita sunt. Helmaestadii. MDXCII σ. 216.

[2] *Sansovino* Venetia città nobilissima. Ἐν Βενετίᾳ. 1663 ἐν τῷ ἐν τέλει Catalogo dei Senatori et huomini illustri che erano ritratti nella Sala del Gran Consiglio.

ἀσφαλῶς κεχρονισμένη εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ghirlandajo γραφεῖσα. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ὀξωνίου ὁ χρόνος δύναται νὰ ὁρισθῇ μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1445 καὶ 1451 [1], καθ' ἃ περίπου ὁ Ἀργυρόπουλος ἐδίδασκεν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ξενῶνος. Ἄγνωστος δὲ εἶνε ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφησαν αἱ λοιπαί. Καὶ ἐν μὲν τῇ εἰκόνι τοῦ Ὀξωνίου φαίνεται φέρων ἐνδυμασίαν Ἕλληνος ἱερέως μετὰ ξενίζοντος ἡμᾶς καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ ἔχων ὄπισθεν αὐτοῦ οἰκήματα βεβαίως παριστάνοντα συμβολικῶς τὸν Ξενῶνα [2]. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς φέρει πιλίδιον καὶ στολὴν Λατίνου ἱερέως ἐν τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ αἰῶνι. Ἄρα αἱ εἰκόνες αὗται παριστάνουσι τὸν Ἀργυρόπουλον κατὰ διάφορα ἔτη τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διδασκαλίας αὐτοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

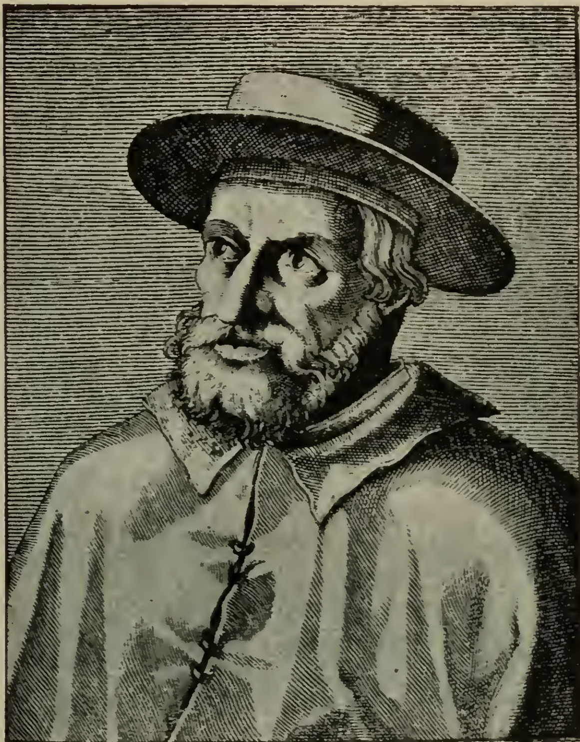

Ἀρ. 3.

Πλὴν δὲ τῶν εἰκόνων [3] παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, ἣν εὕρομεν ἐπιτετυπωμένην ἐπὶ χάρτου ἐπικεκολλημένου κάτωθεν τῆς ἐκ Ῥώμης τῇ 3 Ἀπριλίου 1472 πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν αὐτογρά-

[1] Ἴδε ἀνωτέρω σ. κα' κ. ἑ.

[2] Τὰ ἐν ἰδίᾳ θήκῃ κάτωθεν τοῦ ἀναλογίου παριστανόμενα εἶνε μελανοδοχεῖον καὶ ἄγγος μέλανος ὑέλινον, οἷα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Ε' σ. 490.

[3] Περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἀργυροπούλου ἔγραψα τὸ πρῶτον βραχὺ ἀτελὲς σημείωμα ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Α' σ 431 σημ. 1.

φου ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς ἀποκειμένης ἐν τῷ δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς πόλεως [1]. Τῆς σφραγῖδος ταύτης ἀντίγραφον παρεσκεύασε χάριν ἡμῶν ὁ ἐν Μοδένῃ ἰχνογράφος, καθηγητὴς Γουσταῦος Zagni, τιτλοφορούμενος Blasonista della Consulta Araldica, σταλέντος εἰς αὐτὸν τοῦ φέροντος τὴν σφραγῖδα ἐγγράφου ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐν Μεδιολάνῳ ἀρχείου δυνάμει εἰδικῆς ἀδείας τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ παρακλήσει.

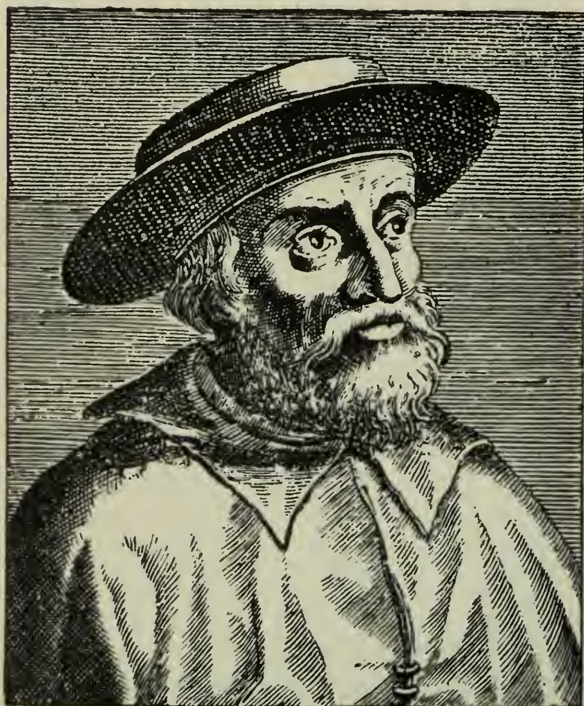

Ἀρ. 4.

Καίτοι δὲ ἡ παράστασις εἶνέ πως δυσδιάγνωστος ἕνεκα τῆς σμικρότητός τῆς σφραγῖδος, διακρίνεται οὐχ ἧττον, ὅτι παριστάνεται ὁ Διομήδης, ἁρπάζων τὸ Παλλάδιον καὶ φέρων ὄπισθεν ἀσπίδα, οἵαν καὶ ἐπὶ ἀρχαίων δακτυλιολίθων φέρει ἐνίοτε [2] ἀντὶ τοῦ συνήθως κρατουμένου ὑπ' αὐτοῦ ξίφους [3].

Περατώσαντες δὲ τὰ κατ' αὐτὸν τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, δυνάμεθα νῦν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Καὶ περὶ μὲν τῆς συζύγου αὐτοῦ πολὺ ὀλίγα μαν-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 195 ἀρ. 9.

[2] Ἴδε *Furtwängler* Beschreibung der geschnittenen Steine im Antiquarium. Ἐν Βερολίνῳ. 1896 σ. 82 ἀρ. 1350. Πίν. 15 ἀρ. 1350. σ. 255 ἀρ. 6886. Πίν. 50 ἀρ. 6886. — **Τοῦ αὐτοῦ** Die antiken Gemmen. Ἐν Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ. 1900. Πίν. XXIII ἀρ. 42. XLIII ἀρ. 19.

[3] Ἴδε καὶ Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Α' σ. 431 κ. ἑ.. ὅπου ἐξέδωκα τὸ πρῶτον τὴν εἰκόνα τῆς σφραγῖδος.

θάνομεν, ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Φιλανθρωπηνῶν κατὰ τὰ ἤδη ἀνωτέρω εἰρημένα[1] καὶ ὅτι ἔζη ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τοῦ 1451 καὶ 1453, ὅτ' ἐγράφη ἡ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε' ἀναφορὰ τοῦ Ἀργυροπούλου[2]. Καὶ τὰς μὲν πρώτας τύχας αὐτῆς μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀγνοοῦμεν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Δονάτου Ἀτζαϊώλη πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰάκωϐον Πικκολόμινην τῇ γραφείσῃ τῇ 5 Αὐγούστου 1454 γίνεται λόγος περὶ μεταϐάσεως τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐγκαταλιπόντος τοὺς υἱοὺς εἰς χεῖρας τῶν βαρϐάρων, ἀλλ' οὐδεμία μνεία τῆς συζύγου[3]. Ἐν δὲ τῇ ἀπὸ 21 Ὀκτωϐρίου 1466 ἀποφάσει τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας λέγεται, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἔζη ἐν ταύτῃ τῇ πόλει cum tota eius familia[4]· οὐδ' ἐνταῦθα λοιπὸν μνημονεύεται ῥητῶς ἡ σύζυγος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔχομεν ὅμως ἄλλην ῥητὴν μαρτυρίαν, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀργυροπούλου ἔζη ἔτι τῇ 23 Ἀπριλίου 1472 ἐν Ῥώμῃ μετὰ τοῦ ἀνδρός, διαμένοντος τότ' ἐν ταύτῃ τῇ πόλει[5]. Ἀλλ' οὐδὲν ἔκτοτε μανθάνομεν περὶ αὐτῆς.

Πότε δ' ἐνυμφεύθη ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ ἂν εἶχε τέκνα καὶ πόσα, ὅτε τῷ 1441 ἐσπούδαζεν ἐν Παταϐίῳ, δὲν γινώσκομεν, οὐδ' εἶνε πιθανόν, ὅτι εἶχε τότε συμπαραλάϐει εἰς Ἰταλίαν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ[6]. Ἡ δὲ ἀρχαιοτέρα μνεία τέκνων αὐτοῦ γίνεται ἐν τῇ τὸ πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθείσῃ ἀναφορᾷ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε'. Ἐν ταύτῃ λέγονται τὰ ἑξῆς· *Ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω δοῦλον*

[1] Σελ. λϐ'.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 131, 15· *οὐδὲ γυναῖκα καὶ παιδία καὶ τὰ τιμιώτατα καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ βασιλέως ὑπηρεσίαν ἅμα καὶ εὔνοιαν λογισάμενος*. Ὅτι ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἐγράφη μεταξὺ τοῦ 1451 καὶ 1453 ἴδε ἀνωτέρω σ. λβ'.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 313 ἀρ. 4.

[4] Ἀργυροπουλείων σ. 333 ἀρ. 2.

[5] Ἀργυροπουλείων σ. 325 ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ῥοϐέρτου di Sanseverino πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν. Ἐν αὐτῇ, γινομένου λόγου περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου Ἰσαακίου, ἐλθόντος ἐκ Νεαπόλεως, ὅπως μεταϐῇ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς καὶ ἀσθενήσαντος ἐν Ῥώμῃ, λέγεται Il patre e la matre sua non havendo altro figlolo de lui non l'hano voluto lassare partire se non l'hano veduto bene reducto et restituito a sanitá.

[6] Ἴδε καὶ ἀνωτέρω σ. κ'.

ἐμαυτὸν ὡμολόγηκα τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ταὐτὸν γὰρ εἰπεῖν τῇ σῇ μακαριότητι, ἤδη καὶ τοὺς ἐμοὺς υἱεῖς Ἀλέξανδρόν τε καὶ Νικόλεων ἀνατίθημι ταύτῃ καὶ οἷον ἀφιερῶ, καθάπερ ἡ Ἄννα ποτὲ τὸν Σαμουὴλ τῷ θεῷ, δεόμενος τῆς σῆς μακαριότητος, ὥςτε αὐτοὺς ἐγκαταλέξαι τῷ θειοτάτῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κλήρῳ, ὥςτε δούλους αὐτοὺς εἶναι ἀπό γε τοῦ νῦν εἰς ἅπαντα τὸν δοθησόμενον αὐτοῖς παρὰ θεοῦ βίον [1]. Οἱ δύο οὗτοι υἱοὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου Ἀλέξανδρος καὶ Νικόλαος οἱ πρῶτον νῦν γινωσκόμενοι δὲν ἐξεύρομεν ἂν συμπαρελήφθησαν ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1451 εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως ἀνατεθῇ ἔκτοτε εἰς τὸν πάπαν ἡ περὶ αὐτῶν μέριμνα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἴδομεν αὐτὸν ἐπιστρέψαντα μετ' οὐ πολὺν χρόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς ἁλώσεως, βλέπομεν δὲ γινόμενον ἔπειτα λόγον περὶ ἐγκαταλείψεως τῶν υἱῶν εἰς χεῖρας τῶν βαρβάρων κατὰ τἀνωτέρω λεχθέντα, εἶνε πιθανώτερον, ὅτι, λέγων ἐν τῇ ἀναφορᾷ, ὅτι ἀφιερόνει τοὺς δύο υἱοὺς εἰς τὸν Νικόλαον Ε′, ὅπως ἐγκαταλεχθῶσιν εἰς τὸν κλῆρον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἁπλῆν ἀπόφασιν ἑαυτοῦ ὑπέβαλεν εἰς τὸν πάπαν, δὲν εἶχε δὲ ἤδη μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς υἱούς, ἵνα παραδώσῃ αὐτούς, ἀλλ' ἤθελε πρότερον νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς περὶ αὐτῶν διαθέσεις ἐν Ῥώμῃ. Εἶχον δὲ βεβαίως μικρὰν ἡλικίαν τότε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νικόλαος, ἂν εἶνε, ὡς θέλει ἀποδειχθῇ κατωτέρω, αὐτοὶ οἱ τῷ 1469 ἀποθανόντες υἱοὶ τοῦ Ἀργυροπούλου.

Τοὺς δύο δὲ τούτους υἱοὺς μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν λέγει ἐγκαταλελειμμένους εἰς χεῖρας τῶν βαρβάρων, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτέρω, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πικκολόμινη ἐκείνη ἡ γραφεῖσα τῇ 5 Αὐγούστου 1454 [2], ἐξ ἧς μανθάνομεν, ὡς καὶ ἐκ δύο ἐπιστολῶν τοῦ Δονάτου Ἀτζαϊώλη, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο τότ' ἐν Ἰταλίᾳ. Τὰ δὲ τέκνα, ἀπολυτρωθέντα ἐν τῷ μεταξύ, πιθανῶς διὰ χρημάτων, ἐκ τῆς παρὰ τοῖς Τούρκοις αἰχμαλωσίας καὶ διασω-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 140.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 314 ἀρ. 4.

θέντα εἰς Πελοπόννησον, ὅπου εἴδομεν ἐγκατασταθέντα καὶ τὸν Ἀργυρόπουλον μετὰ τὴν ἅλωσιν, συμπαρέλαβεν οὗτος εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ ἐγκατάστασιν ἐν Φλωρεντίᾳ[1].

Πλὴν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Νικολάου γίνονται γνωστοὶ εἰς ἡμᾶς δύο ἕτεροι υἱοὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, ὁ Βαρθολομαῖος καὶ ὁ Ἰσαάκιος. Ὁ μόνος δὲ αὐτῶν, περὶ οὗ γινώσκομεν πλείονα, εἶνε ὁ Ἰσαάκιος, καθ' ἃ θέλομεν ἴδει ἀμέσως κατωτέρω. Ὁ δὲ Βαρθολομαῖος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀργυρόπουλος ἐδίδασκεν ἐν Φλωρεντίᾳ, τὸν Μάϊον τοῦ 1467. Περὶ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔχομεν μακρὰν πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον παραμυθητικὴν ἐπιστολὴν τοῦ καρδιναλίου καὶ ἐπισκόπου Παβίας Ἰακώβου Πικκολόμινη. Ἐξ αὐτῆς βλέπομεν, ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ δὲν ὑπῆρξε φυσικὸς, ἀλλ' ἀπέθανε τραυματισθεὶς θανασίμως ὑπὸ λωποδυτῶν (grassatores) δι' ἄγνωστον αἰτίαν[2]. Διδασκόμεθα δ' ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς καὶ τὴν πατρικὴν αὐτόχρημα μέριμναν, ἣν κατέβαλε πρὸς διάσωσιν τοῦ κινδυνεύοντος παιδὸς ὁ Βησσαρίων, εἰς οὗ τὰς φροντίδας εἶχεν ἐμπεπιστευμένον αὐτὸν ὁ ἀπουσιάζων πατήρ. Καὶ δὴ ἑπτὰ ἰατροὶ ἐθεράπευον τὸν ἀσθενῆ, αὐτὸς δ' ὁ Βησσαρίων οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐγκατέλιπε τὸ προσκεφάλαιον τοῦ θνήσκοντος, φροντίσας σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅπως ἀξιωθῇ τῆς τελευταίας κοινωνίας συμφώνως πρὸς τὰ δεδογμένα ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν εἶχε μεταστῇ καὶ ὁ Βαρθολομαῖος, καθ' ἃ ὁ πατήρ. Διηγεῖται δ' ὁ Πικκολόμινης, αὐτὸς ἀνακοινόνων εἰς τὸν ἀτυχῆ πατέρα τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ ἀντὶ τοῦ Βησσαρίωνος, βεβυθισμένου εἰς τὴν θλῖψιν, τὰ τῆς ἐπισήμου κηδείας τοῦ Βαρθολομαίου, ὃν συνώδευσε μετὰ πομπῆς εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν εἰς ἔνδειξιν τιμῆς πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα ἅπασα ἡ curia, παρ' ᾗ πιθανώτατα κατεῖχεν ὁ θανὼν ἔντιμόν τινα θέσιν διὰ τῆς προστασίας τοῦ πανισχύρου Ἕλληνος καρδιναλίου.

[1] Σελ. μθ´ κ. ἑ.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 225, στ. 25. Πρβλ. *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 206.

Ἐτάφη δ' ἐν αὐτῷ τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ ἐν τόπῳ ἐπιφανεῖ πλησίον τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τῷ 1458 θανόντος πάπα Καλλίστου Γ', αὐτοῦ τοῦ βικαρίου τοῦ μεγάλου ναοῦ ὑποδεχθέντος μετὰ σύμπαντος τοῦ πρεσβυτερίου τὸν νεκρὸν ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων βαθμίδων τῶν ἔξωθεν τοῦ προστώου [1]. Πόσον δὲ χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ ὁ Βαρθολομαῖος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βησσαρίωνος δὲν γινώσκομεν. Ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων ἐν τῇ ἀπὸ 21 Ὀκτωβρίου 1466 ἀποφάσει τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας [2], καθ' ἃ ὁ Ἀργυρόπουλος διέτριβεν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει cum tota eius familia, ἂν ἀποδεχθῶμεν ταῦτα λεγόμενα κατὰ γράμμα, ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι μετὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὁ Βαρθολομαῖος μετενάστευσεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἀλλά, πρὶν παρέλθωσι πολλὰ ἔτη, καὶ νέοι θάνατοι τέκνων ἔπληξαν τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον. Μανθάνομεν δὲ περὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1469 ἑλληνικῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου [3] καὶ ἐκ λατινικῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν Βησσαρίωνα ἐκ Φλωρεντίας γραφείσης τῇ 26 Ὀκτωβρίου ἔτους μὴ σημειουμένου, ὅπερ εἶνε προφανῶς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ 1469 [4]. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φιλέλφου βλέπομεν, ὅτι μικρὸν πρὸ τῆς 22 Ἰουνίου 1469 εἶχεν ἀποθάνει ἐν Ῥώμῃ ἀώρως εἷς υἱὸς τοῦ Ἀργυροπούλου, οὗ ὁ Φίλελφος δὲν λέγει τὸ ὄνομα [5]. Ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν Βησσαρίωνα γίνεται λόγος περὶ τοῦ θανάτου δύο αὐτοῦ τέκνων, ἀποβληθέντων ἐν αὐ-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 224-6. Ἴδε καὶ τὴν πρὸς τὸν Βησσαρίωνα ἐπιστολὴν τοῦ Πικκολόμινη ἐν Ἀργυροπουλείοις σ 320 ἀρ. 12. Πρβλ. περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βαρθολομαίου *Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1807 Τόμ. Ϛ' μέρ. α' σ. 347. — ***Migne*** Ἑλληνικὴ Πατρολογία Τόμ. ΡΝΗ' σ. 987 σημ. 22. — ***Fijalek*** ἔνθ' ἀν. σ. 10 (239).

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 333 ἀρ. 3.

[3] Ἀργυροπουλείων σ. 212.

[4] Ἀργυροπουλείων σ. 190, 3-6.

[5] Ἀργυροπουλείων σ. 212,1 κ. ἑ.· ***Ἀκούσας ἐγὼ τὴν καλλίστου σου καὶ ἠγαπημένου παιδὸς κατὰ Ῥώμην νεωστὶ ἄωρον τελευτήν.***

τῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν[1]. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Φιλέλφου, θέλοντος νὰ παρηγορήσῃ τὸν Ἀργυρόπουλον, προςτίθεται *Ἀφείλετο τοίνυν σοι ἡ παρὰ θεοῦ εἱμαρμένη τὸν προςφιλέστατον παῖδα· ἀλλὰ χἄτερον ἔχεις εὐσεβῆ τε καὶ συνετὸν*, συμπεραίνομεν εὐλόγως, ὅτι ἡ παραμυθητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Φιλέλφου ἀναφέρεται εἰς τὸν ὕστερον μόνον τῶν δύο θανάτων, ὅτε εἷς καὶ μόνον πλέον υἱὸς *(χἄτερον)* ὑπελείπετο εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, ὁ μακρὸν ἐπιζήσας Ἰσαάκιος. Ἄρα οἱ δύο ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν βραχὺ πρὸ τῆς 22 Ἰουνίου 1469 ἀποθανόντες εἶνε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νικόλαος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἑτέρου αὐτῶν ῥητῶς λέγεται, ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ, τὸ αὐτὸ δὲ εἶνε πιθανὸν καὶ περὶ τοῦ ἄλλου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ cum tota eius familia τῆς ἀποφάσεως τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ τῷ 1466, ἂν ἐν Φλωρεντίᾳ διέτριβον πλὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ τῆς συζύγου μόνον ὁ Βαρθολομαῖος ἴσως καὶ ὁ Ἰσαάκιος, τῶν ἄλλων ἀπόντων, πιθανώτερον εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νικόλαος εὑρίσκοντο ἀκόμη ἐν Φλωρεντίᾳ, μετέβησαν δ' εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαρθολομαίου, μετακληθέντες ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, ὅπως τύχωσι παρ' αὐτοῦ προστασίας ἀντ' ἐκείνου.

Ὁ δὲ μόνος ἐπιζήσας υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἰσαάκιος[2] ἀνεδείχθη ἐπιτήδειος μουσικὸς καὶ δεξιὸς κατασκευαστὴς πολυχόρδων ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων. Βραχὺν δὲ χρόνον μετὰ τὴν εἰς Ῥώμην μετοίκησιν κατώρθωσεν ὁ Ἀργυρόπουλος, ὥστε νὰ μετακληθῇ ὁ υἱὸς Ἰσαάκιος εἰς Μεδιόλανον ὑπὸ τοῦ δουκὸς Γαλεάτσου Σφόρτσα, ὅςτις καὶ ἀνήγγελλεν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον τῇ 8 Ἰα-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 190, 3-6· In ipso meo acerbissimo casu ac miserabili calamitate duobus liberis intra paucas dies in ipso flore iuventutis amissis, diuinum opus tuum mihi oblatum est...

[2] Τῷ 1472 ἐπέζη μόνος. Ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 325 ἐν τῇ ἀπὸ 23ῃ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐπιστολῇ τοῦ Sanseverino, λέγοντος Il patre e la matre sua non havendo altro figlolo de lui.

νουαρίου 1472 τὴν πρόςληψιν τοῦ υἱοῦ ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ τριακοσίων δουκάτων[1]. Εὑρίσκετο δ' ὁ Ἰσαάκιος περὶ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν Νεαπόλει[2], εἴτε χρονιώτερον διαμένων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εἴτε χάριν τῶν μουσικῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων μεταβὰς αὐτόσε. Κατορθωθείσης δὲ τῆς εἰς Μεδιόλανον μετακλήσεως μετέβη εἰς Ῥώμην, ὅπως ἴδῃ πιθανῶς τὸν πατέρα καὶ τραπῇ ἔπειτα πρὸς βορρᾶν. Ἐκεῖ δ' ἠσθένησε[3], καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἀνεχώρησεν εἰς Μεδιόλανον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1472, ἐφοδιασθεὶς διὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν τοῦ πατρὸς[4], τοῦ πάπα Σίξτου[5], τοῦ Βησσαρίωνος[6], τοῦ Φ. Γονζάγα, καρδιναλίου Μαντούης[7], ἴσως δὲ καὶ τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου, παρ' οὗ εἶχε ζητήσει τοιοῦτο συστατικὸν γράμμα χάριν τοῦ υἱοῦ ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος[8]. Καθ' ὁδὸν δ' ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐν Βονωνίᾳ, ὅπου καὶ ἐπώλησεν ὄργανον κατασκευασθὲν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς Καρμηλίτας τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ἥτις καὶ σήμερον εἶνε τῶν ἀξιοθεάτων τῆς πόλεως. Τῇ δὲ 23 Ἀπριλίου εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει εἰς Μεδιόλανον, ὡς ἀνήγγελλε τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ Βονωνίας εἰς τὸν ἀνυπομόνως ἀναμένοντ' αὐτὸν Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν ὁ Ῥοβέρτος Sanseverino, εἰς οὗ τὰς ἐνεργείας καὶ συστάσεις ὠφείλετο κυρίως ἡ ὑπὸ τοῦ δουκὸς μετάκλησις[9]. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ συνήργησεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Μεδιολάνῳ καὶ ὁ Φίλελφος, οὗ ὁπωςδήποτε τὴν φιλίαν ἐκαρποῦτο μετὰ τὴν κατόπιν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατριβὴν χάριν τοῦ φιλίως μετὰ τοῦ Φιλέλφου ἀπὸ τριακονταε-

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 340.
[2] Ἀργυροπουλείων σ. 325.
[3] Ἀργυροπουλείων σ. 325 ἀρ. 16.
[4] Ἀργυροπουλείων σ. 195 ἀρ. 9.
[5] Ἀργυροπουλείων σ. 321 ἀρ. 13.
[6] Ἀργυροπουλείων σ. 322 ἀρ. 14.
[7] Ἀργυροπουλείων σ. 323 ἀρ. 15.
[8] Ἀργυροπουλείων σ. 194 ἀρ. 8.
[9] Ἀργυροπουλείων σ. 325. Ὁ δ' ἐν σ. 340 ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γαλεάτσου Σφόρτσα μνημονευόμενος Ῥοβέρτος εἶνε ὁ αὐτὸς di Sanseverino.

τίας καὶ πλέον συνδεομένου πατρός [1]. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μεδιολάνου, ἐλθὼν πρὸς αὐτὴν εἰς σχέσεις ἤδη τῷ 1460 ἐπὶ τοῦ πατρὸς καὶ προκατόχου τοῦ Γαλεάτσου, τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτσα, εἰς ὃν, ὡς καὶ εἰς τὸν παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Μεδιολάνου πρέσβυν τῆς Φλωρεντίας Νικόδημον Τραγκεδίνην, συνέστησε τὸν Θεόδωρον, υἱὸν τοῦ Νικολάου Ῥαοὺλ Οἰσῆ [2].

Ἀπὸ τοῦ χρόνου δ' ἐκείνου εὑρίσκομεν τὸν Ἰσαάκιον Ἀργυρόπουλον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ὡς αὐλικὸν [3] μουσικὸν τοῦ δουκικοῦ εὐκτηρίου (cappella) τοῦ Γαλεάτσου Σφόρτσα. Περιεσώθησαν δὲ διάφοροι ἐπιστολαί, ἐν αἷς βλέπομεν αὐτὸν συνεννοούμενον μετ' αὐτοῦ περὶ παραγγελθέντος εἰς αὐτὸν ὀργάνου [4] καὶ μεταβαίνοντα κατὰ πρόσκλησιν τοῦ δουκὸς εἰς Παβίαν, ὅπως θαυμάσῃ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ τέχνην ὁ ἀνεψιὸς τοῦ πάπα Σίξτου καρδινάλιος Πέτρος Ῥιάριος, παρατυγχάνων ἐν Λομβαρδίᾳ [5]. Διεκρίνετο δ' ὁ Ἰσαάκιος ἐν τῷ παίζειν ἐπ' ἐκκλησίας τὸ ὄργανον τὸ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς καλούμενον gravacymbolo ἢ gravizembalo [6]. Ἐξηκολούθησε δὲ διαμένων ὁ Ἰσαάκιος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δουκὸς μέχρι τοὐλάχιστον

[1] Ἀργυροπουλείων σ. 214.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 187, 188, 189. Ἴδε καὶ τὴν ἐν ἔτει 1461 σύστασιν τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὸν Φραγκῖσκον Σφόρτσαν ὑπὸ τοῦ Δονάτου Ἀτζαϊώλη ἐν Ἀργυροπουλείοις σ. 318. Ὁ τῶν τριῶν ἐπιστολῶν ἐν σ. 187-189 Θεόδωρος Νικολάου Rhaoul (Ῥαοὺλ) Issis ἐπωνυμεῖτο ἑλληνιστὶ Οἰσῆς, καθ' ἃ ὁ Μανουὴλ Ῥαοὺλ Οἰσῆς, πρὸς ὃν ἔγραψεν ἐπιστολὴν ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, περιλαμβανομένην ἐν τῷ Ταυρινείῳ κώδικι B-V-33 (Pasini CLXXIX), οὗ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον ἐσώθη, ἀλλὰ μεγάλως βλαφθέν, ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τῆς 13 Ἰανουαρίου 1904. Ὁ αὐτὸς δὲ καλεῖται παρὰ τῷ Φραντζῇ σ. 426,2 Ῥαοὺλ Μιχαὴλ ὁ Ἴσης.

[3] Nostro cortesano. Ἀργυροπουλείων σ. 326 καὶ 327.

[4] Ἴδε τὰς ἀπὸ 12 Νοεμβρίου 1472, 5 Ἀπριλίου 1473, 11 καὶ 21 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιστολὰς ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 232, 202, 326, 341 ἀρ. 2. Ἡ ἀνωνύμως ἐν σ. 232 ἐκδεδομένη ἐπιστολὴ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Σφόρτσα, ὡς ἀποδεικνύει τὸ ἐκ παραβλέψεως παραλειφθὲν κάτωθεν τοῦ κειμένου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει ἀρχικὸν γράμμα C, δηλωτικὸν τοῦ διεκπεραιωτοῦ Ci[chus]. Πρβλ. σ. 340.

[5] Ἀργυροπουλείων σ. 327, 342 ἀρ 4. Πρβλ *Motta* ἔνθ' ἀν. σ. 288 (50). Αἱ δὲ λέξεις farati καὶ torrali τῆς ἐν σ. 327 ἐπιστολῆς ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ νεώτερα ἰταλικὰ ti farà καὶ gli toglierai.

[6] Ἀργυροπουλείων σ. 326, 327.

τοῦ Ἰουλίου 1474[1]. Ἄδηλον δ' ἂν ὁ Ἰσαάκιος τῷ 1477, ὅτε μνημονεύεται ἔν τινι ἀπὸ Ῥώμης τῇ 14 Ἰουνίου 1477 γραφείσῃ ἐπιστολῇ τοῦ καρδιναλίου Παβίας Ἰακώβου Ἀμμανάτη Πικκολόμινη, ἐν ᾗ οὗτος δεικνύει περισσὴν στοργὴν πρός τε τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν[2], εὑρίσκετο ἐν Μεδιολάνῳ ἢ εἶχεν ἤδη μεταναστεύσει εἰς Ῥώμην, ὅπου βλέπομεν αὐτὸν ἀσφαλῶς κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1479[3].

Ὁ δὲ λόγος τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Μεδιολάνου εἶνε ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι ἐπῆλθέ τις δυςαρέσκεια τοῦ δουκὸς κατ' αὐτοῦ, οἵα καὶ ἡ κατὰ Ἰούλιον 1473, ὅτε ὁ Γαλεᾶτσος Σφόρτσας ἐνετείλατο εἰς τὸν Ambrosino de Longignana, ὄντα φρούραρχον τῆς Ἰοβίας πύλης[4], νὰ ποιήσῃ τὰς δεούσας αὐστηρὰς παρατηρήσεις εἰς τὸν Ἰσαάκιον καὶ ἀπειλήσῃ αὐτὸν διὰ τῆς δουκικῆς δυςμενείας ἕνεκα τοῦ ὑβριστικοῦ αὐτοῦ τρόπου πρὸς τοὺς ψάλτας τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ δουκός[5].

Καὶ εἶχε μὲν ἤδη ἀποθάνει ὁ ἰσχυρὸς τῶν Ἀργυροπούλων προστάτης Βησσαρίων, ὅτε ὁ Ἰσαάκιος, δι' οἱανδήποτε ἀφορμὴν ἐγκαταλιπὼν τὸ Μεδιόλανον, μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν εἰς αὐτὸν ἄλλαι προστασίαι, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ γείνῃ μυστικὸς παρακοιμώμενος (cubicularius secretus) τοῦ πάπα Σίξ-

[1] Ἴδε τὴν ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1474 ἐπιστολὴν τοῦ Σφόρτσα ἐν Ἀργυροπουλείοις σ. 328 ἀρ. 19 καὶ τὴν ἀπὸ 18 Ἰουλίου ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλέλφου πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον αὐτόθι σ. 214.

[2] Ἀργυροπουλείων σ. 330.

[3] Ἴδε κατωτέρω ἐν σ. ογ′ σημ. 1 τὴν πρώτην ἀπόδειξιν δανεισμοῦ βιβλίου ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ.

[4] *Emilio Motta* Musici alla corte dei Sforza ἐν τῷ Archivio storico Lombardo Ἔτ. ΙΔ′ (1887) σ. 288 (καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει σ. 50).

[5] Ἀργυροπουλείωνσ. 341 ἀρ. 3. Περὶ τοῦ Ἰσαακίου Ἀργυροπούλου ὡς μουσικοῦ ἐν Μεδιολάνῳ ἴδε *Motta* ἔνθ' ἀν. σ. 287 κ. ἑ. (καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει σ. 49 - 51). — *Adriano Cappelli* Giovanni ed Isacco Argiropulo αὐτόθι Τόμ. ΙΗ′ (1891) σ. 168 κ. ἑ. — **Τοῦ αὐτοῦ** Una lettera inedita di Giovanni Argiropulo ἐν τῇ Letteratura τοῦ Ταυρίνου ἀρ. 23 τῆς 1 Δεκεμβρίου 1890, ἔνθα ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἡ ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 195 ἀρ. 9 ἐπιστολή. Πρβλ. καὶ τὴν βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐν τῷ Archivio storico Lombardo Ἔτ. ΙΖ′ (1890) σ. 966.

του Δ', τοῦ συμφοιτητοῦ καὶ προστάτου τοῦ πατρός. Ὡς τοιοῦτον δὲ βλέπομεν αὐτὸν τῷ 1478 καὶ 1481 δανειζόμενον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ λατινικοὺς καὶ ἑλληνικοὺς κώδικας, ἐν οἷς καὶ κῶδιξ περιέχων τὰ ἔργα τοῦ Λιβανίου [1], ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἡ γνῶσις τῆς λατινικῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα παιδεία αὐτοῦ. Καὶ πιθανῶς μὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν Ῥώμῃ, ὡς καὶ πρότερον ἐν Μεδιολάνῳ, ἡ μουσικὴ αὐτοῦ δεξιότης, καθ' ἃ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς γενομένης μνείας αὐτοῦ ὡς δοκίμου μουσικοῦ ὑπὸ Ῥαφαὴλ τοῦ Βολατερρανοῦ [2]. Ὁπωσδήποτε δὲ συμμετεῖχε κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τῆς λειτουργίας ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ, ἱερουργοῦντος τοῦ πάπα, ἀναγινώσκων ἑλληνιστὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Μαρτυρεῖται δὲ τοῦτο περὶ τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 1481 (22 Ἀπριλίου) [3], τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1492 [4], τοῦ Πάσχα τοῦ 1493 (7 Ἀπριλίου), τοῦ 1499 (31 Μαρτίου) [5], περὶ τῆς 26 Νοεμβρίου 1503 [6] καὶ

[1] Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ δανεισμοῦ τῆς βιβλιοθήκης εὕρηνται ἀναγεγραμμέναι αἱ ἑξῆς δύο ἀποδείξεις αὐτοῦ·

— MCCCCLXXVIIII die nona januarii. Ego Isaacius Argyropylus cubicularius secretus s^mi d. n. habui mutuo a dno B. Platyna per manus Joannis Cadeli custodis librarie libellum quemdam in membranis, Experimentorum fratris Alberti in medicina cum catena et corio rubeo foliorum novem et quinquaginta. Is. Argyropulus manu propria. — Restituit XVI kal. maias.

— Ego Isaccius Argiropylus recepi a dno Bartholomeo bybliothecario Declamationes Libanii, in papiro in pavonatio ad restituendum ad beneplacitum suum, die VIII augusti 1483.— Restituit die XXI octobris.

Ἴδε *Müntz - Fabre* La Bibliothèque du Vatican au XV siècle d'après des documents inédits. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 281, 290. Πρβλ. *Legrand* Cent-dix lettres grecques de François Filelfe σ. 179.

[2] *Raphael Volaterranus* Commentarii Urbani. Ἐν Βασιλείᾳ. 1530 φ. 264α.

[3] *Jacobi Volaterrani* Diarium Romanum ἐκδ. *Muratori* Τόμ. ΚΓ' σ. 131. Νέας ἐκδ. *Lapi*. Ἐν Città di Castello. 1904 σ. 50.

[4] *Johannis Burchardi* Diarium sive rerum urbanarum commentarii ἐκδ. *Thuasne* Τόμ. Β' σ. 26.

[5] Αὐτόθι Τόμ. Β' σ. 65, 521. Τὰς δύο ταύτας ἡμέρας ἀναφέρεται ἀναγνοὺς τὸ Εὐαγγέλιον ὄχι ὁ Ἰσαάκιος, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη ἀποθάνει. Ἀλλ' ἔγεινε σύγχυσις τῶν προωνυμίων ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ *Legrand*. Ἴδε ἀνωτέρω σ. ξδ' σημ. 3.

[6] Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 308.

τῶν Χριστουγέννων τοῦ αὐτοῦ ἔτους[1], τοῦ Πάσχα τοῦ 1504 (7 Ἀπριλίου)[2] καὶ τοῦ 1505 (23 Μαρτίου)[3] καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (29 Ἰουνίου) τῷ 1505[4]. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν ταύτην ἡμέραν ἀπόλλυνται τὰ ἴχνη τοῦ Ἰσαακίου Ἀργυροπούλου, οὐδὲ μανθάνομέν τι πλέον περὶ αὐτοῦ.

Περὶ ἄλλων δὲ τέκνων τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων οὐδὲν μανθάνομεν. Καὶ μνημονεύεται μὲν ὑπὸ τοῦ Κορράδου Gesner[5] υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ὁμώνυμος τῷ πατρὶ, ὅςτις λέγεται παρ' αὐτῷ μεταφράσας λατινιστὶ τὸ Περὶ ἑρμηνείας τοῦ Ἀριστοτέλους[6]· μετὰ δισταγμοῦ δ' ἀποδέχεται αὐτὸν παρὰ τοῦ Gesner παραλαβὼν καὶ ὁ Hodius[7], ἄνευ δὲ ἀντιρρήσεως ὁ κ. Σάθας[8] καὶ ὁ κ. Πέτρος Παπαγεωργίου[9]. Ἀλλὰ τὸν υἱὸν τοῦτον οὐδεὶς τῶν συγχρόνων μνημονεύει καὶ πιθανώτατα πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου, ὃν εἴδομεν μεταφράσαντα πράγματι τὴν συγγραφὴν ἐκείνην τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁμοίως μνημονεύει ὁ Hodius Δημητρίου τινὸς Ἀργυροπούλου, εἰκάζων, ὅτι ἦτο ἴσως ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου. Λέγει δὲ, ὅτι ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ Φίλελφος ἔν τινι ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Ἀλαμᾶννον, γραφείσῃ τῷ 1451[9]. Καὶ πράγματι ὑπάρχει τοιαύτη ἐπιστολὴ τοῦ Φιλέλφου ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1451, δι' ἧς συνιστᾷ ἄνδρα Δημήτριον καλούμενον, περὶ οὗ λέγει τάδε· Ex librario non inepto, quantum ad formam litterarum attinet, uult uideri philosophus, id quod ex ornatu capitis longioreque pallio, tibi facile fuerit iudicare. Καὶ προςθέτει μὲν.

[1] Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 323.
[2] Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 346.
[3] Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 382.
[4] Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 394.
[5] *Gesner* Bibliotheca universalis Ἐν Ζυρίχῃ. 1545-9. Πρβλ. *Fabricius-Harles* Bibliotheca graeca Τόμ. Γ' σ. 214.
[6] De doctis graecis σ. 205.
[7] Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ 47.
[8] Ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. III' (1909) σ. 152.
[9] *Hodius* ἔνθ' ἀν. σ. 210.

ὅτι neque uitae institutis neque doctrina ulla philosophi quicquam sapit, ἀλλ' ἐπιλέγει Verum lingua est et celeri et expedita et suaui, ut graecorum nemini cedat. Voce quoque et clara et sonora. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ· ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ λεχθῶσιν ὑπὸ τοῦ Φιλέλφου περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου· ἄλλως δὲ ὁ ὑπ' αὐτοῦ συνιστώμενος Δημήτριος δὲν ἐπωνυμεῖται Argyropulus, ἀλλὰ Sguropulus, τοὐλάχιστον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φιλέλφου τῇ γενομένῃ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1502[1]. Ἄπορον δὲ πῶς ἐπλανήθη ὁ Hodius, συμπαρασύρας εἰς τὴν πλάνην καί τινας τῶν ἡμετέρων[2]. Εἶνε δὲ πράγματι ὁ Δημήτριος Σγουρόπουλος γνωστὸς βιβλιογράφος, διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1443 καὶ ἀντιγράφων κώδικας χάριν τοῦ Βησσαρίωνος καὶ τοῦ Φιλέλφου[3]. Ἔζη δ' ὁ Σγουρόπουλος καὶ μέχρι τοῦ 1473 τοὐλάχιστον, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, γραφείσης ἐκ Ῥώμης πρὸς αὐτὸν διαμένοντα ἐν Φλωρεντίᾳ, δι' ἧς πρὸς τοῖς ἄλλοις παραγγέλλει εἰς τὸν Σγουρόπουλον νἀντιγράψῃ χάριν ἑαυτοῦ ἐπ' ἀμοιβῇ τὸν Παυσανίαν. Ἀποκρούων δὲ ὁ Γαζῆς τὰς αἰτιάσεις τοῦ Σγουροπούλου, παραπονουμένου, ὅτι δὲν εἶχεν ἱκανῶς προστατευθῇ διατρίψας βραχὺ ἐν Ῥώμῃ, μνημονεύει καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, λέγων τάδε· *Ἔδει γάρ σε μηδαμῶς λόγῳ πιστεῦσαι τοιούτῳ, διατρίψαντα δὴ ἐν Ῥώμῃ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ μηδὲν τοιοῦτο μήτε αὐτὸν αἰσθόμενον, μήτε παρ' ἄλλου πυθόμενον. Εἰ γάρ τις ἐμοὶ δύναμις ἦν τοιαύτη,*

[1] *Francesco Filelfo* Epistolarum familiarium libri. Venetiis. Ex aedibus Ioannis et Gregorii de gregoriis. 1502 φ. 65 6.

[2] *Σάθα* Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 47.—*E. R. R[hangabé]* ἔνθ' ἀν. σ. 2.

[3] *Morelli* Bibliotheca manuscripta. Ἐν Βασσάνῳ. 1802 Τόμ. Α' σ. 163. — *K. K. Müller* Janos Laskaris ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 401.—*Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XIVe siècles Τόμ. Α' σ. XLVI. — *Marie Vogel-Victor Gardthausen* Die griechischen Schreiber des Mittelalters σ. 105.

κἂν αὐτὸς ᾐσθάνου παρὼν κἂν Ἀργυρόπουλος καὶ οἵ ἄλλοι φίλοι ἔλεγον [1].

Οὕτως ἔχουσι τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, οἷα ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν μετὰ τὴν πολλὰ τῶν πρότερον γνωστῶν ἐπανορθοῦσαν καὶ συμπληροῦσαν περισυλλογὴν τῶν ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις ἐκδοθεισῶν πηγῶν. Οὐκ ἄσκοπον δὲ θεωροῦμεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νὰ διαπραγματευθῶμεν καὶ τὰ κατὰ τὸν οἶκον τῶν Ἀργυροπούλων καθ' ὅλου ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Εἶνε δὲ τὸ ἐγχείρημα δυσχερέστατον τοῦτο μὲν ἕνεκα τῶν μεγάλων χασμάτων, ἅτινα παρουσιάζει ἡ ἱστορία τοῦ οἴκου τούτου, τοῦτο δ' ἕνεκα τοῦ πολυκλάδου αὐτοῦ. Ἕνεκα δὲ τούτων τῶν λόγων ἀναγκαζόμεθα νὰ δηλώσωμεν ῥητῶς, ὅτι ἡ ἡμετέρα συμβολὴ πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ἁπλῶς ὡς ἀπόπειρα, δυναμένη νὰ τύχῃ ὑφ' ἡμῶν τε αὐτῶν ἐν χρόνῳ μεταγενεστέρῳ καὶ ὑπ' ἄλλων οὐκ ὀλίγων συμπληρώσεων [2].

Τὸ γένος τῶν Ἀργυροπούλων συγχέεται ἀρχῆθεν πρὸς τὸ τῶν Ἀργυρῶν, ἐπιφανοῦς βυζαντιακοῦ οἴκου, ὁρμωμένου, καθ' ἅ τινες πιστεύουσιν, ἐκ Καππαδοκίας [3]. Κυρίως δὲ παρουσιάζονται οἱ Ἀργυροὶ δρῶντες ἐν τῇ βυζαντιακῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος μεσοῦντος, καὶ πρῶτος τῶν ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἐπιφανῶν γνωστὸς

[1] Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σώζεται ἀνέκδοτος ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ Plut. LV cod. 9 φ. 65β κ. ἑ, τῷ Παρισιακῷ 2966 φ. 1β καὶ τῷ Παρισιακῷ 3043 φ. 2β-4α. Καὶ ἐν μὲν τοῖς Παρισιακοῖς γέγραπται *Ἀργυρόπουλος*, ἐν δὲ τῷ Λαυρεντιακῷ *Ἀργυρόπυλος*.

[2] Χάριν μελλόντων ἐρευνητῶν δηλοῦμεν, ὅτι μετ' ἀρνητικοῦ ἀποτελέσματος ἐξητάσθησαν ὑφ' ἡμῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῷ δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Βενετίας Archivio Frari) αἱ διαθῆκαι τῶν ἐτῶν 1475-1568 (Schede, εὑρετήρια καὶ Indici Serie II Τόμ. 18-22) ὡς καὶ τὸ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀρχείοις Schedario τῶν μεταγενεστέρων ἐτῶν τοῦ διδάκτορος Gin. Giomo. Ἐν τούτοις πᾶσιν εὕρομεν μόνον μνείαν τῆς Elisabetta Argirò τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1723 ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ συμβολαιογράφου (Atti) Bonis ὑπ' ἀρ 115.170. Ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὰ λεχθησόμενα κατωτέρω οἶκος Argirò, ὅλως διάφορος τοῦ τῶν Ἀργυροπούλων, ὑπάρχει καὶ ἐν Ἰταλίᾳ.

[3] *Schlumberger* Basile II le tueur des Bulgares. Ἐν Παρισίοις. 1900 σ. 323. Ἑλλ. μεταφρ. ***Ἰω. Λαμπρίδου***. Ἐν Ἀθήναις. 1905 σ. 390.

εἶνε ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ μεθυστοῦ (842-867) ἀκμάσας Λέων ὁ Ἀργυρός[1]. Εἰς τὸν αὐτὸν δὲ οἶκον ἀνῆγε τὸ γένος μεταγενέστερος ὁμώνυμος, Λέων ὁ Ἀργυρὸς, μάγιστρος καὶ εἶτα δομέστικος τῶν σχολῶν, οὗ υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Ῥωμανὸς Γ' ὁ τῷ 1028 διαδεχθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου Κωνσταντῖνον. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν ἄλλων Βυζαντίνων συγγραφέων ἐπονομάζεται Ἀργυρὸς[2], ὑπὸ δὲ τοῦ συγχρόνου ποιητοῦ Χριστοφόρου τοῦ Μυτιληναίου[3] καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ[4] καὶ Ἰωάννου Ζωναρᾶ[5] Ἀργυρόπολος, ὅπερ ταὐτὸν καὶ τὸ Ἀργυρόπουλος[6]. Καὶ οἱ Βενετοὶ δὲ χρονογράφοι Δάνδολος[7] καὶ Ἰωάννης ὁ διάκονος[8] καλοῦσι τὸν Ῥωμανὸν τοῦτον Argyropolum. Ἀλλὰ τὴν κατάληξιν *πωλος* ἢ *πουλος (πουλλος;)* τὴν σημαίνουσαν τὸν μικρὸν, τὸν υἱὸν, δὲν προσελάμβανε πιθανῶς πρῶτος τοῦ οἴκου τῶν Ἀργυρῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Γ'[9].

[1] Οἱ μετὰ Θεοφάνην ἐκδ. Βόννης σ. 165, 17. — ***Κεδρηνοῦ*** ἐκδ. Βόννης σ. 154, 1 — Πρβλ. *Ducange* Familiae Byzantinae. Ἐν Παρισίοις. 1680 σ. 154.

[2] Παρ' ἄλλοις τε καὶ τῷ Ζωναρᾷ ἐν τῷ Μοναχείῳ κώδικι 324, ὅπου εὑρίσκομεν ἐπιγραφὴν κεφαλαίου ***Βασιλεία Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ***. Ἴδε τὴν ἔκδοσιν ***Λουδοβίκου Dindorf***. Ἐν Λειψίᾳ. 1879 Τόμ. Ε' σ. CXXVII.

[3] Ἐν ἐπιγράμματι 52 στ. 8 ἐκδ. *Antonio Rocchi* Versi di Cristoforo patrizio. Ἐν Ῥώμῃ. 1887 σ. 35. — *Kurtz* Die Gedichte des Christophoros Mitylenaeos. Ἐν Λειψίᾳ. 1903 σ. 31.

[4] Ἐκδ. ***Σάθα*** (Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης Τόμ. Δ'. Ἐν Παρισίοις. 1874) σ. 29.

[5] XVII, 11.

[6] ***Βασιλεία Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου*** εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ περὶ αὐτοῦ κεφαλαίου ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 1715 τοῦ Ζωναρᾶ. Ἴδε τὴν ἔκδοσιν *Dindorf* ἔνθ' ἀν. Τόμ. Ε' σ. CCLXXXII. Ἀργυρόπουλος δὲ λέγεται ὁ Ῥωμανὸς καὶ ἐν τῷ ἄλλως ἀμφισβητησίμου γνησιότητος κρητικῷ μνημείῳ, περὶ οὗ γενήσεται λόγος κατωτέρω. Ἴδε *Gerland* Histoire de la noblesse crétoise au moyen âge. Ἐν Παρισίοις. 1907 σ. 80-81.

[7] Παρὰ τῷ *Muratori* Scriptores rerum Italicarum Τόμ. ΙΒ' σ. 233 καὶ *Pertz* Scriptores rerum Germanicarum Τόμ. Ζ' σ. 36.

[8] Chronicum Venetum σ. 113.

[9] Τὸ ἀρχαιότατον τῶν μέχρι τοῦδε μετὰ τοιαύτης καταλήξεως σημειωθέντων ὀνομάτων εἶνε τὸ τοῦ Γαβριηλοπούλου, μνημονευομένου τῷ 913 μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καταλειφθέντων ἐπιτρόπων τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου. Ἴδε ***Λέοντος γραμματικοῦ*** ἐκδ. Βόννης σ. 286,14. — ***Συμεὼν μαγίστρου*** ἐκδ. Βόν-

Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι ἤδη πολὺ πρότερον, κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Λέων ὁ Ἀργυρὸς ὁ ἀκμάσας ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ μεθυστοῦ ἐπωνυμεῖτο καὶ Ἀργυρόπουλος. Καὶ δὴ νομίζομεν, ὅτι τοῦ ἐπωνύμου τούτου περίφρασις εἶνε τὸ παρὰ τοῖς Μετὰ Θεοφάνην [1] καὶ τῷ Κεδρηνῷ [2] *ὁ τοῦ Ἀργυροῦ* καὶ *ὁ τοῦ Δούκα* ἢ *Δουκὸς* ἀντὶ τῶν ὀνομάτων Ἀργυρόπουλος καὶ Δουκόπουλος [3]. Εἰ δὲ μὴ ἔκτοτε, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ παρέμεινε τὸ ἐπώνυμον Ἀργυρόπουλος χωρὶς νὰ ἐκλίπῃ τὸ τῶν Ἀργυρῶν, ὅπερ οὐ μόνον ἐν τῷ Βυζαντίῳ διετηρήθη μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων [4], ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Πλὴν δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ εἰς τὸν διαπρεπῆ βυζαντιακὸν οἶκον τῶν Ἀργυροπούλων ἐπεφυλάσσετο νὰ παράσχῃ καὶ μίαν δόγισσαν εἰς τὴν Βενετίαν. Ὑπῆρξε δὲ αὕτη Μαρία ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἔπειτ' αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Γ' ἡ τῷ 1004 γενομένη σύζυγος Ἰωάννου τοῦ συνάρχοντος υἱοῦ τοῦ δόγη Πέτρου Ὀρσεόλου [5]. Τὴν δὲ τρυφηλότητα καὶ ὑπεροψίαν αὐτῆς, δυσφημου-

νης σ. 722,2.—***Κεδρηνοῦ*** ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 277,24. Πρβλ. ***Ζαμπελίου*** Βυζαντιναὶ μελέται. Ἐν Ἀθήναις. 1857 σ. 692.—***Γ. Χατζιδάκι*** ἐν τῷ τεύχει Τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις. 1888 σ. 189.—***Τοῦ αὐτοῦ*** Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Ἑλληνικά. Ἐν Ἀθήναις. 1905 Τόμ. Α' σ. 636 κ.ἑ. Γνωστοὶ δ' ὁμοίως ἦσαν οἱ μετὰ ἑβδομήκοντα περίπου ἔτη τῷ 981 ἀπαντῶντες Κομιτόπουλοι. Ἴδε ***Κεδρηνοῦ*** ἐκδ. Βόννης σ. 435, 1. — ***Ζωναρᾶ*** XVII, 6. Εἰς τούτους δύναμαι νὰ προσθέσω τὸν ὁμοίως εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα ἀνερχόμενον Μιχαὴλ Ἰεροόπουλον, ἀπαντῶντα ἐν σημειώματι τοῦ Λαυρεντιακοῦ κώδικος 677 ἐν φ. 14ϐ, παρὰ *Rostagna-Festa* ἐν Studi Italiani di filologia classica. Τόμ. Α' σ. 187, καὶ τὸν Γεώργιον Σαπωνόπουλον ἐπὶ μολυβδοβούλλου ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ κ. *Schlumberger* ἐν τῇ Revue des études grecques Τόμ. Γ' (1890) σ. 258.

[1] Ἐκδ. Βόννης σ. 165, 17· *ὁ τοῦ Ἀργυροῦ καὶ ὁ τοῦ Δουκός.*

[2] Ἐκδ. Βόννης σ. 154, 1· *ὁ τοῦ Ἀργυροῦ δὲ ἦν Λέων καὶ ὁ τοῦ Δούκα Ἀνδρόνικος,* κατὰ δὲ τὸν C κώδικα *Δουκός.*

[3] Ἐν τοῖς σημειώμασί μου εὑρίσκω Δουκόπουλον Μανικαΐτην, ἀλλ' ἐξέπεσε δυστυχῶς ἡ παραπομπή.

[4] *Ducange* ἔνθ' ἀν. σ. 151-6. — ***E. R.*** *R[hangabé]* Livre d'or de la noblesse Phanariote. Ἐκδ. 6'. Ἐν Ἀθήναις. 1904 σ. 1-2.

[5] ***Κεδρηνοῦ*** ἐκδ. Βόννης σ. 452,5.— *Ducange* ἔνθ' ἀν. σ. 155, παρ' ᾧ μνημονεύονται καὶ αἱ βενετικαὶ πηγαί, εἰς ἃς προςθετέος ***Ἰωάννης ὁ διάκονος*** ἔνθ' ἀν. Παρὰ τῷ

μένην παρὰ τῶν Βενετῶν, ἀπηχοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ χρονογράφου Πέτρου Δαμιάνη. Κατέλαβε δ' αὐτὴν κατὰ τὴν διήγησιν αὐτοῦ οἰκτρὸς θάνατος ἐκ νόσου φοβερᾶς σηψάσης τὸ σῶμα αὐτῆς ἕνεκα καταχρήσεως τῶν μύρων, δι' ὧν ἠρωμάτιζεν αὐτό [1]. Ὑπῆρξε δὲ ἡ νόσος αὕτη πολὺ μᾶλλον ὁ φοβερὸς λοιμὸς τοῦ 1007, ἀφαρπάσας αὐτήν τε καὶ τὸν σύζυγον ἐντὸς δεκαὲξ ἡμερῶν [2]. Ἐτάφησαν δ' ἀμφότεροι ἐν κοινῷ τάφῳ ἐν τῇ κατὰ τὴν Βενετίαν μονῇ τοῦ Ἁγίου Ζαχαρίου [3].

Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ δόγη Δομινίκου Σιλβίου (Selvo) οὔτε Μαρία ἐλέγετο οὔτε Ἀργυροπουλῖνα ἦτο, καθ' ἃ ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Ἰωάννου Ὀρσεόλου ἔγραψάν τινες τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ὠνομάζετο μὲν Θεοδώρα, ἦτο δὲ θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Δούκα [4].

Ἄλλοι δὲ Ἀργυρόπουλοι γνωστοὶ ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος

Κεδρηνῷ δὲν μνημονεύεται τὸ ὄνομα τῆς νύμφης, ἣν ὀνομάζει Μαρίαν ὁ Βενετὸς Δάνδολος ἐν τῷ Chronicum Venetum σ. 113. Ἴδε περὶ τῆς συγκεχυμένης πως συγγενείας τῆς Μαρίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου *Gfrörer* Byzantinische Geschichten. Ἐν Graz. 1872. Τόμ. Α' σ. 118. Πρβλ. *Schlumberger* Basile II le tueur des Bulgares σ. 325 σημ. 1. Ἑλλ. μεταφρ. ***Ἰω. Λαμπρίδου*** τ. 390 σημ. 1.

[1] *Petrus Damiani* Opusculum de institutione moniali ἐν τοῖς Opera αὐτοῦ ἐκδ. Παρισίων 1642 Τόμ. Γ' σ. 340. Ἴδε τὸ ἐξ αὐτοῦ χωρίον προχείρως παρὰ τῷ *Ducange* ἔνθ' ἀν. σ. 155 καὶ μέρος αὐτοῦ ἐν γερμανικῇ μεταφράσει παρὰ τῷ *Gfrörer* ἔνθ' ἀν. σ. 421 κ.ἑ.

[2] *Schlumberger* ἔνθ' ἀν. σ. 326. Ἑλλ. μετάφρ. ***Ἰω. Λαμπρίδου*** σ. 391.

[3] ***Romanin*** Storia documentata di Venezia. Ἐν Βενετίᾳ. 1853 Τόμ Α' σ. 290.

[4] ***Ducange*** ἔνθ' ἀν σ. 163. — ***Gfrörer*** ἔνθ' ἀν. σ. 504.— Πρβλ. *Schlumberger* ἔνθ' ἀν. σ. 325 σημ. 1. Ἑλλ. μεταφρ. ***Ἰω. Λαμπρίδου*** σ. 392 σημ. 1, ἔνθα οὐκ ὀρθῶς σημειοῦται, ὅτι μεταξὺ τῶν συγχεόντων τὰς δύο δογίσσας εἶνε καὶ ὁ *Ducange*. Περὶ δὲ τῆς συγχύσεως ἴδε καὶ *Moltmann* Theophano, die Gemahlin Otto's II. Ἐν Schwerin. 1878 σ. 57 σημ. 4. Ἡ σύγχυσις δὲ αὕτη, ἣν ἴδε καὶ παρὰ τῷ *E R. R[hangabé]* ἔνθ' ἀν. σ. 2, εἶνε ἤδη ἀρχαία, ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Βενετῷ χρονογράφῳ *Sabellico*. Ἴδε *Ducange* ἔνθ' ἀν. σ. 155. Βενετοὶ δέ τινες ἱστορικοί, ἐν οἷς ὁ Morosini, λέγουσι τὴν σύζυγον τοῦ δόγη Σιλβίου πεπλανημένως ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Βοτανειάτου. Ἴδε *Molmenti* La dogaressa di Venezia. Ἐν Ταυρίνῳ. 1884 σ. 52 σημ. 1, παρ' ᾧ τὰ ἐν σ. 59 κ. ἑ. περὶ τῆς τρυφηλότητος καὶ τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας Ἀργυροπούλου ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Damiani μετατίθενται εἰς τὴν Θεοδώραν Δούκαιναν. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ παρὰ τῷ *Laugier* Istoria della repubblica di Venezia tradotta dal francese. Ἔκδ. β'. Ἐν Βενετίᾳ. 1778. Τόμ. Α' σ. 240 καὶ τῷ ***Romanin*** ἔνθ' ἀν. σ. 310 κ. ἑ.

μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶνε οἱ ἑξῆς·

α') Ἀργυρόπουλός τις, ἀγνώστου προωνυμίου, ζήσας τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἴσως σύγκελλος, μνημονευόμενος ἐν ἐπιγράμματί τινι Χριστοφόρου τοῦ Μυτιληναίου [1].

β') Ἀργυρόπουλος Βασίλειος, νοτάριος ζῶν τῷ 1140 ἄγνωστον ποῦ. Τοῦτον γινώσκομεν ἐκ βιβλιογραφικοῦ σημειώματος τοῦ φ. 296^{α} τοῦ Τετραευαγγέλου X-IV-21 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλου [2].

γ') Ἀργυρόπουλος Γεώργιος, ἔχων ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ τὴν ἀρχὴν *προέδρου*, ἧς ἀγνοοῦμεν εἰδικώτερον τὰς τιμὰς καὶ τὰ δικαιώματα. Τοῦτον γινώσκομεν μόνον ἐκ σωζομένου μολυβδοβούλλου, ἀνερχομένου, καθ' ἃ εἰκάζεται ἐκ τῆς τεχνοτροπίας, εἰς τὸν ἑνδέκατον ἢ δωδέκατον αἰῶνα [3].

δ') Ἀργυρόπουλος Κωνσταντῖνος, μάγιστρος καὶ στρατηγὸς Σάμου κατὰ τὸν ἑνδέκατον ἢ δωδέκατον αἰῶνα, ἐγνώσθη ἐκ μολυβδοβούλλου [4].

[1] *Rocchi* Versi di Cristoforo patrizio σ. 39 ἀρ. LXVI. — *Kurtz* Die Gedichte des Christophoros Mitylenaeos σ. 40 ἀρ. 68.

[2] Κατὰ τὸν *Miller* Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial σ. 407 τὸ σημείωμα ἔχει ὧδε· *Ἐτελειώθη τὸ παρὼν βιβλίον διὰ χειρὸς Βασιλείου νοταρίου τοῦ Ἀργυροπούλου μηνὶ ἰαννοαρίῳ εἰς* $α^{π}$ *(sic) Νυ τοῦ* $ςχμ^{η}$ *ἔτους*. Προςθέτει δὲ ὁ *Miller*, ὅτι cette date est incertaine. Ἀλλ' ὡς ἐπείσθην ἐκ φωτογραφίας τῆς σελίδος ἐν ᾗ τὸ σημείωμα, αἱ τελευταῖαι μετὰ τὸ *ἰαννου*$^{αρ'}$ λέξεις, παραναγνωσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Miller, ἔχουσιν ἀκριβῶς ὧδε· $ἐις^{τ'}$ $αρ^{π}$ (= εἰς τὴν παροῦσαν;) Ν̃ (= ἰνδικτιῶνα) γ̃ (;) *τοῦ* $ςχμη^{δ..δ}$ *(;) ἔτους* ∴. Ἴδε καὶ τὸ πανομοιότυπον παρὰ *Graux-Martin* Manuscrits d'Espagne Πίν. XI, 41. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ λίαν ἀσαφοῦς ἔτους ὡς *,*$ςχμη^{δ..δ}$, ὅτε θὰ ἔπρεπε καὶ τὸν ὁμοίως ἀσαφῆ ἀριθμὸν τῆς ἰνδικτιῶνος, ὅςτις ὁμοιάζει πρὸς *υ* μακρόν, νἀναγνώσωμεν ὡς *ι* ἀντὶ *γ*. Ἄρα τὸ σημείωμα ἀναφέρεται ἀσφαλέστερον μὲν εἰς τὸ 1140, οὐχ ἀπιθάνως δ' εἰς τὸ 1132.

[3] *Schlumberger* Sigillographie de l'empire byzantin. Ἐν Παρισίοις. 1884. σ. 573 ἀρ. 3. Πρβλ. σ. 621.

[4] *Schlumberger* ἐν Revue des études grecques Τόμ. Δ' (1891) σ. 125. — ***Κωνσταντόπουλος*** ἐν Διεθνεῖ ἐφημερίδι τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας Τόμ. Ε' (1902) σ.

ε') Ἀργυρόπουλός τις εἶχεν ἀξίωμα παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ Αὐτωρειανῷ ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ Θεοδώρου Β' Δούκα Λασκάρεως, ἔχομεν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς τοῦ αὐτοκράτορος τούτου [1].

ς'-ζ') Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης καὶ Ἀργυρόπουλος Θεοφύλακτος μνημονεύονται μεταξὺ τῶν κληρικῶν Κωνσταντινουπόλεως τῶν στερξάντων νὰ ἐμμένωσι τῷ 1357 εἰς τὰς παραινέσεις τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Α' [2].

η') Ἀργυρόπουλος Κωνσταντῖνος ἔγραψε τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα τὸν κώδικα Coislin 42 τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὴν Ὀκτώηχον [3], συμφώνως πρὸς τὸ ἐν τῷ φ. 382α σημείωμα, γεγραμμένον μὲν καταλογάδην, συγκείμενον δ' ὅμως ἐκ στίχων ἐχόντων ὧδε·

Πόνημα χειρῶν Κωνσταντίνου ἀχρείου
Ἀργυροπούλου λίαν εὐτελεστάτου,
τεθὲν μεγίστῃ μονῇ τῇ τῶν Σωσάνδρων
διὰ Βαρλαὰμ ἐκκλησιάρχου ταύτης + [4].

Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου καθίσταται πιθανὸν ἕνεκα μάλιστα τῶν καὶ ἄλλως εἰς μοναχοὺς ἀποδιδομένων ἐπιθέτων *ἀχρείου* καὶ *εὐτελεστάτου*, ὅτι ὁ γράψας τὸν κώδικα Κωνσταντῖνος Ἀργυρόπουλος ἦτο μοναχὸς τῆς μονῆς τῶν Σωσάνδρων, ἥτις ἔκειτο ἐν Κωνσταντινουπόλει [5].

212 ἀρ. 134. Ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἀναβιβάζει τὸ μολύβδουλλον εἰς τὸν δέκατον ἢ ἐνδέκατον αἰῶνα, ἀλλ' ὀρθότερον χρονολογεῖ ὁ κ. Schlumberger, ὁρίζων τὸν ἑνδέκατον ἢ δωδέκατον.

[1] Theodori Ducae Lascaris epistolae CCXVII ἐκδ. *Nic. Festa.* Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1898.

[2] *Miklosich-Müller* Acta et Diplomata Τόμ. Α' σ. 371, 373.

[3] *Omont* Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale Τόμ. Α' σ. XXXVII Τόμ. Γ' σ. 118.—*Marie Vogel Victor Gardthausen* ἔνθ' ἀν. σ. 241.

[4] Τὸ σημείωμα τοῦτο ἀπέστειλέ μοι, παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ὁ κ. Omont, διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

[5] Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἔγραψεν ἐπίγραμμα ὁ Νικηφόρος Βλεμμύδης. Ἴδε τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπὸ *Heisenberg* ἐν Λειψίᾳ παρὰ τῷ Teubner τῷ 1896. Ἄλλος κῶδιξ

θ΄) Ἀργυρόπουλος Δούκας ἀνεγράφη ὡς ἐν τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ αἰῶνι βιβλιογράφος τοῦ κώδικος App. Cl. V, 8, περιέχοντος συγγραφὰς τοῦ Γαληνοῦ καὶ Ἱπποκράτους καὶ ἀποκειμένου ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας[1]. Ἀλλὰ τὸ σημείωμ᾽ αὐτοῦ ἔχει ὧδε κατὰ φιλικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης κ. Frati· *Πόνημα χειρὸς Δούκα τοῦ Σγουροπούλου*[2].

ι΄) Ἀργυρόπουλος Γεώργιος ὑπῆρξε τῷ 1399 ἱερεὺς ἐν τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως[3].

ια΄) Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης ἔζη κατ᾽ ἄγνωστα ἔτη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Τοῦτον γινώσκομεν μόνον ὡς βιβλιογράφον καὶ κτήτορα τοῦ ὑπ᾽ ἀρ. 407 κώδικος τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης[4]. Ὁ κῶδιξ οὗτος φέρει πράγματι ἐν φ. 2α, οὗ παραθέτομεν πανομοιότυπον ἐν τῷ μετὰ τὸ τέλος τῆς παρούσης Εἰςαγωγῆς Παρενθέτῳ Πίνακι Ϛ΄, τὰ ἑξῆς τρία σημειώματα·

I) + *Ἰωάννου*[5] *τοῦ Ἀργυροπούλου.*

II) *Ἡ βίβλος ἥδε πέφυκεν Ἀλεξίου* (*= Ἀλεξίου πέφυκεν*) *τοῦ Παναρέτου* +

III) *χειρὶ γραφεῖσα, Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου.*

Ὁ δὲ κ. Σάθας, ὅςτις τὰ σημειώματα ταῦτα δὲν ἠξίωσε τῆς

ἀνήκων εἰς τὴν μονὴν ταύτην καὶ περιέχων τοὺς δεκαὲξ ἀναγινωσκομένους λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἶνε ὁ ὑπ᾽ ἀρ. 15 τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Σταυρονικήτα. Ἴδε ***Σπυρ. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895 Τόμ. Α΄ σ. 77.

[1] *Marie Vogel - Victor Gardthausen* ἔνθ᾽ ἀν. σ. 113. Οὐδαμοῦ τῆς συγγραφῆς τοῦ *Diels* (Die Handschriften der antiken Ärzte. Ἐν Βερολίνῳ. 1906. 1908), εἰς ἣν παραπέμπουσι, γίνεται μνεία τοῦ κώδικος τούτου.

[2] Πρβλ. ***D. M. Berardelli*** ἐν τῇ τοῦ *Calogerà* Nuova Raccolta d'opusculi Τόμ. Κ΄ σ. 198.

[3] Ἀγνοῶ πόθεν ὁ κ. Ῥαγκαβῆς παρέλαβε ταύτην τὴν εἴδησιν.. — *R[hangabé]* Livre d'or de la noblesse Phanariote ἐκδ. β΄ σ. 2.

[4] *Zanetti* Graeca D. Marci Bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 198.

[5] Ἄνωθεν ἐν ἀρχῇ ἐπανελήφθη + *Ἰωάννου* χειρὶ νεωτέρᾳ.

προσηκούσης ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως [1], οὐδὲ προσέσχεν εἰς αὐτὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος, ἀπεφάνθη, ὅτι οὗτος *ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ἰωάννου Ἀργυροπούλου*, ἐννοῶν βεβαίως τὸν ἡμέτερον. Ἀλλ' ἀκριβεστέρα ἐξέτασις ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν ἔχει ὀρθῶς. Πράγματι ὁ κῶδιξ δὲν εἶνε γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὸν δέκατον τέταρτον, ὡς ἀποδεικνύεται ἔκ τε τοῦ πανομοιοτύπου τοῦ φ. 8α ἐν τῷ παρενθέτῳ Πίνακι Ζ' καὶ ἐκ τῆς γραφῆς τῶν ἐν τῷ Πίνακι ς' σημειωμάτων. Ἄλλος λοιπὸν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ὁ γράψας τὸν Μαρκιανὸν κώδικα 407 τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα

[1] Ὁ κ. Σάθας α') παντελῶς παρέλιπε τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω σημειωμάτων· β') οὐκ ὀρθῶς ἀνέγνω ***Παναρέτη*** ἀντὶ ***Παναρέτου,*** ὡς δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς ὁ παραβάλλων τὸν ἡμέτερον Πίνακα ς'. Προςθετέος δὲ κατὰ ταῦτα καὶ οὗτος ὁ Πανάρετος εἰς τοὺς ὑπ' ἐμοῦ ἀναγραφέντας ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ' σ. 264 κ.ἑ. καὶ Τόμ. Ε' σ. 112 κ. ἑ.· γ') Ἐν τῷ δευτέρῳ σημειώματι παρανέγνω *αὕτη* ἀντὶ *ἥδε* καὶ δὲν ἠξίωσε προσοχῆς τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ σημειώματι ἄνωθεν τῶν λέξεων *πέφυκεν* ***Ἀλεξίου*** γεγραμμένα *β̃* καὶ *α̃*, δι' ὧν δηλοῦται ἡ μετάθεσις τῆς σειρᾶς τῶν λέξεων τούτων· δ') ἀντέγραψεν ἐν συνεχείᾳ τοῦ δευτέρου σημειώματος τὸ τρίτον, μὴ παρατηρήσας, ὅτι τὸ δεύτερον περατοῦται διὰ + καὶ ὅτι τὸ τρίτον εἶνε γεγραμμένον δι' ἄλλης χειρός, καὶ δὴ αὐτῆς τῆς γραψάσης τὸ πρῶτον· ε') περιέλαβεν εἰς τοὺς κτήτορας τοῦ κώδικος καὶ τὸν Θεόδωρον Σκουταριώτην μητροπολίτην Κυζίκου, ἐν ᾧ ὁ κατὰ τὸν δέκατον τρίτον πιθανῶς αἰῶνα ζήσας ἱεράρχης οὗτος (Πρβλ. ***Krumbacher*** Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 390, Ἑλλ. μεταφρ. ***Σωτηριάδου*** Τόμ. Α' σ. 791 ἐν συνδυασμῷ πρὸς ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογον τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α' σ. 371) εἶνε ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐν τῷ κώδικι περιλαμβανομένης Χρονικῆς ἐκθέσεως πολὺ μᾶλλον ἢ ὁ κτήτωρ τοῦ κώδικος, καθ' ἃ ἐνδεικνύει καὶ ἡ ἔμμετρος ἐπιγραφὴ

Ἡ βίβλος ἥδε Κυζίκου Θεοδώρου
Σκουταριωτῶν ἐκ φυλῆς κατηγμένου

ἣν ὡς πεζὸν λόγον καὶ μετὰ παραναγνώσεως τῆς τελευταίας λέξεως ἐξέδωκεν ὁ κ. Σάθας ὧδε· *Ἡ βίβλος ἥδε Κυζίκου Θεοδώρου Σκουταριωτῶν ἐκ φυλῆς καταγομένου*. Κατὰ ταῦτα ἡ ἱστορία τοῦ κώδικος ἔχει κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ παρὰ τῷ κ. ***Σάθα*** (Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Ζ' σ. σμγ'. Πρβλ. ***Heisenberg*** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ε', 1896, σ. 172, 182) ὡς ἑξῆς. Ὁ μὲν Θεόδωρος Κυζίκου δὲν ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ κώδικος, ἀλλὰ συγγραφεὺς τῆς ἐν αὐτῷ περιλαμβανομένης Χρονικῆς συνόψεως, ἔγραψε δ' αὐτὸν κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα Ἰωάννης τις Ἀργυρόπουλος, ὃν ὡς κτήτορα μὲν δηλοῖ τὸ ἀνωτέρω πρῶτον σημείωμα, ὡς βιβλιογράφον δὲ τὸ τρίτον, γραφὲν πιθανῶς ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὁ κῶδιξ περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀλέξιον Πανάρετον· τελευταῖον δὲ ὁ κῶδιξ ὑπῆρξε κτῆμα Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντῆ ἰατροῦ κατὰ τὸ ἐν φ. 46 б σημείωμα.

καὶ ἄλλος ὁ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὡς ἁπλῆν δὲ εἰκασίαν ἐκφράζομεν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ βιβλιογράφος εἶνε ἴσως ὁ πάππος τοῦ ἡμετέρου Ἰωάννου Ἀργυροπούλου.

ιβ') Ἀργυρόπουλος Ἀνδρέας μνημονεύεται τῷ 1409 ὡς *οἰκεῖος τοῦ αὐτοκράτορος* Μανουὴλ Παλαιολόγου ἔν τινι πατριαρχικῷ ἐγγράφῳ [1]. Κατ' ἄλλο πατριαρχικὸν ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦτο εἷς τῶν *ἀπὸ τῆς πολιτείας ἀρχόντων* [2]. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παρὰ τῷ Μάζαρι ἐν τῇ Ἐπιδημίᾳ ἐν Ἅδου ἀοιδὸς *Πῶλος Ἀργυρὸς*, καθ' ἃ διέγνω ἤδη ὁ Ellissen [3].

ιγ') Ἀργυρόπουλος Γεώργιος μνημονεύεται ὡς γράψας στιχούργημα περὶ τῆς ἐν ἔτει 1444 μάχης τῆς Βάρνης, ἀποκείμενον ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν βιβλιοθήκῃ τοῦ Σεραγίου [4]. Καὶ εἶνε μὲν ἄγνωστος ἡ σχέσις τοῦ στιχουργήματος τούτου πρὸς τὸ γνωστὸν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ποίημα τοῦ Ζωτικοῦ Παρασπονδύλου τὸ ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Legrand [5]. Ἀλλὰ πιθανὸν νομίζομεν, ὅτι τὸ μὲν στιχούργημα εἶνε τὸ αὐτό, ὁ δὲ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος εἶνε ἁπλῶς ὁ βιβλιογράφος τοῦ ποιήματος τούτου ἐν τῷ κώδικι, οὗ τὸ ὄνομα παρέλιπεν ἴσως νὰ σημειώσῃ ὁ περὶ τῆς σπανιώτατα προσιτῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σεραγίου γράψας Γερμανὸς καθηγητὴς Blass, ἀναγράψας μόνον τὸν ἐν τέλει τοῦ ὅλου κώδικος σημειούμενον βιβλιογράφον Νικόλαον Παπαμιχαήλ [6].

Ἀργυροπούλους δ' εὑρίσκομεν πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐν Κρήτῃ. Ἀνέφερον δὲ οὗτοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς Νικηφόρον τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅστις μνημονεύεται ἐν χρυσοβούλλῳ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ,

[1] *Miklosich-Müller* Acta et Diplomata Τόμ. Β' σ. 374.

[2] *Miklosich-Müller* ἔνθ' ἀν. σ. 472.

[3] *Ellissen* ***Μάζαρις*** ἐκδ. ἐν τοῖς Analekten der mittel- und neugriechischen Litteratur Τόμ. Δ' σ. 214. — Ἐκδ *Boissonade* ἐν τοῖς Anecdota graeca Τόμ. Γ' σ. 145. — Πρβλ. *M. Treu* Mazaris und Holobolos ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Α' (1892) σ. 91 κ. ἑ.

[4] *Blass* ἐν τῷ Hermes Τόμ. ΚΓ' (1888) σ. 224.

[5] *Krumbacher* Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 839. Ἑλλ. μεταφρ. ***Σωτηριάδου*** Τόμ. Γ' σ. 110 κ. ἑ.

[6] *Blass* ἔνθ' ἀν.

ὅπερ οἷον μὲν νῦν σώζεται ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 1182, ἀλλ' εἶνε ὀρθότερον νἀναφερθῇ, ὡς ἔπραξαν τοῦτο νεώτεροι ἱστορικοί, εἰς τὸ 1082 ἢ 1092. Παριστάνεται δ' ἐν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ ἀποστέλλων εἰς τὴν Κρήτην πρὸς κατάπνιξιν ἀποστασίας τινὸς τῶν Κρητῶν κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἥτις ἐταυτίσθη πρὸς τὴν τοῦ Καρύκη [1], τὸν ἴδιον υἱὸν Ἰσαάκιον καὶ δώδεκα ἄρχοντας, οἵτινες ἀπέβησαν γενάρχαι δώδεκα μεγάλων τῆς Κρήτης οἴκων. Καὶ εἶνε μὲν λίαν ἀμφίβολος ἡ γνησιότης τοῦ ἐγγράφου τούτου, οὗ περιεσώθησαν τέσσαρες νεοελληνικαὶ διασκευαί, πιθανῶς μεταφράσεις ἐξ ἰταλικοῦ ἢ λατινικοῦ κειμένου τῶν χρόνων τῆς ἐν τῇ νήσῳ βενετοκρατίας, ἔχοντος ἴσως βάσιν ἑλληνικὸν πρωτότυπον [2]. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ κατὰ τὸ κείμενον τοῦτο, ὅπερ φαίνεται ἴσως πλασθὲν, ὅπως ἀναχθῶσιν εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους δίκαια εὐγενῶν τῆς Κρήτης οἴκων, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νἀμφισβητήσωμεν, ὅτι οἱ ἐν τῇ νήσῳ Ἀργυροστεφανῖται ἢ ἐκ χωρίου Ἁγίου Στεφάνου Ἁγιοστεφανῖται ὕστερον κληθέντες [3] κατήγοντο ἐξ Ἀργυροπούλων, καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανος ἡ ἀρχῆθεν καταγωγὴ αὐτῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἤδη μὲν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα εἶχον προςλάβει οἱ Ἀργυρόπουλοι τῆς Κρήτης τὸ ὄνομα Ἁγιοστεφανῖται· ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν παντελῶς καὶ οἶκοι διατηρήσαντες τὸ ἀρχαῖον ὄνομα [4].

[1] Ἴδε περὶ αὐτῆς ***Ἄνναν Κομνηνὴν*** ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 430, ***Ζωναρᾶν*** XVIII, 16-17 καὶ ***Μιχαὴλ Γλυκᾶν*** ἐκδ. Βόννης σ. 620.

[2] *Hopf* Geschichte Griechenlands ἐν τῇ Allgemeine Encyclopädie τοῦ *Ersch* καὶ *Gruber* Τόμ. 85 σ. 178 κ. ἑ. — ***Σάθα*** Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα. Ἀθήνησι. 1867 σ. θ' κ. ἑ. — *Gerland* Histoire de la noblesse crétoise au moyen âge ἐν τῇ Revue de l'Orient latin Τόμ. Ι' καὶ ΙΑ' καὶ ἐν ἰδίῳ χωριστῷ βιβλίῳ. Ἐν Παρισίοις. 1907 σ. 18 κ. ἑ. Ἰταλιστὶ σώζεται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πράγματι ἐν τῷ Ἀστικῷ μουσείῳ τῆς Βενετίας (Museo Civico ἢ Correr) ἐν κώδικι Cicogna ἀρ. 3752.

[3] *Gerland* ἔνθ' ἀν. σ. 46, 85 καὶ ἀλλαχοῦ.

[4] Ἴδε τὸ ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ***Ἀθαν. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Τόμ. Β' σ. 319 κ. ἑ σημείωμα τοῦ κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα γεγραμμένου κώδικος 209 τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης. Πρβλ. ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Οἱ Ἀρκολέοντες τῆς Κρήτης ἐν Μικταῖς σελίσι σ. 432 κ. ἑ.

Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν οἱ γνωστότεροι τῶν Ἀργυροπούλων εἶνε οἱ ἑξῆς·

α΄) Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, κατοικῶν ἐν ville de Zechari τῆς Κρήτης τῷ 1461 ἐνήργει κατὰ τῆς ἐν τῇ νήσῳ βενετικῆς ἀρχῆς. Τὸ δὲ συμβούλιον τῶν δέκα ἐν Βενετίᾳ, μαθὸν ταῦτα, διέταξε δι' ἀποφάσεως τῆς 19 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὰς ἀρχὰς τῆς Κρήτης νὰ ἐπιβλέπωσι μετὰ προσοχῆς τοὺς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐρχομένους Ἕλληνας ὡς καὶ πάντας τοὺς ἱερεῖς καὶ καλογήρους [1].

β΄) Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Θεσσαλονίκῃ τελευτῶντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Τὸν τάφον δ' αὐτοῦ ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Πέτρος Παπαγεωργίου, καθ' ἃ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἐν Δρέσδῃ κ. Θρασύβουλον Ἀργυρόπουλον δι' ἐπιστολῆς τῆς 23 Ἰουλίου 1907, ἣν οὗτος εὐμενῶς μοι παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν, ἐν τῇ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Σοφίας, νῦν μεταβεβλημένῃ εἰς τζαμίον. Ἔχουσι δὲ τὰ περὶ τοῦ τάφου ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὧδε·

« Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἁγίου βήματος τῆς ἐκκλησίας κεῖται κατὰ γῆς, ἐνεσφηνωμένη ἐν τῷ ἐδάφει, μαρμαρίνη πλάξ, ὕψους μέτρων 2.13 καὶ πλάτους 0.01, φέρουσα ἐπιγραφήν, ἧς ἐπισυνάπτω ὑμῖν ἰδιαίτερον πανομοιότυπον·

» Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναγνωστέα·

Τ(ά)φ(ος) Ἰωάν(νου) Ἀργ(υ)ρ(ο)π(ού)λ(ου).

» Ὅπως καὶ ὑμεῖς βλέπετε ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ, γράμματά τινα

[1] *Lamansky* Secrets d'état de Venise. Ἐν Πετρουπόλει. 1884 σ. 047.— Πρβλ. *Gerland* Histoire de la noblesse crétoise au moyen âge σ. 32 καὶ 34 σημ. 2.

(ἅτινα ἐν τῇ ἀναγνώσει μου ἐδήλωσα μεταξὺ παρενθέσεων) παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ χαράκτου ὡς εὐκόλως ἐννοούμενα, κατὰ γενικὴν συνήθειαν οὐ μόνον ἐν τῇ Βυζαντιακῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ἐπιγραφικῇ. Ἡ ἀνάγνωσίς μου εἶναι ἀσφαλεστάτη: ἔχομεν τὰ γράμματα:

ΙΩ
ΤΦ ΑΝ ΑΡΓΡΠΛ

καὶ τὸ ΦC = τ(ά)φ(ος) εἶναι συνηθέστατον ἐν ταῖς Χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

«Νῦν πολλὰ γεννῶνται τὰ ζητητέα: Α´) βεβαίως δὲν ἐννοεῖται ὁ περίφημος ἐν Ἰταλίᾳ φιλόσοφος, ὅστις ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1486 [1]. Ἀλλ᾽ ὁ φιλόσοφος, ὡς γινώσκετε, εἶχε καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ υἱόν, τὸν Ἰωάννην, περὶ οὗ γράφει καὶ ὁ Gesner: ἰδὲ *Fabricii* Bibliotheca Graeca Τόμ. III (1793) σελ. 214 καὶ Τόμ. XI (1808) σελ. 460. Ἐννοεῖται ἆρά γε Ἀργυρόπουλος ὁ junior; Πιθανὸν ὅτι οὗτος φυγὼν ἐξ Ἰταλίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, ἐγκατέστη ἐν Θεσσαλονίκῃ. Πάντως δ᾽ ὅμως ἐγὼ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι σώζεται ἐν Θεσσαλονίκῃ ἡ ἐπιτάφιος πλὰξ Ἀργυροπούλου ἐκ τῆς γνωστοτάτης ὑμῶν προγονικῆς οἰκογενείας.

«Β´) Ποῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐτάφη ὁ Ἀργυρόπουλος; Διότι, ὅτι ***νῦν*** ἡ πλὰξ κεῖται ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι τῆς ἐκκλησίας, τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι καὶ *ἐκεῖ* ἐτάφη ὁ Ἀργυρόπουλος. Ὁ τάφος πιθανώτατα ἔκειτο, κατὰ τὴν γενικὴν συνήθειαν, ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας, οἱ δὲ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνώρυξαν καὶ τοῦτον καὶ ἄλλους τάφους, τὰς δὲ πλάκας μετεχειρίσθησαν ὡς ὑλικὸν ἐπιστρώσεως τοῦ ἐδάφους ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ναῷ.

«Πρὸς τὰ εἰρημένα μοι συμφωνεῖ τῶν γραμμάτων ὁ ῥυθμός, αἰῶνος ΙΕ´ τελευτῶντος» [2].

[1] Περὶ τοῦ πραγματικοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἴδε ἀνωτέρω σ. ξδ´.

[2] Ἴδε καὶ τὰ ὀλίγα ὅσα μῆνάς τινας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ γράμματος τούτου ἔγραψεν ὁ κ. ***Πέτρος Παπαγεωργίου*** τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1907 καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΙΙ´ (1909) σ. 152 κ. ἑ.

Καὶ πρὸς μὲν τἆλλα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συμφωνοῦμεν· ἀλλ' ἡ εἰκασία, ὅτι ὁ εὑρεθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τάφος Ἰωάννου Ἀργυροπούλου εἶνε ὁ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ τοῦ μεγάλου φιλολόγου ἐξελέγχεται πεπλανημένη μετὰ τἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου πορίσματα τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ συλλεχθεισῶν συγγραφῶν. Πράγματι εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Gesner περὶ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, υἱοῦ τοῦ ὁμωνύμου πατρὸς, εἶνε ὅλως ἀστήρικτος καὶ σφαλερά. Ἄλλου τινὸς λοιπὸν Ἀργυροπούλου υἱὸς ἦτο ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀποθανὼν Ἰωάννης, ὃν θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ ταὐτίσωμεν μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. α' ἀναγραφομένου, μεταβάντος ἴσως μετὰ τὸ 1461 ἐκ Κρήτης εἰς Θεσσαλονίκην. Ἂν δὲ ἦτο ἔγγαμος, εἰ καὶ δὲν γινώσκομέν τι περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἐξηγεῖται ἐντεῦθεν ἡ κατὰ παράδοσιν εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκεῖνον κλάδον τῶν Ἀργυροπούλων ἀναβίβασις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀκμασάσης φαναριωτικῆς οἰκογενείας.

γ') Ἀργυρόπουλος Ἰωάσαφ ὁ γενόμενος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Καὶ τὸν μὲν πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἀρχῆς βίον τοῦ Ἰωάσαφ ἀγνοοῦμεν, μητροπολίτης δὲ Θεσσαλονίκης ἀνεδείχθη τῷ 1565[1]. Κατηγορηθεὶς δ' ὡς ἀνακοινώσας εἰς τοὺς Ἑσπερίους τὰ τῆς ἐν ἔτει 1571 ἥττης τῶν Τούρκων παρὰ τὰς Ἐχινάδας τῆς γνωστοτέρας ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ναυπάκτου, κατ' ἀπαίτησιν τῆς Πύλης ἐστερήθη τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ, καὶ παρε-

[1] Ἴδε τὴν περίληψιν τοῦ ἐν ᾧ μνημονεύεται κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1565 σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους Γ' παρὰ τῷ κ. ***Πέτρῳ Παπαγεωργίου*** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ζ' (1898) σ. 75.—Σιγίλλιον τοῦ Ἰωάσαφ ὡς ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Θεσσαλίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Ἐφέσου ἐν ἔτει 1569 περὶ τῆς μονῆς Βλαταίων ἐξέδωκεν ὁ κ. ***Πέτρος Παπαγεωργίου*** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ Η' (1899) σ. 410 κ. ἑ. Εἰς δὲ Ἰωάσαφ Θεσσαλονίκης τοὺς αὐτοὺς φέροντα τίτλους ἀνῆκεν ὁ ὑπ' ἀρ. 769 κῶδιξ τῆς μονῆς Ἰβήρων ἐν ἔτει ,ζμγ' ἰνδ. η', ἤτοι 1535. Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1900 Τόμ. Β' σ. 224. Ἀλλ' ὁ Ἰωάσαφ οὗτος δὲν εἶνε ὁ Ἀργυρόπουλος, ἀλλὰ προγενέστερος ὁμώνυμος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, περὶ οὗ ἴδε ***Πέτρ. Παπαγεωργίου*** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ζ' (1898) σ. 71 κ. ἑ.

χωρήθησαν εἰς αὐτὸν ἐξαρχικῶς αἱ μητροπόλεις Μελενίκου καὶ Περιθεωρίου, ἕως ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν ἰδίαν μητρόπολιν[1]. Ἐπανῆλθε δ' ὁ Ἰωάσαφ εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, ἄγνωστον πότε, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔκτισε τῷ 1573 ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐλῇ τῆς μονῆς Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ κρήνην φέρουσαν πλάκα ἀναγεγλυμμένην μετὰ ἐπιγράμματος ἑπτὰ στίχων, ἐν οἷς μνημονεύεται ὡς κτίστης αὐτῆς

Θετταλίας κύδιστος ἐν θυηπόλοις
Ἀργυρόπουλος κλεινὸς ὢν Ἰωάσαφ[2].

Δὲν γινώσκομεν πόσον χρόνον μετὰ τὸ 1573 ὁ Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλος προέστη ἀκόμη τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Ὁ κ. Βασίλειος Μυστακίδης λέγει αὐτὸν ἀρχιερατεύσαντα μέχρι τοῦ 1571[3]. Ἀλλ' οὐχ ἧττον τῷ μὲν 1576 εἶδεν αὐτὸν ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Γερμανὸς Στέφανος Γερλάχιος[4], ὁ δὲ Ἀμασείας Ἄνθιμος Ἀλεξούδης τὴν ἀρχιερατείαν αὐτοῦ θεωρεῖ παραταθεῖσαν μέχρι τοῦ 1578[5]. Ἀλλὰ παρὰ τῷ Μαρτίνῳ Κρουσίῳ ἐξακολουθεῖ μνημονευόμενος καὶ μέχρι τοῦ 1579[6].

Τρία δ' ἐπιγράμματα εἰς αὐτὸν Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ εἰς στίχους ἡρωελεγείους ἐξέδωκε πρῶτος ὁ κ. Β. Κ. Στεφανίδης ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1099 κώδικος τοῦ ἑλληνικοῦ γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως[7] καὶ εἶτα ταὐτὰ μετὰ διορθώσεων ὁ κ. Πέτρος Παπαγεωργίου[8].

[1] Ἴδε ***Ἀθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα*** ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ Τόμ. Δ' σ. 401 καὶ ἐν Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ι' (1901) σ. 195. — ***Περ. Ζερλέντην*** αὐτόθι Τόμ. ΙΒ' (1903) σ. 139 κ. ἑ. — ***Πέτρ. Παπαγεωργίου*** αὐτόθι Τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 150 κ. ἑ. — ***Louis Petit*** ἐν ταῖς Echos d'Orient Τόμ. Ϛ' (1902) σ. 152 κ. ἑ.

[2] Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. ***Πέτρου Παπαγεωργίου*** αὐτόθι σ. 81.

[3] Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Τόμ. ΚΖ' (1895-99) σ. 379.

[4] ***Stephan Gerlachs des Aeltern*** Tagebuch σ. 200.

[5] Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Ἔτ. ΚΔ' (1890) ἀρ. 6369.

[6] Turcograecia σ. 326-7 κ. ἑ.

[7] Ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙϚ' (1907) σ. 468 κ. ἑ.

[8] Αὐτόθι Τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 147 κ. ἑ.

δ') Τελευτῶντος τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος εὑρίσκομεν πρὸ τοῦ ἔτους 1568 ἐν Φωκαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ ἱερέα Ἀθανάσιον Ἀργυρόπουλον καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦ 1568 μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 1577 μητροπολίτην Ἐφέσου. Γινώσκομεν δὲ τοῦτον ὡς βιβλιογράφον καὶ κτήτορα κωδίκων [1]. Μνημονεύεται δὲ καὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Gerlach εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 24 Αὐγούστου 1576 πιθανῶς ὡς συνοδικός. Ὁ αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἦτο τότε πεντηκοντούτης (Quinquagenarius erat,

[1] Τὸ ὄνομ' αὐτοῦ εὑρίσκομεν ἐν διαφόροις κώδιξιν, ἐν οἷς καὶ ὁ Βουρνεϊανὸς 54 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, κῶδιξ σύμμικτος περιέχων Εὐχολόγιον καὶ ἄλλα καὶ γεγραμμένος ὑπὸ διαφόρων χειρῶν τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος. Τούτου ἐν φ. 184β ἀναγινώσκομεν τάδε· *Θεοῦ τὸ δῶρον Ἀργυροπούλου πόνος ἁμαρτωλοῦ καὶ ταπεινοῦ τάλα* (ἴσως γραπτέον *τάχα) καὶ ἱερέως*. Ἐν δὲ φ. 221α τοῦ αὐτοῦ κώδικος τῇ αὐτῇ χειρὶ ἐγράφησαν τάδε· *Ἔτους ζπα'* (= 1573), *μηνὶ Μαΐῳ ιθ', ἰνδ. α'· ἐν τῇ νέᾳ Φωκαίᾳ.* Ἴδε *Omont* Notes sur les ms. grecs du Britisch Museum ἐν Bibliothèque de l'Ecole des Chartes Τόμ. ΜΕ' (1884) σ. 335. Ἐν δὲ φ. 46α φέρεται τὸ ἑξῆς σημείωμα· *Ἀργυροπούλου ἱερέως σεβαστιανοῦ καὶ πρωτοπάπα* (γρ. *πρωτοπαπᾶ) τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἐφέσου, ὁ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθῆς Ἀθανάσιος, ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς, τὰ δὲ νῦν μητροπολίτης τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἐφέσου ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀσίας Ἀθανάσιος* Ἴδε *[Forshall]* Catalogue of manuscripts in British Museum. New Series Part. II. The Burneian manuscripts. Ἐν Λονδίνῳ. 1834 σ. 19. Ἐν τῷ σημειώματι τούτῳ εἰκάζομεν, ὅτι αἱ λέξεις *ὁ διὰ τοῦ θείου — Ἀσίας Ἀθανάσιος* εἶνε προςτεθειμέναι ἀργότερον, ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται ἥ τε ἀσυνταξία τοῦ ὅλου σημειώματος καὶ τὸ παράδοξον τῆς ἐν τῷ αὐτῷ σημειώματι ἀναγραφῆς τοῦ Ἀθανασίου Ἀργυροπούλου τοῦτο μὲν ὡς ἱερέως, τοῦτο δὲ ὡς μητροπολίτου. Ἦτο δὲ ἱερεὺς ἀκόμη τὸν Φεβρουάριον 1567 κατὰ τὸ ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδικι 976 κρυπτογραφικὸν σημείωμα *ἁμαρτωλὸς Ἀργυροπούλου (;) ἱερεύς. Gardthausen* Catalogus Codicum graecorum Sinaiticorum σ. 211 Τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος 1568 βλέπομεν αὐτὸν ἤδη γενόμενον μητροπολίτην Ἐφέσου κατά τι σημείωμα τοῦ φ. 50 τοῦ ἀνωτέρω Βουρνεϊανοῦ. ***Forshall*** ἔνθ' ἀν. Τέταρτον δὲ σημείωμα τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἐν φ. 221α λέγει· *Ἔτους ,ζπα'* (= 1573) *μηνὶ Μαΐῳ ιθ', ἰνδ. α' ἐν τῇ νέᾳ Φωκαίᾳ (Forshall* ἔνθ' ἀν. σ. 20). — *Omont* ἔνθ' ἀν.), καὶ, ἂν ὑποτεθῇ γεγραμμένον τῇ αὐτῇ χειρὶ, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου ἤδη ὄντος μητροπολίτου καὶ διατρίβοντος προσωρινῶς ἐν Νέᾳ Φωκαίᾳ, ὅπου καὶ πάλιν εὑρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1577 ὡς βιβλιογράφον τοῦ πολυμιγοῦς κώδικος 131 τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Ἐσφιγμένου, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν τὸ ἑξῆς σημείωμα· *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει κἀμοῦ ἁμαρτωλοῦ Ἀθανασίου ἀρχιερέως Ἐφέσου. Ἐγράφη δὲ ἐν ἔτει ,ζ[ω] π[ω] ς[ω] μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κ[η] ἰνδ[ος] ς[ης] ἐν τῇ Νέᾳ Φωκαίᾳ. + Ὁ Ἐφέσου μητροπολίτης Ἀθανάσιος ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀσίας.* Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας. 1895. Τόμ. Α' σ. 187. Ἓν δὲ καὶ ἥμισυ ἔτος πρότερον, τὸν

grauis venerandus) καὶ ὅτι ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺν χρόνον[1].

ε') Ἀργυρόπουλος Γερμανὸς μοναχὸς ἀγνώστου χρόνου συνέθεσε μουσουργήματα εἰς τὸ Μαθηματάριον[2].

ς') Ἀργυρόπουλος Θεόδωρος ἀγνώστου χρόνου ὑπῆρξεν ὁμοίως συνθέτης ἐκκλησιαστικῶν μελῶν[3].

ζ') Ἀργυρόπουλος Θεοφύλακτος δομέστικος ἀγνώστου χρόνου ὑπῆρξεν ὁμοίως μελοποιὸς ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων[4].

η') Ἀργυρόπουλος Μανουὴλ ἀγνώστου χρόνου εἶνε εἷς τῶν μελῳδῶν τῆς Ψαλτικῆς τῆς περιεχομένης ἐν τῷ κώδικι 452 τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ῥωμανικῆς ἀκαδημίας, γεγραμμένης τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα[5].

θ') Ἀργυρόπουλος Ἀναγνώστης Καλαβρυτινός, γραμματεὺς τοῦ βοεβόδα Καλαβρύτων Μουρὰτ Ἀλήμπεη, ὅστις τῷ 1816 ἐξηπάτησε τὸν γραμματέα δανείσαντα εἰς αὐτὸν χρήματα, ἅτινα τέλος ἀπέλαβεν ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Ζακύνθῳ δι' ἐνεργείας τοῦ ἐν Πάτραις Βρεττανοῦ προξένου[6].

ι') Ἀργυρόπουλος Ἄνθιμος ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1768 καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας. Ὡς μοναχὸς τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου παρὰ τὰ Θεοδώριανα τῶν Τζουμέρκων, περιποιούμενος τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καταδιωκομένους, προεκάλεσε τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ δε-

Μάρτιον τοῦ 1576, ἔγραψε τὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Λειμῶνος τῆς Λέσβου νῦν ἀποκείμενον κώδικα λειτουργιῶν 199. Ἴδε ***Ἀθαν. Παπαδόπουλον Κεραμέα*** ἐν Μαυρογορδατείῳ βιβλιοθήκῃ (Παράρτημα Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. ΙΖ' σ. 106). Παρὰ δὲ *Marie Vogel - Victor Gardthausen* Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance. Ἐν Λειψίᾳ. 1909 ὁ αὐτὸς ἀνὴρ χωρίζεται εἰς Ἀθανάσιον Ἐφέσου (σ. 9) καὶ Ἀργυρόπουλον ἱερέα (σ. 41).

[1] *Crusius* Turcograecia σ. 507.

[2] ***Γεωργίου Παπαδοπούλου*** Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἐν Ἀθήναις. 1890 σ. κ'.

[3] Αὐτόθι σ. ιθ'.

[4] Αὐτόθι σ. ιθ'.

[5] ***Litzica*** Catalogul Manuscriplerol Greçesti. Ἐν Βουκουρεστίῳ. 1909 σ. 219.

[6] ***Λεωνίδα Ζώη*** Ἱστορικαὶ σελίδες ἐν τῷ τοῦ ***Ι. Παπαδοπούλου*** Ἡμερολογίῳ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1903 σ. 84 κ. ἑ.

καοκτὼ μῆνας. Ἀπολυθεὶς δὲ διὰ τῆς μεσιτείας φίλων ὁπλαρχηγῶν, μετέβη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἔνθα διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Λατίνων. Ἐκεῖ δὲ ὑπῆρξεν ὁ ὁρκίσας τοὺς Φιλικοὺς τῆς Ζακύνθου. Τυφλωθεὶς ἐν τῷ γήρατι ἀπέθανε τῇ 20 Ἰανουαρίου 1847 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἐν μνήματι παρασκευασθέντι ὑπ' αὐτοῦ ζῶντος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1835, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ἡ ὑπ' αὐτοῦ χαραχθεῖσα ἐπιγραφή[1].

Οἱ ἀνωτέρω σποράδες Ἀργυρόπουλοι, οὓς συνέλεξα ἔνθεν κἀκεῖθεν καὶ ὧν ὁ κατάλογος δύναται βεβαίως πλείστας ὅσας νὰ ὑποστῇ συμπληρώσεις, δὲν γινώσκομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος πῶς πρέπει νὰ συνδεθῶσι γενεαλογικῶς πρὸς τὸν πολύκλαδον ἐκεῖνον οἶκον. Καὶ βεβαίως μὲν ἤδη πρὸ τῆς ἁλώσεως ὁ οἶκος τῶν Ἀργυροπούλων δὲν περιωρίζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, πολὺ δὲ μείζων ὑπῆρξεν ἡ διασπορὰ αὐτοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐξ ἧς ἐξηγεῖται ἡ ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐν πλείσταις ὅσαις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν διάδοσις τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀργυροπούλων. Εἰδικώτερον δὲ δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν οἶκον τοῦτον μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐν Κερκύρᾳ, Ζακύνθῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

Τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Ἀργυροπούλους περιλαμβάνει ὁ Μαρμορᾶς μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν αἵτινες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ godono il privilegio di Nobili[2]. Περὶ αὐτῶν δὲ προέβη κατὰ παράκλησιν τοῦ ἐν Δρέσδῃ κ. Θρασυβούλου Ἀργυροπούλου εἰς ἀξιολόγους μελέτας ὁ ἐν Κερκύρᾳ γνωστὸς ἀναδιφητὴς τῶν πλουσίων τῆς πόλεως ἀρχείων κ. Λαυρέντιος Βροκίνης, οὗ τὸ σχετικὸν ὑπόμνημα παραθέτω ἐνταῦθα, προτάσσων τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀρχειακῶν ἐγγράφων καταρτισθὲν γενεαλογικὸν στέμμα.

[1] Ἴδε Φιλολογικὴν ἐφημερίδα τῆς Νεολαίας ἐν Ζακύνθῳ. Τόμ. Α' (1857) τεῦχ. 13.— ***Σπυρ Δὲ Βιάζη*** Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος ἐν Ἑβδομάδι Ἔτ. Α' Τόμ. Α' (1884) σ. 86 κ. ἑ.— ***Λεωνίδα Ζώη*** Φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν λεξικὸν Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1898 σ. 93.

[2] *Andrea Marmora* Della historia di Corfù. Ἐν Βενετίᾳ. 1672 σ. 312.

16. Ἀρσένιος Ἐγενν. 1707 — 17. Στυλιανὸς τῷ 1741 ἐνυμφεύθη τὴν Maria Giulio Piozzi da Padova.

Ἰω. Βαπτιστὴς Μπάτιος κατὰ τὸ Libro d'oro — 14. Δῆμος Ἐγεν. 1687 — 15. Νικόλαος

Νικόλαος Ἐγεν. Σεπτέμβριον 1631 κατὰ τὸ Libro d'oro — 11. Ἰωάννης Τζανέτος Ἐγενν. 27 Ἰουλίου 1627 — 12. Σάντος — 13. Ἀρσένιος

8. Δῆμος — 9. Μᾶρκος — 10. Ἀντώνιος

7. Ἀρσένιος

4. Μᾶρκος — 5. Ἀντώνιος — 6. Νικόλαος

2. Βασίλειος — 3. Καλογιάννης Πρῶτος ἀποκτήσας τῷ 1490 τὴν εὐγένειαν καὶ εἰς τὰ συμβούλια ἔκτοτε εἰσερχόμενος.

Πελαγία (Μοναχὴ) — 1. Ἐμμανουὴλ 1460-1555

«Ἡ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐν Κερκύρᾳ ἐγκαταστᾶσα οἰκογένεια Ἀργυροπούλου, ἐκ Βυζαντίου ὁρμωμένη, φαίνεται μετοικήσασα ἐκεῖθεν κατὰ τὴν πτῶσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων (1453) πρῶτον εἰς Ζάκυνθον. Κλάδος δέ τις τῆς εἰρημένης οἰκογενείας μετῴκησεν ὀψιαίτερον ἐκ Ζακύνθου εἰς Κέρκυραν, εἰς τὰς εὐγενεῖς δὲ τῆς νήσου ταύτης οἰκογενείας τῷ 1490 ἔτει προςεγράφη καὶ μέλος τι τοῦ κλάδου τούτου.

«Τὸ εἰς τὰς οἰκογενείας τὰς ἀποτελούσας τὸ Συμβούλιον τῶν εὐγενῶν τῆς Κερκύρας κατὰ τὸ 1490 προςγραφὲν μέλος τοῦ εἰρημένου κλάδου τῆς οἰκογενείας Ἀργυροπούλων ὀνομάζετο Ἰωάννης, ὁ καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομαζόμενος Καλογιάννης[1], ὡς πιστοῦται ἐξ ἀντιγράφου τῶν τοῦ ἔτους 1490 πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου τῶν εὐγενῶν, ἅτινα σώζονται εἰς τὸ Ἀρχειοφυλακεῖον Κερκύρας, ἐν οἷς εὑρίσκεται σημειούμενος Zuan Argiropulo (Ὅρα σελ. 281 τοῦ Vol. V Argomenti Diversi della Città di Corfù dall'anno 1599 al 1611, εἰς ὃν Τόμον ὑπάρχουσι τὰ ἀρχαιότερα τοῦ 1599 Πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν εὐγενῶν σελ. 289). Ἔκ τινος πράξεως τοῦ ἄλλοτε δημοσίου συμβολαιογράφου Κερκύρας ἱερέως Ἐμμανουὴλ τοῦ Τοξιώτου, ὑπὸ χρονολογίαν ιγ' (13) Ἰανουαρίου ͵αφθ' (1509) ἐξακριβοῦται, ὅτι ὁ εἰρημένος Ἰωάννης ἢ Καλογιάννης ἦτο υἱὸς Μάνου εἴτε Ἐμμανουὴλ τοῦ Ἀργυροπούλου, καθ' ἃ δὲ ἀναγράφεται ἐν τῇ αὐτῇ πράξει «κάτοικος Κορυφῶν» («Αφθ' ἡμέρα ιγ'. Ἰανουαρίου μηνός. Ὁ μισὲρ Καλογιάννης Ἀργυρόπουλος τοῦ Μάνου, κάτοικος Κορυφῶν, ὁμολόγησε παρών, ὅτι ὠφείλει εἰς τὸ μερτικὸν αὐτοῦ ὑπόλοιπον δουκάτα ἕξη διὰ καβιάρι ὁποῖο ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν παρὼν κυρ Νικόλαον τὸν Ἀσπρουκάνον. Ἴδε Notajo Papa Mandi Toxioti, Pacco N⁰ 1910, Contratti e Testamenti dal anno 1503 al 1513).

«Ὁ Καλογιάννης οὗτος, ὁ καὶ Καρδακάρης ἐπιλεγόμενος, ὑπέργηρως ἐν ἔτει 1544 καὶ ἀσθενὴς σημειοῖ τῇ 30 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ συμβολαιογράφου Μιχαὴλ Γκλαβᾶ, τοὺς ὀφειλέτας του (Pacco 1058 Contr. e Testam. dal 1534 al 1547 σελ. 111). Τοῦτον ἐν τῷ γενεαλογικῷ στέμματι διεστείλαμεν διὰ τοῦ ἀρ. 3.

«Ἀμέσως μετὰ τὸν Ἰωάννην ἢ Καλογιάννην τοῦτον καὶ δεύτερος κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀπαντώμενος ἐν τοῖς ἀπὸ 30 Αὐγούστου

[1] Ἴδε τοῦ ἐν σ. λζ' στέμματος ἀρ. 3.

1506 χρονολογουμένοις Πρακτικοῖς τοῦ Συμβουλίου τῶν εὐγενῶν Κερκύρας εἶναι ὁ Μᾶρκος Ἀργυρόπουλος (ἀρ. 4), ὅςτις ἐξηκολούθει ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἔτους μέχρι τοῦ 1574 νἀποτελῇ μέρος τοῦ Συμβουλίου (Ὅρα Vol. V Argomenti Diversi della Città di Corfù dal 1599 al 1611 καὶ Vol. 82 Cause con diversi pretendenti l'ingresso al Con siglio, Fil. VII. Σελ. 40). Μετὰ τὸ 1574 ἔτος ὁ Μᾶρκος (ἀρ. 4) ἀναγράφεται μόνον τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1575, ὁπότε ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Ἐγχωρίου Ἀρχῆς, δηλ. ὑπὸ τῶν Συνδίκων τῆς πόλεως, ἵνα, ὡς προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν καὶ ἀρχαῖον μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν εὐγενῶν, πιστώσῃ διὰ τῆς ἐνόρκου αὐτοῦ καταθέσεως περὶ τῆς ἔκπαλαι ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῶν εὐγενῶν συμμετοχῆς Νικολάου τινὸς Παλατιανοῦ (Ὅρα Vol. 9 Argom. della Città dal 1530-1625. σελ. 353-354).

«Σύγχρονοι τῷ εἰρημένῳ Μάρκῳ (ἀρ. 4) ἀπαντῶνται ἔν τε τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Συμβουλίων καὶ ἐν ταῖς Συμβολαιογραφικαῖς πράξεσιν οἱ Νικόλαος (ἀρ. 6) καὶ Ἀντώνιος (ἀρ. 5) Ἀργυρόπουλοι (Vol. II e V Argom. div. καὶ Vol. 82 Cause con diversi).

«Ἔν τινι τοῦ ἔτους αφοη´ (1578) Καταλόγῳ τῶν τότε ἀδελφῶν τῆς ἐν τῇ πόλει Κερκύρας ἐκκλησίας τοῦ «Μεγάλου Σωτῆρος εἰς τὸ Ὀβρηοβοῦνι» νῦν τοῦ «Παντοκράτορος», σωζομένῳ εἰς τὰς πράξεις τοῦ συμβολαιογράφου Στυλιανοῦ Ῥίκκη (Libro Notajo Richi, Pacco 1729 Contr. e Testam. dal 1570 al 1596), ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ ὁ Νικόλαος Ἀργυρόπουλος (ἀρ. 6).

«Ἔν τινι ἀπὸ κα´ Ἰανουαρίου αφνε´ (31 Ἰανουαρίου 1555) χρονολογουμένῃ πράξει, μισθωτηρίῳ τοῦ συμβολαιογράφου Κερκύρας Μιχαὴλ τοῦ Γκλαβᾶ (Vol. II, Pacco 1059 Contr. e Test. dal 1549 al 1555 σελ. 396) ἀναγράφονται αὐτολεξεὶ τὰ ἑπόμενα· ἡ αφνε´ ἡμέρα κα´ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς ἰνδικτίωνος. . Ἐντὸς Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Ὀβραΐδος — Κυρὰ Πελαγία μοναχή, ἡ κυρὰ Μπένα (= Βενεδίκτη) παροῦσα ὡμολόγησε ὅτι συνεφώνησε τὴν σήμερον μετὰ τοῦ παρόντος κυρ Βασιλείου Ἀργυροπούλου (ἀρ. 2) ἀνεψιοῦ αὐτῆς, υἱοῦ τοῦ ποτὲ κυρ Ἐμμανουὴλ (ἀρ. 1), ἀδελφοῦ αὐτῆς νομίμου ἐκ τῆς Ζακύνθου καὶ πακτώνει πρὸς αὐτὸν διὰ χρόνους ε´. ἐρχομένους, τὰ δύω κομμάτια ἀμπέλια, ἅπερ ἔχει κείμενα εἰς τὴν Ζάκυνθον, τὸ ἕνα τὸ νέο ἀμπέλι λεγόμενο εἰς τὴν ῥάχην τοῦ κρητικοῦ τοῦ φουρκισμένου, ἀξινάρια δέκα τρία, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι εἰς τοῦ Μιχελὶ τὸ χωριὸ κτλ ».

«Ὅθεν συμφώνως πρὸς ταῦτα καὶ πρὸς τὰ προεκτεθέντα περὶ Καλογιάννη Ἀργυροπούλου (ἀρ. 3) καὶ περὶ Μάνου ἢ Ἐμμανουὴλ (ἀρ. 1) κατηρτίσαμεν τὰς ἀναμφισβητήτους βάσεις τοῦ γενεαλογικοῦ στέμματος, συνεχίσαντες αὐτὸ τῇ βοηθείᾳ ὧν παρακατιόντες θέλομεν σημειώσει ἐπαληθευτικῶν ἐγγράφων. οἷα τὰ συμβόλαια, τὰ Πρακτικὰ τῶν Συμβουλίων τῶν εὐγενῶν, αἱ πράξεις γεννήσεων καὶ ἀῤῥαβώνων, ἐκ τῶν βιβλίων τῶν σχετικῶν ληφθέντα.

«Ὅτι οἱ Μᾶρκος (ἀρ. 4) Ἀντώνιος (ἀρ. 5) καὶ Νικόλαος (ἀρ. 6) ἦσαν ἀδελφοί, ἐξακριβοῦται ἐκ τῆς ἀπὸ 9 Νοεμβρίου 1542 πράξεως τοῦ τότε συμβολαιογράφου Κερκύρας Μιχαὴλ Γκλαβᾶ (Pacco 1058 Vol. I Contr. e Test dal 1534 al 1547 σελ. 105β), ἥτις ἐπὶ λέξει διαλαμβάνει καὶ τὰ ἑξῆς· «Μισὲρ Ἀντώνιος Ἀργυρόπουλος παρὼν ὁμολόγησεν ὅτι ἐποίησε κουμέσιον αὐτοῦ καὶ ἐπίτροπον τὸν κύριον Μάρκον ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς ὅλα τὰ παντοῖα πράγματα τῆς προικὸς αὐτοῦ», καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ 26 Μαΐου 1575 καὶ 22 Ἰουνίου 1575 δύο πράξεων τοῦ συμβολαιογράφου Κερκύρας Σπυρίδωνος Τριανταφύλλου Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης αὐτῶν οἱ αὐτοὶ ἀδελφοὶ Μᾶρκος (ἀρ. 4) καὶ Νικόλαος (ἀρ. 6), ἔχοντες μεταξύ των διαφορὰς συμφερόντων, ἐκ συμφώνου ἐκλέγουσι, πρὸς συμβιβαστικὴν λύσιν τῆς διενέξεώς των, διαιτητάς· διὰ δὲ τῆς δευτέρας (22 Ἰουνίου 1575) οἱ ἐκλεχθέντες διαιτηταὶ ἀπεφάσισαν περὶ τοῦ πρακτέου (Ὅρα σελ. νεωτέρας ἀριθμήσεως 112 καὶ 129β τοῦ Pacco 1924 Notajo Spiridione Trandafilo, Vol. IV in Quinternetti 5 Contr e Testam del 1575 e 1576).

«Ὅτι δὲ πατὴρ τῶν τριῶν τούτων ἀδελφῶν Μάρκου (ἀρ. 4), Ἀντωνίου (ἀρ. 5) καὶ Νικολάου (ἀρ. 6) ἦτο ὁ Καλογιάννης (ἀρ. 3) ὁ καὶ πρῶτος ἀπαντώμενος εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν εὐγενῶν Κερκύρας τῷ 1490 ἔτει ὑπὸ τὸ ὄνομα Giani Argiropulo καὶ εἰς ἄλλων ἐτῶν συμβούλια ὑπὸ τὸ ὄνομα Zuan Argiropulo, τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι τότε οὐδεὶς ἄλλος μετὰ τὸν Καλογιάννην ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Συμβουλίου πλὴν τῶν τριῶν τούτων Ἀργυροπούλων, κληρονομησάντων ἀπ' εὐθείας τὸ τῆς εἰς αὐτὸ συμμετοχῆς δικαίωμα τοῦ πατρός των Zuan Argiropulo, τοῦ καὶ μόνου εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ ἀπαντωμένου. Ὁ δὲ Βασίλειος (ἀρ. 2) δὲν ἀπαντᾶται ἐν τοῖς Συμβουλίοις τῶν εὐγενῶν, οὐδὲ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐνυμφεύθη καὶ ἐτε-

κνογόνησε, ὅπερ δὲν προκύπτει ἐκ τῶν ἐγγράφων, ἔλαχον τῆς εὐγενείας, μὴ συμμετασχόντος τοῦ πατρὸς, κατὰ τὰ τότε νενομισμένα.

«Ἐκ τῶν εἰρημένων τριῶν ἀδελφῶν (ἀρ. 4, 5, 6) μόνος ὁ Ἀντώνιος ἦτο ἔγγαμος, νυμφευθεὶς τὴν Κιάραν (Φωτεινὴν), θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς καὶ βαρώνου Πέτρου Ὀφιομάχου, καθὼς πιστοῦται ἐκ τοῦ ἀπὸ θ' Νοεμβρίου αφμβ' (9 Νοεμβρίου 1542) ἐπιτροπικοῦ ἐγγράφου τοῦ συμβολαιογράφου Μιχαὴλ Γκλαβᾶ, ἔχοντος οὕτω· «Κυράτζα Κιάρα, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ μισὲρ Πιέρου Ὀφιομάχου, παροῦσα ὡμολόγησεν ὅτι ἐποίησε κουμέσιον αὐτῆς καθολικὸν καὶ τζενερὰλ, ὡς τὸ ἴδιον σῶμα αὐτῆς, τὸν μισὲρ Ἀντώνιον Ἀργυρόπουλον, ἄνδρα αὐτῆς, εἰς τὰ πράγματα τὰ ὅλα, τοῦ ποτὲ πατρὸς αὐτῆς μισὲρ Πιέρου» (Ὅρα Pacco 1058 M Glavas Gontr. e test. dal 1534 al 1547 σελ. 105δ). Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλο ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ συμβολαιογράφου ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1541, ἔχον ἐν περιλήψει ὡς ἕπεται· «Ἡμέρα ζ'. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς Κυράτζα Κιάρα Θιομάχενα, συμβία τοῦ κυρίου Ἀντωνίου Ἀργυροπούλου, παροῦσα ὁμολόγησεν ὅτι ἐπειδὴ τὸν παρόντα Κον Αὐγουστὶν Βιτούλαν ἔκαμε κουμέσιον αὐτῆς εἰς τὰ πράγματα ὅλα τῆς προικὸς αὐτῆς, ἅπερ ἔχει νὰ λάβῃ καὶ κανεὶς δὲν τοῦ δίδει τίποτε».

«Ὁ Μᾶρκος (ἀρ. 4), ὡς προεῤῥήθη, ἀπετέλει μέρος τοῦ Συμβουλίου μέχρι τοῦ 1574, ἐτελεύτησε δὲ μετὰ τὸ 1575 (Ὅρα Πρακτικὰ Συμβουλίου τοῦ 1574 ἐν Vol. II Argomenti div καὶ Vol. V ὁμοίως).

«Ὁ Νικόλαος (ἀρ. 6) φαίνεται λαμβάνων μέρος εἰς τὰ Συμβούλια τῶν εὐγενῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1582 (Argom Div. Vol. II). Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἕτερον μέλος τῆς οἰκογενείας Ἀργυροπούλων ἀπαντᾶται εἰς τὰ Συμβούλια τῶν εὐγενῶν πλὴν τοῦ Ἀρσενίου (ἀρ. 7), ὅστις κατὰ τὸ 1591 τὸ πρῶτον ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Συμβουλίου, ὡς τότε συμπληρώσας τὸ εἰκοστὸν ἔτος καὶ κατὰ τὰ νενομισμένα εἰςαχθεὶς εἰς τὸ Συμβούλιον (Ὅρα Πρακτ. Συμβ. 21 Νβρ. 1591 Arg. div. Vol. II).

«Ὁ ἐν προκειμένῳ Ἀρσένιος (ἀρ. 7) ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου (ἀρ. 5) καὶ ὁ μόνος συνεχίζων κατὰ τὴν εἰρημένην ἐποχὴν τὴν διαδοχικὴν σειρὰν τῶν Ἀργυροπουλων, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ Συμβουλίῳ, καθ' ὅσον ἄλλος τις ἔγγαμος ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀντωνίου (ἀρ. 5) δὲν ἀπαντᾶται Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀρσένιος (ἀρ. 7) μόνος κατέλιπεν ἀπογόνους, ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις θέλομεν ἀποδείξει.

Τῷ Ἀρσενίῳ τούτῳ (ἀρ. 7) τέκνα ἐγεννήθησαν Δῆμος (ἀρ. 8) καὶ

Μᾶρκος (ἀρ. 9) ὁ καὶ ἐπιλεγόμενος 'Αντίοχος, καθ' ἃ ἐξάγεται ἔκ τινος πράξεως τοῦ 1636, τοῦ συμβολαιογράφου Μιχαὴλ 'Ασημοπούλου (Vol. 34 Contr. e test.). Οὗτος πρῶτος ἐκ τῆς πόλεως μετῴκησεν εἰς τὸ προάστειον 'Ανεμομύλου Γαρίτζης, καὶ ἀπώλεσε τὴν εὐγένειαν ἕνεκα τοῦ ἐν ἔτει 1613 γάμου του μετὰ τῆς 'Ανθούλας τοῦ Νικολάου Κουλούρη ("Ορα Προικῷον Συμβόλαιον τῆς 4 Νβρίου 1613, τοῦ συμβολαιογράφου Θεοφίλου Βρυζινιώτου Pacco 2004) μὴ ἀνηκούσης εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Οἱ δ' ἐν Γαρίτζῃ πολλαπλασιασθέντες καὶ εἰς διαφόρους κλάδους διαιρεθέντες ἀπόγονοι τοῦ Μάρκου ("Ορα βιβλία ἐκκλησιῶν 'Ιάσονος καὶ Σωσιπάτρου καὶ 'Αγίου Νικολάου τῶν Ξένων Γαρίτζης) ἔκτοτε ὁμοίως ἀπώλεσαν τὴν προνομίαν τῆς ψήφου ἐν τῷ Συμβουλίῳ, ἀποκλεισθέντες τῆς εἰς τοῦτο συμμετοχῆς. Ἕτερος δὲ υἱὸς τοῦ 'Αρσενίου (ἀρ. 7) ὑπῆρξεν ὁ 'Αντώνιος (ἀρ. 10). 'Απὸ τούτου ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς γενεάς, μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, συνεχίζεται ἡ διαδοχικὴ σειρὰ τῶν εὐγενῶν τοῦ Συμβουλίου 'Αργυροπούλων. Τότε δ' ἐξέλιπον, ὑφισταμένων ἔκτοτε μέχρι τοῦ νῦν ἄλλων 'Αργυροπούλων ἐν Κερκύρᾳ, οὐδὲν κοινὸν πλὴν τοῦ ἐπιθέτου ἐχόντων μετὰ τῶν ἐκλιπόντων ὁμωνύμων εὐγενῶν.

«Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοί, Δῆμος (ἀρ. 8), Μᾶρκος (ἀρ. 9) καὶ 'Αντώνιος (ἀρ. 10) εἶναι οἱ μόνοι ἀναγραφόμενοι ἐν τῷ Libro d'Oro τῶν εὐγενῶν οἴκων τῆς Κερκύρας, οὗ ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τῷ 'Αρχειοφυλακίῳ Κερκύρας.

«Ἡ Χρυσόβιβλος αὕτη εἶναι ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένον καὶ ἀτελὲς ἀντίγραφον, μετὰ νεωτέρων προσθηκῶν καὶ προσφάτως συντεταγμένου Πίνακος οἰκοσήμων, τῆς ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς τῆς Κερκύρας (1797) καείσης γνησίας Χρυσοβίβλου. Διαλαμβάνουσα δὲ αὕτη ἡ ἐν τῷ 'Αρχειοφυλακίῳ σωζομένη Χρυσόβιβλος τὰ ὀνόματα τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν καὶ οὐκ ὀλίγας χρονολογίας γεννήσεων τῶν ἀποτελούντων τὰς οἰκογενείας ταύτας μελῶν παραλείπει διάφορα ἄλλα ὀνόματα, χρονολογίας γεννήσεων καὶ πατρωνυμίας.

«Τῆς δὲ οἰκογενείας 'Αργυροπούλου μόνον τὰ τρία ταῦτα μέλη (ἀρ. 8, 9, 10) ἄνευ χρονολογίας γεννήσεων καὶ ἄνευ πατρωνυμίας διαλαμβάνουσα, σημειοῖ τὴν λέξιν Fratelli. Πρὸ δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ 'Αντωνίου (ἀρ. 10) τίθεται τὸ ἔτος 1588, καὶ παρ' αὐτῷ ἡμιτελῶς γεγραμμένη ἡ λέξις Comparsa, δηλ. ἐμφάνισις, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ, ὅτι ἡ παρὰ

τὸ ὄνομα Antonio τεθεῖσα χρονολογία 1588 δὲν εἶναι ἡ συνήθως τιθεμένη πρὸς δήλωσιν τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως τοῦ προσώπου, εἰς οὗ τὸ ὄνομα παρετέθη, ἀλλὰ τὸ ἔτος τῆς ἐμφανίσεώς του ἐνώπιον τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου, καθ' ὃ συμπληρώσαντος τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας, ὅπως τύχῃ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος εὐγενείας, δηλονότι τῆς ψήφου ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῶν εὐγενῶν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο οὐδεὶς ἀπελάμβανεν, ἂν μὴ εἶχε συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας, εἰμὴ μόνον οἱ ἔχοντες δίπλωμα ἐπιστήμης. Τῶν δὲ τοιούτων ἐμφανίσεων, αἵτινες ἐλέγοντο καὶ Comparse ἢ Presentazioni per l'età, πλεῖσται ὅσαι περιέχονται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ Συμβουλίου, ἐν τοῖς τόμοις Argomenti Diversi, καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων πλὴν τῶν συμβολαιογραφικῶν πράξεων καὶ τῶν βιβλίων τῶν ἐκκλησιῶν ἀρυόμεθα συνήθως τὰς πρὸς καταρτισμὸν γενεαλογικῶν στεμμάτων ἡμετέρας πληροφορίας.

«Εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς Χρυσοβίβλου ταύτης προστεθειμένον Πίνακα τῶν οἰκοσήμων δὲν περιεσώθη τὸ τῆς οἰκογενείας Ἀργυροπούλων, περὶ οὗ εὔλογος ἡ εἰκασία, ὅτι τῆς ἐν λόγῳ οἰκογενείας τὸ οἰκόσημον θὰ ἦτο κοινὸν μετὰ τοῦ οἰκοσήμου τῶν ἐν Ζακύνθῳ ἢ καὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀργυροπούλων.

«Ὅτι ὁ Δῆμος (ἀρ. 8), Μᾶρκος ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀντίοχος (ἀρ. 9) καὶ Ἀντώνιος (ἀρ. 10) ἦσαν ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τοῦ Ἀρσενίου (ἀρ. 7)[1], ἀριδήλως προκύπτει ἐκ πολλῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ἰδίως δ' ἐκ τῆς μεταξὺ αὐτῶν γενομένης διανομῆς τῆς πατρικῆς περιουσίας τῇ 1 Ἰουλίου 1617 διὰ πράξεων τοῦ συμβολαιογράφου Θεοφίλου Βρυζινιώτου (Pacco 2006 Teofilo Vrisinioti Vol. VIII. Contr. e Test. dal 1616 al 1619) καὶ ἐξ ἑτέρας διανομῆς τῆς 10 Ἰουνίου 1621 ἐν σελ. 481 τῶν πράξεων τοῦ συμβολαιογράφου Μιχαὴλ Ἀσημοπούλου (Vol. XV Contr. e Test del 1621 al 1622). Τῆς πράξεως δὲ ταύτης ἡ ἀρχὴ ἔχει ὡς ἑξῆς· «Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι Ἀμήν. 1621 ἡμέρα 10 τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἐπειδὴ οἱ παρόντες αὐτάδελφοι, δῆλον οἱ μισὲρ Δημήτριος, μισὲρ Ἀντώνιος καὶ μισὲρ Μάρκος Ἀργυρόπουλος, τοῦ ποτὲ μισὲρ Ἀρσενίου, θέλουν νὰ ἠμοιράσουν τὰ πράγματα αὐτῶν καὶ νὰ ἐγνωριστῇ καὶ τὸ μερίδιόν τους κτλ.» (Ὅρα Vol XI τῶν πράξεων Μιχαὴλ Ἀσημοπούλου σελ.

[1] Ὁ Ἀντώνιος οὗτος μνημονεύεται τῷ 1613 ὡς *ποτὲ* ἐν τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μάρκου (ἀρ. 9), συνταχθέντι τῇ 4 Νοεμβρίου 1613 ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Θεοφίλου Βρυζινιώτου, ὥστε κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος δὲν ἔζη πλέον.

87 πρᾶξιν πωλητήριον ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1614, δι' ἧς ὁ Μιχαὴλ Ῥίκης πωλεῖ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Ἀντώνιον καὶ Μᾶρκον Ἀργυροπούλους «ἕναν ἀργαστῆρι δίχτια φουρνίδα κάθεν πρᾶγμα».

«Ὁ Δῆμος (ἀρ. 8) δὲν φαίνεται ἔγγαμος, οὔτε κατέλιπε τέκνα νόμιμα, ὡς ἐξ ἐπανειλημμένων ἐρευνῶν προέκυψεν.

«Ὁ Μᾶρκος (ἀρ. 9) ἐνυμφεύθη τῷ 1613, εἰς μὲν πρῶτον γάμον, ὡς εἴρηται, τὴν Ἀνθοῦλαν Νικολάου Κουλούρη, ὡς ἐξακριβοῦται ἐκ τοῦ προικῴου συμβολαίου ἀπὸ 4 Νοεμβρίου 1613, τοῦ συμβολαιογράφου Θεοφίλου Βρυζινιώτου, εἰς δὲ δεύτερον γάμον τῷ 1629 τὴν Φραγκῖσκαν Εὐδοκίαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς σχετικῆς ἀδείας γάμου τοῦ πρωτοπαπᾶ Γρηγορίου Φλόρου ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1629, ὑπαρχούσης εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἐπὶ τοῦ εἰρημένου πρωτοπαπᾶ Κερκύρας Ἀῤῥαβώνων (σελ. 115). Ὁ Μᾶρκος (ἀρ. 9) ἐκ τῆς Φραγκίσκης Εὐδοκίας ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Ἰωάννην (Τζανέτον), νυμφευθέντα ἐν Ἰανουαρίῳ τοῦ 1649 τὴν Μαρίαν θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς Κερκύρας Δράκου Καλογερᾶ (Ὅρα γενεαλογικὸν στέμμα ἀρ. 11).

«Ὁ Ἀντώνιος (ἀρ. 10) ἦτο ἔγγαμος καὶ ἔτεκε τὸν Σάντον (ἀρ. 12) καὶ τὸν ὁμώνυμον τῷ πάππῳ Ἀρσένιον (ἀρ. 13). Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀντώνιος (ἀρ. 10), ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης ὧδε ἀπὸ 17 Ἀπριλίου 1657 πράξεως τοῦ συμβολαιογράφου Γεωργίου Ἀσημοπούλου (Vol. 82 Contr. e Test. dell'anno 1657 σελ. 325) δὲν ἔζη τὸ 1657. «Ἡμέρα 17 Ἀπριλίου 1657. Ἐπειδὴ ὁ παρὼν μισὲρ Ζαχαρίας ὁ Ῥοδόσταμος, εἶχεν ἀγοράσει ἀπὸ τὸν ποτὲ μισὲρ Ἀντώνιον Ἀργυρόπουλον (ἀρ. 10) τοῦ ποτὲ μισὲρ Ἀρσενίου (ἀρ. 7) τινὰ ἐλέϊκα δένδρα ῥιζάρια 16 εἰς Γαστοῦρι, πλησίον τοῦ μισὲρ Μάρκου Ἀργυροπούλου (ἀρ. 9) ὡς φαίνεται εἰς τὸ Ἰνστρουμέντο 1646 Μαρτίου 19, ἐμοῦ πράξεως, διὰ τοῦτο ὁ ἄνωθεν μισὲρ Ζαχαρίας ἔλαβεν εἰς τὸ παρὸν ἀπὸ τὸν παρόντα μισὲρ Ἀρσένιον Ἀργυρόπουλον (ἀρ. 13) τοῦ ἄνωθεν ποτὲ Ἀντωνίου (ἀρ. 10) κτλ.».

«Ὁ Μᾶρκος (ἀρ. 9) καὶ ὁ Ἀντώνιος (ἀρ. 10) ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ Συμβουλίου κατὰ τὰ ἔτη 1620 καὶ 1624 καὶ ἑπόμενα (Ὅρα Συνεδρίαν 2 Δεκεμβρίου 1624 ἐν Vol. III Argom. div della città) Ὁ δὲ τελευταῖος (ἀρ. 10) φαίνεται ἐκλεχθεὶς τῇ 2 Δεκεμβρίου 1624 Scrivano agli sachi di Spilea, δηλ. Γραμματεὺς τῆς Δημοσίας Ἁλαταποθήκης (Ὅρα Vol. II Argom. div. ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς 2 Δεκεμβρίου 1624).

«Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Ἀντωνίου (ἀρ. 10) ὁ μὲν Σάντος (ἀρ. 13) εἰς πρῶτον γάμον ἐνυμφεύθη τῇ 12 Νοεμβρίου 1665 τὴν Τζανέταν, θυγατέρα τοῦ ἐξ εὐγενῶν Κερκύρας Πέτρου Βαρβάτη (οἱ ἀπόγονοι τούτου ἐτιμήθησαν βραδύτερον ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Κόμιτος), ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἀπὸ 1645 ἕως 1675 Ἀρραβωνοστεφανωμάτων τοῦ πρωτοπαπᾶ Θεοδοσίου Φλόρου, εἰς δὲ δεύτερον γάμον τῷ ἔτει 1686 τὴν Ζαφειροῦλαν, θυγατέρα τοῦ Νικολάου Οὐγκλέση, ἐξ εὐγενοῦς Κερκυραϊκοῦ οἴκου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ πρωτοπαπᾶ Κερκύρας Χριστοδούλου Βουλγάρεως τοῦ 1675-1693.

«Ὁ Ἀρσένιος (ἀρ. 13) ἦλθεν εἰς πρῶτον γάμον τῷ 1662 μετὰ τῆς Ῥίγως. θυγατρὸς τοῦ Βικεντίου Φιλίου, εἰς εὐγενῆ ἐπίσης οἶκον τῆς Κερκύρας ἀνήκοντος (Ὅρα βιβλίον Sponsati sotto il Protopapa Teodosio Floro dal 1645 al 1675). Καὶ ὁ μὲν Ἀρσένιος (ἀρ. 13) δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ὡς προκύπτει ἐξ ἐπανειλημμένων ἀναζητήσεων εἰς τὰ οἰκεῖα βιβλία τοῦ Ἀρχειοφυλακείου, Ἐκκλησιῶν κτλ. Ὁ δὲ Σάντος (ἀρ. 12) ἐκ τοῦ δευτέρου του γάμου μετὰ τῆς Ζαφειρούλας Νικολάου Οὐγκλέση ἀπέκτησε δύο τέκνα, τὸν Δῆμον (ἀρ 14), γεννηθέντα τῷ 1687, καὶ τὸν Νικόλαον, νυμφευθέντα τῷ 1690 τὴν Ἀδριανήν. θυγατέρα Σταματέλου Παπαδοπούλου ἐκ τοῦ προαστείου Ἀνεμομύλου (Ὅρα βιβλίον Ἀρραβωνοστεφανωμάτων τοῦ πρωτοπαπᾶ Κερκύρας Χριστοδούλου Βουλγάρεως 1675-1693).

«Ἡ τοῦ Δήμου (ἀρ. 14) γέννησις τῷ 1687 προκύπτει ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1707, ὅτε συνεπλήρωσε τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐμφανίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Γραμματέα τοῦ Συμβουλίου, ἵνα εἰςαχθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον κατὰ τὰ νενομισμένα (Ὅρα Vol. Argom. div. τοῦ 1707 Πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου, ἐξ ὧν προκύπτει ὁ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πατρός του Σάντου (ἀρ. 12)). Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικολάου (ἀρ. 15) ἡ γεννητήριος πρᾶξις δὲν ἀναγράφεται εἰς οὐδὲν τῶν βιβλίων τῶν ἐκκλησιῶν ἅτινα ἐξήτασα. Ἡ ὕπαρξίς του ὅμως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Βιβλίου Ἀρραβώνων τοῦ πρωτοπαπᾶ Χριστοδούλου Βουλγάρεως τοῦ 1675-1693, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγομεν τὴν ἑπομένην ἄδειαν γάμου (σελ. 613 ιγ' Ἰαννουαρίου 1690), εἰς ἣν γίνεται μνεία καὶ τοῦ πατρός του Σάντου (ἀρ. 13). «Ἰαννουαρίου ιη' αχϟ' (1690)· «Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἡμέτερε ἱερομόναχε Κυρ Δανιὴλ Στεβενῆ, Εἰρήνη Σοι.

Εὐλογῶν ἀῤῥαβωνοστεφάνωσον τὸν Κον Νικολέτον Ἀργυρόπουλον τοῦ ποτὲ τιμίου σιὸρ Σάντου ἀπὸ τὸν Ἀνεμόμυλον μετὰ τῆς Ἀδριανέλας θυγατρὸς τοῦ ποτὲ Σταματέλου Παπαδοπούλου ἀπὸ τὴν Γαρίτσα, ἀμφοτέρους εἰς πρῶτον, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὅρκον τοῦ ἄνωθεν γαμβροῦ οὐδὲν τὸ ἐμπόδιον εὕρομεν».

«Ἐκ τοῦ Νικολάου τούτου (ἀρ. 15) γεννῶνται ὁ Στυλιανὸς (ἀρ. 17), νυμφευθεὶς τὸν Μάϊον τοῦ 1741 τὴν Μαρίαν Giulio Piazzi da Padova, ὡς βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ἐν Γαρίτζῃ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ξένων πράξεως, καὶ ὁ Σταματέλος, νυμφευθεὶς κατὰ τὸ αὐτὸ βιβλίον τῷ 1727 τὴν Ἀδριανέλαν, θυγατέρα Στυλιανοῦ Λάβδα.

«Τοῦτον τὸν Στυλιανὸν παρελείψαμεν ἐκ τοῦ γενεαλογικοῦ στέμματος, διότι ἡ διαδοχὴ τοῦ κλάδου τούτου ἕνεκα γάμων μετὰ προςώπων μὴ εὐγενῶν ἀπώλεσεν, ὡς ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ὑπομνήματος ἐλέχθη, τὴν εὐγένειαν, διατηρηθεῖσαν μόνον μέχρι τοῦ Ἀρσενίου (ἀρ. 16), υἱοῦ τοῦ Δήμου (ἀρ. 14).

«Ὅτι ὁ Δῆμος (ἀρ. 14), υἱὸς τοῦ Σάντου (ἀρ. 12), ὁ μόνος συνεχίσας τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῶν εὐγενῶν Κερκύρας μετασχόντων τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου Ἀργυροπούλων καὶ τῷ 1687 γεννηθείς, ἐνυμφεύθη τῇ 8 Ἰαννουαρίου 1705 τὴν Λουκίαν, θυγατέρα τοῦ Πέτρου Σπανοπούλου, ἐξ εὐγενοῦς Κερκυραϊκοῦ οἴκου καταγομένου, πιστοῦται ἐκ τῆς ἀκολούθου πράξεως τοῦ πρωτοπαπᾶ Κερκύρας Ἀναστασίου Αὐλωνίτου, κατακεχωρισμένη; ἐν τῷ Βιβλίῳ Ἀῤῥαβώνων τοῦ 1693 ἕως 1705 σελ. 448· «Αψε´ Ἰανουαρίου ϛ´. Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἡμέτερε παπᾶ Κυρ Δανιὴλ Στεβενῆ, Εἰρήνη Σοι. Εὐλογῶν ἀῤῥαβωνοστεφάνωσον τὸν σιὸρ Δημήτριον Ἀργυρόπουλον τοῦ ποτὲ σιὸρ Σάντου, μετὰ τῆς τιμίας Κυρίας Λουτζιέτας θυγατρὸς τοῦ τιμίου σιὸρ Πιέρου Σπανοπούλου ἐκ γάμου Α´. ἀμφοτέρους, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν σὺν ἔγγραφον πίστιν καὶ ὅρκον τοῦ ἄνωθεν γαμβροῦ, οὐδὲν τὸ ἐμπόδιον εὕρομεν, δηλοποιῶν ἡμῖν τὴν ἐνέργειαν». Εἰς δὲ τὸ περιθώριον τῆς πράξεως ταύτης εὑρίσκεται· «Ἐδήλωσεν ὁ ἄντικρυ εὐλαβέστατος Ἱερομόναχος, ὅτι εὐλόγησε τὸ ἄντικρυ ἀνδρόγυνον τὰς η´.(8) τοῦ αὐτοῦ, ὄντος παρανύμφου τοῦ μισὲρ Δημούτζου Γάγια κατοίκου Ἀνεμομύλου».

«Ὅτι δὲ ὁ ἐν λόγῳ Δῆμος (ἀρ. 14) ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε τὸν Ἀρσένιον (ἀρ. 16) σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1727 τοῦ Ἀρ-

σενίου τούτου, τότε συμπληρώσαντος τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐμφανίσεως (Comparsa), μετὰ τοῦ πάππου του Πέτρου Σπανοπούλου, ἐνώπιον τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου πρὸς ἐνάσκησιν τοῦ τῆς εὐγενείας προνομίου, ὅτε καὶ προςήγαγεν ἀντίγραφον τῆς γεννητηρίου του πράξεως, καθ' ἣν βεβαιοῦται ὅτι ἐβαπτίσθη τῇ 19 Ἰαννουαρίου 1707 (Ὅρα Vol. Argom. div. dell'anno 1727, ὅπου ὑπάρχει ἡ πρᾶξις).

«Ὁ Ἰωάννης ἢ Τζανέτος (ἀρ. 11) τοῦ Μάρκου (ἀρ. 9) υἱός, ὁ νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν Δράκο Καλογερᾶ, ἐξ εὐγενῶν καταγομένου, ὁ καὶ εἰς τὸ Libro d'oro ἀναφερόμενος, ἄνευ ἐπιθέτου οἰκογενειακοῦ καὶ ἀναμὶξ μετὰ τῶν μελῶν τοῦ οἴκου τῶν Ἀργυρῶν καὶ μετ' ἄλλων τεσσάρων μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἐγεννήθη κατ' αὐτὸ τὸ Libro d'oro (de Cittadini Corciresi κτλ.) τῇ 27 Ἰουλίου 1627. Εἶχε δὲ υἱὸν τὸν Ἰωάννην Βαπτιστήν, ὃν δὲν διακρίνομεν δι' ἀριθμοῦ ἐν τῷ καταρτισθέντι στέμματι. Οὗτος, γεννηθεὶς τῇ 2 Νοεμβρίου 1646, εἶνε ὁ Sr Battio de Sr Zanetto). Ἐν τῷ Libro d'oro ἀναγράφεται ἐπίσης τοῦ Μάρκου (ἀρ. 9) ἕτερος υἱὸς καὶ τοῦ προμνησθέντος Ἰωάννου Τζανέτου (ἀρ. 11) ἀδελφὸς ὁ Νικόλαος, γεννηθεὶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1631.

«Ἐν τῷ Vol. 54 Argom. Div. della Città di Corfù εὕρηται ἀντίγραφον τοῦ ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου 1577 συμβολαίου τοῦ συμβολαιογράφου Φωτίου Παλατιανοῦ περὶ ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Παλαιοπόλεως καὶ Νέας Ἀναφωνητρίας εἰς Ἐξώπολιν Κορυφῶν, εἰς περιοχὴν Γαστράδων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ἀδελφῶν ἐκείνου τοῦ ἔτους καὶ εἷς Ἀργυρόπουλος.

«Εἰς σελίδα 276 νεωτέρας ἀριθμήσεως τοῦ Vol. 1058 Contr. e Test. dal 1534 al 1547. Mich. Glavas εὕρηται διαθήκη τῆς 24 Ἰουλίου 1545, ἧς ἡ ἀρχικὴ περικοπὴ ἔχει οὕτως· «Αφμε'. ἡμέρα κδ'. τοῦ Ἰουλίου μηνός, ἐντὸς οἴκου τοῦ Κυρ Μεούτζου Ἀργυροπούλου, ἐν τῷ ἐμπορείῳ Κορυφῶν, εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσθενὴς ἡ παροῦσα κυρὰ Μαρία, συμβία τοῦ ἀναγεγραμμένου κυρίου Μεούτζου κτλ φοβηθεῖσα τὸ τοῦ θανάτου ἄδηλον τέλος, ἐκάλεσεν ἐμὲ καὶ εἶπε· θέλω καὶ ορίζω καὶ ἀφίνω τοῦ ἀνδρός μου τοῦ κυρ Μεούτζου Ἀργυροπούλου ὅλην μου τὴν προῖκα ἀπὸ ὅτι διαλαμβάνει τὸ προικοσύμφωνό μου κτλ.» Τοῦτον τὸν κῦρ Μεοῦτζον δὲν συμπεριελάβομεν εἰς τὸ γενεαλογικὸν στέμμα ὡς μὴ εὑρόντες ἄλλα πειστήρια περὶ τῆς συγγενείας αὐτοῦ μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Ἀργυροπούλων καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ εὐγενῶν·

Ἐν τέλει παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐπίσημον ἀντίγραφον ἐκ τῆς σελίδος 32 τοῦ ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακείῳ τηρουμένου βιβλίου ὑπὸ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

Libro d'oro de Cittadini Corciresi con gli anni della loro nascita e matrimoni, che al tempo dell'Aristocrazia Veneta avevano l'exclusivo ingresso nel Consiglio della Città di Corfu, cosi detto de Nobili.

Argiro e Argiropulo

15.. Sr Lorenzo de
1585 Sr Stefano de Lorenzo
Sr Zorzi de Lorenzo in Zaneta de Nico de Zorzi
1618 Sr Stamo de Zorzi
Sr Zorzi de Dimo in Todula de Alvise Cursari
1621 11 Luglio Sr Dimo de Zorzi
Sr Arsenio
S^s Marco de Arsenio in D. Athula de Nicolo Culuri
1627 27 Luglio Sr Zanetto de Marco in D. Marietula de Draco Calogera
1631 Sett. Sr Nico de Marco
1646 2 Nbre Sr Battio de Zanetto
1588 comp. Antonio, Marco, Dimo } Fratelli Argiropulo

Sr Stefano Argiro de Dimo in D. Lugretia de Alvise Avloniti

1630 14 Gen^o Sr Zorzi }
1631 14 Xb^re Sr Giani } de Stefano
1633 3 Nb^e Sr Nico }
1580 Sr Fran^co de Lorenzo »

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀργυροπούλων. Ἐν δὲ Ζακύνθῳ τἀρχειακὰ ἔγγραφα δὲν εὐκολύνουσι τὴν εὕρεσιν τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀργυροπούλων, ὧν κλάδος μετενάστευσεν ἔπειτα

εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Βροκίνη. Καθ' ὅσον δὲ φωτίζουσιν ἡμᾶς αἱ περισωζόμεναι μαρτυρίαι, ἔζη τῷ μὲν 1507 Παῦλος Ἀργυρόπουλος[1], τῷ δὲ 1590 οἰκογένεια Ἀργυροπούλων ἐκ Καλαμῶν καὶ κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἄλλη τις ἐκ Πελοποννήσου οἰκογένεια Ἀργυροπούλων ἢ Πουλάκη[2]. Ὑπάρχει δ' ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐνοριακὸς ναὸς τῆς οἰκογενείας Ἀργυροπούλων, παρ' ᾧ σώζονται ληξιαρχικαὶ πράξεις βαπτίσεων, γάμων καὶ θανάτων ἀπὸ τοῦ 1706. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἔτι καὶ νῦν σώζεται ἐν Ζακύνθῳ οἰκογένεια Ἀργυροπούλων, Περίεργον δὲ εἶνε, ὅτι εἷς τῶν ἀνδρῶν φέρει τὸ ὄνομα Παῦλος, ὅπερ ἀπαντᾷ κατὰ τἀνωτέρω λεχθέντα ἤδη τῷ 1507[3]. Ἀλλ' οἱ Ἀργυρόπουλοι τῆς Ζακύνθου δὲν ὑπῆρξαν τῶν εὐπατριδῶν τῆς νήσου, καθ' ἃ οἱ τῆς Κερκύρας, οὐδ' ἐνεγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον τῶν εὐγενῶν. Καὶ ἀναγράφει μὲν ὁ Χιώτης μεταξὺ τῶν ἐνενήκοντα καὶ τριῶν οἴκων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τῷ 1684 τὸ μέγα συμβούλιον, καὶ τοὺς Ἀργυροπούλους[4], ἀλλὰ τοῦτο δὲν βεβαιοῦται ὑπὸ ἐπισήμων ἐγγράφων. Καὶ δὴ ἐν τῷ παρὰ τῷ κ. Τοπάλῃ ἐν Ζακύνθῳ εὑρισκομένῳ σπανίῳ βιβλίῳ « Διὰ τὴν πιστοτάτην πόλιν τῆς Ζακύνθου » εὕρηται « Σημείωσις τῶν 93 οἰκογενειῶν τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὸ Συμβούλιον Ζακύνθου καὶ τῶν ἀτόμων ἅτινα κατὰ τὸ ἔτος 1786 ἀνήκουσιν εἰς τὸ σῶμα τῶν 150 ». Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐν αὐτῇ ἀναγραφομένων κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν οἰκογενειῶν εὑρίσκεται μόνον ἡ τῶν Διαργυροπούλων (Diargiropulo), οὐχὶ δὲ ἡ τῶν Ἀργυροπούλων[5]. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς τάξεως, ἐν ᾗ ὁ Χιώτης παρεμβάλλει τοὺς Ἀργυροπούλους. Πράγματι παρ' αὐτῷ τὰ ὀνόματα τῶν Ζακυνθίων οἴκων τοῦ μεγάλου συμβουλίου ἀναγράφονται μὲν ἑλληνιστί, ἀλλὰ κατὰ

[1] Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Λεωνίδου Ζώη ἐκ τῶν ἀρχείων Ζακύνθου.

[2] ***Λεωνίδου Ζώη*** Φιλολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ. 1898 σ. 92.

[3] Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Λεωνίδου Ζώη ἐκ τῶν ἀρχείων Ζακύνθου.

[4] Σειρᾶς ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων Τόμ. Γ'. Κερκύρᾳ. 1863 σ. 959.

[5] Σελ. 141. Πρβλ. σ. 174.

τάξιν ἀνταποκρινομένην πρὸς τὸ ἰταλικὸν ἀλφάβητον, ἅτε τοῦ καταλόγου μεταφρασθέντος προφανῶς ἐξ ἰταλικοῦ πρωτοτύπου. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ἀργυροπούλου φέρεται μεταξὺ τῶν ἀπὸ τοῦ γράμματος D ἀρχομένων, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἦτο γεγραμμένον Diargiropulo καὶ ὄχι Argiropulo. Ὀρθῶς δ' ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Ζώης τάδε· «Αἱ ὑποθέσεις, ὅτι ἡ οἰκογένεια Διαργυροπούλου εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῶν Ἀργυροπούλων δὲν στηρίζονται ἐπὶ ἱστορικῆς ἀληθείας, διότι οἰκογένεια Διαργυροπούλων ἦτο διάφορος τῶν Ἀργυροπούλων καὶ ὑφίστατο ἐν Ζακύνθῳ ἤδη τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα. Ἄλλως δὲ *ἄργυρος* μὲν λέγεται ἐν Ζακύνθῳ ἔκπαλαι τὸ *ἀσῆμι, διάργυρος* δὲ ἢ *δράργυρος* ὁ *ὑδράργυρος*. Ὥστε καὶ ὑπὸ ἐτυμολογικὴν ἔποψιν διαφέρει τὸ Ἀργυρόπουλος τοῦ Διαργυρόπουλος. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ αἱ ἐνοριακαὶ ἐκκλησίαι τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν εἶνε χωρισταὶ ἐν Ζακύνθῳ».

Πεπλανημένα δὲ εἶνε τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ἐν Θήρᾳ μέχρι τοῦ 1577 διατηρήσεως κλάδου τῆς οἰκογενείας Ἀργυροπούλων, κατέχοντος τὸ ἐν τῇ νήσῳ κάστρον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐκπολιορκηθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων[1]. Ἀλλ' ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος, εἰς ὃν ἀναφέρονται οἱ ταῦτ' ἀποδεχθέντες, ποιεῖται λόγον περὶ Ἀργυρῶν καὶ οὐχὶ περὶ Ἀργυροπούλων[2], προσθέτει δὲ καὶ τὸ λατινικὸν ὄνομα de Argenteis, εἰς ὃ ἀντεστοίχει τὸ ἰταλικὸν D'argenta, τὸ καὶ σήμερον σωζόμενον ἐν τῇ νήσῳ ὑπὸ τὸν τύπον Δαργέντας. Γνωστὸν δὲ εἶνε, ὅτι πράγματι οὕτως εἶχον ἐξιταλίσει τὸ ὄνομα αὐτῶν οἱ ἐκβενετισθέντες ἄλλοτε Ἀργυροὶ οἱ ἐπὶ τῆς βενετοκρατίας ἄρξαντες τῆς Θήρας[3].

Ἀξία δὲ ἰδίου λόγου εἶνε ἡ τύχη τῶν Ἀργυροπούλων ἐν συν-

[1] *E. R. R[hangabé]* Livre d'or de la noblesse Phanariote σ. 3. — Πρβλ. *Gerland* Histoire de la noblesse crétoise au moyen âge σ. 12 σημ. 5.

[2] *Crusius* Turcograecia σ. 210. Ἐκεῖθεν παραλαβὼν ὀρθῶς ποιεῖται λόγον περὶ Ἀργυρῶν ἐν Θήρᾳ ὁ *Ducange* Familiae byzantinae σ. 156.

[3] *Miller* The Latins in the Levant. Ἐν Λονδίνῳ. 1908 σ. 613.

δυασμῷ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκείνην, ἐν ᾗ κυρίως ἕδρασαν οἱ ἐπισημότατοι αὐτῶν κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ μεθ' ἧς ἔμελλον καὶ πάλιν νὰ συνδεθῶσι κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἐγκατασταθέντες ἐν Φαναρίῳ.

Καὶ δὲν εἶνε μὲν ἀπίθανον, ὅτι τινὲς τῶν Ἀργυροπούλων ἐγκατέμειναν καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀμέσως ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλὰ βεβαίως οἱ πλεῖστοι ἔφυγον, καθ' ἃ ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ διεσπάρησαν ἀλλαχόσε. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν τὸν Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν ἐν τῇ ἀξίᾳ πολλοῦ λόγου ἀπὸ 7 Ἀπριλίου 1581 ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαρτῖνον Κρούσιον, ἐν ᾗ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει περισωζομένων μεγάλων βυζαντιακῶν οἴκων, οὐδεμίαν ποιούμενον ῥητὴν μνείαν τῶν Ἀργυροπούλων [1].

Διαρκοῦντος δὲ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, εἰ μὴ καὶ πρότερον, κλάδος τις τῶν Ἀργυροπούλων, ὅστις λίαν πιθανῶς ἦτο αὐτὸς ὁ πρότερον διατρίβων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐξ οὗ ὁ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ τῆς πόλεως ταύτης τεθαμμένος Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ἐγκατεστάθη καὶ πάλιν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπιφανέστατοι δὲ τούτων ἀνεδείχθησαν ὁ Μανουὴλ Ἀργυρόπουλος, γενόμενος σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἰατροῦ Λουκῆ [2], καὶ ὁ

[1] *Crusius* Turcograecia σ. 91. Τὸ περισπούδαστον τοῦτο χωρίον ἔχει ὧδε· *Εἰσὶν οὖν καὶ ἔτι ἐνταῦθα, Παλαιολόγων ὀσπίτια ὀλίγα, Κωνσταντίνου καὶ Μανουήλου τῶν αὐταδέλφων: καὶ ἄλλα ἕως τῶν δέκα, πλείω ἢ καὶ ἐλάσσω, ἐξ ἑκάστης γενεᾶς: μετρίως εὐποροῦντα, ἢ καὶ τέχναις προσέχοντα· ἀπὸ Καντακουζηνῶν, ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥάλη, ἀκούεται: ἔτι καὶ τὰ τοῦ Μάμαλη, ἀπὸ Νοταραδῶν, οἳ εἰσὶν ἐν Πελοποννήσῳ οἱ πλείους· ἀπὸ Λατίνων, Μουζάλων, Βατάτζιδων καὶ ἔτι ΔίπλοΒατάτζιδων λεγομένων, Ἀσανάνων, Χρυσολωράδων, Λασκάρεων, Εὐγενικῶν οὕτω ὀνομαζομένων, καὶ ἄλλων γενῶν, ἃ καθέκαστον γράφειν δύςκολον. ...Ὡς δένδρη δὲ μεράδια διακεχωρισμένοι εἰσὶν οὗτοι: τινὲς μὲν καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἕτεροι δὲ ἐν ταῖς πόλεσι τοῦ Πόντου: ὡς ἐν Ἀγχιάλῳ, Μιδείᾳ, Σωζοπόλει, Μεσημβρίᾳ καὶ ταῖς τοιαύταις, ὅπου οἱ πλείονες. Ἄλλοι, ἐν ἄλλαις πόλεσιν: ἢ μετὰ ὑπηρεσιῶν ὡς εἶπον αὐθεντικῶν διαπερῶντες τὴν ζωὴν, ἢ πραγματευόμενοι, ἢ ἔργοις προαίχοντες, ἵνα τῶν ἀναγκαίων μὴ ἀποστέρωνται.*

[2] Ἴδε περὶ αὐτοῦ *E. R. R[hangabé]* ἔνθ' ἀν. σ. 3. Ἡ περὶ τῶν νεωτέρων τούτων Ἀργυροπούλων γενεαλογικὴ ἀναγραφὴ παρὰ τῷ κ. Ῥαγκαβῇ εἶνε ἀξιόπιστος, ἅτε στηριζομένη εἰς οἰκογενειακὰς αὐτῶν σημειώσεις. Περὶ τοῦ Μανουὴλ Ἀργυροπούλου ἐν ἔτει

υἱὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος ὁ ἀναδειχθεὶς μέγας διερμηνεὺς ἀπὸ τοῦ 1812 μέχρι τοῦ 1815[1].

Ἀσπασία δὲ συμπλήρωσις τῶν περὶ αὐτῶν εἶνε τὸ ἑπόμενον ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Μανουὴλ Ἀργυροπούλου,

1786 ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς παρὰ τῷ **Ἀθανασίῳ Ὑψηλάντῃ** (Μετὰ τὴν ἅλωσιν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1870 σ. 648)· *Ἔφυγεν εἰς τοὺς Μοσχόβους ἑκουσίως ὁ μανζιλευθεὶς αὐθέντης Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Μαυροκορδάτος· ...ὅθεν ἐλθούσης τῆς εἰδήσεως ἐφυλακίσθησαν εὐθὺς εἰς τὸν μουγδούζαγαν οἱ καπικεχαγιάδες του Στέφανος Ἰωαννίτης ὁ Μίσογλους, καὶ Μανόλης Ἀργυρόπουλος, γαμβρὸς τοῦ ἰατροῦ Λουκῆ Θεσσαλονικέως.*

[1] Ἴδε τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ παρὰ τῷ **Επαμ. Σταματιάδῃ** (Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἀθήνησι. 1865 σ. 164 κ. ἑ.)

[2] Ἴδε τὴν γενεαλογικὴν αὐτῶν ἀναγραφὴν παρὰ τῷ *E. R. R[hangabé]* ἔνθ' ἀν. σ. 3 κ. ἑ. Τῆς ἐν σ. 5 μνημονευομένης Σεβαστῆς Ἀργυροπούλου, συζύγου Κωνσταντίνου Μάνου, πρώτου διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας, θανόντος τῷ 1835, μνημονεύει καὶ ὁ *Constantin George Mano* Documente din secolele al XVIlea - XIXlea privitoare la familia Mano. Ἐν Βουκουρεστίῳ. 1907 σ. 207. Ὁ κ. Ῥαγκαβῆς δημοσιεύει καὶ τὸ οἰκόσημον τῶν Ἀργυροπούλων, ὅπερ ἐξ αὐτοῦ παραλαβόντες παραθέτομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ κειμένῳ. Τοῦτο, ὅλως διάφορον τῆς ἐν σ. ξδ' τῶν Ἀργυροπουλείων ἐκδοθείσης σφραγῖδος τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, ἄγνωστον εἶνε τίς τοῦ φαναριωτικοῦ κλάδου τῆς οἰκογενείας καὶ ἐκ τίνος ἀφορμῆς πρῶτος μετεχειρίσθη. Οὐδ' ἔχει τοῦτο σχέσιν τινὰ τυχὸν πρὸς τὸ ἄλλως ὕποπτον οἰκόσημον τῶν Ἀργυρῶν τῆς Χίου, συγγενῶν ὄντων τοῦ οἴκου Ῥοδοκανάκη, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ αὐτοκαλούμενος πρίγκιψ Δημήτριος Ῥοδοκανάκης ἐν τῷ Giornale Araldico. Ἔτ. Θ' ἀρ. 12. Τὸ οἰκόσημον τοῦτο τῶν Ἀργυρῶν φέρει ἐπὶ χρυσοῦ βάθους σταυρὸν κυανοῦν, περὶ ὃν τέσσαρες ἀστέρες, πέντε ἔχοντες ἀκτῖνας.

πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἰακώβου, πολλαχῶς δὲ ὑπηρετήσαντος τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ τέλος χρηματίσαντος πρώτου διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥωσικῆς πρεσβείας μέχρι τοῦ 1863, εἶτα δὲ παραιτηθέντος καὶ ἀποθανόντος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τῷ 1887. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εἶχε παραδοθῇ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν σεβαστὸν κ. Σταυράκην Ἀριστάρχην, μέγαν λογοθέτην τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὅςτις λίαν προφρόνως ἀποστείλας μοι αὐτὸ ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ. Ἔχει δὲ τοῦτο ὧδε·

«Ὁ Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1772, ὢν δευτερότοκος τοῦ Μανουὴλ Ἀργυροπούλου, ὅςτις, ποτισθεὶς τὰ νάματα τῆς παιδείας εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον, ὅπου ἐστάλη παῖς ὢν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ δὲ κατεστάθη μετερχόμενος δωρεὰν τὴν ἰατρικὴν ὡς ἐπιστήμην, ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικά, ὠνομάσθη διερμηνεὺς καὶ ἐχρημάτισε πράκτωρ τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαβίας παρὰ τῇ Πύλῃ.

«Ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀργυροπούλων λέγεται καταγομένη ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, φυγόντος εἰς Ἰταλίαν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἔτος 1453 Εἷς τῶν σοφῶν οἵτινες εἰςῆξαν τὴν παιδείαν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν πόλιν τῆς Παδούης, καὶ προςκληθεὶς εἰς Φλωρεντίαν παρὰ τοῦ Κοσμᾶ τῶν Μεδίκων ἐδίδαξε τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἀνεψιὸν τούτου τοῦ ἡγεμόνος. Μετέφρασε δὲ εἰς τὴν λατινικὴν διάλεκτον τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ σώζεται εἰς τὸ Βατικάνον.

«Ὁ Μανουὴλ Ἀργυρόπουλος ἔσχεν ἓξ υἱούς, τοὺς ὁποίους ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐκπαιδεύσῃ μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν τὰ φῶτα ἦσαν σπάνια εἰς τὴν Ἀνατολήν. Τέσσαρες ἐξ αὐτῶν διεκρίθησαν κατὰ τὴν παιδείαν, Λουκᾶς, Ἰάκωβος, Ἰωάννης καὶ Γεώργιος. Ὁ πρωτότοκος, ἐκμαθὼν τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας πρὸς ταῖς ἄλλαις γνώσεσι, δὲν ἀνεμίχθη ὅμως εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ διέπρεψεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας. Ὁ Ἰάκωβος, δευτερότοκος, ἤρξατο τὸ στάδιόν του ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα, ὅπου πάνυ νέος ὢν ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεύς. Νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ ποτὲ περιωνύμου ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σού-

τζου, ἠκολούθησε τὸν πενθερόν του εἰς τὴν Βλαχίαν, ὅπου προήχθη εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰ ἔργα, λαμβάνων μέρος καὶ εἰς τὰ πολιτικά, διὰ τῶν σχέσεών του πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους ὑπουργοὺς καὶ μεγιστᾶνας τῆς Τουρκίας, ἐξ ὧν τινὲς ἐδιδάσκοντο παρ' αὐτοῦ τὴν γεωγραφίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Χωρὶς δὲ νὰ ἔχῃ πολιτικὸν εἰδικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἀπολαμβάνων τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς τότε περὶ τῆς Ἑπτανήσου διαπραγματεύσεις καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, σπαραττομένων τότε ἀπὸ τὰς ἀδικίας τῶν διοικητῶν, οἵτινες παραβιάζοντες τὰ δεδομένα αὐτοῖς προνόμια τοὺς ἀφήρπαζον καὶ τὰ περιέχοντα αὐτὰ διπλώματα. Συνέγραψε τουρκιστὶ μίαν γεωγραφίαν ἐκδοθεῖσαν μετὰ τοῦ Ἄτλαντος ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σελίμ· μίαν ἱστορίαν τῆς Αἰκατερίνης τῆς β^ας, ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 1825 εἰς Αἴγυπτον καὶ χρησιμεύουσαν ἔτι καὶ νῦν ὡς πρότυπον τουρκικῆς συγγραφῆς εἰς τὰ τουρκικὰ σχολεῖα· ἔτι δὲ καὶ ἄλλα διάφορα μείναντα εἰς χειρόγραφα. Μετέφρασε δὲ εἰς τὴν καθομιλουμένην ἑλληνικὴν φωνὴν διάφορα τοῦ Οὐιργιλίου καὶ τοῦ Μοντεσκίου τὸ περὶ τοῦ Πνεύματος τῶν Νόμων σύγγραμμα καὶ ἄλλα. Ἐξ αἰτίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν περιπετειῶν εἰς τὰς ὁποίας εὑρέθη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ι. Ἀργυροπούλου, τὰ πλείω τῶν τοιούτων χειρογράφων ἐγένοντο κατανάλωμα πυρὸς ἢ κατεστράφησαν. Κυρίως δὲ ἀξία λύπης εἶνε ἡ καταστροφὴ διαφόρων ἐπιστολῶν πρωτοτύπων καὶ ἀπομνημονευμάτων, τὰ ὁποῖα ἤθελον χρησιμεύσει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κρήτης καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως.

«Κατὰ τὸ 1804 διωρίσθη ὁ Ι.'Αργυρόπουλος πρέσβυς (ἑδρεύων ὑπουργὸς) παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Πρωσσίας, ὅθεν ἠναγκάσθη, ἐξ αἰτίας οἰκιακῶν ὑποθέσεων, νὰ ζητήσῃ τὴν μετάκλησίν του κατὰ τὸ ἔτος 1806 καὶ ἀντικατεστάθη παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπηρέτησεν ὡς διερμηνεὺς τῆς Ὑ. Πύλης τοποτηρητὴς παρὰ τῇ ἐν Ἀδριανουπόλει σταθμευούσῃ ἐν καιρῷ τοῦ ῥωσικοῦ πολέμου κυβερνήσει, ἔπειτα ὡς διερμηνεὺς παρὰ τῷ ναυστάθμῳ· ἰδιαιτέρως δὲ κατεγίνετο εἴς τε τὴν φιλολογίαν καὶ εἰς διαφόρους πολιτικὰς διαπραγματεύσεις μέχρι τῆς εἰρήνης τοῦ 1812. Διορισθεὶς τότε μέγας διερμηνεύς, ἀνεδείχθη ἄξιος καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν κρατούντων καὶ θερμὸς ζηλωτὴς τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Μετὰ παραδειγματικῆς

ἐπιμελείας ἐφρόντιζε τῶν τοῦ κοινοῦ, κατώρθωσε νὰ ἐκπεσθῇ τὸ τότε ὑπέρογκον τῶν πατριαρχείων χρέος ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων καὶ τῆς κακῆς διαχειρίσεως, καὶ ἐπέτυχεν ὑψηλὰς διαταγὰς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν καταστημάτων τῆς Ἱερουσαλὴμ, συνετέλεσεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ εἰς Ἐγρήκαπι ἱεροῦ ναοῦ, ὅπου καὶ τὸ φρενοκομεῖον, χωρὶς νὰ ἐπιβαρυνθῇ τὸ κοινὸν, καθ' ὃν καιρὸν ἡ ἐπίτευξις ἀδείας ἦτο δυσχερεστάτη καὶ ἀπελαμβάνετο δι' ἁδρᾶς δαπάνης. Ἔλαβε πολὺ μέρος εἰς τὰς μετὰ τῆς Σερβίας διαπραγματεύσεις, ὅπου ἐπροσπάθησε νὰ προσπορίσῃ εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτὴν ὅσον δυνατὸν περισσότερα προνόμια καὶ πολιτικὰ ὠφελήματα. Ἐτακτοποίησε τὸ ἐμπορικὸν σύστημα τῶν λεγομένων βαρατορίων, παρασχὼν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ὑπηκόους τῆς Πύλης δικαιώματα μᾶλλον συμφέροντα τότε παρὰ ὅσα εἶχον οἱ ὑπήκοοι τῶν ξένων Δυνάμεων διὰ τῶν συνθηκῶν. Ἐπροστάτευσε τὰς ἐθνικὰς σχολὰς τοῦ Κουρούτζεσμε, τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, τῶν Κυδωνιῶν, τοῦ Μεσολογγίου, καὶ εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν διακεκριμένων διδασκάλων καὶ ἄλλων πεπαιδευμένων ὁμογενῶν. Κατὰ τὸ διάστημα πενταετοῦς ὑπηρεσίας εὑρέθη εἰς περιστάσεις λίαν ἀξιολόγους διὰ τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην διαδραματιζόμενα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Θρησκευτικῶς, ὡς εἰπεῖν, φυλάττων τὴν πρὸς ἣν ὑπηρέτει Κυβέρνησιν πίστιν καὶ ἀκρίβειαν, μετεχειρίζετο τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανεν ἐμπιστοσύνην πρὸς ὄφελος τῶν ὁμογενῶν του καὶ πρὸς ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Ἦτο λίαν δημοτικὸς, εὐπροσήγορος, φιλελεύθερος, ἀμνησίκακος καὶ εἰς ἄκρον φιλογενὴς, ὥστε τινὲς τῶν κρατούντων ὠνόμαζον αὐτὸν φανατικὸν, καίτοι τιμῶντες τὸν χαρακτῆρά του. Ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν του, ἡ πολιτικὴ περίνοια καὶ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ ἐπανάστασις παρακαίρως ἐκρηγνυομένη ἤθελε προξενήσῃ μυριάριθμα θύματα, δὲν τῷ ἐπέτρεψαν νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν Φιλικὴν ἑταιρείαν. Δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι αὐτοῦ ἡ γνώμη τὴν ὁποίαν ἐξέφραζόν τινες τῶν ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις, ὅτι ἡ θυσία ἑνὸς ἑκατομμυρίου ὁμογενῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἦτο ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὸ γενικὸν τέλος. Ἐνόμιζε τὴν ἐπιχείρησιν ἄωρον. Καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἠδύνατο, ὡς οἱ πολλοί, νὰ καταφύγῃ εἰς ξένον κράτος· ἀλλ' ἡ συνείδησίς του δὲν τῷ ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ αἴτιος νέων θυμάτων, ἐπειδὴ πολλοὶ ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν ἀπέβλεπον εἰς αὐτόν. Ὑπέμεινεν ἀπεκδεχόμενος τὰς ἀποφάσεις τῆς θείας προνοίας. Ἀληθῶς

δὲν ὑπέφερε κεφαλικὴν ποινὴν ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἐπισήμων κατ' ἐκείνην τὴν φρικώδη αἱματεκχυσίαν, ἀλλὰ καθείρχθη καὶ ἔπειτα ἐξωρίσθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ γαμβροῦ του

ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ[1]

καὶ τῶν δύο πρωτοτόκων τέκνων του. Ἀφοῦ διέμεινεν ἐκεῖ τρία ἔτη, καραδοκῶν καθ' ἡμέραν τὸν θάνατον, μετετέθη ἡ ἐξορία του εἰς Προῦσαν, ὅτε ἡ Κυβέρνησις ἐμετρίασε τὴν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὠμότητά

[1] Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐλήφθη ἐξ ἐλαιογραφίας ζωγραφηθείσης παρὰ τῆς πρὸ ἐτῶν θανούσης Ὀλυμπιάδος Ὀλυμπίου καὶ ἀποκειμένης ἐν Δρέσδη παρὰ τῷ δισεγγόνῳ τοῦ εἰκονιζομένου κ. Θρασυβ. Ἀργυροπούλῳ. Ἀξία δὲ περιεργείας εἶνε ἡ πλὴν τῆς ῥινὸς ἀπωτέρα ὁμοιότης τινῶν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ Ἰακώβου Ἀργυροπούλου ἐν ταύτῃ τῇ εἰκόνι πρὸς τὴν ζωγραφίαν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ghirlandajo ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πίνακι Δ´.

της. Ἔμεινε καὶ ἐκεῖ τέσσαρα ἔτη. Ὅταν δὲ μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν γενιτσάρων ἡ Κυβέρνησις ὀργανίζουσα τακτικὸν στρατὸν ἔλαβεν ἀνάγκην εἰδικῶν βιβλίων, ὁ τότε στρατάρχης Χουρσὶτ πασᾶς ἔστειλεν εἰς τὸν Ι. Ἀργυρόπουλον βιβλία στρατιωτικὰ πρὸς μετάφρασιν, καὶ, ὑποβαλὼν τὰ μεταφρασμένα εἰς τὸν σουλτᾶνον Μαχμούτην, ἔλαβε τὴν ἄδειαν τῆς καθόδου του, συγχρόνως δὲ καὶ τῆς τοῦ Στεφάνου Βογορίδου. Μετὰ τὴν κάθοδόν του κατεγίνετο κατὰ διαταγὴν εἰς μετάφρασιν στρατιωτικῶν βιβλίων.

«Τὸ κύριον αἴτιον τῆς καθόδου αὐτῶν ἦτο τὸ ἑξῆς. Τινὲς τῶν τότε ὑπουργῶν τῆς Πύλης παρεδέχοντο ἓν σχέδιον, προταθὲν κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου καὶ τροποποιηθὲν ὕστερον παρὰ τῆς Μ. Βρεττανίας. Τοῦτο συνίστατο εἰς τὸ νὰ σχηματισθῶσιν ἐκ τῶν στασιασάντων μερῶν τρεῖς ἑλληνικαὶ Ἡγεμονίαι κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Σερβικῆς· νὰ τοῖς δοθῇ ἐσωτερικὴ αὐτονομία, τινὰ δὲ τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων νὰ κατέχωνται παρὰ τῆς Τουρκίας, καὶ νὰ διορίζῃ ἡ Πύλη τοὺς Ἡγεμόνας. Τούτου ἕνεκα εἶχον ἀνάγκην πολιτικῶν ἀνδρῶν διὰ νὰ θέσωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἡγεμονιῶν τούτων, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ τοῦ σουλτάνου ἐματαίωσε τὸ σχέδιον.

«Ἀμέσως μετὰ τὴν κάθοδόν του ὁ Ι. Ἀργυρόπουλος ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ μὴν ὑπηρετήσῃ πώποτε Κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας ἡ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς θηριώδης ὠμότης ἦτο ἔτι πρόςφατος εἰς τὰς ἀναμνήσεις. Πρὸς δὲ τούτοις καθ' ἣν ἐποχὴν ἐστέλλετο εἰς ἐξορίαν εἶχεν ὁρκισθῇ ἐπὶ τούτῳ.

«Ἐν ᾧ κατεγίνετο νὰ εὐχαριστήσῃ εἰς τὴν ἄχαριν καὶ δύςκολον ἐργασίαν μεταφράσεως εἰδικῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων, συνέβη ἔρις τις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Χουσρὲβ πασᾶ, ὅςτις, ὑποπτεύσας αὐτὸν ἀδίκως ὡς ἐπιζητήσαντα σχέσιν μετά τινος τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀντιπάλων του, τὸν ἐπέπληξεν αὐστηρῶς. Ἡ σκηνὴ αὐτη ἥτις προςέβαλε τὴν φιλοτιμίαν του καὶ διὰ τὴν ὁποίαν μετεμελήθη ὕστερον ὁ γέρων Χουρσέβης καὶ ἐζήτει κατόπιν παντὶ σθένει νὰ ἐπανορθώσῃ, ἐπεστήριξε τὸν Ἀργυρόπουλον εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς πρότερον τὴν Κυβέρνησιν. Γενομένης τῆς πρὸς τὴν Ῥωσίαν εἰρήνης κατὰ τὸ 1829 ἔτος, ἡ Υ. Πύλη ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ ἔκτακτον πρεσβείαν εἰς Πετρούπολιν, καὶ ὁ Ἀργυρόπουλος ἔμελλε νὰ ἀποτελέσῃ αὐτῆς μέρος. Τότε ἀπεφάσισεν ἔτι μᾶλλον νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἀναχώ-

ρησίν του, μὴ ἀνεχόμενος τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπηρετήσῃ Κυβέρνησιν πολεμίαν τότε τῶν ὁμογενῶν του καὶ νὰ συνηγορῇ αὐτῇ εἰς ἀντικείμενα ἀφορῶντα τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, οὔτε ἀφ' ἑτέρου θέλων νὰ προδίδῃ ἐναντίον τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἀρχῶν του τὰ συμφέροντα τὰ ὁποῖα ἤθελον τῷ ἐμπιστευθῇ. Ὅθεν ἀνεχώρησε κρυφίως μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔζησεν ἰδιωτικῶς μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 1850 ἔτους. Ἀλλὰ τὸ πολιτικόν του στάδιον ἔληξε κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

«Ἀσχολούμενος εἰς τὴν φιλολογίαν μέχρι τέλους ζωῆς ἔγραφεν ἀπομνημονεύματα τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του συμβεβηκότων· αὐτῶν ἡ ἔκδοσις ἤθελεν ἦ πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν, ἂν ἐπετρέπετο ἀπὸ τοῦδε ἡ δημοσίευσις αὐτῶν».

Ὁ δὲ Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος, περὶ οὗ κυρίως διαλαμβάνει τὸ ἀνωτέρω ὑπόμνημα, ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας. Καὶ υἱοὶ μὲν αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ Μανουήλ, ὁ γράψας τὸ ἀνωτέρω ὑπόμνημα· ὁ Περικλῆς, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς καὶ εὐφραδὴς ῥήτωρ, καθηγητὴς δὲ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, πρύτανις καὶ βουλευτὴς αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸ 1854 καὶ 1855 διαδοχικῶς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· ὁ Ἀλκιβιάδης, συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Θυγατέρας δ' ἔσχεν ὁ Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος τὴν Σεβαστήν, σύζυγον τοῦ Κωνσταντίνου Μάνου, πρώτου διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας [1], καὶ τὴν Χαρίκλειαν, σύζυγον τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Οἱ δ' ἔκγονοι τῶν ἀνωτέρω υἱῶν τοῦ Ἰακώβου Ἀργυροπούλου ἀποτελοῦσι τὸν παρ' ἡμῖν ἐκ Φαναρίου ὁρμώμενον κλάδον τῶν Ἀργυροπούλων, οὗ τὰ μέλη περίβλεπτον κατέχουσι θέσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ [2].

[1] Ἴδε καὶ ἀνωτέρω σ. ριϐ' σημ. 2.

[2] Ἴδε περὶ αὐτῶν *R[hangabé]* Livre d'or de la noblesse Phanariote σ. 4 κ. ἑ.

Ταῦτα εἶνε ὅσα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνὰ χεῖρας Ἀργυροπουλείων ἠδυνήθην νὰ συλλέξω περὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου καὶ τῶν λοιπῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦτο Ἀργυροπούλων, μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν, ἧς οὐκ ὀλίγας σελίδας κοσμεῖ τὸ ὄνομα τοῦ πολυκλάδου καὶ ἐπιφανοῦς τούτου οἴκου.

Ἐν Ἀθήναις, 24 Νοεμβρίου 1909.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ [ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ]

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΝΩΜΗΝ ΑΝΤΙΦΕΡΟΜΕΝΟΝ *

Ὁ θεός, φῶς ὂν ἀκρότατον καὶ ἀδιάδοχον, ὑπέστησε τοὺς ἀγγέλους φῶτα δεύτερα, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαυγάσματα κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, οὐκ αὐτὸ κατ' οὐσίαν ὅπερ εἰσὶ φῶς ὄντας, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας ἐλλάμψεως τὸν φωτισμὸν δεχομένους ὃν τρόπον, ὡς ἐπὶ παραδείγματος φάναι, τὸ φῶς ἡ σελήνη παρὰ τοῦ ἡλίου δέχεται, σῶμα ἀφώτιστον οὖσα δεκτικὸν φωτός. Καὶ τοῦτο δηλοῖ πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς εἰρημένης τοῦ Θεολόγου φωνῆς· εἰ γὰρ ἀπαυγάσματα τοῦ πρώτου φωτός εἰσι, δῆλον ὅτι παρ' αὐτοῦ τὸν φωτισμὸν ἔχουσιν· ἔπειτα καὶ ἐξ ὧν ἐν ἑτέροις φησὶν ὁ αὐτὸς Θεολόγος Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς τόνδε τὸν κόσμον ὑποστήσασθαι, τὸν ἐξ ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων συνεστηκότα, τοῖς μὲν ἀϊδίοις αὐτός ἐστι φῶς καὶ οὐκ ἄλλο· τί γὰρ ἔδει φωτὸς δευτέρου τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι; Καὶ ἐν ἑτέροις αὖθις· δεύτερον φῶς ἄγγελος, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπορροή τις ἢ μετουσία, τῇ πρὸς αὐτὸν νεύσει καὶ ὑπουργίᾳ τὸν φωτισμὸν ἔχουσα, οὐκ οἶδα εἴτε τῇ τάξει τῆς στάσεως μεριζομένη τὸν φωτισμόν, εἴτε τοῖς μέτροις τοῦ φωτισμοῦ τὴν τάξιν
φ 58β λαμβάνουσα. || Σύμφωνα δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ τὰ παρὰ τῶν λοιπῶν διδασκάλων, τοῦ μὲν θείου Διονυσίου λέγοντος ἐν τῷ ιγῳ Περὶ τῆς οὐρα-

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1292 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, αἰῶνος ιε', φ. 58α-62α. Ἴδε ἀνωτέρω σ. η'. Ὅτ' ἔγραφον τὴν σελίδα ἐκείνην, δὲν εἶχον ἀκόμη λάβει ἐκ Παρισίων τὰς φωτογραφίας τῶν φύλλων τοῦ κώδικος 1292, ἐξ ὧν ἐκδίδω ἐνταῦθα τὴν κατ' Ἀργυροπούλου Περὶ ἀγγέλων συγγραφήν, ἣν ὁ κῶδιξ ἐκεῖνος προσγράφει εἰς Γεννάδιον τὸν Σχολάριον. Διεξερχόμενος δ' αὐτὴν ὁ ἀναγνώστης θέλει ἴδει, ὅτι εἶνε ἀναμφηρίστως αὐτὴ ἐκείνη ἡ ὑπ' ἄλλην ἐπιγραφὴν περιεχομένη ἐν τῷ κώδικι Εἰκοσιφοινίσσης 192, περὶ ἧς ἐποιησάμην λόγον ἐν τῇ αὐτῇ σ. η', ἡ ἐν αὐτῷ ἀποδιδομένη εἰς Μᾶρκον τὸν Εὐγενικόν. Εἰς αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀποδίδεται καὶ ἐν τῷ κώδικι 410 τοῦ Βατοπεδίου, γεγραμμένῳ τὸν ιε' αἰῶνα. Ἴδε ***Ἰάσονα Βατοπεδινὸν*** ἐν τῷ περιοδικῷ Σωτῆρι Τόμ. ΙΒ' (1889) σ. 236 ἐν σημ.

3. ὅπέρ εἰσι 5. φᾶναι 7. φωτὸς εἰσὶ

νίου ἱεραρχίας· Ἔστι μὲν οὖν ἅπασι τοῖς φωτιζομένοις ἀρχὴ τοῦ φωτίζεσθαι θεὸς φύσει καὶ ὄντως καὶ κυρίως ὡς φωτὸς οὐσία καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ ὁρᾶν αἴτιος, τοῦ δὲ Δαμασκηνοῦ ἐν τῷ ιηῳ τῶν Θεολογικῶν περὶ τῶν αὐτῶν· Φῶτα δεύτερα νοερὰ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ ἀνάρχου φωτὸς τὸν φωτισμὸν ἔχοντα, κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀξίας καὶ τῆς τάξεως τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς χάριτος μετέχοντες, ὁρῶντες θεὸν κατὰ τὸ ἐφικτὸν καὶ ταύτην τρυφὴν ἔχοντες. Πρὸς τούτοις ἐκ τούτων τὰς ἀφορμὰς λαβὼν ὁ μακάριος Θεοφάνης ὁ ὁμολογητὴς καὶ Γραπτὸς ἐν τοῖς εἰς τοὺς ἀγγέλους ὕμνοις τοιάδε φησὶν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι· Ἔσοπτρα φωτὸς θεαρχικοῦ καὶ τρισηλίου λαμπάδος τὴν ἔλλαμψιν πᾶσαν εἰσδεχόμενα ὡς ἐφικτὸν τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα πρῶτον ἐννοήσας ὁ νοῦς ὁ θεῖος ὑπέστησε. Καὶ αὖθις ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ αὐτός· Οἱ πρόσωπον τὸ σὸν ὁρῶντες ἄγγελοι τὸ κάλλος τὸ ἀμήχανον τὴν ὕπερθεν εὐπρέπειαν ταῖς σαῖς θείαις ἀγλαΐαις ἐκλαμπρύνονται. Σὺ γὰρ αὐτῶν καὶ φῶς ὑπάρχεις, καὶ πάλιν ἄναρχον φῶς σὺ ὑπάρχων, δέσποτα, φωτὸς ἐκλάμψας τοῦ πατρός, τῶν ἀγγέλων τὰς στρατιὰς || φῶτα κατεσκεύασας, ἔσοπτρα δεχόμενα φ. 59α
τὴν ἀστραπήν σου τὴν ἄδυτον.

Εἰ τοίνυν αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς τοιούτους ὑπέστησε κατὰ τοὺς θείους διδασκάλους τούτους, ὡς εἰσδέχεσθαι τὴν ἔλλαμψιν τῆς τρισηλίου λαμπάδος καὶ τὸ θεῖον ὁρᾶν πρόσωπον καὶ τὸ ἀμήχανον κάλλος, δῆλον, ὅτι καὶ ὁ πρὶν Ἑωσφόρος, εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχων, μετεῖχε καὶ αὐτὸς τῆς θείας ἐλλάμψεως καὶ τὸ θεῖον ἑώρα πρόσωπον κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὐτῷ. Καὶ τούτῳ συμμαρτυρεῖ πρῶτον μὲν ἡ τοῦ Κυρίου φωνή, λέγοντος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Καθάπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ διάττουσα τῶν νεφῶν εὐθὺς ἀποσβέννυται καὶ πρὶν ἐκφανῆναι σχεδὸν τὸ φῶς ἀποβάλλει, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκεῖνος, τραχηλιάσας κατὰ θεοῦ καὶ τῆς μὲν θείας ἐλλάμψεως κόρον λαβών, τῇ δὲ γνώσει παραζεύξας τὴν οἴησιν, ἐξέπεσεν αὐτίκα τῶν δεδωρημένων αὐτῷ καὶ τὸν φωτισμὸν ὃν οὐκ εἶχεν ἔμφυτον ἀλλὰ θεόθεν ἀποβαλών, σκότος διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ γέγονε καὶ ὠνόμασται. Καὶ ταῦτα περὶ αὐτοῦ φησι καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ ιθῳ τῶν Θεολογικῶν· Μὴ ἐνέγκας γάρ φησι τόν τε φωτι-

10. φησί

σμὸν τήν τε τιμὴν ἣν αὐτῷ ὁ δημιουργὸς ἐδωρήσατο αὐτεξ-
φ. 59β ουσίῳ προαιρέσει ἐτράπη ἐκ τοῦ || κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν καὶ πρῶτος ἀποστὰς τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κακῷ ἐγένετο.

Τὸ τοίνυν περὶ αὐτοῦ δοξάζειν, ὅτι οὐ μετεῖχε τῆς θείας ἐλλάμψεως, οὐδὲ γνῶσιν εἶχε θεοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ δοξάζειν ἢ ὅτι ἑτέρας τινὸς φύσεως παρὰ τοὺς ἀγγέλους ὑπῆρχε καὶ ἧττον ἐκείνων εἶχε πολλῷ τῷ μέσῳ, εἴπερ ἐκεῖνοι μὲν ἅμα τῷ ὑποστῆναι τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἐκληρώσαντο καὶ τὸν θεὸν ἑώρων ὡς ἐφικτόν, αὐτὸς δὲ ἄμοιρος τούτων ὑπῆρχε, καὶ ταῦτα παρὰ τῷ Προφήτῃ καλούμενος Ἑωσφόρος διὰ τὸ τῆς λαμπρότητος ὑπερβάλλον. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἁγίοις ἀντιλέγειν ἐστὶ καὶ τῇ ἐναργείᾳ τῶν πραγμάτων αὐτῇ διαμάχεσθαι. Τὸ γὰρ δοτὸν καὶ ἀποβλητὸν πάντως, καὶ ὅπερ ἔλαβε, τοῦτο καὶ ἀφῃρέθη, δυνάμενος μὲν αὐτὸ φυλάξαι διὰ τῆς προσοχῆς, μὴ φυλάξας δὲ δι' ἀκρασίαν τε καὶ αὐθάδειαν. Ἅμα δὲ καὶ ὑπεραπολογεῖται τῆς ἐκείνου ἐκπτώσεως ὁ τὰ τοιαῦτα κενολογῶν. Εἰ γὰρ ἔλαττόν τι παρὰ τοὺς ἄλλους ἀγγέλους εἶχε καὶ θείας ἐλλάμψεως οὐ μετέσχεν, οὐδὲ γνῶσιν εἶχε θεοῦ, θαυμαστὸν οὐδὲν ἔπαθεν ἐκπεσών. Ἀλλὰ τοῦτό γε οὐκ αὐτὸς ἔπαθε μόνος σὺν τοῖς μετ' αὐτὸν ἀποστάταις, ἀλλὰ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ σκελισθέντες καὶ τὴν θείαν ἀφῃρέθησαν χάριν καὶ σκότος ἀντὶ φωτὸς
φ. 60α γεγόνασι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων || αὐτὸς ὁ Ἀδάμ, περὶ οὗ φησιν ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἐν τῷ λόγῳ οὗ ἡ ἐπιγραφὴ Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ θεὸς Ἦν ποτε ὁ Ἀδὰμ ἄνω οὐ τόπῳ, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει, ὅτε ἄρτι ψυχωθεὶς καὶ ἀναβλέψας πρὸς οὐρανὸν περιχαρὴς τοῖς ὁρωμένοις γενόμενος ὑπεραγαπῶν τὸν εὐεργέτην, ζωῆς μὲν αἰωνίου ἀπόλαυσιν χαρισάμενον, τρυφαῖς δὲ παραδείσου ἐπαναπαύσαντα, ἀρχὴν δὲ δόντα τὴν κατὰ τῶν ἀλόγων καὶ ἀγγέλοις αὐτὸν ποιήσαντα ὁμοδίαιτον καὶ φωνῆς θείας ἀκροατήν, ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὑπερασπιζόμενος τὸν θεὸν καὶ ἀπολαύων αὐτοῦ ταχὺ πάντων ἀναπλησθεὶς καὶ οἷον ἐξυβρίσας τῷ κόρῳ τὸ τοῖς σαρκίνοις ὀφθαλμοῖς φανὲν τερπνὸν τοῦ νοητοῦ προετιμήσατο κάλλους, οὐκ ἐξ ἀνάγκης κακός, ἀλλ' ἐξ ἀβουλίας γενόμενος.

Ἀκούεις, ὅτι ταχὺ τῶν ἀγαθῶν ἀνεπλήσθη καὶ τῷ κόρῳ ἐξύβρισε; Τοῦτο οὖν καὶ ὁ διάβολος ἔπαθεν, ἀλλ' οὐκ ἄμοιρος ὑπῆρχε τῶν ἀγα-

13. τὲ 14-15. τατοιαῦτα 16. ἐλάμψεως 17. τοῦτο 20. φησὶν 22. ποτὲ

θῶν. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν ταῖς εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλίαις φησί. Μετὰ γὰρ τὸ ἐκθέσθαι τὰ τοῦ Ἀδὰμ ῥήματα, ἅπερ εἶπε τὴν γυναῖκα δημιουργηθεῖσαν ἑωρακώς, Πόθεν, φησίν, ἐπῆλθε ταῦτα αὐτῷ φθέγξασθαι; ἢ δῆλον ὅτι || προφητικοῦ χαρίσματος φ. 60β μετέχων πρὸ τῆς παρακοῆς ἅπαντα ταῦτα ἑώρα τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἐνηχούμενος ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας ταῦτά φησιν. Ὁ γὰρ μηδὲν τῶν γεγεννημένων εἰδώς, ἐπειδὴ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς αὐτόν φησι· Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τοῖς Θησαυροῖς· Τὸ δοθὲν ἐμφύσημα θεῖον τῷ πεπλασμένῳ οὐκ αὐτὴν εἶναί φαμεν τὴν ψυχήν· ἦ γὰρ ἂν ἄτρεπτος ἦν ὡς ἐκ τοιαύτης προελθοῦσα φύσεως· ἀλλὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίαν, ἐντεθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς τῇ ἀνθρωπείᾳ ψυχῇ. Ὅθεν καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸ τεχνηθὲν ἐποιήθη ζῷον, ὡς διὰ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος πρὸς αὐτὸν μεμορφωμένην.

Εἰ τοίνυν Πνεύματος ἁγίου μετέσχεν ὁ Ἀδὰμ ἅμα τῇ ἐμφυσήσει καὶ προφητικοῦ χαρίσματος ἠξιώθη καὶ τὸν θεὸν αὐτῷ διαλεγόμενον εἶχε καὶ ἐνηχούμενος ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας ἔλεγεν ἅπερ ἔλεγε καὶ ἄγγελος ἄλλος ἐπὶ τῆς γῆς ὑπῆρχε καὶ θείᾳ δόξῃ πάντοθεν περιέσταλτο, δι' ἣν καὶ τὴν γύμνωσιν οὐχ ἑώρα, τίς ἂν ἔτι τολμήσειε λέγειν, ὅτι οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ὁ Ἀδὰμ θείας ἐλλάμψεως, εἰ μὴ τὰ ἐκ τῆς κοιλίας βούλοιτο λέγειν, οὐδὲν τῶν διδασκάλων φροντίζων; || Ἄλλως τε, εἰ μὲν ἀναφαίρετος ἦν ἡ θεία χάρις καὶ ἔλλαμψις καὶ φ. 61α οὐδεὶς ἀπέβαλε ταύτην τῶν ἅπαξ εἰσδεξαμένων, εἶχεν ἄν τινα λόγον τὰ τοιαῦτα καινοτομεῖν. Εἰ δὲ πολλοὶ μὲν προφῆται τὴν προφητικὴν ἀπέβαλον χάριν, πολλοὶ δὲ ἀπόστολοι τῆς ἀποστολῆς ἐξέπεσον καὶ τὴν θαυματουργικὴν ἀφῃρέθησαν δύναμιν, ὁ δὲ ἀρχαῖος ἐκεῖνος δράκων ὁ ἀποστάτης τῷ οὐραίῳ αὐτοῦ κατασύρει τὸ τρίτον μέρος τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φέρεται, τῶν πρότερον ἐν ἀρεταῖς δῆλον ὅτι διαλαμψάντων καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι, τί ἔτι δεῖ περὶ τοῦ πρὶν Ἑωσφόρου καὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀμφιβάλλειν, εἰ θείας τινὸς ἔτυχον χάριτος καὶ ἐλλάμψεως; Οὐκ ἀκούεις τοῦ Δαυὶδ λέγοντος Τὸ

7. ταῦτα φησὶν 8. αὐτὸν φησὶ 12. εἶναι φαμὲν 14. τὴν κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τῆν 22. τὶς 32. δηλονότι

πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ, πάντως ὡς δυνάμενον ἀνταναιρεθῆναι; ἀλλ᾽ ἡ μετάνοια συνετήρησεν αὐτῷ τὸ προφητικὸν χάρισμα, καθάπερ οὖν καὶ τῷ Πέτρῳ δακρύσαντι τὴν τῆς ἀποστολῆς χάριν. Ἀλλ᾽ ἆθλον, φησίν, ἡ θεία ἔλλαμψις δίδοται τοῖς καλῶς ἀγωνισαμένοις, ὥσπερ τοῖς Ὀλυμπιονίκαις ὁ κότινος· οὐκ ἆθλον μόνον, ἀλλὰ καὶ χάρις, ἡ δὲ χάρις καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων δίδοται. Καὶ εἰ μὲν φ. 61β ἆθλον τῆς περὶ τἀγαθὸν ἐφέσεως λέγεις || καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ συντονίας, μέχρι τοσούτου τὸ ἆθλον δίδοται μέχρις ἂν ἡ ἔφεσις διαμένῃ ταύτης δὲ παυσαμένης ἀφῄρηται. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ χάρις ὠνόμασται, συνεργοῦσα τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ παραμένουσα μὲν τοῖς αὐτὴν φυλάττουσι· Χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, φησὶν, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· τῶν δ᾽ ἀναξίων ἀφιπταμένη. Εἰ δ᾽ ἄλλο τι τὸ ἆθλον λέγεις, οἷα τὰ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δοθησόμενα τοῖς ἀξίοις, ἡμεῖς περὶ τῶν ἤδη δεδωρημένων ἢ καὶ ἀφῃρημένων τὸν λόγον ποιούμεθα.

Ἀλλ᾽ Ὁ Μιχαὴλ, φησὶ, καὶ ὁ Γαβριὴλ καὶ τὰ πρώτιστα τάγματα τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας ἀκίνητοι μένουσιν ἐν τῷ ἀγαθῷ· πῶς οὖν, εἰ τῶν αὐτῶν ἐκεῖνος αὐτοῖς ἔτυχεν, οὕτω ῥᾳδίως ἐξέπεσεν; Ἐγὼ δέ σοι τοὐναντίον ἐρῶ· πῶς, εἰ μὴ τῶν αὐτῶν ἔτυχε, δικαίως ἂν ἐξέπεσεν; Ἀλλ᾽ ὅτι γε τῶν αὐτῶν ἔτυχε, μάρτυς ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῷ προειρημένῳ λόγῳ τοῦτ᾽ αὐτὸ κατὰ ῥῆμα φάσκων· Γαβριὴλ ἄγγελος· καὶ παρέστηκεν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ διηνεκῶς ὁ Σατανᾶς ἄγγελος καὶ ἐξέπεσε τῆς οἰκείας τάξεως παντελῶς, κἀκεῖνον ἡ προαίρεσις ἐφύλαξεν ἐν τοῖς ἄνω καὶ τοῦτον κατέρριψε τῆς γνώμης τὸ αὐτεξούσιον. Ἐδύνατο γὰρ φ. 62α κἀκεῖνος || ἀποστατῆσαι καὶ οὗτος μὴ ἐκπεσεῖν. Ἀλλὰ τὸν μὲν διεσώσατο τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τὸ ἀκόρεστον, τὸν δὲ ἀπόβλητον ἔδειξεν ἡ ἐκ θεοῦ ἀναχώρησις. Ὅρα κἀντεῦθεν, ὅτι οὐχ ἡ τῆς ἐλλάμψεως ἔλλειψις, ἀλλ᾽ ἡ προαίρεσις μόνη καὶ ἡ ἐκ θεοῦ ἀναχώρησις τὴν πτῶσιν αὐτῷ προεξένησε. Τὸ δὲ ἀκίνητον ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ τοῖς λοιποῖς ἀγγέλοις τάχει μὲν ἡ ἐκείνου πτῶσις ἐπήγαγεν, ἀσφαλεστέροις, ὡς εἰκὸς, γενομένοις τῷ φόβῳ. Λόγος δέ τις ἡμᾶς ἐν ἀπορρήτῳ παιδεύει, παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς ἡμᾶς ἀφιγμένος, μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου σάρκωσιν καὶ τὴν τοῦ προςλήμματος θέωσιν καὶ τοὺς ἀγγέλους προςλαβεῖν τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀκίνητον κατὰ χάριν, διακόνους γενομένους τῆς ἡμῶν σωτηρίας.

12. ἀλλό 17. εις

Χάριεν δὲ τοῦ γενναίου σοφιστοῦ κἀκεῖνο, τὸ μακαρίους μὲν ἡγεῖσθαι πάντας ἀγγέλους τε καὶ δικαίους τῇ παρὰ θεοῦ μακαριότητι καὶ ἐλλάμψει, τῇ δὲ ταύτης ἀποτυχίᾳ δυστυχεῖς καὶ ἀθλίους, ἔπειτα τὸν Ἑωσφόρον οἴεσθαι καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγγέλους ἀμοίρους τῆς τοιαύτης ἐλλάμψεως ἐξ ἀρχῆς ὑποστῆναι. Δῆλον γὰρ ὅτι κακοδαίμονας αὐτοὺς καὶ ἀθλίους οἴεται ὑποστῆναι. Τοσοῦτον αὐτῷ τοῦ λέγειν περίεστι.

Ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς μὴ πάντη φιλονείκως ἐνισταμένους.

---

2. τὲ

Ioannes Argyropylus: Laurentio suo. S. Antonius Rocca pisanus uir egregius & mihi fami-
liarissimus: meas ad te litteras iure amicitię impetrauit: quibus te ad iusticiam seruandā:
interfectiq illius petri Mastiani iura exequenda hortarer. Hortor itaq te mi suauissime
Laurenti: quem ut in cęteris bonis humanis: sic et in iusticia defendenda nemini tempe-
statis huiusce homini cedere certo scio: ut hac etiam in causa id agas: quod & in cęteris
agere semper consueuisti. Quid enim aliud aut te facere: aut me te admonere hac in
causa decet? Tu es equitatis amator. ego sum utriusq amicus: atq ideo iura illius tuo
maxime munere seruari percupio. Si pater homicidę: conscius est cedis: cur non ut ho-
micida & ipse luerit penas? Illud igitur inquiratur iusticię lege, consciusq si fuerit
inuentus; obnoxius crimini iudicetur. plusq uerisimile profecto esse uidetur: com-
pulsu patris auctoritateq filium cedem egisse: si uterq: magisq pater: interfectum
illum odio tanto persequebatur. At eum patrem quem ita rem gessisse constaret; quis
nō asseruerit una cum filio & manus ad idem scelus mouisse: & mucronem eundem
ad eandem necem strinxisse? Illum magis homicidam profecto q filium ratione sane
primi principij; auctoramenti deliberationisq omnes homines si uera fateri uelint
uno ore unaq sententia iudicarent. Tu mi Laurenti hac in causa ita agas uelim:
ut ab uniuersis hominibus plus apud te societatis humanę salus: q nō nullorum homi-
num ualere gratia uideatur. Vale perpetuo felix: & me ut soles ama. Raptim
Romę tertio idus februarij.

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. δ΄ σημ. 1).

ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

διδάσκοντος ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ξενῶνος.

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. κγ').

ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

κατὰ τὸν Παῦλον Ἰόβιον.

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. ξγ').

ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Δομινίκου Ghirlandajo.

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. ξγ').

ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μεδιολάνου

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. ξδ΄).

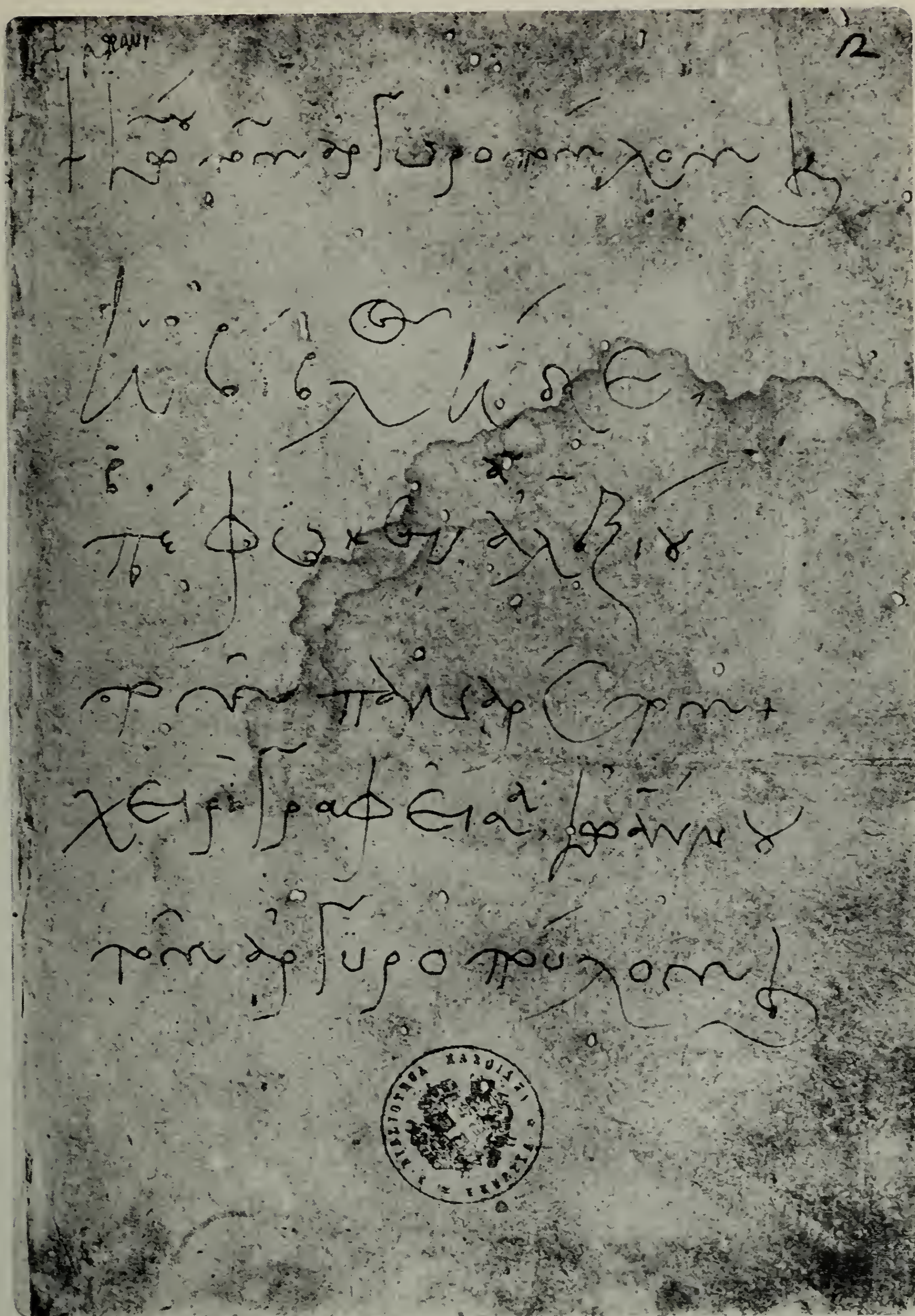

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΟΥ ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ 407 φ. 2α

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. πϛ').

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΟΥ ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ 407 φ. 8α.

(Ἴδε Εἰσαγωγῆς σ. πζ').

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΚΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΟΝΩΔΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΝ

Φεῦ· εἰ δὲ δὴ φύσεις ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλαις τύχαις λίθων ἠλλάξαντο φύσιν, μῦθος μὲν ἂν καὶ οἱ τῶν μύθων φαῖεν πατέρες, αὐτὸς δὲ ἄντικρυς λίθος τῇ παρούσῃ γέγονα ξυμφορᾷ. Ὦ πάθους, παντὸς μὲν ἀψαμένου ψυχῆς, μηδενὸς δὲ ἐλάττονος τῶν ὅσα καὶ πλάττειν ἄν τις ἐθέλοι, μὴ ὅτι καὶ γένοιτ' ἄν. Ἐχρῆν μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι τινὰ ἢ γεγονότα μὴ τοσούτοις

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Παρισιακῷ 1191, φ. 14^{β} - 16^{α}, αἰῶνος ιε' (N), Παρισιακῷ 817, φ. 146^{β}-148^{β}, αἰῶνος ις' (Π), Βατικανικῷ 1098A, φ. 121^{α}-123^{β}, αἰῶνος ις' (B), Ἀμβροσιακῷ M 41 sup. φ. 46^{α}-50^{α}, αἰῶνος ιε' (A), Μαδριτείῳ 115 (4636), φ. 156^{α}-159^{β}, αἰῶνος ιε' (M).
Ξ=ἅπαντες οἱ κώδικες.

Ἐπιγραφὴ Τοῦ σοφωτάτου - Παλαιολόγου ΝΠΒΑ : Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου μονῳδία εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην M. Ἐν τῷ B ἄνω νεωτέρᾳ χειρὶ καὶ τάδε: Jesus Christus Rex :- + Egregii ac praeclarissimi doctoris dn̄i Johannis argiropuli constantinopolitani oratio in serenissimum imperatorem Johannem paleologum Oratio funebris :-

1. Φεῦ ΝΠΒΜ: εῦ A   3. ξυμφορᾶ ΝΠΒΑ: συμφορᾶ M
4. μηδενὸς ΝΠΒΜ: μὴδενὸς A   5. ἐθέλοι ΝΒΑΜ : ἐθέλου Π
μὴ ὅτι ἔγραψα: μηότι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μὴότι M: μηότι ΝΠΒΑ   6. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ Ξ   τὴν ἀρχὴν ΠΑ: τηναρχὴν NB: τηναρχὴν M

ἐντυγχάνειν κακοῖς. Ἔπεισι γάρ μοι πολλάκις, τοσαῦθ' ὁρῶντι περὶ τὸν βίον δεινὰ μηδέν τε εἶναι τῶν ἱσταμένων καὶ ὃ φανὲν αὐτίκα μὴ λέλυται, μάτην οἴεσθαι ταυτὶ πάντα καὶ ὡς ἔτυχεν εἶναι· καὶ εἰ μὴ λόγος παρῆν, ᾧ δεῖ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς δημοκριτείοις ἐκείνοις ἀτόμοις, πάλαι ἂν ἔξω λόγων καὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐφερόμην διακοσμήσεώς τε καὶ τάξεως.

Ὦ πόσαι μὲν ᾠδαὶ θρήνων, πόσαι δὲ γεγόνασιν οἰμωγαί, ὅτε παρῆν καὶ εἰς ὃν ὁρᾶν εἴχομεν καὶ ὃς περιὼν πᾶσαν ἡντινοῦν ἡμῖν διέλυε ξυμφοράν. Νυνὶ δέ, ἀπελθόντος ἐκείνου καὶ μηκέτ' ὄντος, εἰς τίνα μὲν ἀποβλέπειν ἐξέσται, τίς δὲ ὁ κουφίσων τὴν ξυμφοράν; Ποῖος δὲ ὅρος θρήνων ἢ τί δακρύων κείσεται μέτρον; Ἦ που Νιόβης μὲν ἔσται δάκρυα καὶ ὅσα πηγὰς δακρύων ἀφίησι, θρῆνοι δὲ ἀηδόνος καὶ ἣν ἠδίκησεν ὁ Τηρεύς.

Νῦν ἡμῖν ὁ πάντα ἄγων καὶ φέρων χρόνος αὐτὴν ἐπέθηκε φέρων τὴν κορωνίδα τῶν ξυμφορῶν. Οὔτε γὰρ ἡμῖν ἐλπὶς ἔτι παθεῖν εὖ, οὕτω τῶν πραγμάτων ἀπολωλότων, καὶ τὸ σώζεσθαι δὲ οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ θεός τις ὥςπερ ἐκ μηχανῆς τινος παρακύψειε. Νῦν πάντα μὲν πέπτωκε τὰ τῶν Ἑλλήνων σεμνά, ἐλπὶς δὲ ἐξέπτη οὐδὲ πίθου ὑπὸ χείλεσιν ἔμεινεν, Αἰδὼς δὲ καὶ Νέμεσις προλιπόντ' ἀνθρώπους εἰς Ὄλυμπον ᾤχοντο. Νῦν γένος μὲν ὁτιοῦν βαρβάρων φαιδροὶ καὶ ὅσοι τοῖς ἡμετέροις πολέμιοι, κατηφεῖς δὲ ἡμεῖς καὶ κατεπτηχότες τῷ φόβῳ καὶ οἵους ἂν ἐν κλυδωνίῳ κυβερνήτης ἐάσοι χειμαζομένους. Ὦ φήμης, ἣ διὰ

1. τοσαῦθ' ΝΠΒΑ: λείπει Μ ὁρῶντι ΝΠΒΑ: ὁρῶντι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὁρῶντα 2. μηδέν τε ΜΠΒΑ: μηδε τε Ν
3. αὐτίκα ΝΠΒΑ: αυτικα Μ 5. δημοκριτείοις ΝΠΒΑ: δημοκριτείοις (τὸ πρῶτον δημοκρατείοις) Μ 9. ξυμφορὰν νυνὶ ΠΒΑΜ: ὕμφορὰν ὕνὶ κενῶν μενουσῶν τῶν θέσεων τοῦ ξ καὶ ν Ν
11. ξυμφοράν ΠΒΑΜ: ὕμφοράν Ν ποῖος ΠΒΑΜ: ποίος Ν
15. ξυμφορῶν ΠΒΑΜ: ὕμφορῶν Ν 20. προλιπόντ' ΝΒΑ: προλιπὸντ' Π: παραλιπόντ' Μ 22. κατεπτηχότες ΝΒ: καταπεπτηχότες ΠΑΜ 23. ἐάσοι χειμαζομένους ΝΠΒΑ: χειμαζομένους ἐάσοι Μ ἣ ΠΒΜΑ: ἢ Ν

πάσης γῆς καὶ θαλάττης διήκει κτείνουσά τε καὶ κατατέμνουσα τὰς τῶν Ἑλλήνων ψυχάς, οἵ, ζῆν οἰόμενοι πρότερον καὶ φωτὸς ἀπολαύειν ἡδέος, νυνὶ τεθνάναι δοκοῦσι καὶ μηκέτ' εἶναι, πεπόνθασί τε οἷον οἱ βληθέντες σκηπτῷ. Ἕκτωρ μὲν οὖν τῆς Τροίας ἀστραβὴς κίων ἐξύμνηται τῷ τοῦ Μέλητος. Ἑστάναι γάρ φησι τὸ Ἴλιον ἑστῶτος ἐκείνου πεπτωκέναι τε αὐτίκα πεσόντος· *οἷος γάρ σφιν ἔρυτο πύλας καὶ τείχεα μακρά.* Σοῦ δέ, μέγιστε βασιλέων, ἐξ ἀνθρώπων οἰχομένου καὶ μηκέτ' ὄντος, οὐ μία πόλις οὐδ' ἔθνος ἕν, ἀλλ' Ἑλλήνων ἅπασαι πόλεις καὶ γένη πάντα τὰ τῶν ἡμετέρων ἐπ' οὐδενὸς αὐτίκα μάλα βεβήκασιν ἀσφαλοῦς, σείεταί τε πάντα πόλεων τείχη καὶ πεσεῖν ἤδη δοκεῖ καὶ δουλεύειν βαρβάροις.

Ἔδει δή, πρὶν ἢ τοσούτου πάθους ἀνίαν αἰσθέσθαι καὶ τοσαύτην ἡμᾶς Ἰλιάδα περιεστηκέναι κακῶν, προαπελθεῖν καὶ μήτε τοσούτων ἀγαθῶν ἐστερῆσθαι γευσαμένους μόνον μηδὲ γενομένους ἐκείνων διακορεῖς, μήτε μὴν ἅπαντα προσδοκᾶν ὅσα στρατὸς ἐν μάχῃ πεσόντος τοῦ στρατηγοῦντος ἢ ὅσα πόλεις ὧν πέπτωκε τείχη, τῶν πολεμίων ἐπιπεσόντων αὐτοῖς ὅπλοις καὶ αὐτῷ θυμῷ καὶ πυρί. Ἦν ἄρ' ἐκεῖνα πάντα ὀνείρατα, μικρόν τε εὐφράναντα

1. θαλάττης ΝΒΑΜ: θαλάσσιτης Π 2 τῶν ΠΒΑΜ: τῶ Ν 3. νυνὶ ΝΠΒΑ: νῦν Μ τεθνάναι ΠΑ: τεθνᾶναι ΝΒΜ 5. κίων ΝΠΒ: κίων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κύων ΑΜ ἑστάναι Μ: ἑστάναι τε Α: ἑστάναι τὲ ΠΝΒ 6. ἴλιον ΠΒΜ: ἵλιον Α: ἥλιον Ν τε Α: τὲ ΝΠΒΜ οἷος ΠΒΑ: οἶος ΝΜ 8. μηκέτ' ὄντος Α: μηκέτ' ὄντος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐόντος Μ: μηκετό..τος Β: μηκέτο(τὸ πρῶτον μὴκετο) τος τῶν μεταξὺ διεξεσμένων Π: μηκέ μένοντος κατόπιν χώρου κενοῦ Ν 9. ἑλλήνων ΝΠΒΜ: ἑλήνων Α τὰ ΑΠ: λείπει ΝΒΜ 14. κακῶν περιεστηκέναῖ ΝΠΒ: περιεστηκέναι κακῶν Μ: περιεστηκέναι Α

15. γευσαμένους μόνον ΒΑΜ: μόνον[β] γευσαμένους[α] Ν: μόνον γευσαμένους Π μηδὲ ΝΑ: μὴδὲ ΠΒΜ 17. στρατηγοῦντος ΝΠΒΑ: στρατηγοῦτος Μ 19. ἄρ' ΝΠΒΑ: ἂν Μ μικρόν τε ΑΜ: μικρὸν τὲ ΝΠΒ

χρόνον ἔπειτ᾽ ἀπέπτη καὶ τὴν ἐφ᾽ αὐτοῖς ὅτι περ ᾤχετο λύπην οὐ μετρίαν καταλιπόντα. Λέγω δὲ ὅσα περ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ γένος ἅπαν Ἑλλήνων εὖ αἰεὶ διετέλει ποιῶν ὁ μέγιστος βασιλεύς, τοῦτο μὲν τὴν μεγίστην ταυτηνὶ τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον σώζων, μηδ᾽ ἀναπνεῦσαι οἵαν τε οὖσαν, μὴ ὅτι περ ἑαυτοῖς ὁτιοῦν ἄξιον ἐν καλῷ τῳ σχήματι διαπράξασθαι καὶ ναυσὶ καὶ ὅπλοις καὶ στρατιώταις καὶ τείχεσιν, ἃ κάλλει τε ὁμοῦ καὶ μεγέθει καὶ τῷ πείρας ἡστινοσοῦν πολεμίων κρείττω κατεσκευάσθαι κοσμεῖ τε ἅμα καὶ σώζει τὴν πόλιν καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ὅση τις τοῦ βασιλέως δηλοῖ, τοῦτο δ᾽ Αἰγαῖον καὶ τἆλλα πλέων πελάγη καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ μετρίως ὡς ἄν τις εἴποι διῃρημένην καὶ στασιάζουσαν, φρονήσει καὶ ὅπλοις ῥᾷστα παραστησάμενος καὶ πᾶσαν ὑφ᾽ αὑτῷ ποιησάμενος. Ὦ πόσα μὲν ἀπ᾽ ἐκείνης ὁ βασιλεὺς ἡμῖν ἔστησε τρόπαια, ὅπως δὲ ἄγαν ἡμέρως τοῖς πολεμίοις ἐχρήσατο, τοσοῦτο φαύλου παντὸς φανεὶς κρείττων ἢ τοῦ δοκεῖν ἀμηγέπῃ χαρίζεσθαι τῷ θυμῷ, ὅσον ἐκείνους ἐνίκα τοῖς ὅπλοις. Οὐ γὰρ ᾤετο πρὸς βασιλέως Ἕλληνος εἶναι, νικῶντα τοὺς πολεμίους, αὐτὸν ἥττω γενέσθαι θυμοῦ, οὐδ᾽ οἷς βαρβάρων καλῶς ποιοῦντες ὑστερίζουσιν Ἕλληνες, τούτοις ἴσον ἐκείνοις ἢ μᾶλλον ὀφθῆναι χρώμενον. Ταῦτά τοι σοφίᾳ μὲν καὶ ὅπλοις ἀρχήν, φιλανθρωπίᾳ

2. καταλιπόντα ΝΒΑΜ: καταλίποντα Π 3. εὖ αἰεὶ ΠΒΑ: εὖ ἀεὶ Ν: εἶναι ἢ Μ 4. σώζων ΒΠΑΜ: σῶζων Ν μηδ᾽ ἔγραψα: μὴδ᾽ Ξ 5. οἵαν Μ: οἵάν ΝΠΒΑ μὴ ὅτι ἔγραψα: μὴότι Π: μηότι ΝΒΑΜ 6. τῳ Β: τω Π: τῷ ΝΑΜ 7. κάλλει ΝΒΑΜ: κάλλα Π πείρας ΝΠΑΜ: πείρας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πεῖρας Β 8. κατεσκευάσθαι ἔγραψα: κατεσκευάσθαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κατεσκευᾶσθαι Μ: κατεσκευᾶσθαι ΝΠΒ: κατασκευάσθαι Α 10 τἆλλα ἔγραψα: τ᾽ἄλλα Α: τἄλλα ΝΠΒΜ 15. κρείττων ΝΠΑΜ: κρείττων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κρεῖττον Β 16. ἐκείνους ΝΠΒΜ: ἐκίνους Α 17. τοὺς ΝΒΑΜ: τοὺς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τοῦς Π 20. ταῦτά ΝΠΒΑ: ταῦτα Μ

δὲ καὶ τὴν παρὰ τῶν πολεμίων εὔνοιαν αἰεὶ προςεπεκτᾶτο, ἡδὺς μὲν καὶ τοῖς ὅλοις οὐκ ἀνιαρὸς οὑτωςὶ, φοβερὸς δὲ ἐκείνως οὐχ ἧττον ἤ περ ὁ Πηλέως φαινόμενος. Χωρὶς δὲ ἐκείνων, ὅσας ὑπερορίας τὰς μὲν διὰ γῆς, τὰς δὲ διὰ θαλάττης ὑπέστη, πονῶν μὲν αἰεὶ, μηδενὸς δὲ ἀφιστάμενος τῶν ὅσα πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν τείνει καὶ ὧν αὐτῷ μὴ πραχθέντων οὐδὲ τὸ ζῆν ἡγεῖτο καλὸν, ἐλάττους ἂν ὀφθεῖεν, οἶμαι, τοῦ ἐγχειρήματος, εἰ ξυνελθόντες ἅπαντες εἰς ταὐτὸν τετολμηκότες εἶεν ἁπάσας πειρᾶσθαι λόγῳ διεξελθεῖν ἢ κατ' ἀξίαν πως ἐξυμνῆσαι.

Ὦ χρόνων ἐκείνων, οἳ τοιοῦτον ἡμῖν ἡγεμόνα καὶ κοινὸν πρύτανιν τὸν βασιλέα καλῶς ποιοῦντες ἀνέδειξαν. Οὐ γὰρ τοῖς μὲν ἐνευδοκιμῶν ἦν, τῶν δ' ὥςπερ ἄπειρος ἥπτετο, ἢ τὰ μὲν ποιεῖν ἠναγκάζετο, τὰ δὲ προεῖτο τῶν ἀναγκαίων· ἀλλὰ πάντα ἅμα καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ποιῶν διετέλει καὶ ὡς ἄν τις ἐκείνων ἓν οὐδὲ εἷς. Ὦ κοινῆς εὐζωίας ἐκείνης, ᾗ τότε μὲν ἀγαθῇ τύχῃ ξυνῆμεν ἅπαν γένος Ἑλλήνων, νυνὶ δὲ ἀφαιρεθέντες ἐκείνης φθονερῷ τινι δαίμονι οὐ πολλῷ τῶν οὐκέτ' ὄντων διενηνόχαμεν. Ἦ οὐκ ἄντικρυς ἐκείνοις ἐοικέναι δοκοῦμεν, ψυχὴν ἣν εἴχομεν μίαν, τὴν τοῦ

1. αἰεὶ ΠΒΑΜ: ἀεὶ Ν προςεπεκτᾶτο ἔγραψα: προςεπικτᾶτο Μ: προςεκτᾶτο ΝΠΒΑ 2. ἀνιαρὸς ΝΒΑΜ: ανιαρὸς Π 5. αἰεὶ ἔγραψα: ἀεὶ Ξ δὲ ΝΠ: λείπει ΒΑΜ 7-8. ξυνελθόντες ΠΒΑΜ: ὔνελθόντες μένοντος κενοῦ χώρου διὰ τὸ πρῶτον γράμμα Ν 8. ταὐτὸν Ν: ταυτὸν ΠΒΑΜ 9 πως ΠΒΑΜ: π μένοντος χώρου κενοῦ διὰ τὰ λοιπὰ γράμματα Ν 10. χρόνων ΠΒΑΜ: χρόν$\overset{ω}{ο}$ν Ν τοιοῦτον ΠΒΜ: τοιὄῦτον Ν: τοσοῦτον Α 12 ἐνευδοκιμῶν ἔγραψα: ἐναδοκιμῶν ΝΠΒΑ: εὐδοκιμῶν Μ δ' ὥςπερ Μ: δὲ ὡς ΝΠΒΑ 13. δὲ προεῖτο ΝΠΒ: δὲ ποιεῖτο Α: δ' ἐποιεῖτο Μ 14. ὑπερβολῆς ΝΒΑΜ: ὑπερβολῆς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπερβολῆς Π ὡς ἄν τις ΝΠΒΑ: ὡσάντις Μ εἷς ΒΑΜ: εἶς Ν: εἰ Π 15 ξυνῆμεν ΠΒΑΜ: ξανῆμεν Ν 18. τὴν ΝΒΑΜ: τῶν Π

βασιλέως φημὶ πρόνοιαν, ἀπολωλεκότες, μᾶλλον δ' ἐκεῖνον αὐτὸν, ὃς ἦν ἡμῖν ἀντὶ πάντων ὧν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἀγαθῶν;

Οὐ γὰρ δι' αὑτὸν, ὡς ἔοικεν, ἄρχειν ἡρεῖτο, οὐδ' ὥςπερ ἕρμαιον τῇ τύχῃ τὴν δυναστείαν εὑρὼν, ἐν βασιλείας προσχήματι τυραννικῶς ἐχρῆτο τοῖς ὑπηκόοις, ἀλλὰ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον ἐν νῷ λαβὼν τοῦ θείου Πλάτωνος λόγον, ὃς τότε δή που τὰς πόλεις εὖ ἕξειν, ὅτε βασιλεύσουσιν οἱ φιλόσοφοι ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσουσιν, ἀπεφαίνετο, οὐκ ᾤετο δεῖν βασιλεύειν μὲν, μὴ φιλοσοφεῖν δὲ τὸν οὐκ ἐκ διαδοχῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἀρετὴν πρωτεύειν λαχόντα. Τῷ γὰρ ἑτέρῳ πρὸς θεοῦ βασιλεὺς διοίσει τυράννου, εἰ καὶ πρὸς ἀμφοῖν οὐκ εὖ ὁμοίως ταῖς πόλεσι γένοιτο; Βασιλείας μὲν γὰρ ἔργον καὶ τέλος τοὺς ὑπηκόους εὖ ἔχειν παρασκευάζειν, τυραννίδος δὲ τοὐναντίον. Εἰ δὴ φιλοσοφίας ἐκεῖνο χωρὶς βασιλεία ποιεῖν οὐ δεδύνηται, πῶς οὐκ ἄντικρυς ἄνευ φιλοσοφίας βασιλεία τυραννίδι ταὐτόν;

Οὐκοῦν φιλοσοφεῖν ὁ πάντα ἄριστος ἐκεῖνος ἔκρινε δεῖν καὶ δυοῖν ἐκείνοιν, φιλοσοφίᾳ καὶ βασιλείᾳ, ἣν ἑωρῶμεν ἀρχὴν σὺν ἁρμονίᾳ ξυνέθηκε μουσικῇ, δι' ἧς ἐσώζετο μὲν ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἑστία, ἐσώζοντο δὲ καὶ ὅσαι νῦν ὑφ' αὐτὴν καὶ χῶραι καὶ πόλεις καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων φωνὴ καὶ ἅπαν ἔθος καὶ νόμος πάτριος. Οὑτωσὶ δὲ ἄρα πᾶν εἶδος φιλοσοφίας τῷ βασιλεῖ τελείως κατώρθωτο καὶ ὡς οὐδενὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν, ὥςτε ἐξεῖναι πάνθ' ὁντινοῦν μηδὲν ὑποστειλάμενον λέγειν, ὡς, εἴπερ ἔξω βασιλικῶν φροντίδων καὶ στρατηγικῆς τέχνης ὁ τοῦ βασιλέως ἦν νοῦς, οὐδὲν ἔλαττω τοῖν φιλοσόφοιν καὶ ὅσοι κατ' ἐκείνους ἴσχυσεν ἂν, ὁπότε νῦν δι-

1. ἀπολωλεκότες NΠBA: ἀπολελωκότες M 2. ἂν NΠBA: ἀν M 3 αὐτὸν NBAM: αὑτὸν Π ᾑρεῖτο ΠBAM: ἡρεῖτο N 5. ὑπηκόοις NΠBA: ὑπηκόοις μετὰ πολεμίοις διαγεγραμμένον M 8. ᾤετο ΠBAM: ωετο N βασιλεύειν NΠBA: βασιλεύειν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος βασιλεῦσαι M 15. ταὐτὸν ἔγραψα: ταυτὸν Ξ 25. νῦν ΠBAM: νῦ N

κάζων μὲν τοὺς οἰκείους, μαχόμενος δὲ τοῖς βαρβάροις, τό γ' ἐκείνων τὰ δεύτερα δύνασθαι λαμβάνειν οὐκ ἀφῃρέθη.

Ὦ ξυνουσιῶν ἐκείνων, ὧν αὐτὸς αἰεί τι πλεῖον λαμβάνων ἢ διδοὺς καὶ ἀκούων ἢ λέγων ἐξῄειν. Ὦ γλώττης ἐκείνης, τῇ Νέστορος ἐοικυίας. Ὦ πάντα φέρων χρόνος, οἷον ἀπήνεγκας ἀγαθὸν, οἵαν ἰδέαν ἀπέκρυψας, οἷον ἐξεῖλες κοινὸν τοῖς Ἕλλησιν ὀφθαλμόν. Ὦ τῆς Ἑλλάδος ἥλιε βασιλεῦ, ποῖ ποτε γῆς ἔδυς, λιπὼν ἡμᾶς ἐν νυκτομαχίᾳ δεινῇ, καθ' ἣν καὶ βάλλομεν καὶ βαλλόμεθα; Ὦ πάντα ἡμεῖς δυστυχεῖς, ποῦ νῦν πραγμάτων ἑστήκαμεν, ἢ ποῖ πρόεισι τὰ ἡμέτερα; Ἦ που πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἃ λαβὼν ᾤχετο καὶ τὸ θαρρεῖν ἡμᾶς ἔχειν περὶ τῶν ὅλων ὁ βασιλεὺς προςαφείλετο, καὶ γέγονε τῷ ὄντι οἷον εἰ πάντα ξυντεθνήκει τῷ βασιλεῖ. Τίς ἄρα, τίς ἀρκέσαι τοσούτῳ πένθει δυνήσεται, ἢ πῶς ἂν ἀξίως τουτὶ τὸ κοινὸν ἀνακλαύσεται πάθος; Νῦν ἔδει γῆν μὲν ἅπασαν κατασείεσθαι, ἥλιον δὲ νεφέλαις καλύπτεσθαι, ἀστέρας δὲ, τὸν σφῶν αὐτῶν χῶρον λιπόντας, εἰς γῆν φερομένους ἐπείγεσθαι. Οὐ γὰρ ἐπὶ Φαέθοντι τότ' ἐχρῆν μᾶλλον ἢ νυνὶ τοιαῦτα τὴν οἰκουμένην παθεῖν. Νῦν ὥρα ξυναυλίαν ξυστησαμένους τὰς ἑαυτῶν ἡμῶν ἅπαντας ὀδύρεσθαι τύχας. Οὔτε γὰρ ἡμῖν ἕτερον ἐν οὐδὲν οὕτως ἔχουσι λείπεται, τό τε χρῆμα τοιοῦτον οἷον οἰμωγὰς κινεῖν ὅσαι ὧραι καὶ δάκρυα.

---

1 γ' M: γε ΝΠΒΑ 2. ἐκείνων ΝΠΒΑ: ἐκείνων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐκείνοιν M δύνασθαι ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΒΑ: δύνασθαι πρόςθετον ἄνωθεν M 3 αἰεὶ ΠΒΑΜ: ἀεὶ Ν 12. τῷ ὄντι ἔγραψα: τῷόντι Π: τῷόντι Ν: τωόντι ΒΑ: τωόντι M εἰ πάντα ΝΒΑΜ: ἁπάντα Π ξυντεθνήκει ΠΑΜ: ξυνετεθνήκει ΝΒ 13. (δὶς) τίς ΝΜ: τὶς ΠΒΑ 18. ξυναυλίαν ΝΒΑΜ: ξυραυλί Π 21. Μετὰ τὴν λέξιν δάκρυα ἕπονται τάδε Τέλος τῆς μονῳδίας A: λείπουσι ΝΠΒΜ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΕΛΘΟΝΤΑ ΕΚ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΛΑΒΟΝΤΑ ΤΑ ΣΚΗΠΤΡΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΟΣ

Χαίρω μέν, ὦ θειότατε βασιλεῦ, ὁρῶν σε τὸν πάντ' ἄριστον ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καθήμενον καὶ ὃ δίκαιόν τε ἅμα καὶ τοῖς ἡμετέροις οὐ μέσως συνοῖσον πράγμασι καλῶς ποιοῦν εἰς ἔργον ἐκβεβηκέναι, τό τε ὑπήκοον ἅπαν, ὥςπερ τινὸς αὐτοῖς ἐκ μηχανῆς θεοῦ παρακύψαντος, παιᾶνας ᾄδειν καὶ δημοσίᾳ πανηγυρίζειν τώ τε χεῖρε κροτεῖν πολλάκις ὑφ' ἡδονῆς ὡς πρὸς τρόπου τοῖς ἀθυμοῦσιν, εἴ τι περ αὐτοῖς ἐξαίφνης καὶ ὥςπερ ἐξ ἀφανοῦς γένοιτ' ἂν οὐ τῶν μετρίων χρηστῶν. Γέγονε γὰρ τῷ ὄντι οἷον εἰ, μηδὲ σωτηρίας τυχεῖν ἐλπίζοντες, εἶτα καὶ ὑπερφρονεῖν

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Παρισιακῷ 1191, φ. 16^{α} 20^{β}, αἰῶνος ιε' (N), Παρισιακῷ 817, φ 149^{α}-157^{α} αἰῶνος ις' (Π), Βατικανικῷ 1098^{A}, φ 123^{β}-132^{α}, αἰῶνος ις' (B) 'Αμβροσιακῷ M 41 sup. φ. 50^{α}-63^{β}, αἰῶνος ιε' (A), Μαδριτείῳ 115 (4636), φ 143^{α} - 147^{α}, αἰῶνος ιε' (M).

Ξ=ἅπαντες οἱ κώδικες.

'Επιγραφὴ 'Ιωάννου - ἀποθανόντος M: Παραμυθητικὸς τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον ἐπὶ τῶ θανάτω τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως 'Ιωάννου τοῦ Παλαιολόγου NΠBA. 'Εν δὲ τῷ B καὶ λατινιστὶ νεωτέρᾳ χειρὶ Ejusdem in Constantinum imperatorem consolatoria.

1. Χαίρω NΠBM: αίρω A πάντ' M: πάντα NΠBA

4. ὥςπερ τινὸς ἔγραψα: ὥςπέρ τινος Ξ 5. ᾄδειν ΠBAM: ἄδειν N 6. τώ NΠBM: τώ ἐκ τῶ A 8. τῶ ὄντι N: τῶόντι Π: τωόντι BAM 9. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ NΠBA: μὴ M σωτηρίας ἔγραψα: σρὶ ας NΠB: 'σρίας A: διορίας M

οἷοί τε ὄντες τοὺς πολεμίους ὤφθημεν καὶ ὥςπερ εἰ μηκέτ' ὄντες αὖθις γεγόναμεν. Καὶ χάρις θεῷ μὲν οὑτωσὶ περὶ τῶν ἡμετέρων βουλευσαμένῳ, σοὶ δὲ αὐτῷ τοσαύτης ἡμῖν αἰτίῳ τύχης γεγενημένῳ· ἀνιῶμαι δὲ ὅμως, καὶ οὐκ ἄνευ ἀνίας, ὡς ἔοικεν, ἡ νῦν ἡμῖν ἡδονή. Πλάτων δὲ αὐτὸς εἰ παρῆν, οὐχ ὅπως ἐκ μιᾶς κορυφῆς οἶμαι ξυνῆφθαι δύ' ὄντε ταυτὶ, ἀλλὰ καὶ ἅμα ἐθέλειν ἔστιν ὡς παραγίνεσθαι τοῖς αὐτοῖς εἶπεν ἄν, καὶ οὐκ ἐκείνως μόνον τὸν θεὸν αὐτὰ διαλλάξαι. Ἀνία δὲ ἡμῖν ὅτι περ αὐτὸς οὐκ ἄνευ ἀνίας οὐδὲ δακρύων εἶ, ἀλλὰ θρηνεῖς, οἴμοι, τὸν μέγιστον βασιλέα, οὐκ ἀδελφοῦ περὶ σὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ πατρὸς φίλτρον ἐπιδειξάμενον, ᾧ μὴ ξυνών τε αὐτὸς ἐχαλέπαινες καὶ νῦν οὐκ ἔχων οὐκέτ' ὄντα ὁρᾶν, δακρύεις μὲν οὐ μετρίως, σιγᾷς δὲ ἀφθόνως, μεῖζον ἢ φθέγξασθαι τὸ πάθος οἰόμενος. Ξυμβαίνει δέ σοι ταυτὶ μετὰ πολλοὺς καὶ θρήνους καὶ δάκρυα, ὁρῶντι μὲν ἐς ἡμᾶς ὥςπερ τινὰς υἱεῖς ὀρφανοὺς, τοῦ φύσαντος αὐτοῖς οἰχομένου, πολλοῖς τε ἄλλοις καὶ δὴ καὶ τῇ σκευῇ τὴν ὀρφανίαν δηλοῦντας, βλέποντι δὲ καὶ ἐς ἣν ἐκεῖνος ἔσωζε πόλιν, ἐοικυῖαν σώματι τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκοπέντι ἢ πόλει μᾶλλον ἧς κατασείεται τείχη. Αὐτός τε οὗτος ὁ χῶρος, τό τε βῆμα τουτὶ καὶ ὁ βασίλειος θάλαμος ἀναμιμνήσκει χρόνων ἐκείνων, οἷς τῷ μεγίστῳ ξυνὼν βασιλεῖ τῶν μὲν ἤκουες, τὰ δ' αὐτὸς ἔλεγες, οὐκ ἀηδῶς θαυμαζόμενος.

1. οἱοί NBM: οἱοι A: οἱον Π ὥςπερ εἰ ΝΠΒΑ: ὡςπερεὶ Μ 3. αἰτίω τύχης ΝΒ: αἰτίω ΠΑ: εὐτυχίας αἰτίω Μ 6 δύ' ὄντε ΠΒΑΜ: δύοντε Ν 7. παραγίνεσθαι ΝΠΒΑ: γενέσθαι Μ οὐκ ἐκείνως ΝΑ· οὐκ ἐκείνως (ἐξ ἐκεῖνως) Β: οὐκ ἐκεῖνως Π: οὐκ ἀκείνως Μ 8. αὐτὰ ΠΒΑ: αὐτ μένοντος εἶτα κενοῦ χώρου Ν: λείπει Μ δὲ ΝΠΒΑ: δ' Μ 9. εἶ Μ: λείπει ΠΝΒΑ τὸν μέγιστον ΠΝΒΑ: λείπει Μ 11. ξυνών τε ΠΑΜ: ξυνὼν τὲ ΝΒ οὐκ ἔχων ΠΝΒΑ: λείπουσι Μ 14. πολλοὺς ΝΠΒΑ: ποὺς Π καὶ (θρήνους) ΠΝΒΑ: λείπει Μ 14-15. ὥςπερ τινὰς Π: ὥςπέρ τινας ΝΒΑΜ 17. ἐς ΝΠΒΑ: εἰς Μ 18. ἢ ΠΝΒ: ἢ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ᾗ Μ: ἢ Α 19. ἀναμιμνήσκει ΝΒΑΜ: ἀναμημνήσκει Π

Ἐγὼ μὲν οὖν ᾤμην ὀψὲ γοῦν τοὺς ἡμετέρους δακρύων πεπαῦσθαι καὶ τέλος ἤδη ταῖς οἰμωγαῖς ἐπιθεῖναι· τὸ δὲ ἄρ' οὐχ οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ πᾶν μᾶλλον ἤ περ ἐκεῖνο. Σοῦ γὰρ ἐκεῖνον δακρύοντος οὐκ ἔστιν ὃς οὐκ οἰμώξεται, οὐδὲ πηγὰς ἀφήσει δακρύων, τοῦτο μὲν μεμνημένος ἐκείνου καὶ ὅσα πέπονθεν εὖ, τοῦτο δὲ μὴ οἷός τ' ὢν ἀλγοῦντί σοι καὶ παθαινομένῳ μὴ ξυναλγεῖν. Οὐ μὴν ἄχρι παντὸς, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐδὲ δίκαιον ὅλους οὕτω γεγονότας τοῦ πάθους ξυναυλίαν ἑτέραν αὖ πάλιν ξυστησαμένους ὀδύρεσθαι, ἀλλ' ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ τοῦ κρείττονος γενόμενοι σχήματος, τὸν μέγιστον ὡς οἷόν τε βασιλέα νυνὶ παραμυθησώμεθα. Ἄλογον γὰρ ἂν εἴη καὶ λόγου πόρρω παντὸς αὐτὸν μὲν οἷς ὁρᾶτε τὴν ἀθυμίαν ἡμῖν διαλῦσαι, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς μηδ' ὁντινοῦν αὐτῷ λόγον παραμυθίας ἀντιπροςάξαι, καὶ χαίρειν μὲν ὅτι περ εὖ ἐξαίφνης καὶ παρ' ἐλπίδα πεπόνθαμεν, μὴ κήδεσθαι δὲ ὅπως ὁ εὖ ποιήσας μὴ ἀνιῷτο, ἀλλ' ἀγαπᾶν εἰ ξυναλγοῦντες ἐκείνῳ μόνῳ ὀφθείημεν. Χωρὶς δὲ ἐκείνων, Ἑλλήνων ἴδιον οἶμαι τὸ φιλοσοφεῖν ἐπὶ πάθεσιν, ὥςτε οὐκ ἀλλοτρίοις, οἰκείοις δὲ μᾶλλον χρησάμενοι ἐν καλῷ τοῦ σχήματος εἴημεν ἄν.

Φέρε δὴ οὖν ἄλλων μὲν ἄλλοις ἔστω λόγος, ᾗ δεδύνηται ἕκαστος· ἡμεῖς δὲ οὐχ ὅσα δεῖ οὐδ' οἷα βεβουλήμεθά τε καὶ δεδυνήμεθα λέξομεν, ἀλλ' οἷα τῷ καιρῷ προςφορώτατα γένοιτ' ἂν καὶ ὧν λεχθέντων οὔτ' ἀδολεσχίας φευξούμεθα κόρον τε οὐδένα ταῖς ἀκοαῖς προξενήσομεν.

2. οὐχ ΝΠΒΑ: οὐχ' Μ 6. οἷός ΠΝΒΜ: οἷος Α τ' Μ: τε ΝΠΒΑ ἀλγοῦντί ἔγραψα: ἀλγοῦντι Ξ ξυναλγεῖν ΝΒΑΠ: συναλγεῖν Π 8 αὖ ΝΠΒΑ. λείπει Μ ξυστησαμένους ἔγραψα: συστησαμένους Ξ 9. αὐτῶν ΝΠΒΑ: αυτῶν Μ 10. οἷόν ΝΠΒ: οἷον ΑΜ βασιλέα ΝΒΑΜ: βασιλέαν Π 12. αὐτοὺς ΠΒΝΜ: αὐτοὺς Α μηδ' Ν: μὴδ' ΠΒΑΜ 13 παραμυθίας ΠΒΑΜ: παραμιθίας Ν 14. ὁ ΠΒΑΜ: λείπει Ν 16 ἴδιον ΝΒΑΜ: ἴδιον Π 20 οὐδ' οἷα — λέξομεν ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΒΑ: πρόςθετα ἄνωθεν καὶ ἐν τῇ ᾤᾳ Μ 22 φευξούμεθα ΠΒΑΜ: φευξοῦμεθα Ν

Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς οἰχομένοις οἰμώζειν καὶ ἀνιᾶσθαι εὔλογον ἄν τῳ δόξειεν εἶναι καὶ φύσει τοῖς ἀνθρώποις προςεῖναι· φιλανθρωπίας γὰρ ἴσως ἢ ξυμπαθείας ἤ τινος τῶν τοιούτων τεκμήριον γένοιτ' ἄν. Οἱ γοῦν πολλοὶ ξυμπαθεστέρους καλεῖν εἰώθεσαν οἳ σφόδρ' ἂν ᾤμωξαν καὶ ἐδάκρυσαν καὶ τοῖς νενομισμένοις πόρρω παντὸς ἐχρήσαντο νόμου· οὓς δ' ἂν ἴδοιεν ἀδακρυτὶ τὴν ξυμφορὰν ἐνεγκόντας καὶ οἷον ἐπὶ τῷ πάθει φιλοσοφήσαντας ἐπεξέλθειεν ἂν εὐηθείας καὶ ἀναισθήτους, οἶμαί γε, νομιοῦσιν. Ἐμοὶ δὲ παντελῶς ἄλογον ἔδοξεν εἶναι καὶ πόρρω φύσεως ἀνθρωπίνης. Τό τε γὰρ ἑαυτὸν κατατρύχειν τῇ χαλεπωτάτῃ πασῶν δαπάνῃ μηδὲν ὅλως ἐξ ἐκείνης χρηστὸν ἐλπίζοντα, σφόδρα ἂν δόξειεν εὔηθες εἶναι, τό τε ἐφ' οἷς ἂν ἄλλως οὐχ οἷόν τε γενέσθαι μηδ' ἅπερ ἐφ' ἡμῖν ὄντα καὶ ἄλλως ἄν ποτε γένοιτο καταβοᾶν μὲν καὶ τύχης καὶ φύσεως, κόπτεσθαι δὲ μάτην καὶ ὀλοφύρεσθαι, μηδεμίαν ἐντεῦθεν προςδοκῶντα λύσιν δεινοῦ, μὴ ὅτι περ ἄτοπον, ἀλλ' οὐδὲ νοῦν ὅλως ἔχον ἐστίν. Ἢ τί μᾶλλον εὔλογον, ὅτ' ᾤχετό τις οἰμώζειν τε καὶ δακρύειν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὶν ἐκεῖνο ξυμβέβηκε, μᾶλλον δ' ἐξ οὗ γέγονεν ὁ μηδαμῶς ἐκεῖνο φευξούμενος; Οὐδὲ γὰρ πλέον τι τὸν φόβον ἔχειν ἔδει τῆς λύπης πλὴν εἰ μὴ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀγνοεῖν ὅλως ὁμολογήσαιμεν. Εἰ δὴ οὖν οὗτος ἑκάστῳ παρασταίη λογι-

1 - σ 25,15 Τὸ μὲν οὖν —ἀποδείξεως κρείττονι ΝΠΒΑ: λείπουσι Μ, ἀντὶ δὲ τούτων φέρονται ἐν αὐτῷ (φ 144α-β) τάδε· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τῆς παραμυθίας τοῦ λόγου εὑρήσεις εἰς τὸν ἔμπροσθεν (κώδικος φ. 148β κ. ἑ.) παραμυθητικὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως· πρῶτον δὲ οὗτος ὁ λόγος συνετέθειτο καὶ μετὰ ταῦτα ἐκεῖνος. Ὅσα δὲ ἐν τούτῳ εἴρηται, κἀκεῖ εὕρηται ἄνευ τῶν προοιμίων καὶ ἐπιλόγων· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ συμπεράσματι τοῦ λόγου φαίνεταί τις διαφορὰ ἐγράψαμεν ἐνταῦθα καὶ τὸ τέλος. 1. οἰχομένοις ΠΒΑ: εἰχομένοις Ν 3. ἤ τινος ἔγραψα: ἢ τινὸς Ξ 5. σφόδρ' ΠΑ: σφόδρα: ΝΒΑ 8. οἶμαί Π: οἶμαι ΝΒΑ 12. οἷόν ΒΑ: οἷον ΠΝ μηδ' ΠΝ: μὴδ' ΒΑ 15. οὐδὲ νοῦν ΒΑ: οὐδὲν οὖν ΠΝ 18 πλέον Ν: πλέόν ΠΒΑ 19. τὸν ΠΒΑ: λείπει Ν ἐξ ἀνάγκης ΝΒ: ἐξανάγκης ΠΑ

σμὸς, ὅτι περ αὐτὸς ἢ ὁ προςήκων οἰχήσεται καὶ διὰ ταῦτα λυπητέον ἐστὶ, τί γε ἄλλο πρὸς θεοῦ λοιπὸν ἐν τῷ βίῳ ἢ τὸ δακρύειν δήπου καὶ μηδέποτε τῆς λύπης ἀφίστασθαι; ἢ τῷ τραγικῆς σκηνῆς ἡμῖν ὁ βίος ὅλος διέστηκε, τὸ μακάριον δὲ ποῦ καὶ οὗ ἕνεκα τὴν φύσιν φιλοσοφοῦμεν ἐργάζεσθαι; Οἶμαι δὲ ἡμᾶς ἐντεῦθεν καὶ γένεσιν ἀναιρεῖν, εἰ μὴ λελήσμεθα καθ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ γάμους ποιοῦντες καὶ ὑμεναίους ᾄδοντες καὶ παῖδας ἐκεῖθεν ἔσεσθαι φανταζόμενοι ἢ καὶ εἰς φῶς ἥκοντας ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι καὶ τρέφοντες καὶ παιδεύοντες. Γενέσεως δὲ ἀνθρώπων μὴ οὔσης, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι τῶν ὄντων ὑπάρξοι, εἰ τἆλλά γε πάντα ἐκείνης οὕνεκα· οὗ τί ἄν τις ἀναπλάσαι δυνήσαιτο πλασματωδέστερόν τε καὶ ἀτοπώτερον;

Ἡδέως δ' ἂν ἐροίμην τοὺς ὅτ' ᾤχετό τις θρηνοῦντάς τε καὶ δακρύοντας πότερ', ὅτι τεθνήξεται προειδότες ἢ τότε πρῶτον μαθόντες ἀξιοῦσι δακρύειν; Εἰ μὲν γὰρ προειδότες, τί μὴ καὶ τότε θρηνοῦντες ἐτύγχανον; Τὸ γὰρ ἐν προσδοκίᾳ δεινὸν τοιοῦτον ὡς εἰ παρῆν, ἵνα μὴ λέγω δεινότερον. Εἰ δ' οὐκ εἰδότες, τί μαθόντες αὖ πάλιν τοῦ πάθους ἀφίστανται; Ἐχρῆν γὰρ μηδέποτε πάντως, εἰ διὰ τὸ μὴ μαθεῖν οὐκ ἐδάκρυον, πλὴν εἰ μὴ τὸν χρόνον αἰτιῷτό τις, ὅτι λήθης γε αἴτιος. Ἀλλ' οὐκ εὔλογον· εἰ γὰρ ἃ καλῶς εἶχε ποιεῖν δυναμένῳ, ταῦτα τῷ χρόνῳ παραχωρήσοι τις, οὐχὶ σφόδρα γε εὔηθες; Καὶ μὴν, εἰ μὲν ἀνθρώπῳ μόνον ἐνῆν τὸ λυπεῖσθαι, φιλάνθρωπον ἂν ἴσως ἦν τὸ περὶ τοὺς οἰχομένους δακρύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλοις λύπη παρὰ τὸν ἄνθρωπον, οὔτ' οἰκεῖον ἐκείνῳ γε τὸ λυπεῖσθαι, οὔτε παρὰ τοῦτο πώποτε φιλάνθρωπον εἴη γ' ἄν τι πεποιηκώς· ἄλλοις γὰρ ἂν μᾶλλον, οὐ τῷ

1. διὰ ταῦτα ἔγραψα: διαταῦτα Ξ 6. λελήσμεθα Ν: λελήμεθα ΠΒΑ 7. παῖδας ΠΝΒ: παῖδες Α 10. ἄλλο Ν: ἀλλό ΠΒΑ τἆλλά ἔγραψα: τἆλλα Α: τ'ἄλλα ΝΒ: τᾶλα Π 11. τί ΠΒΑ: τϊ Ν ἀναπλάσαι ΠΒΑ: ἀναπλασαι Ν πλασματωδέστερον ΠΒΑ: πλασματοδέστερον Ν 13. θρηνοῦντάς ΝΒ: θρηνοῦντας ΠΑ 21. τις ΠΝΒ: τὶς Α

λυπεῖσθαι δεικνύοιτ' ἂν τὸ φιλάνθρωπον. Ἀλλὰ μὴν οἰκειότερον ἀνθρώπῳ λύπης κατακρατεῖν καὶ τῶν ἀλόγων ἄλλων παθῶν ἢ τούτων ἥσσω γενόμενον ἔξω λόγου παντὸς, ἴσον δ' εἰπεῖν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκείας φύσεως φέρεσθαι. Ἔσται γὰρ οἷον εἰ τὸν ἀμείνω δοριάλωτον ὁ χείρων ἄγοι λαβὼν ἢ εἰ δοῦλος δεσπότην. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ τῶν ἀλόγων ἡ λύπη κἀκείνοις πάλαι τοῖς σοφωτέροις ξυγκατηρίθμητο, οὐκ ἔστι δ' ὅπως ποτὲ τὰ τοιαῦτα γένοιτ' ἂν ἢ τοιαῦτά γε λογικὰ, οὐκ ἂν οἰκεῖον ἀνθρώπῳ λεχθείη γ' ἂν τὸ λυπεῖσθαι, οὐδὲ λόγῳ ποτὲ χρωμένοις ἢ τοιούτοις προςεῖναι, ἕως ἂν ἕκαστον κατὰ χώραν ἰδίαν ἐστήξοι τῶν ὄντων καὶ τῆς οἰκείας φύσεως οὐκ ἐκσταίη.

Θαυμάζω δὲ, εἰ τῶν ὅσα μὲν παρ' αὐτὰ πρόςεστιν ἀνθρώποις ἐξ ἀνάγκης ἵν' ὦσι καὶ ὅπως σφίσιν αὐτοῖς ἡ περὶ λόγον ἐνέργεια γένοιτ' ἂν, ὅθεν τε τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ μακάριον δήπου περίεστι, μηδὲν οἰκεῖον ἀνθρώπῳ μηδὲ λόγου μηδενὶ μετεῖναι, κἂν ἐξ ἀνάγκης προςῇ κἂν ὑπουργῇ πως τῷ λόγῳ, νομίζομεν. Ταυτὶ δὲ αὐτίκα μάλα λόγῳ τιμήσομέν τε καὶ περιάψομεν ἀνθρώπῳ μηδὲν ἐκείνῳ προςήκοντα, καὶ ταῦτα πόρρω τὸ εὖ εἶναι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν διώκοντα. Οὔκουν νομιστέον ἀνθρώπῳ ταῦτα οἰκεῖα, οὐδ' ἡντινοῦν

1. δεικνύοιτ' ΠΝΒ: δεικνύειτ' Α   ἀλλὰ μὴν ΠΑ: ἀλλαμὴν ΝΒ: 2. ἄλλων ΒΝΑ: λείπει Π   4 τὸν ΝΑΒ: την (ὀν supra) Π
5. δοριάλωτον ἔγραψα: δορυάλωτον Ξ   7 ὅπως ποτὲ ἔγραψα: ὁπώςποτε Ξ   τοιαῦτά Β: τοιαῦτα ΠΝΑ   9. ἢ ΒΑ: ἤ ΠΝ
10. ἕκαστον ΝΒΑ· ἕκαστον Π   χώραν Α: χῶραν ΠΒΝ   ἐστήξοι ΝΒΑ: ἐστήξοι Π   13. ἐξ ἀνάγκης Α: ἐξανάγκης ΠΝΒ   ἵν' ΝΒΑ: ἶν' Π   αὐτοῖς ΠΝ: αὐτοῖς ΒΑ   14. γένοιτ' ΠΑ: γίνοιτ' ΝΒ   περίεστι ΑΒ: περιέστι Π: περιέστι Ν
15. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ Ξ   ἐξ ἀνάγκης ἔγραψα: ἐξανάγκης Ξ
16. νομίζομεν Α: νομίζωμεν Β: νομίζωμεν ΠΝ   17. τιμήσομέν ΠΝΒ: τιμήσωμέν Α   περιάψομεν ΠΑ: περὶάψομεν ΝΒ   19. οὔκουν ΝΑ: οὐκουν ΠΒ

αὐτοῖς μετουσίαν εἶναι τοῦ λογικοῦ, εἰ μὴ ὅσα γε πειθαρχεῖ τῷ λόγῳ καὶ μᾶλλον εἰ μὴ πραχθείη ἢ ἀμωσγέπως ἀνθρώπῳ γένοιτο εἶεν.

Εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἄνθρωπος θνήσκει καὶ θανὼν ὅ τι μεγίστων κακῶν ἀπαλλάττεται ἢ καὶ τὸ μακάριον τέλος ἐκεῖνο κομίζεται, τὴν εὐδαιμονίαν, τί μᾶλλον λυπητέον, ἀλλ' οὐκ οἰστέον ἢ τί δακρυτέον, ἀλλ' οὐ πανηγυριστέον, εἴ γε μὴ μέλλοιμεν ἐκείνῳ δόξειν φθονεῖν τῶν ἀπαντησαμένων χρηστῶν καὶ ὅσα οἱ τῶν ἀγαθῶν προεγένετο;

Ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔστι μὲν οὐ τῶν ἁπλῶν καὶ αὐτὸς, οὐδ' ὅσα τῶν ἑνιαίων ἁπλῶς ὄντα τῶν σφῶν αὐτῶν οὐχ ὑπομένει διάζευξιν, ἀλλ' ὅσα τῶν τῆς ὑλαίας δυάδος ὅρων ἔσω γενόμενα τοῦτο μὲν οἷς τὴν ἀρχὴν ξυνετέθη τὴν διάλυσιν εἴωθε πάσχειν, τοῦτο δ' οἷς τὰ ἀντικείμενα γέγονε τὴν ἀπ' ἀλλήλων ὑφίστασθαι φύσει τῶν ἐναντίων διάστασιν. Βίᾳ τε γὰρ ἐς γένεσιν ὁτιοῦν ἅπαν ἐλαυνόμενον τῶν ἐναντίων χωρεῖ, αὐτά τε ταῦτα ἀλλήλοις ξυνόντα οὐκ ἔστιν ὅτε σφίσιν αὐτοῖς μαχόμενα παύεται, οὐδ' ἀλλήλων ἥσσω γιγνόμενα ταῖς μάχαις οὐ περιγίγνεται. Ξυνὸς ἐνυάλιος ἐκεῖνος τῷ ὄντι καὶ τὸν κτανέοντα κατακτάς. Διὸ φθαρὲν ἅπαν ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ξυγκειμένων ἐκποδὼν γενόμενον οἴχεται καὶ γίγνεται τῶν μαχομένων ἐκεχειρία τις, μᾶλλον δὲ λάφυρόν τι καὶ ἀριστεῖον ἡ

1. λογικοῦ ΝΒΑ· λογικοῦ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λόγου Π 2. μᾶλλον ΠΒΑ: μᾶλλ Ν 4. ἐξ ἀνάγκης ἔγραψα: ἐξανάγκης Ξ 6-7. δακρυτέον ΝΑ: δαικρυτέον ΠΒ 7. μέλλοιμεν ΠΒΑ: μέλλοι μὲν Ν 8. ἀπαντησαμένων ΝΒΑ: ἀπαντήσαμένων Π ὅσα ΠΝ: ὅσά ΒΑ 9. προεγένετο Α: προσεγένετο ΠΒ: προσέγένετο Ν 10. ἁπλῶν ΝΒΑ: ἀπλῶν Π 14. ἀπ' ἀλλήλων ΠΝΒ: ἀπαλλήλων Α 15 ὁτιοῦν ΠΒΑ: ὁτιοῦν Ν 17. αὐτοῖς ΝΑ: αὐτοῖς ΒΠ 18. γιγνόμενα ἔγραψα: γινόμενα Ξ περιγίγνεται ἔγραψα: περιγίνεται ΠΒΑ: περιγΐνεται Ν ἐνυάλιος ἔγραψα: ἐνάλιος Ξ (Ἴδε Ὁ**μήρου** Ἰλιάδος Σ 309 καὶ τὸ ἀνάλογον χωρίον ἐν τῷ Παραμυθητικῷ ὑπὲρ τῆς μητρός) 18-19. τῷ ὄντι Ν: τωόντι ΠΒΑ 20. ἐκποδὼν ΠΝΑ: ἐκποδὼν ἐξ ἐκποδῶν Β 21. τις ΠΝΒ: τὶς Α

τοῦ ξυνθέτου φθορά. Οἷς γὰρ αὐτὸ μὲν οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ ξυνεῖεν ἀλλήλοις ὁποιοιςτισινοῦν δεσμοῖς, οὓς οἶδεν ἡ φύσις, τὰ ἀντικείμενα· πῶς γὰρ αὐτό τι ἂν εἴη, τῶν μορίων διεστηκότων, οἷς ὅλῳ τε αὐτῷ εἶναι καὶ ἁπλῶς εἶναι περίεστιν; αὐτὰ δὲ σφίσι μαχόμενα τὴν σὺν ἀλλήλοις οὐ φέρει δίαιταν, ἀλλ' ἔργον ἑκάστῳ τοῦ πολεμίου πεσόντος ἐστήξειν αὐτίκα μάλα χωρίς, ὁ πρὸς ἄλληλα δήπου τῶν ἐναντίων πόλεμος ἀπώλεια ἂν εἴη τοῦ ξυγκειμένου, τό τε μηκέτ' εἶναι τὸ ξύνθετον οἷον ἀνακωχαί τινες εἰκότως καὶ λάφυρα τῶν πολεμίων νομίζοιτ' ἄν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ δυοῖν ὄντοιν, εἴδους μέν, ἵν' εἴη τὸ ξύνθετον, ὕλης δ' αὖ πάλιν, ἵνα τὸ εἶδος ὑπάρχῃ, καθάπερ ἀνάγκη χαλκὸν εἶναι καὶ ξύλον, ἵν' εἴη κλίνη καὶ ἀνδριάς, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ὑφ' ἓν εἶδος θάτερον σταίη τὸ ὑποκείμενον, οὐδ' ἠρεμήσει μένον πρὸς ὃ κεκίνηται, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα πεφυκὸς παρὰ μέρος ἐς ἕκαστον φέρεται τῷ μὴ πάνθ' ἅμα τῶν ὄντων ἔχειν λαβεῖν, πῶς ἂν εἴη τι φθοράν τε καὶ τὸ μηκέτ' εἶναι τῶν ξυγκειμένων ἐκπεφευγός; ἢ πῶς οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν γενόμενον χρόνον καὶ οἷον μόνον φανὲν ἔπειτ' ἐξαίφνης οἰχήσεται; Πάντα μὲν γὰρ ἡ ἐν ἑκάστῳ ὕλη τὰ ὄντα τῷ πεφυκέναι δέχεσθαι πάντα, οὐδὲν δὲ ὅμως αὖ πάλιν τῶν ὄντων οὐ τῷ μηδὲν εἶναι μόνον ἐκείνων ὅσα γε τῶν ὄντων ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ πάνθ' ἅμα δύνασθαι κατ' ἐντελέχειαν εἶναι. Οὐδὲ γὰρ ἡ αὐτὴ καὶ μία τῷ ἀριθμῷ, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ νῦν τοῦ χρόνου τῷ ἀμερεῖ, ἵππος ἅμα καὶ ἄνθρωπος εἴη γ' ἄν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ὅπου γε μεταξὺ τούτοιν οὐκ ὀλίγα τὰ ὄντα, δι' ὧν ἥξειν ἀνάγκη τὴν ὕλην, γενέσει τε

1. ξυνθέτου ΠΒΑ: ξύνθεου Ν αὐτὸ ΝΒΑ: αὐτὸ Π 3. αὐτό ΝΒΑ: αὐτός Ν 4. περίεστιν Β: περίέστιν ΠΑ: περιέστιν Ν 5. σὺν ΝΒΑ: συν Π 6. πεσόντος ΝΒΑ: ποσόντος Π ἐστήξειν ΠΒΑ: ἑστήξειν Ν 9. νομίζοιτ' ΠΒΑ: νομίζοντ' Ν 11. ἀνάγκη ΠΝΒ: ἀνάκη Α 16. ὀλίγον ΝΒΑ: ολίγον Π 18 μὲν προσέθηκα ἐκ τοῦ Παραμυθητικοῦ ἐπὶ τῇ μητρί: λείπει Ξ 20. πάνθ' ΠΒΑ: πὰνθ' Ν 23. ὅπου ΠΒΑ: οὕπου Ν 24. τε Α: τὲ ΠΒ: τ- Ν

ἅμα καὶ φθορᾷ μεταβάλλουσαν, εἰ ἐξ ἀνθρώπου ἵππος ἢ τὸ ἀνάπαλιν γένοιτο.

Χωρὶς δὲ ἐκείνων, ποῦ θήσει τις τὰς ἐναντίας τῶν ὄντων ποιότητας; Ἄλλαι γὰρ ἄλλαις ἐξ ἀνάγκης περὶ τὴν σφῶν αὐτῶν γένεσιν· ξυνεῖναι δ' οὖν τὰς τοιαύτας ἀλλήλαις οὐ τῇ πείρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ πάντως ἀμήχανον. Πῶς οὖν ἅμα πῦρ τε καὶ ὕδωρ ἢ ὅλως ἵππος καὶ ἄνθρωπος; Διὸ δὴ καὶ ὁρᾶν ἔξεστι πρὸς ὁτιοῦν φερομένην τὴν ὕλην, καὶ ὃ μὲν εἶχε τῶν ὄντων αὐτίκα μάλα προϊεμένην, οὗ δ' ἂν οὐ πολλῷ χρόνῳ πάλιν αὖθις ἐκσταίη καὶ πόρρω γένοιτο, τοῦτ' ἔπειτα σφόδρ' ἐπειγομένην λαβεῖν καὶ ὥςπερ ἂν εἰ χωρὶς ἐκείνου μηδέποτε γένοιτο. Οὔκουν οὔτ' ἄνθρωπος ἄνευ ἀνάγκης, οὔτ' ἄλλο τῶν ὄντων οὐδὲν φθειρόμενον οἴχεται. Πόθεν; εἴ γε φύσει πᾶν ὁτιοῦν ξυγκείμενον διαλύεται, οὐδ' ἡμᾶς ἐφ' οἷς οὐκ ἔστιν ὅπως ἄλλως ἂν γένοιτο χρεὼν ἄχθεσθαί τε καὶ χαλεπαίνειν, μᾶλλον δὲ κόπτεσθαί τε καὶ ὀλοφύρεσθαι καὶ πηγὰς ἄλλας μυθώδεις ἀφιέναι δακρύων· ὥςπερ ἐνίους εἶδον πολλάκις ἐγὼ καταχρωμένους τοῖς πάθεσι καὶ ὅλους γενομένους ἐκείνων ἔξω λόγου παντὸς καὶ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας καὶ φύσεως φέρεσθαι.

Καὶ μήν, εἰ μὲν ἄνθρωπος ὥς γε τἆλλα τῶν ὄντων οὐκέτ' ἦν αὐτίκα φθειρόμενος, ἢ μηδεμία μηχανὴ δήπου οὐδ' αὖ ἐλπὶς ὅπως ἂν πάλιν ἔσοιτο κατελείπετο, οὐδ' οὕτως ἂν ἡμῖν λυπητέα, οὐδὲ δακρυτέα πόρρω τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅσα μὴ γελᾶν ἔχοντες μηδ' ἡδονῇ χρώμενοι ποιεῖν ὅσα ἂν ἐθέλουσι χαίροντες, ἠγαπῶμεν

2. γένοιτο ΝΒΑ: γένοιντο Π 3 τις ΠΝΒ: τὶς Α 4. ἐξ ἀνάγκης ΠΝ: ἐξανάγκης ΒΑ αὐτῶν Π: αὑτῶν ΝΒΑ 7. δὴ ΠΒΑ: δὲ Ν ἔξεστι ΝΒΑ: ἔξεστι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἔξεστη μετὰ διαγραφὴν τοῦ στη Π 7-8. πρὸς ὁτιοῦν ΠΝΒ. προσοτιοῦν Α 8. τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ΠΝΑ: τὴν πρόςθετον ἄνωθεν Β 15. ὀλοφύρεσθαι ΠΒΑ: ὀλοφύρεσθαι Ν 20. τἆλλα ἔγραψα: τᾶλλα Ξ 24. μηδ' Α: μὴδ' ΠΝΒ ἡδονῇ ΝΒΑ: ἡδονῇ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἡδονὴ Π

ἂν φύσει καὶ ὅσα περ οὐκ ἄλλως ἄν ποτε γένοιτο, φιλοσοφίᾳ τε ἐχρώμεθα ἄν, μή ποτε φαύλως ὑπαχθῆναι καὶ ἀρχαϊκῶς φύσει δόξωμεν δεδιότες μηδὲ φανῶμεν τῆς ἡμετέρας ἀξίας ἀμηγέπη χείρους γενόμενοι. Ἐπεὶ δὲ θανὼν ἔτι ζῇ καὶ μόνον αὐτῷ διάλυσις γέγονε, μένει δ' ἔτι ψυχὴ καὶ μοίρας τετύχηκε κρείττονος, λόγος τε οὐδεὶς οὕτω πιθανὸς, οὐδ' ὃν ἐχάλκευσεν ὁ Περίπατος, ὥςτε ῥᾳδίως αὐτῷ πεισθέντας νομίσαι τοὺς ἡμετέρους μὴ οὐχὶ πάλιν αὖθις θεοῦ δυνάμει καὶ χάριτι καὶ θανόντα ποτὲ τὸν ἄνθρωπον ἀναστήσεσθαι, θρηνήσομέν τε πόρρω τοῦ μέτρου καὶ ξυναυλίας ἄλλοτε ἄλλας ὀλοφυρόμενοι καὶ δακρύοντες ξυστησόμεθα;

Καὶ πῶς εὖ φρονεῖν δόξομεν ἢ πῶς ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας δόξης καὶ πίστεως ἄξιά ποτε, φαίην δ' ἂν καὶ ξυνῳδὰ, ποιησόμεθα, ἢ πῶς ἂν οὐκ ἄτοποι νομισθείημεν, εἰ δι' ὃν ὅτι τέθνηκε πενθεῖν ἀξιοῦμεν, τοῦτον ὅτι ζῇ θρηνήσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν; Καὶ μὲν δὴ καὶ εἴ τις ἐθελήσοι σκοπεῖν ὅσα πρόςεστι τοῖς ἔτι περιοῦσιν ἀνιαρὰ, εἰκότως ἂν οἶμαι μακάριον ἐρεῖν καὶ εὐδαίμονα τὸν οὕτω πολλῶν τε καὶ μεγάλων ἀπαλλαγέντα δεινῶν. Τί γὰρ ἐν βίῳ πρὸς θεοῦ τῶν ἡδέων ἢ τί τῶν ὄντων πέφυκε παραμένειν; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν βίον οὐ πολλῷ τραγικῆς διεστηκέναι σκηνῆς, οὐδ' ὅσα μίαν ἡμέραν ἤνθησέ τε ἅμα καὶ κατερρύη. Εἰ δέ τῳ μὴ γνώριμα λέγομεν, τὴν ἀρχὴν μὲν ἄτοπον, εἰ πληττόμενος ὅλως τις οὐκ αἰσθάνεται, ἔπειτα θαυμαστὸν ἄγαν, εἰ μὴ πείρᾳ τὸν βίον ἐγνώκει τις λυπηρόν· ἤτοι γὰρ ἀναισθησίας φευξεῖται ἢ μέτρον ὑπάρξεως οὐκ εἶχε τὸν χρόνον.

Ἀγνοήσει τοίνυν οὐδεὶς, οἶμαι, τῶν νοῦν ἐχόντων οἷος ὁ παρὼν βίος καὶ οἷα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὡς ἄστατα δῆλα δὴ καὶ

1. ἄλλως ΠΒΑ: ἄ^{λ}λως Ν   4. ἔτι ΝΒΑ: ἐτι Π   11. εὖ φρονεῖν ΠΑ: εὐφρονεῖν ΝΒ   αὐτῶν ΠΝΑ: αὑτῶν Β   12. ἄξιά ΠΒΑ: ἀξιά Ν   13. ὅτι ΝΒΑ: ἅτι Π   15. ἔτι ΝΒΑ: ἐτι Π   17. πολλῶν ΠΒΑ: πολῶν Ν   21. τὴν ἀρχὴν ΠΝ: τηναρχὴν ΒΑ   μὲν ΠΒΑ: διὰ σημείου Α πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ Ν   22. τις ἔγραψα: τὶς Ξ   25. οἶμαι ΝΒΑ: οὖμαι Π   26. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ Ξ

οὐ βέβαια. Ἀλλ' αὐτίκα πάνθ' ὁντινοῦν, εἰ μὲν τῶν σοφωτέρων εἴη καὶ ὅσοι τῶν ὁρωμένων ἕτερα μείζω καὶ τελεώτερα προςδοκῶσι, καταγελᾶν ὅ τι μάλιστα βίου καὶ ὅσα περ ἐν αὐτῷ δυςχερῆ τε ἅμα καὶ ἡδέα δοκεῖ· μυρία δὲ ἄρα δεινῶν ξυμβαίνει κατὰ τὸν βίον καὶ σχεδὸν ἀνάγκη τούτων αἰεί τι παρεῖναι, χρόνος τε οὐκ ἔστιν οὐδείς, ἐν ᾧ μηδὲν ἀνθρώπῳ δύςκολον ἀπαντᾷ· εἰ δ' αὖ τῶν πολλῶν καὶ ὅσοι μάλιστα συζῶσιν αἰσθήσει, τῷ δέει κατεπτηχέναι τὸν βίον καὶ ὥςπερ τινὰ δεσπότην ἄλλον καὶ τύραννον ἰταμώτατον δεδιέναι καὶ τὰς ἐκ τούτου τύχας τε καὶ στροφάς. Βέβηκε γὰρ ὁ βίος ἐπ' οὐδενὸς ἀσφαλοῦς, ἄνω δὲ καὶ κάτω φερόμενος καὶ νῦν μὲν ἐς εὐτυχίαν ἄγειν δοκῶν, νῦν δ' ἄλλους αὖ ποιούμενος ἀνευδαίμονας, ἔστι δὲ οὗ τοὺς αὐτοὺς ἀνάγων τε καὶ κατάγων, κύκλος τις εἶναι δοκεῖ τῷ λόγῳ στρεφόμενος· καὶ πέπλασται δὲ τοιοῦτος τοῖς γράφουσιν. Αὐτὸς δὲ πολλάκις καὶ πρὸς παῖδα παίζοντα τὸν βίον ἀντεξετάζω. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος οὐδενὶ λόγῳ φερόμενος οὐδὲ πρὸς οὐδὲν τέλος οὐδὲ σκοπὸν ἀφορῶν οἰκοδομεῖ τε καὶ αὖ πάλιν ἅπερ ᾠκοδόμησε καθαιρεῖ, οὑτωσὶ δὲ καὶ ὁ παντὸς οὑτινοςοῦν παιδὸς εὐηθέστερος βίος τῶν περὶ ἡμᾶς ἁπάντων οἰκοδόμος τε ὁ αὐτὸς καὶ καταλύτης ἐστίν, ἑκατέρων αὐτὸς ὢν δεσπότης καὶ πρύτανις τῶν ἐκ τῆς τύχης ἡδέων καὶ μή. Τί οὖν ἂν πάθοι δεινὸν ὁ τῆς παιδιᾶς τοῦ βίου καὶ τῶν ἐκ τύχης ἀθυρμάτων ἀπαλλαγεὶς ἢ πῶς ὁ θάνατος, τοσούτων κακῶν ἀπαλλάττων ἀνθρώπους, οὐκ ἂν εἰκότως εὐεργέτης τις αὐτῶν νομισθείη; Οὐδὲ γὰρ δίκαιον ὅλως, οὐδ' ἐχρῆν αἰεὶ τῷ βίῳ τὸν ἄνθρωπον παίζεσθαι, οὐδ' ἐν οὕτω δεινῷ πελάγει καὶ κλυδωνίῳ χειμάζεσθαι. Ἢ

3. τε ΠΝ: λείπει ΒΑ ἄρα ΝΑΒ: ἄρ Π 5. αἰεὶ ΠΒΑ: ἀεὶ Ν 8. ὥςπερ τινὰ ἔγραψα: ὥςπέρ τινα Ξ 9. ἰταμώτατον ΠΝΒ: ἱταμώτατον Α 13 κύκλος Α: κύκλός ΠΒΝ 14. πολλάκις ΝΒΑ: λλάκις Π 18. ἁπάντων ΝΒΑ: ἀπάντων Π 22. τοσούτων ΠΒΑ: τὸσούτων Ν 24 αἰεὶ ΠΒΑ: ἀεὶ Ν 25. δεινῷ ΝΒΑ: δινῷ Π

γὰρ ἂν ἓν οὐδὲν ἦν ἀνθρώπου τῶν ὄντων ἀνευδαιμονέστερόν τε καὶ δυστυχέστερον.

Ἄνευ δὲ τῶν εἰρημένων, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἐθελήσοι τὸν βίον, δίκαιος λογιστὴς τῶν παρ' αὐτοῦ δοκούντων ἡδέων τε ἅμα καὶ ἀλγεινῶν ἡμῖν καταστάς, εὑρήσει τῶν ἡδέων μὲν οὐ πολλὰ οὐδ' ἄμικτα καὶ αὐτά, κἀκεῖνο μόνον ἔχοντα πάντως ὅθεν αὐτοῖς γε καὶ τοὔνομα, ἀλλ' ἤτοι μεμιγμένα τοῖς ἀλγεινοῖς ἢ πραγμάτων ἀρχὴν καὶ κακῶν ἑτέρων ὑπόθεσιν. Ὃ γὰρ ἐκεχειρία τοῖς μαχομένοις, παρασκευὴ δῆλα δὴ πολέμου καὶ πραγμάτων ἄλλων μειζόνων ἀρχή, τοῦτο πᾶν ὁτιοῦν οἶμαι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρηστῶν, εἰ δὴ χρηστόν γε λεκτέον παρ' εὖ φρονοῦσιν ὃ κακοῦ τινος αἴτιον. Ἀπόχρη γὰρ ἐνίους μόνους τούς γε πολλοὺς παρασύρεσθαι γοητείᾳ τινὶ τῶν περὶ τὸν βίον σεσυλημένους, οἶμαι, τὰς φρένας καὶ τὸ λογίζεσθαι· ἀνδρῶν δὲ νοῦν ἐχόντων ἐκεῖνο μόνον ἡγεῖσθαι χρηστὸν, ὅπερ ἐθέλει τοιοῦτον οὐκ αἰσθήσει μᾶλλον ἢ λόγῳ κεκρίσθαι καὶ ὅ γε τέλος ἢ 'κείνου ἕνεκα.

Τῶν ἡδέων μὲν οὖν, ὅπερ ἔλεγον, οὐ πολλὰ ἂν ὁ τὸν βίον ἐξετάζων εὑρήσοι, οὐδ' ὅσα μόνον ἡδέα ὄντα τῶν οὐ τοιούτων ὅλως ἀπήλλακται· ἑσμοῖς δὲ ὅλοις δεινῶν καὶ σμήνεσί τισι δυσχερῶν μυρίοις ἐντεύξεται. *Μυρία* γὰρ κατὰ τὸν εἰπόντα *δεινὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται· | πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα, | νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρᾳ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ | αὐτόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι | σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.*

Εἰ δὲ μὴ πάρεργον ἦν ἢ τοῦ καιροῦ πως ἔξω φερόμενον, κατ-

1. ἀνευδαιμονέστερόν τε ΒΑ: ἀνευδαιμονέστερον τὲ ΠΝ
9. παρασκευὴ ΠΝΑ: παρασκευὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος παρασκευῆ Β δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ Ξ 14. νοῦν ΝΒΑ: νῦν Π ἐκεῖνο ΝΒΑ: ἐκείνο ἐξ ἐκείνω Π 15. ἡγεῖσθαι ΝΒΑ: ἠγεῖσθαι Π 16. 'κείνου ΝΒΑ: κείνου Π 18. εὑρήσοι ΝΒΑ: εὐρήσοι Π 19. σμήνεσί τισι ἔγραψα: σμήνεσι τισὶ Ξ
23. φέρουσαι ΠΒΑ: φέρουσα Ν

έλεξα ἂν ἡδέως οὐκ ὀλίγα τῶν ὅσοις ἐντυγχάνομεν ἐν βίῳ δεινοῖς· πάντα γὰρ ἀριθμῆσαι καὶ πέρας εὑρεῖν τἀριθμῷ ἀμήχανον οἶμαι καὶ λόγῳ καὶ μέλανι. Πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνο χρὴ παρ' ὅλον τὸν λόγον ἀναπεμπάζεσθαί τε καὶ θεωρεῖν, ὡς οὐ δι' αὐτόν τι χρῆμα ὁ βίος οὐδὲ τἆλλα πάντα γε τούτου ἕνεκεν, ἀλλ' ἔστιν οἷον ἡ νόσος ἐς τὴν ὑγίειαν ἤ, εἰ βούλει, μᾶλλον οἷον τὸ φαρμάκοις χρῆσθαι πρὸς τὴν αὐτήν. Ἀμέλει καὶ εἰ χρυσοῦ χωνευτήριον τόπος τε ἀγώνων καὶ θέατρον καὶ πλοῖον καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῖτο, οὐ πόρρω τῆς αὐτοῦ φύσεως σχοίη γ' ἂν τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων. Οὐ δι' αὐτὰ γὰρ κἀκεῖνα, ἀλλὰ τῷ μὲν δόκιμος εἰ τύχοι χρυσὸς, τῷ δὲ κότινος, τῷ δ' αὖ λιμὴν, ἐκτήθη καὶ τὸ σεσῶσθαι. Ὥςπερ οὖν τῶν ἡδέων ἓν οὐδὲν ἐν ἐκείνοις, οὐδ' ὧν ἄν τις ἕλοιτο δι' αὐτὰ, εἰ μὴ ὅσα γε πρός τι τῶν εἰρημένων πεπέρανται, οὕτως οὐδ' ἐν τῷ βίῳ τῶν ὄντων οὐδὲν ὅπερ ἔξω τοῦ χοροῦ τῶν δυςχερῶν δικαίως ἑστήξει οὐδ' ὅπερ ὁπωςοῦν ἡδέος μετειληφὸς ἀρχή τις οὐκ ἔσται πάλιν ἀνιαροῦ.

Τί ποτ' οὖν ἡμεῖς, οὑτωςὶ μὲν τοῦ παρόντος ἔχοντος βίου καὶ οἷον ἡμᾶς παίζοντός τε καὶ κύκλῳ τινὶ περιάγοντος, τοσούτων δὲ ὄντων ἀνιαρῶν, ὥςτε μηδ' ἐλεύθερον ἐᾶν ἀναπνεῖν τὸν βιοῦντα μηδ' ἔχειν ἐφ' ὅτῳ μᾶλλον ἂν αὑτὸν ἡδόμενον ἢ ἀνιώμενον αἴσθοιτο,

2. εὑρεῖν ΝΒΑ: εὕρεῖν Π τἀριθμῷ ΝΒΑ: τ' ἀριθμῷ Β
4. οὐ δι' αὐτὸν ΠΒΑ: οὐδ' αὐτὸν Ν 5. βίος ΝΒΑ: βίως Π
τἆλλα ἔγραψα: τἄλλα Ξ ἕνεκεν ΝΒΑ: ἔνεκεν Π
6 ὑγιείαν ἔγραψα: ὑγείαν Ξ 7. τε ΠΑ: τὲ ΝΒ 8. καὶ θέατρον προςέθηκα ἐκ τοῦ Παραμυθητικοῦ ἐπὶ τῇ μητρί: λείπει Ξ
πλοῖον ἔγραψα: πλοῖς ἐν τῷ κειμένῳ ΝΒΑ: πλοῖς πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ Π 9. αὐτοῦ ΒΑ: αὑτοῦ ΝΠ 10. αὐτὰ ΠΒΑ: αὑτὰ Ν
12 ἓν ΝΒΑ: ἒν Π ἕλοιτο ΝΒΑ: ἔλοιτο Π αὐτὰ ΝΒ: αὑτὰ ΠΑ
13. οὐδ' ἐν ΝΒΑ: οὐδὲν ἐξ οὐδ' ἓν Π 15. ὁπωςοῦν ΝΒΑ:
ὀπωςοῦν Π ἡδέος ἔγραψα κατὰ τὸν Παραμυθητικὸν ἐπὶ τῇ μητρί: ἡδέως Ξ μετειληφὸς ΠΑ: μετειληφὸς ἐκ μετειληφὼς Β: μετειληφὼς Ν 18. τοσούτων ΠΒΑ: τὸσούτων Ν
19 (καὶ 20) μηδ' Π μὴδ' ΝΒΑ αὑτὸν ΒΑ: αὐτὸν ΝΠ

βίον μὲν οὕτω περὶ πολλοῦ καὶ τὴν ἐνταῦθα πλάνην ποιούμεθα, καὶ ταῦτα μήτ' ἀγνοοῦντες μήτε μὴν οὐ παθόντες οἷς ἄν τις γνοίη παθῶν, ἄνθρωπον δὲ ἀνοιμώζομεν, εἰ πεφευγὼς ἐκεῖνον μυρίων ἀνιαρῶν ἀπαλλάττοιτο, ἔξω γενόμενος κακῶν τε ἄλλων ἁπάντων καὶ δὴ καὶ τοῦ καθ' ἡμέραν δέους, πάσης ἡστινοσοῦν ἀνίας χαλεπωτέρου τυγχάνοντος; Ἢ πῶς οὐ μέλλομεν αἰσχυνεῖσθαι, εἰ τἆλλα μὲν τῶν δεινῶν πολλάκις ὤφθημεν πεφευγότες καί που καὶ μακαρίους οὐκ ἔξω νενομίκαμεν λόγου τοὺς ὅ τι πλεῖστον ἀφεστηκότας ἀνιαρῶν, αὐτὸν δὲ τὸν βίον, τὸ πάντων ὡντινωνοῦν κακῶν αἴτιον, αὐτὴν τὴν κορωνίδα τῶν ξυμφορῶν, οὐ μόνον οὐ κακῶν ἔσχατον ἡγησόμεθα, ἀλλ' εἰ μὴ κακῶς τις πέπονθεν ἄλλοτε ἄλλως ὑπ' ἐκείνου φερόμενος, σχετλιάσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν καὶ κακοδαίμονα νομιοῦμεν ὃς ἂν τοῦ βίου τὴν ταχίστην ἀπαλλαγεὶς ἔξω δεινῶν αὐτίκα καὶ τῆς ἐκ τούτων ἀνίας γένοιτο; Χωρὶς δὲ ἐκείνων, ἤτοι φαύλως τὰ πράγματα κρίνειν δόξομεν ἢ τὴν τοῦ φθονεῖν, εἴ τῳ παθεῖν εὖ ξυμβέβηκεν, οὐκ ἀποφευξόμεθα δόξαν. Ὅλως δέ, εἰ μὲν τοῦ βίου τέλος ἓν οὐδὲν ἦν, ἀλλὰ φροῦδα πάντα θανόντος ἀνθρώπου γίγνεται, οὐδ' οὕτως ἂν ἦν τῶν μετρίων ἐπ' ἐκείνῳ δακρύειν καὶ ὀλοφύρεσθαι· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἂν ἦν καὶ οὐκ ἦν ἄνευ ἀνίας ἐν τοῖς τοιούτοις δακρύειν· πλὴν οὐκ ἀπεῖναι λόγου παντὸς οὐδὲ τῆς τοῦ πρέποντος ἁπάσης ἀφεστηκέναι πάντῃ καὶ τοῦ δικαίου μοίρας ἐδόκει. Τὸ γὰρ ὄντα μηκέτ' εἶναι φθειρόμενον, κἂν ἐξ ἀνάγκης ξυμβαίνῃ, τοσοῦτον εἰκότως ἐς ἀθυμίαν δόξειεν ἂν ὅσον ἐς ἡδονὴν τὸ μηδέποτε τῶν ὄντων εἶναι πεπαῦσθαι.

2. ἀγνοοῦντες ΠΒΑ: ἀγνοοῦντες Ν 4. ἀπαλλάττοιτο ΠΒΑ: ἀπαλλάττοιστο Ν 5 καθ' ἡμέραν Α: καθημέραν ΝΠΒ 6 τἆλλα ἔγραψα: τᾶλλα ΝΠΑ: τ'ἄλλα Β 8. ἔξω νενομίκαμεν ΒΑ: ἔξω νένομίκαμεν Π: ἔξων ἐνομίκαμεν Ν 9. βίον τὸ ΝΠΒ: βίον τὸν ἐκ τοῦ Α ὡντινωνοῦν ΝΒΑ: ὡςτινοῦν Π 13 τὴν ταχίστην Ν: τηνταχίστην ΠΒΑ 18. γίγνεται ΝΠΒ: γίνεται Α οὕτως ΝΒΑ: οὑτως Π 21 (καὶ 23). ἐξ ἀνάγκης Α: ἐξανάγκης ΝΠΒ 22. μηκέτ' ΝΒΑ: μηκέτ' Π

Ἐπεὶ δὲ τέλος μὲν ἀνθρώπου θεὸς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἀΐδιος ἔλλαμψις, ὁ δὲ βίος ἐς αὐτὴν ἀνθρώπῳ πεπέρασται, ἥκιστα λυπητέα δεῖν οἶμαι, οὐδὲ δακρυτέα τῷ λόγῳ λογισμῷ κρείττονι καὶ τῷ ποτὲ γοῦν ἐλπίζειν ὄψεσθαι τοὺς οἰχομένους χρωμένοις. Ἀγαθὸς γὰρ ὁ θεὸς καὶ τούτῳ καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπειρος ὢν πρῶτον μὲν τὸν νοερὸν ἐκεῖνον ὅςτις ποτέ ἐστιν ἐδημιούργησε κόσμον, ἐκεῖνον μόνον δυνάμενον ὅσον νοῦς τε καὶ βούλησις· τἆλλα γὰρ τῆς ὕλης ἐξῆπται, ἧς ὁ ῥηθεὶς διάκοσμος ἄμοιρος· εἶτα, βουλόμενος δημιουργῆσαι τὸν ἄνθρωπον, πρῶτον μὲν κἀνταῦθα τουτονὶ τὸν αἰσθητὸν παρήγαγε κόσμον, τοσοῦτον ἔξοντα λόγον πρὸς τὸν δημιουργηθησόμενον ἄνθρωπον, οἷον οἰκία πρὸς ἐνοικοῦντας ἢ οἷον, εἰ βούλει, πρὸς ἀθλοῦντας καὶ ἀγωνιζομένους τὸ θέατρον. Οὐδὲ γὰρ μόνον, ὡς ἔοικε, χῶρος γενέσεως ἀνθρώπων ὁ κόσμος γεγένηται τῷ κτίστῃ θεῷ, ἀλλὰ καὶ θέατρον ἀγώνων καὶ στάδιον ὅσα τε ἄλλα τῆς ὁμοίας ἐστὶ δυνάμεως, ἐν ᾧ πένταθλον μὲν οὔ, ψυχῶν δὲ ἀγῶνες καὶ ἆθλοι πολλῷ μείζους ἐκείνου καὶ τιμιώτεροι πεφύκασι γίγνεσθαι. Ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, οὗ ἕνεκα κόσμος καὶ πᾶσα κτίσις ἐγκόσμιος, οἷον ἀθλητὴν αὐτὸν ἔθετο καθάπερ ἔν τινι σταδίῳ μέσῳ τῷ γε παντί, ἀθλοθέτης μὲν ὢν καὶ ἀγωνοθέτης αὐτὸς, ἆθλον δὲ οὐ κότινον προτιθεὶς οὐδ' ὃς ἐκ δάφνης ἤ τινος τῶν τοιούτων πλέκεται στέφανος, ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ἀπείρῳ μεγαλοπρεπείᾳ κἀνταῦθα

4. ὄψεσθαι ΝΠΒ: ὄψεσθε ἀλλ' ἐν τῇ κάτω ἕνεκα τοῦ τέλους τοῦ φύλλου δηλώσει τῆς πρώτης λέξεως τοῦ ἑπομένου (exclamans) ὄψεσθαι Α 6. ὅςτις ποτὲ ἔγραψα: ὅςτίς ποτε Ξ ἐστιν ΝΠΒ: ἐστὶν Α 7. ἐκεῖνον ἔγραψα κατὰ τὸν Παραμυθητικὸν ἐπὶ τῇ μητρὶ: ἐκεῖνο ΠΒΑ: ἐκεῖνος Ν τἆλλα ἔγραψα: τ'ἄλλα Ξ 8. ἐξῆπται ΝΠΒ: ἐξῆπται Α 9. κἀνταῦθα ΝΠΒ: κἀν ταῦτα Α 10. τοιοῦτον ΝΒΑ: τοιοῦτο Π 11. δημιουργηθησόμενον ΝΒΑ: δημιουργη^θη^σόμενον Π: δημιουργησόμενον Α 12. ἀγωνιζομένους ΝΒΑ: ἀγωνιζαμένους Π 15. ὅσα ΝΠ: ὅσά ΒΑ ἐστὶ Α: ἔστι ΝΠΒ 18. οὗ ΝΒΑ: οὗ Π 21. οὐ κότινον ΝΠΒ: οὐ κότινον οὐ κότινον Α ἤ τινος ἔγραψα: ἢ τινὸς Ξ

χρώμενος τὸ τιμιώτατον τῶν ὄντων καὶ τελεώτατον ἡτοιμάσατο χρῆμα, λέγω δὲ αὖ πάλιν αὐτὸν, τὸ ἄπειρον ὂν, τὸ νῷν ἁπάντων καὶ λογικῆς ἡςτινοςοῦν φύσεως τέλος, τὸ ὑπερκείμενον καὶ κοινὸν τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἀγαθόν. Ἐχρῆν γὰρ τῷ ὄντι τὸν ἀπείρῳ ξυμπαθείᾳ περὶ τὴν λογικὴν φύσιν καὶ τὰ ὄντα πάντα κεχρημένον θεὸν τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθλοθέτην καὶ ἀριστεῖον, τὸ μὲν ὅτι μόνος αὐτὸς ἐν οὖσι κοίρανός τε καὶ βασιλεὺς, τὸ δ' ὅτι τῶν ὄντων ἓν οὐδὲν ἐκείνου τελεώτερόν τε ἐκείνου καὶ τιμιώτερον, οὐδ' ὅπερ ἂν γένοιτο λογικῆς ποτε φύσεως ἔσχατον τέλος καὶ ἀγαθόν· οὗ τί ἄν τις ἐπινοίᾳ γοῦν ἀναπλάσαιτο παραδοξότερόν τε καὶ ξυμπαθέστερον; Ἐγὼ πολλάκις ἐμαυτοῦ γινόμενος, ὦ παρόντες, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ μεγάλου θεοῦ πρόνοιαν ἀναπεμπαζόμενός τε καὶ θεωρῶν, γάννυμαι μὲν καὶ χαίρω καὶ πάσης ἡδονῆς ἐμπίπλαμαι τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐκπλήττεσθαι δὲ οὐκ ἔχω, τὴν ἄπειρον ἐκείνου περὶ ἡμᾶς ὁρῶν ἀγαθότητα. Ὃς πρὸς τῷ ἐξ οὐκ ὄντων ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εἶναι παραγαγεῖν καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα δημιουργῆσαι τἆλλά τε πάντα καὶ τὸ πᾶν τοῦθ' ἡμῖν διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ πολιτείαν χαρίσασθαι, ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ ἑαυτὸν ἐκένωσε μέχρι δούλου μορφῆς, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἔπαθέ τε καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵν' ἡμεῖς ἀπαθανατισθῶμεν καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα κομισώμεθα, προςέτι καὶ τὴν ἀΐδιον ἐκείνην καὶ μακαρίαν ἀπόλαυσιν ἐχαρίσατο, ἑαυτὸν ἡμῖν ἀΐδιον τροφὴν, ὡς εἴρηται, καὶ ἀπόλαυσιν χαριζόμενος.

Τούτων τί γένοιτ' ἂν ἄλλο μεῖζον ἢ καὶ παραδοξότερον, φαίην δ' ἂν καὶ φιλανθρωπότερον; Οὐδὲ γὰρ εὖ παθεῖν ὄντες ἄξιοι, παρὰ θεοῦ πεπόνθαμεν εὖ, ἀντὶ θνητῶν ἀθάνατοι καὶ ἀντὶ φαύ-

1. ἡτοιμάσατο NBA: ἠτοιμάσατο Π 2. αὐτὸν ΠΒΑ: αὑτὸν N 4 τῷ ὄντι ἔγραψα: τωόντι Ξ 16 αὐτοῦ B: αὑτοῦ NΠA 17. τἆλλα ἔγραψα: τ'ἄλλα Ξ τε A: τὲ NΠB 18. ἐκένωσε NBA: ἐκένω Π 19. μορφῆς NBA: μορφῆς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μορφὴν Π 21. ἀπαθανατισθῶμεν NΠB: ἀποθανατισθῶμεν A 22. ἀπόλαυσιν NBA: ἀπόλαυσις Π

λων σπουδαῖοι γενόμενοι· οὐδ᾽ αὖ ἀξίως διὰ τὰς ἡμετέρας ἀρετάς τε καὶ κατορθώματα τὴν θείαν ἀπόλαυσιν κομιζόμεθα, ὥςπερ τινὰ κότινον ὁ παλαίων ἢ ἆθλον ὅ τι ἂν εἴποι τις ὅ γ᾽ ἐν Ὀλυμπίᾳ νενικηκώς. Πόσα γὰρ ἂν ἀγωνίσαιτό τις ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἢ πόσα κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἄν τις στήσαιτο τρόπαια· πόσους δ᾽ ἂν ὑποσταίη καὶ κινδύνους καὶ πόνους, φαίην δ᾽ ἂν καὶ θανάτους ὑπὲρ τοῦ τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἀπόλαυσιν ἀξίως αὐτοῦ τε καὶ τῶν βεβιωμένων κομίσασθαι; Οὐδ᾽ εἰ μυρία μὲν πάθοι δεινά, μυρίους δ᾽ εἰ οἷόν τ᾽ ἦν ὑποσταίη θανάτους, ἀξίως ἄν ποτε διὰ ταῦτα τοῖς ἐλπιζομένοις στεφάνοις στεφανωθείη. Τίς γὰρ λόγος τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα ἄθλων πρὸς τὰ ἑτοιμασθέντα ἡμῖν ἆθλα καὶ ἀγαθά, ὥςπερ τις λόγος ἢ κοινὸν πεπερασμένου πρὸς ἄπειρον; Ἔχει γε μέντοι λόγον ἐν ἄλλοις· ὡς γὰρ ἆθλος ἄθλου καὶ κατόρθωμα κατορθώματος, οὕτω καὶ ἆθλον ἄθλου καὶ στέφανος στεφάνου καὶ ἁπλῶς ἀπόλαυσις ἀπολαύσεως διενήνοχε, τὸ μὲν διὰ τὴν ἄπειρον τοῦ μεγάλου θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀγαθότητα, τὸ δὲ ἵνα τὸ δίκαιον σώζηται κατὰ λόγον τῷ δικαιοτάτῳ κριτῇ τε καὶ ἀθλοθέτῃ, τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ὡς πρὸς τρόπου δικαίως οὐκ ἀριθμητικῷ, γεωμετρικῷ δὲ λόγῳ παρέχοντι. Οὕτως ὑπὲρ ἅπαντα νοῦν καὶ λόγον ἡ τῶν ἡμετέρων ἄθλων καὶ ἀγώνων ἀντιμισθία τε καὶ ἀντίδοσις οὐ κατὰ τὸ ὀφείλημα τῶν ἔργων, ὡς ἔφθην εἰπών, ἀποδιδομένη, κατὰ χάριν δὲ τοῦ μεγαλοδώρου θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι παρεχομένη.

Οὕτως οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν περὶ τὸ εὖ παθεῖν ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἡντιναοῦν ἔννοιαν ἡ περὶ ἡμᾶς ὑπεραίρει τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότης, τοσαῦτα καὶ οἷα τοῖς νομίμως

2-3. ὥςπερ τινὰ ἔγραψα: ὥςπέρ τινα Ξ 8. τε ἔγραψα: τὲ Ξ 9. οἷόν ΝΠΒ: οἷον Α 10. διὰ ταῦτα ΝΠΒ: διαταῦτα Α ἐλπιζομένοις ΠΒΑ: ἐλπι^ζο^μένοις Ν 12 τις ἔγραψα: τὶς Ξ 17. δικαιοτάτω ΝΒΑ: δικαιωτάτω Π 18-19 ἀριθμητικῷ ΝΒ: αριθμητικῷ ΠΑ 20. ἀντιμισθία ΝΒΑ: ἀντισθία Π τε ἔγραψα: τὲ Ξ 21. τὸ Π: λείπει ΝΒΑ ὀφείλημα ΑΠ: ὀφεῖλημα Β: ὀφεῖλημα Ν

τὸν ἐνταῦθα διαθλήσασι βίον οὕτω λαμπρῶς, οὕτω μεγαλοπρεπῶς, οὕτω δαψιλῶς ἄγαν δωρησαμένου. Τοιούτων οὖν ὄντων ἃ θεὸς μετὰ τὴν τοῦ βίου τοῦδε καὶ τῶν ἐνταῦθα δεινῶν ἁπάντων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐς αὐτὸν ἠλπικόσιν οὕτω μεγαλοπρεπῶς, ὡς εἰπόντες ἔφθημεν, ἡτοιμάσατο, εἰ θανών τις ἐξ ἀνάγκης ἀπῆλθε καὶ δεινῶν μεγάλων ἀπήλλακται, πρὸς δὲ καὶ τῆς θείας ἐκείνης ἐπελάβετο μοίρας, ᾗ μόνῃ λογικὴ ψυχὴ τελειοῦται καὶ θεός πως ἕτερος γίγνεται, στυγνάσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν, σχῆμά τε ἅπαν καὶ ὁντιναοῦν ἐρρῶσθαι λόγον εἰπόντες ὅλοι τοῦ πένθους καὶ τῆς ἀνίας ἐσόμεθα, εἶτ' ἐν τῷ τῶν ἁπάντων τοῦ προςήκοντος ἐσόμεθα σχήματος; Ἢ πῶς οὐχ ἅπας ὁςτιςοῦν ἐν ἡμῖν ἀνατετράφθαι λογισμὸς ἐντεῦθεν εἰκότως ἂν νομισθείη, εἰ χαίρειν μὲν ἐφ' οἷς ἀλγεῖν ἔδει, δακρύειν δ' αὖ πάλιν ἐφ' οἷς ἐχρῆν οὐ λυπεῖσθαι δεῖν νομιοῦμεν καὶ τούτῳ καθάπερ ἀρχῇ τινι πεισθησόμεθα παντὸς οὑτινοςοῦν λόγου καὶ αὐτῆς ἀποδείξεως κρείττονι;

Ταῦτ' οὖν εἰδώς, θειότατε βασιλεῦ, καὶ λογιζόμενος οἷος ἦν ὁ μέγιστος ἡμῖν βασιλεὺς ἐκεῖνος, ὃν ἡ φύσις οὕτω θεοῦ κινοῦντος καὶ βουλομένου ἄγαλμα πάντων ὧν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἤνεγκεν ἀγαθῶν, φέρε μὲν ἀνδρείως τὸ πάθος, ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἔξω φύσεως οὐδὲ παρὰ λόγον ἐπιξυμβάν, τῆς δ' ἣν ἔσχες ἀνίας, ὅτι λιπὼν ἡμᾶς ᾤχετο, καθάπερ σῶμα ψυχή, πολλῶν τε ἄλλων οὐκ ἀγαθῇ μοίρᾳ καὶ δὴ καὶ τῆς ἐκείνου στερηθέντας οὐκ ἀνευδαίμονος δε-

4 ἐς ἔγραψα: εἰς Ξ 5. θανών ΠΒΑ: θανόν (ω) Ν ἐξ ἀνάγκης ἔγραψα: ἐξανάγκης Ξ 8. γίγνεται ἔγραψα: γίνεται Ξ στυγνάσομεν ΝΒΑ: συγγνάσομεν Π σχῆμά ἔγραψα: σχῆμα Ξ τε Α: τὲ ΝΠΒ ἅπαν ΝΒΑ: ἅπαν Π 9. ὁντιναοῦν ἔγραψα: ὁντινοῦν Ξ 10. ἁπάντων ΝΒΑ: ἀπάντων Π 16 Ἐντεῦθεν ἄρχεται καὶ πάλιν τὸ κείμενον ἐν τῷ Μ βασιλεῦ ΝΠΒΑ: βασιλεὺς ἐκ βασιλέων Μ 17. ἡμῖν ΝΠΒΑ: λείπει Μ 18. ἔχοι ἔγραψα: ἔχει Ξ ἤνεγκεν ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ κειμένου ΝΠΒΑ: ἤνεγκα πρόσθετον ἄνωθεν Μ 19 ἐξ ἀνάγκης ΠΑΜ: ἐξανάγκης ΝΒ οὐκ ΝΠΒΑ: ουκ Μ 20. ἐπιξυμβὰν ΝΠΒΜ: ἐπὶ ξυμβὰν Α 21. τε ΠΑΜ: τὲ ΝΒ ἀγαθῆ ΝΒΑΜ: ἀγαθῆ Π 22. μοίρᾳ καὶ δὴ ΝΠΒΑ: τύχῃ Μ

ξίας, ἀντίθες ἣν ἐκεῖνος ἔσχεν εὐδαιμονίαν νυνὶ, πάντων μὲν ἔξω γενόμενος τῶν ἐν τῷ βίῳ δεινῶν, τοῦ μακαρίου δὲ τέλους τῆς εὐζωίας ἐκείνης ἐπιλαβόμενος οἷς ἄριστα καὶ ὡς ἐχρῆν αὐτὸς μὲν ψυχήν τε ἅμα καὶ βασιλείαν ἐκόσμησεν, ἡμεῖς δὲ πεπόνθαμεν εὖ ὑπὸ βασιλέως φιλοσόφου ψυχῆς. Τί γὰρ τῷ μεγίστῳ βασιλεῖ τῶν ἀγαθῶν οὐ προςῆν ἢ ποῖον ἀρετῆς εἶδος οὐ μεθ᾽ ὑπερβολῆς ὅσης ἐκτήθη καὶ ὡς οὐδενὶ τῶν ἄλλων οὐδέν; Οὐκ ἔθνος μὲν ἁπάντων ὡς εἰπεῖν τὸ σεμνότατον, γένος δὲ βασιλεῖς, ἐκ βασιλέων αὖ καὶ αὐτός; Οὐ λαμπρῶς ὑπὸ τῷ μεγάλῳ πατρὶ πᾶν ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ἀγαθῶν ἐπαιδεύετο, πατρί τε ἅμα τῷ αὐτῷ καὶ διδασκάλῳ χρησάμενος, οὐχ ὥςπερ ὁ τοῦ Πηλέως τῷ Χείρωνι; Οὐ πάντας μὲν ἐνίκα τῷ κάλλει, κρείττων δὲ ἁπάντων ἦν τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος; Οὐ Τεῦκρος ἦν ἄντικρυς ἐπὶ τοξείᾳ καὶ Πάνδαρος; οὐχ ὁςτιςοῦν θεὸς ἐπὶ θήρᾳ σοφός; οὐκ Ἄρης αὐτὸς ἐν μάχαις καὶ ὅςτις ἄλλος ἐν πολέμοις θαυμάζεται; Τί δ᾽ ἂν λέγοι τις ὅσας μὲν ὑπὲρ τοῦ γένους ὑπερορίας ὑπέστη, ὅσα δὲ τρόπαια κατὰ βαρβάρων ἐστήσατο ὅσα τε ἄλλα μυρία φρονήσει χρησάμενος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ὥςπερ τις Παλαμήδης ἄλλοτε ἄλλως ἐμηχανήσατο, νῦν μὲν κινδύνους ἀποσοβῶν, νῦν δὲ ὑποσαίνων ἐλπίσιν, ὥστ᾽ ἄξια σφῶν αὐτῶν ὀψὲ γοῦν καὶ τῆς ἐλευθερίας φρονῆσαι τοὺς ἡμετέρους, καὶ ὧν πρώην οὐδ᾽ ἀκούειν ἔφερον τοὔνομα, τούτοις οὐκ ἄνευ θράσους ἀντεπιέναι, οὐκ ὀλίγους τε ἐκείνους οὐ πολλοὺς αὐτοὺς τρέψαι; Χωρὶς δὲ τούτων, οὐ φιλοσοφίᾳ τὴν

4 ἐκόσμησεν ΝΒΑΜ: ἐκόσμησ^{εν}αν Π 7. ἁπάντων ΝΒΑΜ: εἰ πάντων Π 9. αὐτὸς Μ: αὐτοὶ ΝΠΒΑ 10. ἐπαιδεύετο ΝΒΑΜ: ἐπ^{αι}εδεύετο Π 11 (καὶ 13). οὐχ ΝΒΑΜ: οὐχ᾽ Π ὥςπερ ΝΒΑΜ: ὡςπερ Π 12. ἁπάντων ΝΒΑΜ: ἀπάντων Π 14. ὁςτιςοῦν ΝΠΒ: ὡς τισὶν Α: ὡς τισὶ Μ 15. τις ΝΠΒ: τὶς ΑΜ μὲν ΝΠΒΑ: λείπει Μ 16. ὑπὲρ τοῦ γένους ὑπερορίας ΝΠΒΑ: ὑπερορίας ὑπὲρ τοῦ γένους Μ κατὰ ΝΠΒΑ: κατὰ τῶν Μ 17. φρονήσει ἐν τῷ κειμένῳ ΠΑΜ: φρονήσει ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ·/. ΝΒ 20. ὥστ᾽ ΝΠΒΑ: ὥςτε Μ αὐτῶν ΝΠ: αὑτῶν ΒΑΜ 22. τε Α: τὲ ΝΠΒΜ 23 αὐτοὺς ΝΜΒΑ: αὐτῶν Μ

βασιλείαν ἐκόσμησεν, οὐ πρᾶξιν μὲν ἅπασαν λόγῳ ποιῶν διετέλει, λόγον δ' αὖ πάλιν ἐκίρνα πράξει, φρόνησιν μὲν τιμῶν μετὰ σοφίας αἰεὶ, σοφίαν δὲ οὐκ ἄνευ ἐκείνης ἐν λόγῳ πλείστῳ ποιούμενος; Οὐ πάσας ξυλλαβὼν εἶχε τὰς ἀρετὰς ὅσαι τε τῶν ἡμετέρων καὶ ὅσαι τοῖς ἔξω κοιναὶ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐκ ἐνταῦθά τε μακαριώτερος ἦν παντὸς οὑτινοσοῦν τοῦ παρὰ Σόλωνι μακαρίου τε καὶ εὐδαίμονος, ἐκεῖ δὲ αὖ οὐ τῆς ἀρίστης ἐκείνης μακαριότητος ἔτυχεν, ὑπὲρ ἧς πᾶν ὁτιοῦν ἐν κόσμῳ καὶ ἅπαν μυστήριον;

Τί οὖν ἀνοιμώζειν ᾧ ξυνήδεσθαι χρὴ ἢ τί δεῖ δακρύειν ὃν αὐτὸς εὐδαίμονα τῷ ὄντι τῇ μεταστάσει νενόμικας; Ἄφες, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, ἐκεῖνα τοῖς μικρολόγοις καὶ οἳ τὸ φρόνημα γυναιξὶ μᾶλλον ἐοίκασεν, ἐπτοημένοι μὲν μόνοις τοῖς ὁρωμένοις καὶ ὅσα πρὸς αἴσθησιν ἡδέα νενόμισται, πρὸς οὐδὲν δὲ ὑψηλὸν, πρὸς οὐδὲν ὑπὲρ αἴσθησιν, πρὸς οὐδὲν ἀΐδιον καὶ μόνιμον ἢ βέβαιον ἀφορῶντες, ἀλλὰ χαμαὶ ἕρποντες καὶ τὸ τοῦ νοῦ μετέωρόν τε καὶ ὑψηλὸν βίᾳ τῷ ὄντι καὶ παρ' ἀξίαν καθέλκοντες. Σὺ δ' ὁ τὰ πάντα χρηστός τε καὶ μέτριος, τοσοῦτον δακρύσας ὅσον ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ δάκρυα στῆσαι, τοσοῦτόν τ' αὖ ἀνοιμώξας ὅσον μηδὲ οἰμώζοντι ἐοικέναι, ἐκεῖνον μὲν εὐδαίμονα νόμιζε καὶ μακάριον, τοιούτου τέλους τυχόντα, οὗ πάντες μὴ οὐ τυχεῖν μάλ' ἂν εὔξαιντο, τοῦ δ' ἡμετέρου

3 αἰεὶ ΠΑ: ἀεὶ Ν: λείπει Μ 6. ἐνταῦθά ἔγραψα: ἐνταῦθα Ξ 8. μακαριότητος ΠΒΑΜ: μακαριότερον Ν 11 τῷ ὄντι ἔγραψα: τωόντι Μ: λείπει ΝΠΒΑ τῇ μεταστάσει ΝΠΒ: τῆ Α: λείπουσι Μ 13 ἐοίκασιν ΝΒΑΜ: ἐοίκασιν Α 15 αἴσθησιν ΝΒΑΜ: αἴσθησιν Π βέβαιον Μ: βεβηκὸς ΝΠΒΑ 16. ἕρποντες ΝΒΑΜ: ἕρποντες Μ 17. τῷ ὄντι Μ: τῶόντι Ν: τωόντι ΠΒΑ 19 τοσοῦτόν ἔγραψα: τοσοῦτον Ξ τ' Μ: τε Α: τὲ ΝΠΒ μηδὲ ΝΠΑ: μὴδὲ ΒΜ οἰμώζοντι ΝΠΒ: οἰμώζειν τε Μ: οἰμώζειν τὶ Α 20-21. τοιούτου τέλους τυχόντα Μ: τοιούτου τυχόντα τέλους ΝΠΒ: τοιούτου τυχόντα Α: 21. μάλ' Μ: μάλα ΝΠΒΑ

τουτουὶ γένους καὶ τῆς κοινῆς ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἑστίας ἀγαθῇ μοίρᾳ νυνὶ δικαίως τὴν βασιλείαν δεξάμενος, γενοῦ περὶ ἡμᾶς ὡς εἰώθεις καὶ οἷος περὶ πάντας ἀνθρώπους ὁ μέγας βασιλεὺς ἐκεῖνος θεός, οὗ τὴν βασιλείαν ὅσαι ὧραι μιμούμενος καὶ πρὸς ἐκείνην ὡς οἷόν τε τὴν σὴν παρεξετάζων ἀρχὴν οὐκ ἔστιν ὅτ' οὐ νομίμως ἄγαν ὤφθης διῳκηκὼς τὸ ὑπήκοον καὶ οἷον πολιτικῶς. Ὁρᾷς ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσον ἐν Πόλει σύστημα αὐτήν τε ταύτην τὴν κοινὴν τοῦ γένους ἑστίαν, ὃν εἴχομεν κοινὸν σωτῆρα καὶ πρύτανιν ἀπολωλεκότας, εἰς σὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τείνειν καὶ μονονοὺ θεὸν ἄλλον ἐπὶ σωτηρίᾳ νυνὶ τῶν ὅλων ἐφεστηκότα νομίζειν. Τούτων ἀγαθῇ τύχῃ πατήρ τε ἅμα καὶ κυβερνήτης γενόμενος, τοὺς τῆς ἀρχῆς οἴακας βασιλικώτατα στρέφων, σῶζε μὲν ἅπαν ὑπήκοον, ἄλλοτε ἄλλως φερόμενον καὶ ὥσπερ τινὰ ναῦν μάλα δεινῶς χειμαζόμενον κύμασί τε ἅμα καὶ ὅπερ ἔχει πληρώματι, φάνηθι δὲ αὐτὸς σωτὴρ ἁπάντων καὶ κηδεμὼν καὶ οἷον τὸν τῆς Ἀλκμήνης γῆς ἁπάσης ἔφασαν Ἕλληνες. Σοί τε γὰρ ἐντεῦθεν ἁπάσης ὅρος εὐδαιμονίας προςγένοιτ' ἄν, ἡμεῖς τε εὖ ἕξομεν, ὑφ' οὗ παθεῖν ἐχρῆν εὖ παθόντες καλῶς, οὓς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἔδει κατὰ τὴν κοινὴν τύχην ἀνθρώπων πταῖσαι καὶ δευτέρους βαρβάρων οὕτως ὀφθῆναι. Εἴρηκα.

---

1 τουτουὶ γένους ΠΒΑΜ: τούτου γένους μένοντος κενοῦ δι' ἓν γράμμα ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο λέξεων Ν 2. νυνὶ ΝΠΒΑ: καὶ Μ 3. εἰώθεις ΠΒΑΜ: ειώθεις Π 4. ὅσαι ΝΠΒΑ: καὶ ὅσαι Α 7. τε ἔγραψα: τὲ Ξ ὅσοι Ξ: γραπτέον ὅσους; πόλει ΜΒ: πόλεσι ΝΠΑ: 8. αὐτήν τε ΑΜ: αὐτὴν τὲ ΝΠΒ 10. θεὸν ΝΠΒΑ: θεὸν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θεὸς Μ ἄλλον ΝΒΑΜ: ἄλον Π 12 βασιλικώτατα ΝΠΑΜ: βασικώτατα Π 13. ὥςπερ τινὰ Π: ὥςπέρ τινα ΝΒΑΜ 14. ἔχει ΝΠΑΜ: ἔχει οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ᾤᾳ Α 15. κηδεμὼν ΝΒΑΜ: ∴δεμῶν ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ∴κη Π 16. ἁπάσης ΝΒΑΜ: ἀπάσης Β 17. ὅρος εὐδαιμονίας ΝΠΒΑ: εὐδαιμονίας ὅρος Μ τε ΠΑΜ: τὲ ΝΒ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ Η ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΝ

Χρυσοῦν ἔφασαν γενέσθαι γένος ποτὲ, Κρόνος ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευε, γένος μάλιστα μὲν οἷον χρυσὸς τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐν τῷ παντὶ διαπρέπον καὶ ὅσα κόσμος ἀνδρὶ, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ οἷς ἄλλως αὔταρκες τὸ μακάριον γένοιτ' ἂν καὶ οὐκ ἄπο θείας πάνυ ζωῆς οὐδ' ἧς μοίρας εἴληχε τὸ δαιμόνιον. Ἐχρῆν γὰρ τὸ πρῶτον, οἶμαι, γενῶν τοιοῦτό πως προνοίᾳ κατεσκευάσθαι καὶ οἷον πόρρω μὲν εἶναι τοῦ σιδηροῦ, ἐγγύτατα δὲ τῷ πορρωτάτω τοῦ μηδενὸς ἢ φαύλου ἢ ὅτῳ φύσις κακία, καθάπερ ἑαυτῷ τἀγαθόν. Εἰ μὲν οὖν ὄντα ταυτὶ ἢ ἄλλως τοῖς τῶν Μουσῶν κατόχοις χαριέντως πεφιλοσόφηται, ἐκεῖνοί τε ἂν εἰδεῖεν καὶ οἷς οὐκ ὀλίγα μέλει τῶν ποιητῶν. Ἐγὼ δὲ, μέγιστε βασιλέων, σοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγαθῇ τύχῃ νυνὶ βεβασιλευκότος, χρυσοῦν μὲν ἄντικρυς γένος σκοπῶν

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Παρισιακῷ 1191, φ. 21α-24β, αἰῶνος ιε΄ (Ν), Παρισιακῷ 817, φ 157α-164α, αἰῶνος ις΄ (Π), Βατικανικῷ 1089Α φ. 132α κ. ἑ, αἰῶνος ις΄ (Β), Ἀμβροσιακῷ Μ 41 sup., φ. 63β - 74β, αἰῶνος ιε΄ (Α), Μαδριτείῳ 115 (4636), φ. 160α - 171α, αἰῶνος ιε΄ (Μ).

Ἐπιγραφὴ Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου - Παλαιολόγον ΝΠ: Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου - Παλαιολόγον Β: Τοῦ αὐτοῦ βασιλικὸς πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοκράτορα Α: Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον βασιλικός Μ Ἐν τῷ Β ἄνω νεωτέρᾳ χειρὶ καὶ ταῦτα· Jesus Christus rex, κάτωθεν δ' αὐτῆς Ejusdem in Constantinum imperatorem.

1. γενέσθαι γένος ΝΠ: γένος γενέσθαι ΒΑΜ 3. οὐχ ἥκιστα Μ: οὐχήκιστα ΝΠΒΑ 5. εἴληχε ΝΠΒΑ: ἔλαχε Μ 6. τοιοῦτό Μ: τοιοῦτον ΝΠΒΑ 10. ἐκεῖνοί τε ἔγραψα: ἐκεῖνοι τὲ ΝΒΑΜ: ἐκεῖνον τὲ Π εἰδεῖεν Μ: οἰδεῖεν Β: οἰδοῖεν ΝΠΑ μέλει ΝΠΒΑ: μέλει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μέλλει Μ

εὑρίσκω τοὺς ἡμετέρους, χρυσοῦς δ' αὖ χρόνους καὶ βίον οἷον ἦσαν ἐκεῖνοι, τἆλλα δὲ πάντα χρυσᾶ, φαίην δ' ἂν καὶ χρυσοῦ παντὸς προτιμότερα. Τὸ γὰρ αὐτόν σε τῶν Ἑλλήνων ὥςπερ ἐκ μηχανῆς ἄρχοντα νῦν ὀφθῆναι, οὕτω θεοῦ κινοῦντος καὶ βουλομένου, πάντα μὲν τἀγαθὰ κεκτημένον, πάντας δ' εὖ ποιεῖν προθυμούμενον μηδέν τε ἄλλο προὔργου πεποιημένον ἢ τὴν τοῦ γένους ὅσαι ὧραι κηδεμονίαν καὶ οἷς ἂν ἀμείνους βαρβάρων ὀφθεῖεν Ἕλληνες οὐ χρυσοῦν, οἶμοι, βίον οὐδ' ὅσα μόνον ἐκείνου πέρι τοῖς ποιηταῖς ἐξυμνήθη, ἀλλ' ὅ τι περ εὐδαιμονίας κεφάλαιον καὶ ὁτιοῦν ἐν οὖσι χρηστὸν ἐς τὸν ἡμέτερον βίον εἰςάγει. Πολὺ γὰρ μᾶλλον εὐτυχίᾳ τῷ ὄντι ξυνόντων οἱ νυνὶ χρόνοι ἢ ὅτε τρὶς τοῦ ἔτους καρπὸν ἀνθρώποις αὐτομάτη ζείδωρος ἔφερεν ἄρουρα, τοῦτο μὲν ὅτι οὐχ οὕτως ἡδέα δοκεῖ τὰ πρὸ τῶν οὐχ ἡδέων χρηστά, τοῦτο δ' ὅτι καὶ πλείω τὰ παρ' ἡμῖν ἀγαθά, φαίην δ' ἂν καὶ ἀμείνω καὶ μᾶλλον ἀνθρώποις προςήκοντα. Τίνα δή, τίνα; Σοὶ μέν, δι' οὗ πᾶσιν ἡμῖν ἐκτήθη τὰ κάλλιστα, γένος ἅπαν Ἑλλήνων διὰ ταῦτα χάριν εἰσόμεθα, ἡμῖν δὲ αὐτοῖς ἱερὰν νυνὶ πανήγυριν ξυστησάμενοι, πολὺ μείζω προςποριούμεθα κροτοῦντες καὶ παιανίζοντες ἡδονὴν ἢ πάσας ὁποιαςτιναςοῦν ἑορτάς τε καὶ πανηγύρεις ἄγοντες ἕτεροι. Ἦ σὲ μὲν στεφανωτέον στεφάνῳ οὐχ οἷός ποτε χρυσῷ καὶ λίθοις

2. τἆλλά ἔγραψα: τἆλλα ΝΠΑΜ: τ'ἄλλα Β 3. προτιμότερα ΝΠΒΑ: προτιμότερα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προτιμώτερα Μ 5 δ' Μ: δὲ ΝΠΒΑ 6. προὔργου ἔγραψα: προύργου Ξ 7. κηδεμονίαν ΠΒΑΜ: κηδαιμονίαν Ν 8 πέρι τοῖς ΠΒΑΜ: περιτοῖς Ν 9. ἐξυμνήθη ΠΒΑΜ: ἐξυμνήσθη Ν ὁτιοῦν ΠΒΑΜ: οτιοῦν Ν 10. ἐς ΝΠΒΑ: εἰς Μ 11. τῷ ὄντι Ν: τωόντι ΒΑΜ: τῶόντι Π 13. ἡδέα ΝΠΒΑ: ἡδέα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἡδέᾶ Μ 14. τὰ ΝΠΒΑ: τῶν Μ 18. μείζω ΝΠΒΑ: μείζω ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μείζων Μ 19. ἑορτὰς ΑΜ: ἑορτὰς ΝΠΒ 20. μὲν ΝΠΒ: μὲν γὰρ ΑΜ στεφανωτέον ΝΒΑΜ: λείπει Π οἷός ποτε ἔγραψα: οἷος ποτὲ Ξ

ἢ ἄνθεσι γένοιτ' ἄν, ἀλλ' οἷον ἐκ λόγων πλέκουσι Χάριτες· ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς περιστάντας ᾄδειν χρεὼν οἷς αὐτός τε ἅμα καὶ ὁ ἄριστος κεκόσμηται βασιλεύς, ὡς οὐδὲν ὂν τῶν πάντων βέλτιον οὐδ' ἐφ' ᾧ μᾶλλον ἄν τις ἡσθείη ἢ βασιλείαν ὑπογράφεσθαι λόγῳ, δι' ἧς εὖ ἔχουσι πόλεις, τό τε χρυσοῦν αὖ πάλιν ἐπανήκει νῦν γένος. Καὶ δὴ ῥητέον οὐχ ὅσα δεῖ οὐδ' οἷα δεδυνήμεθά τε καὶ βεβουλήμεθα, ἀλλ' οἷα ἂν τῷ καιρῷ προςφορώτατα γένοιτ' ἂν καὶ ὧν λεχθέντων οὔτ' ἀδολεσχίας φευξούμεθα κόρον τε οὐδένα ταῖς ἀκοαῖς προξενήσομεν.

Οὐκ ὀλίγων οὖν ὄντων οἷς ἄνθρωποι κατά τε πόλεις καὶ ἔθνη τὸν σφῶν αὐτῶν ὁπωςδηποτοῦν διατάττονται βίον, βασιλείας οὐκ ἔστιν ἓν οὐδέν, οἶμαι, θειότερόν τε καὶ ὑψηλότερον. Τό τε γὰρ πλῆθος ἅπαν οὐκ ἀστασίαστον, εἰ μὴ πρὸς ἓν ὅλως ἀνάγεσθαι δύναιτο, τό τε μὴ πλείους ἑνὸς τοὺς ἀρίστους ἐν πολιτείαις εἶναι μίμημα θεῖον τῷ ὄντι καὶ οὐκ ἄπο τῆς ἐν τῷ παντὶ ξυμφωνίας καὶ τάξεως. Εἰ δ' ἐκεῖνό γε πόλις ὅπερ τὸ πᾶν, κἀκεῖνο ἂν εἴη τὸ πρὸς ὃ πόλις ἐς ὅπερ τὸ πᾶν· ἓν δὲ ἐκεῖνο καὶ τῶν ὄντων δήπου τὸ ἄριστον. Καὶ μὴν πολιτεία τῆς τοῦ παντὸς, οἶμαι, διακοσμήσεως μίμημα· μιμεῖται γὰρ ἡ τέχνη τὴν φύσιν καὶ νοῦς ὁ πράττων τὸν ἐπιστήμονα. Σειρὰ δὲ τὰ ὄντα καὶ ἄλλο ἄλλου τελεώτερόν τε καὶ τιμιώτερον, ἕως ἂν ἐς αὐτό τις ἥκων ἐστήξοι, τῶν ὄντων ἁπάντων τὸ τελεώτατον. Ἀνιόντι μὲν γὰρ, ἐξ οὗ μὲν εὐθὺς γέ-

:

3. κεκόσμνται ΝΠΑΜ: κεκόσμηται ἀλλ' οὐδὲν ἀνταποκρίνεται ἐν τῇ ᾤᾳ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον Β 5. ἐπανήκει ΝΠΒΑ: ἐπανῆκε Μ νῦν ΝΒΑΜ: ἦν Π 6. οὐχ ΝΒΑΜ: οὐχ' Π 7. γένοιτ' ΝΠΒΑ: γένοιντ' Μ 8. τε Α: τὲ ΝΠΒΜ: 9. προξενήσομεν ΝΠΒΑ: προξενήσομεν ἐκ τοῦ προξενήσομαιν Μ 11. ὁπωςδη ποτοῦν ΝΠΒΑ: ὁπωςδηποτοῦν ἐκ τοῦ ὁπωςδήποτοῦν Μ 14. δύναιτο ΠΒΑΜ: δύνατο Ν ἑνὸς ΝΒΑΜ: ἐνὸς Π 15. τῷ ὄντι ἔγραψα: τῶόντι Ν: τωόντι ΠΒΑΜ 16. ἐκεῖνό ἔγραψα: ἐκεῖνο Ξ κἀκεῖνο ΝΠΒΜ: κἀκεῖο Α 22. ἁπάντων ΝΒΑΜ: ἀπάντων Π τελεώτατον ΝΠΒΑ: τελεώτατον ἐκ τοῦ τελεώτερον οὗ μὲν ΝΒΑΜ: οὗ ∧ ἐν τῷ κειμένῳ, μὲν ἐν τῇ ᾤᾳ Π

νοιτ' ἂν αὐτῷ τὸ μὴ ὂν ἢ ὅπερ ἐν οὖσι ταὐτὸν ἐκείνῳ νενόμισται, πρὸς ὃ δὲ ἐκεῖνο, μεθ' ὃ τῶν ὄντων ἓν οὐδὲν τελεώτερον· κατιόντι δ' αὖ πάλιν, ἐξ οὗ μὲν τουτὶ, πρὸς ὃ δ' αὖ ἐκεῖνο, τό γε μὴ ὄν, εἰ πρὸς τὰ ὄντα ἀντεξετάζοιτο. Οὐκοῦν κἀνταῦθα βασιλεία μὲν ἂν εἴη τῶν ἐν πόλει πάντων τὸ τελεώτατον, ἄλλα δ' ἂν ἄλλως ἔχοιεν τῷ ἐξ αὐτῆς ἀποστήματι· καὶ πολιτεύοιτο δ' ἂν οὑτωσὶ τὰ ἐν τῇ πόλει καλῶς, ὥςπερ ἐκεῖ τὰ ὄντα πολιτεύεσθαι βούλεται· ἐς ταὐτὸ δ' οἶμαι φέρον ἐστὶ καὶ ὅπερ ἐξύμνησεν ὁ τοῦ Μέλητος *Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη*, λέγων, *εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βουλεύῃσιν*. Ἄλλως γὰρ ὁμοῦ χρήματα πάντα ἂν γένοιτο καὶ τάξις μὲν οὐδαμοῦ, ἀταξία δὲ πανταχοῦ, ἄνω καὶ κάτω τὰ τῶν ἀνθρώπων ἄγουσά τε καὶ φέρουσα. Εἰ δ' ἀριθμὸς μὲν τὰ ὄντα ὅσα τε φύσει καὶ ὅσα τέχνῃ ξυνίσταται, ἀρχὴ δ' ἐκείνου τὸ ἕν, ἐξ οὗ τε αὐτῷ τὸ εἶναι τό τε πέρατι χρῆσθαι καὶ οὗ μὴ παρόντος οὐδ' ἂν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν εἴη οὐδέ τι τῶν ἐκείνου μερῶν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἄνευ ἑνὸς τοῦ πρώτου τῶν ὄντων ἄν τι ξυσταίη οὐδ' ὧν ἡ τέχνη τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἤτοι αὐτό τι ἂν εἴη μὴ ὂν ἢ αὐτόματον γένοιτο.

Χωρὶς δὲ τούτων, ἐν ἑνὶ μὲν ὄντα τὰ ὄντα καὶ τοῦ αὐτοῦ μετέχοντα λόγου σώζεταί τε ἅμα καὶ τελεώτερα λέγεται, πληθυνόμενα δὲ ἄλλως καὶ τοῦ ἑνὸς ἐκπεσόντα δεῖται μὲν τοῦ ἑνὸς,

1. ταὐτὸν ἔγραψα: ταυτὸν Ξ νενόμισται ΝΒΑΜ: ἐνόμισται Π 2. δὲ ΝΠΒΑ: δὴ Μ 3. τουτὶ ΝΠΒΑ: τουτὶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ταυτὶ Μ 4. κἀνταῦθα βασιλεία ΝΠΒΑ: κανταῦθα βασιλείας Μ 6. τὰ ΝΒΑΜ: λείπει Π 7. ταὐτὸ ΝΠΑ: ταυτὸ ΒΜ 8. ἐστὶ ΝΒΑΜ: ἐστὶν Π 9 ᾧ ΠΒΑΜ: ὧς Ν 10. σκῆπτρόν ἔγραψα: σκῆπτρον Ξ τ' ἠδὲ ΠΒΑ: τῆ δὲ Ν: ἠδὲ Μ 14 ὅσα ΠΑΜ: ὅσά ΝΒ ξυνίσταται ΝΠΒΑ: ξυν καθίσταται Μ 16. τὴν ἀρχὴν ΝΠΜ: τηναρχὴν ΒΑ 18. τὸ ΝΠΒΜ: το Α 22. ἄλλως ΝΠΒΜ: ἄλως Α ἑνὸς ΝΜΑ: ἑνός Π

ὥςθ᾽ ὅλως τῶν ὄντων ὑπάρχειν, ἐκείνου δὲ ἁμαρτόντα τοῦ τε χοροῦ τῶν ὄντων ἐκπίπτει καὶ οὐκέτ᾽ ἐστὶν ἐξαίφνης οἰχόμενα. Ὅλως δὲ σώματι μὲν ζῴου πᾶν ὁτιοῦν πλῆθος ἔοικε, βασιλεία δὲ κεφαλῇ ἢ ὅ τι κεφαλῆς πρότερον. Ἔκ τε γὰρ ἐκείνης μιᾶς οὔσης ἣν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις τῷ παντὶ πρόςεστι δύναμις, καὶ ζῇ μὲν ἐντεῦθεν τοῦ ζῴου πᾶν ὁτιοῦν, ἐργάζεται δὲ ἐκείνοις ἃ ἂν ἑκάστῳ παρὰ τοῦ πρώτου προςήει, ἔκ τε βασιλείας αὐτῆς, μιᾶς μὲν καὶ αὐτῆς οὔσης, πάντα δὲ δυναμένης, εὖ μὲν ἔχουσι πόλεις καὶ δεξιώτατα πολιτεύονται, οἷς δ᾽ ἂν αὐταῖς ἐκεῖνο προςγένοιτο, ταυτὶ δὲ ἅπαντα δαιμονίως πανταχοῦ φοιτᾷ παρ᾽ αὐτῆς, καὶ γίνεται τῷ ὄντι βασιλεία ταῖς πόλεσιν οἷον καρδίᾳ τῷ ζῴῳ ἢ ἥλιος τῷ παντί, φαίην δ᾽ ἂν καὶ οἷον θεὸς τῷ γε ξύμπαντι. Ταῦτά τοι γρηγορεῖ μὲν ἐς ἀεὶ βασιλεία καὶ τοσοῦτον κήδεται τῶν ὑφ᾽ αὑτὴν χωρῶν τε καὶ πόλεων, ὅσον νηὸς κυβερνήτης, μᾶλλον δέ τι καὶ πλέον, ὅσον ἐκείνῳ μὲν ἔργον ἡ σωτηρία μόνον τῶν ἐμπλεόντων, βασιλεία δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείω σοφίζεται, μείζω δῆλα δὴ καὶ θειότερα· σκοπεῖ δὲ ὅσαι ὧραι ὅπως ἂν εὖ ἅπασι γένοιτο, τίθησί τε νόμους καὶ δικάζει κοσμίως, καὶ οὓς μὲν σπουδαίους ἔχειν ὁρᾷ, τούτους ἀσπάζεται καὶ τιμᾷ, οἳ δ᾽ ἂν οὐ πόρρω κακίας εἶεν, τούτους βδελύττεται καὶ κολάζει, χαίρει τε εὖ ποιοῦσα μᾶλλον ἢ ὅτῳ ἂν τὸ εὖ παθεῖν γένοιτο. Εἶθ᾽ ἱππικὴν μὲν καὶ κυ-

2. οὐκέτ᾽ ἐστὶν NBA: οὔκετ᾽ ἐστὶν M: οὐκέστὶν Π
3. ὁτιοῦν NBAM: ὀτιοῦν Π   5. τις ΝΠΒΜ: τὶς Α
6. ἃ ΝΠΒΑ: ὃ Μ   11. τῷ ὄντι ἔγραψα: τωόντι Ν: τωόντι ΠΒΑΜ   12. ταῦτά ΝΠΒΑ: ταῦτα Μ   13. ἐς ἀεὶ ΝΠΒΑ: ἐσαεὶ Μ   αὑτὴν ΠΒΑ: αὐτὴν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος αὐτῇ Μ: αὔτὴν Ν   14. τε ΝΠΒΑ: τὲ Μ   νηὸς ΝΠΑ: νηὸς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος νηῶν Β: νεὼς Μ   15. μόνον Μ: μόνη ΝΠΒΑ
17. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ Ξ   ὧραι ΝΒΜ: ὥραι ΠΑ
ἂν ΠΒ: λείπει ΝΑΜ   18-19. σπουδαίους Μ: σπουδαίως ΝΠΒΑ   20. τε ἔγραψα: τὲ Ξ   21. τὸ ΝΒΑΜ: λείπει Π
μὲν ΝΒΑΜ: μὴν Π

βερνητικὴν καὶ ὅσαι περ ἑκάστης ἐφεστήκασιν ἐπιστῆμαι σπουδαῖα καλῶς ποιοῦντες νομίζομεν καὶ χρηστά, ὅτι περ ἡ μὲν ἵππους, ἡ δ' ἐμπόρους, ἡ δ' ἄλλο τι σώζει τῶν ὄντων καὶ τὸν ἡμέτερον βίον διακονοῦσα κοσμεῖ· δεῖται γὰρ οὐχ ἑνὸς μόνου ὁ βίος, ὡς ἔοικεν, οὐδὲ δυοῖν ἢ τριῶν, ἀλλ' ὅσοις αὐτό τι ὂν ἀτελέστατον αὐταρκέστατον γένοιτ' ἄν. Βασιλείαν δὲ οἷς οὐ τοῦ εἶναι μόνον ἔθνεσιν ὅλοις καὶ ὅλαις πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι ταύτῃ περίεστιν, ἅπαντα μὲν οὖσαν τῷ πάντα ποιεῖν δεδυνῆσθαι, μηδενὸς δὲ ὄντος τῶν ἀγαθῶν, ὅπερ ἂν ἄνευ τῆς ἐξ αὐτῆς προνοίας ἐς τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον φοιτήσοι, τί νομιστέον ἢ τίσι κοσμητέον ὀνόμασιν, ἢ δῆλον ὅτι χρῆμα θειότατον καὶ οἷς τὸ πρῶτον αἴτιον αἴτιον ὀνομάζεται; Τῶν τε γὰρ ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων, οἷς αὐτοῖς ἁμηγέπῃ θεῷ παραπλησίως εἶναι σπουδή, βασιλεία δήπου τὸ ἄριστον καὶ ᾧ μάλιστα ἂν εἴη τἀγαθοῦ ἐφικέσθαι. Ἐκεῖνο γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὅπερ θεὸς ἐν φύσει καὶ τῷ παντί, ἥ τε διὰ πάντων ἥκουσα τοῦ βασιλέως προμήθεια, δι' ἧς τὰ τῶν ὑπηκόων εὖ ἄγαν ἔχει καὶ σώζεται πράγματα, αὐτῆς ἄντικρυς μίμημα τῆς θείας προνοίας, ἣ διὰ παντὸς ἐφικνουμένη τοῦ γε παντὸς οὐδὲν ἔξω τοῦ κοινοῦ λόγου τῶν ὄντων ἐᾷ, οὐδ' ἔνια μὲν εὐνοίᾳ τινὶ διατελοῦσα τηρεῖ, ἐνίοις δὲ ἂν ὦσιν ἄχθεται καὶ φθονεῖ, ἀλλά, πάντων ἐπιεικῶς δήπου προνοουμένη, πάνθ' ὁμοίως

1. περ ΠΒΑΜ: παρ Ν ἑκάστοις Π: ἑκάστοις μετὰ διάξεσιν Ν: ἑκάστης ΒΑΜ 3. δ Μ: δὲ ΝΠΒΑ ἡ ΝΠΒ: ἣ ΑΜ ἄλλο ΠΑΜ: ἄλλό ΝΒ 4. ἑνὸς ΝΒΜΑ: ἐνὸς Π μόνου Μ: μόνον ΝΠΒΑ 6 αὐταρκέστατον ΝΒΑΜ: ἀταρκέστατον Π 9. ἀγαθῶν ΝΒΑΜ: ἀγαθῶν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀγαθὸν 10. φοιτήσοι ΝΠΒ: φοιτήσει ΑΜ 11. δῆλον ὅτι ΝΠΒΜ: δηλονότι Α πρῶτον ΝΠΒ: πρότερον ΑΜ 12. αἴτιον αἴτιον Μ: αἴτιον αἴτιον Α: αἴτιον ΝΠΒ 13. αὐτοῖς ΝΠΒΑ: αὐτῆς Μ ἁμηγέπη ΝΠΒ: ἀμηγέπη ΑΜ 14. τἀγαθοῦ ΝΒΑΜ: τὰγαθοῦ Π 15. ἐν τοῖς ΝΠΒΑ: λείει πΜ 18. διὰ ΝΠΒΜ: δια Α τοῦ γε ΝΠΒΑ: γε τοῦ Μ 21. πάντων ΝΠΒ: πάντοτε ΑΜ

λόγῳ τινὶ φυλάττειν ἐθέλει καὶ εὖ ποιεῖν ἐπὶ προφάσει μὲν ὅλως οὐδεμιᾷ, οὐδ᾽ ὅπως ἂν χάριν αὐτῇ τὰ σωζόμενα τῆς σφῶν αὐτῶν σωτηρίας καὶ ὧν ἀπέναντι ὡς πρὸς τρόπου τοῖς εὖ παθοῦσιν ἡντινοῦν ἀπομνημονεύοι, μόνῳ δὲ δήπου τῷ οὑτωσὶ πεφυκέναι καὶ ὅπερ ἔχει ξύμφυτον ἀγαθῷ. Δι᾽ ἃ δὴ καὶ τῆς τοιαύτης εὐποιίας ὁ τρόπος, πάσας ἄλλας ὁποιαστινασοῦν νικῶν ἀξιώματι, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν οὐ τὴν ὑπερβολὴν ὅση τίς ἐστι τῆς διὰ πάντων ὅσαι ὧραι διηκούσης προνοίας ἐνδείκνυται. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ εἴ τι πατέρες υἱέσι, βασιλεία τοῖς ὑπηκόοις, μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τι τῶν ἀκριβεστέρων εἰπεῖν, ἐφάμιλλα ταῦτα ἀλλήλοις, οἶμαι, θεός, πατήρ τε καὶ βασιλεύς, πλὴν εἰ μὴ τῷ τρόπῳ διοίσει ἢ τῇ λαχούσῃ τὰ ὄντα τάξει καὶ ὅσον ἂν ἑκάστῳ τῶν ὑφ᾽ αὐτὰ προςγένοιτ᾽ ἂν ἀριθμοῦ. Οὐκοῦν ὅσα ἂν παρὰ γονέων υἱέσιν ἐθέλοι γίγνεσθαι, τοσαῦτα παρὰ βασιλέως τοῖς ὑπηκόοις καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐνοίας, φαίην δ᾽ ἂν καὶ ἀμείνονος, ὅσῳ τὸ εὖ εἶναι τοῦ εἶναι καὶ τὸ κοινῇ πράττειν εὖ τοῦ ἰδίᾳ θειότερον· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πλείω τοῖς ὑπηκόοις τὰ παρ᾽ αὐτῆς ἢ ὅσα παρὰ τῶν φυσάντων ἐκείνοις, ὥςπερ, οἶμαι, καὶ πλείω τὰ παρὰ τῆς προνοίας ἢ τῆς βασιλείας εὑρήσει τις ἐξετάζων. Ὅσα γὰρ πατήρ, ὡς εἴρηται, τοσαῦτα καὶ βασιλεὺς καὶ ὅσα περ οὗτος, ἐκεῖνα δὴ καὶ θεός. Οὐ μὴν ὅσα ἂν ἐκεῖνος, τοσαῦτα ποιήσοι καὶ βασιλεύς, οὐδ᾽ ὅσα περ οὗτος, ταῦτα ἂν καὶ πατήρ. Γίγνεται γὰρ ὡς περιεχόμενά τε καὶ περιέχοντα, καὶ γέ-

2. οὐδεμιᾶ ΝΠΒΜ: οὐδὲ μιᾶ Α 3. πρὸς ΝΠΒΑ: πρὸ Μ 3-4. ἡντινοῦν ΝΒΑΜ: ἡντινοῦν Π 7. ὅση Μ: ὅσή ΝΠΒΑ ἐστὶ ΝΠΒΑ: ἔστι Μ 8. διηκούσης ΝΒΑΜ: διηκούσας (ης) Π ἐνδείκνυται ΝΠΒΑ: ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐνδείκνυτε Μ 9. τι ΝΠΒΑ: λείπει Μ 12. αὐτὰ ΝΠΒΑ: αὐτὰ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος αὐτὰ Μ 13. ἐθέλοι ἔγραψα: ἐθέλει Ξ 14-16. καὶ μετὰ - ὑπηκόοις ΠΒΑΜ: λείπουσι Ν 17. αὐτῆς ΝΠΒΜ: αὐτῆς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος αὐτοῖς Α 18. τις Μ: τὶς ΝΒΑ: τῆς Π 21. ποιήσοι ΝΠΒ: ποιήσει ΑΜ 22. γίγνεται ΝΠΒΜ: γί(γ)νεται Α

νοιτο δ' ἂν διὰ ταῦτα θεὸς μὲν βασιλείας, βασιλεία δὲ γονέως ἰδέα τε καὶ παράδειγμα.

Τοιοῦτον, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, ἡ βασιλεία χρῆμα τῷ βίῳ καὶ οὕτω ταύτῃ μάλιστα πάντων τὰ τῶν ἀνθρώπων σώζεται πράγματα. Εἰ δέ τῳ ταῦτα μὲν οὐκ ἀρέσκει τῶν ἐπὶ σοφίᾳ γνωρίμων, ἄλλην δέ τινα πόλιν οἰκίζει καὶ πολιτείαν ἐς τὸν βίον εἰςάγει, εὐδαίμονά τε καὶ σοφήν, ὡς ἐνόμιζεν, ἐσομένην, στέψαντες αὐτὸν ἐρίῳ καὶ καταχέαντες μύρῳ, παρ' ἄλλοις ἐάσωμεν οἴχεσθαι, καθάπερ αὐτὸς περὶ τὸν Ὅμηρον ἀπεφήνατο, μὴ μεταδιδοὺς αὐτῷ τῆς αὐτοῦ πόλεώς τε καὶ ἣν ἐν ψυχῇ μόνῃ ξυνεστήσατο πολιτείαν. Ἄμεινον γὰρ ἑπομένους, οἶμαι, τῷ ξύμπαντι λόγῳ καὶ ἣν τὸ πρῶτον ἐν οὖσιν οὐκ ἄνευ σοφίας ἐν τῷ παντὶ ξυνέθηκεν ἁρμονίαν ἔξω δοκεῖν ἐνίοις ἀμηγέπη τοῦ λόγου φέρεσθαι ἢ τῶν ψιλῶν ἐχομένους πραγμάτων καὶ ὧν αἰτία μόνη ψυχὴ σοφοὺς ἐντεῦθεν νομίζεσθαι τά τε θεῖα τά τε ἀνθρώπινα. Τὸ μὲν γάρ ἐστι, παραδείγματι χρωμένοις τῷ κρείττονι, μὴ ἄνευ λόγου ποιεῖν, τὸ δὲ τοῦ λόγου τῶν ὄντων οὐ πάνυ τοι φροντιστέον, ἡγησαμένους οἷς μέτρον ὁ λόγος αὐτὸς ἐφέστηκεν ἡμῖν αὐτοῖς μόνοις πείθεσθαι μηδὲ τὰ πλεῖστα πιστευομένοις καὶ ὅσα ἂν ἐν ψυχῇ μόνῃ γένοιτο.

Ἀλλὰ δὴ τίνι καὶ ποίῳ ποτὲ ἀνθρώπων τὸ τοιοῦτον προςγενόμενον σχῆμα αὐτὸ μὲν μήθ' αὑτοῦ μήτ' ἄλλου του τῶν ἁπάντων ἂν χεῖρον ὀφθείη, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς μὴ ὅτι γε σεσωκός, ἀλλὰ

1. διὰ ΝΠΒΜ: δια Α 2. τε ΑΜ: τὲ ΝΠΒ 7. ἐνόμιζεν ΝΒΑΜ: ἐνόμιζεν Π στέψαντες ΝΠΒΑ: στέψαντες ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος στρέψαντες Μ 8. ἐάσωμεν ΑΜ: ἐάσομεν ΝΒ: ἐ‸σομεν (ά) Π 10. αὐτοῦ Μ: αὐτοῦ ΝΠΒΑ 11. ἑπομένους ΝΒΑΜ: ἐπομένους Π 13. ἀμηγέπη ΝΒΑΜ: ἀμηγέπη Π 18. μόνοις ΝΠΒΑ: λείπει Μ 19. μηδὲ ἔγραψα; μὴδὲ Ξ 20. ποτὲ ΝΠΒΑ: ποτε Μ 21. ἄλλου ἔγραψα: ἄλλού Ξ 22. μὴ ὅτι ἔγραψα: μηότι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μὴότι Μ: μηότι Ν: μηότι ΠΒΑ γε ΝΒΠΜ: λείπει Α σεσωκὼς ΝΠΒΑ: σεσωκὸς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σεσωκὼς Μ

δὴ καὶ εὖ ποιοῦν εἰκότως ἂν εἴη, πάντα μὲν ἔχον οἷς τοῦ προςήκοντος αὐτῷ γένοιτ' ἂν σχήματος, πάντα δὲ ἐργαζόμενον οἷς ἐθνῶν τε καὶ πόλεων καὶ ἁπλῶς τοῦ ξύμπαντος οἷόν τέ ἐστι προνοεῖσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἅπαντος, οἶμαι, τηλικοῦτόν τι χρῆμα, τὴν βασιλείαν, δεξάμενον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων φροντίζειν κἀκεῖνο παρ' αὐτοῖς εἶναι καὶ σώζειν ὅπερ ἐν ἵπποις ἡνίοχος καὶ ἐν νηὶ κυβερνήτης ἢ ἄλλος ἄλλο τι μάλιστα παραπλήσιον, ἀλλ' ᾧ ἂν αἱ τοῦ Διὸς προςηγορίαι ξύμπασαι γένοιντο μόναι τῶν ἄλλων, ἐπιεικῶς τὸ βασιλέως ἦθος καὶ τὴν βασιλικὴν διάθεσιν παριστᾶσαι.

Τὸν δὴ τοιοῦτον, ᾧ ἂν μάλιστα γνησίως ἡ βασιλεία προςήκει, λόγῳ μὲν αὐτὸς ἡμῖν ἀμηγέπη δεικνύειν ἐπιχειρῶ, τὰ ἤθη τε αὐτοῦ καὶ τὴν διάθεσιν οἷά τις ἐν βραχεῖ παραλαμβάνων ὡς ἔνεστιν. Ὁρᾶτε δὲ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἄνευ ἀγαθῆς ἡμετέρας τύχης ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου τοῦδε καθήμενον. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἡμῖν ἀνδριὰς τοῦ χρηστοῦ βασιλέως ὅςτις ποτὲ γένοιτ' ἂν καὶ ὃν ὡς βασιλέα χρηστὸν αὖ πάλιν ἐγκωμιάζειν αἱρούμεθα, ὥςθ' ὅσα ἂν εἴποι τις περὶ τοῦ βασιλέως ἡμῖν, τοσαῦτα ἂν εἴη καὶ περὶ τοῦ χρηστοῦ βασιλέως, τοῦ ἀνδριάντος, λέγω, δεδηλωκώς, ὥςπερ ὅσα γε καὶ περὶ ἐκείνου, τοσαῦτα ἂν ἔχοι λέγειν καὶ περὶ τοῦδε.

2. αὐτῶ ΝΒΑ: αὐτῷ **ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος** αὐτῷ Μ: αὐτῶ Π   3. ἁπλῶς ΑΜ: ἀπῶς ΝΒ: ἀπῶς Π   τέ ΒΜ: τε ΝΠΑ   προνοεῖσθαι ΠΑΜ: προνοεῖσθαι **ἐκ τοῦ πρῶτον γραφέντος** προνθεῖσθαι Β: προνθεῖσθαι Ν   5. ὑπὲρ ΝΒΑΜ: ὑπερ Π   7. ἄλλο ΝΠΒ: ἄλλό ΑΜ   10. μάλιςα **τῶν γραμμάτων ις γραφέντων ἐπὶ ἑτέρων διεσβεσμένων μέλανι, διὸ ἐπανελήφθη καὶ πάλιν ἐν τῇ ᾤᾳ** λι Μ: μάλα ΝΒΑ: μάλα **πρὸ δὲ αὐτοῦ διεσβεσμένον** μᾶλλον **ὅπερ ἤρχισε διορθόνων εἰς** μάλλα Π   11 ἀμηγέπη ΝΒΑΜ: ἀμηγέπη Π   τε Α: τὲ ΝΠΒΜ   12. οἷα **ἔγραψα**: οἷά Μ: οἷα ΝΠΒΑ   15. ὅςτις ποτὲ **ἔγραψα**: ὅςτίς ποτε Ξ   16. αἱρούμεθα ΠΒΑΜ: αἱρούμεθα **ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος** αἱροῦμεθα Ν   17. τοσαῦτα ΝΠΑΜ: τοσαῦτα **ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος** τὸσαῦτα Β   18. λέγω ΝΠΒ: **λείπει** ΑΜ   19. ἔχοι ΝΠΑΜ: ἔχοι **ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος** ἔχει Β   λέγειν ΝΠΒ: **λείπει** ΑΜ

Ἔστι τοίνυν ὁ βασιλεὺς πρῶτον μὲν περὶ θεὸν εὐσεβὴς καὶ παντὸς οὑτινοςοῦν ἄλλου τῶν ὄντων τὸ δαιμόνιον προτιμῶν, τὴν περὶ αὐτὸ θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν αὐτῆς κρηπῖδα καὶ βάσιν τῆς βασιλείας ἡγούμενος. Οἷς μὲν γὰρ βασιλείας ἰδέαν τε καὶ παράδειγμα τὸ δαιμόνιον οἶδεν, ἐξομοιοῦν ἑαυτὸν ὡς οἷόν τε τῷ κρείττονι βούλεται, οἷς δὲ ἐν οὐδὲν οὐδ' ὁπωστιοῦν οὐχ οἷόν τε γενέσθαι μὴ τῆς ἐκεῖθεν ξυνεφαπτομένης ῥοπῆς, οὕτω τοι τῇ προνοίᾳ προςέχειν ἐθέλει τὸν νοῦν, ὡς μηδὲ ἐν αὑτῷ τῶν κατωρθωμένων, ἀλλὰ θεῷ περιάπτειν. Δυοῖν δὲ ἐκείνοιν φιλία ἂν ξυσταίη τῷ βασιλεῖ καὶ θεραπεία περὶ τὸ κρεῖττον. Μετὰ δὲ τοῦτο χρυσέας οὕτως εὐτυχεῖ θαλάμῳ κίονας ὑποστήσας, ὥς ἔφη τις, οὐκ ἔστιν ὅτῳ ἂν οὐ χρήσαιτο τῶν καλλίστων, τῶν ὑπηκόων ἐπιμελούμενος, νῦν μὲν ἑαυτὸν ὡςτινοσοῦν ἀρετῆς ἰδέαν παρασκευάζων καὶ πρὸς ὃ βλέπειν ἔχοντες ἕκαστοι βελτίους ἂν γένοιντο. Νῦν δὲ πάνθ' ὅσα ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἐπιτηδείως διεξερχόμενος οἷς ὁ τῶν ὑπηκόων ἀμείνων αἰεὶ γιγνόμενος βίος μάλιστ' ἂν εἴη θορύβου πόρρω παντὸς καὶ ἣν ἐν πόλεσιν ἀταξίαν καὶ στάσιν ἡ πάντα καλῶς ποιοῦσα ταύτην εἴωθεν ἔρις, ταῦτά τοι παντὶ μὲν ἑσμῷ κοσμεῖται τῶν ἀρετῶν, ἁπάσης δὲ ἡςτινοςοῦν ἐνεργείας ἀρίστης αὐτός ἐστιν αἴτιος, ἕν τε

2. οὑτινοςοῦν ΝΒΑΜ: οὐτινοςοῦν Π τῶν ὄντων τὸ δαιμόνιον ΝΠΒΑ: τὸ θεῖον Μ 3 κρηπῖδα Μ: κρηπίδα ΝΠΒΜ 4. ἡγούμενος ΝΒΑΜ· ἡγούμενος Π τε Α: τὲ ΝΠΑΜ 5. δαιμόνιον ΝΠΒΑ: θεῖον Μ 6. οἷόν ΝΠΒΜ: οἷον Α 7. ἐκεῖθεν ΝΠΒΜ: ^ἐ^κεῖθεν Α τοι ΝΠΒΑ: λείπει Μ τῆ ΠΒΑΜ: τη Ν 8. μηδὲ ἐν ἔγραψα: μηδεὲν ΝΠΒΑ: μηδὲν Μ αὑτῷ Π: αὐτῷ ΝΒΑΜ 9. ἀλλὰ ΠΒΑΜ: ἀλλὰ Ν ἐκείνοιν ΝΒΑΜ: ἐκεῖνοιν Π φιλία ΝΒΑΜ: φιλίαν Π 10. κρεῖττον ΝΠΒΑ: θεῖον (κρεῖττον superscr.) Μ 11. τις ΝΠΒΜ: τὶς Α 16. γιγνόμενος ΝΠΒΑ: γινόμενος Μ μάλιστ' ΑΜ: μάλιστα ΝΠΒ 19. ἕν τε ΑΜ: ἕν τὲ ΝΠΒ

οὐδέν ἐστι τῶν ἁπάντων, ὃ γεγονὸς μὲν ὑπ' αὐτοῦ μὴ οὐ τῶν σπουδαίων ἂν εἴη, παρεθὲν δὲ αὐτίκα μὴ οὐ τῶν φαύλων ἂν δόξοι. Σωφροσύνην μὲν γὰρ οὕτως ἀσπάζεται κομιδῇ ὡς μηδενὶ δήπου τῶν φαινομένων ἡδέων ἡττᾶσθαι· ἄτοπον γὰρ τοῖς ὅλοις νενόμικεν, εἰ ὃν ἀήττητον ἐχρῆν εἶναι δικαίως, οὗτος ὥςπερ ἀνδράποδον ὑπὸ τῶν ἡδέων ἄγοιτό τε καὶ φέροιτο, καὶ ὃν ἐλεύθερον ἔδει καὶ πάντων κρατοῦντα φαίνεσθαι, τοῦτον ἡττᾶσθαι τοῖς χείροσι καὶ ἃ ἂν εἴκειν καὶ πειθαρχεῖν ἐθέλοι λόγῳ κελεύοντι. Ἀνδρείας δὲ τοσοῦτον αὐτῷ περίεστιν, ὡς ἄνευ ταύτης μηδὲ βασιλείαν οἴεσθαι εἶναι μηδὲ τὴν ἀρχὴν ξυνεστάναι. Εἰ γὰρ μήτ' ἄγαν ἐν ταῖς εὐτυχίαις ἐπαίρεσθαι δεῖ, μήτ' ἐν ταῖς ἀθυμίαις μάλιστα ταπεινοῦσθαι, ταυτὶ δὲ ἄρα βασιλικὸν μὲν ἦθος ἐμφαίνει, χωρὶς δὲ ἀνδρείας οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, ἥκιστα βασιλείαν ἄνευ ἀνδρείας, οὐδ' ἂν πολλὰ κάμῃ τις, εὑρεῖν δυνατόν. Εἶτα πολίτην μὲν ὁντινοῦν ὁ φυσικὸς ἠνάγκασε νόμος ἀνδρείως ὑπὲρ πατρίδος αὐτῆς μάχεσθαι καὶ γονέων καὶ παίδων καὶ ἱερῶν καὶ τάφων καὶ νόμων ὅσα τε ἄλλα πόλιν ξυνίστησιν· ἄλλως γὰρ οὐδὲ πολίτης ἂν εἴη, οὐδέ γε καλεῖσθαι τοὔνομα δίκαιος· βασιλέα δὲ πολέμου καὶ μάχης ἐπιστατοῦντα καιρῷ καὶ νῦν μὲν οὐκ ἄνευ ἀνδρείας ἱστῶντα τρόπαια, νῦν δὲ καιροῖς εἴκοντα καὶ μὴ τῷ πρὸς πολεμίους θυμῷ ὥςπερ ἐνί τῳ κύβῳ τὰ τῶν ὑπηκόων ἀλόγως πράγματα προϊέμενον, ἀλλὰ δυοῖν ἐκείνοιν ἀρίστοιν, εὐτυχίᾳ τε καὶ τῷ καλῶς βουλεύεσθαι,

2. παρεθὲν ἔγραψα: παρεθὲν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος παραθὲν Μ: παραθὲν ΝΠΒΑ ἐθέλοι ἔγραψα: ἐθέλει Ξ 9. περίεστιν ΜΒΑ: περιέστιν Ν: περίέστιν Μ μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ Ξ 10. μηδὲ Α: μὴδὲ ΝΠΒΜ τὴν ἀρχὴν ΝΑΜ: τὴναρχὴν ΠΒ ξυνεστάναι ΑΜ: ξυνεστᾶναι ΝΠΒ 11. μήτ' ΝΒΑΜ: μὴτ' Ν ἀθυμίαις ΠΑΜ: εὐθυμίαις Ν (ϑ μ): εὐτυχίαις Β ταπεινοῦσθαι ΝΒΑΜ: πεινοῦσθαι Π 12. ἀνδρείας ΠΒΑΜ: ἀνδρίας Ν 14. τις ΝΠΒΜ: τὶς Α εὑρεῖν ΝΒΑΜ: εὐρεῖν Π 16. ὅσα ΝΒΜ: ὅσά ΒΑ 22. ἀρίστοιν ΒΑΜ: ἄριστοιν ΝΠ

μὴ ὅτι τάφους καὶ νόμους, ἀλλ' ὅλας χώρας καὶ ὅλας πόλεις καὶ ὁτιοῦν ἔθνος τῶν ὑπηκόων ὅσαι ὧραι σώζειν πειρώμενον ἀνδρεῖον οὐ φήσομεν; Καὶ πῶς ὀρθῶς τὰ πράγματα κρίνειν δόξομεν ἢ πῶς οὐκ ἀφῃρηκότες ἂν εἴημεν τοῦ βασιλέως μάλιστα τὸ ἐπίσημον;

Καὶ μὲν δὴ καὶ δικαιότατος πάντων ἀνθρώπων ὁ βασιλεύς. Δυοῖν γὰρ ὄντοιν οἷς τὸ δίκαιον σώζεται, θατέρῳ μὲν οὐκ ἄνευ μεγαλοψυχίας ἐθέλει χρῆσθαι, θάτερον δὲ ἐργάζεται φιλανθρωπίᾳ μιγνύμενον, καὶ μόνος ἀνθρώπων οὗτος τὸ μέν τι τῆς ἀρετῆς ἐπιτείνει, τὸ δὲ ἀμέμπτως ὑποχαλᾷ καὶ δικαιοσύνην ἐντεῦθεν ἄλλην ξυνίστησι, βασιλικωτάτην τῷ ὄντι καὶ οἵα προσήκει τῷ μεγίστῳ καὶ πρώτῳ βασιλεῖ τε καὶ ἄρχοντι. Ἐνταῦθα σπουδαῖος μὲν ὁστισοῦν φαιδρός τε καὶ εὔελπις καὶ ὅστις αὐτῷ τε ξύνοιδε τῶν ἀγαθῶν καὶ σοφός τις ἅπας ἐν λόγῳ καὶ φιλοσοφίᾳ τιμᾶται, τὸ βασιλείᾳ ξυγγενέστατον χρῆμα καὶ ὁμοιότατον· στυγνάζει δὲ ὁ φαῦλος, καὶ δίκας μὲν δίδωσιν ὡς πονηρὸς καὶ ἀκόλαστος, οὐ μὴν ὑπερβαίνει τὸ μέτρον, οἶμαι, τῆς δίκης, ἣν ἂν παρὰ παιδὸς ἀδικοῦντος λάβοι πατὴρ σωφρονίζειν ἐκεῖνον βουλόμενος. Πατὴρ γὰρ ἦν ἡμῖν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ λόγῳ καὶ τοῦ μεγίστου βασιλέως εἰκών. Καὶ μὴν ὅση τίς ἐστι τοῦ βασιλέως ἡ φρόνησις ῥᾴδιον, οἶμαι, καὶ τοῦ παντὸς ξυνιδεῖν. Ὁ γὰρ τοσούτων μὲν πόλεων καὶ ἐθνῶν, τοσούτων δὲ ἀνθρώπων κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστον

1. μὴ ὅτι Μ: μηότι ΝΠΒΑ   ὅλας πόλεις ΝΠΒΑ: πόλεις Μ   5. δικαιότατος ΒΑΜ: δικαιό^τ^τ Π: δικαιότε^τ^ρον Ν   7. δὲ ΝΠΒ: δὲ τὸ ΑΜ   ἐργάζεται ΝΠΒΑ: ἐργάζεσθαι Μ   10. βασιλικωτάτην ΠΒΑΜ: βασιλικωτάτης Ν   τῷ ὄντι ἔγραψα: τῶόντι Ν: τωόντι ΠΒΑΜ   οἵα Μ: οἷα ΝΠΒΑ   12. ὅςτις ΝΒΑΜ: ὅςτις Π   αὐτῶ ΝΒΑΜ: αὐτῷ Π   ξύνοιδε ἔγραψα: ξυνοῖδε Ξ   18. ἡμῖν ΝΠΒ: λείπει ΑΜ   19. εἰκὼν ΠΒΑΜ: εἰκὼν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εἰκῶν Ν   20. τοῦ ΝΒΑΜ: τοὺς Π   21. καθ' ἕκαστον Μ: καθέκαστον ΝΠΒΑ

ἐπιμελούμενός τε καὶ προνοούμενος, ὥςτε μηδὲ καθεύδειν ἔχειν, μὴ ὅτι γε τρυφᾶν καὶ ἀνειμένῃ χρῆσθαι διαίτῃ τε καὶ ἁβρότητι, πόρρω ἂν εἴη φρονήσεως καὶ σοφίας ἐλαύνων καὶ μᾶλλον ἤ περ ἄλλος τις ἀνθρώπων ἂν δύναιτο. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, ἐπισκώπτων τὸν Ἀγαμέμνονα, ῥαθυμοῦντα καὶ ὀλιγωροῦντα τῶν Ἀχαιῶν, οἷς ὄνειρος ἐκ Διὸς πεμφθεὶς ἔλεγεν *Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα ᾧ λαοί τ᾿ ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν*, ὡς βασιλέα μὲν ὄντα, ὃς ἂν μηδ᾿ ἀξιοῖ δι᾿ ὅλης καθεύδειν νυκτὸς, ἀλλὰ τῶν ἀρχομένων αἰεὶ φροντίζειν, βουλευόμενος ὅσα ἂν ἐκείνοις λυσιτελήσειεν, ὃ μὴ μεθ᾿ ὑπερβαλλούσης, οἶμαι, φρονήσεως καὶ σοφίας τῶν χαλεπωτάτων εἶναι ξυμβαίνει, οὐκ ὄντα δ᾿ αὖ βασιλέα, ᾧ ἂν ἡδὺ μὲν γένοιτο τὸ καθεύδειν, ἥδιον δὲ τὸ τρυφᾶν καὶ τὸ τραπέζης καὶ γαστρὸς μᾶλλον ἢ τῶν ὑπηκόων ἐπιμελεῖσθαι, ὃς αὐτῷ τούτῳ πρώτῳ τῶν ἀβελτέρων ἂν εἴη νομίσας τοιούτῳ τρόπῳ βλακείας ἢ τῶν πολεμίων περιγενέσθαι ἢ τοὺς ὑπηκόους σωθῆναι ἢ αὐτὸν ἐλεύθερον, ἀλλὰ μὴ δοῦλον αὐτίκα μάλα βιώσεσθαι.

Καὶ μὴν βασιλέως οὐκ ἔστιν ἐν οὐδὲν ἡμερώτερον. Ὁ γὰρ πάντα λέγων καὶ πράττων, ὅπως ἂν τοῖς ἀρχομένοις εὖ γένοιτο, πῶς οὐ πρᾶος καὶ ἥμερος μάλιστα πάντων εἰκότως ἂν νομισθείη; Διὸ δὴ καὶ μόνον φίλος ἂν εἴη τοῖς ὑπηκόοις, εἴ περ ἑνὶ τούτῳ τῶν ἄλλων παραπλήσιος ἐκείνοις μάλιστα φαίνεται. Φιλία γὰρ

1. ἐπιμελούμενός ΝΠΒ: ἐπιμελούμενος ΑΜ μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ Ξ 2. μὴ ὅτι ἔγραψα: μηότι Ξ ἀνειμένη ΒΑΜ: ἀνειμίη ΝΠ τε ΑΜ: τὲ ΝΠΒ 4. ἄλλος Β: ἀλλός ΝΠΑΜ ἂν ΝΠΒ: λείπει ΑΜ 6. πεμφθεὶς ΝΒΑΜ: πεφθεὶς Π 7. εὕδειν ΝΒΑΜ: εὔδειν Π τόσσα Μ: τόσα ΝΠΒΑ 8. μέμηλεν ΝΠΒΜ: μεμηλεν Α μηδ᾿ ΝΠ: μὴδ᾿ ΒΑΜ 10. ὑπερβαλλούσης ΝΠΒΑ: ὑπερβαλούσης ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὑπερβαλοῦσης Μ 16. αὐτον Π: αὐτὸν ΝΒΑΜ 18. ὁ ΝΒΑΜ: ὀ Π 20. μάλιστα ΝΒΑΜ: μάλλιστα Π 22. μάλιστα ΝΒΑΜ: μάλειστα Π φιλία ΠΒΑΜ: φυλία Ν

κἂν ἐν ὁμοίοις ξυσταίη, τὰ αὐτὰ δήπου βουλομένοις καὶ μή, ἐν δ' ἀνομοίοις καὶ οἷς οὐ ταὐτὰ δοκεῖ ἥκιστ' ἄν ποτε γένοιτο. Δοκεῖ δὲ τὸ ἥμερον παραπλήσιον πᾶσιν ἐθέλειν εἶναι καὶ τῶν αὐτῶν ἐρᾶν καὶ ἐφίεσθαι. Δῆλον δὲ οἷς τὰ ἀντικείμενα τούτῳ μήτ' εἴκειν ἐθέλει μήθ' ὅλως ἀλλήλοις ξυναγελάζεσθαι. Τὸ δὴ οὖν ἑταῖρον καὶ φίλον εἶναι τοῖς ἀρχομένοις τὸν βασιλέα τῷ σφίσιν αὐτοῖς ἑκὼν εἶναι παραπλήσιον ἑαυτῶν παρέχειν ὁρᾶσθαι ποίαν ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὑπερνικᾷ ἢ πῶς οὐκ ἄλλος τρόπος φιλίας, ἁπάσης ἡστινοσοῦν ἣν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἑταιρείας ἀμείνων καὶ τελεώτερος; Χωρὶς δὲ ἐκείνων, τὰ μὲν ἄλλα τῆς βασιλείας ὁ βασιλεὺς φύσει πως νενόμικε γίγνεσθαι· ξυμπαρομαρτεῖν γὰρ ἐκείνῃ καθάπερ σκιὰ τῷ σώματι· διὸ καὶ μὴ μάλα βουλομένοις ἐξ ἀνάγκης γίγνεσθαι φύσει, μόνον δὲ εὖ ποιεῖν τῶν ἑκουσίων εἶναι καὶ ὧν ἡ βούλησις αἴτιον. Εὖ δὲ εἰδὼς τοῖς μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ πάνυ τοι προσεῖναι τὸ εὔδαιμον, τοῖς δ' ἐφ' ἡμῖν τε καὶ ἑκουσίοις μάλιστα προσγίγνεσθαι τὸ μακάριον, οὕτω τοι χαίρει τῷ εὖ ποιεῖν, ὡς, εἴ τι τυχὸν διάλειμμα γένοιτο, μηδὲ βεβασιλευκέναι τότε νομίζειν, ἀλλ' ἴσα καὶ τοῖς χυδαίοις εἶναι καὶ τοῖς πολλοῖς, οἷς ὁ βίος ἀνόνητος. Εὐεργετεῖ τοίνυν, μονονοὺ νικῶν αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τῶν

1. ὁμοίοις ΝΒΑΜ: ὁμοίοις Π 2. ταὐτὰ ἔγραψα: ταυτὰ Ξ ἥκιστ' Μ: ἥκιστα ΝΠΒΑ 4. μήτ' Μ: μήτε ΝΠΒΑ 5 ἐθέλει ΝΒΑΜ: ἐθέλειν Π ξυναγελάζεσθαι ΠΑΜ: ξυνἀγελάζεσθαι ΝΒ 6 τοῖς ἀρχομένοις ΝΠΒ: λείπουσιν ΑΜ τῷ ΝΠ: τῶν ΒΑΜ 7. ἑκὼν ΒΑΜ: ἑκῶν ΝΠ 9. τις ΝΠΒΜ: τὶς Α ἑταιρείας ΝΒΑΜ: ἑταιρέας Π 12 ἐξ ἀνάγκης Μ: ἐξανάγκης ΝΠΒΑ 13. ἑκουσίων ΝΒΑΜ: ἑκουσίων Π 14. εἰδὼς ΠΒΑΜ: εἰδῶς Ν ἐξ ἀνάγκης ΑΜ: ἐξανάγκης ΝΠΒ 15. εὔδαιμον ΝΒΑΜ: εὔδομον (αι) Π τε ΑΜ: τὲ ΝΠΒ 16 προσγίγνεσθαι ΝΠΒ: προσγίνεσθαι ΑΜ 17. διάλειμμα ΠΒΑ: διάλειμα Ν: διάλλειμα Μ μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ ΝΠΑΒ: μηδὲ διεσβεσμένων δύο γραμμάτων μεταξὺ τοῦ μὴ καὶ δὲ Α 18. ἴσα ἔγραψα: ἶσα Ξ 19. νικῶν ΝΠΒΑ: νικῶν Μ

ὑστέρων τὰ ἔμπροσθεν μεθ' ὑπερβολῆς ὅσης ἐλάττω παρασκευάζων. Ἡγεῖται γάρ, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστιν, αὐτὸν μὲν δεῖν μηδὲν ἴδιον ἔχειν ὅ τι μὴ τοῖς ὑπηκόοις κοινόν, ἐκείνους δὲ τῆς βασιλικῆς ἀπολελαυκότας εὐεργεσίας παρὰ τῆς αὐτοῦ λαμβάνειν μεγαλοπρεποῦς αἰεὶ δεξιᾶς.

Ἀλλὰ μὴν εἰρηνικὸς ὢν καὶ τῆς εἰρήνης ἐν οὐδὲν ἡγούμενος βέλτιον, οὐχ ἧττον φιλοπόλεμός τίς ἐστι καὶ χαίρων μάχῃ καὶ Ἐνυοῖ. Εἰρήνη μὲν γὰρ δι' αὐτό τι χρῆμα χρηστὸν καὶ τῷ βίῳ μάλα λυσιτελέστατον, πόλεμος δὲ οὐ πάντῃ παρὰ τοῦτο κακόν, οὐδ' ὡς κακία νενόμισται, ἀλλ' ἔχων ὅ τι ἄν τις αὐτὸν κακίσοι, τὸ λοιπὸν τῶν χρηστῶν ἂν καὶ αὐτὸς εἴη καὶ ὅσα πρός τι τῶν ἀγαθῶν πεπέρασται καὶ τετάχαται· ἔστι γὰρ δι' εἰρήνην ὥσπερ φασὶ τὸ φάρμακον δι' ὑγίειαν, εἰ δὴ δι' αὐτὸ μὲν εἰρήνη καλόν, ὁ δὲ πόλεμος δι' αὐτὴν ἐθέλει γίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις· ὁ βασιλεὺς εἰρηνικώτατος ὢν εἰκότως ἄν τις καὶ φιλοπόλεμος εἴη, ὥστε καὶ φιλοστρατιώτης ἐντεῦθεν ἔσται καὶ τῶν στρατευομένων ἐπιμελής, ὅ τε χρόνος αὐτῷ τῆς εἰρήνης ἅπας ἐς παρασκευὴν πολέμου καὶ μάχης ἀναλωθήσεται. Ὁ γὰρ εἰρήνην μὲν ἄγειν διανοούμενος, παρασκευῆς δὲ πολέμου καὶ μάχης οὐδένα λόγον ποιούμενος λανθάνει προδότης τε αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς γινόμενος καὶ ἐν εἰρήνῃ

1. ὑπερβολῆς ὅσης ἐλάττω ΝΠΒΑ: ὅσης ὑπερβολῆς Μ 4-5. μεγαλοπρεποῦς ΝΒΑΜ: μεγαλοπρεποὺς Π 5. αἰεὶ ΠΒΑ: ἀεὶ ΝΜ 6. ἀλλὰ μὴν ΠΜ: ἀλλαμὴν ΝΒ: ἀλλαμην Α ὢν ΝΒΑΜ: ὦ Π ἡγούμενος ΝΠΒΑ: ἡγούμενον Μ 7. τίς ἐστι Π: τις ἐστὶ ΝΑ: τίς ἐστὶ Β: τις (ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τίς) εστι Μ 9. παρὰ ΝΠΒ: δια ΑΜ κακὸν ΝΠΒΑ: κακὸς Μ 10. κακία νενόμισται ΒΑΜ: κακίαν ἐνόμισται ΝΠ ἔχων ΝΒΑΜ: ἔχων Π 10-11. αὐτὸν—ἂν καὶ ΝΠΒΑ: λείπουσι Μ 11. τὸ λοιπὸν ΝΠΒ: τολοιπὸν Α τι: ΝΒΑΜ: τις Π 12. ἔστι ΝΒΑΜ: ἔστιν Π 13. ὑγίειαν ΝΒΑΜ: ὑγείαν Π δι' αὐτὸ ΒΑΜ: δι' αὐτὸ Ν: δϊαυτὸ Π 20. τε Α: τὲ ΝΠΒΜ οἰκείας ΝΠΒΑ. οἰκείας Π

διάγων πολέμου καὶ μάχης οὐδὲν [δίαιταν] διαφέρουσαν. Ἀλλὰ δὴ τοιοῦτος ὢν τίνα μὲν οὐ φιλήσει τῶν ὑπηκόων ὁ βασιλεύς, ὑπὸ τίνος δὲ αὐτὸς οὐ μάλιστα φιληθήσεται; ἢ τίνα μὲν οὐ σώσει τῶν ἀρχομένων, ὑπὸ τίνος δὲ αὐτὸς οὐ μάλιστα σωθήσεται; Πῶς δ' ἂν αὐτὸς, ἀσφαλῆ τὸν βίον ποιούμενος ἅπασιν, οὐκ ἀσφαλέστατον ἕξει τὸν βίον, παρὰ πάντων ἁπλῶς φυλαττόμενος, ἢ πῶς οὐκ εὔδαιμον ἐργαζόμενος τὸ ὑπήκοον, οὐκ αὐτὸς ἀνδρῶν ἁπάντων εὐδαιμονέστατος γένοιτο; Ἡρακλέα μὲν οὖν τὸν Ἀλκμήνης, ὅτι δὴ τῇ λεοντῇ μόνῃ καὶ τῷ ῥοπάλῳ τῆς γῆς τὸ πλεῖστον διήει, τυράννους τε καθαιρῶν καὶ βασιλεῖς ἀντικαθιστῶν τἆλλά τε πάντα ποιῶν ὅσα περ ἐκείνου πέρι ποιητῶν ἦσαν παῖδες, ἐκ Διὸς ἥκειν ἔφασαν Ἕλληνες· τὸ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν κάλλιστον τοῖς κρείττοσι καλῶς ποιοῦντες ἀπένεμον. Βασιλέα δὲ τὸν χρηστὸν, ὃν ἡμῖν ὁ λόγος τοιοῦτον νῦν ἐζωγράφησε καὶ ὃν εἰκόνα τοῦ μεγίστου καὶ πρώτου βασιλέως προσειπών τις οὐκ ἂν ἁμάρτοι, πῶς ἂν οὐ παρὰ θεοῦ πεμφθῆναι τοῖς ἀνθρώποις νομίσαιμεν ἢ πῶς μὴ οὐ καὶ αὐτὸν ἥκειν ὅπως ἂν εὖ τοῖς τῶν ἀνθρώπων γένοιτο πράγμασιν ἡγησόμεθα; Τὰ γὰρ αὐτὰ δίκαιον τῶν αὐτῶν πέρι τοὺς σπουδαιοτέρους οἴεσθαί τε καὶ ἀποφαίνεσθαι.

1. δίαιταν διαφέρουσαν ἔγραψα: [δια] φέρουσαν προηγουμένων τινῶν γραμμάτων διεσβεσμένων Α: διαφέρουσαν ΝΠΒΜ 2. ὢν ΝΠΒΑ: λείπει Μ 3. οὐ μάλιστα ΝΠΒΑ: [οὐ] μάλιστα Μ 3–4. ἢ τίνα-σωθήσεται ΝΠΒΜ: ἢ τίνα-σωθήσεται ἢ τίνα-σωθήσεται Α 5. ἅπασιν ΝΒΑΜ: ἄπασιν Π 6. ἕξει ΝΒΑΜ: ἔξει Π 7. ἁπάντων ΝΒΑΜ: ἀπάντων Π 9. διήει ΝΒΑΜ: δειήει Π 10. τε ΠΑΜ: τὲ ΝΒ τἆλλα ἔγραψα: τᾶλλα ΑΜ: τ' ἄλλα ΝΠΒ 11. πάντα ποιῶν ΝΠΒΑ: [πάντα] ποιῶν Μ πέρι ΒΑΜ: περὶ Ν: περι Π 15 ἂν ΝΒΑΜ: ἀν Π 16. πεμφθῆναι ἔγραψα: πε[μ]φθῆναι Μ: πεφθῆναι ΝΠΒΑ νομίσαιμεν ἔγραψα: νομίσωμεν Ξ οὐ καὶ ΝΠΒΑ: [οὐ] καὶ Μ 18. πέρι ΠΒΑΜ: περὶ Π

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, τὰ πλεῖστα παρείς, τοιοῦτον ἐν βραχεῖ σε τὸν βασιλικὸν ἀνδριάντα νῦν ἠνιξάμην, ἧττον μέν, οἶμαι, τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἣν ἔχω δυνάμεως· τό τε γὰρ χρῆμα τοσοῦτον ὅσον ὑπερβαίνειν ὁντινοῦν λόγον καὶ ἣν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις δύναμιν, ἥ θ' ἡμετέρα περὶ λόγους ἰσχὺς ἥτις ποτέ ἐστιν ἀμείνων, οἶμαι, τῆς νῦν προθέσεως· οὐκ ἔλαττον δ' ἴσως τῆς ξυμμετρίας, ἣν νῦν ὁ χρόνος ἀπῄτει, βραχυλογίᾳ χαίρων καὶ τῷ μὴ πλήθει λόγων τὸ παρὸν θέατρον ἀποκναίειν. Σὺ δὲ μακάριος μὲν τοῦ καλλίστου τούτου προσχήματος, μακαριώτερος δὲ ἧς τε ἔχεις ἀγαθῆς φύσεως ὧν τε ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων φροντίζεις, οὓς οὐδὲ δούλους, ἀλλ' ἐλευθέρους ἡγούμενος, τοιαύτης κηδεμονίας ἀξιοῖς, ὅσης ἂν καὶ παῖδας εὐγενεῖς ἀγαθὸς πατὴρ καὶ φιλόστοργος. Ὃν οὐκ ἄνευ ἀγαθῆς μοίρας, ὡς ἔοικεν, ὁ θεὸς Ἑλλήνων ἀνέδειξε βασιλέα, Ἑλλήνων, οἵ πρὶν μὲν γῆς ἄρχοντες καὶ θαλάττης καὶ τρόπαια τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ φρονήσει στρατηγικῇ καὶ οἷς βαρβάρων φύσει πλεονεκτοῦσιν Ἕλληνες ἐν ἡτινιοῦν μοίρᾳ τῆς οἰκουμένης ἱστάντες καὶ τὰ πρῶτα παρὰ πάντων ἐθνῶν κομιζόμενοι, νῦν οὐκ οἶδ' ὅπως παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀξίαν βαρβάρων ἐνίων ἥττους ὀφθέντες καθήμεθα, πῶς ἂν εἴποι τις, ἀφῃρημένοι μὲν ἀρχὴν ἡντινοῦν γῆς, θαλάττης, πόλεων, χρημάτων, πόρου παντὸς, ἐστερημένοι δὲ ξυμμάχων τε καὶ ξυνήθων καὶ περὶ τῆς μιᾶς ταυτησὶ πόλεως δεδιότες, τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἑστίας, ἣ μόνη λέλειπται σωτηρία τοῖς Ἕλλησι. Καὶ τὸ δὴ χεῖρον ἁπάντων, ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν μεγίστων μάλιστα στασιάζομεν, παραπλήσιόν τι ποιοῦντες, ὥςπερ ἂν εἴ τινες, τῶν πολεμίων αὐ-

5. τις ΝΠΒΜ: τὶς Α ἥτις ποτὲ Β: ἥτίς ποτε ΝΠΑ: ἥτις ποτ' Μ 6. δ' ΝΠΒΑ: δὲ Μ 7. ὁ ΝΒΑΜ: ὁ Π βραχυλογία ΝΒΑΜ: βραχυγοία Π 9 (καὶ 10). τε ΠΑΜ: τὲ ΝΒ 12. ἀγαθὸς ΝΠΒΑ: αγαθὸς Μ 21. τε ΑΜ: τὲ ΝΠΒ ξυνήθων ΝΠΒΑ: συνήθων Μ 22. ἑστίας ΝΒΑΜ: ἑστίας Π 23. δὴ ΠΒΑΜ: δὲ Ν ἁπάντων ΝΒΑΜ: ἀπάντων Π

τοῖς ἐπιόντων καὶ μάχης ἐνισταμένου καιροῦ, πρὸς ἐκείνους μὲν οὐδὲν ἀξιόλογον οὐδ' ὅπερ εἰκὸς δρᾶν μαχομένους πεποιηκότες ἂν εἶεν, ἐφ' ἑαυτοὺς δὲ τραπέντες σφίσιν αὐτοῖς ὅσα καὶ πολεμίοις χρήσονται. Εἶτα πρόφασις μὲν ἡμῖν ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ μὴ τῶν πατρίων ἔξω γενομένους ἀλᾶσθαι. Ταυτὶ γάρ ἐστιν ἀκούειν λεγόντων καὶ τῶν πολλῶν· τὸ δὲ ἀληθὲς φιλονεικία καὶ ἔρις, φιλοτιμίαν ἐνίοις φέρουσα. Ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν οὐδὲν ἄτοπον οὐδ' ὅσα ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις τοῖς ἡμετέροις ἐκεῖθεν ξυμβαίνει δόγμασι καὶ μάλα ἀκριβῶς οἶδα, καὶ διισχυρισαίμην ἂν παντὸς μᾶλλον τῶν τὰ τοιαῦτα φιλοσοφούντων. Ὅ τι δὲ ἡμῖν ἐντεῦθεν γενήσεται, τηνάλλως οὕτω τηλικούτων ἐστερημένοις ξυμμάχων, ἐβουλόμην ἂν ἀγνοεῖν καὶ τούτῳ μόνῳ μηδὲν διαφέρειν ἀπράγμονος. Οὐδεὶς γὰρ οὕτως εὐήθης οὐδ' οὕτω σφόδρα ὁμόσε τοῖς φανεροῖς ἰών, ὅστις οὐκ ἂν ξυγχωρήσειεν ἡμᾶς τὰ ἔσχατα ἐντεῦθεν παρακινδυνεύειν, τοὺς ἡμετέρους δὲ πολεμίους θαρσήσαντας τοιαῦτα τολμήσειν, ἃ ἂν ὁ θεὸς ἐς τὰς ἐκείνων τρέψειε κεφαλάς. Εἰ γὰρ νῦν ἡμῖν προσόντων ἐκείνων, λέγω δὴ τῶν ἐκ τῆς Ἑσπέρας ξυμμάχων, καὶ βοηθείας τῆς μὲν διὰ γῆς, τῆς δὲ διὰ θαλάττης ἐλπιζομένης, διαθέουσι μὲν τὴν ἡμετέραν οἱ βάρβαροι, ἁρπάζουσι δὲ χωρία καὶ λιμένας καὶ πόλεις, ἡμεῖς δὲ κατεπτήχαμεν φόβῳ καὶ περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν αὐτῶν δεδιότες, τί ποιήσομεν, ἡνίκα ἂν ἐκείνους ὡς πολε-

1. ἐπιόντων ΝΒΑΜ: ἐπιόντων ἐπιόντων Π ἐνισταμένου ΝΠΒΑ: ἐνισταμένης Μ 3. ἑαυτοὺς ΝΒΑΜ: ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἑαυτοῖς Π αὐτοῖς ΝΒΑΜ: αὐτοῖς ἑπομένου ἐπι διαγεγραμμένου Π 4. τὸ μὴ ΝΠΒ: μὴ ΑΜ 5. ἀλᾶσθαι ἔγραψα: ἀλᾶσθαι Ξ 6. φιλονεικία ΝΒΑΜ: φιλονεία Π 7. μὲν οὐ-

β α

δὲν ἄτοπον ΝΠΒΜ: μὲν ἄτοπον οὐδὲν Α 10 τηνάλλως Μ: τηνάλως ΠΒΑ: τὴν ἄλως Ν 11. ἐστερημένοις ΝΒΑΜ: ἐστερημένοις Π 12. μόνῳ ΝΠΜ: μόνον ΒΑ 16. ἐς ΝΠΒ: εἰς ΑΜ 19. ἁρπάζουσι ΝΒΑΜ: ἁρπάζουσι Π 21. ποιήσο-

ο

μεν ἔγραψα: ποιήσωμεν Α: ποιήσωμεν ΝΠΒΜ

μίους προώμεθα καὶ μηκέτι κοινωνοὺς ἔχωμεν τῶν κινδύνων, ἀλλὰ μόνοι μεταξὺ βαρβάρων ἀπολειφθῶμεν; Ἤκουον δ' ἔγωγε ἐνίων ὡς ἀνθεκτέον ἐστὶ τοῦ βαρβάρου, τῶν ἐκ τῆς Ἑσπέρας ἤδη πραγμάτων ἐξελεγχθέντων, μηδεμίαν ἐκεῖθεν ἔτι ξυμμαχίαν ἐλπίζουσι. Θαυμάζω δὴ τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων πρῶτον μὲν εἰ πλείους ἀνθ' ἑνὸς τοὺς πολεμίους ἀγνοοῦντες ἡμῖν ἐντεῦθεν παρασκευάζουσιν, εἶθ' ὅτι λέληθεν αὐτοὺς ὅση τίς ἐστιν ἡ περιουσία τῆς τῶν Ἑσπερίων δυνάμεως. Προςθείην δ' ἂν ὅτι καὶ οὐδ' ἐς νῦν φέρουσι τὸ αἰσώπειον, ὅπερ ἐκεῖνος περὶ προβάτων καὶ λύκων ἐπλάσατο.

Ἀλλὰ, πολλὰ ἂν ἔχων πρὸς τούτοις εἰπεῖν, παραλείπω τοῦ τε μὴ φορτικὸς εἶναι δόξαι καὶ τοῦ τὰ τοιαδὶ μὴ τοῦ παρόντος εἶναι σκοποῦ. Σοὶ δ' ἂν εἴη λοιπὸν, ὦ θειότατε βασιλεῦ, καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς σου φρονήματος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἀπὸ γραμμῆς λίθον κινῆσαι, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου. Ἐλπὶς γὰρ ἅπασιν ἀγαθὴ χωρεῖ διὰ πάντων, σοῦ τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἄνευ θείας μοίρας νυνὶ βεβασιλευκότος, ὀψὲ γοῦν τοὺς ἡμετέρους φῶς ἐλεύθερον ὄψεσθαι.

1. ἔχομεν ΝΠΒΜ: ἔχωμεν (o supra) Α κινδύνων ΝΠΒΑ: δύνων (κιν supra) Μ 3. ἐστὶ ΝΠΒΑ: ἔστι Μ ἑσπέρας ΝΠΒΑ: ἑσπέρας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἑσπέρων Μ 4. ἐξελεγχθέντων ΒΑΜ: ἐξωελεγχθέντων ΝΠ 7. τίς ΝΠΒΑ: τις Μ 12. δόξαι ΝΠΒΑ: δόξω Μ 13. εἴη λοιπὸν ὦ θειότατε ΝΠΒΑ: εἴη, θειότατε (λοιπὸν ὦ supra) Μ 16. ἐλπὶς ΝΠΒΑ: ελπὶς Μ 18. ὄψεσθαι ΝΠΒΑ: ὄψεσθαι Μ

Μετὰ τὴν λέξιν ὄψεσθαι Τέλος Τέλος ἐν τῷ Π: Ἐν δὲ τῷ Β χειρὶ νεωτέρᾳ *1449*, εἶτα δὲ Finis. finis. FINIS καὶ τάδε· Orationes quaedam elegantissimę egregii ac praeclarissimi doctoris dni iohannis argiropuli constantinopolitani. Qui patauini gymnasii rhetor et dialecticus et philosophus et scotista per triennium rexit habenas et doctor de more insigniri meruitur ad serenissimum imperatorem Constantinum paleologum et de fratris obitu funebriae et ad ipsum consolatoriae:

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΚΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΗΣ ΕΑΥΤΟΥ ΜΗΤΡΟΣ

Ἔοικε, θειότατε βασιλεῦ, ἐν οὐδὲν τῶν παρ᾿ ἡμῖν εἶναι τῶν ἱσταμένων οὐδ᾿ ὃ φανὲν οὐ μείζω τὴν ἀθυμίαν ἡμῖν κατέλιπεν ἀπιὸν ἢ περιὸν παρεῖχε τὴν ἡδονήν. Μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ τὸ τῆς κινήσεως μέτρον, ὁ χρόνος, πολλὰς μὲν πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλας φέρων μεταβολάς, πολλὰς δὲ ἀνθρώπων διαδοχάς· ὧν οἱ μὲν βραχύ τι παρακύψαντες ἐς αὐτὸ τοῦ βίου τὸ θέατρον ἀπεκρύψαντο, μηδενὸς μὲν αὐτοὶ ἀπολελαυκότες καλοῦ, μηδεμιᾶς δὲ ἑτέροις ἣν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ὠφελείας οὐδ᾿ ὁπωςτιοῦν αἴτιοι γεγονότες, ζηλωτοὶ μὲν ἴσως ἐνίοις οἷς τῶν τοῦ βίου κακῶν οὐ πάνυ τοι μετειλήφασιν, ἀνευδαίμονες δὲ τῷ παντὶ, ἅτε καὶ τοῦ παρόντος τέλους διαμαρτόντες καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐκείνην οὐχ ὡς ἐχρῆν

Περιλαμβάνεται μόνον ἐν τῷ κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Μαδρίτης 115 (4636) φ. 148α - 155β, γεγραμμένῳ τὸν ιε´ αἰῶνα ἐν τούτῳ τῷ μέρει ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Τζυκανδήλη, οὗ τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τέλει τοῦδε τοῦ λόγου γεγραμμένον χειρὶ τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως μετὰ τὴν λέξιν ὀφθῆναι. Ἴδε Λακεδαιμόνιοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ´ σ. 175.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ σωφωτάτου· τὰ δὲ Κων ςν' ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς πρόςθετα ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως τοῦ τὰς λοιπὰς πραγματείας καὶ τοὺς ἄλλους λόγους τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τῷ κώδικι γράψαντος.

1. θειότατε ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θειώτατε   8. τίς ὅπωςτιοῦν   9. ζηλωτοὶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ζηλωτὸν   11 (καὶ κατωτέρω πανταχοῦ) οὐχ᾿

μάλιστα κομισάμενοι· οὐδὲ γὰρ ἔχει νοῦν, οἶμαι, τὴν ἐκ τῶν δεινῶν ὠφέλειαν διὰ τὰ δεινὰ παριδεῖν, οὐδὲ πρὸς ἀνδρὸς νοῦν ἔχοντος ἀπολελεῖφθαι τῆς ἀρετῆς, ἧς *ἱδρῶτα*, κατὰ τὸν εἰπόντα, *θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν*. Οἱ δὲ τῆς ἐν οὖσι μετεσχηκότες διαίτης καὶ τῆς ἐντεῦθεν εὐζωίας ἐπιλαβόμενοι μάλιστα μὲν σφίσιν αὐτοῖς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἄλλοις οὐ σμικρῶν οὐδ' ὀλίγων ἀγαθῶν γεγόνασιν αἴτιοι· ἐῶ λέγειν ὅσοι μάτην εἰςῆλθον τοῦ βίου τὸ θέατρον, ὥςπερ ἐς Ὀλύμπια μὲν ἥκοντες ὡς ἀθλήσαιεν, μηδὲν δὲ κοτίνου ἄξιον ἐργασάμενοι καὶ τοσοῦτον μὲν ὑποστάντες τὸν πόνον, ὥςτε ἐν ἀγωνίᾳ μέσῃ γενέσθαι, ἐπανήκοντες δὲ αὖθις ὥςπερ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰςῆλθον τὸ στάδιον. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ ταῦτα μὲν οὐδὲ ποθὲν γιγνόμενα παύεται, ἡμῖν δὲ ἀντὶ τούτων ἀνία καὶ ξυμφορῶν ἑσμὸς περιγίγνεται, τοῦτο μὲν ἡμᾶς αὐτούς, τοῦτο δὲ τοὺς οἰχομένους || f.148b δακρύουσιν, οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν ἐν ἡμῖν τι μακάριον γένοιτο ἢ πῶς οὐ διὰ τὸ λυπεῖσθαι μόνον καὶ κακῶς πάσχειν ἐς αὐτὸ τοῦ βίου τὸ θέατρον ἥκομεν. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἐφ' οἷς ὅπως ἂν ἄλλως ἔσοιτο βουλευσαίμεθα, γίγνεται δὲ ἀνάγκη ἣν θεσμὸς φύσεως καὶ νόμος ξυνθέσεως καὶ τἀναντία τοῖς φύσει ξυγκειμένοις ἐπάγει, δεῖ δή που τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν ἐπιστήσαντας οὑτωςὶ χρῆσθαι τοῖς γιγνομένοις, ὥςπερ αὐτὰ κελεύει τὰ πράγματα. Οὕτω γὰρ ἂν ἄξιά τε τοῦ ἡμετέρου νοῦ καὶ τῆς λογικῆς φύσεως πεποιηκότες ὀφθείημεν, ἔκ τε τῶν γιγνομένων αὐτῶν οὐδὲν πλέον ἢ ὅπερ ἐπεφύκει δόξαιμεν ἂν ἐλ-

1. Μεταξὺ τῶν λέξεων οὐδὲ καὶ πρὸς εὕρηνται διαγεγραμμένα τάδε· γὰρ ἔχει νοῦν οἶμαι 3. ἧς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οἷς 5. ἐπιλαβόμενοι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπιλαβώμενοι 10. ἐπανήκοντες ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπανίκοντες 12. γινόμενα 14. τί 17. οὐδ' ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οὐδὲ 19. ἐπάγει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπάγει 20. οὑτωσὶ μετ' ἄλλο οὑτωσὶ διαγεγραμμένον 22. πρὸ τῆς λέξεως νοῦ ἄλλο γράμμα διαγεγραμμένον 23. ἢ πρόςθετον ἄλλῃ χειρὶ ἄνωθεν

πίζειν καὶ ὅσαι ὧραι τοῦθ' ὅ τι ἂν ἐνδέχοιτο προσδοκᾶν. Ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, δακρύειν τε ἅμα καὶ φιλοσοφεῖν ἀναγκάζει, τοσοῦτον ἑκατέρου δεόμενος ὅσον καὶ ἑκάτερον ἀντίρροπόν τε ἅμα καὶ μεγίστην αὐτὸς παρέσχε ῥοπὴν, ξυμφορὰν μὲν ἐς θρήνους, θρήνους δὲ αὖ ἐς τὸ φιλοσοφεῖν προστησάμενος.

Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως χρήσομαι τῷ καιρῷ ἢ ὅπως ἐμαυτοῦ γενόμενος φιλοσοφήσω τὸ πάθος ἐξ οἰμωγῶν αὐτῶν καὶ δακρύων φέρειν διδάσκων τὴν ξυμφορὰν καὶ τοιούτοις πρὸς σὲ χρώμενος, βασιλεῦ, ἃ ἂν εἴ τις ἔλεγε νυνὶ πρὸς ἐμὲ, οὐ πάνυ με πειθόμενον εἶχεν, οὕτως ἡττηθέντα τῷ πάθει τῆς ξυμφορᾶς. Πλὴν ἀλλὰ πειρατέον εἰπεῖν ὁπωσοῦν καὶ παραμυθητέον ὡς ὁ καιρὸς αὐτὸς ἀπαιτεῖ τήν τε σὴν ξυμπαθεστάτην ψυχὴν καὶ ὅσοι τῆς παρούσης ᾔσθοντο ξυμφορᾶς· ἔστι δὲ ἄρ' οὐδεὶς, ὡς εἰπεῖν, ὃς οὐκ ἤλγησε τὴν ψυχὴν οὐδ' ὃς πηγάς τινας ἄλλας οὐκ ἀφῆκε δακρύων. Ἰδία γὰρ αὕτη καὶ........ αὖθις ζημία πᾶσι νενόμισται.

Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς οἰχομένοις οἰμώζειν καὶ ἀνιᾶσθαι εὔλογον
φ.149α ἄν τῳ δόξειεν εἶναι καὶ φύσει τοῖς ἀνθρώποις προσεῖναι· || φιλανθρωπίας γὰρ ἴσως ἢ ξυμπαθείας ἤ τινος τῶν τοιούτων τεκμήριον γένοιτ' ἄν. Οἱ γοῦν πολλοὶ ξυμπαθεστέρους καλεῖν εἰώθεσαν οἱ σφόδρα ἂν ᾤμωξαν καὶ ἐδάκρυσαν καὶ τοῖς νενομισμένοις πόρρω

2. (καὶ κατωτέρω πολλαχοῦ) τὲ 3. καὶ πρόςθετον νεωτέρᾳ χειρὶ ἄνωθεν 4. παρέσχε ἐκ τοῦ παρέσχες 7. φιλοσοφ[ή]ίσω [οι]ἡμωγῶν 9. Τὸ εἰ πρόςθετον νεωτέρᾳ χειρὶ ἄνωθεν 10 πάθει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πάθη 15. Τὸ κενὸν ἕνεκα κηλῖδος μέλανος

16. Τἀπὸ τῶν λέξεων Τὸ μὲν οὖν-καὶ τῆς αὐτῆς ἀποδείξεως κρείττονι (σ. 64,18) αὐτολεξεὶ καὶ ἐν τῷ Παραμυθητικῷ πρὸς Κωνσταντῖνον (ἀνωτέρω σ. 11,1 - 25,15), τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ὅμοια μετά τινων μεταβολῶν. Αἱ ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ μέρει (Ψ) μικρόταται ἀπὸ τοῦ Παραμυθητικοῦ (Ω) διαφοραὶ σημειοῦνται κατωτέρω. Ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ τοῦ κώδικος ἐγράφησαν ἐνταῦθα χειρὶ τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως τάδε· Τὸ μὲν οὖν Ἐπὶ τοῖς οἰχομένοις ἀρχὴ τῆς παραμυθίας· μετὰ τὸ προοίμιον τοῦ ἄλλου λόγου ἀνάγνωθι ταῦτα, ἔπειτα ἐπάνελθε εἰς τὸν ἐπίλογον. Πρβλ. τὰς σημειώσεις ἀνωτέρω ἐν σ. 11. 18. ἢ τινὸς 20. σφόδρα Ψ: σφόδρ' Ω

παντὸς ἐχρήσαντο νόμου· οὓς δ' ἂν ἴδοιεν ἀδακρυτὶ τὴν ξυμφορὰν ἐνεγκόντας καὶ οἷον ἐπὶ τῷ πάθει φιλοσοφήσαντας ἐπεξέλθοιεν ἂν εὐηθείας καὶ ἀναισθήτους, οἶμαί γε, νομιοῦσιν. Ἐμοὶ δὲ παντελῶς ἄλογον ἔδοξεν εἶναι καὶ πόρρω φύσεως ἀνθρωπίνης. Τό γε γὰρ ἑαυτὸν κατατρύχειν τῇ χαλεπωτάτῃ πασῶν βασάνων μηδὲν ὅλως ἐξ ἐκείνης χρηστὸν ἐλπίζοντα σφόδρα ἂν δόξειεν εὔηθες εἶναι, τό τε ἐφ' οἷς ἂν ἄλλως οὐχ οἷόν τε γενέσθαι μηδ' ἅπερ ἐφ' ἡμῖν ὄντα καὶ ἄλλως ἄν ποτε γένοιτο καταβοᾶν μὲν καὶ τύχης καὶ φύσεως, κόπτεσθαι δὲ μάτην καὶ ὀλοφύρεσθαι, μηδεμίαν ἐντεῦθεν προσδοκῶντα λύσιν δεινοῦ, μὴ ὅτι περ ἄτοπον, ἀλλ' οὐδὲ νοῦν ὅλως ἔχον ἐστίν. Ἢ τί μᾶλλον εὔλογον, ὅτ' ᾤχετό τις οἰμώζειν τε καὶ δακρύειν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὶν ἐκεῖνο ξυμβέβηκε, μᾶλλον δ' ἐξ οὗ γέγονεν ὁ μηδαμῶς ἐκεῖνο φευξούμενος; Οὐδὲ γὰρ πλέον τι τὸν φόβον ἔχειν ἔδει τῆς λύπης πλὴν εἰ μὴ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀγνοεῖν ὅλως ὁμολογήσαιμεν. Εἰ δὴ οὖν οὗτος ἑκάστῳ παρασταίη λογισμός, ὅτι περ αὐτὸς ἢ ὁ προσήκων οἰχήσεται καὶ διὰ ταῦτα λυπητέον ἐστὶ, τί γε ἄλλο πρὸς θεοῦ λοιπὸν ἐν τῷ βίῳ ἢ τὸ δακρύειν δήπου καὶ μηδέποτε τῆς λύπης ἀφίστασθαι; ἢ τῷ τραγικῆς σκηνῆς ἡμῖν ὁ βίος ὅλος διέστηκεν, τὸ μακάριον δὲ ποῦ καὶ οὗ ἕνεκα τὴν φύσιν φιλοσοφοῦμεν ἐργάζεσθαι; Οἶμαι δὲ ἡμᾶς ἐντεῦθεν καὶ γένεσιν ἀναιρεῖν, εἰ μὴ λελήσμεθα καθ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ γάμους ποιοῦντες καὶ ὑμεναίους ᾄδοντες καὶ παῖδας ἐκεῖθεν ἔσεσθαι φανταζόμενοι ἢ καὶ εἰς φῶς ἥκοντας ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι καὶ τρέφοντες καὶ παιδεύοντες. Γενέσεως δὲ ἀνθρώπων μὴ οὔσης,

2. φιλοσοφήσαντας κατὰ διόρθωσιν δευτέρας χειρὸς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος φιλοσοφίσαντας 3. οἶμαι 5. κατατρύχειν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κατατρέχειν βασάνων Ψ: βασάνῳ Ω μηδὲν ἐκ τοῦ μὴδὲν 7. μὴδ' 9. μηδεμίαν ἐκ τοῦ μὴδεμίαν 13. (καὶ κατωτέρω πανταχοῦ) τί 14. ἐξανάγκης 16. διταῦτα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος διοαῦτα 17. ἐστὶ ἐκ τοῦ ἐστὶν λοιπὸν ἐκ τοῦ λοοπὸν 19. διέστηκεν Ψ: διέστηκε Ω

φ.149v σχολῇ γ᾽ ἂν ἄλλο τι τῶν ὄντων ὑπάρξοι, εἰ τἆλλά γε || πάντα ἐκείνης οὕνεκα· οὗ τί ἄν τις ἀναπλάσαι δυνήσαιτο πλασματωδέστερόν τε καὶ ἀτοπώτερον; Ἡδέως δ᾽ ἂν ἐροίμην τοὺς ὅτε ᾤχετό τις θρηνοῦντάς τε καὶ δακρύοντας πότερ᾽, ὅτι τεθνήξεται προειδότες ἢ τότε πρῶτον μαθόντες ἀξιοῦσι δακρύειν; Εἰ μὲν γὰρ προειδότες, τί μὴ καὶ τότε θρηνοῦντες ἐτύγχανον; Τὸ γὰρ ἐν προσδοκίᾳ δεινὸν τοιοῦτον ὡς εἰ παρῆν, ἵνα μὴ λέγω δεινότερον. Εἰ δ᾽ οὐκ εἰδότες, τί μαθόντες αὖ πάλιν τοῦ πάθους ἀφίστανται; Ἐχρῆν γὰρ μηδέποτε πάντως, εἰ διὰ τὸ μὴ μαθεῖν οὐκ ἐδάκρυον, πλὴν εἰ μὴ τὸν χρόνον αἰτιῷτό τις, ὅτι λήθης γε αἴτιος. Ἀλλ᾽ οὐκ εὔλογον· εἰ γὰρ ἃ καλῶς εἶχε ποιεῖν δυναμένῳ, ταῦτα τῷ χρόνῳ παραχωρήσοι τις, οὐχὶ σφόδρα γε εὔηθες; Καὶ μήν, εἰ μὲν ἀνθρώπῳ μόνον ἐνῆν τὸ λυπεῖσθαι, φιλάνθρωπον ἴσως ἂν ἦν τὸ περὶ τοὺς οἰχομένους δακρύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλοις λύπη παρὰ τὸν ἄνθρωπον, οὔτ᾽ οἰκεῖον ἐκείνῳ γε τὸ λυπεῖσθαι, οὔτε παρὰ τοῦτο πώποτε φιλάνθρωπον εἴη γ᾽ ἄν τι πεποιηκώς· ἄλλοις γὰρ ἂν μᾶλλον, οὐ τῷ λυπεῖσθαι δεικνύοιτ᾽ ἂν τὸ φιλάνθρωπον. Ἀλλὰ μὴν οἰκειότερον ἀνθρώπῳ λύπης κατακρατεῖν καὶ τῶν ἀλόγων ἄλλων παθῶν ἢ τούτων ἥσσω γενόμενον ἔξω λόγου παντός, ἴσον δ᾽ εἰπεῖν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκείας φύσεως φέρεσθαι. Ἔσται γὰρ οἷον εἰ τὸν ἀμείνω δοριάλωτον ὁ χείρων ἄγοι λαβὼν ἢ ὁ δοῦλος δεσπότην. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ τῶν ἀλόγων ἡ λύπη κἀκείνοις πά-

1. ἀλλό τἆλλά ἔγραψα: τ᾽ἄλλα 3. ὅτε Ψ: ὅτ᾽ Ω 4. θρηνοῦντας τὲ πότερ᾽ ὅτι Ω: πότερόν τι Ψ 7. ὡς ει λ παρῆν 9. μὴδέποτε 10. ἀντὶ τοῦ αἰτιῶτο εἶχεν ἀρχίσει γράφων αἰτιᾶ γε προσέθηκα ἐκ τοῦ Ω: λείπει Ψ 13. φίλάνον διαγραφέντος εἶτα τοῦ πρώτου τόνου 16. Τὸ πώποτε φέρει καὶ δευτέραν ὀξεῖαν μετὰ τὸ ω διαγεγραμμένην πεποιηκῶς 17. δεικνύειτ᾽ 18. ἀλόγων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀλλόγων 19. Τοῦ τούτων προηγεῖται τῶν διαγεγραμμένον 21. δορυάλωτον χεῖρον ὁ δοῦλος Ψ: εἰ δοῦλος Ω

λαι τοῖς σοφωτέροις ξυγκατηρίθμητο, οὐκ ἔστι δ' ὅπως ποτὲ τὰ τοιαῦτα γένοιτ' ἂν ᾗ τοιαῦτά γε λογικά, οὐκ ἂν οἰκεῖον ἀνθρώπῳ λεχθείη γ' ἂν τὸ λυπεῖσθαι οὐδὲ λόγῳ ποτὲ χρωμένοις ἢ τοιούτοις προςεῖναι, ἕως ἂν ἕκαστον κατὰ χώραν ἰδίαν ἐστήξοι τῶν ὄντων καὶ τῆς οἰκείας φύσεως οὐκ ἐκσταίη.

Θαυμάζω δὲ, εἰ τῶν ὅσα μὲν παρ' αὐτὰ πρόςεστιν ἀνθρώποις ἐξ ἀνάγκης, ἵν' ὦσιν, καὶ ὅπως σφίσιν αὐτοῖς ἡ περὶ λόγον ἐνέργεια γένοιτ' ἄν, ὅθεν τε τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ μακάριον δήπου περίεστι, μηδὲν οἰκεῖον ἀνθρώπῳ, μηδὲ λόγου μηδενὶ μετεῖναι, κἂν ἐξ ἀνάγκης προςῇ κἂν ὑπουργῇ πως τῷ λόγῳ, νομίζομεν. Ταυτὶ δὲ αὐτίκα μάλα λόγῳ τιμήσομέν τε καὶ περιάψομεν ἀν- φ.150α
θρώπῳ μηδὲν ἐκείνῳ προςήκοντα, καὶ ταῦτα || πόρρω τὸ εὖ εἶναι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν διώκοντα. Οὔκουν νομιστέον ἀνθρώπῳ ταῦτα οἰκεῖα, οὐδ' ἡντινοῦν αὐτοῖς μετουσίαν εἶναι τοῦ λογικοῦ, εἰ μὴ ὅσα γε πειθαρχεῖ τῷ λόγῳ, καὶ μᾶλλον εἰ μὴ πραχθείη ἢ ἁμωςγέπως ἀνθρώπῳ γένοιτο· εἶεν.

Εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἄνθρωπος θνήσκει καὶ θανὼν ὅ τι μεγίστων κακῶν ἀπαλλάττεται ἢ καὶ τὸ μακάριον τέλος ἐκεῖνο, τὴν εὐδαιμονίαν, κομίζεται, τί μᾶλλον λυπητέον, ἀλλ' οὐκ οἰστέον ἢ τί δακρυτέον, ἀλλ' οὐ πανηγυριστέον, εἴ γε μὴ μέλλοιμεν ἐκείνῳ δόξειν φθονεῖν τῶν ἀπαντησαμένων χρηστῶν καὶ ὅσα οἱ τῶν ἀγαθῶν προςεγένετο;

Ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔστι μὲν οὐ τῶν ἁπλῶν καὶ αὐτὸς, οὐδ' ὅσα τῶν ἑνιαίων ἁπλῶς ὄντα τὴν σφῶν αὐτῶν οὐχ ὑπομένει διάζευξιν,

1. σοφοτέροις ξυγκατηρήθμητο ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ξυγκατηρῖθμητο ὀπώσποτε 2. τοιαῦτα γε 3. ἢ Ω: ἧ Ψ 4. καταχῶραν ἰδυίαν ἐστήξοι Ω: ἐστήξει Ψ 7. ὦσιν Ψ: ὦσι Ω 8. γένοιτ' Ψ: γίνοιτ' Ω 9. περίεστι Ω: ἀφανὲς Ψ μηδὲ οἰκεῖον Ω: οἰκείῳ Ψ 15-16. ἅμως γέ πως 17. δὲ Ψ: δ' Ω ἐξανάγκης 18. τὸ Ω: λείπει Ψ 18-19. ἐκεῖνο τὴν εὐδαιμονίαν κομίζεται Ψ: ἐκεῖνο κομίζεται τὴν εὐδαιμονίαν Ω 22. προςεγένετο Ψ καὶ κώδικες ΝΠΒ τοῦ Ω: προεγίνετο Α τοῦ Ω 23. ἔστι

ἀλλ᾿ ὅσα τῶν τῆς ὑλαίας δυάδος ὅρων ἔσω γινόμενα τοῦτο μὲν οἷς τὴν ἀρχὴν ξυνετέθη τὴν διάλυσιν εἴωθε πάσχειν, τοῦτο δ᾿ οἷς τὰ ἀντικείμενα γέγονε τὴν ἀπ᾿ ἀλλήλων ὑφίσταται φύσει τῶν ἐναντίων διάστασιν. Βίᾳ τε γὰρ ἐς γένεσιν ὁτιοῦν ἅπαν ἐλαυνόμενον τῶν ἐναντίων χωρεῖ, αὐτά τε ταῦτα ἀλλήλοις ξυνόντα οὐκ ἔστιν ὅτε σφίσιν αὐτοῖς μαχόμενα παύεται, οὐδ᾿ ἀλλήλων ἧσσω γινόμενα ταῖς μάχαις οὐ περιγίγνεται. Ξυνὸς ἐνυάλιος ἐκεῖνος τῷ ὄντι καὶ τὸν κτανέοντα κατακτάς. Διὸ φθαρὲν πᾶν ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ξυγκειμένων ἐκποδὼν γενόμενον οἴχεται, καὶ γίγνεται τῶν μαχομένων ἐκεχειρία τις, μᾶλλον δὲ λάφυρόν τι καὶ ἀριστεῖον ἡ τοῦ ξυνθέτου φθορά. Οἷς γὰρ αὐτὸ μὲν οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ ξυνεῖεν ἀλλήλοις ὁποιοιστισινοῦν δεσμοῖς, οὓς οἶδεν ἡ φύσις, τὰ ἀντικείμενα· πῶς γὰρ αὐτό τι ἂν εἴη, τῶν μορίων διεστηκότων, οἷς ὅλῳ τε αὐτῷ εἶναι καὶ ἁπλῶς εἶναι περίεστιν· αὐτὰ δὲ σφίσι μαχόμενα τὴν σὺν ἀλλήλοις οὐ φέρει δίαιταν, ἀλλ᾿ ἔργον ἑκάστῳ τοῦ πολεμίου πεσόντος ἑστήξειν αὐτίκα μάλα χωρίς, ὁ πρὸς ἄλληλα δήπου τῶν ἐναντίων πόλεμος ἀπώλεια ἂν εἴη τοῦ ξυγκειμένου, τό τε μηκέτ᾿ εἶναι τὸ ξύνθετον, οἷον ἀνακωχαί τινες εἰκότως καὶ λάφυρα τῶν ἐναντίων νομίζοιτ᾿ ἄν. Οὐ μὴν ἀλλ᾿ εἰ δυοῖν ὄντοιν, εἴδους μέν, ἵν᾿ φ.150β εἴη τὸ ξύνθετον, ὕλης δ᾿ αὖ πάλιν, ἵνα τὸ εἶδος ὑπάρχῃ, καθάπερ || ἀνάγκη χαλκὸν εἶναι καὶ ξύλον, ἵν᾿ εἴη κλίνη καὶ ἀνδριάς, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ὑφ᾿ ἓν εἶδος θάτερον σταίη τὸ ὑποκείμενον, οὐδ᾿ ἠρεμήσει μένον πρὸς ὃ κεκίνηται, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα πεφυκὸς παρὰ μέρος ἐς ἕκαστον φέρεται τῷ μὴ πάνθ᾿ ἅμα τῶν ὄντων ἔχειν

1 γινόμενα Ψ: γενόμενα Ω 3. ἀπαλλήλων ὑφίσταται Ψ: ὑφίστασθαι Ο 5. αὐτᾶ 6. ἥσσονα Ω: ἧσσα Ψ 7-8. τῶόντι 8. πᾶν Ψ: ἅπαν Ω (καὶ 10) τὶς 9. ἐκποδῶν 10. λαφυρόν ἡ Ω: ἢ Ψ 11. φθορᾶ 12. ὁποίοιςτισῖνοῦν 14. αὑτῶ περίέστῖν 15. συναλλήλοις 16. ἑστήξειν Ω: ἐστήξειν Ψ αὐτίκα (κα) 17. ἀπόλει 19. ἐναντίων Ψ: πολεμίων Ω εἴδους 20. καθάπερ καθάπερ 21. ἀνδριὰς ἐκ τοῦ ἀνδριᾶς 23. ἠρεμήσει 24. τῷ Ω: τὸ Ψ

λαβεῖν, πῶς ἂν εἴη τι φθοράν τε καὶ τὸ μηκέτ' εἶναι τῶν ξυγκειμένων ἐκπεφευγός; ἢ πῶς οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν γενόμενον χρόνον καὶ οἷον μόνον φανὲν ἔπειτ' ἐξαίφνης οἰχήσεται; Πάντα μὲν γὰρ ἡ ἐν ἑκάστῳ ὕλη τὰ ὄντα τῷ πεφυκέναι δέχεσθαι πάντα, οὐδὲν δὲ ὅμως αὖ πάλιν τῶν ὄντων οὐ τῷ μηδὲν εἶναι μόνον ἐκείνων ὅσα γε τῶν ὄντων ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ πάνθ' ἅμα δύνασθαι κατ' ἐντελέχειαν εἶναι. Οὐδὲ γὰρ ἡ αὐτὴ καὶ μία τῷ ἀριθμῷ, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ νῦν τοῦ χρόνου τῷ ἀμερεῖ, ἵππος ἅμα καὶ ἄνθρωπος εἴη γ' ἄν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ὅπου γε μεταξὺ τούτοιν οὐκ ὀλίγα τὰ ὄντα, δι' ὧν ἥξειν ἀνάγκη τὴν ὕλην, γενέσει τε ἅμα καὶ φθορᾷ μεταβάλλουσαν, εἰ ἐξ ἀνθρώπου ἵππος ἢ τὸ ἀνάπαλιν γένοιτο.

Χωρὶς δὲ ἐκείνων, ποῦ θήσει τις τὰς ἐναντίας τῶν ὄντων ποιότητας; Ἄλλαι γὰρ ἄλλοις ἐξ ἀνάγκης περὶ τὴν σφῶν αὐτῶν γένεσιν· ξυνεῖναι δ' οὖν τὰς τοιαύτας ἀλλήλαις οὐ τῇ πείρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ πάντως ἀμήχανον. Πῶς οὖν ἅμα πῦρ τε καὶ ὕδωρ ἢ ὅλως ἵππος καὶ ἄνθρωπος; Διὸ δὴ καὶ ὁρᾶν ἔξεστι πρὸς ὁτιοῦν φερομένην τὴν ὕλην, καὶ ὃ μὲν εἶχε τῶν ὄντων αὐτίκα μάλα προϊεμένην, οὗ δ' ἂν οὐ πολλῷ χρόνῳ πάλιν αὖθις ἐκσταίη καὶ πόρρω γένοιτο, τοῦτ' ἔπειτα σφόδρ' ἐπειγομένην λαβεῖν καὶ ὥςπερ ἂν εἰ χωρὶς ἐκείνου μηδέποτε γένοιτο. Οὔκουν οὔτ' ἄνθρωπος ἄνευ ἀνάγκης οὔτ' ἄλλο τῶν ὄντων οὐδὲν φθειρόμενον οἴχεται. Πόθεν, εἴ γε φύσει πᾶν ὁτιοῦν ξυγκείμενον διαλύεται, οὐδ' ἡμᾶς ἐφ' οἷς οὐκ ἔστιν ὅπως ἄλλως ἂν γένοιτο χρεὼν ἄχθεσθαί τε καὶ ὀλοφύρεσθαι καὶ πηγὰς ἄλλας μυθώδεις ἀφιέναι || δακρύων· ὥςπερ φ.151α ἐνίους εἶδον πολλάκις ἐγὼ καταχρωμένους τοῖς πάθεσι καὶ ὅλους

1 μὴκέτ' 3. ἔπειτ' ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἔπειτα ἐξέφνης 5. μὴδὲν 8. ἴππος 10. φθορὰν 12. τὶς 13. ἐξανάγκης 14. τοιαῦτας πεῖρα 15. πάντος 17. ὁ 20. μὴδέποτε 22. οὔθ' ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἄθ' 23. ἄχθεσθαί τε Ψ: ἄχθεσθαί τε καὶ χαλεπαίνειν, μᾶλλον δὲ κόπτεσθαί τε Ω

γενομένους ἐκείνων ἔξω λόγου παντὸς καὶ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας καὶ φύσεως φέρεσθαι.

Καὶ μὴν, εἰ μὲν ἄνθρωπος ὥς γε τἆλλα τῶν ὄντων οὐκέτ' ἦν αὐτίκα φθειρόμενος ἢ μηδεμία μηχανὴ δή που οὐδ' αὖ ἐλπὶς ὅπως ἂν πάλιν ἔσοιτο κατελείπετο, οὐδ' οὕτως ἂν ἦν ἡμῖν λυπητέα, οὐδὲ δακρυτέα πόρρω τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅσα μὴ γελᾶν ἔχοντες μηδ' ἡδονῇ χρώμενοι ποιεῖν ὅσα ἂν ἐθέλουσι χαίροντες, ἠγαπῶμεν ἂν φύσει καὶ ὅσα περ οὐκ ἄλλως ἄν ποτε γένοιτο, φιλοσοφίᾳ τε ἐχρώμεθα ἂν, μή ποτε φαύλως ὑπαχθῆναι καὶ ἀρχαϊκῶς φύσει δόξωμεν δεδιότες μηδὲ φανῶμεν τῆς ἡμετέρας ἀξίας ἀμηγέπη χείρους γενόμενοι. Ἐπειδὴ δὲ θανὼν ἔτι ζῇ καὶ μόνον αὐτῷ διάλυσις γέγονε, μένει δ' ἔτι ψυχὴ καὶ μοίρας τετύχηκε κρείττονος, λόγος τε οὐδεὶς οὕτω πιθανὸς, οὐδ' ὃν ἐχάλκευσεν ὁ Περίπατος, ὥςτε ῥᾳδίως αὐτῷ πεισθέντας νομίσαι τοὺς ἡμετέρους μὴ οὐχὶ πάλιν αὖ θεοῦ δυνάμει καὶ χάριτι καὶ θανόντα ποτὲ τὸν ἄνθρωπον ἀναστήσεσθαι, θρηνήσομέν τε πόρρω τοῦ μέτρου καὶ ξυναυλίας ἄλλοτε ἄλλας ὀλοφυρόμενοι καὶ δακρύοντες ξυστησόμεθα;

Καὶ πῶς εὖ φρονεῖν δόξομεν ἢ πῶς ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας δόξης καὶ πίστεως ἄξιά ποτε, φαίην δ' ἂν καὶ ξυνῳδὰ, ποιησόμεθα, ἢ πῶς ἂν οὐκ ἄτοποι νομισθείημεν, εἰ δι' ὃν ὅτι τέθνηκε πενθεῖν ἀξιοῦμεν, τοῦτον ὅτι ζῇ θρηνήσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν; Καὶ μὲν δὴ καὶ εἴ τις ἐθελήσοι σκοπεῖν ὅσα πρόςεστι τοῖς ἔτι περιοῦσιν ἀνιαρὰ, εἰκότως ἂν οἶμαι μακάριον ἐρεῖν καὶ

3. τ'ἄλλα οὐκέτ' Ω: οὐκ ἔτ' Ψ 4. μηχανὴ Ω: μηχανῆ Ψ
5 ἣν πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ʌ Ψ: λείπει Ω
6. μη 7. μὴδ' 9 ὑπαχθῆναι (διαγεγραμμένον) ἂν φύσει Ω: λείπει Ψ 10. δεδιώτες μὴδὲ ἀμηγέπη
11. ἐπειδὴ Ω: ἐπεὶ Ψ 14. πεισθέντας ἐκ τοῦ πϊσθέντας (ς) αὖ Ψ: αὖθις Ω 15-16. ἀναστήσεσθαι Ω: ἀνασθήσεσθαι Ψ
17. δακρύοντας 19. ξυνοδὰ 20. ἂν Ω: οὐκ ἂν Ψ
23. ἀνιαρὰ Ω: ἀνιαρᾶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀνιαρῶς Ψ

εὐδαίμονα τὸν οὕτω πολλῶν τε καὶ μεγάλων ἀπαλλαγέντα δεινῶν. Τί γὰρ ἐν βίῳ πρὸς θεοῦ τῶν ἡδέων ἢ τί τῶν ὄντων πέφυκε παραμένειν; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν βίον οὐ πολλῷ τραγικῆς διεστηκέναι σκηνῆς, οὐδ' ὅσα μίαν || ἡμέραν ἤνθησέ τε ἅμα καὶ κατερρύη. φ 151[r] Εἰ δέ τῳ μὴ γνώριμα λέγομεν, τὴν ἀρχὴν μὲν ἄτοπον, εἰ πληττόμενος ὅλως τις οὐκ αἰσθάνεται, ἔπειτα θαυμαστὸν ἄγαν, εἰ μὴ πείρᾳ τὸν βίον ἐγνώκει τις λυπηρόν· ἤτοι γὰρ ἀναισθησίαις φευξεῖται ἢ μέτρον ὑπάρξεως οὐκ εἶχε τὸν χρόνον.

Ἀγνοήσει τοίνυν οὐδείς, οἶμαι, τῶν νοῦν ἐχόντων οἷος ὁ παρὼν βίος καὶ οἷα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὡς ἄστατα δῆλα δὴ καὶ οὐ βέβαια. Ἀλλ' αὐτίκα πάνθ' ὁντινοῦν, εἰ μὲν τῶν σοφωτέρων εἴη καὶ ὅσοι τῶν ὁρωμένων ἕτερα μείζω καὶ τελεώτερα προςδοκῶσι, καταγελᾶν ὅ τι μάλιστα βίου καὶ ὅσα περ ἐν αὐτῷ δυςχερῆ τε ἅμα καὶ ἡδέα δοκεῖ· μυρία δὲ ἄρα δεινῶν ξυμβαίνει κατὰ τὸν βίον καὶ σχεδὸν ἀνάγκη τούτων αἰεί τι παρεῖναι, χρόνος τε οὐκ ἔστιν οὐδείς, ἐν ᾧ μηδὲν ἀνθρώπῳ δύςκολον ἀπαντᾷ· εἰ δ' αὖ τῶν πολλῶν καὶ ὅσοι μάλιστα συζῶσιν αἰσθήσει, τῷ δέει κατεπτηχέναι τὸν βίον καὶ ὥςπερ τινὰ δεσπότην ἄλλον καὶ τύραννον ἰταμώτατον δεδιέναι καὶ τὰς ἐκ τούτου τύχας τε καὶ συστροφάς. Βέβηκε γὰρ ὁ βίος ἐπ' οὐδενὸς ἀσφαλοῦς, ἄνω δὲ καὶ κάτω φερόμενος καὶ νῦν μὲν ἐς εὐτυχίαν ἄγειν δοκῶν, νῦν δ' ἄλλους αὖ ποιούμενος ἀνευδαίμονας, ἔστι δὲ οὗ τοὺς αὐτοὺς ἀνάγων τε καὶ κατάγων, κύκλος τις εἶναι δοκεῖ τῷ λόγῳ στρεφόμενος· καὶ πέπλασται δὲ τοιοῦτος τοῖς γράφουσιν. Αὐτὸς δὲ πολλάκις καὶ πρὸς παῖδα παίζοντα τὸν

2. γὰρ Ω: λείπει Ψ 4. ἤνθησέ εἶχε τὸ πρῶτον ὀξεῖαν ἐπὶ τοῦ ή διαγραφεῖσαν 5. δὲ τῶ τηναρχὴν 6. τίς 7. πεῖρα τίς 8. φευξῆται 9. οὐδεὶς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οὐδεῖς 10. ὡς Ω: καὶ Ψ δηλαδὴ 11. πᾶνθ' ὁντινοῦν Ω: ὁτινοῦν Ψ σοφοτέρων 13. ἐν Ω: λείπει Ψ 16 μὴδὲν 17 συζῶσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος συζῆν 18. ὥςπέρ τινα 19. συστροφὰς Ψ: στροφὰς Ω 23. τίς 24. παίζοντα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος παῖζοντα

βίον ἀντεξετάζω. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος οὐδενὶ λόγῳ φερόμενος οὐδὲ πρὸς οὐδὲν τέλος οὐδὲ σκοπὸν ἀφορῶν οἰκοδομεῖ τε καὶ αὖ πάλιν ὅπερ ᾠκοδόμησε καθαιρεῖ, οὑτωσὶ δὲ καὶ ὁ παντὸς οὑτινοσοῦν παιδὸς εὐηθέστερος βίος τῶν περὶ ἡμᾶς ἁπάντων οἰκοδόμος τε ὁ αὐτὸς καὶ καταλύτης ἐστὶν, ἑκατέρων αὐτὸς ὢν δεσπότης καὶ φ.152a πρύτανις τῶν ἐκ || τῆς τύχης ἡδέων καὶ μή. Τί οὖν ἂν πάθοι δεινὸν ὁ τῆς παιδιᾶς τοῦ βίου καὶ τῶν ἐκ τύχης ἀθυρμάτων ἀπαλλαγεὶς ἢ πῶς ὁ θάνατος, τοσούτων κακῶν ἀπαλλάττων ἀνθρώπους, οὐκ ἂν εἰκότως εὐεργέτης τις αὐτῶν νομισθείη; Οὐδὲ γὰρ δίκαιον ὅλως, οὐδ' ἐχρῆν αἰεὶ τῷ βίῳ τὸν ἄνθρωπον παίζεσθαι, οὐδ' ἐν οὕτω δεινῷ πελάγει καὶ κλυδωνίῳ χειμάζεσθαι. Ἦ γὰρ ἂν ἓν οὐδὲν ἦν ἀνθρώπου τῶν ὄντων ἀνευδαιμονέστερόν τε καὶ δυστυχέστερον.

Ἄνευ δὲ τῶν εἰρημένων, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἐθελήσοι τὸν βίον, δίκαιος λογιστὴς τῶν παρ' αὐτοῦ δοκούντων ἡδέων τε ἅμα καὶ ἀλγεινῶν ἡμῖν καταστὰς, εὑρήσει τῶν ἡδέων μὲν οὐ πολλὰ οὐδ' ἄμικτα καὶ αὐτὰ κἀκεῖνο μόνον ἔχοντα πάντως ὅθεν αὐτοῖς γε καὶ τοὔνομα, ἀλλ' ἤτοι μεμιγμένα τοῖς ἀλγεινοῖς ἢ πραγμάτων ἀρχὴν καὶ κακῶν ἑτέρων ὑπόθεσιν. Ὃ γὰρ ἐκεχειρία τοῖς μαχομένοις, παρασκευὴ δῆλα δὴ πολέμου καὶ πραγμάτων ἄλλων μειζόνων ἀρχὴ, τοῦτο πᾶν ὁτιοῦν οἶμαι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρηστῶν, εἰ δὴ χρηστόν γε λεκτέον παρ' εὖ φρονοῦσιν ὃ κακοῦ τινος αἴτιον. Ἀπόχρη γὰρ ἐνίους μόνους τούς γε πολλοὺς παρασύρεσθαι γοητείᾳ τινὶ τῶν περὶ τὸν βίον σεσυλημένους, οἶμαι, τὰς φρένας καὶ τὸ λογίζεσθαι· ἀνδρῶν δὲ νοῦν ἐχόντων ἐκεῖνο μόνον ἡγεῖσθαι χρηστὸν, ὅπερ ἐθέλει τοιοῦτον οὐκ αἰσθήσει μᾶλλον ἢ λόγῳ κεκρίσθαι καὶ ὅ γε τέλος ἢ 'κείνου ἕνεκα.

3. οὗτινοςοῦν 7 παιδιᾶς Ω: παιδείας Ψ ἀθηρμάτων ἀπαλαγεὶς 16. ἠδέων 17. καὶ αὐτὰ προςέθηκα ἐκ τοῦ Ω: λείπουσι Ψ 18. ἤτοι Ω: εἴ τι Ψ 20. παρασκευῆ δηλαδῆ 26. ἐθέλει Ψ: ἐθέλοι Ω 27. κεκρῆσθαι

Τῶν ἡδέων μὲν οὖν, ὅπερ ἔλεγον, οὐ πολλὰ ἂν ὁ τὸν βίον ἐξετάζων εὑρήσοι, οὐδ᾽ ὅσα μόνον ἡδέα ὄντα τῶν οὐ τοιούτων ὅλως ἀπήλλακται· ἑσμοῖς δὲ ὅλοις δεινῶν καὶ σμήνεσί τισι δυσχερῶν μυρίοις ἐντεύξεται. *Μυρία γὰρ* κατὰ τὸν εἰπόντα *δεινὰ κατ᾽ ἀνθρώπους ἀλάληται· | πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα, | νοῦσοι δ᾽ ἀνθρώποισιν ἐφ᾽ ἡμέρῃ ἠδ᾽ ἐπὶ νυκτὶ | αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι | σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.*

|| Εἰ δὲ μὴ πάρεργον ἦν ἢ τοῦ καιροῦ πως ἔξω φερόμενον, φ.152β κατέλεξα ἂν ἡδέως οὐκ ὀλίγα τῶν ὅσοις ἐντυγχάνομεν ἐν βίῳ δεινοῖς· πάντα γὰρ ἀριθμῆσαι καὶ πέρας εὑρεῖν τἀριθμῷ ἀμήχανον οἶμαι καὶ λόγῳ καὶ μέλανι. Πλὴν ἀλλ᾽ ἐκεῖνο χρὴ παρ᾽ ὅλον τὸν λόγον ἀναπεμπάζεσθαί τε καὶ θεωρεῖν, ὡς οὐ δι᾽ αὑτόν τι χρῆμα ὁ βίος οὐδὲ τἄλλα πάντα γε τούτου ἕνεκεν, ἀλλ᾽ ἔστιν οἷον ἡ νόσος ἐς τὴν ὑγίειαν ἤ, εἰ βούλει, μᾶλλον οἷον τὸ φαρμάκοις χρῆσθαι πρὸς τὴν αὐτήν 'Αμέλει καὶ εἰ χρυσοῦ χωνευτήριον τόπος τε ἀγώνων καὶ θέατρον καὶ πλοῖον καὶ τὰ τοιαῦτα [καλοῖτο, οὐ πόρρω τῆς αὑτοῦ φύσεως σχοίη γ᾽ ἂν τὰ τοιαῦτα] τῶν ὀνομάτων. Οὐ δι᾽ αὑτὰ γὰρ κἀκεῖνα, ἀλλὰ τῷ μὲν δόκιμος εἰ τύχοι χρυσὸς, τῷ δὲ κότινος, τῷ δ᾽ αὖ λιμὴν, ἐκτήθη καὶ τὸ σεσῶσθαι. Ὥςπερ οὖν τῶν ἡδέων ἓν οὐδὲν ἐν ἐκείνοις, οὐδ᾽ ὧν ἄν τις ἕλοιτο δι᾽ αὑτὰ, εἰ μὴ ὅσα γε πρός τι τῶν εἰρημένων πεπέρασται, οὕτως οὐδ᾽ ἐν τῷ βίῳ τῶν ὄντων οὐδὲν ὅπερ ἔξω τοῦ χοροῦ τῶν δυςχερῶν δι-

1. ἠδέων 2. ἠδέα 3. σμήνεσι τισὶ 5. ἀλάλητα 6. ἠδ᾽ 7. φυτῶσι 9. φερόμενον ἐκ τοῦ φερόμενος 10. ἠδέως 11. τ᾽ἀριθμῶ 12. χρῆ 13 δι᾽ αὐτὸν οἱ κώδικες ΠΒΑ τοῦ Ω: διαυτὸν Ψ 14. τ᾽ἄλλα 15. ὑγείαν φαρμάκοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος φάρμακον 16 εἰ Ω: λείπει Ψ 17. πλοῖον ἔγραψα: πλοῖς ΨΩ 17-18. καλοῖτο—τὰ τοιαῦτα προςέθηκα ἐκ τοῦ Ω: λείπουσι Ψ 19 αὐτὰ οἱ κώδικες ΠΒΑ τοῦ Ω: αὐτὰ Ψ καὶ κῶδιξ Ν τοῦ Ω 21. αὐτὰ οἱ κώδικες ΝΒ τοῦ Ω: αὐτὰ Ψ καὶ οἱ κώδικες ΠΑ τοῦ Ω 22. πεπέρασται Ψ: πεπέρανται Ω οὐδ᾽ ἐν οἱ κώδικες ΝΒΑ τοῦ Ω: οὐδὲν Ψ

καίως ἐστήξει οὐδ' ὅπερ ὁπωςοῦν ἡδέος μετειληφὸς ἀρχή τις οὐκ ἔσται πάλιν ἀνιαροῦ.

Τί ποτ' οὖν ἡμεῖς, οὑτωςὶ μὲν τοῦ παρόντος ἔχοντος βίου καὶ οἷον ἡμᾶς παίζοντός τε καὶ κύκλῳ τινὶ περιάγοντος, τοσούτων δὲ ὄντων ἀνιαρῶν, ὥςτε μηδ' ἐλεύθερον ἐᾶν ἀναπνεῖν τὸν βιοῦντα μηδ' ἔχειν ἐφ' ὅτῳ μᾶλλον ἂν αὑτὸν ἡδόμενον ἢ ἀνιώμενον αἴσθοιτο, βίον μὲν οὕτω περὶ πολλοῦ καὶ τὴν ἐνταῦθα πλάνην ποιούμεθα, καὶ ταῦτα μήτ' ἀγνοοῦντες μήτε μὴν οὐ παθόντες οἷς ἄν τις γνοίη παθών, ἄνθρωπον δὲ ἀνοιμώζομεν, εἰ πεφευγὼς ἐκεῖνον μυρίων ἀνιαρῶν ἀπαλλάττοιτο, ἔξω γενόμενος κακῶν τε ἄλλων ἁπάντων καὶ δὴ καὶ τοῦ καθ' ἡμέραν δέους, πάσης ἡςτινοςοῦν ἀνίας χαλεπωτέρου τυγχάνοντος; Ἢ πῶς οὐ μέλλομεν αἰσχυνεῖσθαι, εἰ τἆλλα μὲν τῶν δεινῶν πολλάκις ὤφθημεν πεφευγότες καί που καὶ μακαρίους οὐκ ἔξω νενομίκαμεν λόγου τοὺς
φ 153a ὅ τι πλεῖστον ἀφεστηκότας ἀνιαρῶν, || αὐτὸν δὲ τὸν βίον, τὸ πάντων ὡντινωνοῦν κακῶν αἴτιον, αὐτὴν τὴν κορωνίδα τῶν ξυμφορῶν, οὐ μόνον οὐ κακῶν ἔσχατον ἡγησόμεθα, ἀλλ' εἰ μὴ κακῶς τις πέπονθεν ἄλλοτε ἄλλως ὑπ' ἐκείνου φερόμενος, σχετλιάσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν καὶ κακοδαίμονα νομιοῦμεν, ὃς ἂν τοῦ βίου τὴν ταχίστην ἀπαλλαγεὶς ἔξω δεινῶν αὐτίκα καὶ τῆς ἐκ τούτων ἀνίας γένοιτο; Χωρὶς δὲ ἐκείνων, ἤτοι φαύλως τὰ πράγματα κρίνειν δόξομεν ἢ τὴν τοῦ φθονεῖν, εἴ τῳ παθεῖν εὖ ξυμβέβηκεν, οὐκ ἀποφευξόμεθα δόξαν. Ὅλως δέ, εἰ μὲν τοῦ βίου τέλος ἓν οὐδὲν ἦν, ἀλλὰ φροῦδα πάντα θανόντος ἀνθρώπου γίγνεται, οὐδ' οὕτως ἂν ἦν τῶν μετρίων ἐπ' ἐκείνῳ δακρύειν καὶ ὀλοφύρεσθαι· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἂν ἦν καὶ οὐκ ἦν ἄνευ ἀνίας ἐν τοῖς τοιούτοις δακρύειν

1. ἑστήξει 2. ἡδέος 5 (καὶ 6). μὴδ' 5. ἐᾶν προςέθηκα ἐκ τοῦ Ω: λείπει Ψ 7. την 8. μήτ' ἀγνοοῦντες Ω: μὴ μεταγνοοῦντες Ψ 10 ἀπαλλάτοιτο 13. τ'ἄλλα 16. ὄντινωνοῦν 18. τίς 20. ἀπαλαγεὶς (λ) 22. εἰ τῶ 4. φρούδα 25 26. ἐξανάγκης 26. ἂν προςέθηκα ἐκ τοῦ Ω: λείπει Ψ ἀνίας Ω: ἀνοίας Ψ

πλὴν οὐκ ἀπεῖναι λόγου παντὸς, οὐδὲ τῆς τοῦ πρέποντος ἁπάσης ἀφεστηκέναι πάντῃ καὶ τοῦ δικαίου μοίρας ἐδόκει. Τὸ γὰρ ὄντα μηκέτ' εἶναι φθειρόμενον, κἂν ἐξ ἀνάγκης ξυμβαίνῃ, τοσοῦτον εἰκότως ἐς ἀθυμίαν δόξειεν ἂν ὅσον ἐς ἡδονὴν τὸ μηδέποτε τῶν ὄντων εἶναι πεπαῦσθαι.

Ἐπεὶ δὲ τέλος μὲν ἀνθρώπου θεὸς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἀΐδιος ἔλλαμψις, ὁ δὲ βίος ἐς αὐτὴν ἀνθρώπῳ πεπέρασται, ἥκιστα λυπητέα δεῖν οἶμαι, οὐδὲ δακρυτέα τῷ λόγῳ λογισμῷ κρείττονι καὶ τῷ ποτὲ γοῦν ἐλπίζειν ὄψεσθαι τοὺς οἰχομένους χρωμένοις. Ἀγαθὸς γὰρ ὢν ὁ θεὸς καὶ τούτῳ καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπειρος ὢν, πρῶτον μὲν τὸν νοερὸν ἐκεῖνον ὅςτις ποτέ ἐστιν ἐδημιούργησε κόσμον, ἐκεῖνον μόνον δυνάμενον ὅσον νοῦς τε καὶ βούλησις· τἆλλα γὰρ τῆς ὕλης ἐξῆπται, ἧς ὁ ῥηθεὶς διάκοσμος ἄμοιρος· εἶτα, βουλόμενος δημιουργῆσαι τὸν ἄνθρωπον, πρῶτον μὲν κἀνταῦθα τουτονὶ τὸν αἰσθητὸν παρήγαγε κόσμον, τοιοῦτον ἕξοντα λόγον πρὸς τὸν δημιουργησόμενον ἄνθρωπον, οἷον οἰκία ε.153ᵇ
πρὸς ἐνοικοῦντας ἢ οἷον, εἰ βούλει, πρὸς ἀθλοῦντας || καὶ ἀγωνιζομένους τὸ θέατρον. Οὐδὲ γὰρ μόνον, ὡς ἔοικε, χῶρος γενέσεως ἀνθρώπων ὁ κόσμος γεγένηται τῷ κτίστῃ θεῷ, ἀλλὰ καὶ θέατρον ἀγώνων καὶ στάδιον ὅσα τε ἄλλα τῆς ὁμοίας ἐστὶ δυνάμεως, ἐν ᾧ πένταθλον μὲν οὔ, ψυχῶν δὲ ἀγῶνες καὶ ἆθλοι πολλῷ μείζους ἐκείνου καὶ τιμιώτεροι πεφύκασι γίγνεσθαι. Ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, οὗ ἕνεκα κόσμος καὶ πᾶσα κτίσις ἐγκόσμιος, οἷον ἀθλητὴν αὐτὸν ἔθετο καθάπερ ἔν τινι σταδίῳ μέσῳ τῷ γε παντὶ, ἀθλοθέτης μὲν ὢν καὶ ἀγωνοθέτης αὐτὸς, ἆθλον δὲ οὐ κότινον προτιθεὶς οὐδ' ὃς ἐκ δάφνης ἤ τινος τῶν τοιούτων πλέ-

1. τῆς ἐκ τοῖς τοῦ Ω: λείπει Ψ 2. μοίρας ἐκ μόρρας 3 μὴκέτ' κάν ἐξανάγκης ξυμβαίνη ἐκ τοῦ ξυμβαίνει 8. κρεῖττονι 11. ὅςτίς 13. τ'ἄλλα 14. τὸν Ω: τὸ Ψ 16. δημιουργησόμενον εἶχε τὸ πρῶτον ὀξεῖαν καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἡ διαγραφεῖσαν Ψ: δημιουργηθησόμενον οἱ κώδικες ΝΒΑ τοῦ Ω 17. ἐνικοῦντας 19. κτίστη ἐκ τοῦ κτίσθη θεῷ Ω: θεῶν Ψ 20. ὅσά 21. οὔ ἐξ ὀάν(;) Ψ 23. δημιουργήσας Ω: δημιουργῆσαί Ψ 24. ἐγκόμιος 26. προτιθεὶς Ω: προστιθεὶς Ψ ἢ τινὸς

κεται στέφανος, ἀλλ᾽ ὅπερ αὐτὸς ἀπείρῳ μεγαλοπρεπείᾳ κἀνταῦθα χρώμενος τὸ τιμιώτατον τῶν ὄντων καὶ τελεώτατον ἡτοιμάσατο χρῆμα, λέγω δὲ αὖ πάλιν αὐτὸν, τὸ ἄπειρον ὂν, τὸ νῶν ἁπάντων καὶ λογικῆς ἡςτινοςοῦν φύσεως τέλος, τὸ ὑπερκείμενον καὶ κοινὸν τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἀγαθόν. Ἐχρῆν γὰρ τῷ ὄντι τὸν ἀπείρῳ ξυμπαθείᾳ περὶ τὴν λογικὴν φύσιν καὶ τὰ ὄντα πάντα κεχρημένον θεὸν τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθλοθέτην καὶ ἀριστεῖον, τὸ μὲν ὅτι μόνος αὐτὸς ἐν οὖσι κοίρανός τε καὶ βασιλεὺς, τὸ δ᾽ ὅτι τῶν ὄντων ἓν οὐδὲν ἐκείνου τελεώτερόν τε καὶ τιμιώτερον, οὐδ᾽ ὅπερ ἂν γένοιτο λογικῆς ποτε φύσεως ἔσχατον τέλος καὶ ἀγαθόν· οὗ τί ἄν τις ἐπινοίᾳ γοῦν ἀναπλάσαιτο παραδοξότερόν τε καὶ ξυμπαθέστερον; Ἐγὼ πολλάκις ἐμαυτοῦ γενόμενος, ὦ παρόντες, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ μεγάλου θεοῦ πρόνοιαν ἀναπεμπαζόμενός τε καὶ θεωρῶν, γάννυμαι μὲν καὶ χαίρω καὶ πάσης ἡδονῆς ἐμπίπλαμαι τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐκπλήττεσθαι δὲ οὐκ ἔχω, τὴν ἄπειρον ἐκείνου περὶ ἡμᾶς [ὁρῶν] ἀγαθότητα. Ὃς πρὸς τῷ ἐξ οὐκ ὄντων ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εἶναι παραγαγεῖν καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα δημιουργῆσαι τἆλλά τε πάντα καὶ τὸ πᾶν τουθ᾽ ἡμῖν διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ πολιτείαν χαρίσασθαι, ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ αὐτὸν ἐκένωσε μέχρι δούλου μορφῆς, φ.154a ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι εὑρεθεὶς || ὡς ἄνθρωπος, ἔπαθέ τε καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵν᾽ ἡμεῖς ἀπαθανατισθῶμεν καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα κομισώμεθα, προςέτι καὶ τὴν ἀΐδιον ἐκείνην καὶ μακαρίαν ἀπόλαυσιν ἐχαρίσατο, ἑαυτὸν ἡμῖν ἀΐδιον τρυφὴν, ὡς εἴρηται, καὶ ἀπόλαυσιν χαριζόμενος.

Τούτων τί γένοιτ᾽ ἂν ἄλλο μεῖζον ἢ καὶ παραδοξότερον, φαίην δ᾽ ἂν καὶ φιλανθρωπότερον; Οὐδὲ γὰρ εὖ παθεῖν ὄντες

2. ἠτοιμάσατο 3. αὐτὸν Ω: αὔτὸν Ψ 4. ἧςτινοςοῦν φύσεως ἐκ τοῦ φείσεως 5. οὖσιν τωόντι 6. πάντα Ω: λείπει Ψ 10. ποτὲ 14. τὴν ψυχὴν Ω: τῆ ψυχῆ Ψ 16. ὁρῶν Ω: λείπει Ψ 17 αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τ᾽ἄλλα τὲ 19. αὐτὸν ἔγραψα: αὐτὸν Ψ: ἑαυτὸν Ω 20. ἀνθρώπου Ω: ἄνω Ψ 24. εἴρηται Ω: εἴ τα Ψ 25. καὶ Ω: λείπει Ψ

ἄξιοι, παρὰ θεοῦ πεπόνθαμεν εὖ, ἀντὶ θνητῶν ἀθάνατοι καὶ ἀντὶ φαύλων σπουδαῖοι γενόμενοι· οὐδ' αὖ ἀξίως διὰ τὰς ἡμετέρας ἀρετάς τε καὶ κατορθώματα τὴν θείαν ἀπόλαυσίν κομιζόμεθα, ὥςπερ τινὰ κότινον ὁ παλαίων ἢ ἆθλον ἢ ὅ τι ἂν εἴποι τις ὅ γ' ἐν Ὀλυμπίᾳ νενικηκώς. Πόσα γὰρ ἂν ἀγωνίσαιτό τις ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἢ πόσα κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἄν τις στήσαιτο τρόπαια, πόσους δ' ἂν ὑποσταίη καὶ κινδύνους καὶ πόνους, φαίην δ' ἂν καὶ θανάτους ὑπὲρ τοῦ τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἀπόλαυσιν ἀξίως αὑτοῦ τε καὶ τῶν βεβιωμένων [κομίσασθαι]; Οὐδ' εἰ μυρία μὲν πάθοι δεινά, μυρίους δ' εἰ οἷόν τ' ἦν ὑποσταίη θανάτους, ἀξίως ἄν ποτε διὰ ταῦτα τοῖς ἐλπιζομένοις στεφάνοις στεφανωθείη. Τίς γὰρ λόγος τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα ἄθλων πρὸς τὰ ἑτοιμασθέντα ἡμῖν ἆθλα καὶ ἀγαθά, ὥςπερ τις λόγος ἢ κοινὸν πεπερασμένου πρὸς ἄπειρον. Ἔχει γε μέντοι λόγον ἐν ἄλλοις· ὡς γὰρ ἆθλος ἄθλου καὶ κατόρθωμα κατορθώματος, οὕτω καὶ ἆθλον ἄθλου καὶ στέφανος στεφάνου καὶ ἁπλῶς ἀπόλαυσις ἀπολαύσεως διενήνοχε, τὸ μὲν διὰ τὴν ἄπειρον τοῦ μεγάλου θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀγαθότητα, τὸ δὲ ἵνα τὸ δίκαιον σώζηται κατὰ λόγον τῷ δικαιοτάτῳ κριτῇ τε καὶ ἀθλοθέτῃ, τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ὡς πρὸς τρόπου δικαίως οὐκ ἀριθμητικῷ, γεωμετρικῷ δὲ λόγῳ παρέχοντι. Οὕτως ὑπὲρ ἅπαντα νοῦν καὶ λόγον ἡ τῶν ἡμετέρων ἄθλων καὶ ἀγώνων ἀντιμισθία τε καὶ ἀντίδοσις οὐ κατὰ τὸ ὀφείλημα τῶν ἔργων, ὡς ἔφθην εἰπών, ἀποδιδομένη, κατὰ χάριν δὲ τοῦ μεγαλοδώρου θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι παρεχομένη.

3. κατορθώματα ἐκ τοῦ κατωρθώματα 4. ὥςπέρ τινα ὅτι Ω: ἢ ὅτι Ψ τίς 9. αὑτοῦ Ω: αὐτοῦ Ψ κομίσασθαι Ω: λείπει Ψ 10. δεῖνὰ εἰ Ω: λείπει Ψ οἷον ἄν ποτε Ω: δ' ἂν Ψ 13. ὥςπέρ 14. ἄθλου Ω: ἆθλον Ψ 15. κατώρθωμα 16. ἀπολαύσεως ἐκ τοῦ ἀπολαύσεων μετὰ διπλῶν διορθώσεων διὰ βραχυγραφίας καὶ εἶτα ὁλογράφως 18. δικαιωτάτω 19. πρὸς Ω: πρὸ Ψ δικαίως Ω: δικαίοις Ψ 20. αριθμητικῶ 24. ἠλπικόσι Ω: ἐλπικόσι Ψ

Οὕτως οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν περὶ τὸ εὖ παθεῖν ἀξίαν, ἀλλὰ f.254r καὶ πᾶσαν ἥντινοῦν ἔννοιαν || ἡ περὶ ἡμᾶς ὑπεραίρει τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότης, τοσαῦτα καὶ οἷα τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαθλήσασι βίον οὕτω λαμπρῶς, οὕτω μεγαλοπρεπῶς, οὕτω δαψιλῶς ἄγαν δωρησαμένου. Τοιούτων οὖν ὄντων ἃ θεὸς μετὰ τὴν τοῦ βίου τοῦδε καὶ τῶν ἐνταῦθα δεινῶν ἁπάντων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐς αὐτὸν ἠλπικόσιν οὕτω μεγαλοπρεπῶς, ὡς εἰπόντες ἔφθημεν, ἡτοιμάσατο, εἰ θανών τις ἐξ ἀνάγκης ἀπῆλθε καὶ δεινῶν μεγάλων ἀπήλλακται, πρὸς δὲ καὶ τῆς θείας ἐκείνης ἐπελάβετο μοίρας, ᾗ μόνῃ λογικὴ ψυχὴ τελειοῦται καὶ θεός πως ἕτερος γίγνεται, στυγνάσομέν τε καὶ ἀνοιμώξομεν, σχῆμά τε ἅπαν καὶ ὁντιναοῦν ἐρρῶσθαι λόγον εἰπόντες ὅλοι τοῦ πένθους καὶ τῆς ἀνίας ἐσόμεθα, εἶτ' ἐν τῷ τῶν ἁπάντων τοῦ προσήκοντος ἐσόμεθα σχήματος; Ἢ πῶς οὐχ ἅπας ὁστισοῦν ἐν ἡμῖν ἀνατετράφθαι λογισμὸς ἐντεῦθεν εἰκότως ἂν νομισθείη, εἰ χαίρειν μὲν ἐφ' οἷς ἀλγεῖν ἔδει, δακρύειν δ' αὖ πάλιν ἐφ' οἷς ἐχρῆν οὐ λυπεῖσθαι δεῖν νομιοῦμεν καὶ τούτῳ καθάπερ ἀρχῇ τινι πεισόμεθα παντὸς οὑτινοσοῦν λόγου καὶ τῆς αὐτῆς ἀποδείξεως κρείττονι;.

Ταῦτ' οὖν εἰδώς, θειότατε βασιλεῦ, καὶ λογιζόμενος οἵα τις ἦν ἡ θειοτάτη σου μήτηρ ἐκείνη, ἣν ἡ φύσις, ὡς ἔοικεν, οὕτω θεοῦ κινοῦντος καὶ βουλομένου, ἄγαλμα πάντων ὧν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἤνεγκεν ἀγαθῶν, φέρε μὲν ἀνδρείως τὸ πάθος, ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἔξω φύσεως οὐδὲ παρὰ λόγον ἐπιξυμβάν, τῆς δ' ἣν ἔσχες ἀνίας, ὅτι περ ἡμᾶς ᾤχετο λιποῦσα, καθάπερ σῶμα ψυχή, πολ-

2. ἥντινοῦν Ψ: ἥντιναοῦν Ω 3. τοσαῦτα καὶ καὶ 7. ἐς Ω: εἰς Ψ ἠλπικόσιν Ω: ἠλπικόσι Ψ 8. ἡτοιμάσατο 10. ᾗ Ω: ἡ Ψ 11. σχῆμα τὲ 12. ὄντινουν 14. ὅστισοῦν 15. εἰ Ω: λείπει Ψ 17. δεῖν Ω: δεῖ Ψ ἀρχή πεισθησόμεθα Ψ: πεισόμεθα Ω 18. οὔτινος οὖν 19-20. οἵα τις (κῶδ. οἷα τίς) — ἣν Ψ: οἷος ὁ μέγιστος ἡμῖν βασιλεὺς ἐκεῖνος ὃν Ω 22. τίς 23. ἣν Ω: αὖ Ψ

λῶν τε ἄλλων οὐκ ἀγαθῇ μοίρᾳ καὶ δὴ καὶ τῆς ἐκείνης στερηθέντας οὐκ ἀνευδαίμονος δεξιᾶς, ἀντίθες ἣν ἐκείνη πάντως ἔσχεν εὐδαιμονίαν νυνί, πάντων μὲν ἔξω γεγενημένη τῶν ἐν τῷ βίῳ δεινῶν, τοῦ μακαρίου δὲ τέλους τῆς εὐζωίας ἐκείνης ἐπιλαβομένη δικαίως οἷς ἄριστα καὶ ὡς ἐχρῆν αὐτὴ μὲν ψυχήν τε ἅμα καὶ βασιλείαν ἐκόσμησεν, ἡμεῖς δὲ πεπόνθαμεν εὖ ὑπὸ βασιλικῆς τῷ ὄντι καὶ θείας ψυχῆς. Τί γὰρ τῇ μεγίστῃ δεσποίνῃ τῶν ἀγαθῶν οὐ προςῆν ἢ ποῖον ἀρετῆς εἶδος οὐ μεθ᾽ ὑπερβολῆς ὅσης ἐκτήθη καὶ ὡς οὐδὲ μιᾷ τῶν ἄλλων οὐδέν; || Οὐκ ἔθνος μὲν ἁπάντων, ὡς εἰ- φ.155α
πεῖν, τὸ σεμνότατον, γένος δὲ βασιλεῖς, ἐκ βασιλέων δ᾽ αὖ καὶ αὐτοί; Οὐ λαμπρῶς μὲν ὑπὸ τῷ μεγάλῳ πατρὶ πᾶν ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ἀγαθῶν ἐπεπαίδευτο, λαμπρῶς δ᾽ αὖ πάλιν ἐπ᾽ αὐτὴν ἧκε τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὁμόζυγος ἀξία τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐκείνου, ὃν οὔτ᾽ ἄλλην ἀντ᾽ αὐτῆς ἔδει λαβεῖν ἐς κοινωνίαν ἀρχῆς, οὔτ᾽ ἄλλης ἣν ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἀξίως ἄνδρα κληθῆναι; Οὐ μήτηρ γέγονε βασιλέων οὓς ἔθρεψεν ἀρεταῖς μᾶλλον ἢ γάλακτι; Οὐ σώφρων ἦν, ὥςτε δοκεῖν αὐτὴν σωφροσύνην ἢ ὥσπερ ἀνδριάντα τῆς ἀρετῆς; Οὐ φρονήσει μὲν ἐχρῆτο μετὰ σοφίας, σοφίαν δὲ ἐτίμα μετὰ φρονήσεως; Οὐ δικαιοσύνης ἦν στάθμη καὶ οἷον ἀρετῆς πλάστιγξ καὶ ὀρθή τις γωνία, οὐδετέραν, μήτ᾽ ἐς ἀμβλεῖαν μήτε μὴν ἐς ὀξεῖαν τῶν γωνιῶν ἀποκλίνουσα; Τί δ᾽ αὖ λέγοι τις

1. ἐκείνης Ψ: ἐκείνου Ω 2. ανευδαίμονος ἐκείνη Ψ: ἐκεῖνος Ω 3. γεγενημένη ἔγραψα: γενόμενος Ω: γεγενημένων Ψ εὐζωίας 4. ἐπιλαβομένη Ψ: ἐπιλαβόμενος Ω 5. δικαίως Ψ: λείπει Ω αὐτὴ Ψ: αὐτὸς Ω 6-7. βασιλικῆς τωόντι καὶ θείας Ψ: βασιλέως φιλοσόφου Ω 7. τῆ μεγίστη δεσποίνη Ψ: τῷ μεγίστῳ βασιλεῖ Ω 9. οὐδὲ μιᾶ Ψ: οὐδενὶ Ω (καὶ 11). μὲν Ω: λείπει Ψ 11. αὐτὴ ἔγραψα: αὐτὸς Ω: αὐτοὶ Ψ ότι τίς 12. ἐπεπαίδευτο Ψ: ἐπαιδεύετο Ω Μετὰ τὴν λέξιν ταύτην τὰ λοιπὰ διάφορα μέχρι τοῦ ἐν σ. 66,7 μυστήριον 13. βασιλείδα 15. τίς κλιθῆναι 17. ὅστε ἐκ τοῦ ὥστε 20. μήτ᾽ ἐς ἐκ τοῦ μήτϊς 21. μήτε μὴν ἐς (διαγεγραμμένον) μήτε μὴν ἐς τίς

πίστεως πέρι καὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ἣν ἴσμεν ἀρετῶν κρείττω, τὴν ἀγάπην φημί, αἷς οὐκ ἔστιν εὑρεῖν τῶν ἐπὶ ταύταις εὐφημουμένων ἣ ἂν ῥαδίως παραβληθείη; Οὐ κόσμον μὲν ἀφῆκεν ἐρρῶσθαι, βίον δὲ εἵλετο τὸν μακάριον; Οὐ βασιλείαν μὲν κατέλιπε καὶ ἀρχήν, θεῷ δὲ ἠκολούθησε τῷ νυμφίῳ Χριστῷ, μεθ᾽ οὗ νυνὶ βασιλεύει, τῆς θείας ἐκείνης μακαριότητος ἀπολαβοῦσα, ὑπὲρ ἧς πᾶν ὁτιοῦν ἐν κόσμῳ καὶ ἅπαν μυστήριον;

Τί οὖν ἀνοιμώζειν ἢ ξυνήδεσθαι χρὴ ἢ τί δεῖ δακρύειν ἣν αὐτὸς εὐδαίμονα τῇ μεταστάσει νενόμικας; Ἄφες, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, ἐκεῖνα τοῖς μικρολόγοις καὶ οἳ τὸ φρόνημα γυναιξὶ μᾶλλον ἐοίκασιν, ἐπτοημένοι μὲν μόνοις τοῖς ὁρωμένοις καὶ ὅσα πρὸς αἴσθησιν ἡδέα νενόμισται, πρὸς οὐδὲν δὲ ὑψηλὸν, πρὸς οὐδὲν ὑπὲρ αἴσθησιν, πρὸς οὐδὲν ἀΐδιον ἢ βεβηκὸς καὶ μόνιμον ἀφορῶντες, ἀλλὰ χαμαὶ ἕρποντες καὶ τὸ τοῦ νοῦ μετέωρόν τε καὶ ὑψηλὸν βίᾳ τῷ ὄντι καὶ παρ᾽ ἀξίαν καθέλκοντες. Σὺ δ᾽ ὁ τὰ πάντα χρηστός τε καὶ μέτριος τοσοῦτον δακρύσας ὅσον ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ δάκρυα στῆσαι, τοσοῦτόν τε αὖ ἀνοιμώξας ὅσον μηδὲ οἰμώζοντι ἐοικέναι, ἐκείνην μὲν εὐδαί-
φ.155β μονα καὶ μακαρίαν || τῷ ὄντι νόμιζε, τοιούτου τυχοῦσαν τέλους, οὗ πάντες μὴ οὐ τυχεῖν μάλα ἂν εὔξαιντο· τοῦ δ᾽ ἡμετέρου τουτουὶ γένους καὶ τῆς κοινῆς ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἑστίας ἀγαθῇ μοίρᾳ δικαίως τὴν βασιλείαν ἐξ αὐτῶν προγόνων καὶ ἀδελφοῦ δεξάμενος

1. ἀρετῶν κρεί$\overset{\text{τ}}{\text{π}}$τω 8. ἢ ἔγραψα: ἢ Ψ: ὦ Ω ἣν Ψ: ὃν Ω
10. Ἀντὶ τοῦ μικρολόγοις εἶχεν ἀρχίσει γράφων μικροσχ
13. ἢ βεβηκὸς καὶ μόνιμον Ψ: καὶ μόνιμον ἢ βεβηκὸς ΝΠΒΑ τοῦ Ω: καὶ μόνιμον ἢ βέβαιον Μ τοῦ Ω 14. ἔρποντες (καὶ 18). τωόντι
17. τε Ψ καὶ οἱ κώδικες ΝΠΒΑ τοῦ Ω: τ᾽ Μ τοῦ Ω 17. μηδὲ οἰμώζοντϊ ἐκείνην Ψ: ἐκεῖνον Ω 18. καὶ μακαρίαν τωόντι νόμιζε Ψ: νόμιζε καὶ μακάριον Ω τοιούτου τυχοῦσαν τέλους Ψ: τοιούτου τυχόντα τέλους ΝΠΒ τοῦ Ω: τοιούτου τέλους τυχόντα Μ τοῦ Ω: τοιούτου τυχόντα Α τοῦ Ω 19. μάλα Ψ καὶ οἱ κώδικες ΝΠΒΑ τοῦ Ω: μάλ᾽ Μ τοῦ Ω 21. δικαίως Ψ: νυνὶ δικαίως οἱ κώδικες ΝΠΒΑ τοῦ Ω: καὶ δικαίως Μ τοῦ Ω
21. αὐτῶν — ἑλλήνων Ψ: δεξάμενος Π

καὶ μητρὸς καὶ μόνος ἡμῖν ὢν ἐς ὃν ἔχομεν βλέπειν ἅπαν γένος Ἑλλήνων, γενοῦ περὶ ἡμᾶς ὡς εἰώθεις καὶ οἷος περὶ πάντας ἀνθρώπους ὁ μέγας βασιλεὺς ἐκεῖνος θεὸς, οὗ τὴν βασιλείαν ὅσαι ὧραι μιμούμενος καὶ πρὸς ἐκείνην ὡς οἷόν τε τὴν σὴν παρεξετάζων ἀρχὴν οὐκ ἔστιν ὅτ' οὐ νομίμως ἄγαν ὤφθης διῳκηκὼς τὸ ὑπήκοον καὶ οἷον πολιτικῶς. Ὁρᾷς ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσον ἐν Πόλει σύστημα αὐτήν τε ταύτην τὴν κοινὴν τοῦ γένους ἑστίαν, οὓς ἔχομεν ἀπολωλεκότας κοινοὺς σωτῆράς τε καὶ πρυτάνεις, εἰς σὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τείνειν καὶ μονονοὺ θεὸν ἄλλον ἐπὶ σωτηρίᾳ νυνὶ τῶν ὅλων ἐφεστηκότα νομίζειν. Τούτων ἀγαθῇ τύχῃ καὶ ὡς ἐβούλετο τὸ δαιμόνιον πατήρ τε ἅμα καὶ κυβερνήτης γενόμενος, τοὺς τῆς ἀρχῆς οἴακας βασιλικώτατα στρέφων, σῶζε μὲν ἅπαν ὑπήκοον, ἄλλοτε ἄλλως φερόμενον καὶ ὥσπερ τινὰ ναῦν μάλα δεινῶς χειμαζόμενον κύμασί τε ἅμα καὶ ὅπερ ἔχει πληρώματι, φάνηθι δὲ αὐτὸς σωτὴρ ἁπάντων καὶ κηδεμὼν καὶ οἷον τὸ τῆς Ἀλκμήνης γῆς ἁπάσης ἔφασαν Ἕλληνες. Σοί τε γὰρ ἐντεῦθεν ἁπάσης ὅρος εὐδαιμονίας προςγένοιτ' ἂν, ἡμεῖς τε εὖ ἕξομεν, ὑφ' οὗ παθεῖν ἐχρῆν εὖ παθόντες καλῶς, οὓς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἔδει κατὰ τὴν κοινὴν τύχην ἀνθρώπων πταῖσαι καὶ δευτέρους βαρβάρων ἐνίων οὕτως ὀφθῆναι. Εἴρηκα.

---

3. βασιλεῖαν   ὅραι   7-8. οὓς ἔχωμεν-πρυτάνεις Ψ: ὃν εἴχομεν κοινὸν σωτῆρα καὶ πρύτανιν ἀπολωλεκότας Ω   8. σωτῆρας τὲ   10. νομίζειν Ω: νομίζει Ψ   ἀγαθὴ   10-11. καὶ ὡς ἐβούλετο τὸ δαιμόνιον Ψ: λείπουσιν Ω   11. πηρ̄ τὲ   12. σώζε   13. ὥςπέρ τινα   15. κηδαιμῶν   18. τηναρχὴν   19. πτᾶσαι   ἐνίων Ψ: λ·ίπει Ω   20. Πρὸ τοῦ Εἴρηκα γεγραμμένα χωρὶς ἐν μέσῳ τῷ τελευταίῳ στίχῳ εὕρηνται διαγεγραμμένα τάδε· Ἔφθη Κωνσταντίνῳ εἰς ἃ ὁ βιβλιογράφος ἔμελλε νὰ προςθέσῃ πιθανώτατα γεγραφὼς παραμυθητικὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς ἤ τι ἄλλο τοιοῦτο.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΚΥΡ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΝ

Ἐκομισάμην ἄν σου τὴν ἐπιστολὴν ἡδέως, θαυμαστὲ Γεώργιε, εἴ γε τὰ τέλη τοῖς προοιμίοις ταύτης σύμφωνα εὗρον, καί σοι τὴν προςήκουσαν ἀποδεδώκειν ἀπόκρισιν καὶ ὥςπερ ἐξ ἔθους ἔχω τοῖς ἐμοῖς ἀποκρίνεσθαι φίλοις. Ἐπεὶ δὲ κἀνταῦθα τὴν σαυτοῦ κακοήθειαν ἐνέφηνας, χρηστὰ μὲν προοιμιασάμενος, φαῦλα δὲ συμπεράνας καὶ τῇ σαυτοῦ γνώμῃ προςήκοντα, ἀλλοπρόςαλλος ὄντως καθάπαξ ἀναφανείς· οὐ γάρ με ἐλελήθεις κἀνταῦθα σεμνῶς δῆθεν διασύρας· τοῖς παραπλησίοις δή σε καὶ αὐτὸς ἀμείψομαι. Τὸν γὰρ ξύοντα ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δίδωσι· πάντως δὲ καὶ Ὁμήρῳ ταύτῃ δοκεῖ· *ὁποῖον* γὰρ *κ᾽ εἴπησθα ἔπος, τοῖον κ᾽ ἐπακούσαις*, ἐκεῖνός φησιν Οὐκοῦν τῆς μὲν ἐπιστολῆς αἰτιᾶσθαί σε νῦν, ὡς μηδ᾽ ὁπωςοῦν γραμματικῆς τε καὶ ῥητορικῆς εὐμουσίας αὐτῇ μέτεστι καὶ ὡς τῆς ἐμῆς συντυχίας καὶ τῆς σῆς οἰήσεώς τε καὶ δόξης, ἣν ἔχεις περὶ σεαυτοῦ, παντελῶς ἀναξίαν, περίεργον οἶμαι. Ἀνδρῶν γὰρ ἂν εἴη τοῦτό γε σμικρολόγων, ἐπεὶ καὶ πρότερον ἂν ἐπεποιήκειν τοῦτο. Πάλαι γάρ σου καὶ ἐξ ἄλλων ὡς ἡμᾶς φθασάντων ἐπιστολῶν, τὴν περὶ ταῦτα ἀγροικίαν

Περιλαμβάνεται ἐν μόνῳ τῷ Ἀμβροσιακῷ C 114 sup., φ. $1^{α}$-$17^{β}$, αἰῶνος ιε΄.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κῦρ   3. ἐξέθους   4. κἀνταῦθα   5. ἐνέφηνας   χρηστὰ   6. συμπεράνας   ἀλλοπράσαλος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀλλοπροσάλος   11. ἐκεῖνος   αἰτιᾶσθαι   12. μὴδ᾽   15. τοῦτο   17. φθασάντων ἐγράφη πιθανῶς ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου.

κατεφωράσαμεν, καίτοι θαυμάσαιτ' ἄν τις, ὅπως τὴν σαυτοῦ φύσιν ταυτὶ τὰ μηδὲ τέχνην ἀξιούμενα καλεῖσθαι παρὰ σοῦ διέφυγε, καὶ ταῦτα περιληπτικήν γε οὖσαν τῆς τῶν ὄντων γνώσεως, ὡς αὐτός τε οἴει καὶ τοὺς ἄλλους οὕτω φρονεῖν ἀξιοῖς περὶ σοῦ. Μέρος γάρ τι καὶ αὐτὰ τῶν ὄντων πάντως. Ἀλλ' ἔστω μὲν καὶ ταῦτα. Ἐκεῖνο δέ σου καὶ λίαν θαυμάζω, ὅπως συνετός || τις εἶναι (φ. 1β) καὶ ἀγχίνους σπουδάζων δοκεῖν, τἀναντία μᾶλλον τεκμαίρεσθαι δέδωκας περὶ σοῦ οἷς ὡς ἡμᾶς ἐγεγράφεις νῦν. Σκόπει καὶ γὰρ πρὸς θεοῦ, ὅπως αὐτὸς τοῖς σαυτοῦ περιπίπτεις λόγοις, καὶ ὥςπερ τὴν ἀρχὴν μηδὲ εἰδὼς ἃ ἐπιστέλλεις. Ζητεῖς μὲν γὰρ διαλεχθῆναι μετ' ἐμοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ προβλήματά τινα ἡμῖν προὔτεινας, περὶ ὧν ἡ διάλεξις ἔσται, ὡς ἂν τὰ κατ' ἐμὲ τῇδε μαθών, ὅπως δῆλα δὴ περὶ τὰς διαλεκτικὰς ἔχει μεθόδους, μάρτυς ἀξιόπιστος εἴης τῆς περὶ ταῦθ' ἡμῶν ἐπιστήμης, ὡς ἄλλως οὐδέποτέ με τῆς οἱαςοῦν ἐπιστήμης εἰδήμονα καλέσῃς. Ἀφρόνων καὶ γὰρ ἀνδρῶν, ὡς αὐτὸς φῄς, ἃ μὴ ὀρθῶς οἴδασι διαβεβαιοῦσθαι· καὶ ταῦτα λέγων, μαρτυρεῖς δή που γεγωνότερον Στέντορος μήπω εἰδέναι οἷος ἐγὼ περὶ τὰς ἐπιστήμας. Καὶ διὰ τί τοίνυν ἐπ' ἐκκλησίας ἡμῶν κατηγόρεις ὡς μηδὲν εἰδότων πρὶν ἡμᾶς εἰδέναι, καὶ τό γε ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον εἰλήφεις; Τοῦτο γὰρ σοφιστῶν τινων ἔργον, ἀλλ' οὐκ ἀνδρῶν φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων, οἷος αὐτὸς εἶναι διισχυρίζῃ. Ὥςτε λαμπρῶς φαίνῃ ψευσάμενος τηνικαῦτα, ἐκεῖνα διαβεβαιούμενος καθ' ἡμῶν, ἃ μὴ ἀκριβῶς ᾔδεις. Καὶ μάρτυς τούτων ἀξιόχρεως ὁ καλὸς Γεώργιος ἀναδέδεικται. Ὁρᾷς ὅπως τοῖς σαυτοῦ λόγοις ἑάλως, ᾗπερ ἔφην. Ἀλλὰ μήν, εἴπερ τότε δικαίως ἡμῶν ἀμαθίαν κατηγόρεις, ὡς ἀκριβῶς ἤδη πρότερον ταύτης πειραθείς· καὶ γὰρ δὴ καὶ πεπείρασαι πολλάκις, ἡμῖν, ὡς αὐτὸς φῄς, συνομιλήσας· τί παθών, καὶ δευτέραν αὖθις πεῖραν ταύτης ζητεῖς λαβεῖν; Ἤδη γὰρ ἔχεις ταύτην λαβών, καὶ ἔχε δή·

1. κατεφοράσαμεν 2 (καὶ 10). μὴδὲ 7. σπαδάζων 9. αὐτοῦ 11. προβλήματα τινὰ 13. δηλαδὴ 14. ταυθ 16 (καὶ 28). φὴς 18. ἐκλησίας 20. τινῶν 26. ἀμαθείαν

ἀλλ' ὡς ἔοικε, διὰ τοῦτό σοι ζητεῖν ἔπεισι τῷ μὴ ἀκριβῶς ἡμῶν τηνικαῦτα ἐστοχάσθαι. Οὐκοῦν κἀνταῦθα δίκαιος ἂν εἴης τὰ τῶν συκοφαντῶν ὑπέχειν, ἐκεῖνα διαβαλὼν ὧν μὴ ἀκριβῆ τὴν πεῖραν εἶχες. Πάλιν γὰρ ὁ λόγος ἡμῖν εἰς τὰς σὰς ὥςπερ ἐν κύκλῳ κατέ- φ. 2α ληξε συλλαβάς. Καὶ μὴν || κἀκεῖνο γέ σου κάκιστον φάσκειν ἡμᾶς αἰτίους τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἀναιδοῦς προπετείας καὶ ταύτῃ δὴ λαμπρῶς ἀπολελογῆσθαι δοκεῖν, ὅτι σοι μηδ' ὁπωςοῦν τῶν παρ' ἡμῖν ἐπεδείξαμεν ἐπιστημῶν, πολλάκις ἡμῖν καὶ ταῦτα συνομιληκότι. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ εἰδὼς οὐκ ἐπεδείκνυον, ὥςπερ ἐπαίνων, οὕτω δὴ καὶ κατηγορίας οὐκ ἄξιος, καίτοι καὶ τοῦτο μυριάκις ἐπαινεῖσθαι προςῆκον. Τὸ γὰρ εἰδέναι τινὰ ἑαυτὸν καὶ οὕτω τὴν κατ' αὐτὸν, ὅ φασιν, ἐλαύνειν πάμμεγα πᾶς τις ἂν συμφήσειε τῶν νοῦν ἐχόντων. Εἰ δ' εἰδὼς ἐπιδεικνύειν οὐκ ἤθελον, μή τινος κατεπείγοντος, διὰ τί με μᾶλλον οὐκ ἐπαίνων, ἀλλὰ κατηγορίας ἀξιοῖς, ἄνθρωπον τὸ εἶναι τοῦ δοκεῖν προτιμῶντα καὶ τὸ ἀφιλόκομπον στέργοντα; Τὸ γὰρ ἀκαίρως παρρησιάζεσθαι προπετῶν ἀνδρῶν πάντως σημεῖον καὶ σὺ φήσαις ἂν καὶ οἷς τὸ δοκεῖν, κἂν ἀληθείας ἀπῇ, κρεῖττον, κατ' Εὐριπίδην, οἷοί γε πάντως οἱ κατὰ σὲ χολοβάφινοί τινες σοφισταὶ, κατ' Ἀριστοτέλην, καὶ ὑπόξυλοι, καθ' Ἑρμογένην. Εἰ δ' ἡμῶν ἐπὶ τούτοις σιωπώντων, σὺ κατηγορεῖν δεῖν ἔκρινας, μὴ κατὰ τὴν σὴν διατεθέντων βούλησιν, ὥρα σοι λοιπὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ἀρετήν τινα μετιόντας διασύρειν, ὅτι μὴ κατ' ἀγορὰν βαδίζοντες δημοσιεύουσι. Εἰ δὲ τοῦτο μᾶλλον ἐκείνοις ἐπίμωμον, καὶ τὸ ἡμέτερον ἄρα ἀνέγκλητον. Ὁρᾷς ὅπως σου κἀνταῦθα τὸ κομψὸν τῆς ἀπολογίας ἀπελήλεγκται μάλα σαθρῶς ἔχον. Οὐκοῦν ἀντέστραπταί σοι καὶ αὖθις τὰ καθ' ἡμῶν σου βέλη. Ἡμῖν μὲν γὰρ μᾶλλον πάντα σοφῶς πέπρακται, σοὶ δὲ βασκάνως εἴρηται.

1. διατοῦτο 2. ἐστοχᾶσθαι 3. συκοφάντων 7. μὴδ 12. ὃ φασὶν 14. διατὶ 18. οἷοι 18-19. χολοβάφηνοι τϊνὲς 20. σιωπόντων 22. ἀρετὴν τινὰ μετϊόντα 25. κάνταῦθα ἐκ τοῦ κἀνταῦθα ἀπελήλεκται

Ἤδη δέ σε καὶ ἄλλως ἐξελέγξω φαῦλον ὄντα. Εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ σοφόν τινα ἐμαυτὸν καὶ περιττὸν τὰς ἐπιστήμας ἐπηγγελλόμην, σὺ δέ με οὐχ οὕτως ὕστερον ἔχοντα ἐφωράσω, οὐδ' οὕτως ἐχρῆν σε δημοσίᾳ διελέγχειν πειρᾶσθαι, φίλον ὄντα καὶ ἄλλως φιλοσοφίας ἀντιποιούμενον, ἀλλ' ἰδίᾳ παραλαβόντα νουθετεῖν. φ. 2b Ἐπεὶ δ' ἡμῶν οὐδεπώποτε τοιοῦτον || φθεγξαμένων ἠκηκόεις, σὺ δ' ὥςπερ ἀκηκοὼς καὶ ἐλέγξας πρότερον, οὕτω δημοσίᾳ θριαμβεύειν ἐπεχείρησας, πῶς οὐκ Εὐρυβάτου καθ' ἡμῶν ἄντικρυς ἔργον τετήρησαι; Ἀλλὰ γὰρ κείσθω καὶ μηδοτιοῦν εἰδέναι με τῶν ἐπιστημῶν κατὰ σέ. Τί οὖν; Παρὰ τοῦτό σοι δεῖ διελέγχεσθαι. Οὐκοῦν οὐκ ἐμὲ μόνον· πάντες γὰρ οἱ ἐν τῇ Πόλει παραπλησίως ἐμοὶ τούτων ἀμύητοι. Ἢ τοίνυν κἀκείνους ἀπελθὼν ἐπ' ἀμαθίᾳ διέλεγχε ἢ μηδ' ἐμέ. Εἰ δ' ἐκείνοις φορτικός τις εἶναι δόξεις καὶ ἰταμὸς, οὕτω προςφερόμενος, καὶ πληγῶν ἂν τύχῃ πειραθησόμενος τῆς ἀναιδείας, δῆλον ὅτι καὶ ἡμῖν τοιοῦτος εἶναι λελόγισαι οἷς πρὸς ἡμᾶς οὕτω διετέθης. Εἰ δ' ἐμὲ μόνον, ὡς δοκοῦντα μὲν, μὴ ὄντα δὲ, διελέγχειν ᾤου δεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐξῆν σοι τοῦτο ποιεῖν· πόθεν; ἀνθρώπῳ πέρυσιν μὲν οὔπω κώπης ἡμμένῳ, ὅσον δ' ἄκροις δακτύλοις μαθημάτων, ὅ φασι, γευσαμένῳ. Οὐ γὰρ δὴ κατά τινα τῶν ποιητῶν αὐτομάτως καὶ αὐτὸς ταῖς Μούσαις σοφισθῆναι κομπάσεις. Οὔκουν τοίνυν σοι τοῦτο δέδοται, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ γνωρίμοις καὶ οἷς τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν παρὰ βασιλέως ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐπιτέτραπται. Εἰ δ' οὖν σοὶ καὶ τοῦτο δέδοται· δεδόσθω γάρ· ἀλλ' οὐ σκαιῶς οὕτω καὶ ἀναιδῶς ᾗ σύ γε καὶ τοὺς σωφροσύνην ἤ τινα τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὑποκρινομένους δημοσίᾳ διελέγχειν ἀξιώσεις, ὅτι μὴ ὡς ἀληθῶς τοιοῦτοι, ἀλλ' ἀντιστήσεταί σοι πᾶς ἀνὴρ, ἀνοήτως ἀξιοῦντι. Ἔπειτά γε φὴς μηδέν σοι καινὸν ἐξηυρῆσθαι καθ' ἡμῶν, τὰ κάκιστα καὶ ταῦτα

2. ἐπηγγέλόμην 9. τετύρησαι μὴδ' ὁτιοῦν 10. τοῦτο
πειραθησόμενος
13. μὴδ' 15. πειρασόμενος δηλονότι 18. πέρισυν
20. δὴ 21. κομπάσεις ἐκ τοῦ κομπάσης 26. δημοσία ἐκ τοῦ δημόσια

εἰρηκότων κατὰ σοῦ. Ταῦτα δ' ὅτι πάντα ψευδῆ, ἐντεῦθεν καὶ δὴ πάρεστι σκοπεῖν. Ἃ μὲν γὰρ εἴρηκας σὺ καθ' ἡμῶν, ταῦτα καὶ ἀγοραὶ καὶ πλατεῖαι καὶ τρίοδοι καὶ ἐκκλησίαι διαρρήδην μαρτυρήσουσιν, ἐνταῦθα μὲν μόνος, ἐκεῖ δὲ μετὰ τοῦ σοῦ διδασκάλου τὰ ἀπόφημα καθ' ἡμῶν ἐρευξάμενος. Ἃ δὲ ἡμῖν εἴρηται κατὰ φ. 3ᵃ σοῦ οὐδεὶς ἐμαρτύρησεν, οὐ μικρὸς, οὐ μείζων· οὐ γὰρ εἴρηται· || ἐπεὶ παρίτω, ἐξελεγχέτω, καὶ πάντα ἐγὼ φαῦλος παραπλησίως σοι διατεθείς. Εἰ γάρ ποτε καὶ εἰρήκαμεν, οὐκ ἀπροςδιορίστως καὶ ἀποφαντικῶς οὑτωςὶν, ἀλλ' ἀεὶ τὸν *ἂν* ἢ τὸν *εἰ* προςτιθέντες σύνδεσμον, εἰ οὕτω φρονεῖν Γεώργιον λέγοντες, ὥςπερ καὶ διείλεκται, ἀνὴρ δυςσεβής. Καὶ διὰ τοῦτο ὅμως ἑκὼν διαβάλλεις, ἵν' εὐλόγως δοκῇς λέγειν ἃ καθ' ἡμῶν λέγεις, ἐοικότα δήπου τοῖς σοφισταῖς, οἵ, τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ συμπεραίνειν βουλόμενοι, ἀμφιβόλους τινὰς ἀρχὰς ὡς ὁμολογουμένας ὑποτίθενται. Χάριεν δέ σου καὶ τῷ τὸ γένος ἐθέλειν τιμᾶν φάσκειν μηδὲν καθ' ἡμῶν ἐξευρεῖν ἀνθ' ὧν ἡμεῖς ἐπικεχειρήκαμέν σοι, ὥςπερ οὐκ αὐτὸς ὢν ὁ τό γε ἧκον εἰς σὲ πρότερον μὲν ἐν ἐκκλησίᾳ δι' ἐμοῦ, εἶτα δὴ καὶ ἐπ' ἀγορᾶς λαμπρότερον κήρυκος ἀτιμάσας καὶ μηδὲ τὸ ἄλφα τοὺς Κωνσταντινουπολίτας εἰδέναι ἀποφηνάμενος. Ἐφ' οἷς ἄρα μοι καὶ δακρύειν ἐπῆλθε, τήν τε τοῦ γένους κακοδαιμονίαν λογιζομένῳ καὶ οἵους φεῦ ἐν ὀνείδει γέγονε. Τίνα δὲ καὶ ἅπερ ἡμῖν ἐπισείεις πρὸς θεοῦ οἷς, εἰ ἐβούλου, τὰ μέγιστα βλάψαι ἡμᾶς ἠδυνήθης ἄν; Λεγέσθω γὰρ ἡμῖν, ἵν' εἰδότες ἱκέται γενώμεθά σου, τῶν γονάτων ἐφαψάμενοι, εἰ βούλει δὲ καὶ τοῦ γενείου, ἵν' ἐπὶ τούτοις ἡμῖν ἵλεως γένοιο. Δύστηνε, ποῖ ποτ' αὐτὰ βλέπων καὶ θροεῖς, ἔφη τις, Τεῦκρος, οἶμαι, πρὸς Ἀγαμέμνονα.

9 ἀεὶ τὸ εἰ 11. διαβάλεις 12. λέγειν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λέγων 14. τϊνας διαϋποτίθενται 15. τιμᾶν 18. μὴδὲ 19. ἆλφα ἰδέναι ἀποφηνάμενος 21. λογιζωμένω ὀλδει (νεί) 22. ἐπισείης 26. θροοῖς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θροεῖς τὶς

Ἀρ᾽ οὐκ αἰσχύνῃ μειρακύλλιά τινα καθάπερ ἡμᾶς μορμολύττων; Σὺ βλάψαι ἡμᾶς δύναιο ἄν, καὶ πόθεν ἢ πῶς; Οὐκ οἶδα, εἰ μὴ ξίφει τινὶ λάθρα διαχειρίσασθαι ἡμᾶς ἐπαπειλεῖς. Ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο, ποίει ὅταν βούλῃ, καὶ σοῦ τῇ θαυμαστῇ φιλοσοφίᾳ τοῦτο καθάπερ τις κορωνὶς ἐπιτεθείσθω. Τὸ δὲ δὴ καὶ συνεχῶς ἔν τε τοῖς ἄλλοις κἀν τοῖς πρὸς ἐμέ σου δὲ τὰ νῦν ψελλίσμασι ἐπανελίττειν μηδὲν εἰδέναι με πῶς οὐ καταγέλαστον; Δοκεῖς γάρ με τῇδε λυπεῖν· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ λυπεῖσθαι, ὥστε καὶ πρὸ σοῦ μηδὲν εἰδέναι με αὐτὸς ὁμολογῶ, κἂν καὶ σύ με ῥητορικὸν μόνον ἴσως καὶ ποιητικὸν χαρίζῃ. Οἶδα δὲ καὶ Σωκράτην ἐκεῖνον τὸν πάνυ οὐ||δέποτε αὐτὸν σοφὸν, ἀλλὰ φιλόσοφον καλοῦντα, τὸ φ. 3β μηδὲν εἰδέναι πάντως ἐντεῦθεν αἰνιττόμενον, καὶ ταῦτα παρὰ τῆς Πυθίας ἀπενεγκάμενον τὴν ψῆφον, ὡς σοφώτατος εἴη ἀνδρῶν· καὶ, ὡς ἔοικεν, ἡ Πυθία, τῆς δόξης ἀγαμένη τὸν ἄνδρα, σοφώτατον αὐτὸν προςείρηκεν, μονονουχὶ τοῦτο βοῶσα, ὡς οὗτος ἀνθρώπων σοφώτατος ὅςτις ὥςπερ Σωκράτης ἔγνωκεν, ὅτι οὐδενὸς ἄξιός ἐστι τῇ ἀληθείᾳ πρὸς φιλοσοφίαν. Καὶ μὴν, εἴ μοι βουλομένῳ λέγειν ἦν εἰδέναι, ἔλεγον ἂν ἀληθῶς, καὶ οὐχ ὥςπερ ὑμεῖς, οἱ εἰδέναι μὲν ἐπαγγελλόμενοι, μηδὲν δὲ εἰδότες. Καὶ γὰρ καὶ φροντιστηρίοις παιδόθεν ἐφ᾽ ἱκανὸν ἐφοίτησα χρόνον, καὶ διδασκάλων ἠκροασάμην μέγα ἐπὶ σοφίᾳ βεβοημένων καὶ φύσεως ἔτυχον οὐκ ἀγενοῦς καὶ ῥαθύμου καὶ μαθημάτων ἀποχρώντως ἡψάμην καὶ πολλὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν εἰςηνεγκάμην, καὶ Ἀριστοτέλει δὲ καὶ Πλάτωνι διαρκῶς συνεγενόμην, κἀπειδὴ καὶ εἰς ἄνδρας ἐτέλεσα,

1. μειρακύλλια τινὰ 3. λάθρα διαχειρίσασθαι ἐκ τοῦ διαχειρήσασθαι 4. βούλει 5. τὶς κορωνὶς δὴ καὶ συνεχῶς 6. κἀν τανῦν ψελίσμασι 7. μηδὲν ἐκ τοῦ μὴδὲν 11 αὐτὸν 16. ἄξιος ἐστὶ 17. εἰ 18. ἡμεῖς ἐκ τοῦ τὸ πρῶ ον γραφέντος ὑμεῖς 19 ἐπαγγελλόμενοι μετὰ τὸ δεύτερον ε διαξεσθέντος γράμματός τινος, ι πιθα\ῶς, ἅτε τοῦ βιβλιογράφου σκοποῦντος ἴσως να γράψῃ τὸ πρῶτον ἐπαγγειλάμενοι μὴδὲν φροντιςηρίων 20. ἐφικανὸν 23. εἰσενεγκάμην

διδασκαλείου προστῆναι ἠξιώθην παρὰ βασιλέως, καὶ ταῦτα σοφωτάτου, ἔνθα πολλοὶ καὶ τῶν ἐξ Ἰταλίας σοφῶν ἡμῶν ἀκηκοότες ἐπῄνεσάν τε καὶ τὴν περὶ λόγους ἡμῶν ἐπιστήμην ἠγάσαντο, καὶ μάλιστα ἣν περὶ τὰ φυσικὰ καὶ τοὺς συλλογισμοὺς Ἀριστοτέλους ἐπεδείκνυμεν, εἰ καὶ ὕστερον, ἄλλοτε ἄλλαις συμφοραῖς χρησάμενοι, τούτων ὠλιγωρήσαμεν. Καὶ τοιοῦτος ὤν, ὅμως οὐδέποτέ μοι παρέστη διὰ ταῦτα μεγαλοφρονῆσαι καὶ σοφόν τινα ἐμαυτὸν οἰηθῆναι, οὐδὲ τοὺς ἄλλους ἐξελέγχειν πειρᾶσθαι μὴ εἰδέναι, ἐμὲ δὲ μόνον οἴεσθαι εἰδέναι, οὐδὲ σοβαρῶς κατ' ἀγορὰν ἐμβάλλειν καὶ διαλέξεών τινων ἐπιδείξεις ποιεῖσθαι, ὡς ἂν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων θαυμαζοίμην. Ταῦτα γὰρ σπερμολόγων τινῶν καὶ ἀγοραίων καὶ ἔτι γε Κερκώπων, οἵ, ῥηματιά τινα τρία ἢ τέτταρα τῶν Ἀριστοτέλους ἐκμελετήσαντες, καὶ ταῦτα περικεκομμένως οὕτω καὶ βαρβάρως, ἐπ' ἀγορᾶς ὁσημέραι περιίασι, τούτοις αὐτοὺς εἶναι σοφοὺς ἐπιδειξάμενοι, ἀλλ' ὡς κατὰ Πλάτωνα πολιτικῆς μορίου εἴδωλα. Οὐδὲν οὖν ἐδόκει μοι καλὸν οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ἣν συνελε-
φ. 4α ξάμην σοφίαν ἠρέμα κατέχειν, καί, ὅταν ἀ||γώνων καλοίη καιρός, τηνικαῦτα δεόντως κεχρῆσθαι. Καὶ γὰρ καὶ στρατιωτῶν ἐκεῖνος ἄριστος οὐχ ὅς, ἀπόντων τῶν πολεμίων, κατὰ μέσην τὴν λεωφόρον περιιὼν μάχεται, ἀλλ' ὅστις, τούτων ἐμβεβληκότων, εἰς μέσους αὑτὸν ἐλάσας, οὕτως αὑτοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν δείκνυσι. Καὶ ταύτῃ μὲν ἔμοιγε τὸ σιωπᾶν τοῦ λέγειν ἀνάγκης ἄνευ προκέκριται. Σὺ δέ, τὸν τρόπον εἴθ' ἑκὼν εἴτε καὶ ἄκων ἀγνοῶν τῆς σιωπῆς, ἀμαθίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖς. Ἤπου σὺ δὲ καὶ

1. διδασκαλείου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος διδασκαλίου ἡγήσαντο 3. ἐπήνεσαν ἡμῖν ἐθαύμασαν 6. ὀλιγωρήσαμεν οὐδέποτε 7. διαταῦτα 9. καταγορὰν ἐμβάλειν 10. διαλέξεων τινῶν 12. ῥημάτια ἔχει ὀξεῖαν διαγεγραμμένην ἐπὶ τοῦ η, τοῦ βιβλιογράφου σκοποῦντος νὰ γράψῃ τὸ πρῶτον ῥήματα 13. ἐκμελετήσαντα 14. αὐτοὺς 16. συνελλεξάμην 17. ἠρέμα 19. οὐχ' 21. αὐτὸν αὐτοῦ 22. σιωπᾷν 23. ἑκὼν εἶτε καὶ ἄκων εἶτε καὶ ἄκων 24. ἀμαθείαν σὺδε

τοῖς Πυθαγορείοις ἀμαθίαν ἐνεκάλεις ἄν, ὅτι περ σιωπὴν ἐπὶ πενταετίαν ἤσκουν, καίτοι πότερος ἀνεπιστήμων πρότριτα ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ δὴ λαμπρῶς, ἐξελήλεγκται, ἐκεῖνά σου περὶ θεοῦ διαλεχθέντος, ἐφ' οἷς σου πάντες πλατέως κατεγέλασαν, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα, τὴν τῶν ληρηθέντων σοι μεταμαθὼν βλασφημίαν, δοκιμάζων ἡμᾶς ἔφης ταῦτ' εἰρηκέναι. Καὶ νῦν ἤδη σοι τὴν ἐκεῖθεν προστριβεῖσαν αἰσχύνην ἀποξῦσαι βουλόμενος, ἡμᾶς μὴ εἰδέναι λέγεις, ἄνω ποταμῶν κατὰ τὴν παροιμίαν ἄντικρυς, καὶ δὴ καὶ διαλεχθῆναι ἡμῖν τάχα νῦν προσποιῇ, ἀπόπειραν ληψόμενος δῆθεν τῆς ἡμῶν περὶ τὰ μαθήματα ἐπιστήμης. Ἀλλ' οὐκ ἔμοιγε χρεία παρὰ σοῦ νῦν δοκιμάζεσθαι· ἤδη γὰρ δεδοκίμασμαι παρ' ὧν ἔδει. Παραινῶ δή σοι, Γεώργιε, τῆς πρὸς ἐμέ σου προσποιήσεως ἀποστῆναι, καὶ μή μ' ἐρέθιζε, σαώτερος ὥς κεν ναίηαι, ἐπεὶ σφηκιὰν ἐρεθίζων ἴσθι κατὰ σοῦ· ὑφ' οὗ καὶ δέδοικα, μή, τὴν λεοντῆν ἀφαιρεθείς, θᾶττον τὸν ὑποκρινόμενον δημοσιεύσῃς, κἀντεῦθεν δὴ καὶ τῶν ῥοπάλων πολλῶν ἐμφορηθείης, εἰ καὶ ἄλλως σοι τὸ συνδιαλέξεσθαι σοὶ μὲν ἴσως τιμήν, ἐμοὶ δ' ἀτιμίαν οἴσει.

Ταῦτα καὶ παρ' ἡμῶν ἀπολελόγηται, καὶ ἴσως μετριώτερον ἤ περ ἔδει. Τῷ γὰρ δὴ σοφῷ πεπεισμένος Σοφοκλεῖ, ἐς τὸ σὸν δ' ἐχθραντέος εἶναι βούλομαι, ὡς καὶ φιλήσων αὖθις. Εἰ δὲ καὶ σκληρά σοι τὰ λεγόμενα δόξειαν, ἀφεὶς τοὺς κήρυκας, αἰτιῶ τὸν Ἀγαμέμνονα· ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχών, ἔφη Δημοσθένης, οὗτος καὶ τῶν φύντων αἴτιος.

---

1. πυθαγορίοις ἀμαθείαν 3. ἐξελήλεκται ἐκεῖνα
7. ἀποξύσαι 9. ἀπὸ πεῖραν 10. οὐκαίμοιγε 13. σφηκίαν
σ
14. ἐρεθίζων λεοντὴν 15. θάττον κᾳντεῦθεν
σὺν
16-17. τὸ‸διαλέξεσθαι 19. τὸ γὰρ

φ. 46 || ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ [ΤΟΝ] ΑΥΤΟΝ

Ἀνέγνων σου καὶ ταῦτα τὰ γράμματα, σοφώτατε Γεωργιε, ἤ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τὰ τραύματα, καὶ κατέγνων σου τὰ νοήματα ἢ ληρήματα, ἐξ ἐπηρμένης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σεσημμένης καὶ σαπρᾶς τῆς διανοίας προϊόντα, καταγέλαστά τε ὄντα καὶ πάσης αὐθαδείας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κωμικῆς βωμολοχίας ἀπόζοντα. Τοσοῦτον καὶ γὰρ αὐτοῖς περιῆν ἀπὸ βορᾶς, ὥστ' ἔμοιγε καὶ λεκάνης ἐδέησεν ἀκούοντι ἵν' ἐμέσω· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἠνεσχόμην ἀναγνῶναι. Ἐντεῦθεν τοίνυν καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγήσας, οὐκ ἔσχον ἐπὶ πλέον ἐκτεῖναί σοι τἀντίγραφα, ὡς ἔδει. Δέχου δὴ τὰ παρόντα τό γε νῦν, καθάπερ κήρυκα· μικρὸν γὰρ ὕστερον ἀφίξεται καὶ ὅσα σοι πρὸς ἔπος ἀπολογήσασθαι χρὴ τῇ φιλολοιδόρῳ κεφαλῇ. Πάντως δ' ὁποῖον κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖον κ' ἐπακούσαις, Ὅμηρός φησιν. Ἔρρωσο καθ' ὁπότερον ἂν βούλοιο τούτου σημαινόμενον.

---

1. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὸν προςεθήκα 2. Ἐν τῷ κατέγνων τὸ κ προςετέθη κατόπιν μετὰ διάξεσιν 7. ἀκούοντ' Ἐν τῷ ἐμέσω τὸ ἐν ἀρχῇ ε διωρθωμένον ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον πιθανῶς γραφέντος α 9. ἐπιπλέον ἐκτεῖναι τ'ἀντίγραφα 11. Ἄνωθεν τοῦ βραχυγραφικῶς γεγραμμένου πάντως γέγραπται : ἀλλ' οὐδὲν προςετέθη ἐν τῇ ᾤᾳ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοῦτο τὸ σημεῖον 12. κεἴπησθα ὅμηρος φησιν 13. καθοπότερον

|| [ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ] φ. 4β

Ἐδεξάμην σου, Γεώργιε, καὶ ταύτην τὴν μακρὰν ἀδολεσχίαν· οὐ γὰρ δίκαιον ἐπιστολὴν ταύτην προςειπεῖν, οὕτω μὲν βαρβάρως ἔχουσαν περὶ τὴν φράσιν, οὕτω δ' ἀνόητα καὶ φρενοβλαβῆ διομιλοῦσαν. Ὅμως δ' οὖν ἐπῄειν δεξάμενος· τί γὰρ ἔδει ποιεῖν, ἅπαξ εἰς χεῖρας ἐμπεσοῦσάν μοι; Οὐκοῦν τὰ μὲν ἄλλα τῶν ληρημάτων αὐτῆς, ὅσοις ἐντυχὼν μικροῦ δεῖν ἐμέσαι κεκινδύνευκα, τί χρὴ λέγειν, πάσης ἀηδίας καὶ ἀμουσίας καὶ βαρβαρότητος ἔμπλεα καὶ ὄντως γε κατὰ τὸν κωμικὸν σκαλαθυρμάτι' ἄττα ὄντα; Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ἐκεῖνά σου γενοίμην τῆς ἐπιστολῆς τὰ ἀγάλματα, ἐν οἷς δήπου καὶ συλλογισμοῖς τάχα κεχρῆσθαι φαίνῃ καὶ συμπεραίνειν ἐπιχειρεῖς, ἐνταῦθα δή σε καὶ πάνυ τῆς ἀμαθίας ἅμα καὶ εὐηθείας κατέπτυσα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἠλέησα, ἀγρότην τινὰ περὶ ταῦτα παντάπασι καὶ σκαπανέα καὶ, τὸ πᾶν εἰπεῖν, βάρβαρον κατειληφώς· ἐφ' οἷς ἄρα καθ' Ὅμηρον καὶ λέγειν ἐπικαίρως ἐπῄει || φ. 5α
μοι· *Θερσῖτ' ἀκριτόμυθε λιγύς περ ἐὼν ἀγορητὴς ἴσχεο μηδ' ἔθελ'*

1. ἀδολεσχίαν ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ τὸ τῆς ἀδολεσχίας ὄνομα ὁμώνυμον ἐστίν' ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς φλυαρίας εἴληπται: 5. ἐμπεσοῦσαν 7. ἀηδείας 8. κωμϊκὸν ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ : ἤγουν ἀριστοφάνη σκαλαθυρμάττϊάττα ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ∴ μῖκρὰ καὶ εὐτελῆ παίγνϊα 9. ἐκεῖνα 11. ἅμα 15. θερσίτ' ἀκριτομυθολιγὺς ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἄνευ παρακπεμπτικοῦ σημείου ἀπεραντόλογος ὀξὺς κατὰ τὴν φωνὴν ἀγορητὴς ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ :δημηγόρος ἴσχεο ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἔπεχε σαυτὸν

οἷος ἐριζέμεν ἀνδράσιν οἵ σέο φέρτεροί εἰσι. Καίτοι σε πρότερον ἀκούων τὴν ῥητορικὴν κακίζοντα καὶ τέχνην αὐτὴν ἀπαξιοῦντα καλεῖν, ᾤμην εἶναί τινα περὶ ταῦτα· νῦν δέ σε τῆς μὲν ῥητορικῆς ἀκριβῶς ὑπέλαβον κατηγορεῖν τῷ γε μὴ τῆς ἀκριβείας ἐκείνης ἐφικέσθαι δύνασθαι πάχει τοῦ νοῦ, περὶ δὲ ταῦτα ὄνον πρὸς λύραν ἄντικρυς κατὰ τὴν παροιμίαν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις σου ταυτὶ τὰ τερατώδη ληρήματα, οἷς σὲ αὐτὸν διαλεκτικὸν ἐμφαίνειν ἐπιχειρεῖς κἀποδεικτικὸν, καὶ τὸ σοφιστὴν εἶναί σ' ἀφαιρεῖ, καίτοι βουλόμενον μὲν εἶναι τοιοῦτον καὶ μάλα τούτου ἱμείροντα, τυγχάνοντα δ' οὖν ἥκιστα βραχύτητι νοῦ καὶ ἀπορίᾳ τέχνης. Ἀλλὰ γὰρ τὰ περὶ τούτων ἀναβεβλήσθων ἔτι. Ἐκεῖνο δέ πως οὐκ ἐνενόηκας, ὦ βεκκεσέλινε, ὅτι περ οὐ λήσειν ἡμᾶς ἔμελλες κλέπτων τὰ ἡμέτερα καὶ ταῦτα τοῖς σοῖς προστιθεὶς γράμμασι κατὰ τὸν ἐν τοῖς μύθοις κολοιὸν, καίτοι, εἰ μὲν ἄμουσος ἐγώ τις κατὰ σὲ, τί τοῖς ἐμοῖς ἐγκαλλωπίζῃ πτεροῖς, εἰ δὲ ταῦτά σοι δοκοῦσι καλὰ, τί μὴ καὶ ἐμὲ τοιοῦτον εἶναι ὁμολογεῖς; Ἀλλ', ὡς ἔοικε, λόγοις μὲν ἡμῶν ἠβουλήθης τὴν ἐπιστολὴν διασῦραι, ἔργοις δὲ βεβαιοῦν, ὅτι καλὴ, καὶ τούτου χάριν τὰ πλεῖστα τῆσδε συλήσας τοῖς σοῖς ἐνέθηκας γράμμασι. Καὶ δή σοι χάριν εἴσομαι πολλὴν τῆς κομψῆς σου ταυτησὶ μαρτυρίας, δι' ἧς καὶ σεαυτὸν

1. οἷος ∴ φέρτεροί ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἤγουν ἰσχυρότεροί σου κατὰ τὸ λέγειν· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ σχῆμα καθ' ἑρμογένην, κόλλησις
5. ὄνον ∵ ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ∵ παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ αἰσθανομένων τινῶν πραγμάτων ἢ λόγων· παρόσον οὐδὲ ὁ ὄνος αἰσθάνεται : : τῆς λύρας μελῳδίας:+ 6. ἄντικρυς ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἤγουν φανερῶς κατὰ ἀλήθειαν 8. εἶναι 9 +ἱμείροντα ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ +ποιητικώτερον 11. ἀναβεβλήσθων (καρτερήσθω ⌒) ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ⌒ ἤγουν ἀναβεβλήσθωσαν ἀττικῶς 12. βεκκαισέλινε (ἤγουν ἀρχαῖε μωρὲ) 15. ταῦτα ÷
17. διασύραι 20. κομψῆς ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ÷ καὶ τοῦτο ὁμώνυμον· πλὴν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ κεκομψευμένης καὶ πιθανῆς εἴρηται· ἔστι δὲ ὁ λόγος εἰρωνϊκός

ψεύστην ἀπέφηνας μάλα λαμπρῶς, ἀδίκως ἅπαντα τὰ κατ' αὐτῆς εἰπόντα, καὶ ἔγωγ', εὖ ἴσθι, μυρίους ἂν ηὐξάμην τοιούτους ἔχειν κατηγόρους, παρ' ὧν ἂν τοιούτους ἐδεχόμην τοὺς ἐπαίνους ἐν σχήματι κατηγορίας, ὁποίους ἄρα καὶ παρὰ τῶν σῶν ἠκηκόειν γραμμάτων, ἐπεὶ καὶ τοῖς κατὰ προαίρεσιν ἡμᾶς ἐπαινέσασι πάντως ἄν τις καὶ παρ' ἡμῶν χάρις ὀφείλοιτο. Νῦν δὲ τοῖς κατὰ σὲ οὐδὲ τοῦτ' εἰς ὀφειλὴν καταλείπεται παρὰ τῶν ἐπαινουμένων· πᾶν γὰρ τὸ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ὥςπερ || κατηγορίας, οὕτως οὐδ' ἐπαίνων φ. 5β ἀξιοῦται, εἰ μήπου γέ τις ὀφειλὴν αὐτοῖς εἶναι φήσειε τὸ ἐλεεῖν σφᾶς τῆς εὐηθείας ἅμα καὶ ἠλιθιότητος, ὥςπερ οὖν καὶ αὐτός σοι τὰ νῦν ἀντὶ τοῦ χάριν ἔχειν τῶν ἐπαίνων μᾶλλον ἐλεῶ τῆς εὐηθείας.

Ὡς ἂν δέ σε μὴ καὶ διαβάλλειν δόξωμεν ψευδολογίαις δῆθεν τἀληθὲς παρασύροντες, φέρε καὶ σὲ μάρτυρα τοῖς λεγομένοις παράξωμεν. Λέγω δὲ τὰ πρὸς ἐμέ σου γραφέντα, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις, ῥήματα. Εὐθὺς γὰρ τῆς ἐπιστολῆς ἀρχόμενος οὑτωσί πως προοιμιάζῃ· *ἀνὰ χεῖράς σου λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν μικροῦ δεῖν καὶ τῆς πρότερόν μου περὶ σοῦ δόξης ἐκπέπτωκα παντελῶς*, εἶθ' οὕτω καὶ τὰ πρὸς κατασκευὴν ἐπάγεις τοῦ χωρίου. Σκόπει τοίνυν, ὦ πρὸς θεοῦ, ὅπως οἷς ἐβούλου τἀναντία εἴρηκας, καὶ, κατηγορῆσαι ἡμᾶς προθέμενος, πάνυ λαμπρῶς ἐπῄνεσας. *Μικροῦ γὰρ δεῖν*, φῄς, *καὶ τῆς πρότερόν μου περὶ σοῦ δόξης ἐκπέπτωκα παντελῶς*, ὡς δῆλα δὴ μὴ πεπτωκὼς, κινδυνεύσας μέντοι τοῦτο παθεῖν· οὕτω γὰρ νοεῖν δίδωσιν ἡμῖν ἡ τοῦ *μικροῦ δεῖν* πρόςθεσις. Ἀλλὰ σοὶ πάντως τοὐναντίον εἰπεῖν προέκειτο· δηλῶσαι γὰρ βουλόμενος ὅπως τῆς πρότερόν σου περὶ ἐμοῦ δόξης ἐκπέπτωκας, αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν φρενῶν ἐκπεπτωκὼς, καθάπερ τις νυμφόληπτος,

4. ἠκακόειν (η *supra* α) τοῦ διορθουμένου α διαγραφέντος 6. ὀφείλετο 10-11. τανῦν 16. χεῖρας 22. δηλαδὴ 26. καθάπερ νυμφόληπτος ἐν δὲ τῇ ὤᾳ ¨ νυμφόληπτοι (ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος νυμφόληπτος), παρ' Ἕλλησιν οἱ ὑπὸ τῶν νυμφῶν τῶν θεῶν κατειλημμένοι· οὓς νῦν μαινομένους ἡμεῖς καλοῦμεν ἢ καὶ ἐνθουσιῶντας

τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἄκων ὡμολόγησας φρονίμους ἡμᾶς καὶ συνετοὺς καὶ δεινοὺς ὡς δεῖ χρῆσθαι τοῖς συμβαίνουσιν ἡγούμενος, ὡς αὐτός γε φῄς. Ὁρᾷς ᾗ σε τὸ περιττὸν τῆς φιλοσοφίας ἤγαγε, ὦ λῷστε, ὡς ὀλίγου δεῖν μηδὲν τῶν παραπλήγων διαφέρειν. Ἤρκει μὲν οὖν τοῦτο καὶ μόνον εἰς μέσον παρενεχθὲν τὴν τῆς σῆς ἐπιστολῆς ἅπασαν παραστῆσαι ἀγροικίαν, ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς δῆλον εἶναι καὶ τὸ πέρας· ὧν γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος, τούτων καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον.

Νῦν δὲ καὶ ἕτερον εἰς μέσον προθεῖναι βούλομαι, οὐχ ἧττον
φ. 6α τοῦ προτέρου καταβοῶν σου τὴν περὶ λόγους ἀγροικίαν. Ἐκεῖνο || μὲν γὰρ κατὰ διάνοιάν σε καὶ μόνον σολοικίζοντα διελέγχει· τοῦτο δὲ μετ᾽ ἐκείνης καὶ κατὰ τὴν λέξιν. Μικρὸν γὰρ παρακατιών, ἔτι τῆς κατασκευῆς ἐχόμενος τῶν θαυμαστῶν σου προοιμίων, φῄς *Νυνὶ δὲ καὶ τουτὶ τὸ δεύτερον τὰ καλά σου παρ᾽ ἡμῶν ἀφῄρηται γράμματα*. Ὁρᾷς ὅσον σου κἀνταῦθα τὸ ἁμάρτημα. Ἀττικίσαι γὰρ βουλόμενος καὶ καινοπρεπὲς δῆθεν σχῆμα ἀπεργάσασθαι, σκυθικῶς τὴν λέξιν συντέταχας, ὥστε ἡμᾶς μὲν κἀνταῦθα οὐ τοῖς τυχοῦσιν ἐπῄνεσας, σαυτὸν δὲ τὰ μέγιστα ἔψεξας, ἀνόητον δή τινα καὶ ἀμαθῆ καὶ μηδ᾽ ὁπωσοῦν τῶν καλῶν σου συνιέντα γραμμάτων ἐναργῶς ἀποφήνας· οὗ τοὐναντίον πάντως ἐβούλου. Τὸ

4. λῷςε ·+· ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ·+· καὶ τοῦτο κατ᾽ εἰρωνείαν ἔστι γὰρ ἡ προςφώνησις αὕτη, φιλοσόφοις μάλιστα χρήσιμος ἀντὶ τοῦ ὦ βέλτιστε ὀλίγον 10. ἐκεινο : ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ : ἤγουν τὸ μικροῦ δεῖν 14. τουτο ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ : ὃ μέλλω εἰπεῖν δηλαδὴ πταῖσμα
15. ἁμάρτημα ἀττικίσαι ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἔθος γὰρ τοῖς ἀττικοῖς ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ καὶ οὐδετέρου γε τὰ τρίτα τῶν πληθυντικῶν λέγειν ἀττικῶς (διαγεγραμμένον) ἑνικῶς ἃ καινοπρεπῆ λέγεται ὡς τὸ ἡσιόδειον ἔχει ἐν οὔρεσι δὲ δρύες ἄκρη μέντοι φέρει βαλάνους μέσα δὲ μελήσας (sic) καὶ ὅσα τοιαῦτα
20. μὴδ᾽ 21. ἀποφήνας

γὰρ *ἀφῄρηται* οὐ πρὸς *τουτὶ τὸ δεύτερον* ἀποδέδοται, ἀλλ' ὅτι παρὰ σοῦ ταῦτ' ἀφῃρέθησαν· οὕτω γὰρ τὸ *ἀφῄρηται* πληθυντικῶς λαμβανόμενον παρὰ τοῖς καὶ ὁπωςοῦν λόγου μετέχουσιν εἴληπται· εἶχε δ' ἂν ἐντελῶς καὶ κατὰ τὸν σὸν ὁ λόγος ἀπέβη σκοπὸν, ὦ μάταιε, εἰ οὕτω πως τὴν λέξιν προήνεγκας· *Νυνὶ δὲ καὶ τουτὶ τὸ δεύτερον τὰ καλά σου παρ' ἡμῶν ἀφῄρηκε γράμματα.* Ταύτῃ γάρ σοι καλῶς καὶ τὸ καινοπρεπὲς ἀπείργαστο σχῆμα καὶ τὸ πρότερον τῇ θέσει κῶλον, ἢ, εἰ βούλει γε, τὸ κόμμα, οὐκ ἀργὸν οὐδ' ἄπρακτον ἔμεινεν ὡς νῦν γε πρὸς τὸν σὸν σκοπὸν, οὐδ' ἡντινοῦν ἀπαρτίσαν φαίνεται διάνοιαν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ *παρ' ἡμῶν εἰπεῖν ἀφῄρηται,* δέον *ἀφ' ἡμῶν,* πῶς οὐκ ἀλογώτερον καὶ [τῶν] ἐν τοῖς Καυκασίοις οἰκούντων σε κατηγορεῖ; Ἔτι σε καὶ τοῦτο μάλα λαμπρῶς ἐξελέγχει μάταιον ὡς ἀληθῶς ὄντα καὶ ἀμαθῆ, ἄλλα μὲν βουλόμενον, ἕτερα δὲ λέγοντα. Θεὶς γὰρ καθ' ὑπόθεσιν ὡς *Εἰ μὲν ἔγωγε τούτου χάριν λελύπημαι, ὅτι σε κρεῖττον ἐμοῦ νομίζειν νενόμικα, οὐ σὺν τῷ δικαίῳ λελύπημαι,* ἐπεὶ οὐδέποτ' ἂν αὐτὸς σαυτὸν ἐμοὶ παρέθηκας, μηδὲν τῶν ὄντων εἰδότι, τὸ δὲ κάλλιον ὄντος τινὸς καλοῦ κάλλιον λέγεται, εἶτα ὥςπερ συμπεραίνων ἐπιφέρεις *ἡμᾶς*
|| *μὲν μικρόν τι εἰδέναι, σὲ δὲ οὔ τι τῶν ὄντων.* Σκόπει τοίνυν, ὦ φ. 6ˢ
πρὸς θεοῦ, ὅπως αὐτὸς σαυτῷ πολεμεῖς· οἷς γὰρ λέγεις σαυτὸν μᾶλλον οὐδὲν τῶν ὄντων εἰδέναι ἀποφαίνεις, ἐμὲ δὲ σχεδὸν τὰ πάντα. Ἐξέστω δέ μοι κατὰ σὲ τὴν τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν

6. ἀφήρηκεν (ηκε supra) 8. κῶλον ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ ÷ διαφέρει γὰρ κῶλον καὶ κῶμα (μ supra) · κῶλον μὲν γὰρ λέγεται ὅταν ὁλόκληροι ὦσιν αἱ συζυγίαι· καὶ ἄλλως, κῶλον ἐστὶ, τὸ ὅλην διάνοιαν ἀπαρτίζον· ἢ μέρος ὅλης ὅλον· καὶ τὸ μὲν ὅλην διάνοιαν ἀπαρτίζον, ὡς τὸ **ἡροδότου ἁλικαρνασῆος ἱστορίης ἀπόδειξις ἥδε**· τὸ δὲ μὴ τελείαν ἀπαρτίζον διάνοιαν, ὅλης ὅλον· **ἀλλ' ὁ τὴν εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος** καὶ αὖθις κῶλον ἐστὶν ὅταν ὁλόκληροι ὦσιν αἱ συζυγίαι· κόμμα δὲ, ὅταν ἀτελεῖς 13. ἄλλαι 19. οὔ τί

ποιήσασθαι· *ἡμᾶς μὲν γὰρ μικρόν τι εἰδέναι* φῄς, *σὲ δὲ οὔ τι τῶν ὄντων*. Τὸ δὲ μικρὸν, ὦ οὗτος, ταὐτόν ἐστι πάντως τῷ ὀλίγῳ· μικρὸν γάρ τι ἢ ὀλίγον μικρὸν λέγεται· ταὐτὸν ἄρα τὸ ὀλίγον τῷ μικρῷ. Ἀλλὰ μὴν τὸ ὀλίγον καὶ ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς λέγεται· ταὐτὸν ἄρα τὸ μικρὸν τῷ οὐδαμῶς, εἴπερ τῷ ὀλίγῳ ταὐτόν. Σὺ τοίνυν μικρὰ εἰδέναι λέγων τῶν ὄντων, οὐδὲν τῶν ὄντων οὐδαμῶς εἰδέναι ὁμολογεῖς. Εἴπερ ἄρα τὸ *μικρὸν* ταὐτὸν τῷ οὐδαμῶς, ὡς δέδεικται, ἐμὲ δὲ οὔ τι τῶν ὄντων εἰδέναι λέγων, τὰ πάντα σχεδὸν εἰδέναι ὁμολογεῖς· τὸ γὰρ οὔ τι οὐ μέρος δῆλα δὴ τῶν ὄντων, ἀλλὰ καθόλου τινὰ τῶν ὄντων ἐμφαίνει, κατ᾽ ἔλλειψιν τῆς συντάξεώς σοι γενομένης, ὥσπερ ἂν εἴ τις καταφάσκων ἐρεῖ Τὶς ἄνθρωπος ἀναπνεῖ, ἕτερος ἀποφάσκων ἐρεῖ Οὔ τις ἄνθρωπος ἀναπνεῖ, τὸ μερικὸν μὲν διὰ τῆς ἀποφάσεως ἀνελὼν, εἰσαγαγὼν δὲ τὸ καθόλου· ἐγὼ ἄρα τὰ καθόλου παρὰ σοῦ εἰδέναι ἀποδέδειγμαι, σὺ δὲ οὐδὲν τῶν ὄντων. Ταύτῃ μὲν οὖν καὶ τοῦτο ἐς κεφαλὴν ἀντέστραπταί σου.

Ὃ δὲ σὲ καθάπαξ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀναλφάβητον διαρρήδην ἀποδείκνυσι καὶ ὃ μηδ᾽ Ἕλληνά σε τῷ γένει καθαρῶς ἡμῖν εἰκάζειν δίδωσιν εἶναι, μιξοβάρβαρον δέ τινα καὶ ἐθνικὸν, τοῦτο καὶ δὴ παραλιπεῖν οὐκ ἄξιον. Τοῦτο καὶ γὰρ μόνον προστεθὲν ἀποχρώντως διελέγξει σου τὴν ἅπασαν ἀλογίαν καὶ βαρβαρότητα, ὡς ἐκ τοῦ κρασπέδου δῆλον εἶναι καὶ τὸ πᾶν ὕφασμα· ἡμᾶς τε πραγμάτων ἀπαλλάξει, ὡς μὴ καθ᾽ ἕκαστα διελέγχειν πειρᾶσθαί σου τὴν ἠλιθιότητα. Προϊὼν γὰρ ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ πολλὰ μὲν διὰ μέσου βαρβαρίσας, πολλὰ δὲ σολοικίσας, μᾶλλον δὲ οὐδὲν ὑγιὲς φθεγξάμενος, οὑτωσί πως περὶ τὰ ἀκροτελεύτια τῶν θαυμα-

2 (καὶ 3, 4, 7). ταυτὸν ἐστὶ 8. οὐ τὶ 9. οὐ τὶ δηλαδὴ 12. ἀναπλεῖ οὐ τὶς 13. ἀνελών ἐκ τοῦ ἀνελόν τοῦ ω μελανθέντος καὶ γραφέντος καὶ πάλιν ἄνωθεν 18. μὴδ᾽ οι 23. δι᾽ ἐλέγχειν 25. διαμέσου σολεικίσας 26 Ἐν τῇ ᾤᾳ· τὸ ἀκροτελεύτιον κυρίως τὸ τέλος τοῦ ἐμμέτρου στίχου

σίων σου || γραμμάτων φῄς. *Εἰ γὰρ γραμματικὸς καὶ ῥητορικὸς* φ. 7α *σὺ καὶ τὴν ἄλφα οἶδας*, θηλυκῶς οὑτωσὶ τὴν ἄλφα προενεγκών. Φεῦ σοι τῆς ἀμαθείας· βαβαί σοι τῆς βαρβαρότητος· ἄγ' εἴπ' ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ὦ λῷστε Γεώργιε, πῶς φῄς; *Εἰ γὰρ γραμματικὸς καὶ ῥητορικὸς σύ, καὶ τὴν ἄλφα οἶδας.* Ὑπέρευγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, ὦ φιλοσοφώτατε. Πόθεν δὲ διδαχθεὶς ἔχεις τοῦτο πρὸς θεοῦ; Πρὸς Ἀριστοτέλους, φήσεις γε πάντως. Ἀλλ' οὐδαμοῦ φαίνεται θηλυκῶς Ἀριστοτέλης τὴν ἄλφα προενεγκών, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἕτερον τῶν λοιπῶν στοιχείων, οὐκ Ἀριστοτέλης γε μόνον, ἀλλ' οὐδ' ἕτερός τις τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος σοφῶν. Ὁρᾷς ὁ τὰ καθόλου μόνα τῶν πραγμάτων περιεργαζόμενος, φιλοσοφώτατε σύ, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ταῦτα ὡς πολυσχεδῆ καὶ χαμερπῆ καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα ὡς τοῦ μηθενὸς ἄξια παρορῶν ὡς ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων ἀμύητος παντελῶς καὶ τῆς ἐκείνου φιλοσοφίας ἴσα καὶ σκαπανεῦσιν ἀμέθεκτος· εἰ γὰρ φιλόσοφος σύ, πάντως ἂν καὶ Ἀριστοτέλην ᾔδεις. Ἀριστοτέλην δὲ εἰδώς, ἐγνώκεις ἂν καὶ ὅπως ἐκεῖνος *τὸ ἄλφα* καὶ τὰ λοιπὰ τῶν στοιχείων προφέρει καὶ οὐκ ἂν νῦν διηλέγχου βάρβαρος ὢν ἀντὶ φιλοσόφου, θηλυκῶς *τὴν ἄλφα* ἐκφωνήσας. Ἀριστοτέλης γάρ τοι πανταχοῦ τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων κἀν τοῖς Μετὰ τὰ φυσικὰ κἀν τοῖς Μετεωρολογικοῖς κἀν τοῖς Λογικοῖς, ἄν τε ἀποδεικτικῶς, ἄν τε διαλεκτικῶς συλλογίζηται, οὕτω κεχρημένος φαίνεται τοῖς στοιχείοις ἐν τοῖς ὅροις, ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου σχήματος λέγων Οἷον εἰ τὸ α κατὰ παντὸς τοῦ β καὶ τὸ β κατὰ παντὸς τοῦ γ, καὶ τὸ α ἀνάγκη κατὰ παντὸς τοῦ γ· ἐν δ' αὖ τῷ δευτέρῳ Οἷον εἰ τὸ μὲν μ οὐδενὶ τῷ ν, τῷ δὲ ξ παντί, ὅτι τὸ ν οὐδενὶ τῷ ξ· τὸ γὰρ α καὶ β καὶ τὰ λοιπά, καθ' ἑαυτὰ ἕκαστον λεγόμενον, συνυπακουόμενον ἔχει τὸ στοιχεῖον.

Ἀλλ' οἶδ' ὅτι γε φήσεις βραχέα σοι τῶν λέξεων μέλειν, φιλοσόφῳ γε ὄντι, πραγμάτων καὶ || μόνον φροντίζοντι. Ἀλλ', ὦ φ. 7β

οῦ
2. (καὶ κατωτέρω) ἄλφα 3-4. ἀπαρχῆς 4. φὴς 8. οὐδαμῶς
12. χαρμερπῆ 16. εἰδώς ἐκ τοῦ εἰδός 18. διελέγχου
20. φυσικὰ κἀν

ἑταῖρε, ὡς ἄν σε κατὰ φιλοσόφους προςείπω, ὅρα μή, ταπεινὸς ὢν τὴν διάνοιαν, οὐδ᾽ ἴκταρ τούτοις, ὅ φασιν, ἔχῃς, εἶτα δὴ προςποιῇ ὡς εὐτελῶν τινων τούτων ὄντων περιφρονῶν. Καὶ Πλάτων γὰρ καὶ Ἀριστοτέλης οὐχ ἧττον ἢ σὺ φιλόσοφοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἠμέλουν τῶν τοιούτων, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ σφόδρα ἐπεμέλοντο καὶ πολύν γε λόγον περὶ τῶν τοιούτων ἐποιήτον, καὶ πολλὰς ἑκάτερος κατελιπέτην βίβλους, ἃ καὶ εἰςέτι νῦν σώζεται τηρούμενα. Ἔγωγε δὲ κἀν ταῖς Ὁμήρου ἐξηγήσεσι πολλοῖς τῶν Ἀριστοτέλους σχολίοις ἐνέτυχον, ἐν οἷς δήπου καὶ περὶ τῶν τῆς γραμματικῆς πλεῖστα φιλοπονήσας φαίνεται. Καὶ μάλα εἰκότως· τούτοις καὶ γὰρ ὥςπερ τινὶ πορθμείῳ μέχρις ἡμῶν αἱ τούτων ἔφθασαν γλῶσσαι καὶ ἄνευ τούτων νοῦς ὄντως ἀνεκλάλητος ἡ φιλοσοφία. Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ τῆς σοφίας ἐκείνων τὰς βίβλους ἐμπιπλῶντα διαπερᾶν ποιεῖ τὸν αἰῶνα μετὰ τῆς μνήμης αὐτῶν. Εἰ δὴ τοῖς εἰς φῶς ἀγαγοῦσι τὴν φιλοσοφίαν ἀνδράσιν ἐκείνοις τοσοῦτον γραμματικῆς μεμέληκεν, σοί γ᾽ ἔσται παροπτέα, τῷ τίνι καὶ ποίῳ καὶ διὰ τί; Ὡς μικρὰ καὶ εὐτελὴς καὶ περὶ λέξεις μόνον καὶ συλλαβὰς καὶ σημαινόμενα καὶ προςῳδίας καὶ ἄλλ᾽ ἄττα τοιαῦτα καταγινομένη; Ἀλλὰ τούτων μᾶλλον ἕνεκα περισπούδαστος σφίσιν ἐδόκει. Οὐ σμικρά τις οὖν κατὰ σὲ καὶ εὐτελής. Ψευδῶς ἄρα σὺ φὴς ὡς μικροπρεποῦς αὐτῆς κατολιγωρεῖν, αἰσχυνόμενος πάντως εἰπεῖν τἀληθές, καὶ οὐδέποτε πείσεις ἡμᾶς, κ᾽ εἰ μυριάκις ἀκιῇ καὶ τοὺς αὐτοὺς προςποιήσῃ λόγους, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς σῆς ὡς μικρᾶς καὶ χαμερποῦς καταγνωσόμεθα φύσεως, μὴ δυνηθείσης παχύτητι νοῦ καὶ διανοίας σαθρότητι μηδ᾽ ὁπωσοῦν τῇ ταύτης ἐπιβαλεῖν ποικιλίᾳ. Εἶτα σύ γε, τοιοῦτος ὤν, ὦ κάθαρμα, τοῖς φιλοσόφοις σεαυτὸν ἐγκρίνειν τολμᾷς καὶ τἄλφα ἀγνοῶν, τῶν φιφ. 8 λοσοφίας ἀπο||ρρήτων σοι μετεῖναι ληρεῖς. Ὢ τῆς ἀναιδείας. Σὺ

1. σοι 2. ἴκταρ ἄνωθεν δὲ νεωτέρᾳ χειρὶ ἐγγὺς 3. τινῶν
6. πὸλλὴν ἐποιήτον ἐκ τοῦ ἐποίητον 11. ὥςπέρ τϊνϊ
13. διαπερᾶν 17. διατί 18. ἄλλάττα 22. πείσης κεί
25. μὴδ᾽ 26. ἐπιβαλλεῖν 27. τἄλφα 28. ληρεῖς ἐκ τοῦ ληρῆς

φιλόσοφος ὁ μηδ' ὁπωςοῦν εἰς πεῖραν τοῖς Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος συγγράμμασιν ἐλθών, ὅσα γε ἡμῖν εἰκάζειν ἔπεισιν ἐκ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀγροικικῶν σου γραμμάτων; Σὺ περὶ ἀστέρων ἡμᾶς ἔχεις διδάσκειν ὁ τὰ ἐν ποσὶν εἰδέναι μὴ δυνάμενος; Πόθεν σοι τοῦτο καὶ πῶς περὶ σοῦ φρονεῖν ἐπῆλθε ταλάντατε; Τίς σοι δαίμων εἰς νοῦν τοῦτο παρέστησεν; Ἆρ' οὐκ αἰσχύνῃ Σαρδανάπαλός τις ὢν ὡς ἀληθῶς, εἶθ' Ἡρακλῆς τις εἶναι καὶ ἱεροφάντης φιλονεικῶν; Οὐκ αἰσχυνθήσῃ, οὐκ ἐρυθριάσεις, οὐ θᾶττον ἐγκαλυψάμενος ἐπὶ τοὺς τράγους καὶ τὰς αἶγας ἀποθρέξεις, οὐ σκαπάνην καὶ δίκελλαν καὶ βούκεντρον καὶ βόας καὶ ἄροτρον ζητήσεις; Τούτων γάρ σοι μᾶλλον προςῆκεν ἢ τῶν φιλοσοφίας δογμάτων. Οὐ τῆς διδασκαλείου προστασίας ἀποστάς, ἄλλοις τοῦ σεμνοῦ τούτου παραχωρήσεις ἔργου, οἷς γε προςήκει, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρημίας καὶ τὰ βάραθρα τὴν δίαιταν ζητήσεις καὶ μετὰ τῶν θηρίων, θηριώδης ὢν τοὺς τρόπους, συνοικήσεις; Οὐκ ἀπελάτης ἀντὶ διδασκάλου γενήσῃ, οὐ βοηλατήσεις, οὐκ ὀνηλατήσεις; Σὺ διδάσκειν ὅλως ἑλληνικῶς ἐπιχειρεῖς ὁ τὸ ἑλληνίζειν ἴσα τοῖς βαρβάροις ἀγνοῶν; Φεῦ τῆς ματαιοπονίας καὶ τῆς κενῆς διατριβῆς τῶν ὑπὸ σὲ φοιτώντων μειρακίσκων καὶ τῶν ἀδίκως αὐτοὺς εἰςπραττομένων μισθῶν. Ἐλεεῖν γὰρ αὐτοὺς ἔπεισί μοι, λογιζομένῳ οἵων ἄρα τῶν παρὰ σοῦ διδασκαλιῶν ἐπιτυγχάνειν μέλλοιεν, τοῦ τὰς προςῳδίας ἀγνοοῦντος καὶ τὰς βραχείας καὶ μακρὰς τῶν συλλαβῶν μὴ εἰδότος καὶ *τãλλα* χωρὶς πνευμάτων γράφοντος καὶ *τῇ μοῖρᾳ* περισπῶντος καὶ τὸ *ἵνα δοξάζομεν* ἀνυποτάκτως προφέροντος. Ἀλλὰ μὴν καὶ γράφειν ἡμῖν κατὰ ῥήτορας ὁ γεννάδας φιλοτιμῇ ὁ μηδὲ τοὔνομα τὸ σὸν ὀρθογραφῆσαι δυνάμενος. Τοίνυν ἡμῖν δικαίως ἔξεστι λέγειν περὶ σοῦ Σαοὺλ ἐν προφήταις καὶ Γεώργιος ἐν λογογράφοις. Ἄνθρωπε, μέμηνας ἀτεχνῶς, || τὸν ἐγκέφαλον φ. 8[5]

1. μὴδ' 7. τὶς 8. αἰσχυνθείσῃ 12. διδασκαλίου
20. μισθῶν διωρθωμένον ἄνωθεν εἰς ον διαγεγραμμένον 22. βραχέας μακρᾶς 23. μοίρα 25. γενάδας 26. μὴδὲ
ν
28. μέμηνας

προσεσεισμένον ἔχειν δοκεῖς, σεαυτὸν ἀγνοεῖς, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι. Οὐκοῦν Ἀσκληπιαδῶν σοι δεῖ ἢ καὶ ἐλλεβόρου. Τί, γήινος ὤν, ἄθλιε, καὶ χαμερπὴς, ὑπερνέφελός τις εἶναι δοκεῖν ἐπιτηδεύεις; Τί κολοιὸν ὄντα σεαυτὸν ἀετῷ παρεικάζεις; Τί, βοῦν ἐπὶ γλώσσης φέρων, κατὰ τοὺς ἐν Λιβύῃ λέοντας βρυχᾶσθαι θέλεις; Οὐκ ἀνανήψεις ὀψὲ γοῦν τῆς ὑπερηφάνου ταυτησὶ δόξης, ὥςπερ οἱ μεθύοντες ἐξ ὕπνου; Οὐκ ἐπιγνώσῃ σαυτὸν ὅςτις εἶ καὶ τὴν σὴν περὶ τοὺς λόγους ἀσθένειαν; Οὐ, τὸ δοκοῦν ἀφεὶς, τὸ εἶναι προτιμήσεις; Ὢ τῆς τῶν φρενῶν εὐκολίας. Οὐκ αἰσχύνῃ καθάπερ τὰ νήπια τὴν τῶν σῶν λόγων ἀσχημοσύνην ἀναφανδὸν ἀνακαλύπτων καὶ τὴν ἐν τούτοις σαθρότητα τοῖς σαπροῖς σου τοῖςδε στηλιτεύων γράμμασιν; Ἓν σου καὶ μόνον ἐπαινεῖν ἔχω, ὅτι περ πᾶσαν ἀηδίαν καὶ ψευδολογίαν καὶ εὐήθειαν συνειλοχὼς ὥσπερ εἰς ὁμηρικήν τινα μισγάγκειαν, βαρβαρίζων τούτοις ἐνέβαλες καὶ πάντα τρόπον σολοικισμοῦ καὶ βαρβαρισμοῦ καὶ πᾶσαν ἄλλην κακοτεχνίαν καὶ ἀμουσίαν ἐν τούτοις συμφορήσας τοὺς νέους ἐξεδίδαξας. Καὶ τοίνυν κείσεταί σοι μισθὸς οὐκ ἀγενὴς τοῦ διδάγματος. Καὶ γὰρ ὁ τοῦ Λουκιανοῦ σολοικιστὴς ἠφάνισταί σοι ἤδη. Τὸ γὰρ *Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ χρηστὰ φῂς καὶ βλαπτικὰ* καὶ τὸ *γὰρ εἴρηταί ποτ᾽ οὐδέποτ᾽ εἴρηθ᾽ ἡμῖν* καὶ τὸ *ἀλλ᾽ ὅτι κρεῖττόν σου εἰδέναι νομίζομεν* καὶ τὸ *ἀλλὰ τί νῦν καὶ λέγοιμι περὶ τούτου ἀρχῆς οὔσης* καὶ τὸ *μηδὲν*

6. ταυτι (ησὶ) 7. ἐπιγνώσει (η) 12. ἀηδείαν 14. μισγάγγειαν 15. σολικϊσμοῦ 18. ταῦτ'[1] ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ δέον ταὐτὰ τῇ νεωτέρᾳ χειρὶ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, ἥτις ἐνέγραψε καὶ εἰς τὸ κείμενον ἐνταῦθα τοὺς ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ἀνταποκρινομένους εἰς τὰ ἐν τῇ ᾠᾳ σχόλια 19. χρηστὰ τὸ[2] γὰρ ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ καὶ τοῦτο ἀσυνάρτητον καὶ ἀκατάληπτον 20. τὸ[3] ἀλλ' ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ δέον· ἀλλ' ὅτι πλείω μαθεῖν ἢ σὺ νομίζομεν, τὸ γὰρ κρεῖττον ἐπ' ἄλλης σημασίας τίθεται κρεῖττον 21. ἀλλὰ[4] ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ δέον ἀρχῆς ὄντος μηδὲν[5] ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ δέον ἠλέγξαμεν

εἰδέναι ἐλέγξαμεν καὶ τὸ *ἐνῶ με τοῖς ἐμοῖς λόγοις* καὶ τὸ *ὁμολογήσοις δὲ καὶ αὐτὸς* καὶ τὸ *εἰ καὶ μάλα σοφὸς ᾖ* καὶ τὸ *καί σου παρ' ἐκείνου ἐρωτηθέντος περὶ τίνος ἐσπούδας* καὶ τὸ *πᾶσα μὲν γὰρ ὡς εἰπεῖν τὸ ὕπουλον ἐλέγξει σου καὶ τὸ διὰ τί εἰς ἀγῶν' ἀπ' ἀρχῆς ἐλθὼν δεῦρο καθῆκες σαυτὸν* καὶ τὸ *ὅτε γὰρ οὐκ οἴει ἐκεῖνον δεῖν λέγειν ὅλως εἰδέναι* καὶ τὸ *οὐ γὰρ εὑρήσεις τὸν μαρτυροῦντα* καὶ τὸ *εἰ τῇ δικαιοτάτῃ ἐξουσίᾳ φέρων τις ἐπιδείξῃ* καὶ τὸ *ἐδείχθης λυπούμενος, μᾶλλον δὲ ἀγανακτῶν* καὶ ἕτερα πολλά, ἅπερ εἰ καθ' ἕκαστ' ἀπαριθμεῖν βουλήσομαι, ἡ ἡμέρα ἐπιλείψει με, ποῦ τις ἐν || τῷ ἐκείνου διαλόγῳ εὑρήσει; Ὥσθ', ὅπερ ἔφην, [f. 9a] πολλή σοι κείσεται χάρις τοῦ διδάγματος. Πάντα γάρ, ὡς ἔοικεν, ἀπεριμερίμνως ἔξεστι γράφειν μηδὲν ἐξετάζοντας.

1. ἐνῶ[6] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ὡς ὑποτακτικὸν ἄρθρον δεῖ δασύνεσθαι

1 2. ὁμολογήσοις[7] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ δέον· ὁμολογήσεις   2. εἰ καὶ[8] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ὁ εἰ σύνδεσμος οὐδέποτε ὑποτακτικῷ συντάσσεται ἀλλ' ἢ εὐκτικῷ ἢ ὁριστικῷ, εἰ μή που παρὰ ποιηταῖς μετὰ καὶ ἄλλων συνδέσμων ἐκφωνηθείη ὡς παρ' Ὁμήρῳ εἴπερ γὰρ καὶ χόλον τε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ   καί σου[9] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ δέον· περί τι ἐσπ. Εἰς τὸ ἐσπούδας ἀνταποκρίνονται κάτω ἐν τῇ ᾤᾳ τάδε· καὶ ἀττικῶς ἐσπούδασας, ἐσπούδας·   4. καὶ τὸ[10] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ λείπει τὸ ἀντίστοιχον σχόλιον   διατὶ[11] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ λείπει τὸ ἀντίστοιχον σχόλιον   5. ἀπαρχῆς ἐλθὼν ἐκ τοῦ ἐλθῶν   ὅτε[12] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ λείπει τὸ ἀντίστοιχον σχόλιον   6 οὐ γὰρ[13] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ καὶ τοῦτο κάκιστον· τὸ γὰρ εὑρήσεις μέλλον ὂν καὶ μέλλοντι συνταχθῆναι ἔδει, τὸν μαρτυρήσαντα γὰρ ἔδει εἰπεῖν

7. καὶ τὸ εἰ[14] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ καὶ ἐνταῦθα τὸν εἰ σύνδεσμον ὑποτακτικῷ ἀπέδωκεν τὶς   8. ἐδείχθης[15] ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἐνταῦθα οἴεται διαφέρειν, ὡς οἶμαι, τὸ λυπεῖσθαι τοῦ ἀγανακτεῖν ὡς ἐπιπλέον ὄντος τοῦ ἀγανακτεῖν, ἐγὼ δὲ οὐδεμίαν τούτων ἥγημαι διαφοράν· ταὐτολογία οὖν :—   9. τὶς

Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα παρεὶς, ἐφ' ἕτερα βαδιοῦμαι. Βούλομαι γάρ σου καὶ ἄλλως ἐξελέγξαι τὸ σαθρὸν καὶ ὑπόκουφον τῶν ληρημάτων, καίτοι κἀνταῦθα καὶ ἐμαυτὸν οὐκ ἐλεύθερον παντελῶς αἰτίας ἀφιεὶς πρὸς τοιοῦτόν σε λέμφον τοὺς λόγους ποιούμενον, καὶ ὥςπερ ἀπολογεῖσθαι ἐθέλειν ὑπὲρ ὧν ἐφ' ἡμᾶς ἀφῆκάς σου σιέλων καὶ διελέγχειν πειρᾶσθαι ὡς σαθρὰ καὶ ἕωλα καὶ τῶν ἀραχνίων ἱστῶν οὐδὲν ἀπεοικότα, ὥσπερ οὐκ οἴκοθεν τούτων ἐχόντων τὸ σαπρὸν καὶ εὐέλεγκτον. Τίς γὰρ ὁ τὴν σὴν περὶ τοὺς λόγους ἀγροικίαν εἰδὼς ἡμᾶς ἐπαινέσεται, πρὸς σὲ διαλεγομένους καὶ ἐρεσχελοῦντας καὶ οὐκ ἐπιτιμήσει πικρῶς καὶ πολλοῖς καθυποβαλεῖ τοῖς ὀνείδεσιν, ὥςπερ ἂν εἰ μετὰ μειρακίων ἴδοι τοῦτο ποιοῦντας, ἐπεὶ καὶ ψελλισμάτων ὡς ἀληθῶς μειρακυλλίων οὐδὲν διενήνοχε ταυτί σου τὰ τερετίσματα, ἀρχαῖά γε καὶ διιπολιώδη καὶ τεττίγων ἀνάμεστα, κατὰ τὴν κωμῳδίαν, καὶ Κηκείδου καὶ Βουφονίων. Ἀλλὰ γὰρ τί πάθω, ὅρκοις ἡμῖν τοῦτ' ἐπιτρέψαντός του τῶν φίλων, ᾧ πειθόμενος καὶ τὸν πόθον ἀφοσιῶν τἀνδρὶ, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ τούτοις ἐμαυτὸν ἐνέδωκα. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπορίᾳ λόγων καὶ τῷ τῇ ἀληθείᾳ μηδὲν ἔχειν ἀντιλέγειν πρὸς διαβολὰς ἀπεῖδες καὶ ψευδολογίας καὶ ἄλλ' ἄττα πλασματώδη καὶ ὑπόψυχρα ῥημάτια καὶ τούτοις ἡμᾶς ἀντιλέγειν δοκεῖς, φέρε τινὰ τούτων προχειρισάμενοι καὶ ταῦτα ὡς ἐνὸν διαλέξαντες, οὕτω σε τῳ Σαρδαναπάλου καὶ Μορύχου καὶ Πραξίλλ[ης Ἀδών]ιδος καὶ Βλιτομάμμα θιάσῳ συντάξωμεν.

Ἀλλὰ γὰρ, πολλῶν ὄντων ὅθεν ἂν ἔχοι τις ἐξελέγχειν, ἀπορεῖν ἔπεισιν ὁπόθεν ἄρξηται, ὥςπερ ἐν κύκλῳ, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων, οὕτω δὲ ἀτάκτως καὶ φύρδην καὶ ὡς ἕκαστον ἔτυχε κειμένων καὶ μήτε κεφαλὴν, μήτε μέσσα, μήτε μὴν ἄκρα ἐχόντων, ἀλλ' οἷόν τι τέρας ὄντων, ὧν ἡ ποιητικὴ παραδίδωσιν αὐτονομία.

1. ἀ^{ε}φ' 4. ἀφιὴς τοιοῦτον 5. ἀφῆκας 6. σϋέλων 7. ἱστῶν 8. τὶς 10. μϊκρῶς 11. μειρακείων 13. τερεττίσματα ἀρχαῖα διιπολλϊώδη 19. ἄλλαττα 20. τίνα 22. πραξίλλιδος καὶ βλιτομάμα 24. ἔχη τὶς 27. μέ^{σ}λσα

Ὅμως γε μὴν ἐντεῦθεν || ἀρκτέον. φ. 9β Φῂς μηδ᾽ ὁπωςοῦν με ἀπολελογῆσθαι περὶ ὧν ἠμφισβητοῦμεν, διαλεκτικῆς δῆλα δὴ πέρι καὶ ἐπιστημῶν, ἀλλὰ περί τινων οὐκ ἀμφιβαλλομένων. Ἐρήσομαι τοίνυν σε, περὶ διαλεκτικῆς ἡμῖν καὶ ἐπιστήμης ἡ κατ᾽ ἀρχὰς ἔρις συνέστη· τοσοῦτον ἀναίσχυντος εἶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ σαφῶς πολεμῶν; οὐ περὶ τοῦ μὴ τὸν θεὸν ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἶδος ἀνάγεσθαι, σοῦ τὸ τῆς καταφάσεως διαβεβαιουμένου; Ναὶ περὶ τούτου καὶ αὐτὸς ὁμολογήσεις, κἂν καὶ σφόδρα ἰταμὸς ᾖς. Πῶς οὖν οὐκ αἰσχύνῃ τἀναντία νῦν λέγων καὶ τοῖς ἐκεῖσε παρατυχοῦσι μάρτυσιν ἀντιλέγων, τοσούτοις οὖσι τὸ πλῆθος; Εἰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν περὶ διαλεκτικῆς ἦν ἡ ἀμφισβήτησις, εἶτ᾽ ἐγώ σοι περὶ ταύτης προκαλούμενος περὶ ἄλλων ἀπελογούμην, ἀφεὶς τὸ περὶ ταύτης, ἴσως ἂν εἰκότως ἐδόκεις λέγειν. Ἐπεὶ δὲ σὺ περὶ μὲν τῶν τὴν ἀρχὴν ἀμφισβητηθέντων οὐδὲ γρῦ τι φθεγξάμενος φαίνῃ, περὶ ἄλλα δὲ ἡμῖν προὐκάλεις, πῶς οὐκ ἐλέγχῃ μᾶλλον αὐτὸς λειποτακτήσας, καθάπερ τις ἀγενὴς στρατιώτης, καὶ ἅπερ ἡμῖν αὐτὸς ἐγκαλεῖς πεπονθὼς περιφανῶς καὶ μηδὲ ἴχνος γοῦν τι περὶ ἐκείνων ἀποφηνάμενος, ἀλλ᾽ ἀφωνότερος ἰχθύος διατεθείς; Εἶτ᾽ ἐγὼ τὸν οὕτως, ὅ φασιν, ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἀμαθῆ καὶ βάρβαρον ἀναφανέντα περὶ ἄλλων διαλέγεσθαι ἠξίωσ᾽ ἄν; Καὶ τίς οὐκ ἄν σου κατέπτυσε δικαίως; Ὁρᾷς ὅπως σου τὰ καθ᾽ ἡμῶν ἀντέστραπται βέλη, αὐτὸς μᾶλλον ὡς κακὸς στρατιώτης τὸν ἀνταγωνιστὴν ἐμὲ φεύγων; Τίς γὰρ ὁ τὸν ἕτερον φεύγων, εἰπὲ πρὸς θεοῦ, ὁ παρὰ τῶν πρεβεγγιαλίων ἐγώ σοι περὶ τούτων διαλεχθῆναι ζητῶν δημοσίᾳ ἢ ὁ τοῖς ἄρχουσι προςφεύγων ὥςπερ εἰς κρηςφύγετόν τι σὺ καὶ τούτους ἱκετεύων δι᾽ ἀξιώσεως ἀποσοβεῖν με τῆς ὁρμῆς καὶ ἃ πρότερον εἰρήκεις ἀρνούμενος ἐπὶ θεὸν καὶ πείρας χάριν ταῦτ᾽ εἰρηκέναι λέγων; Πῶς δέ με καὶ ταὐτὰ φῂς ἡγεῖσθαι τά τε χρηστὰ καὶ βλαπτικά; Ἆρ᾽ ὅτι σε χρηστὰ προοιμιασάμενος ἔφην καὶ φαῦλα συμπεράναντα; Ὢ τῆς λεπτότητος τῶν φρενῶν, ἵνα || μὴ φ.10α

1. μὴδ᾽ 2. δηλαδὴ 7. διαβεβαιωμένου 8. κᾂν ἰταμὸς ἦ ἐπὶ κακοῦ(:)
14. γρύ τί 17. μὴδὲ 20 (καὶ 23). τὶς 27. ἀρνούμενος ἐπὶ

λέγω τῆς παχυτῆτος. Οὕτως ἀγροῖκος σὺ καὶ παχύς. Εἰ μὲν γὰρ εἷς ἦν καὶ οἷον εἰπεῖν συνεχὴς ὁ πρὸς ἐμέ σου λόγος, ἅπαξ ἐκφωνηθείς, εἶτ' ἐγὼ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ χρηστὸν καὶ φαῦλον ἐκάλουν, εἶχεν ἄν σου χώραν ὁ λόγος καί τι λέγειν ἐδόκεις ἄν. Εἰ δὲ πολλοὶ καὶ διωρισμένοι καὶ διαφόρως ἐκφωνηθέντες καὶ ἐν παρατάσει χρόνου καὶ οὐκ ἐν ἑνὶ καὶ ταὐτῷ ὑποκειμένῳ, οὐκ εἰκὸς ἦν ἐνίους μὲν εἶναι χρηστούς, ἐνίους δὲ καὶ φαύλους; Πῶς οὖν κατὰ σὲ ταῦτ' ἄρα χρηστὰ καὶ βλαπτικὰ νενόμικα;

'Αλλὰ γὰρ τοιοῦτόν σου καὶ τὸ *τὴν παρ' Ἕλλησιν γραμματικὴν μηδὲν εἶναι τῶν ὄντων ἐκείνων ἡγῇ, περὶ ὧν ὅ γε φιλόσοφος φροντίζει, τὴν δὲ παρὰ τοῖς Λατίνοις καὶ μάλα.* 'Αλλὰ μὴν οὐδὲν ἀλλήλοιν διενηνόχατον· ἡ αὐτὴ γὰρ τῇ τῶν Ἑλλήνων ἡ τῶν Λατίνων, ἐπεὶ καὶ παρ' αὐτῆς ἔχει τὰς ἀρχὰς λαβοῦσα, εἰ μή που γέ τις κατὰ διάλεκτον καὶ μόνον διενηνοχέναι φήσει. Οὐκοῦν ἄρα κατὰ τὴν σὴν ὑπόθεσιν ἔσται καὶ οὐκ ἔσται τῶν ὑποκειμένων ἡ γραμματικὴ τῷ φιλοσόφῳ. 'Αλλ' ἀδύνατον τοῦτο κομιδῇ καὶ ἄτοπον· οὕτω γὰρ τὸ τῆς ἀντιφάσεως ἀξίωμ' ἀναιρεῖται. Θάτερον γὰρ τῶν μερῶν αὐτῆς πάντως ἀληθεύειν δεῖ, θάτερον δὲ ψεύδεσθαι. Ἔδει οὖν ἁπλῶς τὴν γραμματικὴν εἰπεῖν· οὕτω γάρ τι καὶ λέγειν ἐδόκεις, ὦ μάταιε. Ὁρᾷς ὁ τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων ἐπαγγελλόμενος εἰδέναι οἷος σὺ διαλεκτικός. Ἆρ' οὐκ ἐλέγχῃ μάλα σαφῶς ἐκεῖνα σεαυτὸν περιβάλλων, ἃ καθ' ἡμῶν αὐτὸς ἀφῆκας ταὐτὰ ἡγούμενος καὶ ὄντα καὶ μὴ ὄντα καὶ τἀναντία συναληθεύειν οἰόμενος; Ἔπειτα ποῦ παρὰ τῶν ἐμῶν ἀκηκοὼς ἔχεις γραμμάτων, ὥς γε ἐγὼ τὴν γραμματικὴν μέρος εἶναι τῶν ὄντων οὕτως ὑπείληφα, ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ ταύτην ὑποκεῖσθαι τῷ πρώτῳ φιλοσόφῳ; Πότερον ὅτι σου τὴν φύσιν περιληπτικὴν φ 10b τῆς τῶν ὄντων φύσεως εἶπον; || 'Αλλ' οὐχ ὡς φιλοσόφῳ σοι τοῦτο

4. χῶραν καὶ τὶ 4-5. πολλοὶ καὶ διορισμένοι 8. Τοῦ ἀλλὰ προηγεῖται ɾ ἀλλ' οὐδὲν πρόσθετον ἀντιστοιχεῖ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ἐν τῇ ᾤᾳ. τοιοῦτον 12. δι'έννηνόχατον 20. ἐπαγγελόμενος 21. ἀρ' 27. οὐχ'

παρ' ἡμῶν εἴρηται, ἀλλ' ὡς ἴσα καὶ θεῷ δοκοῦντί σοι τὰ πάντ' εἰδέναι. Σὺ δὲ εἴτε τὴν εἰρωνείαν ἀγνοῶν τοῦ λόγου, ἅτε παχὺς ὤν, εἴτε καὶ γνούς, εἶτα μὴ δυνάμενος ἀντειπεῖν, πρὸς διαβολὰς ἐχώρησας, καὶ τὴν γραμματικὴν ἐκείνων εἶναί με τῶν ὄντων νομίζειν ὑπέθου, ἃ τῷ φιλοσόφῳ σοι ὑπόκειται· ὅθεν καὶ δὴ συλλογισμούς τινας τάχα καὶ συμπεράσματα ἐπάγων ἐπιχειρεῖς ἐλέγχειν με κακῶς ὑπειληφότα περὶ τούτων. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀγνοῶ τὴν ἐπίνοιαν, δι' ἣν οὕτω τοῖς λόγοις ἐπεχείρησας. Ἐπιδεῖξαι καὶ γὰρ βουλόμενος, ὅτι σοι φιλοσοφίας μέτεστι, καὶ συλλογισμοῖς δή τισι καὶ συμπεράσμασι κεχρῆσθαι οἶδας. Οὕτω τοὺς πρὸς ἡμᾶς σου διήνεγκας λόγους. Ταῦτ' ἄρα καὶ περὶ Ἀκαδημαϊκῶν ἐμνήσθης, ὡς ἂν σε καὶ συναιρεσιώτην ἐκείνων ἡγησώμεθα. Θαυμάζω δέ, ὅτι μὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἐμνήσθης αἱρεσιωτῶν, Περιπατητικῶν φημι καὶ Ἐρετριῶν καὶ Κυρηναϊκῶν καὶ Μεγαρικῶν καὶ ἐφεκτικῶν καὶ Πρωταγορείων καὶ Κυνικῶν καὶ Ἐπικουρείων καὶ Πυθαγορείων, ὅπως σου καὶ μᾶλλον τὴν πολυμάθειαν ἐντεῦθεν κατὰ τὰς ὁμιλίας ποιοῦντος τοῦ Πλάτωνος. Οὐ τὴν σχολὴν γελάσομεν; Ἐπεὶ καὶ μαθηματικὸν σεαυτὸν ἐμφῆναι βουλόμενος καὶ περὶ ἀστέρων ἔχοντά τι λέγειν, ἐπίτηδες ἡμᾶς ἐρωτηθέντας ὑπό του τῶν σοφῶν διαβάλλεις περὶ πρώτην τῆς νυκτὸς ὥραν περί τινος ἀστέρος κατ' ἀνατολὰς φαινομένου, ὅστις ἄρ' ἦν ἐκεῖνος τῶν ἀστέρων εἰπεῖν, Ἀφροδίτην τοῦτον εἶναι ἀποκριθῆναι, ἀμαθῶς δῆλα δή. Ἐντεῦθεν καὶ γὰρ ὥσπερ ἐπιδιορθούμενος καὶ περὶ Ἀφροδίτης ἡμᾶς διδάσκεις καὶ ὡς οὐκ ἐπέκεινα τῶν μη μοιρῶν ἀφίσταται τοῦ ἡλίου. Ἐντεῦθεν πάντως σε καὶ ἀστρονόμον ἡμᾶς οἰηθῆναι

1. δοκοῦντϊ σοι οὖ διαγραφέντος ἐγράφη ἄνωθεν χειρὶ νεωτέρᾳ σὺ 3. δυναμένων διορθωθὲν ἄνωθεν νεωτέρᾳ χειρὶ εἰς δυνάμενος 4. εἶναι 6 τινὰς 8 τοῖς λόγοις διορθωθὲν ἄνωθεν νεωτέρᾳ χειρὶ εἰς τῶν λόγων ἐπεχείρησας τῶν γραμμάτων ειρ ἀντικαταστησάντων τὸ πρῶτον γραφὲν ω 14 φημὶ Γραπτέον Ἐρετρικῶν; κϋριναϊκῶν 15 πρωταγορείων ἐκ τοῦ πρωταγωρείων 17. ὁμοιλίας διαγραφέντος τοῦ ο οὖ γελάσωμεν 19. ἔχοντα τὶ 20. διαβάλεις 22. δηλαδὴ 25. ἀστρονόμων

πειρώμενος ἀπατᾶν καὶ περὶ τὴν τῶν μεταρσίων ἐσχολακέναι τήρησιν. Καίτοι θαυμάζειν παρίσταταί μοι ὅπως, περὶ ἀποστάσεως αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἥλιον μνησθεὶς, μὴ καὶ περὶ τῆς εἰς ταὐτὸν ἀποκαταστάσεως αὐτῷ εἰπεῖν ἠθέλησας, ὡς δι' ἡμερῶν πεντακοσίων πδ̅ αὕτη, ὅπως τε περὶ αὐτῆς ἐπιχειρήσας λέγειν καὶ τῶν
φ.11ν ἄλλων αὐτῆς οὐκ ἐ||μνήσθης προςηγοριῶν, ὁπόταν ἐπικαταδύηται τῷ ἡλίῳ Ἕσπερος καλουμένη λέγων, ὁπόταν δὲ αὐτοῦ προανίσχῃ Ἑωςφόρος ἢ καὶ Φωςφόρος καὶ ὡς δι' ἐνιαυτοῦ τὸν οἰκεῖον διέρχεται κύκλον κατὰ τὴν προαιρετικὴν αὐτῆς κίνησιν καὶ ὡς ὑψοῦται μὲν ἐν τοῖς Ἰχθύσιν, ταπεινοῦται δὲ ἐν τῇ Παρθένῳ, ἔτι τε περὶ ὁμαλῆς καὶ ἀνωμάλου κινήσεως αὐτῆς καὶ πότε μὲν προποδίζειν λέγεται, πότε δὲ ὑποποδίζειν, ἔτι τε περὶ στηριγμῶν αὐτῆς καὶ ἀπορροιῶν καὶ συναφῶν καὶ πήξεων καὶ κολλήσεων καὶ ἐπεμβάσεων καὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς σχηματισμῶν, ἔτι τε τίς ἡ δύναμις αὐτῆς καὶ ἡ ποιότης καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελούμενα καὶ τίνα τῶν ζῴων καὶ φυτῶν αὕτη κεκλήρωτο καὶ τἆλλα ὅσα περὶ αὐτῆς, ἵνα μὴ μακρηγορῶ, τοῖς ἀστρολόγοις παρατετήρηται. Οὕτω γάρ σε τῆς ἀστρολογίας καὶ μᾶλλον ἐθαυμάσαμεν. Νῦν δ', ὡς ἔοικε, τοῦτο καὶ μόνον περὶ αὐτῆς ἔχων, καὶ τοῦτ' ἴσως οὐ καλῶς ἐξεῖπες, ἄλλο μηδὲν περὶ αὐτῆς ἐπιστάμενος, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἀπέκρυψας, τοσοῦτον τῷ δοκεῖν ἐθέλειν κατειλημμένος. Ὥςτ' οὐδέποτέ σε καὶ ὁπωςοῦν ἀστρονομίας μετέχοντα φήσομεν, κἂν διαρραγείης μυριάκις περὶ μοιρῶν διαλεγόμενος, εἰ μὴ καὶ τοὺς χυτρέας ἀστρονόμους δεῖ καλεῖν. Διὰ τί δὲ μὴ καὶ τὸν ἐρωτήσαντα ὀνομαστὶ λέγεις, ὡς ἄν σου καὶ μᾶλλον τὸ ἀληθὲς

τὴν
1. ἀπατᾶν περὶ‸τῶν 3. ῞θ (= ἥλιον) ταυτὸν
5 (καὶ 11, 12, 14) τὲ 6. ἐ ἐν τέλει τοῦ φύλλου, κάτωθεν δὲ ὡς προδηλωτικὸν τῆς ἐν τῷ ἑπομένῳ φύλλῳ συνεχείας (exultans) μνήσθης τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου φύλλου

o ∴
8. φωςφόρως 9 κίνησιν ἀλλ' οὐδὲν ἀνταποκρίνεται ἐν τῇ ᾤᾳ
13. κολήσεων 14. ἀπεμβάσεων τὶς 16. τ'ἄλλα
20. μὴδὲν 22. ὁποσοῦν 24 διατὶ

ἀναφανῇ; Ἀλλ᾽ ἢ πάντως ὡς μὴ ἔχων, ἀλλ᾽ αὐτὸς τοῦτον ἀναπλασάμενος ἐσιώπησας. Ἔπειτα παρῆς, ἀποκρινομένου μου τηνικαῦτα ἢ οὔ; Εἰ μὲν οὖν παρῆς, τί με τηνικαῦτα οὐκ ἐξήλεγχες, ἀμαθῶς ἀποκρινόμενον, ἀλλ᾽ εἰς δεῦρο σεσιώπηκας; Εἰ δ᾽ οὐ παρῆς, πῶς τὸν ἐπ᾽ ἀνατολῆς ἐκεῖνον φαινόμενον, ὡς φῄς, ἀστέρα, κατὰ διάμετρον ἀκριβῶς ᾔδεις εἶναι τοῦ ἡλίου, ὡς καὶ π πρὸς ταῖς ρ μοίραις ἀφίστασθαι τοῦ ἡλίου; Οὐ γὰρ δὴ τοῦ ἡλίου καταδυομένου, τὸν ὁρίζοντα ἐκεῖνος εὐθὺς ὑπερήρετο, ἀλλ᾽ ἣν ἂν τυχὼν ἐξηρμένος αὐτοῦ η ἢ καὶ ιε μοίραις, ἐπειδή γε, ὡς αὐτὸς φῄς, ἐφαίνετο ἐπὶ πολὺ δῆλον ὅτι τοῦ ὁρίζοντος ὑπεραρθείς. Πῶς οὖν κατὰ διάμετρον καὶ π πρός; Ὀψὲ δέ ποτε || τὴν τούτων καταμαθόντας δυςσέβειαν, ταυτὶ τὰ ῥημάτια φ 11[a] προβαλέσθαι, καὶ οὐδέποτε πείσεις ἡμᾶς ἄλλως φρονεῖν περὶ σοῦ, κἂν μυριάκις ἐπικερτομήσῃς ὡς ἀμαθεῖς καὶ μὴ δυνηθέντας σου συνιδεῖν τὴν ἐπίπλαστον, ὡς αὐτὸς φῄς, βλασφημίαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καταγελασόμεθά σου τῆς προπετείας, τῶν ἀνεφίκτων ἐπιχειροῦντος καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν θέλοντος. Πρὶν μαθεῖν, διδάσκειν ἐθέλεις καὶ πρὶν τὸ ἄλφα καλῶς διδαχθῆναι, σπαρτὸς κατὰ τοὺς ἐν τοῖς μύθοις Γίγαντας ἀναφαίνεσθαι θεολόγος καί, ὅ φασιν, ἀπὸ θυννοσκοπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονικὴν αἴφνης ἀπήνην ἅλλεσθαι. Τί δ᾽ ὅτι σου τῆς βλασφημίας οὐκ ἐπελαβόμεθα, τούτῳ καὶ δὴ καθάπερ τινὶ σημείῳ χρῇ τοῦ μὴ βλασφημίαν ταύτην ἡμᾶς οἰηθῆναι; Ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὥςπερ οὐκ ἐπελαβόμεθα καὶ ἐπῃνέσαμεν, εἶχεν ἄν σου τὸ εὔλογον ὁ λόγος καὶ ἡμῖν εἰκότως ἂν ὡς ἀμαθέσιν ἐμέμφου. Εἰ δ᾽ ὥςπερ περὶ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ περὶ ταύτης σιωπᾶν προειλόμεθα, πῶς ἂν ἡμῖν ἐγκαλεῖν ἔχοις δικαίως περὶ ταύτης; Ἔπειτα μέντοι καὶ ἄλλων σοι πολλῶν προβληθέντων

1. ἧ 6 (καὶ 11). καταδιάμετρον 8. ʿθ (=ἡλίου) 10. ἐπιπολὺ δηλονότι 13. προβαλλέσθαι πείσης 14. ἐπικερτομήσεις [η] ἀ‸θὴς [μα] 16. πηδᾷν 18. ἆλφα 20. θηνοσκοπείου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θηνόσκοπείου 21. ἄλλεσθαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἄλεσθαι 26. σιωπᾷν ἔχεις

ἀτόπων μετὰ τῆς βλασφημίας ἐκείνης, εἰ μὲν ἐκείνοις ἀντειπεῖν ἅπασιν ᾠήθημεν δεῖν, ταύτην καὶ μόνην ἀνεξέλεγκτον παρέντες, ἣν ἄν σου καὶ οὕτως τὸ εὔλογον ὁ λόγος ἔχων, ἡμᾶς τε ὡς ἀμαθεῖς δικαίως εἶχε διασύρειν, μὴ δυνηθέντας τὸ ἐκεῖσε συνιδεῖν βλάσφημον. Εἰ δ' ὁμοίως ἐφ' ἅπασιν ἀφώνως διετέθημεν, μηδ' ὁπωςοῦν τι φθεγξάμενοι, πόθεν σὺ τὸ πιστὸν ἔχων, ὡς μὴ συνιέντων σου τῆς βλασφημίας ἡμῶν κατηγορεῖς καὶ τὸ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον ὑποτιθεὶς, οὕτω συμπεραίνειν ἐπεχείρησας, ὡς, ἐπεὶ τὸ δεύτερον βλάσφημον οὐ νομίζομεν, οὐδὲ τὸ πρῶτον ἄρα. Ἀλλ' οἶμαι, καθάπερ καὶ ἀνωτέρω λέλεκται, αἰσχυνόμενος ἐφ' οἷς μεταμεμέλησαι, εἶτ' ἄλλως οὐκ ἔχων τὴν αἰσχύνην ἀποτρίψασθαι, οὕτω σεαυτὸν καθάπαξ ταῖς διαβολαῖς ἐκδέδωκας, κακῷ τὸ κακὸν, ὅ φασιν, ἐξιώμενος. Ἡμεῖς ἄρα καὶ τὸ δεύτερον ἀσεβὲς ἡγούμενοι, καὶ τὸ πρότερον ἀσεβέστερον ὑπολαμβάνομεν· τούτου
f.12a δ' οὕτως ἔχοντος, || μάταια πάντως καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις καθ' ἡμῶν ἀμαθῶς ἐθεολόγησας, ὧν τὰ πλεῖστα διελέγχειν καθ' ἕκαστον ὡς ἀμαθῆ καὶ βάρβαρα καί που καὶ ἀσεβείας ἐχόμενα οὐκ εὔκαιρον, τῆς ὥρας ἡμᾶς ἐπ' ἄλλα κατεπειγούσης Ἓν δέ σου καὶ μόνον ἀπελέγξαντες, ἐντεῦθεν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀσέβειαν ἀποχρώντως παραστήσομεν. Θεὶς γὰρ καθ' ὑπόθεσιν, ὡς, εἰ μὲν ὁ θεὸς κατηγορία κατ' ἐμὲ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ δὲ ἔσται ὂν αὐτὸς οὐκ ἐν ὄντι, εἶτ' ἐπάγεις κατὰ διλήμματον οὑτωσίν· *εἰ μὲν οὖν τῷ οὐκ ἐν ὄντι τοῦτο φήσεις, ὡς μὴ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄντι τῶν κτισμάτων, ψευδής· ἐπὶ πᾶσι γὰρ ὁ θεός· εἰ δὲ οὐχ ὡς ἐν αὐτῷ, ἔσται μὴ ὄν· πᾶν γὰρ τὸ μὴ ἐν αὐτῷ ἔχον τὸ εἶναι οὐδέν ἐστι παντελῶς.* Οὕτω τοίνυν σοι τοῦ διλημμάτου περανθέντος, τὸ μὲν εἶναι τὸν θεὸν ὂν, ὡς ἑαυτῷ ὄντα, σφόδρ' ἀποδεχόμεθ' ὡς εὐσεβὲς καὶ τοὺς μὴ οὕτω περὶ θεοῦ φρονοῦντας ἀθέους ἡγούμεθα, μετὰ τῆς Ἵππωνος καὶ Ἐπικούρου συμμορίας συντάττοντες. Θάτερον δέ σου τῶν ἐρωτήσεων σκόπει εἰ μή σε καὶ Μασσαλιανὸν αὐτίκα παραστήσει. Εἰ

3. τὲ 5. μὴδ' 9. ὁ` 13. ἐξϊώμενος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐςϊώμενος 22. καταδιλμματον 30. σκότει μεσαλϊανὸν

μὲν οὖν τὸ οὐκ ἐν ὄντι τοῦτο φῄς, ὡς μὴ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄντι τῶν κτισμάτων, ψευδές· ἐπὶ πᾶσι γὰρ ὁ θεός. Τὸ δὲ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτίσμασιν, ὦ οὗτος, παρεῖναι τὸν θεὸν πότερον προνοητικῶς καὶ κατὰ τὰς αὐτοῦ φιλοδώρους δωρεὰς καθ' ὃ πάντα τὰ ὄντα ᾗ ὄντα αὐτοῦ μετέχει· πάντα γὰρ τοῦ εἶναι ἐφίεται· ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν καὶ οὐσιωδῶς παρεῖναι φῄς; Εἰ μὲν οὖν προνοητικῶς τοῖς κτίσμασι παρεῖναι τὸν θεὸν καὶ ᾗ ὡς ὄντα αὐτοῦ μετέχειν λέγεις, διά τί μὴ καὶ τοῦτο προςέθηκας, ὡς ἂν σου τὸ δοξάζειν περὶ θεοῦ κατάδηλον γένηται; Εἰ δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ οὐσίαν καὶ φύσιν ἐν τοῖς κτίσμασι τὸν θεὸν παρεῖναι λέγεις, πῶς οὐχ ὑβριστὴς σὺ τοῦ θεοῦ, τὰ τῶν Μασσαλιανῶν ἄντικρυς πρεσβεύων, τὴν κτίσιν θεοποιῶν; Εἰ γὰρ πανταχοῦ πάρεστιν ὁ θεὸς καὶ τὰ πάντα πληροῖ, ἀλλὰ προνοητικῶς δῆλα δὴ καὶ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν· ταύτῃ γὰρ ἅπαντ' ἂν ἦ θεὸς τὰ κτίσματα· ἀλλ' ἀσεβὲς τοῦτο καὶ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν παραπληξίας δόγμα. Ὅ||τι δὲ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φ.12β
φύσιν καὶ οὐ προνοητικῶς τοῖς κτίσμασι παρεῖναι τὸν θεὸν φρονεῖς, δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰ μὲν γὰρ ὡς κατηγορίαν ἀναγκαίως ἔδει τὸν θεὸν καὶ ἐν τοῖς οὖσι, λέγω δὲ τοῖς κτίσμασιν, εἶναι κατὰ σέ, πᾶσα δὲ κατηγορία, ἄν περ καθόλου λέγηται καὶ μὴ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ καὶ κατὰ συμβεβηκός, καθ' ὑποκειμένου λέγεται τῶν ὧν κατηγορεῖται, πῶς οὐκ ἐνταῦθα φανερῶς οὐσιωδῶς παρεῖναι δεῖν οἴει τὸν θεὸν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσιν, ἐν τούτοις τοῦτον κατηγορεῖν θέλων; Δυςσεβὴς ἄρα φαίνῃ σὺ περὶ θεοῦ σκαιῶς οὕτω φρονῶν. Οὕτω μὲν οὖν τὸ διλήμματον ἀντέστραπταί σοι, μᾶλλον δὲ ἡμῖν μὲν διλημμάτων εὐπορῆσαι παραίτιον γέγονε, καὶ δὴ λύμη τις ὡς ἀληθῶς καὶ οἷς ἡμᾶς ὡς ἐν λαβυρίνθοις ἀφύκτους κατασχήσειν ἐνόμισας, τούτοις αὐτὸς μᾶλλον ἑάλως εἰρχθείς, καὶ τὰ Σεμιράμιδός σοι τείχη κατ' οὐδὲν τῶν ἀραχνίων ἱστῶν διαφέρειν ἠλέγχθησαν. Εἶεν.

4. καθὸ   8. διατὶ   11 (καὶ 15). μεσαλιανῶν   13. δηλαδὴ

26. τὶς   27. εἰρ$^{\chi}_{\wedge}$θεὶς   28. ἱστῶν

Ὁ δέ σε καὶ παντελῶς ψεύστην ἀποδείκνυσι μάλα λαμπρᾷ τῇ φωνῇ καὶ ἥκιστα σαυτὸν σαυτῷ συμφωνοῦντα κἀν ταῖς τῶν λόγων μεταβολαῖς πολλῷ τὸν μυθευόμενον Πρωτέα παρεληλυθέναι, τοῦτο καὶ δὴ σκόπει. Ἀνωτέρω μὲν γὰρ τῶν σῶν φὴς γραμμάτων, ὡς τοῦδε χάριν ἐπ' ἐκκλησίας ἡμᾶς μηδὲν εἰδέναι εἴρηκας, ὡς σοῦ μὲν τὸν θεὸν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ φάσκοντος, αὐτὸς ἀνθιστάμενος ἐν ὑποκειμένῳ ἔλεγον, εἶτα μικρὸν προϊὼν τοῦ λόγου, ὥςπερ ἐξεστηκὼς σεαυτοῦ καὶ παντελῶς ἐπιλαθόμενος ἐκείνων, τούτου χάριν παροξυνθῆναι καθ' ἡμῶν, καὶ ὡς ἀμαθεῖς ἀποσκῶψαι φής, ὅτι τοῦ τὴν διάλεξιν ἐνστησαμένου προκαλοῦντος, εἰ βουλόμεθα λέγειν, ἡμᾶς οὐκ εἰωθέναι φὴς μετὰ παίδων διαλέγεσθαι πρὸς αὐτὸν ἀποκριθῆναι, ἐπὶ φιλοσοφίᾳ γηράσαντας, καὶ διὰ τοῦτο θυμὸν ἐνῆκέ σοι τὸ οὑτωσί πως ἀποκριθῆναι σου τῷ φίλῳ. Ὁρᾷς ὡς παραπλὴξ ἄνθρωπος σὺ
φ.13α καὶ τὸν ἐγκέφαλον τεταραγμένον φορῶν καὶ ἄλλοτε ἄλλα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε προβαλλόμενος, ὥςπερ ἐν ἀπορίᾳ ὅπλων || τῷ φανέντι χρώμενος. Πότερον γάρ σου τοῖν λόγοιν ὡς ἀληθῆ δεξόμεθα; Εἰ μὲν γὰρ ὁ πρῶτος ἀληθής, ψευδὴς ὁ δεύτερος· εἰ δ' ὁ δεύτερος ἀληθής, ψευδὴς ὁ πρῶτος Ἀλλὰ μὴν οὐδέτερος ἀληθής, ὡς δειχθήσεται. Εἶτ' οὐ δέδιας, ἄθλιε, ψεύστην σαυτὸν καὶ ἐπίορκον καὶ συκοφάντην φανερῶς οὑτωσὶ καθιστάς; Οὐ φοβῇ τὰ ἐκ τούτων ὁρισθέντα τοῖς πατράσιν ἐπιτίμια; Οὐκ ἤκουσας τοῦ Δαυὶδ λέγοντος Ἀπολύει Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος; Οὐ τοῦ Ἰακώβου Μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν· μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διαρρήδην ἀπαγορεύοντος τὸν ὅρκον; Οὐκ ἤκουσας τοῦ Δημοσθένους λέγοντος Πονηρὸν, ὦ Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης; Ἀλλὰ γὰρ ὁ τὸν θεὸν ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἶδος ἀνάγειν τολμῶν σχολῇ γ' ἂν εὐλαβηθείη μὴ ἐπιορκῆσαι, ἤτοι ψεύσασθαι, ἢ συκοφαντῆσαι; Ἐγὼ, διαλεχθῆναι προκαλούμενος, οὕτως ἀπεκρινάμην τῷ καλοῦντι; Τίς ἡ ἀπόδειξις; Ἆρ' οὐκ ἐν τοῖς ζῶσιν ὁ τότε τὴν διάλεξιν ἐνστησάμενος; Ἀκούσας ἐκεῖνος

2. κᾶν 9. φῆς 12. ἐνῆκε 16. Τὸ πότερον εἶχε τὸ πρῶτον καὶ ἐν τέλει ὀξεῖαν διαγραφεῖσαν ἔπειτα 19. εἶτ' 24. ὄρκον 29. τὶς 30. οὐκούσας

τὴν διαβολὴν ἑνὸς ἐγεγόνει, τὴν συκοφαντίαν ἐκπληττόμενος. Οὐκ ἐλέγξει σου καὶ παραστήσει κατὰ πρόςωπον οὗτος τὴν ἁμαρτίαν; Πῶς δὲ καὶ ἐν ὑποκειμένῳ μὲν ἡμᾶς τηνικαῦτα λέγειν τὸν θεὸν φῂς, σὺ δὲ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ; Οὕτω σεαυτὸν καθάπαξ τῷ διαβόλῳ παραδέδωκας, ὡς μηδ᾽ ὁπωςοῦν σοι καὶ ἀληθείας μέλειν; Πότερον ἐγώ τε καὶ σὺ μόνω καὶ ἐν παραβύστῳ καὶ γωνίᾳ παρῆμεν, ὅτε διηλέγμεθα, οὐκ ἐπὶ πλέον ἢ μάρτυσιν ἑκατόν; Εἶτ᾽ εἰ τὸν θεὸν οὐ φοβῇ, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ αἰσχύνῃ, οὕτω κατὰ τῆς ἀληθείας ὁμόσε χωρῶν; Οὐ σὺ μὲν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ μηδὲν τῆς τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων διαφέρειν ἐφληνάφεις, ἐγὼ δὲ ὑπερτέραν ὅσον οὐκ ἔνι λόγῳ εἰπεῖν τῶν τε νοητῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων ἀπέφαινον καὶ μηδ᾽ ὁπωςοῦν παραβληθῆναι φύσιν ἔχειν τῇ οἱαδήτινι οὐσίᾳ || φ. 13β τὴν ὑπὲρ πάντα λόγον καὶ πᾶσαν ἔννοιαν ἀπόρρητον ἐκείνην οὐσίαν; Οὐ σὺ μὲν τὸν θεὸν ὑπὸ μίαν τῶν δέκα κατηγοριῶν ἀνάγεσθαι, ἐγὼ δὲ ὑπ᾽ οὐδεμίαν ἀντέλεγον; Ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει καὶ οὐκ ἄλλως, μαρτυρήσουσι μὲν οἱ ἐκεῖσε παρατυχόντες ἅπαντες, μαρτυρήσεις δὲ καὶ αὐτὸς, μᾶλλον δὲ ἤδη μαρτυρεῖς καὶ ἄκων, τῇ ἀληθείᾳ συνελαυνόμενος. Φῂς γὰρ οὑτωσί· *πρότερον γὰρ εἰ ἐν κατηγορίᾳ ὁ θεὸς ἐζητεῖτο καὶ ὅτι ἐν κατηγορίᾳ ἐλέγετο παρ᾽ ἐμοῦ* καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸ δὲ ἐν κατηγορίᾳ σε λέγειν, ὦ οὗτος, τὸν θεὸν ταὐτόν ἐστι τῷ ὡς ἐν γένει τῇ οὐσίᾳ τὸν θεὸν ὡς εἶδος εἶναι. Τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἢ τὸν θεὸν ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεσθαι λέγειν ἐστὶν ἀριδήλως; Οὐκοῦν σὺ μὲν ἐν κατηγορίᾳ τῆς οὐσίας τὸν θεὸν ἔλεγες, ἐγὼ δὲ οὔ. Τὸ δὲ μὴ ἐν κατηγορίᾳ λέγειν με τὸν θεὸν τὸ μὴ τὸν θεὸν εἶδός ἐστιν [εἶναι] τῆς οὐσίας. Τοῦτο δὲ τί ἕτερον ἢ τὸν θεὸν μὴ ὡς εἶδος ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεσθαι;

Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων καὶ μηδενὸς ἀντειπεῖν πρὸς ταῦτα ἔχοντος, τίς εὐσεβέστερον ἐδόκει λέγειν, ὁ τὸν θεὸν εἶδος

5. μὴδ᾽ 6. μόνῳ 11. ὅσον ὅσον 13. μὴδ᾽ 15. τῶν ί 22 ταυτόν 23. τὶ 26. εἶδος ἐστὶ τὶ 29. τὶς

τῆς οὐσίας καταφάσκων ἢ ὁ τὸν θεὸν εἶδος τῆς οὐσίας ἀποφάσκων; Πάντως ὁ τῇ ἀποφάσει χρώμενος ἐγώ. Οὐκοῦν δυςσεβῶς ἐδόκεις σὺ τότε λέγειν περὶ θεοῦ. Δικαίως ἄρα ἡμεῖς μέν σε τηνικαῦτα δυςσεβῆ κεκλήκαμεν, οὕτω περὶ θεοῦ διαλεγόμενον, σὺ δὲ ἡμᾶς ἀδίκως ὡς ἀμαθεῖς διέβαλες, οὕτω περὶ θεοῦ φρονοῦντας. Σκόπει καὶ γὰρ ἡλίκοις ἀτόποις ἐκ τῆς δυςσεβοῦς σου ταυτησὶ θέσεως, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, τὸν θεὸν ὑπάγεσθαι ἀκολουθεῖ· δι' ἃ σου καὶ τὴν γλῶτταν ἀφελεῖν δίκαιον ἦν, ὡς ἐγῷμαι, εἰ μή γε μεταμεμέληται. Εἰ γὰρ ὁ θεός, ὦ οὗτος, κατὰ σὲ ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, εὑρεθήσεται μὲν ὁ θεὸς εἶδος, ἡ δὲ οὐσία γένος αὐτοῦ. Οὐκοῦν ἀπαιτήσομεν τάς τε εἰδοποιοὺς αὐτοῦ διαφοράς, τάς τε διαιρετικάς, καθ' ἃς εἰδοποιηθήσεταί τε καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῶν ὁμογενῶν διακριθήσεται. Ἀλλ' ἄτοπον κομιδῇ καὶ ἀσεβὲς ἐπὶ θεοῦ διαφορὰς ὅλως ἐννοεῖν εἰδοποιούς. Οὕτω γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτοπήμασι καὶ σύνθετός τις ἔσοιτ' ἂν ὁ ὑπὲρ πᾶσαν ἁπλότητα θεός.

φ.14α || Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς εἶδος, ὅτι, εἰ ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀναχθήσεται, ἔσται ἐν τῷ εἶναι ὁ θεὸς ὡς περιεχόμενον ὑπὸ περιέχοντος καὶ οὐχὶ τὸ εἶναι ἐν τῷ θεῷ. Ἀλλ' οἱ θεολόγοι οὐχ οὕτω βούλονται. Φησὶ γὰρ ὁ μακάριος Διονύσιος *Καὶ τὸ εἶναι ἐν αὐτῷ καὶ οὐκ αὐτὸς ἐν τῷ εἶναι.* Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος *Ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι,* φησίν, *μήτε ἀρξάμενον μήτε παυσάμενον* καὶ τὰ ἑξῆς. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, ὅτι πάντα τὰ ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἰς γένος ἀναγόμενα εἴδη κατὰ μὲν τὸ ὑποκείμενον οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὡς φέρε εἰπεῖν ἄνθρωπος καὶ βοῦς καὶ ἵππος τῇ οὐσίᾳ μὲν οὐ διαφέρουσιν ἀλλήλων, κατὰ δὲ τὰς παρούσας ἑκάστῳ διαφορὰς ἀλλήλων διενηνόχασι. Καὶ ὁ ἀπρόσιτος τοίνυν θεός, ὑπὸ τὴν οὐσίαν κατὰ σὲ ἀναγόμενος, ταῖς μὲν διαφοραῖς διοίσει τῶν ὁμογενῶν αὐτῷ, κοινωνήσει δὲ τούτοις τὴν φύσιν. Καὶ λοιπὸν ὁ ἀμέθεκτος ἔσται μεθεκτὸς ἐν μέρει καὶ μετέχων καὶ μετεχόμενος, καὶ ὁ ἄκτιστος κτιστὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐδὲν τῶν ποιημάτων διαφορὰν

7. γλώτταν 8. ἐγῶμαι 16. ἐν τῇ ῴᾳ β' 17. τὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τῷ

ἕξει. Ἀλλ' ἀσεβοῦς διανοίας γε τοῦτο καὶ μὴ ὅτι γε εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἐνθυμηθῆναι φορητόν. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀναχθήσεται. Ἡ γὰρ μακαρία καὶ ἀκήρατος φύσις θεοῦ ἀμέθεκτός ἐστι πάντῃ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς. Τῆς γὰρ οὐσίας αὐτῆς οὐδὲν τῶν ὄντων μετέχει. Ὑπὲρ τὰ ὄντα γάρ ἐστι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, εἰ δέ ποτε καὶ μεθεκτὸς λέγοιτο, κατὰ τὰς φιλοδώρους αὐτοῦ μεταδόσεις καὶ δωρεάς, καθ' ὃ πάντα τὰ ὄντα αὐτοῦ μετέχει καὶ δι' αὐτοῦ συνέστηκε· τό γὰρ μὴ μετέχον αὐτοῦ οὔτε ἐστὶν οὔτε ἔσται οὔτε ἦν κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον.

Ὅτι εἰ ὡς εἶδος ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἰς γένος ἀναχθήσεται, ἔσται ὁ θεὸς φύσει παραχθεὶς ἅμα τοῖς ἄλλοις εἴδεσιν, τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένοις, ὥσπερ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ τοῦ ἅμα διδασκαλίᾳ φησὶν, οἷον *Τό τε ἔνυδρον καὶ τὸ πεζὸν καὶ τὸ πτηνὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαιρεθέντα γένους, τοῦ ζῴου, ἀντιδιαιρούμενα λέγεται καὶ οὐδέν γε* || *τούτων πρότερον ἢ ὕστερόν ἐστιν,* φ. 14β *ἀλλ' ἅμα τῇ φύσει τὰ τοιαῦτα δοκεῖ εἶναι.* Οὐκοῦν καὶ ὁ θεὸς, εἴπερ καθ' ἡμᾶς εἶδος τῆς οὐσίας, ἅμα τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀντιδιῃρημένοις εἴδεσιν ἔσται. Καὶ τί λοιπὸν πλέον ἔσται τῷ θεῷ, κτιστῷ γε ὄντι καὶ γεννητῷ καὶ ἰσοτίμῳ τοῖς κτίσμασι καὶ ἐν χρόνῳ ἀρξαμένῳ τοῦ εἶναι; Τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀντιδιαιρούμενα. Ταύτῃ γὰρ οὐδὲ θεὸς ἂν εἴη καλεῖσθαι ἄξιος, οὐδὲ δημιουργὸς, οὐδὲ παραγωγεύς. Πῶς γὰρ ὁ ὑπ' ἄλλου παραχθεὶς οὐδὲ ἄχρονος, οὐδὲ ἄπειρος, οὐδὲ ἀγέννητος, οὐδέ τι τῶν ἄλλων, ὅσα περὶ θεοῦ καταφατικῶς ἢ ἀποφατικῶς θεολογεῖται; Ἀλλ' ἕτερόν τινα ζητήσωμεν θεὸν, ᾧ ταῦτα πρέπει καὶ δι' οὗ ὁ κατὰ σὲ καὶ τὴν σὴν καινοτομίαν καὶ ἀσέβειαν παραχθεὶς ἔσται ὑλικός τε καὶ χρονικὸς θεός; Ἐκεῖνος γὰρ μᾶλλον ἂν εἴη θεός. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ἀσεβῆ καὶ ἄθεα καὶ πάσαις ἀκοαῖς ἀνθρώπων ἀφόρητα, παῦσον ποτὲ γοῦν, ὦ κενὲ, κενῶν

2. οὐδενθυμηθῆναι 6. μεθεκτὸς (ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μέθεκτος) λέγοιτο 7. μεταδώσεις καθὸ 10. Ἐν τῇ ῷᾳ δ` 13. φησὶ 15. ὕστερον ἐστὶν 18 τὶ

ληρημάτων, τὸν θεὸν ὡς εἶδος ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγων, ἵνα μὴ μᾶλλον αὐτὸς σὺ πρὸς τὸν τῆς ἀπωλείας καταχθείης βόθρον.

Ὅτι εἰ ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, εἴη γ' ἂν ὁ θεὸς εἶδος, ἡ δὲ οὐσία γένος αὐτῷ. Ἀλλὰ τὰ μὲν γένη πρότερα φύσει τῶν εἰδῶν καὶ συναναιροῦντα, ἀλλ' οὐ συναναιρούμενα. Οὐκοῦν καὶ τῆς οὐσίας, ἥτις καθ' ἡμᾶς, ἀναιρεθείσης, γένος τῷ θεῷ, ἀναιρεθήσεται πάντως καὶ ὁ θεός. Τοῦ θεοῦ δὲ ἀναιρεθέντος, οὐ πάντως ἀναιρεθήσεται καὶ ἡ οὐσία· ἕξει γὰρ τὸ εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις εἴδεσιν. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς γένεσιν ἴδιον, τὸ πλεονάζειν τῇ τῶν ὑπ' αὐτὰ εἰδῶν περιοχῇ. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ἀσεβείας ἀνάμεστα καὶ παραπλήγων ἀνθρώπων ληρήματα, μάταιος ὄντως σὺ ὑπὸ τὴν οὐσίαν τὸν θεὸν ὡς εἶδος ἀνάγων· τοῦ γὰρ θεοῦ πρεσβύτερον οὐδὲν, οὐδ' αἴτιον. Οὐδεὶς γὰρ εἰπεῖν ἔχει θεοῦ αἰτίαν, εἰ τοῦτο ἂν εἴη θεὸς κατὰ τὸν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον. Ἀλλὰ καὶ πάντα γένη καὶ πάντα εἴδη καὶ πᾶσαι οὐσίαι καὶ πάντα ἄτομα καὶ ὅλως
φ·15α πάντα νοητὰ, πάντα αἰσθητὰ ποιήματα καὶ ἔργα τῆς || δυνάμεως αὐτοῦ εἰσιν, ἐν χρόνῳ παρ' αὐτοῦ ἐκ μὲν ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραχθέντα, φθαρτά τε τῇ ἑαυτῶν φύσει, εἰ καί τινα τούτων χάριτι αὐτοῦ ἔσονται ἄφθαρτα. Αὐτὸς δέ ἐστιν ἄχραντος καὶ ἄναρχος καὶ ἀκήρατος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀναλλοίωτος καὶ εἰς ἀεὶ διαμένων ὡςαύτως, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Οὐκ ἄρα ἡ οὐσία γένος αὐτῷ.

Ὅτι πάντα τὰ ὑπό τι ἀναγόμενα γένος ὡς εἴδη, ἄν τε ὑπὸ τὴν οὐσίαν, ἄν τε ὑπὸ τὸ ποσὸν, ἄν τε ὑπὸ τὸ ποιὸν, ἄν τε ὑπὸ τὰ πρός τι, ἄν τε ὑπ' ἄλλο ὁτιοῦν τῶν λοιπῶν γενικωτάτων γενῶν εἴποις, ἀναγκαίως ὑπόκεινται ὅροις. Οὕτω γὰρ τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἕξιν καὶ διάθεσιν, καὶ τὸ τρίγωνον δὲ καὶ τετράγωνον ὑπὸ τὴν ποιότητα ἀνάγοντες, εἴδη ταύτης φαμὲν, καὶ ἑκάστῳ τούτων τὸν οἰκεῖον ἀποδιδόαμεν λόγον, διάθεσιν λέγοντες εἶναι τὸ καὶ τὸ

3. Ἐν τῇ ᾤᾳ ε̆ 10. αὐτῶν 11. μάταιον 17. εἰσὶν

18 φθαρτάςε οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐν τῇ ᾤᾳ 20. ᾀεὶ 23. Ἐν τῇ ᾤᾳ ς

καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὡςαύτως. Ὁμοίως καὶ διπλᾶ καὶ ἥμισυ ὑπὸ τὰ πρός τι ἀνάγοντες, ἑκάτερον τούτοιν ὁριζόμεθα καὶ ἀριθμὸν καὶ λόγον καὶ γραμμὴν καὶ ἐπιφάνειαν καὶ τόπον καὶ χρόνον, τὰ μὲν ὑπὸ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἀνάγοντες, τὰ δ' ὑπὸ τὸ συνεχές, ἑκάστῳ τὸν οἰκεῖον ὅρον ἀποδίδομεν. Καὶ ἵππος δὲ καὶ λέων καὶ ζῷον καὶ ἐλαία καὶ συκῆ καὶ ὅσα ὑπὸ τὴν οὐσίαν τελεῖ ὅροις ὑπόκεινται. Ἐντεῦθεν γὰρ ἑκάστου τὴν φύσιν, ἥτις ποτέ ἐστι καὶ ὁποία τίς ἐστι, διδασκόμεθα. Εἰ τοίνυν καθ' ὑμᾶς καὶ ὁ θεὸς εἶδος, ὅρον ἕξει πάντως. Τί γὰρ ὂν εἶδος ἔσται; Εἰ δὲ ὅρον, πάντως καὶ ὁριστὸς ἔσται· οἱ γὰρ ὅροι ὁριστῶν· τῶν γὰρ πρός τι εἰσίν. Εἰ δὲ ὁριστὸς, καὶ ἐπιστητὸς πάντως· τὰ γὰρ ὁριστὰ ἐπιστητά. Εἰ δὲ ἐπιστητὸς, καὶ καταληπτός· καταληπτὰ γὰρ τὰ ἐπιστητά. Εἰ δὲ καταληπτὸς, καὶ πεπερασμένος ἐξ ἀνάγκης. Καὶ οὕτως, ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, πολλὰ τὰ ἄτοπα περὶ θεοῦ λέγειν ἕψεται, καὶ τὸ θεῖον οὐδὲν τῶν λοιπῶν διοίσει πραγμάτων καθ' ὑμᾶς. Ἀλλ' οὔτε τις τῶν θύραθεν ἢ τῶν καθ' ἡμᾶς θεολόγων εἰς το||σοῦτον ἀπονοίας φ.15[b] καὶ παραπληξίας ἐλήλυθέ ποτε, ὥςτε τινὰ ὅρον θεοῦ ἀποδοῦναι τολμῆσαι, ὡς καὶ τοῖς ἐντεῦθεν ἑπομένοις ἀτοπήμασιν αὐτὸν ὑπάγεσθαι. Τἀναντία μὲν οὖν μᾶλλον ἀποφαινόμενοι περὶ θεοῦ φαίνονται, ἄπειρον αὐτὸν καὶ ἀόριστον, πᾶσαν ὑπερεκπίπτοντα καὶ χρόνου καὶ φύσεως ἔννοιαν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν κατάληψιν ὄντα.

Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς εἶδος τῆς οὐσίας, ὅτι, εἰ ὁ θεὸς εἶδος, ὁριστὸς ἔσται, ὥσπερ καὶ ἀνωτέρω μικρὸν δέδεικται, τὸ δὲ ὁριστὸν ὅρῳ ἐστὶν ὁριστόν· οἱ δὲ ὅροι λόγοι σύντομοι δηλωτικοὶ τῆς φύσεως τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς πραγμάτων. Οὐκοῦν ἄρα ἡ τοῦ θεοῦ φύσις καταληπτὴ καθ' ἡμᾶς ἔσται, εἴ γε ὅρῳ ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ χαλεπὸν καὶ ἐννοῆσαι, μὴ ὅτι γε εἰπεῖν. Θεοῦ γὰρ φύσεως δηλωτικὸν τῶν ὄντων οὐδέν. Ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν κατάληψιν καὶ γνῶσιν ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο παρ' αὐτῆς τῆς

4. διοριςμένον 7. ἥτίς ποτε ἐστὶ 8. ὁποῖα 9. τὶ 10. εἰσὶν 15. ὑμᾶς οὔτέ 16. ἀπωνίας 17. ὥςτέ τινα 22. Ἐν τῇ ᾠᾳ ζ͂ 23 ἀνωτέρῳ 27. ἐνοῆσαι 29. τὲ

θείας καὶ μακαρίας φύσεως μεμαθήκαμεν. Φησὶ γὰρ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς τῷ Μωϋσῇ διαλεγομένη *Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα*, τὸ ἀκατάληπτον αὐτῆς ἐντεῦθεν αἰνιττομένη. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς ὁριστός· οὐκοῦν οὐδὲ εἶδος.

Ὅτι εἰ ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἶδος ἀναχθήσεται, ὅρον ἕξει πάντως, ὡς δέδεικται· οἱ δὲ ὅροι περιληπτικοὶ γενῶν τε καὶ διαφορῶν· ἐκ τούτων γὰρ συνίστανται. Οὐκοῦν εἴη ἂν ὁ θεὸς ὡς ὁριστὸς γένος ἔχων καὶ διαφοράς· καὶ ἔσται ὁ θεὸς ἐν γένει τινί. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐν μετοχῇ αὐτοῦ δῆλα δὴ καὶ ὕστερον αὐτοῦ καὶ πολλοῖς ἑτέροις κοινωνῶν κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ γένους, πρὸς δὲ καὶ σύνθετος καὶ ὑπ᾽ ἀρχήν, κἀντεῦθεν οὐ κυρίως ἀρχή, οὐδὲ κυρίως αἴτιος, ἀρχὴν ἔχων τὰ πράγματα, ὧν οἱ λόγοι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν περὶ αὐτοῦ λόγων εἰσίν Ὡς γὰρ οἱ λόγοι πρὸς τοὺς λόγους, οὕτω τὰ πράγματα πρὸς τὰ πράγματα. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα πάσης ἀσεβείας καὶ βλασφημίας ἀνάπλεα καὶ τοῦ ἐνοικοῦντός σοι πονηροῦ πνεύματος ἀναπλάσματα καὶ οἷα οἱ περὶ τὸν Ἄρειον οὐκ ἂν ἐφρυάξαντο εἰπεῖν, οὐκ ἂν εἴη ὁ θεὸς εἶδος γένος ἔχων καὶ διαφοράς.
φ. 16α Ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν ἁπλότητα καὶ ἀόριστος || καὶ ἀμέθεκτος πάσῃ γεννητῇ φύσει καὶ οὐδενὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως κοινωνεῖ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ κτισθέντων, καὶ ἄναρχος καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία πάντων τῶν ὄντων· ποιητὴς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς εἶδος.

Ὅτι πάντα ὑπὸ γένη τινὰ ἀναγόμενα εἴδη ὀνόματα ἔχει· ἐντεῦθεν γὰρ εἰς ἔννοιαν ἐρχόμεθα ὅτῳ γενῶν εἰσιν ὡρισμένως εἴδη. Οἷον, θέσιν ἀκούοντες καὶ ὅμοιον καὶ κλίσιν καὶ στάσιν καὶ καθέδραν καὶ ἀρετήν, τῶν πρός τι φαμὲν εἶναι εἴδη· καὶ δίπηχυ δὲ καὶ τρίπηχυ καὶ γραμμὴν καὶ ἐπίπεδον ἀκούοντες, ὑπὸ τὸ ποσὸν ταῦτά φαμεν ἀνάγεσθαι καὶ εἴδη εἶναι τούτου. Ὁμοίως καὶ ψυχρό-

3. αὐτῆς 5 Ἐν τῇ ᾤᾳ η̃ 6 τὲ 9. δηλαδὴ πολλεῖς 13. εἰσὶ 15. ἐνοικοῦντος 19. γενητῇ κοινωνεῖν
23 Ἐν τῇ ᾤᾳ θ̃ 24. ὅτῳ :Ν οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ἐν τῇ ᾤᾳ εἰσὶν 28. ταῦτα φαμὲν

τητα καὶ θερμότητα καὶ νόσον καὶ ὠχρίασιν καὶ μελανίαν καὶ γλυκύτητα ἀκούοντες, ὑπὸ τὴν ποιότητα ἀνάγοντες, εἴδη ταύτης φαμὲν εἶναι. Καὶ ἐνεστῶτα δὲ καὶ μέλλοντα καὶ παρεληλυθότα ἀκούοντες, τοῦ πότε εἴδη φαμὲν εἶναι. Καὶ ἄνω δὲ καὶ κάτω καὶ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ἀκούοντες, ὑπὸ τὸ ποῦ ἀνάγοντες, εἴδη τούτου φαμέν. Ὡσαύτως δὲ καὶ σῶμα καὶ ζῷον καὶ φυτὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἀκούοντες, εἴδη τῆς οὐσίας εἶναι ταῦτα λογιζόμεθα καὶ ὑπὸ ταύτην ἀνάγομεν. Καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ὡσαύτως. Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ θεοῦ, εἴπερ ὅλως καθ' ὑμᾶς ὡς εἶδος ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, ὄνομα κύριον εἶναι δεῖ, ὅπερ αὐτὸν τῶν ἄλλων ὁμογενῶν διαστήσει καὶ ὑπὸ τὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν γένος ἀνάξει, ὡς, ἕως ἂν αὐτὸν ἀνώνυμον εἰδῶμεν, οὐδέποτ' ἂν ὑμῖν πεισθείημεν οὔθ' ὑπὸ τὴν οὐσίαν οὔθ' ὑπ' ἄλλην τῶν γενικωτάτων ἀρχῶν ἀνάγεσθαι· τὸ γὰρ ἀνώνυμον τυχὸν οὐδὲ ὄν. Τί τοίνυν ὄνομα κύριον αὐτῷ, εἴπατε· τῆς σῆς γὰρ πάντως σοφίας, ἐῶ γὰρ εἰπεῖν ἀπονοίας ἢ ἀναιδείας, τοῦτο λέγειν, οἵ, τὸν ἀπερίληπτον θεὸν ἐντὸς τῆς ὑμῶν γνώσεως ποιοῦντες, ἐν γένει τοῦτον περιορίζετε, οὐδὲν ταπεινότερον Ἀρείου περὶ τούτου φρονοῦντες. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, κἂν ὁπόσα μοχθήσας ζητήσῃς. Τὸ γὰρ θεῖον ἀνώνυμον πάντῃ καὶ οὐδὲν αὐτῷ κύριον ὄνομα· ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα κατὰ τὸ λόγιον, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπερωνύμου οὐσίας μαθεῖν ἔξεστι. Φησὶ γὰρ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς ***Καὶ τὸ ὄνομά μου οὐκ εἶπον αὐτοῖς***· καὶ αὖθις ἐπιπλήττουσα ὥσπερ || ἐν μιᾷ τῶν μυστικῶν ὁράσεων τῷ φήσαντι. φ.16β
Τί τὸ ὄνομά σου, φησὶ ***Καὶ ἵνα τί ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου;*** Καὶ τοῦτό ἐστι θαυμαστὸν, ὡς δῆλα δὴ παντὸς ὑπεριδρυμένον ὀνόματος ὀνομαζομένου εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι κατὰ τὸν θεόληπτον καὶ μέγαν Διονύσιον. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς ὄνομα κύριον ἔχει· οὐκοῦν οὐδὲ εἶδός ἐστιν. Εἰ δ' ἡμῖν εἴποις, ὡς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν ὄντων ἄγνωστα καὶ διὰ τοῦτο ἀνώνυμα,

12. οὔτ' ἡμῖν 13. ἄλλου τὶ 15. ἀπωνίας
17. περιορίζεται 18. ἔχῃς 21. αὐτὴ ἐκ τοῦ αὐτῆ
25. τοῦτο ἐστὶ δηλαδὴ 28. εἶδος ἐστὶν

ἄλλων ἄλλοις τόποις γινομένων· πολλὰ γὰρ ζῴων εἴδη καὶ φυτῶν καὶ μετάλλων ἡμῖν ἄγνωστα, ἀλλ' ὅμως οὐχ ἧττόν εἰσιν εἴδη καὶ ὑπὸ τὸ οἰκεῖον ἕκαστον τελεῖ γένος· οὐκ ἀναγκαῖος ὁ λόγος. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ, εἰ καὶ τέως ἀνώνυμα ὡς ἄγνωστα, ἀλλ' οὖν φύσιν ἔχει καὶ γνωσθῆναί ποτε καὶ ὀνομασθῆναι, ὁπόταν ἡμῖν εἰς πεῖραν ἥκοιεν, καὶ δυνάμει μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι ταῦτα, εἰ καὶ μήπω ἐνεργείᾳ, ὁ δὲ θεὸς πάντῃ ἀμήχανον ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ γνωσθῆναί ποτε ἢ ὀνομασθῆναι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γνωσθεῖσιν. *Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς,* αὐτὸς ὁ ἀκατάληπτος ἔφη θεός. Καὶ εἰκότως· εἰ γὰρ αἱ γνώσεις πᾶσαι τῶν ὄντων εἰσὶν καὶ εἰς τὰ ὄντα τὸ πέρας ἔχουσιν κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον, ἡ πάσης οὐσίας ἐπέκεινα καὶ πάσης γνώσεώς ἐστιν ἐξῃρημένη. Καὶ μὴν, εἰ κρείττων ἐστὶ παντὸς λόγου καὶ πάσης γνώσεως, καὶ ὑπὲρ νοῦν καθόλου καὶ οὐσίαν ἵδρυται, πάντων μὲν οὖσα περιληπτικὴ, πᾶσι δὲ αὐτοκαθόλου ἄληπτος.

Ὅτι ἐπεὶ ὁ θεὸς εἶδος, ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἰς γένος ἀναγόμενον, ἕξει πάντως, οὐσιώδεις δὲ, διαφοράς. Εἰ τοίνυν τὸ μὲν γένος ἀναλογεῖ τῇ ὕλῃ, αἱ διαφοραὶ δὲ τῷ εἴδει, Πλάτων δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἀρχὰς ἐτίθει καὶ στοιχεῖα, κακὸν μὲν τὴν ὕλην λέγων, ἀγαθὸν δὲ τὸ εἶδος, ἔσται ὁ θεὸς ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συγκείμενος ἀναλόγου, τοῦτ' ἔστιν ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Εἰ δὲ ταῦτα ἀσεβῆ καὶ ἄθεα καὶ τῆς Οὐαλεντίνου δυςσεβείας ληρήματα, οὐκ ἄρα ὁ θεὸς εἶδος γένος ἔχων τὴν οὐσίαν.

Ὅτι τὸν θεὸν ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγων, πότερον ὡς εἶδος εἰδι-
φ 17α κώτατον ἢ ὑπάλληλον ἀνάγεσθαι || τοῦτον φής; Εἰ μὲν γὰρ ὡς εἰδικώτατον, πολλὰ καὶ ἄλλα γένη κατὰ ἀνάλυσιν διαιρούμενος ἕξει, ἕως ἂν εἰς τὸ ἀνώτατον φθάσῃς γένος, καὶ οὕτως μὴ μόνον τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀρχὰς καὶ αἰτίας ὁ ἄναρχος καὶ ἀναί-

2. οὐχ' ἧττον εἰσὶν 13. γνώσεως ἐστίν 17. Ἐν τῇ φ῀ᾳ ι 18. οὐσιώδεις ἐν τέλει τοῦ στίχου προστεθέντος ἀμέσως κατόπιν) :δὲ 25. Ἐν τῇ φ῀ᾳ ια

τιος θεὸς ἕξει καὶ μερικώτατος ἔσται καὶ ἄτομος ὁ πανταχοῦ παρρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν. Εἰ δ' ὡς ὑπάλληλον φήσεις, πότερον ὡς προσεχὲς τοῦτο ἢ πόρρω τῆς οὐσίας; Εἰ μὲν γὰρ ὡς προσεχές, μίαν μὲν ἴσως ἕξει τὴν ἀρχήν, ὑφ' ἣν περιληφθήσεται, θεῶν, κἀκεῖνα αὖθις ἑτέρων καὶ ταῦτα πάλιν πάντως ἄλλων καὶ οὕτω κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὑμῶν ἐπ' ἄπειρον ἡ τῶν θεῶν πρόοδος ἔσται, ὑφειμένων τε καὶ ὑπερκειμένων, ἕως ἂν εἰς τὸ εἰδικώτατον καταντήσῃ. Εἰ δ' ὡς πόρρω, καὶ οὕτως ὑπὸ πολλῶν μὲν ἀρχθήσεται καὶ περισχεθήσεται γενῶν, ὅμως δ' οὖν καὶ αὐτὸς ἄρξει καὶ περιέξει ἄλλων εἰδῶν. Καὶ τίνα ταῦτα καὶ ποῖα, εἰ ἔστι σοι λόγος συνέσεως, ἀποκρίθητι. Σοῦ γὰρ τοῦ ἐμβροντήτου ταῦτα λέγειν, ὡς ἄν, ταῦτα εἰδότες, ὡς θεοὺς καὶ ταῦτα λατρεύσωμεν, καὶ οὕτω μηδὲν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολλῶν θεῶν λατρείαν διαφέρωμεν. Ἀλλὰ ποῦ τοίνυν θήσομεν τὸ *Οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶ,* λέγει Κύριος, *καὶ ποῖος τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;* καὶ τὸ *Ἐγὼ θεὸς πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα καὶ πρὸ ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος,* καὶ τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ ἐπιστολῇ *Οἴδαμεν ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος εἰ μὴ εἷς* καὶ *Εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐν γῇ, ὥςπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοί, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ἐξ οὗ τὰ πάντα,* καὶ τὰ ἑξῆς; Ὥςτε μετὰ τῆς ἀφορήτου βλασφημίας καὶ τὸ μάταιον καὶ σαθρὸν καὶ εὐέλεγκτον ὁ λόγος ὑμῶν ἔχει. Οὐκ ἄρα τοίνυν ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ὡς εἶδος ἀνάγεται.

Ὅτι εἰ ὁ θεὸς ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀναχθήσεται, καὶ ἰδιαίτατα διαφορὰς ἕξει πάντως, ὡς καὶ ἀνωτέρω λέλεκται, καθ' ἃς εἰδοποιηθήσεταί τε καὶ τῶν ὁμογενῶν εἰδῶν αὐτῷ διακριθήσεται. Ἀλλ' αἱ μὲν διαφοραὶ φύσει τῶν εἰδῶν πρότεραι καὶ οὐσίαι· αὗται γάρ εἰσιν || αἱ τὸν ἑκάστου τῶν εἰδῶν λόγον συμπληροῦσαι καὶ αὐτὸ τοῦθ' φ.17β

2. ὑπ' ἄλληλον 4. ἧς 7. ἰδικώτατον 9. δοῦν 11. ἐμβροτήτου 13. διαφέρομεν 14. θήσωμεν 18. οἶδαμεν 19. εἶπέρ εἰσϊ 22. εὐέλεκτον 24 Ἐν τῇ φᾳ ιβ 25. ἀνωτέρῳ 28 αἱ τῶν αὐτο

ὅπερ ἐστὶ συνιστῶσαι. Οὐκοῦν οὐ μόνον συγκείσεται μὲν ὁ θεὸς ἐκ πολλῶν οὐσιῶν καὶ σύνθετός τις ὁ ὑπεραπλούστατος ἔσται θεὸς, ἀλλὰ καὶ ὕστερος εὑρεθήσεται μὴ μόνον τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφορῶν, καὶ προσέτι γε μὴ μόνον ἐν τῷ τί ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορηθήσεται. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ψεῦδος καὶ βλασφημία ἀφόρητος, καὶ ὕβρις σαφὴς καὶ ἀδοξία τῷ ὑπεραπλουστάτῳ καὶ ἀγεννήτῳ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τιμὴν ὄντι θεῷ καὶ ἃ μηδ' ἂν Μουντανὸς ἐκεῖνος ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὁ καὶ θεὸν σύνθετον ἐκ τῶν κδ̄ στοιχείων ἀναπλασάμενος. Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς εἶδος.

Ἀρκεῖ μὲν οὖν καὶ ταῦτα ὡς ἀπὸ πολλῶν εἰπεῖν ὀλίγα. Τὰ γὰρ λοιπὰ καὶ πλείω ἐν ἑτέρῳ σοι τεταμίευται βιβλίῳ. Σὺ δὲ, εἰ μὲν, σωφρονήσας τοῖς παροῦσι, μετρίως ἁψαμένοις τῶν τε κατὰ σοῦ καὶ τῶν περὶ θεοῦ, μετριώτερος γένῃ, τό τε σαυτὸν γινώσκειν καὶ τὸ περὶ θεοῦ φρονεῖν εὖ ἂν ἔχοι, καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τούτου χάριν ὁμολογήσομεν τῷ κρείττονι καί σε τοῖς ὑστέροις εὐφρανοῦμεν, εἰ καί που τοῖς πρότερον λελυπήκαμεν, δευτέρων, ὅ φασιν, ἀμεινόνων. Εἰ δ' ὁ Αἰθίοψ Αἰθίοψ ἔτι μενεῖ καὶ ὁ καρκίνος ὀρθὰ βαδίζειν οὐδέποτε εἴσεται, καὶ τὰ τέως ἀφανῆ κατάδηλα καὶ οἷον εἰπεῖν ἐπὶ δωμάτων προὖπτα τοῖς τε νῦν περιοῦσι τοῖς τ' ἐσομένοις τῶν Κρητῶν ἀνακαλύψομεν καὶ οἷον στηλογραφίαν τινὰ τῆς σῆς τερατολογίας καὶ βλασφημίας καὶ ἀμαθίας καὶ βαρβαρότητος αὐτοῖς τοῦ λοιποῦ καταλείψομεν, ὡς ἂν ἐντεῦθεν εἰδέναι ἔχοιεν μὴ μόνον ἄρα τὸν Μινώταυρον, ἀλλ' ἤδη πρὸς τούτῳ καὶ ἕτερον αὐτοῖς ἡ πατρὶς ἀνέφηνε τέρας, Γεώργιόν τινα ἀναλφαβητοθεολόγον. + Δῴη σοι Κύριος ὁ θεὸς ἐπιστροφὴν ἀπὸ τῆς ματαίας σου ταύτης καὶ πεπλανημένης οἰήσεως πρὸς τὸ καὶ μετρίως σαυτὸν γνῶναι : +

---

5. οποῖον εἶ 8. μὴδ' 10. Ἐν τῇ ᾤᾳ ἐπίλογος 12. σοφρονήσας 17. καρκῖνος 18. ἴσεται 19. ἐπιδωμάτων 24. ἀνέφηνε ἀναλφαβητοθεόλογον

ΤΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ
ΜΕΓΑΛΩ ΔΟΥΚΙ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ Ο ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συνοπτικώτατον περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ὅρου τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ γεγενημένου.

Πᾶσι μὲν ἄλλοις ἐγώ σε τῶν εὐδαιμόνων νενόμικα, λαμπρό-

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Παρισιακῷ 1191, φ. 49^{β} - 53^{α}, αἰῶνος ιε′ (N), Παρισιακῷ 949, φ. 110^{α} - 118^{α}, αἰῶνος ις′ (Π), Μαδριτείῳ 115 (4636), φ. 120^{α} - 126^{β}. αἰῶνος ιε′ (M), Ἀμβροσιακῷ M 41 sup., φ 36^{α} - 46^{α}, αἰῶνος ιε′ (A) καὶ Ἀμβροσιακῷ Q 84 sup., φ. 13^{α} - 21^{β}, αἰῶνος... (B). Ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἐκ κώδικος ἡμῖν ἀγνώστου ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου (Graeciae orthodoxae Tomus primus. Ἐν Ῥώμῃ. 1652 σ. 400 - 418). Τῆς ἐκδόσεως δὲ ταύτης, ἧς αἱ διάφοροι γραφαὶ δηλοῦνται ἐνταῦθα διὰ τοῦ στοιχείου Γ, ἁπλοῦν ἀπότυπον εἶνε ἡ ἔκδοσις παρὰ τῷ Migne ἐν Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμῳ ΡΝΗ′ σ. 991-1008 πλὴν ἐν ἐλαχίστοις, οἷον ὥςπερ ἀντὶ ὥςπέρ, κἀκεῖνο ἀντὶ κἀκεῖνο, οἷός τε ἀντὶ οἷος τε, ὅ τι ἀντὶ ὅτι κτλ. Σπανιώτατα δ' ὑπάρχουσί τινες καιριώτεραι διαφοραὶ δηλωθεῖσαι ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσιν ἐνταῦθα διὰ τῆς λέξεως *Migne*. Περιττὸν δ' ἐθεώρησα νὰ σημειώσω ἰδίᾳ τὰς οὐκ ὀλίγας ἐν τῇ ἐμῇ ἐκδόσει ταύτῃ διαφορὰς περὶ τὴν στίξιν ἀπὸ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἀλλατίου καὶ τοῦ Migne.

Ξ = ἅπαντες οἱ κώδικες.

Ἐπιγραφὴ Τῷ (ᾧ A) λαμπροτάτῳ - συνοπτικώτατον (συνοπτικότατον B) - ἐκπορεύσεως (εὐπορεύσεως διαγραφέντος τοῦ εὐ ἀνθ' οὗ ἐκ ἐν τῇ ὤᾳ B) - γεγενημένου (γενομένου Γ) ΠΜΒΓ: Τῷ λαμπροτάτῳ καὶ περιφανεστάτῳ μεγάλῳ δουκὶ ἰωάννης διδάσκαλος ὁ ἀργυρόπουλος N: Τῷ λαμπροτάτω καὶ περιφανεστάτῳ ἀνδρὶ, κυρίῳ λουκᾷ διερμηνευτῇ τῷ μεγάλῳ δουκὶ ἰωάννης ὁ ἀργυρόπουλος M

1. Πᾶσι ΝΠΒΓ: ᾶσι A: Ἅπασι M   ἐγώ σε ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου ΝΠΜΒ: ἄνωθεν A   σε ΝΠΑΜΓ: σε ἐν δὲ τῇ ὤᾳ σοι B

τατε καὶ περιφανέστατε μέγα δοὺξ, ὧν ἕκαστον ἀμήχανον ἐξειπεῖν, οὐ μόνον κατὰ τὸν ἐνεστηκότα χρόνον, ὃς ἡμῖν ἄγαν βραχύτατος ξυγκεχώρηται, ἀλλ᾿ οὐδ᾿ ὅτε καιρὸς τῶν σῶν ἐγκωμίων, ὅθ᾿ ὑπόθεσιν λαμπροτάτην, οἶμαι, τὰ σὰ ποιησόμεθα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῇ ἣν ἔχεις περὶ τοὺς λόγους σπουδὴν, οὓς τῶν ἐν ἡμῖν ἁπάντων νομίζων τὸ τιμιώτατον νῦν μὲν ἱστορίαις χαίρεις καὶ ἅπερ ἐν ξυγγραφαῖς περιέχεται, νῦν δὲ φιλοσοφεῖς ἀκριβῶς, ὥςπερ τις ἐν Ἀκαδημίᾳ τραφεὶς ἢ πλοκὰς εἰδὼς λόγων, οὓς αὐτὸς ἔπλεξεν ὁ Περίπατος, μάλιστα δ᾿ ὅτι, μόνος σχεδὸν τὰ δημόσια πλάττων καὶ τοῦθ᾿ ὑπάρχων ἐν Πόλει, ὅπερ ἐν σώματι δήπου ψυχὴ καὶ ὅπερ νοῦς ἐν παντὶ, οὐδὲ τῶν θεολογικῶν ἄμοιρος ἐγένου δογμάτων, ἀλλ᾿ οὕτω τοι καλῶς καὶ τούτων τὸ πλεῖστον ἐξήσκησας, ὥςτε μηδένα ῥαδίως πιστεύειν, ὅτι σοι καὶ περὶ ἄλλων γέγονε λόγος. Σημεῖον δὲ, ὅτι πᾶς ὁςτιςοῦν θεολογίαν εὖ ἠσκηκὼς, πεῖραν διδοὺς καὶ λαμβάνων, ἄπεισι μᾶλλον θαυμάζων ἢ θαυμαζόμενος.

3. ξυγκεχώρηται ΠΜΑΓ: ξυγκεχωρῆται Ν: συγκεχώρηται Β οὐδ᾿ ΝΠΜΑΓ: εἰδ᾿ ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ οὐ Β 4. ὅθ ΠΜΑΒΓ: ὁθ᾿ Ν τὰ σὰ ΠΜΑΒΓ: τασὰ Ν ποιησόμεθα ΠΜΑΒΓ: ποιησώμεθα Ν οὐχ᾿ ΠΜΑΒΓ: οὐχ᾿ Ν 5. τῆ ΝΠΑΓ: τὴν ΜΒ περὶ τοὺς λόγους ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΜΑΓ: ἐν τῇ ᾤᾳ Β σπουδὴν Ξ. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γραφῇ σπουδῇ 6 τιμιώτατον ΝΜΑΒΓ: τιμιώτατον Π ἱστορίαις ΝΠΜΑΓ: ἱστορία ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ ἱστορίαις Β χαίρεις ΝΠΜΑΓ: χαίρεις Β 7. ξυγγραφαῖς ΝΜΑΓ: συγγραφαῖς Π: υγγραφαῖς Β φιλοσοφεῖς ἀκριβῶς ΝΠΜΑΓ: ἀκριβῶς φιλοσοφεῖς Β ὥςπερ Μ: ὥςπέρ ΝΠΑΒΓ 11. ἐγένου ΝΠΜΑΒ: ἐγίνου Γ 12 καὶ ΝΜΑΒΓ: και Π τούτων ΝΠΑΒΓ: τούτων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τοῦτον Μ 13. καὶ ΝΠΑΒΓ: λείπει Μ 14. ὅτι πᾶς ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΜΑΓ: ἐν τῇ ᾤᾳ Β 15 ἄπεισι ΝΓ: ἄπισι Π: ἄπασι ΜΑΒ μᾶλλον ΝΜΑΒΓ: μᾶμον Π θαυμάζων ἢ θαυμαζόμενος ΝΜΒΓ: θαυμαζόμενος ἢ θαυμάζων Α: θαυμαζόμενος ἢ θαυμάζων Π

Οὕτω περίεστί σοι μελέτης, καὶ ταῦτα τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος ἐχόμενος καὶ ἃ σώζειν ἐθέλει τὴν ἡμετέραν, ἄλλοτε ἄλλαις τύχαις οὐκ ἔξω πραγμάτων οὖσαν, ἀλλ' αἰεὶ θνήσκουσαν τῷ δέει τοὺς αὐτῇ πολεμίους. Χάριεν δέ σου κἀκεῖνο, ὅτι, μόνος αὐτὸς οἷός τε ὢν τοῖς δόγμασιν ἐφιστάνειν, οὐδὲ τὴν σὴν ἡμῖν ἀπαξιοῖς θεωρίαν, ἀλλὰ λέγεις μὲν αὐτὸς ἅ σοι περὶ ἐνίων δοκεῖ, ἀκούεις δὲ καὶ ἡμῶν ὅ τι φρονοῦμεν περὶ αὐτῶν, ὡς οὐχ οἷόν τε ὂν τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ἐρρῶσθαι, ἂν μὴ καὶ τοῖς εἰδόσι ταὐτὰ δοκῇ. Αὐτὸς μὲν μηδέποτε παύσαιο τοιούτοις συζῶν ἀγαθοῖς ἅ τε οἰκεῖά φασιν ἀνθρώπῳ καὶ οἷς ἐθέλει τὸ μακάριον περιγίγνεσθαι. Ἡμεῖς δέ, διττὰς εἰδότες σοι διὰ ταῦτα τὰς χάριτας ὧν τε ἡμᾶς ἀξιοῖς καὶ ὧν ἐντεῦθεν κοινῇ χρηστῶν ἀπολαύομεν, περιεργότερον μὲν

1. περίεστί ΝΑΒΓ: περίέστι ΜΠ σοι ΝΜΑΒΓ: σοὶ Π ταῦτα ΝΠΜΑΓ: πάντα Β 2. σώζειν ΝΠΜΑΓ: σώζειν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σώσειν Β ἐθέλει ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΑΒΓ: ἐν τῇ ᾤᾳ πρόσθετον διὰ σημείου ∧ Μ τὴν ἡμετέραν ΝΠΑΒΓ: τῶν ἡμετέρων Μ ἄλλοτε ΝΜΑΒ: ἄλλοτε Γ: ἄλλοται Π 4. κἀκεῖνο ΝΠΜΑΒ: κα̨κεῖνο Γ 5. οἷός Π: οἷος ΝΜΑΒΓ σὴν ΜΑΒΓ: σὺν ΝΠ 7. ὅ τι Ξ: ὅτι Γ οἷόν ΝΓ: οἷον ΠΜΑΒΓ ὂν ΝΜΑΒΓ: λείπει Π 8. ταὐτὰ ἔγραψα: ταῦτα ΞΓ 9. μηδέποτε ΝΠΑΒΓ: μηδέποτε ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μὴδέποτε Μ παύσαιο ΠΜΑΒΓ: σαιο Ν τε ΠΑΒΓ: τὲ ΝΜ 9-10. οἰκεῖά φασιν ἔγραψα: οἰκεῖα φασὶν ΠΜΑΒΓ: οἰκεῖοι φασὶν Ν 10. περιγίγνεσθαι ΠΝΜΑ: περιγίνεσθαι ΒΓ ἡμεῖς ΝΜΑΒΓ: ἡμεὶς Π 11. δὲ ΠΜΑΒΓ: δὲν Ν διὰ ταῦτα ΝΠΑΓ: διαταῦτα Μ: διὰ ταῦτας Β ὧν ΝΜΑΒΓ: ὡς Π τε ΝΠΑΒΓ: τὲ Μ 12. κοινῇ ΝΠΜΑΓ: κοινῇ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κοινὴ Β χρηστῶν ΝΠΜΑΓ: χρηστῶν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος χρητῶν Β ἀπολαύομεν ΝΜΒΓ: ἀπολαύομεν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπολαύωμεν Α: ἀπάνομεν Π περιεργότερον ΝΠΜΑΓ: περιεργότερον ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος περιεργώρον Β

ἐν ἄλλοις, σοῦ ξυνεφαπτομένου, θεολογήσομεν πολλῶν τε ἄλλων πέρι καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ λόγος ἡμῖν ἐγένετο πρότριτα. Νῦν δὲ ὀλίγ' ἄττα σὴν χάριν περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος προόδου φιλοσοφήσομεν. Ἐκέλευσας γάρ, καὶ οὐκ ἦν ἀπειθεῖν τοιαύτῃ δυνάμει.

Τριῶν οὖν ὄντων ἐν τοῖς θείοις προσώπων κατὰ τὰς θεολογικὰς ὑποτυπώσεις τε καὶ ἀρχάς, πατρός, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ἡνωμένων μὲν τῇ οὐσίᾳ, διακρινομένων δὲ ταῖς ἰδιότησι, χρήμασι παράγει μὲν τὸ ἓν ὁ πατήρ, παράγεται δὲ τὰ δύο, υἱός τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Οὔτε γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν ἔδει ταῦτ' εἶναι, ἵνα μὴ ἑτερότης γένοιτο φύσεως, οὔτ' ἐξ ἀλλήλων παράγεσθαι οἷς αὐτὸ ἑαυτό τι παράγειν ἀμήχανον. Ἓν οὖν διὰ τοῦτο τό γε παρά-

1. σοῦ ΝΠΒΓ: σου ΜΑ θεολογήσομεν ΝΠΜΑΓ: θεολογήσωμεν μετὰ ὀξείας καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ο διαγραφείσης Β τε ΝΠΑΓ: λείπει ΜΒ 2. πέρι ΝΜΑΒ: περὶ ΠΓ περὶ ΝΠΜΑΒ: πέρι Γ πρότριτα ΝΠΜΑΓ: πρότριτα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρώτριτα Β 3. ὀλίγ' ΠΜΑ: ὀλίγα ΒΓ: ὀλίγά Π ἄττα ΝΜΑΒΓ: ἄττε Π σὴν ΝΜΑΒΓ: νὴν Π 4. φιλοσοφήσομεν
ο
ΝΠΜΒΓ: φιλοσοφήσωμεν Α οὐκ ἦν ΝΠΜΑΓ: οὐκοῦν ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ Γρ. οὐκ ἦν Β 7. ὑποτυπώσεις ΝΜΑΒΓ: ὑποτῦπωσεῖς Π τε ΝΠΑΒΓ: τὲ Μ 8. διακρινομένων ΝΜΑΒΓ: διακρὶνομὲνων Π δὲ ΠΜΑΒΓ: δὲν Ν 9. χρήμασι ΜΑΒΓ: χρήματι ΝΠ παράγει ΠΜΑΒΓ: παράγη Ν παράγεται ΝΠΜΑΓ: παράγει Β 10. ταῦτ' εἶναι ΝΜΑΒΓ: ταυτεῖναι Π 11. γένοιτο ΝΠΜΑΓ: γένητο ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος γένητω ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ γένοιτο Β οὔτ' ΝΠΜΑΒ: οὔτε Γ παράγεσθαι ΝΠΑΒΓ: παράγεται Μ 12. αὐτὸ ΝΠΜΑΓ: ἐξ ἑαυτοῦ Β ἑαυτὸ ΝΜΑΒΓ: ἑαυτὸ Π διὰ τοῦτο ΝΠΜΒΓ: διατοῦτο Α τό γε ΝΠΜΑΓ: τότε ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ τό γε Β παράγον ΝΠΜΑΓ: πα-
ο
ράγων Β

γον, τὰ δὲ λοιπὰ παραγόμενα· παράγων δὲ ὁ πατὴρ παρακτικὰς δήπουθεν ἕξει δυνάμεις, διακρινομένας πως καὶ αὐτὰς οἷς δι' αὐτῶν διακρινόμενα παράγεται πρόςωπα, τὴν μὲν ᾗ τὸν υἱὸν, τὴν δ' αὖ πάλιν ᾗ παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀρχὰς οὔσας τε καὶ δυνάμεις καὶ γονιμότητας αἷς μήτε παραγούσας μήτε μὴν παραγομένας αὐτάς· ἑκάτερον γὰρ ὑποστάσεως ἴδιον· οὐ τελειοτήτων οὐδὲ δυνάμεων· ἐν ὑποστάσει γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐνυπόστατα. Καλεῖται δὲ πρὸς τῶν θεολογούντων αὐτῶν ἡ μέν τις γεννητικὴ, ἡ δ' αὖ προβλητικὴ δύναμις· διὸ καὶ τῶν παραγομένων τὸ μὲν γέννημα καὶ υἱὸς, τὸ δὲ πρόβλημα καὶ πνεῦμα προςαγορεύεται. Δεῖ γὰρ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἐν τοῖς τοῦ αὐτοῦ εἴδους ταῖς σφῶν αὐτῶν πως ἀρχαῖς ἐοικέναι καὶ ἐξ ἐκείνων ἔχειν καὶ τοὔνομα.

Ἐπεὶ δὲ τοῖν παραγομένοιν ἑκάτερον ἐκ τῆς οὐσίας λέγεται τοῦ πατρὸς, αὐτὴ δὲ οὔτε γεννᾷ οὔτε γεννᾶται, οὔτε μὴν προβάλ-

1. τὰ δὲ ΠΜΑΒ: ταδὲ Γ: τὰ δὲν Ν παραγόμενα ΝΜΑΓ: παράγόμενα Π: παραγόμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος παραγομένα Β. Τελευτῶντος δ' ἐν ταύτῃ τῇ λέξει τοῦ στίχου ἐν τῷ Β, ἕπεται ἐν συνεχείᾳ Γρ. ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἐν τῇ ᾤᾳ παράγων διαγεγραμμένον 2. πως ΝΠΜΑΓ: πῶς Β 3. ἣ ΝΠΑΒ: ἣ ΜΓ: ᾗ Γ: ἣ ΝΠΑΒ: ἣ Μ 4. οὔσας ΝΠΜΑΓ: οὖσας Β τε ΠΜΑΒΓ: τὲ Ν 5. γονιμότητας ΝΜΑΒΓ: γονημότητας Π αἷς ΝΜΑΒΓ: αἴς Π 6. ἑκάτερον ΝΜΑΒΓ: ἐκάτερον Π ἴδιον ΝΜΑΒΓ: ἵδιον Π τελειοτήτων ΝΜΑΒΓ: ταιλεῖοτήτων Π 7. ὑποστάσει ΝΜΑΒΓ: ὑπὸστάσει Π ἐνυπόστατα ΠΜΑΒΓ: ἐνὐπό·στατα Ν 9. ἡ δ' αὖ ΜΑΓ: ἡ δ' ἣν Β: ἣ δ' ἣν ΝΠ διὸ ΝΜΑΒΓ: δυὸ Π 11. αὐτοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΜΑΓ: ἐν τῇ ᾤᾳ Β 12. αὐτῶν ΝΜΑΒΓ: αυτῶν Π πως ΠΜΑΒΓ: πῶς Ν ἐοικέναι ΝΠΜΑΓ: ἑοικέναι Β ἔχειν ΝΠΜΑΓ: ἔχει Β καὶ ΝΠΑΒΓ: λείπει Π 13. παραγομένοιν ΠΜΑΒΓ: παραμένοιν μένοντος ἐν τῷ μεταξὺ κενοῦ δύο γραμμάτων Ν 14. οὔτε γεννᾶται οὔτε ΝΜΑΒΓ: οὔται γεννᾶται οὔτε Π μὴν ΝΠΜΑΓ: μὴν μετὰ διόρθωσιν Β

λει οὔτε προβάλλεται, καθάπερ οἱ θεολογοῦντές φασιν, ἀνάγκη τὴν οὐσίαν ἀρχὴν ἑκατέρων εἶναι τοιαύτην ᾗ παράγει πατὴρ ἑκάτερον, υἱόν τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον· ἄλλως τε καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα τά τε παραγόμενα τῷ παράγοντι καὶ ἀλλήλοις τὰ παραγόμενα οὐκ ἂν ἄλλως εἶεν ἢ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ὡς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, ἣ οὔτε παράγει οὔτε παράγεται οὔτ' ἐν τῷ ἐξ οὗ οὔτ' ἐν τῷ πρὸς ὃν ὅρῳ, ἐν τῷ πατρὶ δῆλα δὴ οὖσα καὶ ἐν τῷ υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι καὶ ὡς ἀρχὴ καὶ ὡς εἶδος τό γε διδόμενον. Ἀλλὰ μήν, τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τῆς αὐτῆς οὔσης, ὅτε παράγει τὰ πρόσωπα, καὶ τῆς οὐσίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αὖ πάλιν οὔσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, τὰ παραγόμενα τὰ αὐτὰ ἂν ἦν πάντῃ πάντως, μᾶλλον δὲ ἓν ἂν ἦν τῷ ὄντι τὸ παραγόμενον πρόσωπον, εἰ μὴ τῇ οὐσίᾳ καὶ ἄλλ' ἄττα ξυνῆν, δι' ὧν διάφοροί πως γένοιντ' ἂν αἱ δυνάμεις, αἷς υἱὸς καὶ Πνεῦμα παράγεται· τὰ δὲ ἄρα νοῦς ἂν εἶεν καὶ βούλησις, ὁ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ ἀρχὴ καὶ δύναμις ὢν δι' ἐνεργείας τῆς γεννήσεως παρακτικὴ τοῦ υἱοῦ, διὸ καὶ Λόγος ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ὑπὸ τῆς θεολόγου βροντῆς ὠνόμασται· νοῦ γὰρ γέννημα λόγος· ἡ δ' αὖ συνάμα τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ, ἡ βού-

1. οὔτε ΝΜΑΒΓ: οὗτε Π θεολογοῦντές ΜΑ: θεολογοῦντες ΝΠΒΓ φασιν ΜΑ: φασὶν ΝΠΓ: φησὶν Β 6. ἣ ΝΠΜΑΓ: ἣ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἢ Β οὔτ' ἐν ΝΜΑΒΓ: οὔτεν Π δῆλα δὴ ΜΑ (;) δηλαδὴ ΝΠΒΓ υἱῷ καὶ τῷ ΝΜΑΒΓ: λείπουσι Π 9. ὅτε ΝΠΜΑΓ: ὅτε ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οὔτε Β 10. αὖ ΝΠΑΒΓ: οὔσης (διαγεγραμμένον) αὖ Μ 11. δυνάμεως ΝΜΑΒΓ: δύνάμεως Π 12. ἓν ΝΜΑΒΓ: ἒν Π τῷ ὄντι ΑΒΓ: τωόντι Μ: τωόντι ΝΠ τὸ ΝΠΜΑΓ: λείπει Β 13. εἰ μὴ ΝΠΜΑΒ: εἰμὴ Γ ἀλλ' ἄττα ΜΒΓ: ἄλλάττα Α: ἄλλαττα ΝΠ ξυνῆν ΝΠΜΑΓ: ξυνεῖν Β δι' ΠΜΑΒΓ: δι Ν διάφοροι ΠΜΑΒΓ: διαφοροι Π 14. γένοιντ' ΝΜΑΓ: γένοιντ Π: γένοιτ' Β 16. ὢν ΝΜΑΒΓ: ὢς Π 17. ὠνόμασται ΝΠΜΑΓ: ὠνόμασθαι Β 18. γέννημα ΝΜΑΒΓ: γένημα Π ἡ ΝΠΑΓ: ἣ ΜΒ δ' ΝΜΑΒΓ: δ Π συνάμα ΠΜΑΓ: συνάμ Ν: σὺν ἅμα Β τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ ΝΠΑΒΓ: τῆλούσία (αὐτῆ suprascr.) Μ

λησις, ἀρχὴ καὶ δύναμις οὖσα δι᾽ ἐνεργείας τῆς προβολῆς ἢ πνεύσεως παρακτικὴ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως οὐχ ὡς ἀρχὴ αὐτεξούσιος, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαία καὶ φυσική τις δύναμις καὶ ἀρχή. Διὸ πρὸς τῶν θεολογούντων ἀγάπη τὸ θεῖον κέκληται Πνεῦμα· τῆς γὰρ ἀγάπης ἡ δύναμις βούλησις.

Ξυνάδει δὲ τὰ λεγόμενα ταῖς τῶν θεολογούντων φωναῖς, οὐχ ἧττον δὲ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἐν τῷ Περὶ τριάδος βιβλίῳ, ἐν οἷς καὶ μνήμην μὲν τὴν γεννητικήν, βούλησιν δὲ τὴν πνευστικὴν ἐκάλεσε δύναμιν.

Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ πατὴρ πηγαία θεότης καὶ μόνος αἴτιος καὶ πηγὴ μόνη τῆς ὑπερουσίου θεότητος καὶ μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεὺς ὅσα τε ἄλλα πρὸς τῶν θεολογούντων ὠνόμασται, οὐ μόνον τῷ παρὰ μηδενὸς ἔχειν τὰς εἰρημένας δυνάμεις καὶ γονιμότητας, ἀλλὰ καὶ τῷ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς θείοις εἶναι τὸν μόνον παράγοντα. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ παράγων ταῖς εἰρημέναις δυνάμεσιν ὡς πηγὴ καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ὁμοίων. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι αἱ εἰρημέναι

2. οὐχ ὡς ΝΜΑΒΓ: οὐχῶς Π 3. ὡς ΝΜΑΒΓ: ὃς Π ἀναγκαία ΠΑΒ: ἀναγκαία ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀναγκαῖα ΝΜ: ἀναγκαῖα Γ φυσική τις ΝΠΜΑΓ: φυσικὴ τίς Β 6. ξυνάδει ΝΠΜΑΓ: συνάδει Β τὰ λεγόμενα ΝΜΑΒΓ: τάλλεγόμενα Π οὐχ ΠΜΑΒΓ: οὐχ᾽ Ν 7. εἰρημένεις ΝΠΜΑΓ: ἠρημένοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εἰρημένοις Β 8. μνήμην ΝΠΜΑΓ: μνή^{μ} Β 10. ὁ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου ΝΠΜΓ: ὁ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου μετὰ διόρθωσιν Β: ὁ ἄνωθεν Α πηγαία ΜΒ: πηγαῖα ΝΠΑΓ 11. μόνος ἔγραψα: μόνον ΞΓ μόνη ΝΠΜΑΓ: μόνης Β 12. γεννήτωρ ΜΒΓ: γενήτωρ ΠΑ: γέννητωρ Ν τε ΝΠΜΑΒ: τ᾽ Γ ἄλλα ΝΜΑΒΓ: ἅλλα Π τῶν ΝΜΑΒΓ: των Π 13. τῷ ΝΠΜΑΓ: τὸ Β παρὰ μηδενὸς ΠΜΒΓ: παρὰ μηδενὸς (τὸ πρῶτον μὴδενὸς) Ν: παραμηδενὸς Α: 14. τῷ ΝΠΜΑΓ: τ^{ὁ}ῷ Β αὐτὸν ΝΠΜΑΒ: αὐτῷ Γ 16. ταῖς ΝΜΑΒΓ: ταὶς Π 17. ὅ τι ΝΠΜΑΒ: ὅτι Γ τις ΝΜΒΓ: τίς Π: τὶς Α

δύο δυνάμεις ἡ θεία οὐσία πάντως ἐστὶ καὶ τὰ ἀποδιδόμενα τῷ θεῷ, νοῦς τε καὶ βούλησις. Νοῦς δὲ ἄρα καὶ βούλησις τελειότητες. Δυοῖν δὲ ὄντοιν τοῖν παραγομένοιν προςώποιν, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ὁ μὲν πρόεισιν ἐκ τοῦ πατρὸς ᾗ πατὴρ, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεται τῇ υἱότητι· υἱὸς γὰρ πατρὸς ὥςπερ καὶ πατὴρ ὁ πατὴρ υἱοῦ λέγεται· τὸ δ' αὖ πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται οὐχ ᾗ πατὴρ, ἀλλ' ᾗ προβολεὺς δήπου καὶ προβάλλων καὶ πνέων καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ὄντα τυγχάνει δυνάμεως, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ θεῖον ἀναφέρεται Πνεῦμα τῇ προβολῇ· προβολέως γὰρ πρόβλημα λέγεται, καθάπερ καὶ προβολεὺς αὖ προβλήματος προβολεύς. Ὥςπερ οὖν τοῦ προβολέως ὁ πατὴρ προεπινοεῖται κατὰ μὲν τὸ ἀΐδιον οὔ· ἅμα γὰρ κατ' ἐκεῖνο πατήρ τε καὶ προβολεὺς, συναϊδίως τοιοῦτος ὤν· κατὰ δὲ τὸ δύνασθαι καὶ προάγειν· πρότερον γὰρ τὸν υἱὸν παράγει τοῦ Πνεύματος, ἤδη νοούμενος ὑφεστηκέναι τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἰδιότητι, τῇ πατρότητι· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς αὖ πάλιν προεπινοεῖται τοῦ Πνεύματος, οὐχ ὅτι οὐχ ἅμα

1. θεία ΠΜΑΒΓ: θεῖα Ν   ἐστὶ ΝΠΜΑΓ: ἐστι Β   2. δὲ ΝΠΑΒΓ: τε Μ   3. τοῖν ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου ΝΜΑΒΓ: ἄνωθεν Π   παραγομένοιν ΝΠΜΑΓ: παραγομέν$\overset{\text{ο}}{\text{η}}$νιν διορθωθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸ πρῶτον ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κειμένου γραφέντος η εἰς ο· ἤτοι ἔγραψε μὲν πρῶτον παραγομένην, εἶτα δὲ διέγραψε διὰ τῆς κάτω γραμμῆς τὸ ην καὶ διόρθωσεν εἰς οιν προςθεὶς μὲν τὸ ο ἄνωθεν, διορθώσας δὲ τὸ η εἰς ο καὶ προςθεὶς ἐν τέλει τὸ ιν Β   προσώποιν ΝΠΒΓ: λείπει ΜΑ   4. ἐκ τοῦ ΠΑΒ: αὐτοῦ ΝΜΓ   ᾗ ΝΜΑΒΓ: ἢ Π   πατὴρ ΝΠΜΑΓ: ὁ πατὴρ Β   6. ὁ ΝΠΜΑΓ: λείπει Β
7. οὐχ ΝΠΜΒΓ: οὐχ' Α   (καὶ 9). προβολεὺς ΠΜΑΒΓ: προβολὲς Ν   9 (καὶ 11). προβολέως ΝΠΜΑΓ: βολέως προτασσομένου προ συνεσφιγμένου Β   10. πρόβλημα ΝΑΒΓ: πρόβλημα Π: πρόβλημα σοι Μ   προβλήματος ΠΜΑΒΓ: προβολήματος Μ   11. προεπινοεῖται ΝΠΜΑΓ: ‸ἐπινοεῖται ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ προ Β   12. ἀΐδιον ΝΜΑΒΓ: ἀΐδιον Π   οὔ ΝΠΜΑΒ: οὐ Γ   13. Ἐν τῇ ᾤᾳ + Ὅρα κἀνταῦθα φλυαρίαν πολλοῦ γέλωτος ἀξίαν Ν

ἀλλήλοις συναϊδίως ἐστίν· οὕτω γὰρ τὰ τρία πρόσωπα ἅμα πάντῃ ξυναΐδια καὶ οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλου γε πρότερον· ἀλλ᾽ ὅτι τὸ γεννᾶσθαι πρότερον ἐκ τῆς τοῦ χρήματος φύσεως τοῦ προβάλλεσθαι καὶ τὸ γεννᾶν τοῦ προβάλλειν οἷς προεπινοεῖται πατὴρ τοῦ προβάλλοντος. Καὶ αὕτη πάντως ἐστὶν ἡ τῶν θείων ὑποστάσεων τάξις, ἐκ τῆς πηγαίας ἀρχῆς καὶ αὐτὴ ἀνίσχουσα, τοῦ πατρὸς, καθ᾽ ἣν ὁ πατὴρ μὲν τοῖν δυοῖν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θείου πνεύματος πρότερος, καὶ ταῦτα κατὰ τὸ αὐτὸ τῆς ἀϊδιότητος, ἅμα πατρός τε ὄντος, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος.

Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο τοῖς εἰρημένοις προςθεῖναι δίκαιον, θεολογικώτατον ὂν, ὅτι ὁ πατὴρ ἑκάτερον τῶν θείων παράγει προςώπων ἴσον ἑαυτῷ πάντῃ πάντως καὶ ὅμοιον ταῖς αὐταῖς τῷ ἀριθμῷ τελειότησι. Πάντα γὰρ ὅσα πρόςεστι τῷ πατρὶ ἄνευ πατρότητος καὶ ὅσα περ ἐφαρμόττει τῇ θείᾳ πατρότητι καὶ ἄνευ πατρότητος ἅμα καὶ πνεύσεως καὶ ὅσα περ αὐταῖς κοινῶς ἐφαρμόττει κοινὰ καὶ τοῖς ἐκ πατρὸς εἶναι ὁ θεολογικὸς παραδίδωσι λόγος. Αὐτὰ μὲν γὰρ, ἤτοι πατρότης καὶ πατρότης ἅμα καὶ πνεῦσις καὶ ὅσα

1. συναϊδίως ΝΠΑΒΓ: συναιδίως Μ 2 ξυναΐδια ΠΜΑΓ: συναΐδια ΝΒ ἀλλ᾽ Ξ: καὶ Γ 4 γεννᾶν ΝΜΑΒΓ: γεννὰν Α προεπινοεῖται ΝΠΜΑΓ: προεπινοεῖται ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρὸεπινοεῖται Β 7. πατὴρ μὲν ΝΠΑΒΓ: μὲν πατὴρ Μ 8. αὐτὸ ΝΠΒΓ: ἀεὶ ΜΑ πατρός τε ΠΜΑΒΓ: πατρὸς τὲ Ν 9 ὄντος ΝΜΑΒΓ: όντος Π 10. ἀλλὰ μὴν ΠΜΑΒΓ: ἀλλαμὴν Ν εἰρημένοις ΝΜΒΓ: προειρημένοις ΠΑ προςθεῖναι ΝΠΑΒΓ: προσθεῖναι ἐκ τοῦ το πρῶτον γραφέντος προσθῆναι Μ δίκαιον ΝΜΑΒΓ: δίκεον Π θεολογικώτατον ΝΠΜΑΓ: θεολογικότατον Β 11. ὅτι ΝΠΜΑΓ: καὶ ὅτι Β ὁ ΝΠΜΑΓ: λείπει Β ἑκάτερον ΝΜΑΒΓ: ἑκάτερον Π θείων ΝΜΑΒΓ: θεῖων Π 12. ἴσον ΝΠΜΑ: ἶσον Β πάντῃ ΝΜΑΒΓ: πᾰντη Π πάντως ΠΜΑΒΓ: πάντ Π 14. ἐφαρμόττει ΝΜΑΒΓ: ἐφαρμόζει Π καὶ ἄνευ (ἄνευ Π) - πνεύσεως ΝΠΜΑΓ: λείπουσι Β 15. περ ΝΠΑΜΓ: πὲρ Β 17. καὶ πατρότης ΝΠΜΑΓ: καὶ υἱότης ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ καὶ πατρότης Β

παρέπεται τῇ πατρότητι καὶ αὖ πάλιν πατρότητί τε καὶ πνεύσει, σχέσεις εἰσὶ μόνον, οὐ τελειότητες, ὥςπερ καὶ ἡ υἱότης καὶ ἡ ἐν τῷ Πνεύματι πνεῦσις· διὸ καὶ ἰδιότητες ταῦτα, ἑνὶ μόνῳ τῶν προςώπων ἑκάστου προςόντος ἥκιστα κινουμένου καὶ μεταπίπτοντος. Τὰ δὲ παρὰ ταῦτα πάντα τὰ αὐτὰ τῷ ἀριθμῷ κοινὰ τοῖς τρισὶν, ἵν' εἴη τοῖς αὐτοῖς ἴσος καὶ ὅμοιος θεὸς ὁ υἱὸς θεῷ τῷ πατρὶ καὶ θεὸς τὸ Πνεῦμα θεῷ πατρί τε καὶ τῷ υἱῷ· καὶ διὰ ταῦτα θεὸς εἷς τὰ τρία τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ οὐσίᾳ καὶ ταῖς αὐταῖς τελειότησι, τοῦ τρόπου μόνου πως ἐναλλάττοντος, οἷς ἐν πατρὶ μὲν πηγαίως ταῦτα καὶ ἀνάρχως καὶ ἀναιτίως καὶ μὴ παρ' ἄλλου του διδόμενα, ἐν δὲ τῷ υἱῷ καὶ πνεύματι παρ' ἄλλου τε διδόμενα τοῦ πατρὸς οὐκ ἀνάρχως, οὐ πηγαίως, οὐδ' ἀναιτίως. Μόνη γὰρ πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ καὶ μόνος αὐτὸς αἰτία καὶ αἴτιος, ὅτι καὶ μόνος ἀναίτιός τε καὶ ἄναρχος· οὐδὲ γὰρ ἔκ τινος καὶ αὐτὸς, ἵν' εἴη καὶ αὐτός πως αἰτιατὸν καὶ

1. παρέπεται Μ: περ ἕπεται ΝΠΑΒΓ: τῆ πατρότητι-πάλιν ΠΜΑΒΓ: τῆ Ν πατρότητί ΝΜΑΒΓ: πατρότητι Π πνεύσει ΝΠΜΑΓ: πνεῦσις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πνεύσεως Β 2. οὐ ΝΠΜΑΓ: οὔτε Β ἡ ΝΠΑΒΓ: λείπει Μ ἡ ΝΠΑΒΓ: λείπει Μ 3. πνεῦσις ΝΠΑΒΓ· πνεῦσϊς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πνεύσεως Μ 4. προσώπων ἑκάστου ΝΜΑΓ: προσώντων ἑκάστου ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ Γρ. προσώπων Β: ἑκάστου προσώπων Π προσόντος ΝΜΒΓ: πεσόντος ΠΑ κινουμένου ΝΜΑΒΓ: νουμένου Π 5. παρὰ ταῦτα ΝΠΑΒΓ: μεταταῦτα Μ 6. ἴσος ΝΠΜΑΓ: ἶσος Β 7. τῶ ΝΠΜΑΓ: λείπει Β 8. διὰ ταῦτα ΝΠΒΓ: διαταῦτα ΜΑ μιᾶ Γ: μιᾶ ΝΠΜΑ: μία Β 9. πως ΠΜΑΓ: πῶς ΝΒ 10. ἄλλου Μ: ἄλλού ΝΠΑΒΓ διδόμενα ΝΠΜΑΓ: δεόμενα· ἐν δὲ τῶ υἱῶ καὶ πνεύματι διαγεγραμμένα, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ Γρ. διδόμενα Β 10-11. ἐν δὲ-ἄλλού-διδόμενα ΠΑΒΓ: λείπουσι ΝΜ 11. οὐκ ΝΜΑΒΓ: λείπει Π 12. ἀναιτίως ΠΜΑΒΓ: ἀναιτίως Ν 15. ἵν' ΝΠΑΒΓ: ἵνα ἀρχόμενον τὸ πρῶτον ἀπὸ γράμματος ο εἶτα διορθωθέντος Μ

τὰ αὐτῷ προςόντα παρ' ἄλλου του καὶ μὴ ἀνάρχως μηδὲ πηγαίως. Αὐτὸς γὰρ μόνος υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀρχὴ ἄναρχος καὶ ἀναίτιος, ὡς ἐλέγομεν.

Παράγων τοίνυν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, δίδωσιν αὐτῷ τὴν θείαν οὐσίαν καὶ ὅσαι περ αὐτῆς τελειότητες, ὥςτε καὶ τὴν γεννητικὴν καὶ προβλητικὴν ἅμα δύναμιν. Τῆς γὰρ αὐτῆς οὐσίας τὰ πρόςωπα καὶ τὰς αὐτὰς ἔχει δήπουθεν τελειότητας, ὡς ἐδέδεικτο. Καὶ νοῦς δὲ καὶ βούλησις τελειότητες. Ἄλλως τε τίς οὐκ οἶδε νοῦν τε καὶ βούλησιν τὰ αὐτὰ πάντη πάντως ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι; Ἀλλὰ μὴν ὅθ' ὁ υἱὸς παρήγετο ἐκ πατρὸς ὡς πατρὸς, οὐ νοεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως παράγεσθαι· προεπινοεῖται γὰρ ὁ πατὴρ ᾗ πατὴρ τοῦ προβολέως ᾗ προβολεὺς, ὡς ἐλέγετο, ἄλλως τε καὶ τῆς πατρότητος ὑφεστώσης, μιᾶς ἰδιότητος οὔσης, τὴν πατρικὴν ὑπόστασιν, καθάπερ καὶ τὸν υἱὸν ἡ υἱότης, καὶ τὸ Πνεῦμα, ἡ προβολὴ, οὐκ ἂν ἅμα εἴη πατρότης καὶ ἡ ἐν τῷ πατρὶ προβολή. Προεπινοηθήσεται γὰρ

1. αὐτῷ Γ: αὐτῶ ΝΠΜΑ: αὐτὰ Β παρ' ΝΜΑΒΓ: παρ Π ἄλλου Ν: ἄλλού ΠΜΑΒΓ ἀνάρχως ΝΜΑΒΓ: ανάρχως Π μηδὲ ΠΓ: μὴδὲ ΝΜΑΒ 3. ἐλέγομεν ΝΜΑΒΓ: λέγομεν Β
4. παράγων ΝΠΜΑΓ: παράγων μετὰ ἕτερον παράγων διαγεγραμμένον Β 5. περ ΝΠΑΓ: παρ' Μ ὥστε καὶ τὴν γεννητικὴν συνεχῶς ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΜΑΓ: ὥστε ∧ ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ καὶ τὴν γεννητικὴν Β 6 προβλητικὴν ΝΠΜΑΓ: τὴν προβλητικὴν Β οὐσίας ΝΜΑΒΓ: οὐσίας Π 7. αὐτὰς ΝΠΜΑΓ: ἀρχὰς διαγεγραμμένον ἐν τῷ κειμένῳ ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ αὐτὰς Β ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ ΝΠΑΓ: πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ Β· λείπει Μ ἐδέδεικτο ΠΜΑΒΓ: ἐδέδεκτο Ν 8. τελειότητος ΝΜΑΒΓ: ταιλειότητες Π τίς ΝΠ: τὶς ΜΑΒΓ 9. πάντη ΝΜΑΒΓ: παντὴ Β
10. ἀλλὰ μὴν ΠΜΑΓ: ἀλλαμὴν Ν: ἀλλ' ὁ μὴν Β ὅθ' ΠΜΑΒΓ: όθ Ν ὁ ΝΠΜΑΓ: λείπει Α ἐκ πατρὸς ΝΜΑΒΓ: ἐκ τοῦ πατρὸς Π 11. πνεῦμα τὸ ἅγιον ΝΠΜΑΒ: τὸ ἅγιον πνεῦμα Γ τοῦ ΝΜΑΒΓ: λείπει Β 13. προβολεὺς ΠΜΑΒΓ: προβολὲς Ν ὑφεστώσης ΠΓ: ὑφιστώσης ΝΜΑΒ

πατρότης τῆς ἐν πατρὶ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῆς ἐνεργητικῆς προβολῆς. Οὐκοῦν καὶ ὁ υἱὸς, ὅθ᾽ ὁ πατὴρ ὡς προβολεὺς παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν αὐτὴν ἔχων παρὰ τοῦ πατρὸς διὰ γεννήσεως δύναμιν, τὴν προβλητικὴν δῆλα δὴ, ξυνεπινοηθήσεται τῷ πατρὶ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος πρόοδον, μίαν οὖσαν ἐκ πατρὸς δι᾽ υἱοῦ, μιᾷ δῆλα δὴ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, τῇ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἐν μὲν ἐκείνῳ πηγαίως οὔσῃ καὶ ἀνάρχως καὶ μὴ παρ᾽ ἄλλου, ἐν δὲ τῷ υἱῷ διδομένῃ διὰ γεννήσεως ἐκ πατρὸς, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἀνάρχου καὶ πηγῆς καὶ αἰτίας, ἐξ ἧς ἑκάτερα πρόεισιν, υἱός τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Ὥςτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰκότως ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λέγεται δι᾽ υἱοῦ κατὰ τὴν ξυνεπτυγμένην θεολογίαν. Οὐδὲ γὰρ ἐκ μόνου πατρὸς, ἵνα μὴ νομίζοιτο ὁ υἱὸς αὐτῷ ἀνόμοιος, μὴ τὰς αὐτὰς ἔχων τελειότητας τῷ πατρὶ καὶ διὰ τοῦτο μηδ᾽ ὁμοούσιος, ὅπερ οὐδαμῶς ἀπέοικε τῇ τοῦ Ἀρείου αἱρέσει, τὸν υἱὸν ἀλλοτριούσῃ τῆς θείας φύσεως τοῦ πατρός· ὧν γὰρ αἱ δυνάμεις διάφοροι καὶ αὐτὰ ἂν εἶεν ταῖς οὐσίαις διάφορα· οὐδ᾽ αὖ ἐξ υἱοῦ, ἵνα μὴ πάλιν ὁ υἱὸς ἀρχὴ νομίζοιτο ἄναρχος κἀντεῦθεν πάλιν ἀλλότριος τῆς πατρικῆς οὐσίας καὶ φύσεως, πρὸς δὲ καὶ ἵνα μὴ υἱωνὸς νομίζοιτο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ πατρὸς καὶ υἱὸς αὖ πάλιν τοῦ

1. ταὐτὸν Β: ταυτὸν ΝΠΜΑΓ: δὲ ΝΜΑΒΓ: δ᾽ Π 2. προβολεὺς ΠΜΑΒΓ: προβολὲς Ν 3 διὰ γεννήσεως ΝΑΒΓ: διὰ γενήσεως Π: διαγεννήσεως Μ 4 (καὶ 6). δῆλα δὴ Β: δηλαδὴ ΝΠΜΑΓ: ξυνεπινοηθήσεται ΠΜΑΒΓ: ὑνεπινοηθήσεται Ν 6. μιᾷ Γ: μιᾶ ΝΜΑΒΓ: μιᾶ Ν τε ΠΑΒΓ: τὲ ΝΜ ἀρχῇ Ξ: ἀρχὴ Γ 7. οὔσῃ Ξ: οὔσης Γ 8. διδομένῃ ἔγραψα: διδομένη ΞΓ ἐξ ἀρχῆς ΝΠΒΓ: ἐξαρχῆς ΜΠ 11. ξυνεπτυγμένην ΠΜΑΒΓ: ὑνεπτυγμένην Ν 13. διὰ τοῦτο ΝΠΒΓ: διατοῦτο Α: ^{δια}τοῦτο Μ μηδ᾽ ΝΠΒΓ: μὴδ᾽ ΜΑ ὅπερ ΠΜΑΒΓ: ὁπερ Ν 14. τοῦ ΝΜΑΒΓ: λείπει Π ἀρείου ΝΜΑΒΓ: ἀ̥ρείου Π ἀλλοτριούσῃ ΝΜΑΒΓ: ἀλλοτριούσης Π 15. φύσεως ΝΠΑΒΓ: φύσεως μετὰ διαγεγραμμένον οὐσίας Μ 16. ἂν ΝΜΑΒΓ: ἄν Π οὐδ᾽ ΝΜΑΒΓ: οὐδ Π 17. πάλιν ΠΜΑΒΓ: πάλλιν Ν

υἱοῦ τοῦ θεοῦ· ἦν γὰρ ἂν καὶ ὁ υἱὸς αὖ πάλιν πατήρ· πρὸς δὲ καὶ ἵνα μὴ νομίζοιτό τι τῷ υἱῷ προςεῖναι ὡς παρακτικὴ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὴ τὸ αὐτὸ ὂν τῷ ἀριθμῷ κἀν τῷ θεῷ καὶ πατρί. Ἐπειςάγεται γὰρ καὶ τούτῳ πάλιν αὖθις τὸ τῆς οὐσίας ἀνόμοιον, ἃ δὴ πάντα ἀνόσια καὶ ἀθέμιτα καὶ πόρρω τῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας καὶ πίστεως.

Διὰ τοῦτο οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι καὶ ἡ καθολικὴ ἑβδόμη σύνοδος ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπεφήναντο δι' υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα, οὐχ ὡς αἰτίου τοῦ υἱοῦ ὄντος, οὐδ' ὡς ἀρχῆς ἁπλῶς καὶ προβολέως τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, ἀλλ' ὡς ξυναιτίου καὶ ἀρχῆς ἐξ ἀρχῆς, οὐδ' ὡς μὴ οἵου τε ὄντος τοῦ πατρὸς μόνου μόνως τὸ Πνεῦμα παράγειν τὸ ἅγιον. Ἦ γὰρ ἂν οὐδὲ τὸν υἱὸν ἄνευ τινὸς ἑτέρου προσώπου γεννῆσαι μόνος πατὴρ ἠδύνατο οἷς τῆς αὐτῆς ἐστι τελειότητος τῶν παραγομένων ἑκάτερον καὶ δυνάμεως. Πατὴρ μὲν γὰρ αὐτὸς αὐτάρκως τὸν υἱὸν γεννᾷ καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλει τὸ ἅγιον, αὐτοῦ τε ὄντος ἔσται καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, αὐτοῦ τε αὖ ἀπόντος τῇ ἐπινοίᾳ οὐδ' υἱὸς ὅλως ἔσται οὐδὲ Πνεῦμά πως ἐξ υἱοῦ οὐδ' ὅλως ἓν οὐδὲν τῶν προσώπων,

1. ἂν ΝΜΑΒΓ: ἄν Π δὲ ΠΜΑΒΓ: δὲν Ν 3. τὸ αὐτὸ ΞΓ: τῷ αὐτῷ Migne ὂν ΝΜΑΒΓ: ὄν Π κἀν ΝΠΑΒ: κᾶν Μ: κᾀν Γ 4. τούτῳ Γ: τούτω ΠΜΑΒ: τοῦτο Ν 7. διὰ τοῦτο ΝΠΒΓ: διατοῦτο ΜΑ ἑβδόμη ΒΓ: ζ^η ΠΜΑ: ζ' Ν 8. ἀπεφήναντο (ἀπεφῄναντο Γ) δι' υἱοῦ τὸ ἅγιον ΝΜΑΒΓ: δι' υἱοῦ τὸ ἅγιον ἀπεφήναντο Π 9. οὐχ ΠΜΒΓ: οὐχ' ΝΑ 10. ξυναιτίου ΠΜΑΒΓ: ὑναιτίου Ν 11. ἐξ ΝΜΒΓ: καὶ ἐξ ΠΑ ἀρχῆς ΠΜΒΓ: αρχῆς ΝΑ οἵου ΜΑΒΓ: οἶου ΝΠ 13. προσώπου ΝΜΑΒΓ: προσσώπου Π 14. ἐστι ΜΑΒΓ: ἐστὶ ΝΠ τελειότητος ΝΠΑΒΓ: τελειότητος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τελειότητος Μ παραγομένων ΠΜΑΒΓ: παραρμομένων Ν ἑκάτερον ΝΜΑΒΓ: εκάτερον Π 16 (καὶ 17). τε ΝΠΑΒΓ: τὲ Μ τε ΠΑΒΓ: τὲ ΝΜ 17. υἱὸς ΝΜΑΒΓ: ὁ υἱὸς Π 18. πνεῦμά ΑΒ: πνεῦμα ΝΜ: τὸ πνεῦμά ΠΓ οὐδ' ὅλως ΝΜΒΓ: οὐδόλως ΠΑ οὐδὲν ΝΜΑΒΓ: οὐδὲν Π

μὴ ὅτι γε πρόοδος καὶ ἡ πρὸς ὕπαρξιν τῶν προσώπων ἐνέργεια. Υἱὸς δ᾽ ὡς προβάλλων παράγων πως καὶ αὐτὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς προϊὸν, αὐτό γε προβάλλει καὶ τοῦ πατρὸς προβάλλων ἐξήρτηται, μὴ ὅτι καθ᾽ ὃ γεννᾶται, ἀλλὰ καὶ ᾗ προβάλλων ἐστὶν, οἷς διὰ γεννήσεως τῆς αὐτῆς μεταλαβὼν δυνάμεως τοῦ πατρὸς ὡς προβάλλοντος προβάλλει καὶ αὐτὸς συνάμα τῷ πατρὶ τὸ ἐκ πατρὸς προβαλλόμενον. Ὥςτε καὶ εἰ κατ᾽ ἐπίνοιαν ὁ προβολεὺς μὲν τοῦ πατρὸς προηγεῖτο, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρότερόν πως ἐκ τοῦ προβολέως παρήγετο τοῦ υἱοῦ, ὁ υἱὸς ἂν ἦν ἐκ τοῦ προβολέως διὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δέ γε Πνεῦμα τῇ αὐτῇ δήπου δυνάμει τῇ ἐν πατρὶ, τῇ γεννητικῇ δῆλα δὴ τοῦ υἱοῦ, παρῆγεν ἂν καὶ αὐτὸ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ προβολέως ὥς γε πατρὸς, οὐχ ὅτι ὁ προβολεὺς ᾗ πατὴρ οὐκ ἦν ἂν αὐτάρκης τὸν αὐτοῦ γεννῆσαι υἱὸν, ὅπου νῦν αὐτάρκως μόνος γεννᾷ, καθάπερ καὶ τότε μόνος αὐτάρκως ἂν τὸ Πνεῦμα παρῆγε τὸ ἅγιον, ἀλλ᾽ ὅτι τὴν αὐτὴν ἂν εἶχε γεννητικὴν δύναμιν τῷ πατρὶ, διὰ πνεύσεως αὐτῷ δοθεῖσαν ὡς τελειότητα καὶ δύναμιν ἐκ πατρὸς, μήπω τοῦ υἱοῦ τῇ ἐπινοίᾳ παραγομένου.

Τὴν δὲ ξυνεπτυγμένην ταύτην θεολογίαν ἡ ῥωμαϊκὴ ἀναπτύ-

1 μὴ ὅτι ΠΜΑΒΓ: μηότι Ν 3. αὐτὸ ΝΠΑΒΓ: αὐτὸ μετὰ πρ διαγεγραμμένον Μ 4. μὴ ὅτι ΒΓ: μηότι Α: μήοτι Π: μηότι ΝΜ καθ᾽ ὃ ἔγραψα: καθὸ ΞΓ 5. ἐστὶν ΝΠΜΒΓ: ἔστιν Α διὰ γεννήσεως ΒΓ: διαγεννήσεως ΝΠΜΑ 6. συνάμα ΜΑΒΓ: σὺν ἅμα ΝΠ: σύναμα Migne 7. ἐπίνοιαν ΝΜΑΒΓ: ἐπείνοιαν Β 8. προηγεῖτο ΝΠΑΓ: προήγετο ΜΒ πρότερόν ΝΜΑΒΓ: προτερόν Π 10. τὸ δέ γε ΠΑΓ: τό τε ΝΜΒ δήπου ΝΠΑΓ: που ΜΒ 11. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΞΓ παρῆγεν ΠΜΑΒΓ: παρήγεν Ν 12. ἂν καὶ αὐτὸ ΝΜΑΒΓ: ἂν αὐτὸν Π 13. ἂν ΝΠΜΒΓ: λείπει Α αὐτοῦ ΜΒΓ: αὐτοῦ ΝΠΑ 14. μόνος ΝΜΑΒΓ: μόνον Π καθάπερ ΝΠΑΓ: καὶ καθάπερ ΜΒ 15. ἂν ΝΜΑΒΓ: ἄν Β 17. μήπω ΝΠΑΒΓ: μήπω μετὰ μὴ πρς διαγεγραμμένον Μ 19. ξυνεπτυγμένην ΠΑΒ: ξυνεπτυμένην Μ: συνεπτυγμένην Ν: ξυνεππύγμένην Γ

ξασα ἐκκλησία *καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ* τὸ Πνεῦμα ἐθεολόγησεν ἐκπορεύεσθαι, ταὐτὸ βουλομένη νοεῖν διὰ τούτου τῷ *δι᾽ υἱοῦ ἐκ πατρός*, ἵν᾽ αἰτίαν μὲν διὰ τούτου καὶ ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς πηγαίαν τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως τὸν πατέρα κηρύξῃ καὶ κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ Λόγου φωνὴν, ξυναίτιον δὲ τὸν υἱὸν καὶ πηγὴν ἐκ πηγῆς καὶ ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως τῷ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτὸν ἔχειν τὴν προβλητικὴν δύναμιν, ὡς ἐλέγομεν ᾗ πατὴρ παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διὸ καὶ ἀρχοειδῶς μὲν καὶ προηγουμένως, φαίην δ᾽ ἂν καὶ προκαταρκτικῶς καὶ ἀρχικῶς καὶ κυρίως ἐκ τοῦ πατρὸς προϊέναι φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτω, κἂν καὶ ἐξ αὐτοῦ τῇ αὐτῇ παράγηται δυνάμει καὶ προβολῇ. Οὐδὲ γὰρ αἴτιος ἀναίτιος ὁ υἱὸς, οὐδὲ ἀρχὴ ἄναρχος τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως.

Ταῦτά τοι *καὶ ἐξ υἱοῦ* λέγειν ἐθέσπισε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖνο δήπου διὰ τούτου δηλοῦσα, τὸ *δι᾽ υἱοῦ ἐκ πατρός*. Ὡς γὰρ *δι᾽ υἱοῦ* τὸν πατέρα προϋποτίθησι, καὶ τοῦτον τῆς αὐτῆς ἐνεργείας προκαταρκτικὸν αἴτιον καὶ πηγαῖον καὶ ἄναρχον προεπινοεῖ,

2. ταὐτὸ Β: ταυτὸ ΝΠΜΑΓ: διὰ τούτου ΝΠΑΒΓ: διατούτου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος διατοῦτο Μ υἱοῦ ΝΠΑΒΓ: ἀντὶ τοῦ υἱοῦ ἤρχισε πρῶτον γράφων αἰ Μ 3. αἰτίαν ΠΜΑΒΓ: αιτιαν Ν διὰ τούτου ΝΜΑΒΓ: διὰ τοῦτου Π ἐξ ἀρχῆς Γ: λείπει Ξ πηγαίαν ΜΒΓ: πηγαῖαν ΝΠΑ 4. τοῦ ΝΠΓ: λείπει ΜΑΒ 5. τὴν ΝΜΑΒΓ: ταύτην τὴν Π ξυναίτιον ΠΜΑΒΓ: ῦναίτιον Ν 6. ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς ΝΜΑΒ Migne: ἀρχὴν ἐ·χῆς Π (·ξαρ) 8. τὸ πν. ΝΜΑΒΓ: τὀ πν. Π 10 ἐξ ΝΜΑΒΓ: εξ Π 11. κἂν Ξ: κᾆν Γ αὐτοῦ ΠΜΑΒΓ: αυτοῦ Ν παράγηται ΝΠΓ: παράγεται ΜΑΒ 12. ἀναίτιος ΝΜΑΒΓ: ἄναίτιος Π οὐδ᾽ Ξ: οὐδὲ Γ 14. ταῦτά ΝΜΒΓ: ταῦτα ΠΑ 15. διὰ τούτου ΝΠΓ: διὰ τοῦτο ΑΒ: διατοῦτο πρόσθετον ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ʌ ἐν τῷ κειμένῳ Μ 16. προϋποτίθησι ΠΒΜ: προὐτίθησι ΝΑ: προτίθησι Γ

οὕτω καὶ τὸ *ἐξ υἱοῦ* τὸν μὲν υἱὸν ξυναίτιον καὶ ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς, τὸν δὲ πατέρα ἁπλῶς αἴτιον καὶ ἀρχὴν ἄναρχον ἀποφαίνει τοῦ Πνεύματος. Ὅθεν καὶ εἴ που τὸν υἱὸν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν φησὶν, ἢ ξυγχωρεῖ λέγειν, τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, καθάπερ ἐν τῷ Ὅρῳ τῆς ἱερᾶς καθολικῆς ὀγδόης συνόδου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γέγραπται, οὐχ ἁπλῶς ἀρχὴν οὐδ' αἰτίαν αὐτὸν βούλεται εἶναι, ἀλλ' ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ αἰτίαν ἢ αἴτιον ὡς ξυναίτιον· ὥςπερ αὖ πάλιν κἀκεῖνο ἐν τῷ αὐτῷ περιεχόμενον Ὅρῳ τὸ *Οὕτω κἀκ τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα προβάλλεσθαι καθάπερ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς* οὐ κατὰ τὸν τρόπον νοεῖ τῆς προόδου, ὥςτε ὡσαύτως, ἤτοι πηγαίως καὶ ἀνάρχως καὶ ἀναιτίως καὶ οἷον ἐξ ἑαυτοῦ τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα προάγεσθαι, καθάπερ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρός. Ἀντιφάσει γὰρ ἂν περιέπιπτεν, εἰ οὕτως ἐνόει ταυτὶ *καὶ ἐξ υἱοῦ* τὸ Πνεῦμα κηρύττουσα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ταὐτὸν τῆς δυνάμεως, μιᾶς οὔσης τῷ ἀριθμῷ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ διὰ γεννήσεως, ὡς ἐλέγομεν, ἐκ πατρὸς τῷ υἱῷ διδομένης, καθάπερ καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς. Διὸ καὶ τὸν υἱὸν ἐκ πατρὸς παράγειν κηρύσσει τὸ Πνεῦμα καὶ προβάλλοντα αὐτὸν εἶναι ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἐστὶ δυνάμεως.

Εἰ δὲ τούτων ὑφ' ἡμῶν εἰρημένων τις ἀποροῖ, πρῶτον μὲν πῶς οὖν ὁ υἱὸς οὐ γεννᾷ καθάπερ δὴ καὶ προβάλλει, τῆς αὐτῆς

το
1 καὶ τὸ ἐξ ΠΜΒΓ: καὶ‸ἐξ Α: καὶ ἐξ Ν ξυναίτιον ΠΜΑΒΓ: υναίτιον Ν 3. καὶ αἰτίαν ΠΜΑΒΓ: ^κ^αὶ αἰτίαν Β 4. ξυγχωρεῖ ΠΜΑΒΓ: υγχωρεῖ Ν 7 ξυναίτιον ΠΜΑΒΓ: υναίτιον προςτεθέντος εἶτα ἐν ἀρχῇ σ Ν 8. κἀκεῖνο Ξ: κᾳκεῖνο Γ κἀκ ΜΑΒ: κὰκ Π: κᾳκ Γ: λείπει ἀφεθέντος χώρου κενοῦ Ν 10. οὐ ΝΜΑΒΓ: οὗ Π ἤτοι ΝΠΑΒΓ: ἢ καί τινα συγκεχυμένα γράμματα ἐν τῷ κειμένῳ, εἶτα δὲ τοι ἐν τῇ ᾤᾳ πρόςθετον νεωτέρᾳ χειρὶ Μ 13 ἂν ΝΠΜΑΒ: λείπει Γ 14. ταὐτὸν Β: ταυτὸν ΝΠΜΑΓ 15. ὡς ΝΜΑΒΓ: ὥς Π 18. ἐστὶ ΠΜΒΓ: ἔστι ΝΑ 19. τις ΑΒ: τίς Π: τὶς ΝΜΓ: ἀποροῖ ΝΠΑΓ: ἀπορῆ ΜΒ Ἐν τῇ ᾤᾳ ἀπορία Α 20. αὐτῆς ΝΜΑΒΓ: αὐτεῖς Π

μεταλαγχάνων γεννητικῆς δυνάμεως τῷ πατρὶ, ἢ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε προβάλλει, οὔτε γεννᾷ, τῶν δυνάμεων ἑκατέρων οὐσῶν ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, δεύτερον δὲ πῶς οὖν οὐ δύο ἀρχαὶ, δυοῖν ὄντων τῶν προβαλλόντων, ἢ πῶς οὐ ξυναλοιφὴ, εἰ δύο μία ἀρχὴ, ἴστω πρῶτον μὲν πρὸς τὸ πρότερον, ὅτι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν γεννῶντος τῇ γεννητικῇ δυνάμει, καθάπερ ἐλέγομεν, ἡ γέννησις ξυνῆπται τῇ ἑαυτῆς καὶ αὐτὴ δυνάμει ᾗ ὁ υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ πατρός. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα προβάλλοντος ἡ προβολὴ ξυνῆπται τῇ ἑαυτῆς καὶ αὐτὴ δυνάμει, ᾗ ἐκ πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται. Οὔτε τοίνυν ὁ υἱὸς γεννᾷ διὰ ταῦτα, οὔτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα γεννᾷ τι ἢ ἐκπορεύει· μεταδίδωσι γὰρ ὁ πατὴρ τῶν εἰρημένων δυνάμεων, τῆς μὲν γεννητικῆς τῷ υἱῷ, τῆς δὲ γεννητικῆς καὶ προβλητικῆς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ξυνημμένων ἤδη ταῖς σφῶν αὐτῶν ἐνεργείαις ὡς τελειοτήτων μόνον, οὐχ ὡς δυνάμεων. Πρόςεστι δὲ καὶ τὸ τὴν δύναμιν ἑκατέραν ἄπειρον εἶναι καὶ ξυμμετρουμένην τοῖς ἐκ πατρὸς, καὶ αὐτοῖς ἀπείροις οὖσι μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἀπειρίᾳ καὶ ἀεὶ παραγομένοις κατὰ τὴν τῶν θεολόγων φωνήν. Διὸ καὶ ὁ πατὴρ μιᾷ δυνάμει γεννητικῇ οὐ πλείους μιᾶς υἱκῆς ὑποστάσεως γεννᾷ,

3. δεύτερον ΠΑΒΓ: β̃ον ΝΜ 4 ξυναλοιφὴ ΠΜΑΒΓ: ὕναλοιφὴ προςτεθέντος εἶτα ἐν τῇ ἀρχῇ ἄλλῃ χειρὶ σ Ν 5. ἴστω ΝΠΑΒΓ: ἐν τῇ ᾤᾳ ἐπαναλαμβάνεται νεωτέρᾳ χειρὶ στω Μ Ἐν τῇ ᾤᾳ λύσις πρὸς τὸ αον Α 7. ξυνῆπται ΠΜΑΒΓ: ὕνῆπται Ν καὶ αὐτὴ ΜΒ: λείπει ΝΠΑΓ 7-10. ᾗ ὁ (ὁ λείπει Π) ξυνῆπται (ὕνῆπταιΝ)-αὐτὴ (αὐτῆ Ν) δυνάμει ΝΠΓ: λείπουσι ΜΑΒ 10. οὔτε ΝΜΑΒΓ: οὕτε Π 11. διὰ ταῦτα ΝΠΑΓ: διαταῦτα ΜΑ τι ἔγραψα: τὶ ΠΑΓ: τϊ Ν: λείπει ΜΒ 13. τῆς ΝΜΒΑΓ: της Π 14. ξυνημμένων ΠΜΑΒΓ: ὕνημμένων προςτεθέντος εἶτα ἐν τῇ ἀρχῇ σ Ν 15 μόνον ΝΠΑΒΓ: μόνον ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μόνων Μ οὐχ ΠΜΑΒΓ: οὐχ' Ν δὲ ΠΜΑΒΓ: δεν Ν τὸ Ξ: ὁ Γ 16. ξυμμετρουμένην ΠΜΑΒΓ: ὕμμετρουμένην προςτεθέντος εἶτα ἐν τῇ ἀρχῇ σ Ν 18. κατὰ ΠΜΑΒΓ: μετὰ Ν

οὔθ᾽ ἑνὸς αὖ μιᾷ δυνάμει προβλητικῇ πλείω παράγει τὰ πνεύματα. Ταῦτά τοι καὶ οὐ πλείω τριῶν ἐν τοῖς θείοις ἐντεῦθεν αἱ ὑποστάσεις, καθάπερ τοῖς θεολογικωτέροις ἐξήτασται.

Οὐχ οὕτω δὲ ξυμβαίνει περὶ τὴν ἐν τῷ υἱῷ προβλητικὴν δύναμιν τὴν ἐκ πατρὸς αὐτῷ δεδομένην διὰ γεννήσεως. Αὐτὴ γάρ, ὅθ᾽ ὁ υἱὸς παρῆκται, μήπω νοουμένου τοῦ Πνεύματος ἐκπορεύεσθαι, καθάπερ πρόσθεν ἐλέγομεν, ἐκ πατρὸς δέδοται τῷ υἱῷ, μήπω τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως αὐτῇ τὸ Πνεῦμα προάγοντος. Διὸ καὶ τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ ὁ υἱὸς ᾗ προβάλλων ἐκ τοῦ πατρὸς συνάμα πατρὶ μιᾷ προόδῳ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύει τὸ ἅγιον, ὅθ᾽ ὁ πατὴρ ᾗ προβολεὺς αὐτὸ ἐκπορεύει.

Ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸ δεύτερον ἴστω, ὅτι τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα διττῶς οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεολογοῦσι λαμβάνεται, ἕνα μὲν τρόπον ὡς δύναμις, ἄλλον δ᾽ αὖ ὡς πρόσωπον ἢ ὑπόστασις. Καλεῖται δὲ ἡ μὲν ἀρχὴ ἡ ὡς δύναμις, ᾗ δυνάμει καὶ ἀρχῇ προάγει τό γε προάγον, αὐτῆς μὲν οὐ προαγούσης· ἢ γὰρ ἂν καὶ αὐτὴ ἄλλῃ τινὶ δυνάμει παρῆγε τῇ ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὴ πάλιν αὖ ἑτέρᾳ δυνάμει, κἀντεῦθεν ἐν τοῖς καθ᾽ αὑτὸ ἡ ἐπ᾽ ἄπειρον

1. οὔθ᾽ Ξ: οὔδ᾽ Γ 2. ταῦτά τοι καὶ ΝΠΒΓ: ταυτατοικαὶ Μ: ταῦτα τοι ᾷ καὶ Α 3. ἐξήτασται ΝΠΜΒΓ: ἐξίσταται Α 5. δεδομένην ΝΒ: διδομένην ΠΜΑΓ 6. ὅθ᾽ ΝΜΑΒΓ: ὁθ᾽ Π πνεύματος ΝΠΑΒΓ: πνς᾽ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γεγραμμένου πρς᾽ Μ πνεῦμα ΝΠΑΒΓ: πνα᾽ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρα᾽ Μ 8. προάγοντος ΝΜΑΒΓ: προάγοντος Β 11. προβολεὺς ΠΜΑΒΓ: προβολὲς Ν 12. Ἐν τῇ ᾤᾳ λύσις πρὸς τὸ δεύτερον καὶ ὅτι τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα διττῶς νοεῖται Α 14. αὖ ΝΜΒΓ: ἂν ΠΑ 15. δυνάμει ΝΠΜΒΓ: δυνάμει προηγουμένου κενοῦ δύο γραμμάτων Α 16 ᾗ Γ: ἣ ΝΠΜΒ: ἦ Α 17. αὐτὴ ΝΠΑΒΓ: αὐτὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος αὐτῆ Μ 18. κἀντεῦθεν Ξ: κᾀντεῦθεν Γ καθ᾽αὑτὸ ΠΝΒΓ: καθαυτὸ Α: καθαυτὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος καθ᾽ αὑτὸ Μ ἐπ᾽ ἄπειρον ΠΑΒΓ: ἐπάπειρον ΝΜ

ἦν προχώρησις, ὅπερ ἄτοπον· ἀρχῆς δὲ οὔσης αὐτῆς καὶ δυνάμεως, ᾗ προάγει τὸ αὐτὴν ἔχον ὡς ἀρχὴ κατὰ τὸ δεύτερον τῆς ἀρχῆς σημαινόμενον, ἡ δὲ ἀρχὴ ἡ ὡς πρόσωπον ἢ ἄτομον ἢ ὑπόστασις, ἥτις καλεῖται, τουτέστιν ἥτις παράγει τῇ ᾗ δυνάμει, τῇ ἐν αὐτῇ δῆλα δή. Τοσαυταχῶς οὖν τοῦ τῆς ἀρχῆς ὀνόματος ἐκλαμβανομένου, εἰ μὲν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ δύο τὰς ἀρχὰς θείη τις ὡς δυνάμεις προβλητικάς, αἷς πατὴρ καὶ υἱὸς τὸ Πνεῦμα παράγουσι, μάλα ἄτοπον καὶ ψευδὲς καὶ τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον. Ἧ γὰρ ἂν οὐδ' ἡ αὐτὴ οὐσία τῷ ἀριθμῷ πατρὶ προςῆν καὶ υἱῷ, οἷς τῇ τῆς αὐτῆς δυνάμεως διακρίσει καὶ ἡ διάκρισις εὐθὺς ἕπεται τῆς οὐσίας ἔστι μὲν ὅτε καὶ εἴδει, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῷ ἀτόμῳ. Ἀλλ' οὕτω δύο ἀρχὰς ἐν τοῖς δυοῖν ὡς δυνάμεις οὐδαμῶς ἡ ἱερὰ τῶν Ῥωμαίων ἐδόξασεν ἐκκλησία, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ὅπου γε, καθάπερ ἐλέγομεν, πάντα τὴν αὐτὴν ἐν πατρὶ προβλητικὴν δύναμιν τἀριθμῷ προςεῖναι δοξάζει καὶ τῷ υἱῷ ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῷ διδομένην διὰ γεννήσεως, καθάπερ καὶ τὴν οὐσίαν αὐτήν, ὅσα τε ἄλλα φαμὲν τοῖς προςώποις ἐκ τῆς πηγαίας ἀρχῆς δίδοσθαι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, κἀντεῦθεν καὶ μίαν τἀριθμῷ πρόοδον καὶ ἓν δήπου Πνεῦμα, τὸ παραγόμενον ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ τῇ μιᾷ τἀριθμῷ δυνάμει τῇ ἐν ἀμφοῖν. Εἰ δὲ δύο ἀρχὰς οὕτω τις ἐκλαμβάνειν ἐθέλει, καθάπερ ὑποστάσεις δύο καὶ πρόσωπα, τί τὸ ἄτοπον πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς ἢ ποῖον κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐντεῦθεν γένοιτ'

1. ἦν ΝΜΑΒΓ: ἧς Π 3. ἀρχῆς ΝΜΒΓ: αὐτῆς ΠΑ ὡς ΝΜΑΒΓ: ως Π 4. παράγει ΝΜΑΒΓ: παράγη Π 5 ·δῆλα δὴ Β: δηλαδὴ ΝΠΜΑΓ 6. ἐκλαμβανομένου ΝΜΑΒΓ: ἐκλαμβανόμένον Π 8. ψευδὲς ΠΜΑΒΓ: ψευδὲν ἐκ τοῦ ψευδὸν Ν ᾗ Γ: ἣ ΝΠΜΒ: ἢ Α 12. ἐν ΝΠΑΓ: καὶ ΜΒ 13. καὶ ΝΜΑΒΓ: καί Π 16. διὰ γεννήσεως ΝΠΜΒΓ: διαγεννήσεως Α 18. κἀντεῦθεν ΝΜΑΒ: κάντεῦθεν Π: κᾳντεῦθεν Γ 19. τὸ ΝΠΑΓ: λείπει ΜΒ τἀριθμῷ ΝΜΑΒΓ: ταριθμῷ Π 20. ἐκλαμβάνειν ΝΜΑΒΓ: ἔκλαμβάνειν Π 21. τί ΠΜΑΒΓ: τὶ Ν 22. κατὰ τῆς ΜΒΓ: κατὰ ΝΠΑ ἐκκλησίας ΝΜΑΒΓ: ἐκλησίας Π

ἂν δόγμα τῷ τοῦ Ἀρείου προςεοικός; Καὶ πειθέτω σε τὸ μιᾷ δυνάμει τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τὴν κτίσιν παράγειν, τρεῖς ἀρχὰς οὕτως ὡς ὑποστάσεις, οὐχ ὡς δυνάμεις. Ὅ τε γὰρ πατὴρ παράγει τὴν κτίσιν, ὅ θ' υἱὸς παράγει τὴν κτίσιν, τό τε Πνεῦμα τὸ ἅγιον παράγει τὴν κτίσιν, καὶ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἕπεται ἄτοπον οὐδ' ἀσεβὲς δόγμα οὐδὲ τῷ τοῦ Ἀρείου προςεοικός. Ἕως γὰρ ἂν ἐν μιᾷ θεότητι αἱ ὑποστάσεις πληθύνωνται, οὐδέποτε ἄτοπον νομισθείη τὸ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ δυνάμει πλείους τὰς ἀρχὰς ὑπάρχειν ὡς ὑποστάσεις.

Ἐκ τούτων δὴ φανερὸν, ὅτι οὐδεμία τις ἐντεῦθεν διαίρεσις ἢ συναίρεσις ἕπεται, οὐδ ἄλλο τι ἄτοπον καὶ ἀδύνατον. Ἐν γὰρ μιᾷ δυνάμει προβλητικῇ προςωπικῶς αἱ ὑποστάσεις διῄρηνται, πατὴρ καὶ υἱὸς, καθάπερ καὶ ἐν μιᾷ οὐσίᾳ πατὴρ υἱός τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον, οὐ δύο μὲν προβολεῖς ὄντες, ἀλλ' εἷς, δύο γε μὴν προβάλλοντες, τῷ τρόπῳ μόνῳ γε διαφέροντες. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὴν δύναμιν ἀφορᾷ, μίαν οὖσαν, οὐ πλείους ἐν ἑκατέρῳ, καὶ διὰ τοῦτο εἷς πάντως ὁ προβολεὺς, τοῦτο δὲ ἄρα τὰς ὑποστάσεις ὡς διακρινομένας τῷ χρήματι, καὶ διὰ τοῦτο δύο φαμὲν θεολογικώτατα τοὺς προβάλλοντας.

1. τῷ ΝΠΑΒ: τὸ Μ 2 ἀρχὰς ΝΜΑΒΓ: ἀρχᾶς Π Ἐν τῇ ᾤᾳ Ῥῶσος ἀναγνώστης ἔγραψε ΠοΓΑ ἤτοι ποδὶ Α 3. οὕτως ΝΜΑΒΓ: οὗτως Π οὐχ ΠΜΑΒΓ: οὐχ' Ν 4. τό τε ΝΠΑΒΓ: τό, τε τὸ Μ 5. ἀσεβὲς ΠΜΑΒΓ: ἀσεβὲς ἑπομένου κενοῦ δύο γραμμάτων Ν 6. τῶ Γ: τῷ ΝΠΒ: τὸ ΜΑ ἂν ΝΜΑΒΓ: ἄν Π 7. πληθύνωνται Β: πληθύνονται ΝΠΜΑΓ 10. τις ΝΒ: τίς Π: τὶς ΜΑ 11. οὐδ' ΝΜΒΓ: ἀλλ' οὐδ' ΠΑ ἄλλο Β: ἄλλό ΝΠΜΑΓ 13. οὐσίᾳ Γ: οὐσία ΝΜΑΒ: ο'ὐσία Π ὄντες ΠΜΑΒΓ: ὄντ ἑπομένου κενοῦ Ν 15. προβάλλοντες ΠΜΑΒΓ: προβαλλόντων Ν γε ΠΜΑΒΓ: γεν Ν διαφέροντες ΠΜΑΒΓ: διαφέροντ ἑπομένου κενοῦ Ν 16. ἐν ΝΜΑΒΓ: ἐν Π 17 (καὶ 18). διὰ τοῦτο ΝΠΒΓ: διατοῦτο ΜΑ 17. προβολεὺς ΠΜΑΒΓ: προβολὲς Ν καὶ Ξ: Καὶ Γ

Αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῆς καθολικῆς πίστεως, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ εὐσέβεια. Τούτοις ἡμεῖς ἐτράφημέν τε καὶ ἐπαιδεύθημεν δόγμασιν, οὐ σοφίσμασιν, ὥς ἔνιοί φασιν, ἢ πειθοῖ σοφίας ἢ ἀνθρωπίναις ἐννοίαις γυμναῖς ἑπόμενοι, ἀλλὰ τοῖς θεολόγοις τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅσα περ θεόθεν ἐφθέγξαντο. Ἐντεῦθέν ἐστι διὰ τούτων καὶ τοὺς ἁγίους νομίζειν ξυνῳδὰ σφίσιν αὐτοῖς φθέγγεσθαι καὶ οὐ περὶ τῶν αὐτῶν διαφέρεσθαι, ὅπερ οἱ τῆς θεολογικῆς σοφίας ἀνεπιστήμονες πάσχουσιν, ἤτοι τὰ τῶν ἁγίων ὀβελίζοντες ἀξιώματα ἢ νοθεύοντες ἢ ἀρνούμενοι ἢ κακῶς καὶ ἀνεπιστημόνως καὶ ὡς αὐτοῖς ἐφετὸν ἐξηγούμενοι. Ἀλλὰ μὴ τοιοῦτόν τι πάθοις αὐτὸς, ὃν ἐγὼ πᾶσιν ἄλλοις εὐδαίμονα τῷ ὄντι νομίζω, καὶ δὴ καὶ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀκριβείᾳ καὶ τῇ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὀρθότητι. Ἀλλ' ἐπιστήσας σὺν ἀκριβείᾳ τοῖς λεγομένοις ἐξ ἑκατέρων, ἔπου τοῖς θεολογικωτέροις μᾶλλον σὺν λόγῳ ἢ τοῖς ἀμαθέσι σὺν ἀμαθίᾳ, λόγον μὲν οὐδένα ἀποδιδοῦσιν, ὃς ἂν καὶ εὔλογος νομισθείῃ, φευγοδικοῦσι δὲ μᾶλλον καὶ τὴν ἀλήθειαν ξυγκαλύπτουσι καὶ

1. ταὐτὸν Β: ταυτὸν ΝΠΜΑΓ 3. εὐσέβεια ΝΜΑΒΓ: εὐσέβειαν Π 4. ἔνιοί φασιν Β: ἔνιοι φασὶν ΝΠΜΑΓ ἀνθρωπίναις ΝΠΑΒΓ: ἀνθρωπίναις Π 5. ἐννοίαις γυμναῖς ἑπόμενοι ΝΠΑΒΓ: γυμναῖς ἑπόμενοι ἐννοίαις Π τοῖς ΝΜΑΒΓ: τοις Π 6. ὅσα ΝΠΓ: ὅσοι ΜΑΓ ἐντεῦθέν ΑΒ: ἐντεῦθεν ΝΠΜΓ ἐστι ΜΒ: ἔστι ΝΠΑ: ἐστὶ Γ διὰ τούτων ΝΠΑΒΓ: διατούτων Μ 7. ἁγίους ΝΜΑΒΓ: ἁγίους ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἅγιους Π ξυνωδὰ ΠΜΑΒΓ: ὔνωδὰ Ν περὶ ΝΜΑΒΓ: πέρὶ Π 9 ὀβελίζοντες ΠΜΑΒΓ: ὀβελίζοντες Ν 12. τῷ ὄντι Γ: τῶ όντι Ν: τωόντι ΜΑΒ: τωόντι Π τὴν ΝΜΑΒΓ: τῆν Π 14. ἀκριβεία ΝΜΑΒΓ: ἄκριβεία Π ἑκατέρων ΝΜΑΒΓ: ἑκατέρων Π 15. θεολογικωτέροις ΝΜΑΒΓ: θεολογικωτέροις Π ἀμάθία Π: ἀμαθεία ΝΒΓ 17. φευγοδικοῦσι ΝΜΒΓ: φευγοδοκοῦσι ΠΑ: φυγοδικοῦσι Migne 18. ξυγκαλύπτουσι ΠΜΑΒΓ: υγκαλύπτουσι Ν

τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος οἷς πράττουσί τε καὶ λέγουσι διαφθείρουσιν.

Ἐβουλόμην σοι τὸν παρόντα λόγον ἐκτείνειν καὶ πλείω γράφειν τῶν αὐτῶν πέρι, λαμπρότατε. Ἀλλ᾽ ἀρκεῖν ἐνόμισα ταῦτα νυνὶ τῇ ἐξεταστικῇ σου ψυχῇ, ἐξ ὀλίγων ἄγαν τὰ πλείω ἄρα ξυνιδεῖν δυναμένῃ. Ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ διεξοδικώτερον, εἰ σὺ κελεύοις, θεολογήσομεν, ἀκριβέστερον τὰ τῆς θεολογίας διεξερχόμενοι δόγματα· δεῖ γάρ σοι πείθεσθαι πάντως καθάπερ πατρὶ καὶ κηδεμόνι τοῦ γένους.

---

1. ἐλλήνων ΝΜΑΒΓ: ἐλλήνων Π   πράττουσί ΝΠΑΒΓ: πράττουσι Μ   3. γράφειν ΝΠΜΒΓ: μετὰ τὸ γράφειν ἕπεται λαμπρ διαγεγραμμένον Α   λαμπρότατε Μ: λαμπρότατα ΒΓ: λαμπρότητα ΝΠΑ   4. πέρι ΠΜΑΒΓ: περὶ Ν   ταῦτα ΝΜΑΒΓ: ταύτα Π   5. ὀλίγων ΠΜΑΓ: ὀδίγων Ν: ὀθίγων Β   ἄγαν ΠΜΑΒΓ: ἄ αν μένοντος ἐν μέσῳ τῶν δύο α κενοῦ Ν   ἄρα ΝΠΜ: λείπει ΑΒΓ   ξυνιδεῖν ΠΑΒΓ: υνιδεῖν Ν: ξυνειδεῖν Μ   6. μετὰ ταῦτα Γ: μεταταῦτα ΝΠΜΑΒ   7. κελεύοις ΝΜΑΒΓ: κελεύεις (οι supra) Π   9. κηδεμόνι ΝΠΜΒΓ: κηδαιμόνι Α

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΚΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΝ ΠΑΠΑΝ ΚΥΡ ΝΙΚΟΛΑΟΝ

Πλείστην ὅτι χάριν οἶδα θεῷ μὲν πρῶτον, ὦ πάτερ πατέρων καὶ κύριε κυρίων τῶν ἐπὶ γῆς, εἶθ᾽ οὕτως καὶ τῷ αἰδεσιμωτάτῳ μοι κυρίῳ καρδιναλίῳ, ὅτι με τοσούτου πράγματος ἠξίωσαν, οὔμενουν εἴποι τις ὅσου καὶ ἡλίκου, λέγω δὴ τῆς σῆς θεοειδοῦς καὶ μακαριωτάτης ὄψεως. Ἣν δήπου θεσπεσίαν τῷ ὄντι καὶ θεοείκελον ὄψιν πάλαι ποθῶν καὶ ὅτι μάλιστα ταύτης θεῷ καθ᾽ ἡμέραν εὐχόμενος τυχεῖν, οὐδόλως εἶχον εἰς δεῦρο τῆς εὐχῆς οὐδ᾽ ὁπωσοῦν ἐπιτυχεῖν, οὐκ οἶδα εἴτε τοῦ θεοῦ με ταύτης τῆς θέας ἀνάξιον κρίνοντος, εἴτε καὶ τοῦ τῆς ὁδοῦ διαστήματος ὀκνεῖν καὶ ἀναβάλλεσθαί με πείθοντος τὴν θεοφιλῆ ταύτην καὶ καλλίστην ἐμπορίαν, ἅτε δὴ καὶ ὑπερόριον μάλα τυγχάνουσαν καὶ πολλὰ τὰ μεταξὺ δύςκολά τε καὶ ἀνώμαλα παρέχουσαν, ἐπεὶ καὶ μάλα πολλὰ μεταξὺ *οὔρεά τε σκιόεντα* καθ᾽ Ὅμηρον *θάλασσά τε ἠχήεσσα*. Ἐῶ γὰρ λέγειν Σκύλλας τε καὶ Χαρύβδεις καὶ ὅσα τῶν ἀλλοκότων θηρίων ὁ τῆςδε τῆς ὁδοῦ πλοῦς τρέφειν παρὰ ποιηταῖς λέγεται, ἃ δήπου διελθεῖν ἄνευ μεγίστων κινδύνων καὶ δαπάνης οὐ ῥᾴδιον οἶμαι, καὶ εἰ καθ᾽ Ἡρακλέα τις ὢν τυγχάνει, ἐπεὶ καὶ ὁ τῶν

Περιλαμβάνεται ἐν μόνῳ τῷ Παλατίνῳ κώδικι 146 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, φ. 159α - 166β, αἰῶνος ιε΄.

Ἐν τῇ ᾤᾳ κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς Adulatoria.

2 εἶθ᾽ οὕτως ἐπαναλαμβάνεται καθαρώτερον ἐν τῇ ᾤᾳ, χειρὶ πιθανῶς τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως 5. θεοιείκελλον 6. καθημέραν 10 ἐμπορείαν 12-13. δύςκολά τε - μεταξὺ πρόςθετα ἐν τῇ κάτω ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ·/. 13. καθόμηρον 14 (καὶ κατωτέρω ἑκασταχοῦ). τὲ χαρύβδας 17. καθήρακλέα ·τὶς

Κεφαλλήνων ἄρχων καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν Διὶ μῆτιν ἀτάλαντος
Ὀδυσσεὺς ἐνταῦθα τοῦ πλοῦ ναυαγῆσαι μάλιστα ᾄδεται. Ταῦτα
γὰρ εἰς νοῦν λαμβάνων, θεοείκελε πάτερ, καὶ τὰς ἐκεῖθεν δυςκο-
λίας λογιζόμενος καὶ ἅμα ὥςπερ τινὰ πέδην τὴν τῶν ἐφοδίων περὶ
τὸν πλοῦν ἀπορίαν περιφέρων, ὤκνουν καὶ ἀνεδυόμην τὴν θείαν
φ.159β ταύτην καὶ ἐκ πολλοῦ μοι μεμελετημένην || ἐμπορίαν, ἧς ἴσον τὸ
κέρδος ἥγημαι τοῖς εἰς Παλαιστίνην ἀπαίρουσιν ἐφ᾽ ᾧ τῷ θεοδέ-
γμονι τάφῳ προςκυνῆσαι, μᾶλλον δὲ καὶ μεῖζον. Ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ
ἅπαξ τὸ Κυριακὸν ἐντεθὲν σῶμα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς ἀναληφθὲν
ἵδρυται, ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὁ τοῦ ἀχράντου σώματος τάφος κεκένωται
καὶ πλέον οὐδὲν εὕρηται τοῖς πίστει προςιοῦσιν ἐκείνῳ, εἰ μή γε
ἄρα πίστεως ἕνεκεν τὰ τῆς μισθαποδοσίας· *ἡ πίστις σου* γάρ φησιν
σέσωκέ σε, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐν δ᾽ ἄρα τῇ οὐρανοβάμονι καὶ θεσπεσίᾳ
ψυχῇ σοῦ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ὑπερτάτου πατρὸς ζῶν αὐτὸς ὁ
τοῦ θεοῦ λόγος ἀεὶ ἐνίδρυταί τε καὶ ἐνοικεῖ καὶ ναὸς ἄντικρυς καὶ
τάφος θεοῦ ὁ σὸς θεῖος συναμφότερος ἀναδεικνύεται ἄνθρωπος,
πρυτανεῖον ὄντως καὶ ὢν καὶ καλούμενος μᾶλλον ἢ τὸ παρ᾽ Ἀθη-
ναίοις οὕτως ὀνομαζόμενον, εἴθ᾽ ὡς τοῦ θειοτάτου πυρὸς ταμεῖον
τυγχάνον ἄσυλον· πῦρ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πῦρ καταναλίσκον
τὰς ἁμαρτίας, ἐπεὶ ἔνθεν καὶ σοὶ πάντως τῷ μεγάλῳ καὶ θεολή-
πτῳ πατρὶ τό γε τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας ἀφιέναι δύνασθαι
δέδοται· εἴθ᾽ ὡς τὸν οὐράνιον καὶ ζωικὸν ἄρτον φέρων ὥςπερ ἀπὸ
πρυτανείου τινὸς τοῖς ἐπιθυμητικῶς ἔχουσι τῆς αἰωνίου ζωῆς,
αὐτάρκως χορηγῶν τε καὶ προτιθεὶς εἰς ἑστίασιν. Ἃ δὴ πρὸς
ἐμαυτὸν ἀναπολῶν, ἁγιώτατε πάτερ, καὶ τὸ τῆς ζημίας μέγεθος
ἀναπεμπάζων ὅσον ἐκ τοῦ μὴ τὴν κατὰ νοῦν μοι ταύτην μελετη-
θεῖσαν ἐμπορίαν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν, δεινῶς ἔφερον τὸ πρᾶγμα καὶ
φ.160α δυς||ηνιάστως καὶ ταλανίζειν ἐμαυτὸν οὐκ ἐπαυόμην καθ᾽ ἡμέραν

1. κεφαλήνων 3. θεοείκελλε 4. ὥςπέρ τινα 6. ἐμ-
πορείαν 12. τὰ τῆς μισθαποδοσίας πρόςθετα ἐν τῇ ἄνω ᾠᾷ διὰ
παραπεμπτικοῦ σημείου: 22. ἆρτον 24. προθεὶς 25. ἀνα-
πωλῶν 27. ἐμπορείαν 28. καθημέραν

ἄθλιον, ἐλεεινὸν, δυστυχίας πάσης καὶ συμφορᾶς ἀνάπλεων ἡγούμενος, καὶ ὅλως θανατῶν ἄνθρωπος ἦν, οὐκ ἀνεχόμενος ζῆν καὶ τὸν ἥλιον προςορᾶν, τοιαύτης ἐκπεπτωκέναι μέλλων εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, τούτοις τοῖς λογισμοῖς βαλλόμενος, οὕτω διετέλουν· θεὸς δὲ ἄρα τὰ τῆς εὐχῆς μοι καὶ τῆς ἐφέσεως ταύτης οὐκ ἀνήνυτα θήσειν εἰς τέλος ἔμελλεν. Ὁ γάρ τοι τὰ πάντα ἄριστος καὶ τῆς σῆς ὅλως ἐξηρτημένος τυγχάνων θεσπεσίας ψυχῆς καρδινάλιος, ὁ πάντα ἀγαθὸς, τῆς ἐνταῦθα φερούσης ἁπτόμενος ὁδοῦ, πᾶσάν μοι πρόφασιν κωλύμης ἀνῄρηκε, μετ' αὐτοῦ με συναπαίρειν κελεύσας ὅ τι τάχος καὶ μηδὲν τῶν τῆς ὁδοῦ χαλεπῶν δυςχεραίνειν μηδ' ἀναβάλλεσθαι τὰ τῆς ἀπάρσεως ταύτης *ἔστ' αὔριον ἔστ' ἔννηφιν* κατὰ τὸν Ἀσκραῖον, εὐχαῖς τοῦ μακαριωτάτου καὶ μεγάλου θαρρήσαντα πατρὸς, οὗπερ ἕνεκα καὶ τὸν παρόντα πλοῦν τολμήσειν ἐμέλλομεν. Ὧ πειθόμενος οὐκέτι δὴ προςανεθέμην, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ γυναῖκα καὶ παιδία καὶ τὰ τιμιώτατα καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ βασιλέως ὑπηρεσίαν ἅμα καὶ εὐμένειαν λογισάμενος, ἀναβεβλημένος ἔτι διετέλουν, οὐδὲ σάλους καὶ κλύδωνας καὶ ταραχὰς ἀνέμων καὶ κινδύνους ὑποβρυχίους λογισάμενος, οὓς ἐνδέχεται τοὺς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα πελάγη διαπερᾶν πειρωμένους ὑφίστασθαι ὤκνουν καὶ || ἀνεδυόμην, ἀλλ' Ἐρρίφθω κύβος εἰπὼν κατὰ τὸν μέγαν Ἰούλιον φ.160b Καίσαρα, εἰ καὶ τολμηρὸν οὕτως ἔμοιγε εἰπεῖν, εἱπόμην τῷ κεκληκότι μάλα προθύμως καὶ ὅλῃ ψυχῆς καὶ ζεούσῃ προθυμίᾳ, ὡς εἰς θεὸν αὐτὸν ἄντικρυς τὴν πορείαν ποιησόμενος καὶ τῆς ἐκείνου μακαριότητος ἀπολαύσων. Καὶ γὰρ ἦν ἄλλως σχέτλιον καὶ πλείστης ὄντως ἄξιον μέμψεως, εἰ Σόλων μὲν Ἀθήνηθεν εἴς τε Λυδίαν καὶ Σάρδεις οὐκ ἀπώκνησεν ἀπᾶραι, Κροῖσόν τε καὶ τοὺς ἐκείνου θησαυροὺς ἱστορῆσαι, ἄνθρωπον καὶ ταῦτα βάρβαρον ὄντα καὶ ἄλλως ἰδιώτην καὶ τῶν γε τῆς ψυχῆς ἀναφαιρέτων ἀγαθῶν

9. πᾶσαν 11. μὴδ' 12. ἔννηφι 15. ἀποστολικῶς εἰπεῖν πρόσθετα ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου: 22. καίσσαρα 27. ἀπάραι κροῖσσον τὲ

οὐδὲν κεκτημένον, ὅτι μὴ τοὺς πολυταλάντους ἐκείνους καὶ πολυχρύσους θησαυρούς, δι᾽ οὓς πάντως ἀπώλετο, Κῦρον τὸν Καμβύσου καὶ Μανδάνης ἐκπολεμώσας καθ᾽ ἑαυτοῦ, εἰ καὶ ἄλλως τὸν Σόλωνα λόγος αἱρεῖ οὐχ ἁπλῶς [διὰ τὸ] Κροῖσον ἱστορῆσαι καὶ τοὺς ἐκείνου θησαυροὺς τὰς Σάρδεις καταλαβεῖν, ἀλλ᾽ ὡς ἐλέγξων ἐκεῖνον μάτην ἐναβρυνόμενον τῷ πολυταλάντῳ πλούτῳ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐκεῖθεν ὁριζόμενον, ὡς μετριώτερός τε γένοιτο καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ πλουτεῖν ἐπάρσεως καθαφῆ. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς τὸν Σόλωνα ἐρόμενος, εἴ τινα εὐδαιμονέστερον ἐκείνου οἴοιτο, μετά γε πολλῶν καὶ ἄλλων καὶ τοῦτ᾽ ἤκουσεν, ὡς τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας τὸ τέρμα δεῖ σκοπεῖν, τὸ ἄστατον τῆς τυχηρᾶς εὐδαιμονίας ἐντεῦθεν ὑπαινιττόμενος. Εἰ δὴ Σόλων μὲν τοσοῦτον ὑπέμεινε πλοῦν, εἴθ᾽ ὡς
φ.161α εὐδαίμονα θαυμάσων τὸν Κροῖσον διὰ || τὸ πλουτεῖν, εἴθ᾽ ὡς τὴν ἀλαζονείαν ἀποσκώψων τὴν ἐκείνου καὶ μετριώτερον ἐντεῦθεν ποιῆσαι, ἀνθρωπινώτερα δήπουθεν φρονεῖν ἀναπείσας αὐτόν, ἦπου γε ἡμεῖς δικαιότεροι ἂν εἴημεν ἐκ πάνυ πολλοῦ τοῦ περιόντος πάντα πόνον ὑπερφρονεῖν, κἂν ὅ τι μάλιστα δυςχερής ἐστι καὶ δυςκατόρθωτος καὶ πολλὰς ἔχων τὰς ἀπορίας, οἱ τὸν δεύτερον ἐπὶ γῆς θεὸν προςκυνεῖν μέλλοντες καὶ ἐν ᾧ οἱ τῷ ὄντι θησαυροὶ τῆς ἀνωτάτω σοφίας καὶ γνώσεως ἐναπόκεινται καὶ παρ᾽ οὗ πᾶς τις ἂν καὶ πολλαχῇ τὴν ὠφέλειαν πορίζεσθαι δύναιτο ὡς ἐκ κοινοῦ τινος ταμείου, ἐν ᾧ τά τε τῆς καθ᾽ ἡμᾶς καὶ τῆς θύραθεν σοφίας τὰ ἀγάλματα ἐντεθησαύρισται, εἴπερ μὴ τὴν τοῦ νότου βασίλισσαν Σιβύλλαν κατακρινοῦσαν ἡμᾶς μέλλομεν ἕξειν, ἐκ περάτων γῆς οὐκ ἀποκνήσασαν εἰς Παλαιστίνην δραμεῖν ὥςτε τὴν Σολομῶντος σοφίαν ἀκοῦσαι, ἐπείπερ ὧδε καὶ πλέον Σολομῶντος, ὥς που τῶν εὐαγγελίων τὸ Κυριακὸν ἀπεφήνατο λόγιον. Πολὺ γὰρ καὶ ἀσυγκρί-

2. κύρον 4. διὰ τὸ προσέθηκα 6. ἐναμβρῦνόμενον 7. μετριότερος 11. της 13. κροῖσσον τὸ ἐκ τὸν διαξεσθέντος τοῦ ν 14. ἀλαζονίαν 15. ἀνοπινότερα 19. τῶ οντῖ 20. παρ 24. σιβύλαν. Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ διορθώσω Σαβᾶ, ὅπως μὴ μεταβάλω τὸ πιθανῶς γραφὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου. 25. ἀποκνήσασαν

τως τὸ τῆς ὠφελείας ἐνταῦθα κέρδος ἢ ἐκεῖ πάντως νομίζειν χρεών.

Τούτοις οὖν, ὡς ἔφην, καὶ τοιούτοις ἔγωγε τοῖς λογισμοῖς ἀναπείσας ἐμαυτὸν, ὦ τρισμακάριε πάτερ, οὕτως πᾶσαν μὲν κινδύνων ὑποψίαν τῆς ψυχῆς ἐξορίσας, πάντα δὲ πόθον καὶ σχέσιν πατρίδος καὶ παίδων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν, ᾗ περ ἔφην, ἀπωσάμενος, τὸν παρόντα σὺν θεῷ κυβερνήτῃ πλοῦν ἐστειλάμην, καὶ, ἤδη γε τοῦ θεοῦ συνάρσαντος, πάρειμι σῶς, τῶν καταθυμίων ||ὑπὲρ λόγον καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ἤλπισε τετυχηκώς, λέγω δὴ τῆς [φ.161β] σῆς θεοειδοῦς καὶ ἀγγελικῆς ὄψεως τὸ ἀκρότατον τῶν ἐπὶ γῆς ἐφετῶν καὶ κάλλιστον ὄντως ἀξίωμά τε καὶ θέαμα καὶ οὗ μεῖζον οὐδὲν οὐδὲ θειότερον τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν ἔχει τις ἐπινοῆσαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου καὶ νοεροῦ καὶ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντος ἐπουρανίου θεοῦ, εἰς ὃν πᾶσα ἔφεσις πάσης λογικῆς φύσεως ἵσταται καὶ ὑπὲρ ὃν οὐδαμοῦ τι φέρεται. Οὐ γὰρ ἔχει τι ὑψηλότερον ἄλλο, κἂν ὁ διαβατικώτατος καὶ ὑψηλότατος καὶ πολυπραγμονέστατος νοῦς τὰ μάλιστα φιλονεικείη ἐπιζητῶν κατὰ τὸν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον. Οὗ σὺ τὴν εἰκόνα φορῶν, ὁ τά γε δευτερεῖα τῆς ἀρχῆς ἔχων ἐκείνου, ἄριστά τε καὶ κάλλιστα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ τῶν Χριστιανῶν ἅπαντα πράγματα κυβερνῶν διατελεῖς καὶ ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἄντικρυς ὁ παρὰ θεοῦ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐπιτροπὴν ἀναδεξάμενος καὶ πέτρα παρ' ἐκείνου κληθεὶς, ἐφ' ἧς ὥσπερ ἐπὶ κρηπῖδός τινος ἢ βάσεως ἀρρήκτου τὴν ταύτης οἰκοδομὴν ἐπηγγείλατο ποιήσειν. Οὗ σὺ, θεσπεσιώτατε καὶ ἰσαπόστολε πάτερ, τόν τε βίον τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐκείνου θείαν τε καὶ πνευματικὴν τῷ ὄντι φιλοσοφίαν καὶ τὴν διάπυρον πρὸς θεὸν ἐκείνου πίστιν κατ' ἄκρας ζηλώσας, εἰκότως καὶ τῶν ἐκείνου πρεσβείων κεκληρονόμηκας, εἴς τε τὸν ὑψηλότατον καὶ ἁγιώτατον ἐκείνου καθίσας θρόνον, τὴν

7. συνάρσαντος. Ἔγραψεν ἄρα οὕτως αὐτὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ἢ διορθωτέον συνάραντος; 14. τὶ 16. ταμάλιστα 21. κρηπῖδος τινὸς 25. τωοντι

φ.162α τῆς οἰκου||μένης πάσης ὡς ἀληθῶς ἱερωτάτην ἀκρόπολιν, ἀφ' ἧς ὥςπερ ἀπὸ σκοπιᾶς τινος τὰ τῶν Χριστιανῶν ἅπαντα κατοπτεύων πράγματα κάλλιστά τε καὶ εὐσεβέστατα διέπεις καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἰθύνεις μυριοφόρον ὁλκάδα, διακατέχων μὲν αὐτῆς ἀσφαλῶς τοὺς οἴακας, ἀπωθούμενος δὲ ἰσχυρῶς τοὺς δίκην κυμάτων ἐπηρεάζειν αὐτῇ πειρωμένους, ἵνα μὴ τὸ τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος σκάφος ταῖς τῆς ἀδικίας ἐπιρροαῖς περιπίπτῃ· ὃ δή σοι, θεοῦ συναιρομένου, κεκατώρθωται πράγμασιν αὐτοῖς εἰς τέλος. Πάσης μὲν γὰρ εἰρήνης καὶ γαλήνης τὰ τῆς ἐκκλησίας, τρισμάκαρ, ἐπὶ σοῦ καὶ τῆς σῆς ἱεραρχίας πεπλήρωται πράγματα, εὐφροσύνη δέ τις ἄρρητος καὶ χαρὰ καὶ εὐθυμία πάντας ἀνθρώπους καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς τῆς ἐκκλησίας κατέχει τροφίμους, ἀψιμαχίαι δὲ πᾶσαι καὶ ἔριδες καὶ λογομαχίαι καὶ φθόνοι καὶ ἀντίθρονοί τινες καὶ ἀντιπάπαι, καθάπερ τινὲς Τιτᾶνες κατεξανιστάμενοι ἢ μᾶλλον καθάπερ τινὲς ἄλλοι δαιμόνων, οἱ πάλαι ἐπὶ νεφελῶν τοὺς θρόνους αὐτῶν μεγαλαυχήσαντες θήσειν καὶ τῷ ὑψίστῳ καὶ μεγάλῳ θεῷ ὁμοιωθήσεσθαι ἐπιχειρήσαντες, ἐκποδὼν ἀπελήλανται, παντάπασιν ἀπεςκορακισθέντες καὶ τῷ τῆς ἀπωλείας καὶ ἀφανείας παραδοθέντες βαράθρῳ, τῆς σῆς φωτοειδοῦς καὶ παναρέτου παρουσίας διασκεδασάσης δίκην ἡλίου τὰ τέως τὴν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας γῆν ἐπισκοτίζοντά τε καὶ διοχλοῦντα πονηρότατα ἐκεῖνα φ.162β νέφη καὶ πνεύματα· ἃ δὴ πρώην || τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ πολὺν τὸν κυκεῶνα καὶ τάραχον παρεῖχεν.

Αἴτιον δὲ τῆς τε τῶν πονηρῶν ἐκείνων πραγμάτων ὑποχωρήσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἐπιδόσεως τὸ τῆς σῆς καὶ μόνης ἀρετῆς περιόν· ὃ πάντες σεβόμενοί τε καὶ αἰδούμενοι, οἵ τε χρηστοὶ καὶ φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων, ὁμοίως εἴκουσί τε καὶ στέργουσι τὴν σὴν ἱεραρχίαν ὡς ἄντικρυς αὐτοῦ θεοῦ ἐπιστατοῦντός τε καὶ πρυτανεύοντος τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. Αἰδεῖται γάρ

2. τΐνὸς 4. ὀλκάδα 7. περΐπτη 8. καικατώρθωται 12. ἀψιμαχίαι 14 (καὶ 15). καθάπέρ τινες τιτάνες 17. ἐκποδῶν 18. ἀποσκορακισθέντες. Μὴ ἔγραψεν οὕτως αὐτὸς ὁ Ἀργυρόπουλος;

φησιν ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος, καὶ οὐδεὶς οὕτω θρασὺς καὶ ἀλαζὼν, ὅςτις ἐνδοιάζων ἔοικεν, ὡς οὐχ ὑπὸ κρείττονος ἄρχοιτό τε καὶ ἱερατεύοιτο, τά τε ἄλλα καὶ πολλῷ μᾶλλον τήν τε θείαν καὶ ἀνθρωπίνην σοφίαν ὑπεραίροντος. Καί μοι δοκεῖ διὰ ταῦτα πάντα νῦν ὡς ἀληθῶς, ἁγιώτατε πάτερ, εἰς ἀνθρώπους ἀφῖχθαι τὸν τῆς εὐζωίας χρόνον, ὃν Πλάτων πάλαι προηγόρευσεν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσι. Καὶ γένοιτό γε, θεὲ σῶτερ, τοὺς ἐκ παλαιοῦ χρόνου παρ' Ἕλλησι μαρανθέντας λόγους νῦν ἐπὶ σοῦ, φιλοσοφίᾳ τὴν ἀρχὴν ἐγκαταμίξαντος, ἀναθαλλῆσαι καὶ εἰς αὔξην προελθεῖν, τό κάλλιστον τῶν ἐκ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δοθέντων δῶρον καὶ ἐξοχώτατον καὶ ὃ μόνον τοὺς ἀνθρώπους εἰκόνα θεοῦ καλεῖσθαι πεποίηκε, τῆς ἀλόγου φύσεως πλεῖστον ἀπαλλοτριῶσαν αὐτούς.

Ἐγὼ μὲν οὖν μεγάλας ἔχειν χάριτας ὁμολογῶ τῷ πάντων θεῷ, ὅτι με εἰς τήνδε τὴν || ἡμέραν ἐταμίευσεν, ἐν ᾗ τοὺς σοὺς φ.163α ἱεροὺς καὶ θείους καὶ, ὡς γραφικῶς εἰπεῖν, ὡραίους πόδας εὐαγγελιζομένους εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ προςπτύξασθαί τε καὶ προςκυνῆσαι ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν Ἀβραὰμ ἐκεῖνον τὰ μέγιστα χαρῆναι. Ἀβραὰμ γάρ φησιν εἶδε τὴν ἐμὴν ἡμέραν καὶ ἐχάρη. Ταύτην ἐγὼ τὴν ἡμέραν ἱεράν τινα καὶ θείαν νομίζειν κατ' ἔτος ἐμαυτῷ ἐπιτάξω, ὥςπερ οἱ τὰς ἱεροτελεστίας ἄγειν νομίζοντες, καὶ Θεοφανείων ἑορτὴν, ἵν' οὕτως εἴπω, ταύτην καλεῖν ἀξιώσω, ἐν ᾗ μοι τὰ τῆς σῆς θεοειδοῦς καὶ ἀγγελικῆς ὄψεως ἐφάνη καὶ ἐφ' ᾗ μοι μείζονα φρονεῖν ἔπεισι τῶν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις γαμηλίοις καὶ γενεθλίοις καὶ κατοικεσίοις καὶ κουροσύνοις σεμνυνομένων κἀπὶ τῇ τούτων ἀναμνήσει τὰς ἐτησίους ἑορτάς τε καὶ πανηγύρεις ἀγόντων.

Ταῦτ' ἄρα καὶ φέρων ἐμαυτὸν παραδίδωμι ὅλῃ ψυχῆς διαθέσει, πάτερ ἁγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε, σοῦ τῇ ἱερᾷ καὶ κοινῇ

1. Μεταξὺ τῶν λέξεων ἀνδρὸς καὶ ἀρετὴν κενὸν ὡσεὶ τριῶν γραμμάτων 5. ὡσαληθῶς 16 Μετὰ τὸ θείους ἕπονται αἱ λέξεις καὶ ἱεροὺς διαγεγραμμέναι 18 ταμέγιστα ἀβραὰμ 20. ἐμαυτὸν 21. Τὸ καὶ ἐνταῦθά τε καὶ ἀλλαχοῦ κατωτέρω ὅπου γράφεται βραχυγραφικῶς δὲν φέρει ἐνίοτε τόνον

καὶ φιλανθρωποτάτῃ τῶν Χριστιανῶν προστασίᾳ τε καὶ κηδεμονίᾳ, δοῦλον ἐς ἀεὶ ἐσόμενον τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀγωνιούμενον μὲν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῆς λατρευομένων ὅση δύναμις μέχρις αἵματος καὶ θανάτου καὶ μελῶν ἀφαιρέσεως, εἰ τούτου δεήσειε, πιστεύων δὲ οἷς αὕτη πιστεύειν Χριστιανοῖς παραδέδωκε καὶ δογματίζων ἅπερ αὕτη δεδογμάτικε, θεο- φ.163β λογῶν τε || ἅπερ αὕτη θεολογεῖν ἐθέσπισε, πιστεύων μὲν εἰς πατέρα ἄναρχον καὶ ἀναίτιον καὶ ἀρχὴν, τουτέστιν ἄναρχον μὲν καὶ ἀναίτιον ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀρχῆς ἢ αἰτίας τὸ εἶναι ἔχοντα οὔτε παρ᾽ ἑαυτοῦ οὔτε μὴν παρ᾽ ἑτέρου, ἀρχὴν δὲ υἱοῦ μὲν καὶ πνεύματος φύσει καὶ οὐσίᾳ ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἅμα αὐτοῦ προϊόντα κατὰ διαφόρους προόδους. Ἀφ᾽ οὗ γὰρ πατὴρ, καὶ υἱὸς ἦν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἀεὶ δὲ ἦν πατὴρ καὶ προβολεὺς καὶ οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαί τινα χρόνον ἢ αἰῶνα, καθ᾽ ὃν τὸ πρῶτον αἴτιον οὐκ ἦν ταῦτα· τοῦ γὰρ ἀεὶ κατ᾽ Ἀριστοτέλη οὐθὲν πρότερον οὐθ᾽ ὕστερον. Υἱοῦ μὲν δὴ καὶ πνεύματος ἀρχὴ ὁ πατὴρ οὕτω, κτίσεως δὲ τῆς τε νοητῆς καὶ ὁρατῆς δημιουργίᾳ καὶ ποιήσει· ἔξωθεν γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ παρήχθη, εἰ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα συνδημιουργὰ τούτων ἅμα τῷ πατρὶ κατὰ τὸ Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.

Πιστεύω δὲ καὶ εἰς ἕνα υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ τὸν ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν χρόνων ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας σαρκωθέντα δι᾽ ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀναίτιόν τε καὶ αἰτιατὸν, ἀναίτιον μὲν τῷ χρόνῳ· ποιητὴς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον· αἰτιατὸν δὲ κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἀΐδιον καὶ προαιώνιον καὶ ἀπόρρητον γέννησιν ὡς φ.164α ἐξ ἐκείνου ἔχοντα τὸ εἶναι καὶ τὸ υἱὸν εἶναι καὶ τἆλλα || πάντα ὅσα ἔχει. Οὐδὲν γὰρ τῷ υἱῷ ὃ μὴ παρὰ τοῦ πατρός.

Πιστεύω τε καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς δι᾽ υἱοῦ ἐκπορευόμενον ἀϊδίως, τουτέστιν ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἐκ μιᾶς ἀρ-

9. ἄλλης πρόσθετον ἐν τῇ ῴᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ·/. 11. ἅμα αὐτοῦ μετὰ αὐτοῦ διαγεγραμμένον 14. αἴτιον 15. οὐθ 27. τ᾽ἄλλα

χῆς. Ἀδύνατον γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ υἱοῦ, ὡς οἵ τε τῶν Λατίνων καὶ τῶν Γραικῶν διδάσκαλοι θεολογοῦσιν. Αὐτίκα γὰρ, ὡς ἐπιτροχάδην εἰπεῖν, ὁ μὲν θεῖος Δαμασκηνὸς Αὐτός ἐστι, φησὶ, λόγου ἄβυσσος, λόγου γεννήτωρ καὶ διὰ λόγου προβολεύς. Καὶ αὖθις ἐν τοῖς Ὕμνοις Ἵλεων νέμοις ἡμῖν Πνεῦμα μεταδοτικὸν ἀγαθότητος ἐν πᾶσι διὰ σοῦ προερχόμενον, τῆς *διὰ* συναίτιον ἐνταῦθα τοῦ Πνεύματος τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν παραδηλούσης, ἰσοδυναμούσης κατὰ τὸν θεηγόρον καὶ μέγαν Βασίλειον τῇ *ἐκ* τῶν προθέσεων, ἣ καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ αἰτίου παραλαμβάνεται, ἀλλ᾽ οὐ τῇ *ἐν* καὶ *μετὰ* τῶν προθέσεων, καθὼς τισι τῶν ἀντιλεγόντων τῇ προρρηθείσῃ ἐννοίᾳ δοκεῖ. Γελοῖον γὰρ καὶ ἀμαθὲς καὶ παρὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔθος καὶ ἅμα καὶ τοὺς τῆς γραμματικῆς κανόνας. Οὔτε γὰρ γραμματικῶς ἀκήκοέ τίς ποτε τῶν περὶ ταύτην ἐσχολακότων ἀντὶ τοῦ *ἐν* καὶ *μετὰ* τὴν *διὰ* παραλαμβάνεσθαι διδασκούσης, οὔτε τινὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἀντὶ τῶν προθέσεων τούτων χρησάμενόν ποτε τῇ *διά*. Εἰ δέ πού τις ἅπαξ καὶ καταχρησάμενος ἔφθη τοῦτόν γε τὸν τρόπον τῆς ἐννοίας, ἀλλ᾽ οὐ || νόμος τὸ σπάνιον, ἐπεὶ οὐδὲ φ.164r μία χελιδὼν ἔαρ ποιεῖ κατ᾽ Ἀριστοτέλη, οὐδὲ γραμμὴ μία τὸν γεωμέτρην, οὐδὲ πλοῦς εἷς τὸν θαλάττιον.

Οὕτω τοίνυν πίστεως ἔχων τῆς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ κυριότητα καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν εἰς τρεῖς ὑποστάσεις εἴτ᾽ οὖν πρόσωπα θεωρουμένων ἐπ᾽ ἴσης, ᾗ μοι δεδήλωται, τὰς αὐτὰς αὖ ἰδιότητας καὶ ἑκάστη τῶν θεαρχικῶν προσώπων καὶ ὑποστάσεων νομίζω, ἃς ἡ τοῦ θεοῦ πασῶν ἁγιωτάτη ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία δογματίζειν παραδέδωκε, μὴ μόνον τὰς ὑφιστώσας αὐτὰ καὶ οἷον εἰδοποιούσας, ἃς καὶ κυρίως ἡγητέον καὶ ὀνομαστέον ἰδιότητας αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ κατ᾽ αὐτὰς τὰ θεῖα διακέκριται πρόσωπα, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τὰς ἁπλῶς

7. δῖα 9. ἐκ̃ 10. ἐν̃ μετ̃α 11 αντῒλεγόντων

14. τῒς ποτὲ ἐν̃ 15 μ̃ετα δια̃ οὐτέ τινα 17. δια̃ που τοῦτον 23. εἶτουν 24. ἐπίσης

οὕτω παρεπομένας καὶ λεγομένας ἰδιότητας καὶ γνωρίσματα, ὥςπερ ἐπὶ μὲν τοῦ πατρὸς τὸ ἀγέννητον καὶ ἀναίτιον καὶ ἄναρχον· Ταῦτα γὰρ οὐ τί ἐστιν ὁ πατὴρ, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι δηλοῖ· τὰ γὰρ κυρίως ἴδια καὶ ὁρισμοὶ τῶν ὧν εἰσι τυγχάνει, ὥςπερ ἡ πατρότης καὶ τὸ γεννᾶν ἐπὶ τοῦ πατρός· ταῦτα γὰρ τὸ τοῦ πατρὸς ὑφίστησί τε καὶ εἰδοποιεῖ πρόςωπον, ἐκεῖνο δὲ οὔ, ἀποφατικά τε ὄντα καὶ στερητικὰ, ἀλλ' ἢ μόνον ἴδια καὶ ἁπλῶς γνωρίσματα τοῦ πατρός. Ὡςαύτως καὶ τὸ αἴτιον οὐ κυρίως ἴδιον τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρεπόμενον καὶ τοῦτο· ἕπεται γὰρ τῷ πατρὶ τὸ καὶ αἴτιον εἶναι οὗ ἐστι πα-
φ.165α τὴρ, ἐπεὶ ἔκ γε || τῶν περὶ αὐτὸν τοῦτο καὶ οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν· ὥςπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου φέρε εἰπεῖν τὸ μὲν λογικῶς κυρίως ἴδιον, τὸ δὲ γελαστικὸν οὐ κυρίως ἴδιον· ἐπουσιῶδες γάρ. Πρῶτον μὲν γὰρ δεῖ τὸν ἄνθρωπον ᾗ ἄνθρωπον λογικὸν εἶναι, εἶθ' οὕτως ἕπεσθαι αὐτῷ καὶ τὸ γελαστικὸν εἶναι· ἐκεῖνο γάρ ἐστιν ὁ τὸν ἄνθρωπον ὑφίστησί τε καὶ εἰδοποιεῖ καὶ αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπον ποιεῖ, τῶν ἄλλων ὁμογενῶν αὐτῷ εἰδῶν διαστέλλον. Τὸ δὲ γελαστικὸν ἕπεται μόνον τῷ ἀνθρώπῳ οὐκ εἰς τὸ τί ἦν εἶναι αὐτῷ συμβαλλόμενον· ἐπεὶ καὶ τῇ ἐπινοίᾳ λογικόν μεν ἐστι λαβεῖν ἄνευ γελαστικοῦ, γελαστικὸν δὲ ἄνευ λογικοῦ οὐδαμῶς. Ὡςαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ συστατικὸν μὲν καὶ ὑποστατικὸν τὸ γεννᾶσθαι καὶ ἡ υἱότης· τοῦτο γάρ ἐστιν ᾧ ὁ υἱὸς ᾗ υἱὸς τοῦ πατρὸς διαφέρει κατὰ τὴν τῶν πρός τι ἀντίθεσιν, τὸ δὲ αἰτιατὸν οὐ κυρίως ἀλλ' ἑπομένως ἴδιον τῷ υἱῷ, ὥςπερ καὶ τῷ πατρὶ τὸ αἴτιον. Οὐ γὰρ ᾗ αἰτιατὸς ἔχει τὸ γεννητὸς, ἀλλ' ᾗ γεννητὸς ἔχει τὸ αἰτιατὸς καὶ τἆλλα ὡς ἀνωτέρω εἴρηται ἐπὶ τοῦ πατρός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος ὑποστατικὸν μὲν τὸ προβάλλεσθαι ἢ καὶ τὸ πνεῖσθαι ἐξ ἀμφοῖν ὡς ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἕν εἰσι κατὰ

9. Τοῦ οὗ προηγεῖται τινῶν περιγεγραμμένον 10. καταυτὸν 15. ὅπέρ ἐστιν 22. ἀλλ' ἑπομένως πρόςθετα ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παρακπεμπτικοῦ σημείου ·/. μόνον ἐν τῷ κειμένῳ γεγραμμένου 24. τ' ἄλλα 27. ἐφόσον

τὴν προβλητικὴν δύναμιν, ἣν ὁ πατὴρ δίδωσιν ἐν τῷ γεννᾶν τῷ υἱῷ, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε δύο αἴτια οὔτε δύο ἀρχαὶ, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρχὴ ἡ ὡς ἐξ ἑνὸς προβολέως. Διαστέλλεται ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πατρὸς καὶ υἱοῦ τῇ διαφορᾷ τῶν || πρός τι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τῷ ἀριθμῷ προβολῇ παρὰ φ.165β ἀμφοῖν τοῖς προςώποιν, καθ' ἣν τοῦτο μὲν προβάλλεται, ἐκεῖνα δὲ προβάλλει ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καὶ οὐ τῇ διαφορᾷ μὲν τῶν προόδων τοῦ υἱοῦ διαστέλλεται, ὡς δοκεῖ τοῖς τῆς ἐναντίας μερίδος, λέγω δὴ τῇ τοῦ γεννητοῦ καὶ ἐκπορευτοῦ, τοῦ πατρὸς δὲ μόνου τῇ πρὸς ἄλληλα ἀναφορικῇ σχέσει, ἅτε δὴ καὶ παρ' ἐκείνου δῆθεν μόνου προβαλλομένου. Ταῦτα γὰρ οὐ κυρίως διαφοραὶ, εἰ καὶ τοῖς τρόποις τῶν προόδων διαφέρειν δοκεῖ· αἱ γὰρ διαφοραὶ ἐναντιότητές εἰσιν, ὡς τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς δοκεῖ. Ταῦτα δὲ οὐκ ἐναντία ἀλλήλοις· τὰ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ ὑποκειμένῳ θεωρούμενα ἅμα οὐκ ἐναντία, ὥςπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ τρίγωνον· ταῦτα δὲ ἅμα θεωρούμενά εἰσιν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προςώπῳ τοῦ πατρὸς, λέγω δὴ τό τε γεννητὸν καὶ τὸ ἐκπορευτόν· ἐκεῖθεν γὰρ καὶ ἄμφω. Οὐδεμία δὲ τῶν ἀντικειμένων ἀντίθεσις χώραν ἐν τοῖς θείοις προςώποις ἔχει, εἰ μὴ ἡ κατ' αἰτίαν· λείπεται ἄρα τῇ κατ' αἰτίαν διαφορᾷ τοῦ υἱοῦ διακρίνεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Οὗτος ὁ τῆς ἐμῆς περὶ τὴν Τριάδα πίστεως χαρακτὴρ, ἁγιώτατε πάτερ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἵνα μὴ περαιτέρω λέγων τὰς σὰς ἱερὰς καὶ θείας ἀκοὰς ἀποκναίειν δοκῶ, ἀκόλουθος, οἶμαι, τῇ παρὰ τῆς ἁγιωτάτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δογματιζομένῃ τε καὶ παραδεδομένῃ πίστει μετὰ πολλῆς || ἐρεύ- φ.166β νης τε καὶ ἐξετάσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, ἣ καὶ ζωὴν αἰώνιον

2. διατοῦτο 3 ὡς πρόςθετον ἄνωθεν χειρὶ πιθανῶς τοῦ Λασκάρεως 4 Μετὰ τὸ υἱοῦ ἕπεται τῶν περιγεγραμμένον 5 παρὰ(;) ἐπὶ ἄλλων διεξεσμένων 6. καθῆν 12-13. ἐναντιότητες εἰσὶν 16. θεωρούμενα εἰσὶν 18. ἀντίθεσις πρόςθετον διὰ τοῦ παραπεμπτικοῦ σημείου ⁚ 19. ἡμὴ 22. ὡς πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου τῇ αὐτῇ χειρὶ 26. αιώνιον

τοῖς κατ' αὐτὴν πιστεύειν ᾑρημένοις ὄντως δίδωσι κατὰ τὸ λόγιον. Ἐρευνᾶτε γάρ φησι τὰς γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς δοκεῖτε εὑρήσειν ζωὴν αἰώνιον· ἧς καὶ αὐτὸς μέτοχος εἴην, ὦ παναγία Τριάς, πρεσβείαις τοῦ μεγάλου καὶ μακαριωτάτου πατρός.

Ἐκ μέντοι γε δὴ ταύτης τῆς ὁμολογίας καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας δογμάτων ὅπως ἔχω διαθέσεως πάρεστί σου τῇ ὑψηλοτάτῃ καὶ ὀξυτάτῃ συνέσει τε καὶ ἀγχινοίᾳ τεκμαίρεσθαι, πάντως θεοῦ χάριτι καλῶς καὶ εὐσεβῶς καὶ διαπύρῳ ζήλῳ διακείμενος καὶ περὶ ταῦτα καὶ ἑτοίμως ἔχων κινδυνεύειν καὶ περὶ τούτων ἐθέλειν, εἰ δεήσειεν. Εἰ γὰρ καὶ πρὸ τῆς παρούσης ὁμολογίας οὐδ' ὁπωσοῦν ὑπεστελλόμην μετὰ παρρησίας ἀντιλέγων τε καὶ ἐναντιούμενος τοῖς ταῦτα διασύρειν καὶ μωμεύειν ἐθέλουσιν ἔν τε τοῖς βασιλείοις αὐτοῖς ἔν τε πατριαρχείοις ἔν τ' ἀγοραῖς ἔν τε μοναστηρίοις καὶ πανταχῇ τῆς μεγάλης πόλεως ἐκείνης, ὡς ἅπαντες ἴσασιν οἱ ἐκεῖσε καὶ οἱ νῦν ἐνταῦθα παρόντες, πῶς οὐχὶ μετὰ τὴν ἔμπροσθεν τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀγωνοθέτου τε καὶ βραβευτοῦ γινομένην ὁμολογίαν καὶ οἷον εἰπεῖν ἀπογραφὴν οὐ προθυμότερον ἀγωνιοῦμαι πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἄθλους ἐπαποδυόμενος, τὸν ἀθλοθέτην καὶ βραβευτὴν ἔχων ὁρῶντα σχεδὸν καὶ τοὺς ἀθλοῦντας οὐ τοῖς ἐκ
φ.166β || κοτίνων καὶ σελίνων ἀναδοῦντα στεφάνοις, ἀλλ' εὐχαῖς ταῖς τοὺς ἀμαράντους καὶ ἀκηράτους προξενησούσαις στεφάνους.

Ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω δοῦλον ἐμαυτὸν ὡμολόγηκα τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ταὐτὸν γὰρ εἰπεῖν τῇ σῇ μακαριότητι, ἤδη καὶ τοὺς ἐμοὺς υἱεῖς Ἀλέξανδρόν τε καὶ Νικόλεων ἀνατίθημι ταύτῃ καὶ οἷον ἀφιερῶ, καθάπερ ἡ Ἄννα ποτὲ τὸν Σαμουὴλ τῷ θεῷ, δεό-

1. καταυτὴν 3. Μετὰ τὸ αἰώνιον εὕρηνται αἱ λέξεις κατὰ τὸ λόγιον διαγεγραμμέναι 13. τ' πιθανῶς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τε, διαγραφέντος τοῦ ε 17 ἀπογραφὴν ἀλλ' ἐν τῇ ᾤᾳ οὐδὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ σημεῖον : 20 σελήνων 23. ταυτὸν 24. Ἐν τῷ υἱεῖς ἀντὶ τοῦ ε ὑπῆρχεν τὸ πρῶτον ο τοῦ βιβλιογράφου παρασκευαζομένου νὰ γράψῃ υἱοὺς

μενος τῆς σῆς μακαριότητος, ὥςτε αὐτοὺς ἐγκαταλέξαι τῷ θειοτάτῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κλήρῳ, ὥςτε δούλους αὐτοὺς εἶναι ἀπό γε τοῦ νῦν εἰς ἅπαντα τὸν δοθησόμενον αὐτοῖς παρὰ θεοῦ βίον. Ἵλαθι δὲ καὶ ἡμῖν, ἁγιώτατε πάτερ, εὐμενῶς καὶ τῇ συνήθει χρώμενος φιλανθρωπίᾳ, εἴ τι τοῦ δέοντος ἔξω καὶ τῆς μεγάλης σοῦ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἀξίας οὐκ ἀξίως εἴρηται οἷς ἀνηνέγκαμεν τολμήσαντες. Οὐ γὰρ ἐκ προαιρέσεως τὸ ἁμάρτημα, ἄπαγε, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγνοίας τῆς σμικρᾶς καὶ ταπεινῆς ἡμῶν τῶν ταπεινῶν διανοίας πεπλημμέληται.

---

2. ὥςτε ἄνωθεν τῇ αὐτῇ χειρὶ 4. Μετὰ τὸ βίον ἡ λέξις αὐτὼ [illegible]ἵλαθι 5. φιλανθρωπεία 8. ἄπαγε ἐν τῇ ᾤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ·/. 9 πεπλημέληται

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΚΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΛΥΣΙΣ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΑΠΕΡ ΕΖΗΤΗΣΕ ΤΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΚΥΠΡΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΚΑΙ ΙΑΤΡΩΝ

Τὰ πάντα γινώσκειν τε καὶ κατ᾽ ἐπιστήμην ὡρισμένως εἰδέναι θεῷ μόνῳ γε ξυγκεχώρηται, παρ᾽ ᾧ νοῦς καὶ τὸ ἀντικείμενον, ἥ τε σοφία καὶ ἐπιστήμη καὶ ἡ κατὰ ταύτας ἐνέργεια, ταὐτὸν τῇ οὐσίᾳ, τῷ χρήματι. Ἡμῖν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, ὧν ὁ νοῦς ξυμπέφυρται ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ὀργάνῳ χρῆται τῇ ὕλῃ πρὸς τὴν τῶν ὄντων κατάληψιν, καὶ οἷς ἄλλο μὲν δύναμις, ἄλλο δὲ ἡ κατὰ τὴν δύναμιν ἕξις τε καὶ ἐνέργεια καὶ τὸ τῆς δυνάμεως ἀντικείμενον, οὔτε πάντα δήπου γε γνώριμα, καὶ ἃ δ᾽ ἐπιστάμεθα ξυγκεχυμένως πως καὶ ὁλοσχερῶς καὶ οἷον ὡς ἐν ὀνείρῳ γινώσκομεν. Οὔτε γὰρ τὰ τῶν ὄντων εἴδη πάντ᾽ οἴδαμεν, ὅσα τε ἀνάγκῃ καὶ ὅσα τῶν ἐνδεχομένων ἐπέρχεται, καὶ τὰς ἐσχάτας δὲ τῶν ὄντων διαφοράς, ἀφ᾽ ὧν ἑκάστου τῶν ὄντων ἡ οὐσία χαρακτηρίζεται, παντελῶς ἀγνοοῦμεν· οὗ δὴ τὸν λόγον ἀνὴρ μὲν τῆς ἔξω μόνης σοφίας ἀποδώσειεν ἂν τῇ τῶν νῦν πρὸς ἀλλήλους

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Ἐσκουριαλείῳ Φ - III - 15, φ. 293α - 306β, αἰῶνος ιε´ (Ε) καὶ τῷ Παρισιακῷ 985 φ. 12α - 24β, αἰῶνος ιε´ (Π)

Ἐπιγραφὴ Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Π: λείπουσιν Ε. Ἡ ὅλη ἐπιγραφὴ ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τῇ ᾤᾳ ἄλλῃ χειρὶ Ε

1. τε Ε: τὲ Π ὡρισμένως Ε: ὁρισμένως Π 2. ξυγκεχώρηται Π: συγκεχώρηται Π 3 - 4. ἐνέργεια ταὐτὸν Ε: ἐνέργεια ταυτὸν Π 9. πως Ε: πῶς Π 11. ἐσχάτας Π: αἰσχάτας Ε 14. ἀποδώσειεν Π: ἀποδόσειεν Ε

τάξει τε καὶ σειρᾷ, καὶ ὡς ὁ μὲν κρείττων καὶ τελεώτερος, ὅ γε πρότερος, ὁ δ᾽ ὑφειμένος, ὁ δεύτερος, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀτελέστερος καὶ τούτου πάλιν ὁ μετὰ τοῦτον καὶ καθεξῆς. Ξυμμετρεῖται γὰρ ἐκείνων τῇ τελειότητι καὶ δυνάμει καὶ ἡ τῶν ὄντων κατάληψις κατά γε τὸν γεωμετρικὸν, οὐ τὸν ἀριθμητικὸν δήπου λόγον παρὰ τῆς φύσεως· ἡμέτερος δὲ καὶ τῆς ἔσω σοφίας κἀκεῖνο μὲν ἴσως ἂν ξυγχωρήσειε, τήν γε μὴν τῆς ἐντολῆς παράβασιν καὶ τὸ διὰ ταύτην τἀγαθοῦ τε καὶ τοῦ θεοῦ πόρρω γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον φήσειεν ἂν θαρρούντως αἴτιον τῇ ψυχῇ τῆς τοιαύτης ἀγνοίας γενέσθαι καὶ διὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν ξυνημμένην τῷ σώματι, μηδὲ τὰς τῶν ὧν οἶδεν ὄντων οὐσιώδεις τε καὶ συστατικὰς εἰδέναι διαφοράς.

Οὐκοῦν θαυμαστὸν μὲν οὐδὲν, ὦ ἑταῖρε, εἰ καὶ σοὶ σοφῷ γε ὄντι κατά τε τὴν τοῦ γράμματος ἴσως σοφίαν κατά τε τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἑπομένην ταύτῃ ἰατρικὴν, θεωρητικήν τε ἅμα καὶ πρακτικὴν, ἠπόρηται μὲν ἤτοι ὡς ἀληθῶς ἀπορούμενα τῶν ζητημάτων ταυτὶ ἢ καὶ ἄλλως πως ἀφορμὴν ἑτέροις εἰς φιλοτιμίαν παρέξοντα, ἠπόρηται δὲ ὅμως, καὶ μάλιστα καὶ φιλοσοφώτατα. Θαυμαστὸν δὲ ἐκεῖνο, εἰ δόξεις αὐτός τισι διὰ ταῦτα τῶν οὐκ εἰδότων ἢ καὶ τὰ ἀπορούμενα φαῦλα καὶ οὕτω ῥᾷστα πρὸς λύσιν ὡς μηδ᾽ ἀξίαν εἶναι λόγου τὴν περὶ

1. σειρᾷ Π: σειρὰ E τελεώτερος Π: τελεότερος A 2. πρότερος Π: πρώτερος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρότερος E 8 Μετὰ τὸ πόρρω κενὸν ὡςεὶ πέντε γραμμάτων ἐκ διαξέσεως λέξεως τὸ πρῶτον γραφείσης E 9. θαρρούντως Π: θαρρούντως ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θαρρούντος E 10. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ ΕΠ 11. ὄντων οὐσιώδεις Π: ὄντων οὐσιώδεις E τε E: τὲ Π 13. σοφῷ E: σοφῷ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σοφῶν Π 15. ἑπομένην Π: ἐπομένην A θεωρητικήν E: θεωρητικήν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θεωρϊτικήν Π 17. πως E: πῶς Π 18. μάλιστα E: κάλλϊστα Π 19. αὐτός τισι ἔγραψα: αὐτὸς τισὶ ΠΕ 21. μηδ᾽ E: μὴδ᾽ Π

τούτων ἐξέτασιν. Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν ἴσως οἳ τῆς σαυτοῦ ζητήμασιν ἐντυχόντες τὸν μὲν πατέρα τῶν ζητημάτων Θερσίτην ἄντικρυς, αὐτὰ δὲ τὰ ζητήματα Θερσίτου λόγους νομίσουσί τε καὶ λέξουσιν οὐκ ἄλλο γε δι' οὐδὲν ἢ τό τε πόρρω τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχειν καὶ τὸ διὰ τούτου δόξαι τῶν ὅ τι πλεῖστα καλῶς εἰδότων, μᾶλλον δὲ ἅπαντα. Οὕτω πολλοὶ τὴν οἰκείαν ἄγνοιάν τε καὶ μοχθηρίαν ταῖς τοιαύταις, ἵν' οὕτως εἴπω, περιπέττουσι τέχναις, οἷς ἐξελεγχομένοις ἅπας ὁςτιςοῦν σοφὸς ἀπεχθάνεται. Ἐμοὶ δὲ, νὴ τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν, αὐτός τε τῶν σοφωτέρων ἔδοξας εἶναι, τοιαῦτα προτιθεὶς εἰς ἐξέτασιν, τά τε ζητούμενα πολλοῦ τε ἄξια εἶναι καὶ ὅ τι πλείστης δεόμενα τῆς ἐξετάσεως ἡγησάμην.

Ἐβουλόμην τε καὶ παρόντι σοι διαλέγεσθαι καὶ πρὸς σὲ γλώττῃ λόγοις αὖ ἐνιστάμενον τοὺς περὶ τῶν ζητημάτων λόγους ποιεῖσθαι. Οὕτω γὰρ ἂν πολλά τε πολλοῦ γ' ἄξια ἡμεῖς τε λέγειν αὐτός τε ἀκούειν οἷοί τε ἦμεν, ὡς τό γε νυνὶ βραχυλογίᾳ καὶ ὡς μόνον ἅψασθαι τῆς τῶν ζητημάτων λύσεως τὰ πρὸς σὲ ποιησόμεθα γράμματα πολλοῖς τε ἄλλοις καὶ δὴ καὶ τῷ μὴ χαίρειν ἄγειν τῷ μέλανι, πάνυ τε ἀκριβῶς ἡμῖν ἐλέλυτο τὰ ἀμφιβαλλόμενα, μηθενὸς ἀπορίας τόπου καταλειφθέντος.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅδην, βραχυλογεῖν αἱρουμένοις. Λοιπον δὲ αὐτὰ τὰ ζητηθέντα σοι καθ' ἕκαστον ἐξετάσωμεν, ἀπὸ τῶν θεολογικωτέρων πρώτων ἀρξάμενοι καὶ καθ' ἣν αὐτὸς ταῦτ' ἔθηκας τάξιν, ὡς ἔχει φύσεως· θεολογία γὰρ φυσικῆς καὶ ἰατρικῆς αὕτη τῇ τε φύσει καὶ σοὶ, καλῶς ποιοῦντι, προτέτακται.

1. οἳ τοῖς Π: οἱ τῆς Ε 9. σοφωτέρων ἔγραψα: σοφοτέρων ΕΠ ἔδοξας Ε: ἔδοκας Π 10. τά τε Ε: τὰ τὲ Π 12 (καὶ 14, 18). τε Ε: τὲ Π σοι Ε: σοὶ Π 13. ζητημάτων Π: ζημάτων Ε 15. αὐτός τε Π: αὐτὸς τὲ Ε οἷοί ἔγραψα: οἷοι Ε: οἷον Π 19. μηθενὸς Ε: μηδενὸς Π 20. ἅδην ἔγραψα: ἄδδην ΕΠ 21. καθ' ἕκαστον Π: καθέκαστον Ε 22. πρώτων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρῶτων Π: πρότων Ε

Ζήτημα α'.

Ἐπειδὴ ὁ θεὸς προνοητὴς ἁπάντων ἐστὶ καὶ πάντ' ἐφορᾷ, δι' ἣν αἰτίαν εἶπε τῷ Ἀδὰμ μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγοι, θανάτῳ ἀποθανεῖται;

Λύσις.

Προέγνω μὲν ὁ θεὸς ἀναγκαίως, ὅτι ὁ Ἀδὰμ πεσεῖται καὶ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν ἐντολὴν παραβήσεται· πάντα γὰρ οἶδεν ἐποπτικῶς ὁ θεὸς ὅσα παρῴχηκεν ὅσα τε πάρεστι καὶ ὅσα μέλλοντά γε καὶ ἐνδεχόμενα· καὶ προνοεῖται δ' αὖ πάλιν ἁπάντων τῶν ὄντων οὐ τῇ καθόλου προνοίᾳ μόνον καὶ κοινῇ πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ εἰδικῇ καὶ καθ' ἕκαστον. Οὐ μὴν παρὰ τοῦτο τὴν ἐντολὴν οὐκ ἔδει δοῦναι τῷ γε πεσόντι διὰ παραβάσεως τῷ Ἀδάμ· ἐχρῆν γὰρ δήπου τὸν τῇ προαιρέσει τετιμημένον καὶ δυοῖν θάτερον, ἤτοι χρηστὸν ἢ φαῦλον, αἱρεῖσθαι δυνάμενον εἰδέναι καὶ περὶ ἃ προαίρεσίς τε καὶ βούλησις καὶ ὡς τουτὶ μὲν χρηστόν τε καὶ αἱρετὸν ἀφ' οὗ ἂν πάθοι τις εὖ, τουτὶ δὲ φαῦλον καὶ διὰ τοῦτο φευκτὸν ᾧ τοῦ κατὰ φύσιν ἄν τις παρατραπείη καὶ πάθοι κακῶς. Ὕλη γὰρ ταῦτα, περὶ ἣν ἡ προαίρεσις καὶ τὸ αὐτεξούσιον, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος τῶν φύσει μόνῃ φερομένων ὑπέρκειταί τε καὶ διενήνοχεν, ὥςπερ ἐν μεταιχμίῳ τοῖν δυοῖν ὢν, φαύλου τε καὶ ἀγαθοῦ, καὶ νῦν μὲν ἐς τουτὶ, νῦν δ' ἐς ἐκεῖνο ὡς αὐτεξουσίῳ φέρεσθαι δήπου δυνάμενος.

1. Αἱ λέξεις Ζήτημα καὶ Λύσις ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξιν ὡς τὸ πλεῖστον ἐρυθραὶ ἐν τῇ ᾤᾳ, ἐν δὲ τῷ Ε ὁ ἀριθμὸς τῶν ζητημάτων συνήθως μεταξὺ δύο στιγμῶν, οὕτω ·α· ·β· 3. φαγεῖν Π: φυγεῖν Ε 11. τῇ Ε: λείπει Π 12. καθ' ἕκαστον ἔγραψα: καθέκαστον ΕΠ 14. τετιμημένον Ε: τετιμένον Π 19. αὐτεξούσιον Ε: αυτεξούσιον Π 21. φαύλου Π: φαύλού Ε 22. ὡς Ε: τῷ Π

Ταῦτά τοι νομοθετεῖ θεὸς καὶ νόμον δίδωσιν ὕλην τῷ αὐτεξουσίῳ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὡςπερεὶ λέγων μετὰ τὸ δημιουργῆσαι τὸν ἄνθρωπον Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνθρωπε, τετίμηκά σε τῇ προαιρέσει καὶ τῷ αὐτεξουσίῳ σὺν ἅμα τῷ λογικῷ, οἷς τῶν ἄλλων ἁπάντων πολλῷ διενήνοχας ζῴων. Ἐκείνων γὰρ φύσει μόνῃ γε φερομένων καὶ πρὸς θάτερον μόνων τῶν ἀντικειμένων τὴν σφῶν αὐτῶν ἐχόντων ὡρισμένως ὁρμὴν, μηδέν τε ἄλλο φύσει παρ' ὃ μεμάθηκεν ἐνεργούντων, αὐτὸς ἐπὶ θάτερα τῶν ἐναντίων, ὅτε βούλοιο, νεύειν οἷός τε εἶναι τῇ ἣν ἔχεις δυνάμει καὶ τῷ αὐτεξουσίῳ δεδημιούργησαι. Τῶν δ' ἐναντίων τούτων θάτερον μὲν ἀγαθόν τε καὶ ἀρετὴ, θάτερον δὲ φαῦλόν τε καὶ κακία ἄμφω ταυτί· δεῖ γὰρ τὸν τὴν δύναμίν σοι παρασχόντα τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὴν περὶ ἣν ἡ δύναμις ὕλην καὶ τὸ ἀντικείμενον δήπου δεῖξαί τε καὶ διδάξαι, καθάπερ τὸν οἰκοδόμον τοὺς λίθους καὶ τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὸν χαλκόν. Σὲ δὲ, τουτὶ μὲν φαῦλόν τε καὶ κακὸν, ἐκεῖνο δὲ σπουδαῖον γνόντα καὶ ἀγαθὸν, τοῦ μὲν ἀπέχεσθαι δεῖ, τοῦ κακοῦ παρατροπῆς ὄντος τοῦ κατὰ φύσιν καὶ φθαρτικοῦ τῆς σῆς τελειότητος, τοῦ δὲ ἀντιποιεῖσθαι, τοῦ ἀγαθοῦ, ὅσον τε ἄλλο καὶ ὅσον δι' αὐτὸ ἀγαθὸν, πρὸς ὃ πάντ' ἀνάγεται, τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ βουλήσει καὶ προαιρέσει τὴν σφῶν αὐτῶν ληψόμενα τελειότητα. Εἰ μὲν οὖν φυλάξοις ταυτὶ καὶ διώξοις μὲν τἀγαθὸν, τοῦ δὲ κακοῦ

4-9. σὺν ἅμα - αὐτεξουσίῳ Ε: λείπουσι Π 11. ἀρετὴ Ε: ἀρετὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀρετῆ Π θάτερον Ε: ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος φάτερον Π φαῦλόν τε ἔγραψα: φαῦλον τὲ ΕΠ 11. ἄμφω Π: ἀμφω Ε ἐν δὲ τῇ ᾠᾳ [ὃν ἂν] ὁ θεὸς ἐλεεῖ, ὃν δὲ [δι]ακρίνει τῷ γὰρ βου[λεύματι] αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν. Τὰ ἐν ἀγκύλαις κεκαλυμμένα ἐν τῇ φωτογραφίᾳ ὑπὸ τοῦ συνέχοντος τὸ φύλλον ξύλου 13. δεῖξαί τε Ε: δεῖξαι τὲ Π 15. μὲν Π: μὲν ἄνωθεν, κάτω δ' αὐτοῦ δὲ διαγεγραμμένον Ε φαῦλόν τε Ε: φαῦλον τὲ Π δὲ Π: δὲ Ε 21. φυλάξοις ἔγραψα: φυλάξ^{οι}εις Ε: φυλάξ^{ει}ης Π διώξοις ἔγραψα: διώξ^{οι}εις Ε: διώξεις Π τἀγαθὸν Π: τ'ἀγαθὸν Ε

πόρρω γένοιο, ἀθάνατος ἔσῃ καὶ ἄφθαρτος, ὅτι καὶ οὐδ' εὔλογον θνήσκειν τὸν τῆς οἰκείας δι' ἣν ἐγένετο λαβόμενον τελειότητος. Ἂν δὲ, παρατραπείς πως τοῦ κατὰ φύσιν, τἀγαθὸν μὲν χαίρειν ἐάσῃς, πρὸς δὲ τὸ φαῦλον ἑκὼν εἶναι χωρήσῃς, οὐκ ἔστιν ὅπως τῆς οἰκείας ἁμαρτὼν τελειότητος μὴ οὐ τὴν διὰ θανάτου καὶ φθορᾶς δίκην δώσεις. Δεῖ γὰρ δήπου τὸν τῆς οἰκείας τελειότητος, δι' ἣν γέγονε καὶ τῶν ὄντων ἐστὶν, ἐκπεσόντα καὶ ἁμαρτόντα μηκέτ' εἶναι μηδὲ τοῖς οὖσι ξυναριθμεῖσθαι, ὅτι καὶ τὸ μάτην ἐν τοῖς φύσει καθ' αὑτὸ πάντως οὐ ξυγκεχώρηται.

Οὕτως ὁ θεὸς εἰκότως διὰ ταῦτα τὴν ἐντολὴν δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ταῦτα προγνοὺς ἀϊδίως καὶ πρὸ τῆς ἐκείνου πλάσεως καὶ ὑπάρξεως, ὅτι πεσεῖται καὶ τοῦ σπουδαίου τὸ φαῦλον ἑλόμενος τοῦ δι' ὃ γέγονεν ἀγαθοῦ στερηθήσεται. Προέγνω δὲ τοῦτο οὐ μόνον τῷ πρὸ τῆς ἁπλῆς βουλήσεως, ἀλλὰ καὶ τῷ μετὰ τὴν δραστικὴν βούλησιν νῷ, καθ' ὃν ἅπαν ἐνδεχόμενον ἢ τοιοῦτον ὡς ἐσόμενον ἢ μὴ τῷ θεῷ προγινώσκεται. Πλὴν οὐ παρὰ τοῦτο τῶν ἀναγκαίων ἦν τὸν ἄνθρωπον ἀντὶ σπουδαίου φαῦλον γενέσθαι, οὐδ' ἡ ἐνδεχομένου φύσις ἐπὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων μετέβαλεν ἰδιότητα τοῦτο μὲν τῷ τὴν θείαν βούλησιν ἐν ταῖς πρός τὰ ἔξω προόδοις τῶν ἐνδεχομένων ὑπάρχειν καὶ οἷον ἐκείνοις ξυμμεταβάλλεσθαι, τοῦτο δὲ τῷ τὸ αὐτεξούσιόν τε καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπείας βουλήσεως ἐλεύθερόν τε καὶ ἀδέσποτον μήτε φύσει ποτὲ, μήτ' ἀνάγκαις τισὶν ὑπείκειν καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως παρασύρεσθαι. Ἦν γὰρ ἂν ἄλλως ἐνδεχόμενόν τε καὶ μὴ καὶ αὐτεξούσιόν τε καὶ μὴ, κἀντεῦθεν τὰ τῆς ἀντιφάσεως ἅμα μόρια**, ὅπερ ἀδύνατον, οὐ φύσει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ παρὰ τὴν σφῶν

4. ἑκὼν Π: ἑκῶν Ε χωρήσῃς ἔγραψα: χωρήσεις (η) ΕΠ 7. μηκέτ' ἔγραψα: μὴκέτ' ΕΠ 8. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ ΕΠ τὸ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Π: τὸ ἄνωθεν Ε 9. καθ' αὑτὸ ἔγραψα: καθ' αὑτὸ Ε: καθαυτὸ Π 13. δι' ὃ Π: διὸ Ε 22. ἐλεύθερόν τε Ε: ἐλεύθερον Π 25. Μετὰ τὴν λέξιν μόρια σταυρὸς ἐνδεικνύων παράλειψιν λέξεων μὴ προστεθεισῶν ἐν τῇ ᾤᾳ Ε

αὐτῶν ἄκραν μάχην τε καὶ διάστασιν, οὐ παρὰ τὴν ἐκείνου ἀπειροδύναμον δύναμιν. Ὅθεν οὐδέν τί φασιν ὅλως οἱ δυοῖν θάτερον λέγοντες ὡς ἐχρῆν παρὰ θεοῦ τότε τὴν τοῦ Ἀδὰμ πτῶσιν προεγνωκότος γενέσθαι, ἤτοι τὴν ἐντολὴν τὴν ἀρχὴν μὴ δοθῆναι, ἤ, καὶ δοθείσης, τὸν ἄνθρωπον, ἵνα μὴ γένοιτό οἱ κακῶς, ἀνάγκῃ τινὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ὠσθῆναι. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνό γε πρὸς τοῦ δεδωκότος τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τουτὶ δὲ ἀνατροπὴ τοῦ προαιρετικοῦ μᾶλλον, καθ᾽ ὃ σπουδαῖον καὶ φαῦλον καὶ ἀρετὴ καὶ κακία καὶ ἆθλα καὶ δίκαι καὶ ἁπλῶς ἀνθρωπείας φύσεως καὶ παντὸς ἤθους κατάλυσις.

Ἔδει τοίνυν τὸν θεὸν διὰ ταῦτα μάλα εἰκότως τὴν ἐντολὴν τῷ πλασθέντι δοῦναι Ἀδάμ, καὶ οὐδέν τι παρὰ τοῦθ᾽ ἕπεται ἄτοπον καὶ ἀδύνατον· τοὐναντίον μέντ᾽ ἂν ἀτόπῳ καὶ ἀδυνάτῳ ἐῴκει καὶ ἀντιφάσει πάντως γε περιπῖπτον τὸ μήτε νόμου ὕλην τῷ αὐτεξουσίῳ δοθῆναι, μήτ᾽ ἄνευ ἀνάγκης καὶ βίας ἐᾶν τῷ προαιρετικῷ τὸν ἄνθρωπον ὁποίποτε βούλοιτο φέρεσθαι.

Ζήτημα ϛ΄.

Ἐπειδὴ τὸν Ἀδὰμ ἄνθρωπον ὄντα γινώσκειν ἔδει καλόν τε καὶ πονηρὸν, οἵου χάριν ἐκέλευσεν αὐτῷ ὁ θεὸς μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλόν τε καὶ πονηρόν;

Λύσις.

Ὑπέρευγε τῆς ἀπορίας, ἣν οὐχ ὡς οὐκ εἰδώς, ὥς τινες οἴονται

1. τε Ε: τὲ Π ἀπειροδύναμον Ε: απειροδύναμον Π 2. τί φασιν Π: τϊ φασὶν Ε 4. τὴν ἀρχὴν Π: τηναρχὴν Ε 6. ὠσθῆναι ἔγραψα: ὠθῆναι Ε: εἰσθῆναι Π ἐκεῖνό ἔγραψα ἐκεῖνο ΕΠ 11. ἀδὰμ Ε: ἀδαμ Π 12. ἄτοπον Ε: ἀτόπως Π ἀδύνατον Ε: ἀδυνάτως Π μέντ᾽ Π: μὲντ᾽ Ε 13. περιπῖπτον ἔγραψα: περιπίπτον ΕΠ 14. αὐτεξουσίῳ Π: αὐτεξίῳ Ε τῷ Ε: τὸ Π 15. ὁποίποτε ἔγραψα: ὅποίποτε ΕΠ 19. τοῦ ξύλου Ε: ξύλου Π 21. οὐχ Ε: οὐχ᾽ Π

τῶν οὐκ ἄγαν, ἵνα μὴ λέγω μηδὲν, εἰδότων, ἀλλ' ὡς ἐπιστάμενος εὖ, εἰς ἐξέτασιν καλῶς ποιῶν προὔθηκας. Ἔχει γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν τὸ χρῆμα, καὶ πολλῆς δεῖται τῆς ἐξετάσεως. Εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος λογικόν τε ἅμα καὶ προαιρετικὸν, οἰκείᾳ δὲ φύσει τὸ ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν σπουδαῖον οἶδε καὶ φαῦλον, πῶς ἐχρῆν τὸν Ἀδὰμ, ἄνθρωπον ὄντα, μηδαμῶς γεύσασθαι τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, ᾧ σπουδαῖον καὶ φαῦλον ἔγνωσται, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν καλόν τε καὶ πονηρόν; Καὶ ἄνευ γὰρ τοῦ φαγεῖν ἐκείνου καὶ γεύσασθαι φύσει ταῦτ' οἶδεν ἢ καὶ μαθεῖν ἠδύνατο πάντως ὁ ἄνθρωπος. Ἤτοι οὖν μάτην ὁ νόμος καὶ ἡ δι' ἧς πεπτώκαμεν ἐντολὴ ἢ οὐ παρὰ τὸ τοῦ ξύλου γεύσασθαι καὶ τὸ σπουδαῖον γνῶναι καὶ φαῦλον τὸ πτῶμα γέγονε τοῦ Ἀδάμ. Καὶ μὲν δὴ, καὶ εἰ μὴ φαγὼν τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως καλόν τε καὶ πονηρὸν οὐκ ἐγίνωσκεν ὁ Ἀδὰμ, ποῦ θήσει τις τὸ προαιρετικὸν ἐκείνου καὶ αὐτεξούσιον ἢ πῶς ἂν ἐπεξῄει τις κακίας ἐκείνῳ καὶ παραβάσεως, ἀγνοοῦντι κακίαν καὶ ἀρετὴν καὶ ὅλως καλόν τε καὶ πονηρόν;

Κἀκεῖνο δὲ οὐκ εὔλογον πάνυ, τουτοισὶ μὲν ὡς ἀγαθοῖς δῆθεν προςέρχεσθαι, ἐκείνῳ δ' ὡς φαύλῳ μὴ προςιέναι νομοθετεῖν, εἶτ' ἀπαγορεύειν τὴν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως βρῶσιν ἀφ' οὗ ἂν γνοίη τις καλόν τε καὶ πονηρόν. Ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι καὶ βασκανίᾳ μᾶλλον ἢ προνοίᾳ τὸ τοιοῦτον εἴη γ' ἂν ἐοικὸς, εἰ τελειότης ἀνθρώπου θεωρία καὶ πρᾶξις, ὧν ἑκατέρα γένοιτ' ἂν τῇ τοῦ σπουδαίου γνώσει καὶ φαύλου. Μή ποτε οὖν οἶδε μὲν ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς τοῦ ξύλου γεύσεως καλόν τε καὶ πονηρὸν, οἶδε δὲ θεωρητικῶς

1. ἐπιστάμενος Ε: ἐπιστάμενος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀποστάμενος Π 2. προὔθηκας ἔγραψα: προύθηκας ΕΠ 4. λογικὸν Ε: λογϊκόν Π 6. μηδαμῶς Π: μὴ διακῶς Ε 7. ᾧ Π: ὡς Ε ταὐτὸν ἔγραψα: ταυτὸν ΕΠ 10. Πρὸ τοῦ νόμος εἶχε γραφῆ ἄνος διαγραφὲν Ε ἐντολὴ Ε: εντολὴ Π 13-16. οὐκ ἐγίνωσκεν-πονηρὸν Ε: λείπουσι Π 14. θήσει ἔγραψα: θείση Ε 15. ἐπεξῄει τις ἔγραψα: ἐπεξείη τίς Ε 20. τις Ε: τίς Π 21. ἐοικὸς Π: ἐοικὼς Ε 23 (καὶ 24). οἶδε Π: εἶδε Ε 24. γεύσεως ἔγραψα: γνώσεως ΕΠ

μόνον, οὐ πρακτικῶς; Πρὸ γὰρ τῆς γεύσεως ἐγίνωσκε μὲν τουτὶ μὲν ἀγαθὸν, ἐξ οὗ φαγεῖν παρὰ θεοῦ ξυγκεχώρηται, τουτὶ δὲ πονηρὸν αὖθις, οὗπερ γευσάμενος αὐτίκα μάλα πάντως οἰχήσεται· οὔπω δὲ τοῖν δυοῖν ἑλόμενος θάτερον, αὐτῇ πάντως ἐγνώκει τῇ πείρᾳ τί τε φαῦλον τί τε σπουδαῖον καὶ ὅπως τὸ μὲν φθείρει, τὸ μὴ σπουδαῖον, τὸ δὲ σώζει, τὸ ἀγαθὸν, τὸν δυοῖν ἑλόμενον θάτερον. Εἰ δὲ καὶ τὰ μάλιστα σπουδαῖος ἐντελεχείᾳ πρὸ τῆς τοῦ φυτοῦ γεύσεως ὁ Ἀδὰμ, καθάπερ τινὲς βούλονταί τε καὶ ἀποφαίνονται, τῶν δ' ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, πείρᾳ γε μὲν οὐκ εἰληφὼς ὅσον καὶ οἷόν ἐστι τὸ κακὸν, ἐξ οὗ πάλιν αὖθις ὅσον ἐστὶ τἀγαθὸν ἀκριβέστερον ἔμελλεν ἐγνωκέναι, καθάπερ οἱ τῆς ὑγιείας τὴν χάριν μᾶλλον μετὰ τὴν πεῖραν τῆς νόσου γνωρίζοντες, οὐκ ἂν δικαίως λέγοιτο καλόν τε γινώσκειν καὶ πονηρόν. Ταῦτά τοι ξύλον γνώσεως καὶ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλόν τε καὶ πονηρὸν τὸ φυτὸν ὠνόμασται τῇ Γραφῇ· ἐξ οὗπερ γευσάμενος ὁ Ἀδὰμ, ὡς τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ παραβὰς καὶ διὰ ταῦτα τοῦ τε παραδείσου καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς οἰκείας πόρρω γεγονὼς τελειότητος, αὐτῇ τῇ πείρᾳ καλόν τε γνώσεται δήπου καὶ πονηρόν. Οὕτως ὁ Ἀδὰμ, καίτοι καλόν τε φύσει γινώσκων καὶ πονηρὸν, ὡς ἐδέδεικτο, τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως ἐκφαγεῖν κεκώλυται τῷ θεῷ, μὴ τῇ πείρᾳ μάθῃ λαθὼν ἐκ τοῦ κακοῦ τἀγαθόν.

9. πρὸ γὰρ Π: προγὰρ Ε γεύσεως Π: γνώσεως Ε 3. αὐτίκα Ε: αυτίκα Π 4. ἑλόμενος Ε: ἐλόμενος Π πάντως Π: πάντως εἰ Ε 5. τί τε Π: τὶ τὸ Ε τί τε Π: τὶ τὸ Ε 6. ἑλόμενον Ε: ἐλόμενον Π 7. τὰ μάλιστα Π: ταμάλιστα Ε 8. ὁ Ε: εἰὸ Π καθάπερ τινὲς ἔγραψα: καθάπέρ τινες ΕΠ 9. πείρα Ε: πεῖρα Π 10. οἷόν ἐστι ἔγραψα: οἷον ἐστὶ ΕΠ οἷον - ὅσον ἐστὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Π: πρόςθετα ἐν τῇ ὤᾳ διὰ παραπεμπτικοῦ σημείου ☍ Ε κακὸν Π: καλὸν Ε 11 (καὶ κατωτέρω ἐν ἁπάσαις ταῖς πτώσεσιν). ὑγιείας Π: ὑγείας Ε 12. γνωρίζοντες ἔγραψα: γνωρίζοντας ΕΠ 14. ξύλον Π: ξῦλον Ε ξύλον ἔγραψα: ξῦλον ΕΠ 21 μάθη Π: μάθη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λάβη Ε τἀγαθὸν Π: τ'ἀγαθὸν Ε

Ζήτημα γ΄.

Διὰ τί ὁ Ἀδὰμ οὐκ ἀπέθανε κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ῃ ἔφαγε τὸν καρπὸν, τὴν ἐντολὴν παραβὰς, ἀλλ᾽ ἔζησε χρόνους ϡλ΄, εἶτ᾽ ἀπέθανε;

Λύσις.

Διττὸν θάνατον ἡμῖν οἶδεν ὁ λόγος, τὸν μὲν καθ᾽ ὃν ἡ ψυχὴ φθείρεται, δουλεύουσά τε τῷ χείρονι καὶ τὴν οἰκείαν ἀπολέσασα τελειότητα, τὸν δὲ καθ᾽ ὃν ἡ αὐτὴ τοῦ ἡμετέρου χωρίζεται καὶ διαλύεται σώματος. Οὐκοῦν ὁ Ἀδάμ, τὴν ἐντολὴν παραβάς, καὶ καθ᾽ ἑκάτερον ἀπέθανε θάνατον, ἀλλὰ τὸν μὲν αὐτίκα μάλα μετὰ τὴν ἔκπτωσιν, τὸν δὲ δυνάμει καὶ αὐτὸν αὐτίκα, ἐντελεχείᾳ δὲ μεθ᾽ ὃν ἠρίθμησας χρόνον τῷ ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς ἑξῆς ἅπαντας· φαίην δ᾽ ἂν καὶ διὰ τὸ δίκας ἴσως διδόναι μέχρι πολλοῦ, ὡς τῆς ἐντολῆς κατολιγωρήσας τοῦ κτίσαντος.

Ζήτημα δ΄.

Ὅτου χάριν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἐξ Ἑβραίας γυναικὸς ἐγεννήθη καὶ οὐκ ἐπλάσθη καθάπερ καὶ ὁ Ἀδὰμ ἢ οὐκ ἐγεννήθη ἐξ ἀλλοφύλου γυναικός;

Λύσις.

Ἐξ Ἑβραίας μὲν ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐσαρκώθη καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας γυναικὸς ἀλλοφύλου διὰ τὸ

7. ἀπολέσασα Ε: ἀπολύσασα Π 8. χαρίζεται Ε: χωρίζεται Π 9. ἀδὰμ Ε: αδὰμ Π 10. καθ᾽ ἑκάτερον Ε: καθεκάτερον Π 11. ἐντελεχείᾳ ἔγραψα: ἐντελέχεια ΕΠ 14. κατολιγωρήσας ἔγραψα: κατολιγορήσας ΕΠ κτίσαντος Ε: κτήσαντος Π 21. ἑτέρας γυναικὸς ἀλλοφύλου Π: ἀλλοφύλου γυναικὸς Ε

ἁγιώτερον εἶναι τὸ τῶν Ἑβραίων γένος τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐθνῶν καὶ τῷ θεῷ μάλιστα φίλον καὶ πλησιέστερον. Ἠγαπημένος γὰρ Ἰσραὴλ καὶ ἅγιον ἔθνος καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τῶν προφητῶν ὠνομάζετο. Ἐκ δὲ τῶν ἁγίων δεῖν ἀνίσχειν τὰ ἅγια τίς τῶν νοῦν ἐχόντων ἀμφιγνοεῖ; Δι' ὃ δὴ καὶ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβίδ τε καὶ Ἀβραὰμ ὡς ἐκ καθαρωτέρου μᾶλλον ἤ περ αἱ ἄλλαι φυλαὶ ἐγεννήθη Χριστὸς, καὶ τούτου τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, ἧς ὁ Ἰωσὴφ φύλαξ, ὁ τοῦ βασιλέως Δαβὶδ ἀπόγονος. Ἐξ ἀνθρώπου δὲ ὅλως, ἀλλ' οὐχ ὥςπερ Ἀδὰμ διὰ πλάσεως τοῦτο μὲν, ἵνα μὴ δόξῃ φάσμα καὶ οὐ κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς ὢν καὶ θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὑπόστασις μία ἐν δυσὶ δήπου τελείαις γνωριζομένη ταῖς φύσεσι, τοῦτο δὲ διὰ τὸ τὴν ἁμαρτήσασαν σάρκα πάντως ἀναλαβεῖν δεῖν καὶ θεῶσαι, δι' ἣν καὶ σεσάρκωται· οὐδὲ γὰρ ἄλλην ἀνθρωπείαν ἐχρῆν αὐτὸν ἀναλαβεῖν καὶ θεῶσαι φύσιν ἢ μόνην τὴν ἐξ Ἀδὰμ ὡς ὑπὸ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν οὖσαν καὶ ὡς ὑπεύθυνον.

Ζήτημα ε΄.

Διὰ τί ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου Χριστὸς, ἀποθανὼν ὡς ἄνθρωπος, τοὺς μὲν ἔσωσε, τοὺς δὲ οὒ καὶ οὐχ ἁπάσας ἔσωσε τὰς ψυχάς;

Λύσις.

Ἀπέθανεν ὡς ἄνθρωπος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἵνα μὴ μόνον τοὺς ζῶντας, ἄλλὰ καὶ τοὺς οἰχομένους ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι καὶ θανάτου Χριστοῦ, κατεχομένους ἐν Ἅδου καὶ τυραννουμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ πόρρω θεοῦ καὶ τῆς ἐκείνου χάριτος ὄντας, ἐλευθερώσῃ τε καὶ ἀνελ-

4. τίς E: τὶς Π 5. ἀμφιγνοεῖ E: ἀμφιγνωεῖς Π 6. ἀβραὰμ E: ἀβραὰμ Π ἐκ E: λείπει Π Μετὰ τὸ καθαρωτέρου εἶχε γραφῇ ἡ λέξις γένους διαγραφεῖσα E 8. οὐχ' E: οὐχ' Π ἀδὰμ Π: ἀδὰμ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀδάμ E 18. οὐχ E: οὐχ' Π 24. τε E: τὲ Π

κύσῃ πρὸς ἑαυτὸν καὶ θεοὺς ἀπεργάσηται, τῶν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγέντας δεινῶν. Ἔσωσε δὲ ὅμως καὶ τούτους οὐ πάντας ὥσπερ γε καὶ τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τούτων μόνους τούς γε πιστεύοντας. Οὐ γὰρ δουλοῦται παρὰ θεοῦ τὸ τῆς προαιρέσεως πάντως ἐλεύθερον, οὐδ' ἀνάγκαις τισὶν ὑποπίπτει τὸ αὐτεξούσιον· ἄλλως γὰρ ἂν καὶ ἆθλα καὶ δίκαι καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἔστι δυνάμεως ἐκποδὼν δήπου γενήσεται.

Ζήτημα ϛ'.

Εἰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἐκ τῆς πρώτης ὕλης γεγένηνται, δι' ἣν αἰτίαν τὸ μέν ἐστι θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν, τὸ δὲ ὑγρὸν, τὸ δὲ ξηρὸν, πῦρ ὕδωρ ἀὴρ τε καὶ γῆ;

Λύσις.

Οὕτω μετρίως καὶ ὡς ἦν ἱκανὸν μέλανι τὰ θεολογικώτερα τῶν ζητημάτων σου λύσαντες, ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς φυσικωτέρας καὶ ἰατρικωτέρας τῶν ἀποριῶν σου χωρήσομεν, ὧν ἡ προτέρα περὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ ξύνθετα καὶ τὰς ἐκείνων ποιότητας ποιεῖται τὴν ζήτησιν, προϋποτιθεμένη μὲν τὸ ἐκ τῆς πρώτης ὕλης ἐκεῖνα γίνεσθαι, ζητοῦσα δὲ ὅμως ὅπως, ἐκείνης μήτε ψυχρᾶς μήτε θερμῆς, μήτ' ἄλλης τινὸς τῶν πρώτων μετεχούσης ποιότητος, αὐτὰ θερμὰ καὶ ὑγρὰ, ψυχρά τε καὶ ξηρὰ, γῆ ὕδωρ ἀὴρ καὶ αἰθὴρ,

6 ἐκποδὼν Ε: ἐκποδῶν Π 9. στοιχεῖα τοῦ κόσμου Π: τοῦ κόσμου στοιχεῖα Ε ὕλης Π: λείπει Ε γεγένηνται Ε: γε γίνονται Π 10. ἐστι Ε: ἐστὶ Π 11. ξηρὸν Ε: ξϋρὸν Π 13. θεολογικώτερα Ε: θεολογϊκώτερα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θεολογηκώτερα Π 19. ἄλλης Π: ἄλλης ἐν ᾧ τὸ α κατὰ διόρθωσιν ἐξ ἄλλου γράμματος νῦν ἀδιαγνώστου Ε 20. ψυχρὰ Ε: ψυχρά ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ψυχρὰ Π ξηρὰ Ε: ξηρὰ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ξϋρὰ Π

ταῦτα δὴ τὰ πρῶτα ξύνθετα τῶν στοιχείων ἐξ ἐκείνης γε γίνεται. Φημὶ τοίνυν ὡς οὐδέν τι τῶν ὄντων ἐντελεχείᾳ πάντως ἡ ὕλη, καθάπερ διεξοδικώτερόν πως ἐν τῷ μετὰ τοῦτο θεωρήσομεν κεφαλαίῳ, δυνάμει δὲ πάντ᾽ ἐστὶν ὅσα φύσει καὶ ὅσα τέχνῃ ξυνίσταται. Δύναμις γάρ τις ξυγκεχυμένη τε καὶ ὁλοσχερὴς ἐν αὐτῇ πάντων ἐστὶ τῶν εἰδῶν, ὅσα τε τῶν ἁπλῶν ξυνθέτων καὶ ὅσα τῶν μικτῶν οὐσιώδη μόρια γίνεται, καὶ ἑπομένως ἁπάντων τῶν τεχνητῶν, ὧν ὁ ἡμέτερος ποιητικὸν αἴτιον νοῦς· δι᾽ ἧς δήπου δυνάμεως, δεκτικῆς δῆλα δὴ καὶ παθητικῆς, τὰ μὲν ἀμέσως, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ καθεξῆς ἀφορᾷ τε καὶ δέχεται τῶν εἰδῶν, ὥςπερ τὸ γένος τὰς ὑφ᾽ αὐτὸ πάσας διαφοράς. Διὸ καὶ τὰ εἴδη φασὶν οἱ φυσικοὶ πάντα τὴν ὕλην ἔχειν ἐν ἑαυτῇ καὶ αὐτὰ πάλιν ἐξ ἐκείνης τῆς ὕλης γίνεσθαι, ὧν ἐκεῖνο μὲν ἀληθὲς, εἰ μὴ κατ᾽ ἐνέργειαν νοηθείη, ἀλλὰ μόνῃ δυνάμει γε καὶ τῷ πεφυκέναι, τουτὶ δὲ οὐ ψεῦδος τῷ ταῦτ᾽ ἐκ τῆς δυνάμεώς πως ἐξιέναι τῆς ὕλης τῇ τοῦ ποιοῦντος δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐν αὐτῇ πάντως ὑφίστασθαι καὶ τὸ εἶναι λαμβάνειν. Διὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ ποιότητες ἅπασαι καὶ πάθη καὶ ἰδιότητες ὅσα τε ἄλλα παρακολουθοῦσι τοῖς εἴδεσι καὶ αὐτὰ δυνάμει ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ τὸ εἶναι ἔχει, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐντελεχείᾳ πάλιν ἀνίσχει, τὰ μὲν πρὸ τῶν εἰδῶν, ὡς διατιθέντα τὴν ὕλην, τὰ δὲ καὶ μετ᾽ ἐκεῖνα, τῶν αὐτῶν ὄντα πάθη καὶ ὄργανα, δι᾽ ὧν ἂν καὶ δράσοι καὶ πάθοι,

1. πρῶτα Ε: πρῶτά εἶτα δ᾽ ἐν συνεχείᾳ ἐν κενῷ τοῦ τέλους τοῦ στίχου καὶ ἐν μέρει τῆς ᾤας ἄλλῃ χειρὶ πρῶτα Π 4. ξυνίσταται Ε: συνίσταται Π 6 (καὶ 10). τε Ε: τὲ Π 7. μόρια Π: μώρϊα Ε τεχνητῶν Μ: τεχνϊτῶν Ε 8. ποιητικὸν αἴτιον Ε: ποιητὴς αἴτιος Π 9. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΕΠ δὲ Π: δὲ̈ Ε μετὰ ταῦτα Π: μεταταῦτα Ε 11. ὑφ᾽ αὐτὸ Ε· ὑφαυτὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὑφαυτῶ Π 13. κατ᾽ ἐνέργειαν Ε: κατενέργειαν Π 14. ἐκ Π: ἐκ ἑπομένης τῆς λέξεως μέσου διαγεγραμμένης Ε 16. αὐτῆ Π: αυτῆ Ε ὑφίστασθαι Π: ὑφίςασαι Ε 17. αὐτὰ Π: αυτὰ Ε δὴ Π: δὲ Ε ὅσα ἔγραψα: ὅσά ΕΠ 20. ἐκεῖνα Π: ἐκείνα Ε 21. δράσοι ἔγραψα: δράσει ΕΠ

τὴν ὕπαρξιν ἐσχηκότα καὶ τὴν σφῶν αὐτῶν ἀτομικὴν ἰδιότητα. Οὐκοῦν τά τε στοιχεῖα αἵ τε τῶν στοιχείων ποιότητες, τὸ θερμὸν, τὸ ὑγρὸν, τὸ ψυχρόν τε καὶ τὸ ξηρὸν, ἔστι μὲν καὶ αὐτὰ διὰ τὰ αὐτὰ πάντως ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ, ἔστι δὲ οὐκ ἐντελεχείᾳ. Ἦσαν γὰρ ἂν καὶ πρὸ τοῦ μὴ εἶναι, καὶ τὸ αὐτὸ ἂν ἦν καὶ οὐκ ἦν κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ δυνάμει γε μόνῃ, παθητικῇ μὲν καὶ δεκτικῇ καὶ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὕλῃ, ποιητικῇ δὲ ἐν τῷ ποιητικῷ σφῶν αἰτίῳ, εἴτε φύσις, εἴτε θεὸς ἂν εἴη τὸ προηγούμενον αἴτιον, καὶ οὕτως οὔτ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἁπλῶς, οὔτ' αὖ πάλιν ἐκ τοῦ ἁπλῶς ὄντος, ἀλλὰ πῇ μὲν ὄντος, πῇ δὲ οὐκ ὄντος τά τε στοιχεῖα αἵ τε ποιότητες γίνονται. Εἰ δὲ καὶ τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος ἐθέλεις μαθεῖν, δι' ὃ τὰ ξύνθετα τῶν στοιχείων ἐκ τῆς ὕλης καὶ αἱ τούτων ποιότητες γίνονται, τὰ μικτὰ σκόπει καὶ τὰ μετὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Οὔτε γὰρ μίξις οὔτε κρᾶσις ὅλως ἂν γένοιτο, μὴ τῶν ξυνθέτων ὄντων στοιχείων καὶ τῶν πρώτων γε ποιοτήτων, ἐξ ὧν ἅπασα μὲν μίξις καὶ κρᾶσις καὶ αἱ πρὸ τούτων κινήσεις γίνονται· φύσεως γὰρ ὄργανα καὶ μόριά πως τὰ τέσσαρα τῶν στοιχείων καὶ αἱ πρῶται ποιότητες.

Ζήτημα ζ'.

Τί πρᾶγμά ἐστιν ἡ πρώτη ὕλη καὶ ποῦ εὑρίσκεται καὶ ἐν τίνι τόπῳ ἐστὶ καὶ ὅπως ἐξ αὐτῆς γίνεται τὰ στοιχεῖα.

Λύσις.

Πλάτων μὲν ὁ θεῖος μετ' ἀναισθησίας ἁπτόν τι χρῆμα καὶ λο-

1. ἐσχηκότα Π: εσχηκότα Ε 4. αὐτῆ Ε: αὐτῆ αὐτῆ Π
ο
8. αἰτίω Ε: αἰτίων Μ 9. ὄντος Ε: ὄντως Π 12. δι' ὃ ἔγραψα: διὸ ΕΠ 14 (καὶ 16). κρᾶσις ἔγραψα: κράσις ΕΠ
αἱ
18. αἱ πρῶται Π: πρῶται Ε Μετὰ τὸ ποιότητες ἕπονται ἐν ἀρχῇ νέου στίχου διαγεγραμμένα τάδε· + ἔστιν ἡ πρώτη ὕλη Ε
20. πρᾶγμά ἐστιν Ε: πρᾶγμα ἐστὶν Π 21. αὐτῆς Ε; αυτῆς Π
23. ἁπτόν Ε: απτόν Π

γισμῷ τινι νόθῳ μόγις πιστὸν τὴν πρώτην ὕλην διεζωγράφησεν. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ δεινὸς ἐπιστητὴν εἶναι ταύτην κατὰ ἀναλογίαν ὡρίσατο· ὡς γὰρ πρὸς ἀνδριάντα φησὶ χαλκὸς ἢ πρὸς κλίνην ξύλον ἢ πρὸς τῶν ἄλλων τι τῶν ἐχόντων μορφὴν ἡ ὕλη καὶ τὸ ἄμορφον ἔχει πρὶν λαβεῖν τὴν μορφήν, οὕτως αὐτὴ πρὸς οὐσίαν ἔχει καὶ τὸ τόδε τι καὶ τὸ ὄν· ἀμφότεροι τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῆς ἔννοιαν διαφόροις λόγοις ἐκδεδωκότες. Ἔστι γὰρ ἀμυδρὰ πάνυ καὶ οἷον σκιώδης ἡ περὶ αὐτῆς γνῶσις τῷ μηδὲν εἶναι καθ' αὑτὴν τῶν ὄντων ἐντελεχείᾳ τὴν ὕλην, ἀλλὰ δυνάμει μόνῃ γε καὶ τῷ πεφυκέναι τῶν ὄντων εἶναί τι, μᾶλλον δὲ ἅπαντα· διὸ καὶ ἐπιστητὴ λογισμῷ τινι νόθῳ, τῷ τῆς ὑποκειμένης τοῖς τεχνικοῖς εἴδεσιν ὕλης λόγῳ. Ὡς γὰρ πρὸς ἀνδριάντα χαλκὸς ἢ πρὸς ἐκπώματα καὶ δακτύλιον ὁ χρυσός, πρὶν ἂν ἀνδριὰς ἢ ἔκπωμα ἢ δακτύλιος γένηται, οὕτως αὐτὴ πρὸς οὐσίαν ἔχει καὶ τὰ ὄντα πάντα στοιχεῖα, λέγω, καὶ τὰ ἐκ τούτων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ ἀνθρώπου μορφῆς.

Ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων ἡ ὕλη, μηδὲν μὲν οὖσα καθ' αὑτὴν τῶν εἰς ἃ μεταβάλλει· δεῖ γὰρ τὸ μεταβάλλειν ἐστερῆσθαι τοῦ εἰς ὃ μεταβάλλει· ἄλλως γὰρ ἂν καθ' αὑτὸ τὸ μάτην ἦν ἐν τῇ φύσει καὶ ἡ ἀντίφασις χώραν εἶχεν, ἃ δὴ πόρρω τῶν φυσικῶν ἀπεσκοράκισται λόγων· μήτ' αὖ πάλιν οἰκεῖον εἶδος ἔχουσα καὶ μορφήν, δι' ἣν ὑφίσταται καὶ τὴν οἰκείαν ὕπαρξιν ἔχει. Ἢ γὰρ ἂν οὐδέν τι τῶν ἄλλων εἰδῶν ἐλάμβανε, καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ξυγκειμένων ἂν ἦν· ὅπερ οὐκ εὔλογον τοῦτο μὲν τῷ τὰς ἀρχὰς τῶν ἁπλῶν εἶναι δεῖν, ἐξ ὧν ὥσπερ μορίων τὰ ξύνθετα, τοῦτο δὲ τῷ

2. ἐπιστητὴν ἔγραψα: ἐπιστητὴν ἐκ τοῦ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπίστητην Π: ἐπιστήμην Ε   3. ξύλον Π: ξῦλον Ε   4-5. ἡ ὕλη-μορφὴν Π: λείπουσιν Ε   6. ἔννοιαν Ε: ἔνοιαν Π   8. τῶ Π: τὸ Ε   10. ἐπιστητὴ Π: ἀπιστητὴ Ε   11. τῶ Ε: τὸ Π   12. λόγω Π: λέγω Ε   17-18 δεῖ-μεταβάλλει Ε: λείπουσι Π   18. ἂν Π: λείπει Ε   καθ' αὑτὸ ἔγραψα: καθαυτὸ ΕΠ   21. οἰκείαν Ε: οἰκεῖαν Π   21-σ. 157,14. Ἢ γὰρ-ὕπαρξιν ἔχει Ε: λείπουσι Π

εἰς ἀνάγκην ἰέναι διὰ τοῦτο τὴν εἰς ἄπειρον ἐν τοῖς καθ' αὑτὸ πρόοδον ξυγχωρεῖν· ἢ, εἰ μὴ τοῦτο, τὴν ἀνείδεον ὕλην τῇ προόδῳ πέρας τιθέναι, ἢ, εἰ βούλει, τό γε μηδέν. Ὧν θάτερον μὲν ἐχρῆν τὴν ἀρχὴν αὐτίκα μάλα προϋποθέσθαι καὶ μὴ ὕλης ὕλην πρώτης προτέραν ἀλόγως ἄγαν ἀναλύοντος προεπινοεῖν, θάτερον δὲ οὐδ' ἐπινοῆσαί γε ἐγχωρεῖ. Τό τε γὰρ ὂν οὐκ ὂν καὶ οὐκ ὂν αὖ πάλιν ὂν ἔσται, εἰ τὸ ὂν ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῷ μηδενὶ, καὶ μὲν δὴ καὶ οὐδὲ ξυμβεβηκὸς, ἀλλ' οὐσία μᾶλλόν γε οὖσα τῷ τε τοῖς οὖσι πᾶσιν ὑφεστηκέναι τῷ τε τὴν οὐσίαν οὐχ οἷόν τε ξυμβεβηκὸς οὔτ' αὖ πάλιν τὸ ξυμβεβηκὸς οὐσίαν γενέσθαι.

Ἔστι μὲν οὖν, ὅπερ ἔλεγον, ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων ἡ ὕλη, μηδὲν μὲν οὖσα καθ' αὑτὴν ἐντελεχείᾳ τῶν εἰς ἃ μεταβάλλει, μήτ' αὖ πάλιν οἰκεῖον εἶδος ἔχουσα καὶ μορφὴν, δι' ἣν ὑφίσταταί τε καὶ τὴν οἰκείαν ὕπαρξιν ἔχει, πάντα δὲ οὖσα δυνάμει καὶ εἴδει, καθάπερ ἐλέγομεν. Ἔστι δὲ κατὰ μὲν τὴν ἡμετέραν θεολογίαν οἵα τε οὖσα καὶ αὐτὴ καθ' αὑτὴν εἶναι τῇ οἰκείᾳ ὑπάρξει καὶ χωριστὴ τῶν εἰδῶν ἁπάντων καθ' ὕπαρξιν· τῶν γὰρ τῷ χρήματι διακεκριμένων, εἰ μὴ οὐσιωδῶς τάττοιτο, θάτερον ἄνευ θατέρου δύναται εἶναι, κἂν μὴ τῇ γε φύσει, τῇ γε μὴν ὑπὲρ φύσιν δυνάμει, τῇ τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν καὶ ἄνευ χρώματος σῶμα καὶ τοὐναντίον καὶ εἶναι καὶ ὑφίστασθαι· κατὰ δὲ τὴν ἔξω σοφίαν, καθ' αὑτὴν μὲν τῶν ἀδυνάτων οὖσα καὶ εἶναι καὶ ὑφεστάναι, τῇ γε μὴν τῶν εἰδῶν ὑπάρξει τῶν φυσικῶν ἅπερ ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν αὐτῆς ἔχει δύναμιν καὶ ὑφεστῶσα καὶ οὖσα κατ' ἐντελέχειαν ἐσαεὶ τῇ ἄλλου καὶ ἄλλου φυσικοῦ εἴδους ὑπάρξει, ἀφ' οὗ καὶ τὸ εἶναι τοῖα καὶ τοῖα καὶ τὸ ὀνομάζεσθαι δήπου λαμβάνει, ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ εἶναι ἔχουσα καὶ διάφορον, νῦν μὲν ἀψύχοις, νῦν δὲ προςῆκον ἐμψύχοις καὶ τούτων πάλιν ποτὲ μὲν αἰσθητοῖς, ποτὲ δὲ ἀναισθήτοις ἁρμόζον,

1. καθ' αὑτὸ ἔγραψα: καθαυτὸ Ε 4. τὴν ἀρχὴν ἔγραψα: τηναρχὴν Ε 6. ἐπινοῆσαί ἔγραψα: ἐπινοῆσαι Ε 8. μᾶλλόν ἔγραψα: μᾶλλον Ε 14. εἴδη Ε: εἴδει Π 16. οἰκεία Ε: οἰκεῖα Π 21. τὴν ἔξω Π: ἔξω (τὴν) Ε 25. ἀφ' οὗ Π: ἀφοῦ Ε

ὥςπερ αὖ πάλιν τῶν αἰσθητῶν ἔστι μὲν ὅτε μὴ μεταβαίνουσιν, ἔστι δὲ καὶ ὅτε μὴ μεταβαίνουσι πρέπον, καθάπερ καὶ τούτων ἐνίοτε μὲν ἀλόγοις, ἐνίοτε δὲ λογικοῖς. Ταυτὶ γὰρ τῶν ὄντων ἐν ἑαυτῇ λαμβάνει ἡ ὕλη καὶ τούτων αὖ πάλιν τῷ εἶναι καὶ τῷ ὀνόματι ἔστι τε καὶ παρωνύμως, ὥςπερ ἐλέγομεν, ὀνομάζεται.

Καὶ μὲν δὴ καὶ ἣν ἔχει δύναμιν ὁλοσχερῆ καὶ ξυγκεχυμένην ἡ ὕλη, δι' ἧς δεκτικὴ πάντων ἐστὶ τῶν ἐνύλων εἰδῶν, οὔτ' εἶδός ἐστιν αὐτῇ διὰ τὰ αὐτὰ δήπου, οὔτ' αὖ πάλιν ξυμβεβηκὸς ἄλλο τι παρ' αὐτὴν τῷ γε χρήματι. Ὡς γὰρ τὸ γελαστικὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχει, οὕτως ἐκείνη πρὸς τὴν ἧς ἐστι δύναμις, πάθος οὖσα ξύμφυτον ἐκείνῃ καὶ πάντῃ ἀχώριστον οὐ φύσει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ὑπὲρ φύσιν θεῷ τῷ γε χρήματι καὶ δι' ἄλλο μὲν, οὐχ ἥκιστα δέ γε καὶ διὰ τὴν ἀντίφασιν. Τῷ γε μὴν εἰδητικῷ λόγῳ, τῷ κατὰ τὸ εἰ ἦν εἶναι, καὶ μάλα κεχώρισταί τε καὶ διακέκριται, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτον ὕλη καὶ ὕλης δύναμις. Οὐδὲ γὰρ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ἐφαρμόττει, ἵν' εἴη καὶ αὐτὰ πάντῃ ταὐτὰ καὶ μὴ διαφέροντα, ἀλλ' ὕλη μὲν ὑποκείμενον, δύναμις δὲ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὕλῃ, κἀκείνη μὲν οὐσία δήπου, καθάπερ δέδεικται, αὕτη δὲ ὡς διάθεσις καὶ ξυμβεβηκός· προςθείην δ' ἂν καὶ ὡς ἡ μὲν ᾗ, ἡ δ' αὖ ᾗ. Καὶ ἄλλα δ' ἂν εὕροι τις, ἃ θατέρᾳ μὲν ἐφαρμόττει, θατέρᾳ δὲ οὔ, ἐξ ὧν ὥςπερ ὑστέρων ἡ κατὰ λόγον αὐτῶν διάκρισις ἀποδείκνυται τῇ ὅτι γε ἀποδείξει.

Εἰσὶ γὲ μὴν καὶ παρὰ τὴν ὁλοσχερῆ ταύτην δύναμιν ἐν τῇ ὕλῃ καὶ ἄλλαι δυνάμεις ἀτομικαὶ, καθ' ἃς τὸ τόδε τι δέχεται καὶ τὸ ἄτομον· αἳ χωρισταὶ τῆς ὕλης εἰσὶ καὶ τῷ χρήματι, καὶ ταῦτα

2. ἔστι δὲ Π: ἔτι δὲ Ε πρέπον Ε: ∸πρῶτον διαγεγραμμένον ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ πρέπον Π 6. ξυγκεχυμένην Ε: ξυγκεχυμένη Π 7-8. εἶδός ἐστιν ἔγραψα: εἶδος ἔστιν Ε: εἶδος ἐστὶν Π 8. ἄλλο ἔγραψα: ἄλλό ΕΠ 10. ἐστι Ε: ἐστὶ Π
12. οὐχ ἥκιστα Π: οὐχήκιστα Ε 13. δέ Π: δέ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δὲ Ε 16. ταὐτὰ ἔγραψα: ταυτὰ ΕΠ 19. ἡ μὲν Π: μὲν Ε 22. ὅτι Ε: ὅτη Π 24. τόδε Π: τόδέ Ε

τῷ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ καὶ ἡ ὕλη κατὰ τὸ πρότερον, εἴτε γέγονεν εἴτε καὶ μὴ, μετρούμεναι. Φθείρεται γὰρ ἡ τὸν Σωκράτην ἀφορῶσα δεκτικὴ δύναμις, ἔθ' ἡ ὕλη τὸ τοῦ Σωκράτους δέδεκται εἶδος. Διὸ καὶ οὐδὲ τὸ αὐτὸ ἄτομον ὁ Σωκράτης μετὰ τὴν οἰκείαν φθορὰν ἐπανελθεῖν καὶ πάλιν ὑπάρξειν δύναται· ἔφθαρται γὰρ ἡ τῆς ὕλης δεκτικὴ δύναμις ἤδη, τοῦ Σωκράτους τὸ εἶναι λαβόντος, καθ' ἣν ἐκεῖνον ἠδύνατο δέξασθαι. Λέγω δὲ ταῦτα νυνὶ τοῖς ἔξω σοφοῖς ἑπόμενος, ἐπεί γε κατὰ τοὺς ἔσω καὶ καθ' ἡμᾶς ἄλλος ἂν ἦν περὶ αὐτοῦ λόγος καὶ ἄλλο μυστήριον, περὶ οὗ λέγειν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ παρόντι.

Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων φανερὸν ἤδη ταυτασὶ τῶν προτάσεων ἀληθεῖς εἶναι καὶ ταῦτά πως ἀντικειμένας ἀλλήλαις καὶ οἷον ἀντιφασκούσας· ἡ ὕλη ἐστὶν, ἡ ὕλη οὐκ ἔστιν· ἡ ὕλη τὰ ὄντα πάντα ἐστὶν, ἡ ὕλη οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστίν· ἡ ὕλη δυνάμει μόνον ἐστὶν, ἡ ὕλη ἐντελεχείᾳ ἐστίν· ἡ ὕλη ἀεὶ δυνάμει ἐστὶν, ἡ ὕλη οὐδέποτε δυνάμει, ἀεὶ δ' ἐντελεχείᾳ ἐστί. Τῷ γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων εἶναι τὴν ὕλην, τῷ θ' ὑπὸ τὰ εἴδη ἀεὶ εἶναι ἔστι τε καὶ τὰ ὄντα πάντα ἐστί. Καὶ ἐντελέχεια δ' ἂν εἴη καὶ κατ' ἀμφότερα, τῷ τ' αὖ πάλιν κατ' αὐτὴν τὰ εἴδη μὴ εἶναι, τὸ δὲ εἶδος τὸ ὂν τῷ τε πεφυκέναι τὰ εἴδη πάντα γενέσθαι οὔτ' ἔστι καὶ οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστὶ, καὶ δυνάμει δ' ἂν εἴη μόνη· προςθείην δ' ἂν, ὅτι καὶ τῷ δύνασθαι πάντα γενέσθαι τὰ ὄντα πάντα καὶ ἔστι καὶ λέγεται. Καὶ οὐσία δὲ λέγοιτ' ἂν ἡ ὕλη καὶ οὐκ οὐσία καὶ τόδε τι καὶ οὐ τουτὶ καὶ ὂν οὐκ ὂν παρὰ τὸ οἰκείαν εἶναι καὶ τὴν τῶν εἰδῶν ὕπαρξιν καὶ τὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ.

Τοιαύτη μὲν οὖν ἐστιν, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα διεξελθεῖν, ἡ

1. πρότερον Π: πρότερον ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρώτερον 3. ὕλη Ε: ὕ Π 4. οἰκείαν Ε: οἰκεῖαν Π 5. ὑπάρξειν Ε: ὑπάρξαι (ειν) Π 15. ἡ ὕλη ἐντελεχεία—δυνάμει ἐστὶν Π: λείπουσιν Ε 17. τε Ε: τὲ Π 23. οὐσία Ε: ουσία Π 24. οἰκείαν ἔγραψα: οἰκεῖαν Ε: οἰκεῖον Π

πρώτη ὕλη, τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ἑκάστῳ τῶν ὄντων ἀρρύθμιστον καθ' ἑαυτὸ καὶ ᾗ πρῶτόν ἐστιν ὑποκείμενον τῶν ἐχόντων ἐν αὑτοῖς κινήσεως ἀρχὴν καὶ μεταβολῆς. Οὕτω γάρ πως ὡρίσαντο τὴν ὕλην οἱ φυσικοί. Ἔστι δὲ καὶ εὑρίσκεται ὡς μὲν ἐν ὅλῳ τῷ γε παντὶ ὅσον ἐξ αὐτῆς ξύγκειται· τὸ γὰρ οὐράνιον ἔω διὰ τὸν Περίπατον σῶμα· ὡς δὲ ἐν τόπῳ τῷ τοῦ παντὸς καὶ τῶν ἐκείνου μερῶν, κατὰ ξυμβεβηκός γε μὴν καὶ οὐ καθ' αὑτὸ, καθ' ὃ τὰ μόρια ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ οὗ ἐστι μόρια· καθ' αὑτὴν δὲ οὐδέποτ' ἂν εἴη ἐν τόπῳ τῷ μηδὲ σῶμά γε εἶναι μηδὲ πέρασιν οἰκείοις ὡρίσθαι. Διττὸς δὲ ὁ τόπος, ὁ κατὰ περιγραφήν τε καὶ ὁ καθ' ὁρισμὸν, καθ' ὃν ἐν τόπῳ λέγοιτ' ἄν πως ἡ ὕλη καὶ καθ' αὑτὴν τῷ ἐνταῦθα παρεῖναι καὶ μὴ κἀκεῖ. Ὅπως δ' ἐκ τῆς ὕλης τὰ πρῶτα γίγνεται τῶν στοιχείων, ἐν τῷ πρὸ τούτου δεδηλώκαμεν κεφαλαίῳ. Ταὐτά τοι περὶ αὐτοῦ τὰ αὐτὰ λέγειν ἀφέντες ἐχόμεθα τῶν ἑξῆς.

Ζήτημα η'.

Ποῖα γένη μικτῶν καὶ μιγμάτων εὑρίσκεται ἐν τοῖς φυσικοῖς πράγμασι καὶ ποῖά εἰσιν αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ μικτά;

Λύσις.

Ὅσα μὲν τὰ πρῶτα στοιχεῖα πῦρ ἀέρα ὕδωρ καὶ γῆν ἐξ αὐτῶν ξυντίθεται τῶν στοιχείων, εἴτε δυνάμει μόνον ἐνόντων εἴτε

1. ἀρρύθμιστον ἔγραψα: ἀρύθμιστον Π: ἀρίθμιστον Ε πρῶτον ἐστιν ἔγραψα: πρῶτον ἐστὶν ΕΠ 3. αὐτοῖς Ε: αὐτοῖς Π 5. γε Π: λείπει Ε 7. καθ' αὑτὸ ἔγραψα: καθαυτὸ ΕΠ καθ' ὃ Ε καθὸ Π 8. αὐτῷ Π: αὐτὸ Ε ἐστι Ε: ἐστὶ Π 9. μηδὲ ἔγραψα: μὴδὲ ΕΠ σῶμά ἔγραψα: σῶμα ΕΠ 10-11. καθ' ὁρισμὸν Ε: καθορισμὸν Π 14 ταὐτά τοι ΕΠ: Πρβλ. κατωτέρω σ. 163, 2 καὶ σ. 169, 16

καὶ ἐνεργείᾳ, ταυτὶ δὲ ἅπαντα μικτὰ πάντ᾽ ἐστί τε καὶ λέγεται τῷ ἐν αὐτοῖς μεμίχθαι καὶ μίγνυσθαι τὰ στοιχεῖα καὶ μηδὲν εἶναι ὅ τι μὴ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ γῆς καὶ ἀέρος μετέχει, μᾶλλον δὲ ᾧ μὴ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ οὐσία, ἐξ ἧς ἐνούσης ἄλλη τις παρὰ ταύτην ἀνίσχει μορφὴ καὶ εἶδος, οὗ ἕνεκα τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ τούτων ποιότητες, καθάπερ τὸ ξύλον καὶ ὁ πρίων τῆς κλίνης καὶ ὁ χαλκὸς καὶ τὸ σμιλίον τοῦ ἀνδριάντος, πλὴν εἰ μὴ τῷ ἐνεῖναι καὶ μὴ τὴν διαφορὰν ἔχοι, ὅτι καὶ φύσις μὲν ἔνεστι, τέχνη δὲ οὔ.

Ὅσα τοίνυν εἴδη μετὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα, τοσαῦτα καὶ εἴδη μικτῶν καὶ μίξεων. Λέγω δὲ εἴδη τὰ ἐν οὐσίᾳ, καθ᾽ ὧν τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις κατηγορίαις εἴδη κατηγορεῖταί τε καὶ λέγεται· ταυτὶ δὲ πεπέρασται μὲν τῇ φύσει καὶ ὥρισται, ἡμῖν δὲ ἄπειρά ἐστι καὶ ἀόριστα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄγνωστα, ἢ, εἰ βούλει, διὰ τοῦτ᾽ ἄπειρα διότι καὶ ἄγνωστα· ἀντέστραπται γάρ πως ἐνταῦθα ἡ ἀκολούθησις. Ἄγνωστα δέ ἐστι τῷ μὴ ταῖς ἡμετέραις αἰσθήσεσιν ὑποκεῖσθαι καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τῷ νῷ διὰ τὸ ἄλλα πάντως ἐν ἄλλοις εἶναι τοῖς τόποις, ἔνια μὲν ἐν ἀέρι, ἔνια δ᾽ ἐν θαλάττῃ καὶ γῆς λαγόσιν, ἔνθα διατρίβειν ἀνθρώπους ἤτοι οὐκ ἀσφαλὲς ἢ ἀδύνατον. Ἐῶ λέγειν, ὡς ἃ μὲν ἡμῖν ἔγνωσται, παρ᾽ ἡμῖν ὄντα, οὐ πάντα δῆλα Σκύθαις τε καὶ Ἰνδοῖς, ἃ δὲ ἐκείνοις, παρ᾽ αὐτοῖς ὄντα, γνωστὰ οὐχ ἅπανθ᾽ ἡμῖν δῆλα καὶ γνώριμα. Ἐν γὰρ διαφόροις κλίμασι καὶ διάφορα δήπου τὰ εἴδη, καὶ ἄψυχα ὁμοίως καὶ ἔμψυχα. Οὐκοῦν ἔγνωσται μὲν τῇ φύσει ὅσα μικτῶν εἴδη καὶ μίξεων, οὐκ ἔγνωσται δὲ ἡμῖν ὡρισμένως, καθάπερ εἴπομεν, ὁλοσχερῶς γε μὴν καὶ οἷον ἐν γένει οἴδαμεν ὅσα τε μικτὰ καὶ τίνα ταυτί, ἄψυχα μὲν πρῶτον,

1. ἐστί τε Π: ἔστι Ε 4. ἐστὶν Π: ἔστιν Ε ἄλλη Ε: ἀλλὴ Π 6. ξύλον Π: ξῦλον Ε 7. σμιλίον ἔγραψα: σμιλεῖον ΕΠ ἐνεῖναι Ε: ἐνῆναι Π 11 κατηγορεῖται Ε: κατηγορῖται Π 13. ἣ Π: καὶ Ε 15. ἐστι Π: εστι Ε 16. μηδὲ Ε: μὴδὲ Π 17. λαγόσιν Ε: λαγῶσιν Π 18. ἐῶ Π: εῶ Ε 20. τε Ε: τὲ Π 21. οὐχ Ε: οὐχ᾽ Π 24. γε Ε: λείπει Π 25. ὅσα ἔγραψα: ὅσά ΕΠ

οἷον λίθοι καὶ μέταλλα, εἶτα πάντα τὰ ἔμψυχα καὶ τούτων πρότερα μὲν τὰ φυτά, εἶτα ζῳόφυτα καὶ μετὰ ταῦτα τὰ ζῷα, καὶ τούτων αὖ πάλιν πρότερα μὲν τὰ ἄλογα, εἶτα τὰ λογικά, οἷος ὁ ἄνθρωπος, ὕστατον ὂν ἁπάντων μικτῶν τῇ γενέσει καὶ δι' ὃ τἆλλα πάντα τὰ πρότερα.

Ζήτημα θ'.

Πόσα ἐστὶ τὰ φυσικὰ πράγματα καὶ ποῖα καὶ πόσα ἐστὶ τὰ μὴ φυσικὰ καὶ ποῖα καὶ πόσα τὰ κατὰ φύσιν καὶ ποῖά εἰσι.

Λύσις.

Φυσικὰ μὲν πράγματα κατὰ τοὺς ἰατρούς· ἐντεῦθεν γὰρ ἄρχονται τὰ ἰατρικά σου ζητήματα· τοσαῦτά ἐστι καὶ τοιαῦτα· στοιχεῖα, κράσεις, χυμοί, μέλη, δυνάμεις, ἐνέργειαι καὶ τὰ πνεύματα. Λέγεται δὲ ταυτὶ φυσικὰ τῷ ἐνεῖναι τοῖς ἐμψύχοις τὰ μὲν ὡς οὐσιώδη γε μόρια, τὰ δὲ ὡς διαθέσεις, τὰ δ' ὡς ὄργανα, τὰ δ' ὡς δυνάμεις τε καὶ ἐνέργειαι· ἃ δὴ πάντα τὴν τῶν ζώντων φύσιν ἀναπληροῖ.

Στοιχεῖα τοίνυν ἐστὶ σώματα τοῦ ἡμετέρου σώματος καὶ τῶν ἄλλων πρώτιστα μόρια, ἅπερ εἰς ἄλλα ἄττα διάφορα τῷ εἴδει διαλυθῆναι σώματα ἥκιστα δύναται καὶ ὧν μιγνυμένων διάφορα καὶ ποικίλα εἴδη τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ γίνεται. Ἔστι δὲ τέτταρα τὸν

1. πρότερα Π: πρότερα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πρώτερα Ε 2. μετὰ ταῦτα Π: μεταταῦτα Ε 4. τἆλλα ἔγραψα: τ'ἄλλα ΕΠ 8. ποῖά εἰσι ἔγραψα: ποῖα εἰσὶ ΕΠ 11. τοσαῦτά ἐστι ἔγραψα: τοσαῦτα ἐστὶ ΕΠ 13. δὲ ταυτὶ Π: ταῦτα Ε 14-19 Μικρὸν μέρος μεταξὺ τῶν λεξεων διαθέσεις καὶ ἥκιστα διάτρητον, συνεκπεσόντων τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων Π 18. πρώτιστα Ε: πρότιστα Π ἄττα Ε: ἄτα Π εἴδει Π: εἴδει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εἴδη Ε

ἀριθμόν, γῆ ὕδωρ ἀήρ τε καὶ πῦρ, γῆ μὲν ξηρὰ καὶ ψυχρὰ καὶ βαρεῖα οὖσα ἁπλῶς· ταῦτά τοι καὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐπέχει, κάτω γε ὄντα ἁπλῶς· ὕδωρ δὲ ψυχρόν τε ὂν καὶ ὑγρὸν, πρὸς δὲ καὶ βαρὺ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πῇ· περὶ γὰρ τὴν γῆν ἐστί τε καὶ εἰς αὐτὴν φέρεται· ἀὴρ δὲ καὶ αὐτὸς ὑγρός ἐστι καὶ θερμὸς καὶ κοῦφος μετὰ τὸ πῦρ· αὐτό γε μὴν τὸ πῦρ θερμόν τε ἐστι καὶ ξηρὸν καὶ ἁπλῶς κοῦφον, οὗ τόπος ὁ ἀνωτάτω χῶρος, πρὸς ὃν φύσει φέρεται καὶ ἐν ᾧ ἠρεμεῖ. Συντελεῖ δὲ ταῦτα πρὸς γένεσιν, γῆ μὲν πρὸς τὸ συνέχειν καὶ συντηρεῖν τῇ ἑαυτῆς συστάσει τά τε σχήματα τά τε εἴδη· τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ ξηροῦ φύσις, ᾧ πρώτως ἐφαρμόττει τῇ γῇ· ὕδωρ δὲ πρὸς τὸ λαμβάνειν τὰ αὐτὰ πάλιν ῥᾳδίως. Εἰ γὰρ καὶ ῥᾷστα πάνυ ξυγχεῖται τὸ ὕδωρ τῇ ῥευστῇ φύσει καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φθείρει σχήματά τε καὶ εἴδη, ῥᾳδίως γε μὴν τὰ αὐτὰ πάλιν λαμβάνει καὶ τῇ γῇ ξυγκεκραμένα καὶ τῷ ἐκείνης ξηρῷ φυλάττει πάνυ καλῶς τὰ αὐτά. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἀὴρ πρὸς γένεσιν συντελεῖ τῷ οἰκείῳ μανῷ καὶ λεπτῷ· ἀραιοῦται γὰρ δι' αὐτοῦ τὰ σώματα καὶ λεπτύνεται καὶ πρὸς τὸ ἀνώτερον φέρεται. Καὶ τὸ πῦρ δὲ πεπαίνει τε καὶ λεπτύνει καὶ μίγνυσι καὶ γῆς καὶ ὕδατος τὸ ψυχρὸν καταστέλλει καὶ ἁπλῶς τὴν κρᾶσιν ἀποτελεῖ.

Ταυτὶ μὲν οὖν τὰ στοιχεῖα. Κρᾶσις δ' ἐστὶ ποιότης ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας τῶν ἐναντίων ποιοτήτων τῶν ἐν τοῖς πρώτοις στοιχείοις δράσεώς τε καὶ πείσεως γινομένη τε καὶ ἀνίσχουσα. Κράσεως δὲ εἴδη ἐννέα· μία μὲν ἡ εὖ ἔχουσά τε καὶ εὔκρατος, ἣ τὸ γεωμετρικὸν μέσον ἐπέχει τῶν πρώτων γε ποιοτήτων, οὐ τὸ ἀριθμητικὸν, τὸ κατὰ τὸ ἴσον διάστημα· τῶν δὲ λοιπῶν αἱ μὲν ἁπλαῖ, αἱ δὲ ξύνθετοι λέγονται, ὥσπερ καὶ τῶν ἁπλῶν ἡ μὲν θερμοτέρα,

1. ἀριθμὸν Π: ἀρϊμὸν Ε 2. ταῦτά τοι ΕΠ. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω σ. 160, 14 καὶ κατωτέρω σ. 169, 16. 5. ἐστι Π: ἔστι Ε
9. συνέχειν Ε: συνέχειν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος συντρέχειν Π 14. ξυγκεκραμένα ἔγραψα: συγκεκραμένα ΕΠ
16-19. τῷ οἰκείῳ - ἀποτελεῖ Ε: λείπουσι Π 22. πείσεως Π: πήσεως Ε τε Ε: τὲ Π κράσεως Π: κράσεων Ε
25. ἁπλαῖ Π: ἁπλαὶ Ε

ἡ δὲ ψυχροτέρα, ἡ δὲ ὑγροτέρα, ἡ δὲ ξηροτέρα, καὶ τῶν ξυνθέτων αὖ πάλιν ἡ μὲν θερμοτέρα καὶ ὑγροτέρα, ἡ δὲ θερμοτέρα καὶ ξηροτέρα, ἡ δὲ ψυχροτέρα καὶ ὑγροτέρα, ἄλλη δ' αὖ ψυχροτέρα καὶ ξηροτέρα καλεῖται. Θερμοτέραν γε μὴν καὶ ψυχροτέραν ἢ ὑγροτέραν καὶ ξηροτέραν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν κράσεις ξυνθέτους τῷ μὴ ξυνίστασθαι ταυτασί γε τῶν ποιοτήτων, ὡς ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀποδέδεικται.

Χυμὸς δέ ἐστι σῶμα ὑγρὸν καὶ ῥευστὸν, εἰς ὃ πρῶτον μεταβάλλει τὸ τρέφον. Καὶ τούτου δὲ εἴδη εἰσὶ τέτταρα· ὁ μὲν γάρ ἐστιν ὑγρὸς καὶ θερμὸς, τὸ αἷμα· ὁ δὲ θερμὸς καὶ ξηρὸς, ἡ ξανθὴ χολή· ἄλλος δ' αὖ ξηρὸς καὶ ψυχρὸς, ἡ μέλαινα, ὥσπερ καὶ ἄλλος τις αὖ πάλιν ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς, τὸ φλέγμα. Ὧν δὴ καλῶς κεκραμένων καὶ μεμιγμένων καὶ μήθ' ὑπερβαλλόντων, μήτε μὴν ἐλλειπόντων τῷ λόγῳ, ὑγιαίνει τε καὶ τὰς οἰκείας ἀποτελεῖ πράξεις καὶ ἐνεργείας τὸ ζῷον, ἢ, εἰ βούλει, ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ μάλιστα τοῖς ἰατροῖς ὁ λόγος καὶ ὁ σκοπός. Εἰ δὲ κατά τι τούτων διαμαρτία τις γένοιτο, ἀνάγκη καὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτίκα μάλα νοσάζεσθαι. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ ἐνταῦθα καὶ ὅτι τινὲς τῶν παλαιτέρων Ἀσκληπιαδῶν τρεῖς ἔλεγον εἶναι μόνους χυμοὺς ἐν τῷ σώματι, τὸ φλέγμα δῆλον ὅτι καὶ ἀμφοτέρας γε τὰς χολὰς, τὸ δ' αἷμα τὸ ἐκ τῶν τριῶν μίγμα, καλῶς ἐχόντων καὶ κεκραμένων κατὰ λόγον πρὸς ἄλληλα. Ἀλλὰ περὶ τούτου νυνὶ λέγειν περιεργότερον ἂν εἴη μᾶλ-

1-3. Μικρὸν μέρος μεταξὺ τῶν λέξεων ψυχροτέρα ἡ δὲ καὶ ὑγροτέρα, ἀντιστοιχοῦν ἐν τῷ ὄπισθεν τοῦ φύλλου πρὸς τἀνωτέρω ἐν σ. 162, 14-19, διάτρητον, συνεκπεσόντων τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων Π 4. ἢ Π: καὶ Ε 6. ξυνίστασθαι ἔγραψα: συνίστασθαι ΕΠ 8. δέ ἐστι Ε: δὲ ἐστὶ Π 9. τέτταρα Π: τέτταρα Ε 9-10. γάρ ἐστιν Ε: γὰρ ἐστὶν Π 11. ἄλλος ἔγραψα: ἄλλός ΕΠ 12. ὧν Ε: ὧν ἐκ τοῦ ὃν Π 14. Μετὰ τὸ κεκραμένων σταυρὸς ἐμφαίνων ἴσως προςθήκην ἐν τῇ ᾤᾳ, ἥτις ὅμως δὲν ἐγράφη Ε τε Ε: τὰ Π ἀποτελεῖ Ε: λείπει Π 17. τις Ε: τίς Π νοσάζεσθαι Π: νοσίζεσθαι Ε 20. δῆλον ὅτι ἔγραψα: δηλονότι ΕΠ

λον ἢ προὔργου· ἴσως ἐν ἄλλοις καὶ περὶ τούτου πραγματευσόμεθα. Νυνὶ δὲ ἐχώμεθα τῶν ἑξῆς.

Τὰ μέλη τοίνυν σώματά ἐστι καὶ αὐτὰ, πρῶτα μόρια τοῦ ἡμετέρου σώματος ὄντα, ἅπερ ἐκ τῆς τῶν χυμῶν πρὸς ἄλληλα μίξεως ἐν τῇ πρώτῃ τῶν στοιχείων γίνεται μίξει, καθάπερ καὶ αὔξεται τοῖς αὐτοῖς δήπου χυμοῖς ἐκ τῆς τροφῆς γινομένοις. Τὸ γὰρ τρεφόμενον τοῖς αὐτοῖς τρέφεται πάντως ἐξ ὧν καὶ γίνεται. Τῶν δὴ τοιούτων μελῶν τὰ μέν ἐστιν ἁπλᾶ, τὰ δὲ ξύνθετα· καὶ ἁπλᾶ μέν ἐστι τὰ ὁμοιομερῆ, οἷα τὸ ὀστοῦν, ὁ χόνδρος, τὰ νεῦρα, ὁ ξύνδεσμος, ἡ ἀρτηρία, ἡ φλὲψ, ὁ ὑμὴν καὶ ἡ ἁπλῆ σάρξ· τούτων γὰρ τεμνομένων τὰ μόρια τὸν τοῦ ὅλου σώζουσι λόγον· ξύνθετα δὲ τὰ ἐκ τούτων, ἤτοι πάντων ἢ τινῶν γε ξυγκείμενα, ἅπερ καὶ ἀνομοιομερῆ λέγεται τῷ μὴ τὰ σφῶν αὐτῶν μόρια τὸν τοῦ ὅλου σώζειν γε λόγον, πρὸς δὲ καὶ ὀργανικὰ τῷ διὰ τούτων τὰς κινήσεις ἐν ἡμῖν γίνεσθαι καὶ τὰς ἐνεργείας, οἷα καρδία, ἧπαρ, ἐγκέφαλος, ὄρχεις καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ καὶ κεφαλὴ καὶ χεῖρες καὶ πόδες καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἐστὶ δυνάμεως. Τούτων γε μὴν ἁπάντων ὁμοιομερῶν τε καὶ ἀνομοιομερῶν μορίων τοῦ σώματος, τέτταρές εἰσιν αἱ πᾶσαι διαφοραὶ, καθά που καὶ τῷ ἐκ Περγάμου δοκεῖ. Τὰ μὲν γὰρ ἀρχαί τινές εἰσι, τὰ δ' ἀπ' ἐκείνων ἐκπέφυκε, τὰ δὲ οὔτ' ἄλλων ἄρχει τῆς διοικήσεως, οὔθ' ὑπ' ἄλλων ἄρχεται, ξυμφύτους ἔχοντα τὰς διοικούσας αὐτὰ δυνάμεις, ἔνια δὲ ξυμφύτους τε ἅμα καὶ ἐπιρρύτους. Ἀρχαὶ μὲν οὖν εἰσιν ἐγκέφαλος, καρδία, ἧπαρ καὶ ὄρχεις, εἰ βούλει· ἀπ' ἐκείνων δὲ ἐκπέ-

1. προὔργου ἔγραψα: προύργου Π: ποῦργου Ε 2. ἐχώμεθα Π: ἐχώμεθα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐχόμεθα Ε
8. τοιούτων Ε: τοιούτων ἐκ τοῦ τοιούτον Π μέν ἐστιν Ε: μὲν ἐστὶν Π (καὶ 9) ἁπλᾶ Π: ἁπλὰ Ε 9. οἷα Π: οἷον Ε χόνδρος ἔγραψα: χρόνδρος ΕΠ 10. ἁπλῆ Π: ἁπλὴ Ε 17. ἐστὶ Ε: ἔστι Π 19. τέτταρές εἰσιν ἔγραψα: τέτταρες εἰσὶν ΕΠ τῷ Ε: τὸ Π 20. ἀπ' ἐκείνων Π: ἀπεκείνων Ε 22. ἔχοντα Ε: ἔχοντας Π 23. τε Ε: τὲ Π εἴσιν ἔγραψα: εισιν Ε: εἰσὶν Π

φυκε κἀκείνοις ὑπηρετεῖ νεῦρα μὲν καὶ νωτιαῖος μυελὸς ἐγκεφάλῳ, καρδία δὲ ἀρτηρίᾳ, φλέβες δὲ ἥπατι, τὰ δὲ σπερματικὰ ἀγγεῖα τοῖς ὄρχεσιν. Αὑτὰ δ' αὑτὰ διοικεῖ χόνδρος, ὀστοῦν, ξύνδεσμος, ὑμὴν, ἀδὴν, πιμελὴ, σὰρξ ἁπλῆ, τὰ δ' ἄλλα πάντα μόρια, κοινὴν τούτοις ἔχοντα τὴν ἐξ αὑτῶν διοίκησιν, ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν καὶ νεύρων προςδεῖται. Τριχῶν δὲ καὶ ὀνύχων οὐδὲ διοίκησίς τίς ἐστιν, ἀλλὰ γένεσις μόνον. Πάλιν τῶν ἐν ἡμῖν μελῶν καὶ μορίων τὰ μὲν ἐκ σπέρματος, τὰ δ' οὐκ ἐκ σπέρματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ αἵματος μόνον γίνεται· ἐκ σπέρματος μὲν ἅπαντα πλὴν στέατος καὶ σαρκὸς, ἐξ αἵματος δὲ στέαρ καὶ σάρξ. Καὶ ἄλλας δ' ἂν ἔχοι τις λέγειν τῶν ἐν ἡμῖν μορίων διαφορὰς, περὶ ὧν λέγειν μακρότερον ἂν εἴη γε τοῦ σκοποῦ. Ἐῶ δὲ λέγειν καὶ ὅπως ἔν τισι τῶν τοιούτων θεωρημάτων ἄλλως οἱ φυσικοὶ φιλόσοφοι καὶ ἄλλως ἐδόξασαν ἰατροί· ἄλλης γὰρ ἂν καὶ μείζονος, οὐ τῆς παρούσης καὶ ὀλιγίστης εἴη τὰ τοιαδὶ πραγματείας.

Δυνάμεις δέ εἰσιν ἐξ ὧν αἱ ἐνέργειαι. Τουτωνὶ δὲ τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν αἱ μέν εἰσι φυσικαὶ, αἱ δὲ ζωτικαὶ, αἱ δὲ ψυχικαὶ, καὶ τῶν φυσικῶν αἱ μὲν ὑπηρετοῦσαι, αἱ δ' ἐξυπηρετούμεναι, καὶ τῶν ἐξυπηρετουμένων αὖ πάλιν ἡ μέν τις ἐστι θρεπτικὴ, ἡ δὲ αὐξητικὴ, ἡ δὲ γεννητικὴ, ἐξυπηρετοῦσι δὲ αὐταῖς ἡ μέν τις [ἡ] ἐστι θελκτικὴ, ἡ δὲ ἀλλοιωτικὴ, [ἡ δὲ . . . .], ἡ δὲ τετάρτη ἡ ἀποκριτική· ζωτικαὶ δὲ δυνάμεις εἰσὶν αἱ ὀρεκτικαὶ, οἷον θυμικόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὰ ὅμοια. Τῶν δὲ ψυχικῶν τῶν ἐν ἡμῖν· ἐῶ γὰρ λέγειν ἐν γένει· αἱ μὲν ὀργανικαὶ, αἱ δ' ἄνευ ὀρ-

1. νωτιαῖος Ε: νοτιαῖος Π 3. αὑτὰ Π: αὐτὰ Π 3-4. ξύνδεσμος Ε: σύνδεσμος Π 4. πιμελὴ Ε: πιμελὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πιμελὴν Π 7. διοίκησίς Π: διοίκησις Ε 15. τὰ Ε: τὰς Π 17. μέν εἰσι ἔγραψα: μὲν εἰσὶ ΕΠ 18. αἱ Ε: αἲ Π 19. τίς ἐστι Π: τῒς ἐστὶ Ε θρεπτικὴ Ε: θρεπτΐκὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος θρεπτηκὴ Π 20-21. ἡ δὲ αὐξητικὴ-θελκτικὴ Ε λείπουσι Π 21. ἡ προςέθηκα: λείπει Ε 22. τετάρτη ἡ Ε: τεττάρτη ἣ Π ὀρεκτικαὶ Ε: ὁρατικαὶ Π 23. θυμικόν τε Ε: θυμικὸν τὲ Π

γάνου, περὶ ὧν οὐκ ἔστι λόγος τοῖς ἰατροῖς, ἀλλ᾽ ἢ μόνῳ γε τῷ φυσικῷ φιλοσόφῳ· τῶν δὲ ὀργανικῶν αἱ μὲν γνωστικαὶ, αἱ δὲ οὐ τοιαῦται, οἷα καὶ ἡ κινητικὴ δήπου δύναμις ἡ ἐκ τόπου εἰς τόπον, ἣν δὴ καὶ μεταβατικὴν δύναμιν ὀνομάζομεν. Τῶν δὲ γνωστικῶν αἱ μὲν ἐκτὸς, αἱ δ᾽ ἐντὸς αἰσθήσεις εἰσί τε καὶ λέγονται. Καὶ ἐκτὸς μὲν αἰσθήσεις ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοὴ, γεῦσις καὶ ἡ ἁφή· ἐντὸς δὲ αἰσθήσεις κοινὴ αἴσθησις, φαντασία, λογιστικὴ καὶ ἡ μνήμη, τὰς τρεῖς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου ἐπέχουσαι, κοινὴ μὲν αἴσθησις καὶ φαντασία τὴν ἔμπροσθεν, ἡ λογιστικὴ δὲ τὴν μέσην καὶ τὴν τελευταίαν ἡ μνήμη· περὶ ὧν ἀκριβέστερον λέγειν ἄλλῳ μᾶλλον ἁρμόζει καιρῷ.

Πνεύματα δὲ τὰ ἐν ἡμῖν καὶ αὐτά γε τριττὰ, ὥςπερ καὶ ἐν ἡμῖν δυνάμεις εἰσὶ τριτταὶ, φυσικὰ, ζωτικά τε καὶ ψυχικὰ, ὄργανα ὄντα καὶ διαθέσεις τῶν ἐν ἡμῖν δήπου δυνάμεων.

Ὅπερ οὖν ἔλεγον, φυσικὰ μὲν πράγματα κατὰ τοὺς ἰατροὺς ταῦτά τέ ἐστι καὶ τοσαῦτα, οἷον στοιχεῖα, κράσεις, χυμοὶ, μέλη, δυνάμεις, ἐνέργειαι καὶ τὰ πνεύματα· τὰ δὲ μὴ φυσικά τε καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀλλοιοῦντα τὸ σῶμα καὶ μεταβάλλοντα, ἅπερ οὑτωςὶ λέγεται τῇ τῶν προτέρων πραγμάτων ἀντιδιαστολῇ. Καὶ ἓν μέν ἐστιν ὁ ἀὴρ καὶ ὅσα γε περὶ τὸν ἀέρα, ἕτερον δὲ κίνησίς τε καὶ ἠρεμία ὅλου τε τοῦ σώματος καὶ κατὰ μόρια, τρίτον ὕπνος τε καὶ ἐγρήγορσις, τέταρτον τὰ προςφερόμενα πάντα, πέμπτον τὰ ἐκκρινόμενα ἢ ἐπεχόμενα καὶ ἕκτον τὰ ψυχικὰ πάθη τε καὶ ξυμβεβηκότα, οἷον θυμὸς, λύπη καὶ τὰ τοιαῦτα. Ταυτὶ γὰρ ἀναγκαίως ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα καὶ μεταβάλλει, ἀὴρ, κίνησις,

3. δήπου ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Ε: ἐν τῇ ᾤᾳ Π 4. δύναμιν ὀνομάζομεν Ε: ὀνομάζομεν δύναμιν Π 6. ὅρασις Ε: ὄρασις Π ἁφὴ Π: ἀφὴ Ε 9. τελευταίαν ἔγραψα: τελευταῖαν ΕΠ 12 τριττὰ Ε: τρῖτὰ Π 13. δυνάμεις εἰσὶ τριτταὶ Π: δυνάμεις ‸ει τριταὶ Ε 15. ὅπερ Ε: ὁπερ Π 16 ταῦτά ἔγραψα: ταῦτα ΕΠ 22. τέταρτον Ε: τέτταρτον Π

ἠρεμία, τροφὴ, πόσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, πλησμονὴ, κένωσις καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ξυμβεβηκότα τε καὶ ξυμπτώματα.

Καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ κατὰ τῆς φύσεως κατ᾽ ἰατροὺς πράγματα ταῦτ᾽ ἐστὶ, νόσος, αἴτιον νόσου ποιητικὸν δῆλα δὴ, καὶ τὰ ἐν τῇ νόσῳ ξυμβεβηκότα τε καὶ ξυμπτώματα. Ταυτὶ γὰρ ἐναντία τῇ ἡμετέρᾳ φύσει τε καὶ πολέμια, οἷον ἐπὶ παραδείγματος πυρετὸς μὲν ὁ τριταῖος, εἰ βούλει, νόσος, αἴτιον δὲ αὐτοῦ ποιητικὸν δήπου ἡ σεσηπυῖα ξανθὴ χολὴ, ξύμπτωμα δὲ ἡ ὀδύνη καὶ τὸ ὠχρὸν καὶ τὰ ὅμοια. Ἔχεις τοίνυν λαβὼν τίνα καὶ πόσα τὰ φυσικὰ κατὰ τοὺς ἰατροὺς, τίνα δὲ τὰ μὴ φυσικὰ καὶ τίνα τὰ κατ᾽ αὐτῆς τῆς φύσεως πράγματα· ἅπερ αὐτὸς μὲν ἐν τρισὶν ἐζήτησας κεφαλαίοις διῃρημένως, ἐγὼ δὲ ξυλλαβὼν διὰ μιᾶς ἐλυσάμην τῆς λύσεως.

Ζήτημα ι´.

Πόσαι φύσεις εἰσὶ καὶ ποῖαι αὗταί εἰσι.

Λύσις.

Τρεῖς εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ ἀνθρωπείου σώματος, αἳ καὶ διαθέσεις φυσικαὶ τοῦ αὐτοῦ κέκληνται, ὑγίεια, νόσος καὶ οὐδετέρα διάθεσις, καθ᾽ ἃς τὸ ἀνθρώπειον σῶμα ὑγιεινὸν, νοσερὸν καὶ οὐδέτερον ἐστί τε καὶ λέγεται. Καλῶ δὲ νυνὶ νόσον οὐ τὴν κατ᾽ ἐντε-

1. ἠρεμία ἔγραψα: ἡρεμία ΕΠ 2 (καὶ 5). τε Ε: τὲ Π ξυμπτώματα Ε: συμπτώματα Π Μετὰ τὴν λέξιν ξυμπτώματα αἱ λέξεις ταυτὶ γὰρ ἐναντία διαγεγραμμέναι Ε 4 δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΕΠ 5. ξυμβεβηκότα Ε: συμβεβηκότα Π 7—σ. 169, 13. αἴτιον-νόσον τῶν ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Ε: ἐν τῇ ᾤᾳ τῶν φ. 22α καὶ 23α Π 10. τὰ μὴ Ε: τὰ τὰ Π 13. ζήτημα ·ι· Ε: λείπουσι Π 14. αὗταί εἰσι ἔγραψα: αὗται εἰσὶ ΕΠ 15. λύσις Ε: λείπει Π 16. εἴσιν ἔγραψα: εἰσὶν ΕΠ ἀνθρωπείου Π: ἀνθρωπίνου Ε 17 (καὶ κατωτέρω ἐν διαφόροις πτώσεσιν). ὑγίεια ἔγραψα: ὑγεία ΕΠ 19. ἐστί τε Ε: ἐστὶ τὲ Π

λέχειαν καὶ ἢ τὰς τοῦ ὑποκειμένου βλάπτει φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ τὴν κατ᾽ ἐπιτηδειότητα, ἣ δή, καὶ ἐν τῷ πλάτει τῆς ὑγιείας οὖσα, φυσική πως διάθεσίς ἐστι τοῦ ὑποκειμένου, ὑγίεια αὐτῷ οὖσα, δι᾽ ἧς τὰς αὐτῷ προσηκούσας ἐνεργείας ἀποτελεῖ. Τέμνεται γὰρ τὸ τῆς ὑγιείας πλάτος εἰς τὴν ἁπλῶς ὑγίειαν καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ νῦν. Καὶ ἡ μὲν ἁπλῶς εἰς τὴν ἐσαεί τε καὶ τὴν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ δὲ ἐν τῷ νῦν εἴς τε τὴν οὐδετέραν διάθεσιν, τὴν ἐσαεί τε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ εἰς τὴν νόσον ἁπλῶς, ἣ δὴ καὶ αὐτὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ τέ ἐστι καὶ διὰ παντός, πρὸς ἣν τὸ τῆς ὑγιείας ἅπαν πεπέρασται πλάτος. Ἡ δὲ νῦν οὐδετέρα διάθεσις καὶ ἡ νῦν νόσος ἔξω τοῦ τῆς ὑγιείας ἐκπέπτωκε πλάτους, καθάπερ τῷ ἐκ Περγάμου καὶ τοῖς χαριεστέροις εὖ ἄγαν ἔδοξε δήπου τῶν ἰατρῶν. Εἰσὶ γὰρ οἳ τὴν ἁπλῶς νόσον τῶν τῆς ὑγιείας ἀπεσκορακίζουσιν ὅρων, κακῶς ἄγαν φρονοῦντες καὶ σφαλερῶς. Οὐ γὰρ κατ᾽ ἐντελέχειαν, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπιτηδειότητα μόνην ἡ τοιαύτη λαμβάνεται νοσώδης διάθεσις. Ταῦτά τοι καὶ ὑγίεια ὡς νῦν ἐστι καὶ τῷ ἔχοντί πως ὑγίεια, δι᾽ ἧς τὰς αὐτῷ προσηκούσας ἐνεργείας, ὥσπερ εἶπον, ἀποτελεῖ.

Ἐβουλόμην νὴ τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν ἢ πρὸς παρόντα σοι περὶ τουτωνὶ διαλέγεσθαι ἢ ταυτηνὶ τὴν λύσιν εἰς μῆκος ἄγαν ἐκτεῖναι. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν πρότερον νῦν οὐ ῥᾴδιον, τὸ δὲ δεύτερον ἐπαχθές, τοσοῦτον περὶ τῆς ἀπορίας ταύτης εἰπόντες, ἐπὶ τὰ ἑξῆς τῶν ζητημάτων σου τὸν ἡμέτερον τρέψομεν λόγον.

3. διάθεσίς ἐστι ἔγραψα: διάθεσις ἐστὶ ΕΠ 6. ἡ Ε: εἰ Π 8 ἐσαεί τε Ε: ἐσαεὶ τὲ Π ὡς Π: λείπει Ε 10 ὑγιείας ἔγραψα: ὑγείας Π: ὑγίας Ε 12. τῶ Ε: τὸ Π 13. ἀπεσκορακίζουσιν ἔγραψα: ἀποσκορακίζουσιν ΕΠ 16. νοσώδης Ε: νοσώδης ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος νοσώδεις Π ταῦτά τοι ΕΠ. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω σ. 160, 14 καὶ 163, 2. ἐστι Ε: ἐστὶ Π 19 πρὸς Π: τοῦ πρὸς προηγεῖται παρ διαγεγραμμένον Ε

Ζήτημα ια΄.

Ὅπως γίνεται ἡ θέρμη καὶ τίνος ὑπάρχει κράσεως.

Λύσις.

Οὐκ οἶδα περὶ ποίας μάλιστα θέρμης, τῆς ἐμφύτου καὶ κατὰ φύσιν ἢ τῆς παρὰ φύσιν καὶ ἐπεισάκτου τὸν λόγον ἐνταῦθα πεποίησαι. Δυνατὸν γὰρ καὶ περὶ ἑκατέρας ἐννοεῖν τὸν τὴν ἀπορίαν ἀναγινώσκοντα· οἷς ὅπως ἡ θέρμη γίνεται καὶ τίνος ὑπάρχει κράσεως, οὐδαμῶς προσέθηκας εἰ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος ἢ παρὰ φύσιν, εἰ βούλει, καὶ ἀλλοτρία, καὶ ταῦτα διττὴν εἰδὼς ἐν ἡμῖν τὴν θερμότητα, τὴν ἔμφυτον καὶ ὀθνείαν. Ὅθεν καὶ περὶ ἑκατέρας διὰ βραχέων ᾠήθην δεῖν τὴν λύσιν ποιήσασθαι, τί τε φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θερμασία καὶ τί παρὰ φύσιν διαλαβών. Ἀπὸ γὰρ τούτων, οἶμαι, φανερὸν ἔσται μάλιστα καὶ ὅπερ ἐζήτησας, εἴτ' ἔμφυτον εἴτε καὶ ὀθνεῖον θερμόν.

Φημὶ τοίνυν φυσικὴν εἶναι θερμότητα, τὴν αὐτὴν δὲ καλῶ καὶ φυσικὸν καὶ ἔμφυτον δήπου θερμόν, ἧς ἡ ἀρχὴ τοῦ ζῴου ἡ φύσις. Ξυμφύεται γὰρ τῷ ζῴῳ καὶ διὰ τοῦτο λέγεται φυσική, ὄργανον οὖσα καθόλου τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὴν ψυχὴν ἄνευ τοῦ τοιούτου θερμοῦ παράξαι τινὰ τὴν τυχοῦσαν ἐνέργειαν. Ἅπαν δὲ ὄργανον ἀνάλογόν τε ἐκείνῳ δεῖ εἶναι, οὗ ἐστιν ὄργανον, καὶ τὸν προσήκοντα λόγον πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀποτέ-

5. τῆς Ε· λείπει Π ἐπεισάκτου Π: ἐπϊσάκτου Ε 8. οὐδαμῶς Ε: οὐδαμοῦ Π εἰ ἔγραψα: ἢ ΕΠ 10. ὀθνείαν Ε: ὀθνεῖαν Π 11. ᾠήθην Ε: ᾠήθειν Π 13 ἐζήτησας Ε: ἐζή τησας χωριζόμενα ὑπὸ ὀπῆς ἐν τῷ χάρτῃ Π 16. φυσικὸν Ε: φυσι κὴν χωριζόμενα ὑπὸ ὀπῆς ἐν τῷ χάρτῃ Π 17. ζώῳ Ε: ζώῳ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ζῶον Π διὰ τοῦτο Π: διατοῦτο Ε 19. παράξαι τινὰ ἔγραψα: παράξαί τινα ΕΠ 20. ἐστιν Ε: ἔστιν Π τὸ ἀποτέλεσμα Ε: ἀποτέλεσμα Π

λεσμα σώζειν. Ἄλλως γάρ τό τε ὄργανον τό τε οὗ ἐστιν ὄργανον καὶ τὸ δι' ὃ τὸ ὄργανον μάτην ἂν εἴη καὶ οὕτως ἂν ἐν τοῖς οὖσι καθ' αὑτὸ δήπου τὸ μάτην συνεισαχθείη. Δεῖ ἄρα καὶ τὴν ἔμφυτον θέρμην, ὄργανον οὖσαν ψυχῆς, ὥσπερ εἴρηται, μὴ ἀπολελυμένην τε καὶ ἁπλῆν ἔχειν τὴν κρᾶσιν, ἀλλὰ ξύνθετόν τε καὶ ἀναφερομένην πρός τε τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις πρός τε τὰ ἔργα τούτων, κἀκείνοις ἀνάλογον εἶναι καὶ διὰ ταῦτα ξυγκεκραμένην ψυχρῷ τε καὶ ὑγρῷ καὶ ξηρῷ καὶ εὔκρατόν τε καὶ ξύμμετρον· καὶ καλοῖτό γ' ἂν διὰ ταῦτα δικαίως φυσική τε καὶ ἔμφυτος κρᾶσις. Μᾶλλον δὲ ἀπὸ ταύτης ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος κρᾶσις θερμὴ λέγοιτ' ἂν τοῦτο μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ τῶν ζῴων κράσει τὸ θερμὸν τὰς ἄλλας νικᾶν καὶ ὑπερβάλλειν ποιότητας· τὰ γὰρ ζῷα καὶ κατὰ τὸν ἐκ Περγάμου θερμὰ δήπου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπερβάλλουσαν θέρμην καὶ τὰς λοιπὰς νικῶσαν ποιότητας· τοῦτο δὲ διὰ τὸ τὸ θερμὸν δραστικώτατον εἶναι τῶν ἄλλων ἁπασῶν ποιοτήτων. Οὐδεμία γάρ, ὡς ὁ αὐτός φησι, τὰ γειτνιῶντα αὐτῇ μεταβάλλει ποιότης ὡς τὸ θερμόν.

Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θέρμη τῇ πρὸς ἀλλήλας τῶν πρώτων ποιοτήτων δράσει τε καὶ πείσει ἀνάλογον ὄργανον τῇ ψυχῇ γινομένη· ἡ δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἡ ἔκ τινος ἐξωτερικῆς αἰτίας, ἥτις ποτ' ἂν εἴη, μήτε οἰκείας τῇ φύσει, μήτε μὴν ἀπὸ ταύτης τὴν ἀρχὴν εἰληφυίας, ἐπερχομένη τῷ σώματι, οὐκ ἀνάλογον ὄργανον οὖσα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, οὐδὲ τὸν ἁρμόζοντα πρὸς τὰ ἔργα σώζουσα λόγον τοῦτο μὲν τῷ ἐπείσακτος καὶ ἀλλότριος εἶναι,

1. ἐστιν Ε: ἐστὶν Π 2. καὶ οὕτως Π: οὕτως Ε 3. καθ' αὑτὸ ἔγραψα: καθαυτὸ ΕΠ 4. τε Ε: τὲ Π 5. ἁπλῆν Π: ἁπλὴν Ε 8. καλοῖτό ἔγραψα: καλοῖτο ΕΠ 13. διὰ Ε: καὶ διὰ Π 15. ἁπασῶν Π: ἁπασῶν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἁπάντων Ε ὁ Ε: λείπει Π 16. αὐτός φησι ἔγραψα: αὐτὸς φησὶ ΕΠ 18. τε Ε: τὲ Π πείσει Π: πήσει Ε ἀνάλογον Ε: ἀνὰ λόγον Π 20 ἥτις Π: ἥτίς Ε 21. εἰληφυίας ἔγραψα: εἰληφυῖας Ε: εἰληφυῖα Π ἀνάλογον Π; ἀνάλογον Ε 23. τῷ Π: τὸ Ε

τοῦτο δ' αὖ πάλιν τῇ ἑαυτῆς δυςκρασίᾳ μὴ σώζουσα τὴν πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἔργα ἀναλογίαν. Λέγοιτο δ' ἂν ἡ τοιαύτη καὶ παρὰ φύσιν κρᾶσις, πρὸς τὸ θερμότερον ἀποκλίνουσα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς ἐμφύτου θερμότητος.

Ἐξ ὧν φανερὸν τίσιν ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θέρμη τῆς παρὰ φύσιν καὶ ἐπειςάκτου θερμότητος διενήνοχε. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς αἰτίοις, ἔπειτα τῷ εὐκράτῳ τε καὶ δυςκράτῳ καὶ ὅλως ὥςπερ τὸ ἄκρον τοῦ μέσου· ὡς γὰρ ἀρετὴ πρὸς κακίαν, οὕτως εὐκρασία πρὸς δυςκρασίαν· κἀντεῦθεν ἑπομένως τῷ τε εἴδει καὶ τῇ μορφῇ, καθάπερ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ νοσώδους ὡς νῦν σώματος διενήνοχε. Περί γε μὴν τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἄμφω ὡς πρὸς τρόπου τοῖς ἐναντίοις εἰώθασι γίγνεσθαι, εἴτε πνεῦμα εἴτε χυμὸς εἴτε μόριον τοῦτ' ἂν εἴη, ἐν ᾧ πρὸς ἀλλήλους καὶ ποιοῦσι καὶ πάσχουσι. Τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν ἢ εὔκρατον τῷ παρὰ φύσιν θερμῷ καθάπερ ἄκρῳ μέσον ἀντίκειται, καὶ ἐναντίον, ἡ ἔμφυτος θέρμη τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι, καθάπερ ἀρετὴ κακίᾳ, ὥςπερ ἐλέγομεν.

Τοιαύτη τίς ἐστι καὶ οὕτω πως γίνεται ἥ τε κατὰ φύσιν ἥ τε παρὰ φύσιν θερμότης, καὶ τοιαύταις ἀλλήλων διαφοραῖς, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα λέγειν, διενηνόχασι.

Ταυτὶ μὲν οὖν ἱκανὰ καὶ περὶ τουτουὶ τοῦ ζητήματος· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο σαφὲς ἂν γένοιτο τοῖς αὐτοῖς. Λέλυται γὰρ καὶ αὐτὸ διὰ τῶν αὐτῶν· οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι ζητεῖ ἢ τί ποτέ ἐστιν ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θέρμη. Ὅθεν περὶ αὐτοῦ λέγειν ἀφέντες, τὸ τελευταῖον θεωρήσωμεν ζήτημα.

1. ἑαυτῆς ἔγραψα: ἑαυτῆ ΕΠ 3 κρᾶσις ἔγραψα: κράσις ΕΠ 9. ἑπομένως Ε: ἐπομένως Π εἴδει Ε: εἴδη Π 10. ὑγιεινὸν Ε: ὑγϊεινὸν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὑγειεινὸν Π 16. κακία Π: καὶ κακία Ε 17. τίς ἐστι Ε: τὶς ἐστὶ Π 20 ἱκανὰ Ε: ικανὰ Π 21. σαφὲς Ε: σαφὴς Π 22. ἄλλο ἔγραψα: ἄλλό ΕΠ ποτέ ἐστιν ἔγραψα: ποτέ εστϊ Ε: ποτε ἐστὶν Π

Ζήτημα ιβ΄.

Πόσα εἰσὶ τὰ πράγματα τὰ ῥωννύοντα καὶ βοηθοῦντα καὶ ἀνορθοῦντα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑγίειαν, καὶ ποῖά εἰσι.

Λύσις.

Τρεῖς εἰσιν αἱ διαθέσεις καὶ φύσεις τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέγομεν, ὑγίεια, νόσος καὶ οὐδετέρα διάθεσις, ἐν ὅλῳ τῷ τῆς ὑγιείας οὖσά γε πλάτει. Ἀνάγκη τοίνυν τὸν ἐνεργείᾳ νοσοῦντα καὶ τῆς ὑγιείας ἔξω γενόμενον ἔκ τινος τούτων πίπτειν εἴτ' ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Οὐδὲν γὰρ πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον, εἴθ' οὕτως εἴτ' ἐκείνως τοῦ αὐτοῦ καὶ κατ' ἀμφότερα δήπου συμβαίνοντος. Εἰ δὲ πρὸς τὴν οἰκείαν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δεῖ τὸν οὕτω τῆς ὑγιείας ἐκπεπτωκότα, εἰ μὲν ὑγιεινὸς ἦν ἐςαεὶ, τοῖς ὑγιεινοῖς διὰ παντὸς αἰτίοις ἐπανέρχεσθαι χρὴ πρὸς τὴν ὑγιεινὴν διάθεσιν ἐςαεὶ, εἰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῖς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰ δ' οὐδέτερος, εἴτε διὰ παντὸς εἴθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῖς οὐδετέροις αἰτίοις, τοῖς τε διὰ παντὸς τοῖς θ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ὥσπερ αὖ πάλιν, εἰ νοσώδης ἁπλῶς, τοῖς νοσώδεσιν ἁπλῶς αἰτίοις, τοῖς τε διὰ παντὸς τοῖς θ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ξυμμετρεῖται γὰρ τοῖς σώμασι τά γε αἴτια, καὶ, ὥσπερ ἐκεῖνα τριττὰ, ὑγιεινὰ, νοσώδη τε καὶ οὐδέτερα,

3. ποῖά εἰσι Π: ποῖα εἰσὶ Ε 5. εἰσιν Ε: εἰσὶν Π 6 (καὶ κατωτέρω ἐν διαφόροις πτώσεσιν). ὑγίεια ἔγραψα: ὑγεία ΕΠ 7. οὖσά ἔγραψα: οὖσα ΕΠ γε Π: λείπει Ε τοίνυν Π: τοίνυν ἐκ τὰ νῦν ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾤᾳ τῇ αὐτῇ χειρὶ τοίνυν Ε 9. ἀμέσως Ε: ἀμέσως ἐκ τοῦ ἀθέσως Π 10. εἴτ' Π: εἴτ' ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εἴτε Ε 13. διὰ παντὸς ἔγραψα: διαπαντὸς ΕΠ 14-15. εἰ δ' οὐδέτερος — εἴθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ε: λείπουσι Π 16 (καὶ 17). διὰ παντὸς Π: διαπαντὸς Ε 19. ὑγιεινὰ Ε: ὑγιεινα Π νοσώδη Π: νοσώδη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος νοσώδει Ε τε Ε: τὲ Π

οὕτω καὶ τὰ ποιητικὰ τῶν αὐτῶν αἴτια καὶ τὰ φυλακτικὰ τριττὰ πάντως ἐχρῆν εἶναι, ὑγιεινὰ δῆλον ὅτι, νοσώδη τε καὶ οὐδέτερα.

Ἔχεις τὰς τῶν ζητηθέντων σοι λύσεις, εἰ μὲν ἱκανῶς, σοὶ χάρις, ἐξ ὀλίγων πολλὰ νοεῖν δυναμένῳ καὶ ἐξ ἀρχῶν τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν, εἰ δ' οὐχ ἱκανῶς, τί μαθεῖν ἐχρῆν τὸν διὰ σμικροῦ μέλανος ὅλα πλήθη πραγμάτων γράψειν ἀναγκασθέντα;

Ἔρρωσο φιλοσοφῶν ἀεὶ, καὶ εἴ τι δὲ πρὸς ἡμᾶς τῶν τοιούτων γράφειν ἐθέλεις, γράφε μὴ κατοκνῶν.

---

2. δῆλον ὅτι ἔγραψα: δηλονότι ΕΠ τε Ε: τὲ Π νοσώδη Π: νοσώδη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος νοσώδει Ε 3. σοι Π: λείπει Ε 4. ἐξ ἀρχῶν Ε: ἐξαρχῶν Π 5. οὐχ Ε: οὐχ' Π 7. τοιούτων Ε: τοιούτω Π

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

Ἐπειδήπερ ἡμῖν πρόκειται περὶ προγυμνασμάτων εἰπεῖν, ἀναγκαῖον διαλαβεῖν πρῶτον τίς ὁ τούτων πατὴρ καὶ ὅθεν πρὸς τὴν τούτων προήχθημεν συγγραφήν.

Ἔστι τοίνυν πατὴρ τῆς παρούσης τῶν προγυμνασμάτων βίβλου Ἀφθόνιος Ἀντιοχεὺς ὁ Σύρος ὁ Λιβανίου τοῦ Φασγανίου μαθητής. Ἡ δὲ αἰτία ἡ πρὸς τὴν τῶν γυμνασμάτων αὐτὸν ἔνυξε συγγραφὴν ἔστιν αὕτη. Μάρκῳ βασιλεῖ, νομοτριβεῖ τε ὄντι καὶ φιλολογωτάτῳ, φίλος ἦν ἐς τὰ μάλιστα Ἑρμογένης ὁ σοφιστής· ᾧ καὶ χαριζόμενος, αὐτῷ πρότερον αἰτήσαντι ἅπασαν τὴν τῆς ῥητορικῆς τέχνην καὶ δύναμιν ἐν τέσσαρσι βιβλίοις συμπεριλαβὼν παραδέδωκεν, ἅπερ εἰσὶν αἱ καλούμεναι στάσεις, αἱ εὑρέσεις, αἱ ἰδέαι καὶ αἱ μέθοδοι, ἃ καὶ ῥητορικὴν ὠνόμασε, λυσιτελῆ τε οὖσαν καὶ μάλιστα τοῖς περὶ νόμους σπουδάζουσιν. Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τετράβιβλον τουτὶ σύνταγμα, γυμνασίας χάριν συντεθὲν πρὸς τὴν τῶν ῥητόρων τέχνην, δεινὸν ἦν πρὸς τοὺς ἄρτι τῶν νέων ἐντυγχάνοντας αὐτῷ καὶ ὡςπερεί τινος εἰςαγωγῆς δεόμενον, αὐτὸς οὗτος καὶ αὖθις ὁ δηλωθεὶς Ἑρμογένης ἕτερα συνέταξε προγυμνάσματα, τὸν ἀριθμὸν ὄντα δύο καὶ δέκα, πρὸς τοῦτο συντείνοντα, ἅ καί εἰσι ταῦτα, μῦθος, διήγημα, χρεία, γνώμη, ἀνασκευή, κοινὸς τόπος, ἐγκώμιον, σύγκρισις, ἠθοποιία, ἔκφρασις, θέσις καὶ

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Παλατίνῳ κώδικι 358 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, φ. 228^{α} - 229^{β}, αἰῶνος ιε'.

1. πειδήπερ   6. αἴτια ἡ   8 ταμάλιστα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τὰμάλιστα   11. εἴσιν   12. τὲ   13. λλ'   16 ὥς περεὶ   δεόμενος διωρθωμένης ἄνωθεν τῆς καταλήξεως εἰς ον   18. καίδεκα   19. καὶ εἰσὶ

εἰςφορὰ τοῦ νόμου. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἀσαφῆ πως ἐδόκουν καὶ δύςληπτα, ἅτε ὄντα ἀπαραδειγμάτιστα, ἕτερα ἀντὶ τούτων ἐξέθεντο ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν ῥητόρων καὶ δὴ καὶ ὁ παρὼν σοφιστὴς Ἀφθόνιος, οὗ καὶ μᾶλλον προὐκρίθησαν ἀναγινώσκεσθαι ὡς σαφέστερα. Δώδεκα δὲ ὄντα, ὡς ἔφημεν, ἅπερ ὁ Ἑρμογένης συνέταξεν, οὗτος εἰς δεκατέσσαρα ταῦτα διεῖλε. Ἐκείνου μὲν γὰρ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ διδασκαλίᾳ τό τε ἐγκώμιον καὶ τὸν ψόγον διδάσκοντος, οὗτος ἰδίαν ἀπένειμεν ἑκάστῳ διδασκαλίαν, ἰδίαν μὲν ἐγκωμίῳ καὶ αὖ ἰδίαν ψόγῳ· καὶ περὶ ἀνασκευῆς δὲ καὶ κατασκευῆς ὁμοίως.

Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τόν τε πατέρα τῆς βίβλου καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδεδώκαμεν, φέρε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διέλθωμεν. Καὶ πρῶτον εἴπωμεν διὰ τί τε προγυμνάσματα καλοῦνται καὶ τίς ὅρος προγυμνάσματος καὶ γυμνάσματος. Γυμνάσματα μὲν οὖν λέγονται κυ-
φ. 228β ρίως αἱ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων || μελέται τῶν πλασματικῶν, ὡς δι᾽ αὐτῶν εἰς τοὺς τῶν ἀληθινῶν ὑποθέσεων λόγους γυμναζομένων ἡμῶν. Ἐπεὶ οὖν αἱ τῶν πλασματικῶν μελέται γυμνάσματα λέγονται, εὐλόγως τὰ Ἀφθονίου προγυμνάσματα λέγονται ὡς πρὸ τῶν γυμνασμάτων ἐκείνων ὄντα· διὰ τούτων γὰρ πάλιν εἰς τὰς ἀληθινὰς τῶν ὑποθέσεων γυμναζόμεθα. Ὥςτε γυμνάσματα μὲν καὶ ἄσκησις ἀληθὴς καὶ παίδευσις τῆς ῥητορικῆς τὸ τοῦ Ἑρμογένους τετράβιβλον, τὰ δὲ τοῦ Ἀφθονίου εἰςαγωγὴ τίς εἰσι πρὸς ἐκεῖνο καὶ οἷον ἀνάπτυξις βραχεῖα καὶ ἐθισμὸς, ἀλείφοντα καὶ διεγείροντα τοὺς νέους πρὸς τὴν ἐξέτασιν ἐκείνου. Τὸ *γυμνάζεσθαι* κυρίως ἐστὶ τὸ γυμνὸν ἀγωνίζεσθαι καὶ ἐκμανθάνειν εἴτε πολεμικὴν ἄσκησιν, εἴτε ἁμιλλητηρίους ἀγῶνας, δίαυλον τυχὸν ἢ παγκράτιον ἢ πυγμὴν ἢ πάλην· ἐκεῖθεν γὰρ εἴληπται τὸ γυμνάζεσθαι, καταχρηστικῶς δὲ ἐκφέρεται καὶ ἐπὶ πάσης λογικῆς παιδείας καὶ πρακτικῆς. Γυμνάζομαι οὖν οὐ τὸ γυμνὸς διάπειραν ποιοῦμαι· τοῦτο γὰρ ἡ κυριολεξία ἐστίν· ἀλλὰ τὸ ἁπλῶς ἐκπαιδεύεσθαί τι.

3. τὲ 12. διατί 15. ἀληθεινῶν 19. ἀληθεινὰς ὥστε 21. τις εἰσὶ 22. βραχεία 23. ὁ γυμνάζεσθαι 26. πάλιν

Ἔλθωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὸν ὅρον. Ἰστέον μέντοι, ὅτι τὸ *προγύμνασμα* γενικόν ἐστιν ὄνομα, διαιρούμενον εἰς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην καὶ τέχνην προγυμνάσματα. Οὐκοῦν πρῶτον τὸν τοῦ καθολικοῦ προγυμνάσματος ὅρον εἴπωμεν. Ἔστι τοίνυν προγύμνασμα ἄσκησις μετρίων πρὸς μειζόνων πραγμάτων ἐπίρρωσιν, τὸ μὲν *ἄσκησις* ἀντὶ τοῦ γένους τιθέντες, τὰ δὲ λοιπὰ ἀντὶ διαφορῶν χωριζουσῶν τὸ καθόλου προγύμνασμα ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀσκήσεων τῶν μὴ ἐν γυμνάσμασιν. Ὁ δὲ τοῦ ῥητορικοῦ προγυμνάσματος ὅρος εἰςαγωγικὴ τριβὴ διὰ λόγου τῶν κατὰ ῥητορικὴν εἰδῶν ἢ μερῶν, χρήσιμά τινα προασκουμένη. Εἴληπται οὖν κἀνταῦθα τὸ *τριβὴ* ὄνομα ἀντὶ γένους, τὰ δὲ λοιπὰ ἀντὶ συστατικῶν διαφορῶν. Εἴδη δὲ ῥητορικῆς λέγοιτ' ἂν τό τε συμβουλευτικὸν καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη καὶ μέρη τούτων ἢ τὰ τοῦ πολιτικοῦ λόγου· τὸ δὲ *χρήσιμά τινα* εἶπε, διότι οὐκ εἰς πάντα προασκεῖ ἡμᾶς. Ἦ γὰρ ἂν ἤρκει τὰ προγυμνάσματα μόνον μαθοῦσι τῶν κατὰ ῥητορικὴν πραγμάτων τῆς περὶ τὰς διαιρέσεις ἑκάστου εἴδους ἀπηλλάχθαι φιλοπονίας. Τὸ δὲ *προασκουμένου* ἀντὶ τοῦ *προασκοῦσα*.

Ἔλθωμεν δὴ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν τῶν πολυθρυλήτων κεφαλαίων ζήτησιν, ὀκτὼ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τυγχανόντων. Ἔστι δὲ ταῦτα ὁ σκοπὸς, τὸ χρήσιμον, τὸ γνήσιον, ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς, [ἡ τάξις τῆς ἀναγνώσεως], ἡ εἰς τὰ κεφάλαια || διαίρεσις, ὁ διδα- φ.229ν
σκαλικὸς τρόπος, ἡ ὑπό τινος ἀναφορά. Σκοπὸς τοίνυν ἐστὶ τῷ Ἀφθονίῳ τῇ τῶν προγυμνασμάτων ὑποθέσει προασκῆσαι καὶ προεθίσαι ἡμᾶς εἰς τὰ κατὰ τὴν ῥητορικὴν μέρη καὶ εἴδη, ἔτι δὲ καὶ τὰ τοῦ πολιτικοῦ λόγου μέρη. Πῶς δὲ τῶν δεκατεσσάρων ὑπάρχει εἷς ὁ σκοπός; Τὰ ὑπὸ μίαν τέχνωσιν ἢ διδασκαλίαν ἢ ὑπὸ εἶδος ἢ γένος ταττόμενα ἕνα ἔχουσι καὶ τὸν σκοπὸν, κἂν πέφυκε μυρία. Τὸ δὲ χρήσιμον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ δῆλον· χρησιμεύει γὰρ ἡμῖν εἴς τε

1. στέον 3. τοῦ τοῦ 9. εἰσαγωγικὴ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εἰσαγωγὴ 15. ἤρκη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἤρτη 18. πολυθρηλλήτων 21. ἡ τάξις τῆς ἀναγνώσεως προςέθηκα ἐκ τῶν κατωτέρω, ἐν σ. 178, 8 27. ταττόμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τἀττόμενα 27-28. ὁ δὲ

τὰ κατὰ ῥητορικὴν μέρη καὶ εἴδη, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰ τοῦ πολιτικοῦ λόγου μέρη. Τί δέ; γνήσιον Ἀφθονίου τὸ παρὸν βιβλίον; Δῆλον ἔκ τε τῆς πάντων συμφωνίας καὶ ἐκ τοῦ παρὰ μηδενὸς τῶν πρὸ ἡμῶν νοθείας τὸ τοιοῦτον ἁλῶναι γραφῇ, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸ ἐπιφερομένου ἐπιγράμματος

Εἴ σοι ῥητορικῆς, φίλος, πόθος ἔμπεσε θυμῷ,
μή σε γυμνασίη Ἀφθονίου λάθῃ.

Τάξις τῆς ἀναγνώσεως τῶν προγυμνασμάτων πρὸ τῶν στάσεων.

Πέμπτον κεφάλαιόν ἐστιν ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν ᾧ ζητῆσαι ὀφείλομεν ὁποῖόν τί ἐστι τὸ *Ἀφθόνιος* ὄνομα, εἶτα τί βούλεται σημαίνειν ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ τὸ *σοφιστὴς* ὄνομα. Τὸ μὲν οὖν *Ἀφθόνιος* ὄνομα ἔστι μὲν κύριον καὶ παράγωγον, τὰ μάλιστα δὲ οἰκειότατον τῷ ῥήτορι πέφυκε τὸ ἀφθόνως, ἤτοι πλουσίως, τὰ τοῦ λόγου ῥεῖθρα προχέειν τό τε πάθους ἐκτὸς, δῆλα δὴ φθόνου, ἐπαντλεῖν τοῖς μαθητευομένοις τῆς διδασκαλίας τὰ νάματα. Τὸ τοίνυν *σοφιστὴς* μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ σημαινομένων σημαίνει καὶ τὸν ἐν πλάσμασιν ἐγγυμναζόμενον. Ῥήτωρ μὲν γάρ ἐστιν ὁ τοῖς ἀληθινοῖς ἀγῶσιν ἐγγυμναζόμενος καὶ ἐπὶ δικαστηρίου, ὡς ὁ Δημοσθένης· σοφιστὴς δὲ ὁ πλασματογράφος καὶ μὴ ἐπὶ δικαστηρίου ἀγωνιζόμενος, οἷος ἦν ὁ Λιβάνιος. Ὁ τοίνυν Ἀφθόνιος λέγεται σοφιστὴς ἢ ὡς σοφίζων τοὺς φοιτητὰς τῷ τὰ τῆς ῥητορικῆς τέχνης αὐτοῖς ἀναπτύσσειν ἢ ὡς πλασματογράφος ὢν καὶ μὴ ἐπὶ δικαστηρίου ἀγωνιζόμενος, οἷος ἦν ὁ Λιβάνιος. *Προγυμνάσματα* δὲ εἶπε μόνον, μὴ προσθεὶς *εἰς τὴν ῥητορικὴν*, οὐκ ἀλόγως. Ὥςπερ γὰρ ὁ Πορφύριος, γράφων Εἰςαγωγὴν, *Πορφυρίου Εἰςαγωγὴ* ἐπέγραψε, μὴ προσθεὶς *εἰς φιλοσοφίαν*, ἅτε δὴ τοῦ τοιούτου καὶ σιωπηρῶς διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς φιλοσοφίας τὸ πρὸς τὰς ἄλλας

4. νωθείας ἀλῶναι 5. γράμματος 6. ἔμπεσσο 9. κεφάλαιον ἐστὶν 10. ὁποῖον τὶ 12-13. ταμάλιστα 14. δηλαδὴ 15. φθόνος 20. δικαστήριον 22. ἀναπτύσειν 23. περιγΰμνάσματα

ἐπιστήμας προσυπακουομένου, οὕτω καὶ ὁ Ἀφθόνιος εἰς τὴν μεγίστην καὶ βιωφελεστέραν τῶν τεχνῶν γυμνασίαν ἀορίστως τὸ βιβλίον Προγυμνάσματα ἔγραψε. *Προγυμνάσματα* δὲ καὶ οὐχὶ *Περὶ* ||*προγυμνασμάτων* τὸ βιβλίον ἐπέγραψεν, ὅτι σύνηθές ἐστι τὸ 29ª ὄνομα περὶ οὗ ὁ λόγος προγράφειν τοῦ συγγράμματος, ὥςπερ ὁ περὶ Θεμιστοκλέους λόγος Θεμιστοκλῆς ἐπιγέγραπται Πλάτωνι καὶ ὁ περὶ πολιτείας Πολιτεία.

Ἡ δὲ εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσις; Διαίρεσις οὖν ἐνταῦθα ἡ τῶν ἰδίων προγυμνασμάτων κεφαλαίων καὶ ἄλλως ἡ εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσις τέμνει τὸ παρὸν βιβλίον εἴς τε τὰς πρὸς τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος γυμναζούσας ἡμᾶς γυμνασίας καὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ δικανικὸν καὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πανηγυρικὸν καὶ πάλιν εἴς τε τὰς προοιμίοις ἀναλογούσας καὶ εἰς τὰς σωζούσας εἰκόνας τῆς διηγήσεως, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς τῶν ἀγώνων καὶ ἐπιλόγων χρείας ἀναπληρούσας.

Ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τὸν διδασκαλικὸν τρόπον. Διδασκαλικῶν οὖν τρόπων τεσσάρων ὄντων, διαιρετικοῦ, ὁριστικοῦ, ἀποδεικτικοῦ καὶ ἀναλυτικοῦ, δυσὶ μόνον χρῆται ὁ Ἀφθόνιος ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, τῷ τε ὁριστικῷ καὶ τῷ διαιρετικῷ, τῷ μὲν διαιρετικῷ, ἡνίκα λέγει, τῶν συγγραμμάτων ἕκαστον λέγων, ὅτι *Τοῦ μύθου τὸ μέν ἐστι λογικὸν, τὸ δὲ ἠθικὸν, τὸ δὲ μικτὸν,* τῷ δὲ ὁριστικῷ χρῆται, ἡνίκα ὁρίζεται τὰ προγυμνάσματα, λέγων, ὅτι *Ἔστι δὲ μῦθος λόγος ψευδὴς* καὶ τὰ ἑξῆς καὶ *Διήγημά ἐστιν ἔκθεσις πράγματος* καὶ τὰ ἑξῆς. Τρόπῳ διδασκαλίας ἐνταῦθα Ἀφθόνιος κέχρηται

1. Τὸ προσυπακουομένου ἔχει τόνον καὶ ἐπὶ τοῦ όμ διαγραφέντα, ἅτε τοῦ βιβλιογράφου σκοποῦντος τὸ πρῶτον νὰ γράψῃ προσυπακουόμενον 2. τεχνῶν τεχνολογία γΰμνασίαν τοῦ γ τοῦ γΰμνασίαν μεταγραφέντος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τελικοῦ ν τοῦ τεχνολογίαν 4. Ἐν τῷ προγυμνασμάτων τὸ προ προσετέθη ἐν τῇ ᾤᾳ ἀμέσως πρὸ τοῦ γυμνασμάτων ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου 7. Τὸ ἡ πρὸ τοῦ δὲ λείπει ϊαίρεσις οὖν 15. τρόπων 17. Ἀντὶ τοῦ ἀφθόνιος εἶχεν ἀρχίσει γράφων ἀχθ συγγρά(μ)ματι 23. ρόπω

σαφεῖ καὶ προβιβάζοντι τοὺς μυεῖσθαι μέλλοντας πρός τινα τελεώτερα ἐκ τῶν ἀτελεστέρων.

Ὑπό τι μέρος ἀναφορά. Ἀναφέρεσθαι δέ φασι τὸ παρὸν βιβλίον οὔτε εἰς τὸ θεωρητικὸν, ἐπεὶ μηδὲ φυσιολογικὸν ἢ θεολογικὸν ἢ μαθητικεύεται, ἀλλ᾽ οὐδὲ εἰς τὸ πρᾶγμα· οὐδὲ γὰρ διδάσκει πῶς δεῖ κοσμεῖν τὰ ἤθη, ἀλλ᾽ εἰς τὸ μέσον τούτων, τὸ μεθοδικὸν καὶ ὀργανικόν· τοῦτο δέ ἐστι τὸ λογικόν· κανόνας γάρ φασι καὶ μεθόδους διδάσκει.

Τινὲς δὲ καὶ τὸν χαρακτῆρα ζητοῦσι τοῦ παρόντος βιβλίου. Χαρακτῆρες δέ εἰσι τρεῖς, ἁδρὸς, ταπεινὸς, μέσος. Ἁδρὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁ κομπηρὰς ἔχων λέξεις, νοῦν δὲ ταπεινὸν, ὡς ἔχει τὰ τοῦ Λυκόφρονος· ταπεινὸς δὲ ὁ νοῦν μὲν ἔχων ὑψηλὸν, λέξεις δὲ ταπεινὰς, ὡς τὰ τοῦ Θεολόγου· μέσος δὲ ὁ μήτε νοῦν ὑψηλὸν ἔχων μήτε λέξεις κομπηρὰς, ἀλλ᾽ ἀμφότερα μέτρια, οἷά ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁρᾶται τοίνυν ὁ Ἀφθόνιος οὐχ ἑνὶ μόνῳ χαρακτῆρι δι᾽ ὅλου, ἀλλὰ καὶ τοῖς τρισὶν [χρησάμενος]· πῆ μὲν γὰρ τῷ ἁδρῷ χρῆται, ὡς ἐν τῇ ἠθοποιίᾳ, πῇ δὲ τῷ ἀνειμένῳ καὶ ταπεινῷ, ὡς ἐν τῇ ἐκφράσει· διὸ καὶ αὐτὸς ἐκεῖσε λέγει δεῖν τὸν χαρακτῆρα ἀνειμένον ἐκφέρειν· πῇ δὲ καὶ τῷ μέσῳ χρῆται, ὡς ἔν τισι τῶν ἄλλων.

---

4. μηδὲ 9. ινὲς 10. ἁδρὸς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
λ
ἀνδρὸς ἁδρὸς 14. οἷα ἐστὶν 16. διο' χρησάμενος προςέθηκα 17. ἀδρῶ χρᾶται 19. ἀναμένον ἐφέρεϊν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
COMPENDIUM DE REGULIS ET FORMIS RATIOCINANDI PER IOHANNEM ARGYROPULUM EX OMNIBUS REGULIS BREVITER EXCERPTUM ATQUE COMPOSITUM GRATIA PHYLIPPI VALORII DISCIPULI SUI

De universalibus.

Universalia seu predicabilia non transcendentia sunt quinque, Genus, Differentia, Species, Proprium et Accidens. Genus est id quod de pluribus differentibus specie hoc ipso quid est predicatur. Genus aliud est generalissimum, quod quidem tantum est genus, et nunquam est species; propterea quia supra se non habet aliud quid uti genus, ut substantia, qualitas et similia, aliud subalternum, quod quidem et genus et species est. Species ad superum, genus ad infera, ut animal, scientia et similia.

Species est id quod subicitur generi, uel quod de indiuiduis sine ullo medio predicatur. Species alia est specialissima: que quidem species tantum est, ut Homo, Equus, Albedo et quicquid est tale, alia subalterna, que quidem et species est et genus; perinde atque subalternum genus, ut animal scientia, color et quicquid est simile.

|| Differentia est id quo quippiam ab alio differt uel φ. 1β
quo species genus excedit vel quod hoc ipso quale est in essentia, de quibus dicitur predicatur. Differentiae alia separabilis est, ut ambulatio, somnus et similia, alia inseparabilis, cuius alia per accidens est, qualis est nigredo Ethiopis et albedo cerusae, alia per se, quę quidem sola gene-

Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι 1288 τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀγγελικῆς βιβλιοθήκης, φ. 1-39, αἰῶνος ιε΄.

rum diuisiua est et specierum constitutiua, qua propter et specifica nuncupatur, ut rationale et irrationale; hominis illud, hoc beluae talis est differentia.

Proprium est id quod alicui uniuersali consistit uel per se accidit. Proprium aliud alicui quidem uti dictum est soli accidit, non tamen cuilibet competit eorum quae sunt sub illo, quale est mederi, respectu hominis, citharamque pulsare. Aliud alicui quidem accidit et cuilibet eorum competit, que sub illo sunt collocata. Non tamen illi accidit soli, ut bipes ac quadrupes. Illud enim homini, hoc leoni competit: hoc modo proprium est. Aliud et soli accidit tali atque omnibus quidem competit, quae sunt sub illo et semper etiam competit risibile hoc modo hominis et rugibile leonis φ. 2α proprium est. Hoc et proprie proprium dicitur et || mutuam cum eo cui competit suscipit predicationem. Quicquid enim est homo risibile est et quicquid est risibile homo est.

Accidens est id quod adesse et abesse potest sine subiecti corruptione et quod eidem inesse potest et non inesse. Hoc duplex est. Aliud enim est separabile, ut somnus, ambulatio et similia, aliud inseparabile, ut albedo respectu cerusae et nigredo respectu corui et Ethiopis atque picis. Id libere cogitatione abesse potest sine subiecti corruptione.

De predicamentis.

Predicamentum est inter conceptus ordo superos inferosque quo superi predicati inferi subiecti natura subeunt roborem. Predicamenta in quibus sunt ea quae diximus predicabilia decem sunt, substantia, qualitas, quantitas, ad aliquem seu relatio, ubi, quando, habere, situm esse, agere, pati. Ad quae sane conceptus omnis haud transcendens

11. Ἐν τῇ ὤᾳ ἄλλῃ χειρί· ÷ Aliud soli accidit tali atque omnibus quidem competit quae sunt sub illo, non tamen semper quo pacto canities homini competit. aliud ^ et soli

reducitur substantia, ut homo, bos, equus; quantitas, ut numerus, linea, superficies, qualitas, ut caliditas, albedo, dulcedo, amaritudo; relatio, ut paternitas, filiatio, similitudo ac dissimilitudo; ubi, ut in foro, in templo, Floren- φ. 2
tiae, Romae; quando, ut hodie, cras, || kalendis, nonis, idibus et quicquid his simile; habere, ut indutum esse, armatum et id genus; situm esse, ut iacere, stare atque sedere; agere, ut incidere, urere, pungere, atque uincere; pati, ut incidi, uri, pungi et uinci. Atque cum per se quidem horum singula concipiuntur aut dicuntur, nulla prorsus inde sit aut affirmatio aut negatio; cum autem inter sese connectuntur, affirmatio continue pululat aut negatio.

De substantia.

Substantiae alia est corpus, alia corporis expers; corpus aliud est animatum, aliud inanimatum; animatum aliud est sensitiuum, aliud non sensitiuum; sensitiuum quod quidem est animal, aliud particeps, aliud expers est rationis; particeps roboris, aliud mortale, aliud inmortale est. Illic est homo sub quo sunt singuli homines, ut Cicero, Scipio, Plato, hic cęlum, sub quo tamque specie cęlum hoc est et partes ipsius rationes similes subeuntes. Expers autem rationis belua est, sub qua per differentias diuersas species multorum animalium singulę collocantur, ut equus, bos, asinus, leo, quae species specialissimę sunt, ut et homo, sub quibus singulis indiuidua collo-
cantur || solo numero differentia, sub equo hic equus et ille, φ. 3α
sub boue his bos et ille, et eodem in ceteris modo. Pari modo et ipsum non sensitiuum diuidendum est quod quidem plantam esse constat, quae per differentiam in herbam, fruticem arboremque diffunditur; atque herba quidem ueluti genus in uarias species, in maluam, marubium, ueratrum ceteraque talia diuidatur. Gued si haec sunt spetialissięm species, sub ipsis singu-

6. *et* πρόςθετον ἄνωθεν 20. *speties mu‸torum* (l *supra*) 21. *equs* 22. *specialissime* 24. *equs* 27. *fructicem* 29 (καὶ σ. 184, 3, 19). *diuidatur*

laria collocantur, sub malua haec et illa, sub marubio hoc et illud, et eodem de cęteris modo. Frutex autem in rubum, rosam et tales species per differentias diuidatur quod si eae specialissimę sunt, sub ipsis indiuidua continuo collocantur, sub rubo hęc et illa, sub rosa hęc et illa, et simili de ceteris modo. Arbos etiam uti genus et ipsa suas in species per differentias diffunditur, in nucem, ficum, oliuam, pinum, abietem, ceteraque similis genus, sub quibus si specialissima sunt, individua sunt continuo collacanda, haec nux et illa sub nuce, haec ficus et illa sub ficu et de cęteris modo eodem. Eadem et in non animato agenda sunt. Diuidendum enim et ipsum ut genus per differentias suas in species est, in elementa, in quibus ignem, aerem, aquam, terram et ea quae ex elementis constant: expertia uitę qualia sunt minerabilia ipsa, lapides, in quibus stagnum, argentum, aurum, alumen, sulphur: id genus et quicquid inter haec cadit et elementa.
φ. 36 Denique de corporis || experte substantia persimilis est per omnia ratio. Secanda enim per differentias ut genus et illa suas in species diuidatur. Has separatas substantias esse constat, quas et mentes et intelligentias appellare solemus, in quibus et in unaquaque specie indiuiduum unum perpetuum est. Excipiatur deus gloriosus, qui quidem illimitatus est ac infinitus et hoc pacto plenius praedicamentum substantiae diuidi potest. Aristoteles autem hoc modo distribuisse ipsum uidetur. Substantiam non aliam primam esse dicit, aliam secundum per primam quoduis indiuiduum; per secundam species generaque intelligendo; atque illud quidem primo et proprijssimam atque maximam substantiam asserit esse. Species autem et genera non ita substantias esse quamque species, magis substantias quam genera dicit esse.

1 *marubio* πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου, ἕπεται δὲ *rosa* διαγεγραμμένον 2-5. ÷‸ *Frutex — modo* πρόςθετα ἐν τῇ ᾤᾳ 7. *diffundatur* *nu*‸c*em* 9. *hec* 10 *cęteris* 11. *in*‸n̄o *animato* 20. *apellare*

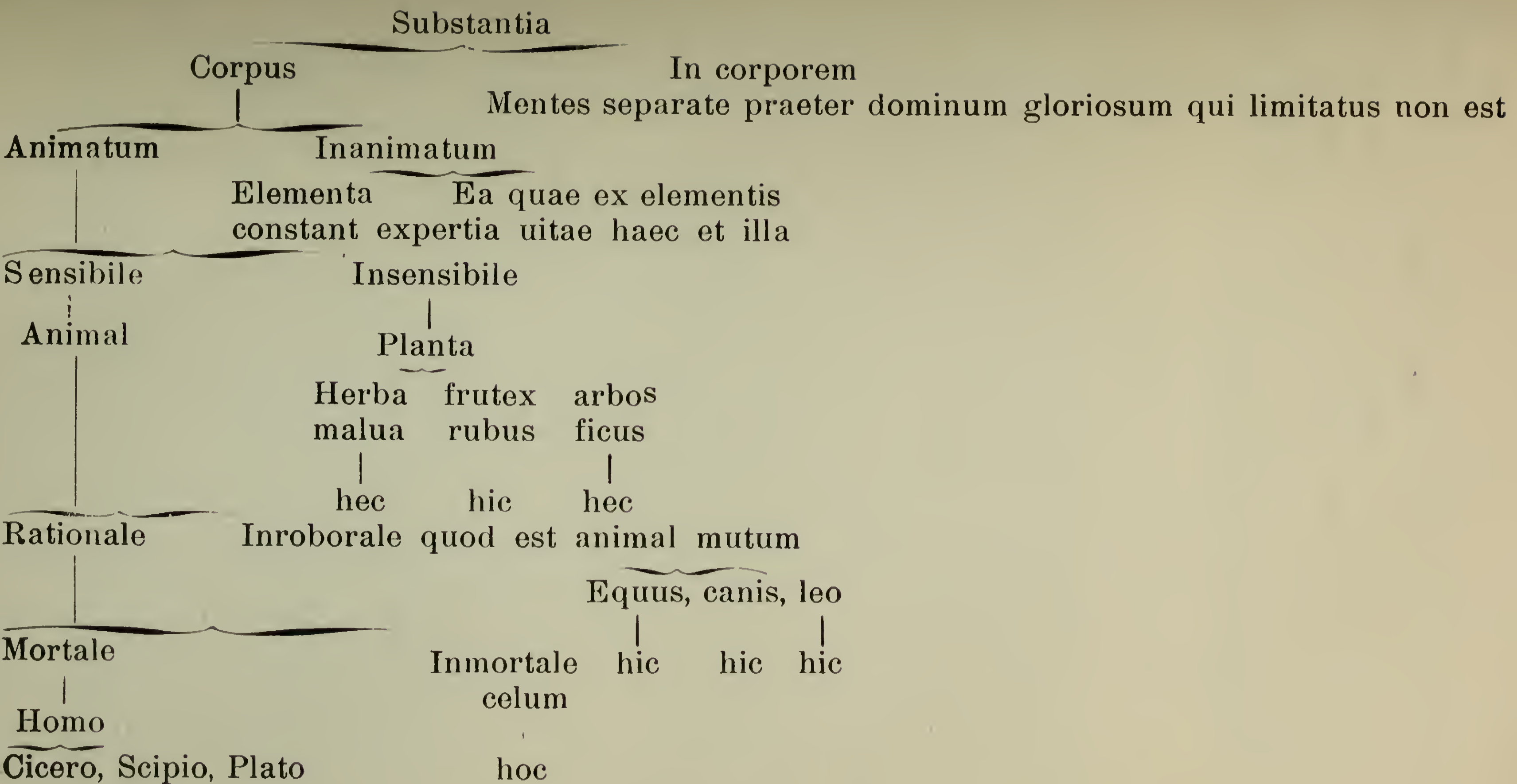

4. Ἡ λέξις *animatum* ἕνεκα τῆς γραφῆς τοῦ πίνακος εἰς δύο σελίδας φ. 3^{β} καὶ 4^{α}, ἐπαναλαμβάνεται ἄνω καὶ ἐν φ. 4^{β} 6. *uite hec*

Competit omni substantię in subiecto non esse et si non soli, nam et differentię substantia competit. Competit primę substantiae hoc, aliquid significare: competit etiam omni substantiae ut nihil ipsi contrarium sit et ut non suscipiat in se per latitudinem gradus magisque ac minus substantia sit. Maxime tamen substantię proprium esse uidetur unum idemque ipsam persistere suique mutatione susceptiuum esse contrariorum. Et haec sint satis de substantia dicta.

---

2. *differentie substantiae*

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑ

1

ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΝ ΤΡΑΓΚΕΔΙΝΗΝ

('Εκ Φλωρεντίας, 1 Αὐγούστου 1460) [1].

Johannes Argiropilus Constantinopilitanus Nicodemo nobilissimo et preclarissimo viro, domino Nicodemo serenissimi ducis Mediolani egregio oratori, suo patri percolendo salutem.

Non sensi tuum recessum. Nam si sensissem et tuam prestanciam rogassem, ut illam rem peregas, et ad serenisimum principem litteras dedissem. Nunc tandem sensi et statim ad prestabilitatem tuam has exaravi et ad serenissimum litteras dedi. Obsecro igitur tuam humanitatem, ut rem illam diligentius agas, ut des meas litteras serenissimo et ut me sue serenitati vehementer commendes. Sum enim eius servus fidelis atque perpetuus. Vale vir prestantissime et me ama. Ex Florentia 1 Aug. 1460.

Puer de quo diximus Theodorus appellatur Rhaul et est filius nobilis viri Nicholai Rhaulis

Nobilissime atque magnifice vir. Vidi atque percepi ea que ad me vestra nobilitas scripsit, et etiam que percepit clarissimus et disertissimus vir Filelfus. Et cum non habeam domi librum Plutarchi illum, dabo operam ut paulo post habeam illum et videam illum passum quo pacto se se habet; deinde ad vestram prestabilitatem scribam.

---

[1] Περιλαμβάνεται ἐν ἀντιγράφῳ ἐν τῷ τῆς Ῥικκαρδιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας κώδικι 834 φ. 36α.

10. *comendes*

2.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

('Εκ Φλωρεντίας, 5 Σεπτεμβρίου 1460).[1]

Johannes Argiropulus Constantinopolitanus nobilissimo et preclarissimo viro d[omi]no Nicodemo suo amico percolendo sal[utem].

Et paulo ante litteras ad nobilitatam tuam dedi una cum litteris quas ad illum dedi, et nunc etiam identidem facio. Rogo itaque ut has etiam litteras des serenissimo principi et me ei plurimum commendes et etiam illum puerum de quo nobilitati tue nonnulla locutus sum, qui quidem sub tutella illustrissimi principis vivit Theodorusque appellatur Rhaul, filius nobilis viri greci domini Nicolai Rhaulis Issis. Quod si illud quod nobilitati tue dixi fuerit impetratum, litteris antea certiorem me redde. Sin minus fiet, at id tamen nobilitatem tuam summopere rogo ut puerum iam dictum plurimum serenissimo principi mea ex parte commendes. Hoc cum ceteris officium magis obligatum me tue nobilitati reddet. Vale felix et fac ut a serenissimo principe litteras habeamus pro ijs que scripsimus ut auctoritatis aliquid te intercedente apud illum consequamur. Vale iterum felix et me ut soles ama. Ex Florentia V die septembris 1460.

---

[1] Περιλαμβάνεται ἐν ἀντιγράφῳ ἐν τῷ τῆς 'Ριккαρδιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας κώδικι 834 φ. 36α.

1. *Agiropvpulus Constantiropolitanus* 2. *precolendo* 11. Διὰ τοῦ *issis* ἀνταποδίδεται τὸ ἐπώνυμον τοῦ 'Ραοὺλ Οἰσῆς 18. *auctovitatis*

3.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ
('Ἐκ Φλωρεντίας, 5 Σεπτεμβρίου 1468).[1]

Illustrissime et Serenissime Princeps. Paulo ante litteras ad Illustrissimam Dominationem tuam per nobilissimum Virum Nicodemum dedi. Et nunc etiam scribo. Quod quidem non importuni hominis ut puto, sed obbligati vehementer videbitur. Quid enim aliud benivolos servos absentes erga suos dominos agere decet, quam et bene de illis sentire et etiam scribere? Quod si humanitatis etiam quippiam occurrat officium et illud addendum est, et una operatione plura officia sunt exercenda. Scripsi igitur ad Illustrissimam Dominationem tuam de Theodoro Rhaule filiolo nobilissimi et preclarissimi viri domini Nicolai Rhaulis Issis, commendando illum serenitati tu` pro qua etiam nonnulla nobilissimo viro Nicodemo imposui ut ea Serenitati referat tuae. Pro eodem etiam et nunc scribo et ipsum humanitati summę serenissimę dominationis tuę commendo. Est enim et pietatis opus et clementię Serenitatis tuę succurrere miseris, pręsertim talibus quos sub regia tutella vel educari vel vivere decet. Atque me non solum propter cętera multa, sed ob hoc etiam obligatum magisque obstrictum servum habebit perpetuo serenissima Dominatio tua, quam quidem exopto felicem esse semper atque beatam. Ex Florentia V die Septembris.

Serenissime dominationis tuę.

Servus Ioannis Argyropulus
Constantinopolitanus.

---

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τοῦ Μεδιολάνου ἐν τῷ φακέλῳ Autografi. Uomini celebri. Argiropoulo Giov. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν· Illustrissimo et serenissimo Principi et domino domino F. dei gratia inclyto Duci Mediolani etc.

4

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΑ

('Εκ Φλωρεντίας, 26 'Οκτωβρίου ....)[1].

Ioannes Argyropylus Bessarioni cardinali. S[alutem] p[lurimam] d[icit].

In ipso meo acerbissimo casu ac miserabili calamitate duobus liberis intra paucas dies in ipso flore iuventutis amissis, diuinum opus tuum mihi oblatum est adversus Platonis nostri fedissimum calumniatorem aditum. Quod et si vi calamitatis et doloris magnitudine opprimebas ut mei compos esse non possem (nullum enim modo resistere dolori poteram) perlegi tamen eo tempore quo fessa aliquando ac defatigata natura cessare a luctu et animus aliquanto tranquillus esse cogebatur. Ea vero in eo opere inveni quae ab acutissimo tuo ingenio et singulari rerum omniun scientia proficisci posse certo sciebam. Nihil profecto desiderari in eo potest quod ad summam rei de qua agitur perfectionem pertinere videatur. Est in illo elegantia sermonis platonice similis; est subtilitas gravitasque sententiarum, est preterea dispositio rerum qua nulla alia accomodatior excogitari fingique potest. Quid plura? Est splendor libri totius, ea dignitas, id artificium, quae et proposita materies et eius viri cuius partes difendebantur dignitas postulabat.

Egisti Bessario quod ad eruditum virum, quod ad iustum, quod ad optimos mores pertinere videbatur, et hominem innocentissimum, sapientissimum, optime de hominum genere meritum contumeliis affectum iniquis et ut ignarum et

[1] Περιλαμβάνεται ἐν ἀντιγράφῳ ἐν τῷ Vaticanus latinus 2934 φ. 242α-β (A) αἰῶνος ιε', καὶ τῷ Vaticanus latinus 3399 φ. 256α, αἰῶνος ις' ἀρχομένου (B).

1. *cardinali* B: *car.* A   *p. D* A: *sal. pl. D* B

flagitiosum notatum defendisti. Tum fabulae illius qui divino homini bellum nescio quo consilio indixerat rationes ineptissimas dissoluisti. Preterea multas praeclarasque sententias philosophorum occasionem nactus non modo parentibus sed etiam posteris aperuisti. Qua propter non mediocres tibi perpetuo gratias genus mortalium debet. In primis autem tanti tibi benefitii obnoxii sunt Latini. Neque enim post hac hujusmodi ineptiis seduci poterunt et ea quibus ab Aristotele carpi Plato videretur ita ut capienda sunt accipient et Platonem insuper talem fuisse qualis natura moribus scientia fuit, si auctoritati doctorum hominum credere, si rationibus obtemperare valuerint existimabunt. Plura scribere nequeo et si res ipsa, magnitudine dignitateque sua, plura efflagitare videtur. Mens enim magnitudine doloris oppressa nullum recte exercere offitium potest. Vale vir sanctissime.

Florentiae, VI° calendas novembris.

5.

ΠΡΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ ΜΕΔΙΚΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ

('Ἐκ Ῥώμης, 2 Νοεμβρίου [1470];)[1].

Jesus.

Ioannes Argyropylos Magnifico Laurentio suo s[alutem]

Ecce secunde littere nostre eadem de causa eademque

1. *flagitiosum* A: *flaginosum* B 3. *praeterea* 16. *calendas novembris* B: *calen̆ novēbr͝* A

[1] Περιλαμβάνεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τῆς Φλωρεντίας ἐν τῷ τμήματι Carteggio Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ XX (Filza) ἀρ. 635. Λείπει τό τε ἔτος καθ' ὃ ἐγράφη καὶ τὸ σημείωμα περὶ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου ἀφίξεως. Φέρει μόνον ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Nobilissimo et prestabilissimo viro dno Laur[enti]o Medici amico [suo precl]arissimo. Florentie.

postulantes ad te misse sunt: atque et si molesti tibi esse videamur: ne tamen iusta in re tui amici tueque preclare domui obligati: tam parui pensi esse videamur: omnis molestia est subeunda. Obsecro igitur te, preclarissime Laurenti: ut, si res illa nostra nondum est absoluta: detur abs te opera pro nostra necessitudine: ut cito perficiatur. Libris nostris, iniquo fato summa cum iniuria preter spem omnem caremus, traductionibus nostris, que ad divinum illum hominem Cosmum tuum avum atque ad preclarissimum patrem tuum Petrum referuntur: pari modo caremus, et sunt complures prestantissimi viri reverendique patres qui illas habere vehementer affectant. Noli pati, mi Laurenti: ut nos tibi dediti domuique tue, ob invidiam fortasse ac avariciam nonnullorum iniuriam patiamur. Te defensorem, te patronum optimum, omnibus in nostris rebus semper habuimus, te esse et hanc rem instantem: et omnes futuras referimus: habuisti nos; habes atque habebis; quousque aura uescamur: amicos veros, non fictos: et tuos tuorumque omnium perpetuos fautores. Vale· et in tuo amore erga nos que re ipsi percepimus persevera· atque (διαγεγραμμένον) iterum vale Ex urb[e], ij novembris.

6.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

('Εκ 'Ρώμης, 26 'Οκτωβρίου 1471)[1].

Joannes Argyropylus Laurentio suo magnifico: salutem perpetuamque foelicitatem.

Illud quod abs te impetrauimus: nondum assequuti

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τῆς Φλωρεντίας, ἐν τῷ τμήματι Carteggio Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ (Filza) XXXVII ἀρ. 591. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν Magnifico uiro domino Laurentio medici amico suo carissimo, Florentie καὶ περαιτέρω ἄλλῃ χειρὶ + 1471 A domino Joanne argyropilo die p° nouembris, δι' οὗ σημειώματος δηλοῦται ἡ εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου ἄφιξις τῆς ἐπιστολῆς.

sumus. Quod si aut iure aut gratia consequendum esse uidetur: a quonam queso potius quam abs te est impetrandum. Te enim et ciuem uistissimum: liuor cesset: aut inuidia rumpantur ilia Codro: et gratum erga tuos amicos: quique de te tuisque maioribus benemeriti sunt: aperte nunquam desistimus predicare. Quare illud a nullo alio homine compluribus de causis equo animo consequi patiemur. Non plura. Ie enim ut laconem gaudere perbreuibus noui: atque hoc addere tuis laudibus consueui Vale et nos id postere nunc scias: quod a statutis uestri gymnasij datur et quod a patre tuo uiro clarissimo suisque collegis cum conducebamur oblatum est nobis scripto atque promissum.

Ex Urbe XXVI. octobris.

7.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

('Εκ 'Ρώμης, 5 Δεκεμβρίου 1471)[1].

Johannes Argyropylus Magnificentissimo Laurentio suo.

Benefitio tuo mi Laurenti: res nostras nuper accepimus sine sumptu ullo uectigalium tuaque benignitate omnibus in rebus semper nos conplexus es, nec ullo iure sive magno sive paruo tua humanitas benignitasque nunquam nobis non presto fuit. Nunc obliuione libelli qui clam uel potius scartabelli relicti istic sunt, eos huc afferi iussi. Ceterum ne impediantur te precor: iubeas ut sine impedimento ex-

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato Φλωρεντίας, ἐν τμήματι Carteggio Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ (Filza) XXVII ἀρ. 561. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν Nobilissimo et magnificentissi[mo] viro domino Laurentio Me[d]ico suo carissimo. Florentie καὶ περαιτέρω ἄλλῃ χειρί + 1471 Da Roma a di 13 di dicembre, δι' οὗ σημειώματος δηλοῦται ἡ ἡμέρα τῆς ἀφίξεως.

trahi liceat. Quominus res est magna; eo uerecundius a te peto. Sed quam facile tu potes et soles in nos esse beneficus: tam facile ipsi debemus tua beneficia non negligere: quin etiam expetere ultro et tibi pro ys perpetuas immortalesque gratias habere. Ut si quid etiam pro te ipsi possumus: paratos nos esse intelligas: ad omnia uidelicet: que aut tua aut tuorum interesse putemus. Quod iam sine nostra pollicitatione persuasum tibi esse non dubitamus. Vale et me ut soles ama. Ex urbe vij decembris.

8.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

('Εκ 'Ρώμης, 3 'Απριλίου 1472)[1].

Jesus.

Iohannes argyropylus Magnifico Laurentio. S[alutem].

Isatius tuus ad illustrissimum ducem nunc proficiscitur. Atque cum sit inter illum et te summa beniuolentia summusque amor; et nos omnia nostra ad tuam nobilissimam domum: et te tuosque referamus: rogo et obsecro ut litteris tuis ipsum Isatium illustrissimo illi principi comendes, non comendatione quadam uulgari: Sed ea qua princeps

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τῆς Φλωρεντίας, ἐν τῷ τμήματι Carte Strozziane Serie 1α, ἐν φακέλῳ (Filza) CXXXVII ἀρ. 86. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Nobilissimo et magnificentissimo uiro domino Laurentio medici suo [amico ca]rissimo. Περαιτέρω δὲ δι' ἄλλης χειρὸς φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· 1472 Da Roma il di VIIIj d'aprile. 'Ο Legrand, ἐκδοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἐν ταῖς Cent dix lettres grecques de François Filelfe. 'Εν Παρισίοις. 1892 σ. 343 κ. ἑ., συνεπλήρωσε πλημμελῶς τὴν διεύθυνσιν suo [patrono observand]issimo. 'Ενταῦθα δ' ἐκδίδων τὴν ἐπιστολὴν κατὰ νέον ἀπόγραφον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, ὑποσημειόνω τὰς παρὰ τῷ Legrand (L) διαφορὰς πλὴν τῶν περὶ τὴν στίξιν.

11. *Isacius* L 12. *benevolentia* L 14. *licteris* L 15. *Isacium* L 16. *vulgari* L

ille· nos tuos penitus esse cognoscat: tueque domui preclarissime deditos addatur et hoc: beneficijs sine numero illis que a maioribus tuis atque abs te in nos liberalissime sunt collata. Nihil aliud nos profecto expetimus, nihil aliud affectamus: nisi ut ille princeps cetereque omnes gentes et nationes nos tuos esse ut sumus: et tuo generi nobilissimo preclarissimeque tue domui deditos omnino percipiant. Vale perpetuo felix atque beatus et nobis ut tuis semper mandare uelis pro honore tuo tuorumque semper paratis etiam negligere uitam.

Ex urbe iij aprilis.

9

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ

ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΜΑΡΙΑΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

('Εκ 'Ρώμης, 3 'Απριλίου 1472)[1].

Illustrissimo Principi G. M. Duci mediolanensi etc.

Ioannes Argyropylus Salutem Plurimam Dicit. Et antea nobilissime tuae virtutes Illme Princeps nos ad te diligendum non mediocriter compellebant. Sunt enim profecto non solum ad hominem sed ad principem etiam accomodatissime, a quo multarum gentium nationum civitatumque salus dependet, et nunc tuę ad nos littere omni humanitate officioque referte adeo nos ad te amandum colendumve compulerunt ut si te summa beniuolentia semper, summoque

2. *beneficiis* L 9. *velis* L 10. *vitam* L

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τοῦ Μεδιολάνου, ἐν τῷ φακέλῳ Autografi. Uomini celebri. Argiropulo Giov Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Illustrissimo et Excellentissimo Principi Duci inclito Mediolani etc. Papię Anglerięque comiti, Janue et Cremone domino. Εὕρηται δὲ κάτωθεν τῆς ἐπιστολῆς ἐπὶ χάρτου ἐπικεκολλημένου τὸ ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ παρόντος βιβλίου παρατεθὲν ἀπότυπον τῆς σφραγῖδος τοῦ 'Αργυροπούλου.

amore non prosequamur, nos ipsos ingratissimos ac iniquissimos esse putemus.

Nos itaque pro tuo erga nos officio atque humanitate quo nihil maius esse existimamus id agimus, nos ipsos Excellentię tuę offerimus atque adeo ut pro quovis tuo commodo vitam etiam negligamus. Vale semper victor foelix atque beatus, et Isaacium tuę celsitudini deditissimum atque observantissimum ut consuevisti facere cum humanitate suscipe ut iussit Celsitudo tua ita feci, necque medius fidius mihi iocundius quicquam erit quam hunc Excellentię tue obtemperare obsequi atque servire. Ex Urbe. iij Aprilis 1472.

10

ΠΡΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ ΜΕΔΙΚΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ

('Εκ 'Ρώμης, 11 Φεβρουαρίου 1476)[1].

Ioannes Argyropylus Laurentio suo salutem.

Antonius Rocca Pisanus, vir egregius et mihi familiarissimus, meas ad te litteras iure amicitie impetravit, quibus te ad iusticiam servandam interfecti illius Petri Mastrani iura exequenda hortarer. Hortor itaque te, mi suavissime Laurenti, quem ut in ceteris bonis humanis, sic et in iusticia defendenda nemini tempestatis huiusce homini cedere certo scio, ut hac etiam in causa id agas quod et in ceteris agere semper consuevisti. Quid enim aliud aut te facere, aut me te admonere hac in causa decet? Tu es equitatis amator. Ego sum utriusque amicus, atque ideo iura illius tuo ma-

[1] Σώζεται αὐτόγραφος, ἀνήκουσά ποτε εἰς τὴν συλλογὴν αὐτογράφων τοῦ θανόντος Γάλλου μαρκίωνος Queux de Saint-Hliaire, ὅςτις ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν εἰς τὸν Legrand, ἐκδόντα ἐν ταῖς Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. 1892 σ. 344 κ.έ., ἐξ ἧς ἐκδόσεως καὶ παρέλαβον αὐτὴν ἐνταῦθα. Τῆς συλλογῆς τῶν αὐτογράφων τοῦ Saint-Hilaire πωληθείσης ἐν δημοπρασίᾳ, ἄγνωστον ποῦ νῦν ἀπόκειται τὸ πρωτότυπον.

xime munere servari percupio. Si pater homicide conscius est cedis, cur non et homicida et ipse lueret penas? Illud igitur inquiratur iusticie lege, consciusque si fuerit inventus, obnoxius crimini iudicetur. Plusquam verisimile profecto esse videtur compulsu patris auctoritateque filium cedem egisse, si uterque, magisque pater, interfectum illum odio tanto persequebatur. At eum patrem, quem ita rem gesisse constaret, quis non asseruerit una cum filio et manus ad idem scelus movisse, et mucronem eundem ad eandem necem strinxisse? Illum magis homicidam profecto quam filius, ratione sane primi principii, auctoramenti deliberationisque, omnes homines, si vera fateri velint, uno ore unaque sententia iudicarent. Tu, mi Laurenti, hac in causa ita agas velim, ut ab universis hominibus plus apud te societatis humane salus quam nonnullorum hominum valere gratia videatur. Vale perpetuo felix et me, ut soles, ama. Raptim.

Rome, tertio idus februarii.

11.

ΠΡΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ ΜΕΔΙΚΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ

('Εκ 'Ρώμης, 31 Μαΐου 1476)[1].

Jaannes Argyropylus magnificentissimo Laurentio suo salutem perpetuamque felicitatem.

Libris depositis: habitisque pecuniis: ad te iocundissime mi Laurenti sumpta oportunitate proficiscar. Ita est statutum ubi tibi placet. Vale dimidium animi mei perpetuo felix atque beatus. Et me ut soles ama.

Ex urbe, pridie Kalendis Juniis.

---

[1] Σώζεται ἐν τῷ Archivio di Stato τῆς Φλωρεντίας, ἐν τῷ τμήματι Carteggio Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ (Filza) XXXIII ἀρ. 427. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Magnificentissimo et sapientissimo viro. d. Laurentio Medici amico suo percolendo. Florentie (βραχυγραφικῶς). 'Εν δὲ τῇ ἄνω ᾤᾳ φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· 1476 Dni Iohannis Argiropili Die VII Iunii.

12.

ΠΡΟΣ ΔΟΜΙΝΙΚΟΝ ΡΟΒΟΡΕΟΝ

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΤΑΥΡΙΝΟΥ

(Ἄνευ χρονολογίας).

Joannes Argyropylus Dominico Roboreo cardinali Taurinensi salutem perpetuamque felicitatem.

Meus erga te amor summaque benevolentia, Sapientissime Pater, id agere me optimo suo jure compellit: quod ni facerem, nemo homo nimirum esset, qui non meum me munus officiumque aut ignorare aut negligere posthaberaque putaret, quorum utrumque turpitudinem non mediocrem prae se ferre nemo est qui ignoret. Nam quid amor affectat, quid benevolentia flagitat, ignorare nimium hebetis sane, nimium vecordis hominis esse constat. Et id quod benevolentiae ratio postulat, quod e praecordiis amoris emergit negligere posthabereque ejus est profecto, cui res eadem placet atque non placet, quique maximis in rebus honestissimisque suapte sponte delinquit. Omitto mutuae benevolentiae mutuique amoris merita juraque referre· quibus si quispiam quoad vires suppetunt haud respondeat, ingratitudinis obnoxius iniquitatisve crimini non injuria fuerit: a quibus humana probitas ingenuique mores potissimum abhorrere videntur. Tu vitae talem tenere pulcherrime cursum instituisti, ut domesticis rebus familiaribusve bene lauteque dispositis partim amplissimi magistratus officio

[1] Ἐσώζετο χειρόγραφος προτασσομένη τοῦ ἐν ἔτει 1904 πυρποληθέντος κώδικος 433 τοῦ ἐν Ταυρίνῳ Ἀθηναίου, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται Aristotelis opus de anima a Joanne Argyropylo emendatione ultima elegantius causa Dominici Roborei cardinalis Taurinensis traductum. Ἐξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ *Migne* ἐν Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμῳ ΡΝΠ′ σ. 1007-1010

munereque caeteris hominibus vivas: partem in litterarum tibi studiis doctrinisque nobilissimis satisfacias, utramque summam vivendi rationem complexus. In qua tibi me quoque comitem atque socium ascivisti· non inscius studia quibus incumbimus expeditius, exactius hoc pacto meliusve fieri posse. Ego qui res omnes humanas, optime fine sublato, vanas esse nihili pendendasque semper putavi: cujus illa sententia perpetua fuit: hominem utriusque vitae rationem complexum: oculis utrisque praedito corpori: carentem altera lusco, praestantiore dextro aspectu: inferiore sinistro: expertem utriusque caeco penitus persimilem esse. Cui religio sanctissima nostra, nobis oblata divinitus, hac quo que ratione quod perornatos perfectosque homines utroque vivendi modo suis pulcherrimis legibus institutisque reddere tam naturae quam Opifici suo conatur, vehementer placet: quem denique praeter honestatem omnino sapientiaeque studia nihil delectat: quid erga te faciam quaeso quid agam: quod ad utrosque nos accommodatissimum fuerit: tum instante, urgente compellenteque amore: tum instituto vitae perinde atque natura movente, et veluti recta ratione jubente. Nonne id omne quod affectas modo nobis facultas adsit: ut non inepti videamur, non ignari penitus rationis, alia quaevis offerentes non ea quibus est opus. Nonne id omne quod ad exoptatum hominis finem facile consequendum tibi conducere potest: ad quem jam ipse toto studio conatuque pergis. Succurrere porro quoad vires mihi suppeditant: plaeclarissimis ac honestissimis tuis studiis: operamque tibi dare frequentem: caeteris rebus neglectis atque posthabitis: operae predium esse duxi: atque tibi vias itineraque quibus ad felicitatem humanam beatitudinemque recta pergitur, demonstranda esse putavi. Tecum una mihi legendos esse scriptores et auctores bonarum artium pervolutandosque censui. Evocandam in lucem esse veritatem in illis inclusam omnem existimavi. Disserendi denique facultatis formulas ac rationes degustandas, haud posthabendas esse

dijudicavi: sine quibus investigatio veritatis perceptioque recta minime fieri potest. Quocirco nec id sane negligendum esse censui: quod quidem haud mediocriter sine dubio nobis conferet ad id ad quod tendere maximopere cupimus. Aristotelis, inquam, illius nostri praestantissimi philosophi summique artificis opera nonnulla bonorum omnium sola meo judicio fontes, unde finis humanus emanat, elegantius nunc traducere tibique offerre: ab eo potissimum initio sumpto, quo scientia de anima traditur. Qua plane non modo caeterorum omnium animantium, sed nostrum etiam exactissime naturam, humanaeque felicitatis originem, causas, principia fontesque percipere possumus. Nam ut te non praeterit, utrumque curae non injuria nobis esse: nos jam diu statuimus: rerum inquam notitiam, tam earum quae nullius egent operae nostrae: quam earum quarum nos auctores sumus: quaeque sub potestate nostra sunt collocatae: et elegantiam linguae: dicendi rationem: delectum verborum: ornatum, venustatem ac copiam: quo res sententiaeque dictioni: et rebus sententiisque dictio sit conveniens atque accomodata si sensis orationes: sensa rebus accommodanda sint, ut tum ipsorum ratio naturaque, tum institutio sapientum hominum expetit, efflagitat atque exposcit. Non enim ii nobis ut exemplaria sint proponendi: qui vel ornatu verborum utuntur sine notitia rerum: vel scientia praediti sunt, sine peritia rationis dicendi. Insignis profecto turpitudinis est utrumque, tam vane quam prave loqui, quanquam alterum, vel impotentiae forte fortuna, vel segnitiei ratione: secundum potius est expetendum. Conjungamus nos ea quae conjungenda omnino sunt, non ea quae sine dedecore suo potest unquam conjungere nemo, ac sapientiam ab elegantia, lepore venustateque verborum orationisque non separemus. Hanc igitur operam ipse mea sententia non inhonestam, non inutilem, non injucundam, non a communi nostro proposito: non a mutua nostra benevolentia dissidentem ac abhorrentem: dandam esse quasi lege quadam assiduam a

me tibi frequentemque censui, statui, definivi, atque adeo, ut nisi naturae necessitudo, nulla vis eam nobis adimere possit. Quae cum ita sint, opus Aristotelis de anima, veluti nostrae quamdam operae partem, elegantius ultima nunc emendatione limatiusve causa tui traductum, uti materies fert, ratioque praescribit interpretandi (non enim in talibus amplus campus conceditur) tibique a nobis oblatum, legere aggrediare bona fortuna. Habebis et nos in hoc etiam legendo percipiendoque, quoniam ita voluimus ac instituimus, comites, adjutores ac duces non pigros quidem, non inertes, non segnes, sed ad omnem promptissimos subeundum laborem, fructus cujus is consequendus est tibi finis, ob quem natura te procreavit, opifexque rerum Deus tot tantisque viribus facultatibusque condecoravit. Vale plusquam dimidium animi mei, et tibi persuade mihi te chariorem neminem esse.

ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ [1]

(5 Ἀπριλίου [1473]).

Jesus.

Illustrissime Princeps et Domine Domine mi post debitam commendationem etc.

El magnifico capita ha messo in executione per me quanto li ha scritto Vostra Excellentia, homo certamente digno et apto a simile officio et obedientissimo al suo Signore et gratioso con li amici et humano et clemente con omni homo, il perchè a sua petitione ho scritto a vostra Illustrissima Signoria quando e la facenda importa e il suo desiderio adimanda in servire a vostra Illustrissima Signoria. Ceterum l'organo et apresso che finito e registri son fatti e adesso attendiamo a fare la cassa e straforare. Habbiamo ancora avolte tutte le canne di tela in su le forme et habiamo cavate alcune dalle forme et sono durissime come osso;

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τοῦ Μεδιολάνου ἐν τῷ φακέλῳ Autografi. Uomini celebri. Argiropulo. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Illmo et Excll^{mo} Principi et Domino Domino meo Singularissimo duci inclito Mediolani etc. Καὶ στερεῖται μὲν σημειώματος περὶ τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἐστάλη εἰς τὸν δοῦκα, ἀλλ' ὡς τοιοῦτον ὁρίζει τὸ 1473 ὁ τὴν ἐπιστολὴν ἐκδοὺς *Adr. Capelli* Giovanni et Isacco Argiropulo ἐν τῷ Archivio Storico Lombardo Τόμ. ΙΗ' σ. 172.

non viddi mai Illustrissimo Signore la più bella cosa che saranno queste canne et bone. La prima è lunga palme sette et quello che è bellissimo in questa cosa tutte sono d'un pezo cioè integre, che a Napoli non le possono fare manco di duo o di tre pezi. Non altro per adesso. Bene valeat Illustrissima Dominatio Vestra victrix semper foelix atque beata. Me commendo eidem. V Aprilis.

Servitor indignus
Isaacius.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ[1]

1.

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος παπᾷ Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ ἱερεῖ τε καὶ κριτῇ τοῦ δημοσίου χαίρειν.

(Ἐκ Μεδιολάνου 13 Ἀπριλίου 1441)[2].

Κομισάμενός σου τὴν ἐπιστολήν, ὦ θαυμάσιε, ἥσθην κατ' ἄμφω, τοῦτο μέν μοι καὶ ὡς ἤκουσαν παρὰ σοῦ, ἀνδρὸς ἄντικρυς τὰ πρῶτα φέροντος τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι σοφῶν, τοῦτο δὲ ὡς οὕτω

[1] Περιλαμβάνονται ἐν τῷ κώδικι Guelferbytanus (Wolfenbüttel) Aug. 10. 8, αἰῶνος ιε', καὶ τῷ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ βιβλιοθήκης Trivulziana 873 (Scaff. Nº 83 Palch. Nº 7), αἰῶνος ιε'. Ἐξεδόθησαν δὲ τινὲς μὲν πλήρεις, τινὲς δ' ἐν μέρει ὑπὸ *Theodor Klette* (Beiträge zur Geschichte und Litteratur der Italienischen Gelehrtenrenaissance. III. Die Griechischen Briefe des Franciscus Philelphus. Nach den Handschriften zu Mailand (Trivulziana) und Wolfenbüttel. Greifswald. 1890) καὶ ὑπὸ τοῦ *Legrand* (Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. Ἐν Παρισίοις. 1892), μόνον τὸν κώδικα τοῦ Μεδιολάνου λαβόντος ὑπ' ὄψιν.

Τὴν μὲν ἔκδοσιν τοῦ Klette ἐδήλωσα κατωτέρω διὰ τοῦ K. τὴν δὲ τοῦ Legrand διὰ τοῦ L. – M = ὁ κῶδιξ τῆς Trivulziana. G = ὁ Guelferbytanus. Οὐδὲν δ' ἐσημείωσα περὶ τῶν ἐμῶν διορθώσεων περὶ τὴν στίξιν.

[2] Ἐξεδόθη πλήρης ὑπὸ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 115 κ. ἑ. καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 50 κ. ἑ. ὑπ' ἀρ. 24.

1. Ἀργυροπούλῳ KL: αργυροπούλῳ M 2. ἱερεῖ KL: ἱερεῖ M 5. παρὰ σοῦ KL: παρά σου M

φράσεως ἔχουσαν ὡς καὶ δοκεῖν ἀκριβῶς ὑπό τινος τῶν Μουσῶν ἐξειργάσθαι. Καὶ δή σου τὸ τῆς φύσεως εὐφυές τε καὶ περιδέξιον ἐπιεικῶς ἐμακάρισα, ὅτι περ οὕτως ἐν ἀμφοτέροις ἐξαρκεῖς τοῖς λόγοις, τῷ τε τῶν ῥητόρων καὶ τῷ τῶν φιλοσόφων, ὡς οὐδ᾽ ἄν τις ἕτερος περὶ θάτερον ἤδη χωρίς. Ὦ Μοῦσαι καὶ Ἑρμᾶ καὶ Ἄπολλον, οἵους, οἵους ἡμῖν τροφίμους ἀπεργάζεσθε. Καὶ γὰρ ἐγὼ τοῖς σοῖς γράμμασιν ἐντυχών, ὦ μακάριε, πάνυ γε δὴ ἐδόκουν τινὶ τῶν πάλαι ἐκείνων τοῖς ἑλληνικοῖς μάλιστα προςδιατετριφότων λόγοις συνεῖναι. Οὕτω καθάπαξ ἑλληνίζουσα ἦν κατ᾽ ἀκρίβειαν ἡ καλὴ παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολὴ ἢ μᾶλλον, ὡς εἰπεῖν, ἀττικίζουσα, καθάπερ τινὸς οὖσα τῶν Ἀθήνησι τοὺς λόγους καὶ τὴν φιλοσοφίαν παιδευθέντων.

Τῆς μέντοι γε διαθέσεως, ἣν πρὸς ἡμᾶς ἔχειν φής, πολλὴν οἶδά σοι χάριν, καί σοι πολλὰ πρὸς θεοῦ ἀγαθὰ γένοιτο. Πιστεύω δέ σε οὕτω διακεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς, ὅτι περ καὶ ἡμεῖς οὕτως ἔχομεν περὶ σέ· οὐ γὰρ ἂν τὸν ἐμὸν παῖδα Μάριον παρὰ σοὶ φοιτᾶν ἐβουλόμην, μή τινος καὶ πρὸς τῇ τῶν σῶν ἠθῶν εὐκοσμίᾳ, προηγησαμένης σχέσεως ψυχῆς, εἰ καὶ ταχέως ὁ Μάριος, ὡς ἤνεγκεν ἡ φήμη ἡμῖν, τὸν τῆς διδασκαλίας ζυγὸν ἀποσεισάμενος, τὸν ἄνετον βίον ἠγάπησε, τῆς πατρικῆς σου καὶ γλυκείας ἐπιστασίας ἀποστάς· ᾧ καὶ συνέφερεν ἄν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ἐνταῦθα μένειν παρ᾽ ἡμῖν ἢ αὐτόθι παρεῖναι, ἐρήμῳ γε οὕτως ὄντι προστάτου. Οὐ γὰρ δὴ μόνον οἷς εἶχεν οὐ προςέθηκεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ αὐτόσε ἦλθεν ἔχων ἀφ᾽ ἡμῶν προςαφῄρηται. Τί γὰρ ἄν τις οὐ λέγοι τἀληθῆ πρὸς σέ, φίλον γε πάλαι ὄντα καὶ ἄνδρα καλὸν κἀγαθόν; Ἀλλὰ περὶ τούτων ἅλις.

Διάγει αὐτόθι παρὰ τῷ τῶν Ἐνετῶν λεγομένῳ βαΐλῳ Πέτρος

3. ὅτι περ L: ὅπερ K ἐξαρκεῖς K: ἐξαρκοῖς L 5. Ἑρμᾶ L: Ἑρμᾶν (sic) K: ἑρμᾶν M 8. προσδιατετριφότων MGK: προσδιατετροφότων L 9. καθάπαξ L: καθ᾽ ἅπαξ K 11. καθάπερ τινὸς KL: καθάπέρ τινος M 13. φὴς L: φῆς K 14. οἶδά KL: οἶδα M 17. μή τινος M: μοί τινες G κατὰ K 19. τὸν τῆς L: τὸ τῆς K

τις ὁ Περλέων, νεανίσκος τὴν ἀρετὴν ἐν τοῖς μάλιστα ἀσπαζόμενος, ὃν καὶ τοῖς ἡμετέροις υἱέσιν εἰκότως συναριθμῶ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἐμοὶ ἐγένετο μαθητὴς, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἡμᾶς ἀγαπᾷ τε καὶ φιλεῖ, μᾶλλον, ὡς λόγον εἰπεῖν, ἢ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ὥςτε κἀμοῦ κελεύοντος ἕτοιμος οὗτος κἂν εἰς πῦρ κατὰ παροιμίαν ἐμβῆναι· καὶ, ὡς οἶμαί γε, εὖ τε καὶ καλῶς οὕτως ἔχει· ὁ μὲν γὰρ τὴν ὕλην οἱονεὶ μόνην δέδωκεν αὐτῷ τοῦ εἶναι, ἡμεῖς δὲ τὸ εἶδος, τιμιώτερον δὲ πολλῷ τὸ εἶδος, ὡς οἶσθα, τῆς ὕλης· εἴπερ ἐκείνη μὲν ἐφίεσθαι δοκεῖ τοῦ εἴδους μᾶλλον, τοῦτο δὲ ἐκείνης ἧττον. Τιμιώτερος οὖν νομισθείη ἂν τῷ Πέτρῳ ὁ τό γε κρεῖττον αὐτῷ καὶ τιμιώτερον παρεσχηκὼς καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς ἄρα ἤδη καὶ φίλτερος. Τοῦτον τοίνυν συνίστημί σοι, ὦ φίλτατε, ὡς ἐμὸν φίλον τε καὶ υἱὸν ἐμοὶ μὲν ὄντα, σαυτῷ δὲ ἐσόμενον, εἴπερ καὶ σὺ τῷ ἐμῷ χρώμενος παραδείγματι διδάξεις αὐτόν. Διατρίβει γὰρ παρ' ὑμῖν τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως ἕνεκεν, οὐκ ἄμοιρος ἐλθὼν τῶν Μουσῶν. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, ταῖς εἰδοῖς Ἀπριλίου, ἔτει ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πρώτῳ.

2.

(Ἐκ Μεδιολάνου, 5 Νοεμβρίου 1457)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Βουλόμενος ἔγωγε καὶ τοῖς τῶν Ἑλλήνων μέλεσιν ἄλλοις τε καὶ ἄλλοις καὶ τὰς λυρικὰς ἡμετέρας χρῆσθαι ᾠδὰς, γέγραφά σοι

[1] Εὕρηται ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 131 καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 90 ὑπ' ἀρ. 48.

1. Περλέων ἔγραψα: Περλέων K: ὁ Περλίων L 5. κἂν M κατὰ L: λείπει ἐν τῷ G κατὰ K 13. τε L: λείπει K 14. διδάξεις ἔγραψα: διδάξῃς KL 15. ἕνεκεν L: εἵνεκεν K ἄμοιρος L: ἄμειρος K 21. ἡμετέρας KL: ἡμετερας M

διὰ στίχων, ὡς οἶσθα, τὸ παρὸν ἐλεγεῖον, τὴν ἡμετέραν δηλονότι φιλίαν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναργῆ ποιησόμενος. Μὴ θαύμαζε δὲ μουσικώτατος ὢν τὴν ἐμὴν ἀμουσίαν· Λατῖνος γὰρ ὑπάρχων αὐτὸς, οὐ δὴ πάμπαν δύναμαι ἑλληνίζειν. Ἅλις δὲ ὑμῖν τοῦ ἐπαίνου, ὅτι ἔξεστιν ἐν τοῖς ἡμετέροις τολμᾶν καί τι τὸ μὴ ὂν πάντη κοινὸν τοῖς πολλοῖς. Σὺ μὲν οὖν, ὦ φίλτατε, ποιήσεις πρᾶγμά μοι ποθεινὸν, τὴν σοῦ διάνοιαν περὶ τούτου δηλώσων· τὰ γὰρ φαινόμενά σοι γενήσεταί μοι χρησμὸς δελφικός. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, ταῖς νώναις Νοεμβρίου ͵αυνζ'.

3.

('Εκ Μεδιολάνου. 13 Νοεμβρίου 1457)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἐπέστειλά σοι μὲν καὶ πρότερον, οὔθ' ἅλις δὲ, οὔτε πρὸς τὰ ἔμοιγε ἀναγκαῖα ἐπέστειλα, ἀλλὰ οὔτ' ἔτι πρὸς τά σοί. Οἶσθα μὲν οὖν, ὅτι ἀπελθόντι σοι ἀφ' ἡμῶν τέτταρα ὑπάρχειν εἶπον ἐγὼ, ἅπερ ἂν χαρισάμενός μοι πρᾶγμα ἐποίεις ἐν τοῖς μάλιστα ποθεινὸν, τὴν ἅπασαν δηλονότι περὶ τῶν πέντε διαλέκτων γραμματικὴν πραγματείαν, ἐν πρώτοις δὲ τὴν αἰολικὴν, καὶ δεύτερον περὶ πο-

[1] Εὕρηται ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 132 κ. ἑ. καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 92 ὑπ' ἀρ. 50.

2. ἐναργῆ KL: ἐνεργῆ M 4. ὑμῖν L: ἡμῖν K 5. καί τι KL: καὶ τὶ M 6. πολλοῖς KL: καλοῖς πολλοῖς ἐν τῷ G κατὰ K πρᾶγμά KL: πρᾶγμα M 7. τὴν σοῦ KM: τήν σου L 8. ἔρρωσο LM: ἐρρώσο M 9. Νοεμβρίου KL: νουεμβρίου M 13. τὰ σοὶ KM: τά σοι L 16. γραμματικὴν L: γραμματικῶν K

σότητος συλλαβῶν, καὶ τρίτον περὶ προσῳδιῶν, τὸ τελευταῖον δὲ περὶ συντάξεως. Ταῦτα γὰρ ἔφης παρεῖναι πάντα γε, ἄλλα μὲν σοὶ, ἄλλα δὲ φίλοις τισί. Σπουδαῖον τοίνυν, ὦ φίλων ἄριστε, γενέσθαι μοι αὐτὰ ὅσον δύνασαι τάχιστα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐμά. Νῦν δὲ περὶ σοῦ ἄκουσον διὰ βραχέων. Ἐρωτήσαντι πάνυ γε πολλάκις ἐμοὶ περὶ τῶν σῶν πραγμάτων ἀπαγγέλλουσιν ἅπαντα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμὴν, καὶ ὅτι ἔχεις εὖ καὶ καλῶς κατὰ σῶμα, καὶ ὅτι παρὰ πᾶσί τε καὶ ἐν πᾶσιν εὐδοκιμεῖς. Ἅπερ δὴ κἀκούων αὐτὸς καθ' ὑπερβολὴν ἥδομαι· ἓν δὲ καὶ μόνον λυπεῖ οὐκ ὀλίγους, ὅτι τὰ τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου Λεονάρδου τοῦ Ἀρρητίνου γεγραμμένα ἀποδοκιμάζων διάγεις· ἀλλὰ μὴ ποίει τοῦτο σὺ, ὦ φίλτατε ἄνερ· μᾶλλον δὲ ἐπαινεῖσθαι βουλόμενος, ἐπαίνει καὶ αὐτὸς, σοφὸς ὤν. Ὁ ἀνὴρ γὰρ ἐκεῖνος τοιοῦτος τὴν φήμην παρὰ Λατίνοις ἐγένετο ἅπασιν, ὥστε καὶ, καθ' Ὅμηρον, τὸ κλέος οὐρανὸν ἥκει. Ἓν δὲ αὐτὸς ὁμολογεῖν τοῦτο οὐκ ὀκνῶ, ὅτι οὐδεὶς ἐκείνου μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἐφάνη ἐν τοῖς λογίοις ὠφελιμώτερος ἀνήρ. Καὶ ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν κατὰ νόμον φιλίας. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, ταῖς εἰδοῖς Νοεμβρίου, ἔτει ͵αυνζ'.

---

1. συλλαβῶν KL: συλλαβῆς M 2. ἄλλα KL: ἀλλὰ M μὲν σοὶ KM: μέν σοι L 3. ἄλλα KL: ἀλλὰ M 5. ἐμά KL: εμὰ M 8. ἐμὴν KL: εμὴν M 8. πᾶσί τε KL: πᾶσϊ τὲ M 10. λυπεῖ L: λυπεῖν KM 11. Λεονάρδου L: Λεωνάρδου KM Ἀρρητίνου KL: ἀρρήτίνου M 12. ἄνερ KL: ἔνερ M 17. λογίοις KL: λογίοις et avec le premier i en surcharge κατὰ L ἀνὴρ KL: ανὴρ M ταῦτά σοι L: ταῦτα σοὶ KM 18. Ἔρρωσο KL: ἐρρῶσο M

4.

(Ἐκ Μεδιολάνου, 26 Φεβρουαρίου 1458)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φιλέλφος Ἰωάννῃ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἰάκωβος Ἀκτίολος ὁ τὴν παρ' ἐμοῦ ἀποδιδούς σοι ἐπιστολὴν νεανίσκος ἐστὶν ἐν τοῖς πρώτοις καλὸς τά τε ἤθη καὶ τὴν περὶ λογιότητα σπουδήν. Τοῦτον τοίνυν, ὄντα ἐμόν, ἔτι δὲ καὶ σὸν γενέσθαι βουλόμενον, συνίστημί σοι παντὶ τοῦ κοινοῦ ἡμῖν καθήκοντος σθένει. Ἐν πάσῃ πόλει καὶ δήμῳ ἀγαθῶν γε δεῖ φίλων, μάλιστα δὲ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ· αὐτόθι γὰρ αἰεὶ μεταβολὴ τῶν πραγμάτων πέφυκεν εἶναι καὶ πάντα μεστὰ ταραχῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν μέχρι τοῦ νῦν μίαν καὶ μόνην τυγχάνω λαβὼν παρὰ σοῦ ἐπιστολήν, καὶ ταύτην μὲν ἐπαινοῦσαν ἡμᾶς οὐ κατ' ἀλήθειάν γε, ἀλλὰ κατ' εὔνοιαν, οὐδὲν δὲ περὶ τῶν τῇ ἐμῇ ἐφέσει συντεινόντων ἀναγγέλλουσαν. Ἐπέστειλα γάρ σοι αἰτῶν ἂν ἔχῃς τι οὐ κοινὸν τοῖς πολλοῖς περὶ ποσότητος συλλαβῶν καὶ περὶ προσῳδιῶν, ἔτι δὲ καὶ περὶ λόγου συντάξεως καὶ περὶ τῶν πέντε διαλέκτων διαφορᾶς, μάλιστα δὲ περὶ τῆς αἰολικῆς· πρὸς ταῦτα γοῦν γράψας τὸ ἀκριβές, πρᾶγμα ποιήσεις ἡμῖν οὐκ ἀναγκαιότατον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἥδιστον. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, τῇ δ' ἡμέρᾳ πρὸ Μαρτίου καλενδῶν, ἔτει ᾳυνη'.

---

[1] Εὕρηται ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 100 ὑπ' ἀρ. 53 καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 134.

1. Ἰωάννῃ KL: ιόαννῃ M 2. ἐμοῦ KL: ἐμου M 3. τά τε KL: τὰ τὲ M 9. οὖν L: οὒν M 10. ἐπαινοῦσαν L: ἐπαινοῦσάν M 12. ἔχῃς L: ἔχεις KM 13. συλλαβῶν L: συλλαβῆς KM 14. συντάξεως L: καὶ συντάξεως K 15. διαφορᾶς L: διαφόρας K γοῦν L: γοῦν M 16. ἀκριβὲς L: ἀκρηβὲς M 17. ὡς ἥδιστον. Ἔρρωσο L: ὡσήδιστον ἐρρῶσο M

5.

('Εκ Μεδιολάνου, 4 'Οκτωβρίου 1458)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φιλέλφος 'Ιωάννῃ τῷ 'Αργυροπούλῳ χαίρειν.

Ὁ ἀποδιδούς σοι τὴν ἐπιστολὴν Γεώργιος 'Αλεξανδρινὸς ἐγένετο ἡμῖν μαθητής· ἔστι δὲ νεανίσκος καλὸς καὶ οὐκ ἄμοιρος τῶν Μουσῶν. Οὗτος οὖν τῆς σῆς ἐρῶν ἀρετῆς τε καὶ σοφίας ἔρχεται εἰς Φλωρεντίαν· συνίστημί σοι τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐμὸν μαθητὴν γεγονότα πρότερον, ἤδη καὶ σὸν γενησόμενον. Ἡμεῖς γὰρ ἄλλα δὴ πράττομεν. Ἔρρωσο, φίλη κεφαλή.

Τῇ πρὸ τῶν 'Οκτωβρίου νωνῶν τετάρτῃ, ἔτει ͵αυνη'.

6.

('Εκ Μεδιολάνου, 11 'Οκτωβρίου 1466)[2].

Φραγκίσκος ὁ Φιλέλφος 'Ιωάννῃ 'Αργυροπούλῳ χαίρειν.

Γεώργιον μὲν 'Ασάνην, ὃν συνέστησάς μοι δι' ἐπιστολῆς σου τῆς ἡδίστης, εἶδόν τε ἀσμένως καί, ὡς εἰκός, ἐδεξάμην ἀσπα-

[1] 'Εξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 103 κ. ἑ. ὑπ' ἀρ. 57 καὶ ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 136.

[2] 'Εξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 125 ὑπ' ἀρ. 73 καὶ ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 148.

2. 'Αλεξανδρινὸς L: 'Αλεξανδρῖνος K ἐγένετο KL: εγένετο M 4. ἀρετῆς KL: αρέτῆς M 7. ἄλλα KL: ἀλλὰ M 8. Τῇ KL: τὴ M 9. 'Ιωάννῃ L: Γεωργίῳ 'Ιωάννῃ M 11. τε ἀσμένως KL: τὲ ασμένως M

σίως· ἐγενόμην δὲ καὶ συνεργὸς αὐτῷ δι' ἐμῶν γραμμάτων ὅσον οἷός τε ἦν. Τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ δυναίμην ἐν τοιούτοις κλύδωσι καιρῶν; Κατοικτείρω μὲν οὖν τὴν τοιούτων ἀνδρῶν δυςτυχίαν· ψέγω δὲ τὴν εὐτυχούντων πρὸς αὐτοὺς ἀμέλειαν, ἄλλως τε τῶν οὐκ εἰδότων τὸ σοφὸν ἐκεῖνο, τὸ εἱμαρμένον ἥξειν. Καὶ περὶ τούτων μὲν ἅλις. Συνήδομαι δέ σοι, ὦ φίλτατε, τῆς παρούσης ὑμῖν εὐδαιμονίας, ἣν καὶ ἀΐδιον διαμένειν εὔχομαι. Πλὴν ἐν τούτῳ δέομαί σου, ἵνα καὶ περὶ ἡμῶν ἐν καιρῷ λόγον τινὰ ποιήσῃς πρὸς τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα Πέτρον τὸν Μεδίκην. Οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ὅσον ἡμῖν πολλάκις ὑπεσχέθη.

Πρὸς τούτοις δ' ἂν ἐβουλόμην ὑπάρξειν ἡμῖν Ἐτυμολογικὸν ἐκεῖνο τὸ ἀρχόμενον *Ἄλφα παρὰ τὸ ἀλφῶ τὸ εὑρίσκω.* Τοῦτο γοῦν ἐάν ἐστιν αὐτόθι, διὰ τῶν σῶν γραμμάτων ἐμοὶ δηλώσας, πρᾶγμα ποιήσεις τῷ φίλῳ σου ποθεινόν. Ἔρρωσο, χρυσεία μοι κεφαλή.

Μεδιολάνοθεν, τῇ ε′ πρὸ τῶν εἰδῶν Ὀκτωβρίου, ἔτει ᾳυξϛ′.

---

2. κλύδωσι KM: κλύδοσι L 3. δυστυχίαν KL: δυστυχείαν M 4. αὐτοὺς KL: αὐτους M 6. μὲν L: λείπει K φίλτατε KL: φίλτατὲ M 7. εὐδαιμονίας KL: εὐδαίμονίας M ἀΐδιον KL: ἀϊδιὸν M 10. ἀκριβῶς KL: ακριβῶς M 11. δ' ἂν KL: δὲν M 12. εὑρίσκω KL: εὑρισκω M 13. ἐάν ἐστιν L: ἐὰν ἐστὶν KM 14. ἔρρωσο KL. ἐρρώσο M

7.

(Ἐκ Μεδιολάνου, 22 Ἰουνίου 1469)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἀκούσας ἐγὼ τὴν καλλίστου σου καὶ ἠγαπημένου παιδὸς κατὰ Ῥώμην νεωστὶ ἄωρον τελευτὴν, καὶ συνήλγησά σοι, ὡς δέον, τῆς συμφορᾶς καὶ οὐκ ὀλίγον ἐδάκρυσα· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ φιλία ἡμῖν καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς προεξένησεν· οὔτε γὰρ σιδηρῖτις ἡμῖν ἡ καρδία οὔτε θηριῶδες τὸ ἦθος,

« ἀλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίϊον, καθ᾽ Ὅμηρον, οὐδὲ θεοί περ
καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε μὲν δὴ
μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο ».

Διὸ πρέπει ἡμῖν, ὦ φίλτατε, εἴπερ γε φρονοῦμεν καλῶς, μετρίως φέρειν τὰ δοθέντα παρὰ θεοῦ, ἐπείπερ οὐδὲν ἄνευ τούτου συμβέβηκε τοῖς ἀνθρώποις· ἀτὰρ θεὸς καὶ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἄλλοτ᾽ ἄλλῳ

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ· δύναται γὰρ ἅπαντα.

Ἀφείλετο τοίνυν σοι ἡ παρὰ θεοῦ εἱμαρμένη τὸν προσφιλέστατον παῖδα· ἀλλὰ χἄτερον ἔχεις εὐσεβῆ τε καὶ συνετόν· ἔχεις καὶ θεοῦ εὐεργεσίᾳ ἄλλα πολλά τε καὶ καλά· τούτοις χρῆσθαι

[1] Εξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ᾽ ἀν. σ. 142 κ. ἑ. καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ᾽ ἀν. σ. 156.

2. σου KL: του M 5. προεξένησεν ἔγραψα: προσεξένισεν M: προὐξένησεν L: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K 6. σιδηρῖτις L: σιδηρίτης M 8. ἀλαλκέμιν ἔγραψα: ἀλάλκεμεν L: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K ὁππότε L: ὅππποτε M 9. τανηλεγέος L: τανυλεγέος M 11. δοθέντα L. δωθέντα M ἄνευ L: ἀνεὺ M

χρεὼν καὶ χάριν εἰδέναι τῷ θείῳ. Καὶ γάρ, ὡς οἶσθα, οὕτως

. . . οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ᾽ ἂρ φρένας, οὔτ᾽ ἀγορητύν.
Ἄλλος μὲν γάρ τ᾽ εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει, οἱ δέ τ᾽ ἐς αὐτὸν
τερπόμενοι λεύσσουσιν· ὁ δ᾽ ἀσφαλέως ἀγορεύει,
αἰδοῖ μειλιχίῃ, μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισιν,
ἐρχόμενον δ᾽ ἀνὰ ἄστυ θεὸν ὣς εἰςορόωσιν.
Ἄλλος δ᾽ αὖτ᾽ εἶδος μὲν ἀλίγκιος ἀθανάτοισιν,
ἀλλ᾽ οὔ οἱ χάρις ἀμφὶ περιστέφεται ἐπέεσσιν.

Ταῦτα μὲν τοίνυν σὺ σοφὸς ὢν καὶ τὰ τοιαῦτα διανοούμενος οὐ χρήσῃ παραμυθίᾳ. Εἶεν. Οὐ γὰρ λανθάνει ἡμᾶς τό τε μεγαλόψυχόν σου καὶ τὸ καρτερικὸν καὶ τὸ φρόνιμον κατὰ πᾶσαν περίστασιν.

Ἄκουσον νῦν τὸ ἐμόν. Ζητῶ παρὰ τῶν αὐτόθι κρατούντων δημοσίας πίστεως γράμματα. Ἀναγκάζομαι γὰρ ἰδίας πράξεως χάριν εἰς Σήνην ἀπελθεῖν, ἐπανελευσόμενος καὶ σὺν τάχει Μεδιολάνοσε. Περὶ δὲ τούτου κατ᾽ ἀκρίβειαν γέγραφα εἰς τόν τε κορυφαῖον ἄρχοντα Πέτρον Μεδίκην καὶ πρὸς τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἱππέα χρυσοῦν Θωμᾶν Σωδερῖνον.

Ἀξιῶ δὲ καὶ σὲ παντὶ σθένει σπουδάσαι ὑπὲρ ἡμῶν, τοῦτο δὲ καὶ λαθραίως διὰ τοὺς ἐπιβούλους· οὐ γὰρ ἀγνοεῖς τὰ ἡμέτερα. Ἔρρωσο, φίλη κεφαλή.

Μεδιολάνοθεν, τῇ δεκάτῃ πρὸ Ἰουνίου καλενδῶν, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ͵αυξθ΄.

---

3. ἀγορητὺν L: ἀγορήπιν K 6. λεύσσουσιν L: λεύσουσιν M 7. μετὰ L: μετα M 8. ἐρχόμενον ἔγραψα: ἐρχόμενοι L: λείπει K ὣς L: ὡς K 9. αὖτ᾽ ἔγραψα: αὖ L: λείπει K 10. ἀμφὶ περιστέφεται ἔγραψα: ἀμφιπεριστρέφεται L: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K 15. ἀναγκάζομαι L: ἀναγκαζομαι K 20. καὶ σὲ M: καί σε L ὑπὲρ L: ὑπερ M 21. λαθραίως KL: λαθρέως M ἡμέτερα L: ἡμέτερα K 22. Ἔρρωσο L: ἐρρώσο M

8.

(Ἐκ Μεδιολάνου, 18 Ἰουλίου 1474)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φιλέλφος Ἰωάννῃ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἰδὼν μὲν ἐγὼ ὥςπερ ἐν ἡλίου λαμπηδόνι τὴν ἀγάπην σου πρὸς ἐμὲ, ἡγησάμενος δὲ ὅτι καὶ τὴν ἡμετέραν εὔνοιαν περὶ σὲ ἐκ τῶν πρόπαλαι κατορθωμάτων ἡμῶν οἶσθα σαφῶς, ἀφικνοῦμαι νῦν καὶ μετὰ θάρσους πάνυ γε πολλοῦ, τῇ τε φροντίδι σου καὶ φρονήσει χρησόμενος παρὰ τῷ αὐτόθι ἀρχιερεῖ. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, οἶμαι, πῶς ἐνταῦθα διάγομεν, ἐπεὶ ἐκ τοῦ κοινοῦ παιδὸς, τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ νεανίσκου Ἰσακίου, μεμάθηκας ἅπαντα· οἶδε γάρ τὰ παρ᾽ ἡμῖν ἀκριβῶς. Τί γοῦν βουλόμενος γράφω; Ποιήσειν σε λόγον ἐν δέοντι ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ἀρχιερέα καὶ παρακινήσειν αὐτὸν πρὸς τὴν τῶν Μουσῶν ἁρμονίαν ἀπὸ τῆς καλογερικῆς λεγομένης ἀμουσίας. Παμμέγιστός τις ὢν ὑπάρχει αὐτὸς, ὁμολογῶ, καὶ λαμπρότατος ἀνὴρ περὶ πᾶσαν φυσικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς θείας ἐπιστήμας· ἀλλὰ χρὴ κοσμεῖν ταύτας ταῖς ἡδείαις φωναῖς τῶν Μουσῶν· τούτων γὰρ ἄνευ πᾶς λόγος ἀγροικότατος πέφυκεν εἶναι. Πῶς ἄρα τοῦτο ποιεῖν νομιστέον, ἐὰν τῶν Μουσῶν τοὺς ὑπηρέτας οὐκ ἀσπάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀσπάζεται δὴ καὶ τιμᾷ· τὰ δ᾽ ἄλλα σε τοσοῦτον ὄντα καὶ τοιοῦτον τὴν

[1] Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ᾽ ἀν. σ. 178 ὑπ᾽ ἀρ. 101 καὶ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ Klette ἔνθ᾽ ἀν. σ. 169.

2. μὲν L: λείπει K   λαμπηδόνι KL: λαμπηδῶνι M
5. πολλοῦ KL: πολλου M   6. ἀρχιερεῖ KL: ἀρχιιερει τοῦ πρώτου ει διαγεγραμμένου M   10. παρακινήσειν L: παρακινεῖν K   11-12. λεγομένης L: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K   13. πᾶσαν L: πᾶσασαν M: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K   18. ἄλλα σε L: αλλ᾽ ἄσε M: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K

τε γλῶτταν καὶ τὴν σοφίαν οὐ λέλησται. Ποίησον τοίνυν ὑπὲρ ἡμῶν ὅσον ἀπαιτεῖ λόγος τε καὶ νόμος φιλίας. Ἔρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, τῇ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ πρὸ Αὐγούστου καλενδῶν, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ͵αυοδʹ.

9.

('Εκ Βονωνίας, 30 Ἰουνίου 1475)[1].

Φραγκίσκος ὁ Φιλέλφος Ἰωάννῃ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Συνέτυχον περὶ σοῦ ἐς Φλωρεντίαν ἐλθὼν τῷ τε Λαυρεντίῳ Μεδίκῃ, ἀνδρὶ περιφανεῖ τε καὶ ἀρίστῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις σου φίλοις τε καὶ γνωρίμοις, μηθὲν ὅλως παρελθὼν ὅσα πρός σου τὴν ἀξίαν συμφέρειν ἐνόμισα. Ἀσπάζονται μὲν οὖν ἅπαντες τοὔνομά σου καὶ τὴν σοφίαν ἐπαινοῦσι· σαφὲς δὲ ἄλλο μηθὲν ἀποφαίνονται. Ἡ παρουσία σου, ὥς ἔμοιγε δοκεῖ, πολλὴν ῥοπὴν ἕξει πρὸς τὸ πέρας ἀφίξεσθαι. Ἔρρωσο.

Βονωνίαθεν, πρὸ τῶν Ἰουλίου καλενδῶν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ͵αυοεʹ.

---

[1] Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand ἔνθ' ἀν. σ. 182 ἐν ἀρ. 103 καὶ ὑπὸ Klette ἔνθ' ἀν. σ. 170.

1 οὐ L: ού M λέλησται ἔγραψα: λέληται M: λέλεκται L: ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει K 2. λόγος L: λογος M Ἔρρωσο L: ἐρρῶσο M 3. πέμπτῃ L: πρώτῃ K 6 τῷ KL: τώ M 8. τε KL: τὲ M πρός σου L: προς σου M: πρὸς σοῦ K 10. μηθὲν L: μηδὲν K 11. ἔμοιγε L: ἐμοὶ K 12. ἀφίξεσθαι K: ἀφῖξαι L Ἔρρωσο KL: ἐρρῶσο M

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ

1

ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛῼ[1]

Ἑσπέρας, ὅτε ἤδη συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου τὸ τῆς Προποντίδος διεπλέομεν πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι καὶ τὸν αὐτοῦ γε πατέρα, μηδέν τοι τοιοῦτον νὴ Δία πρῶτον ἰδοῦσιν ὅτε τούτῳ ἦμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρὶν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι μηδενος τοῦ τῶν ἐν θαλάττῃ πειραθέντες δεινῶν ἣν Μίνως Διὸς παῖς ἐκόσμει τῇ εὐνομίᾳ κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς πόλεως εὑρηκότες, πόλεμόν τε κακὸν καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμη-

[1] Ἐξεδόθη ὑπὸ Αἰμιλίου Legrand (L) ἐν τῇ Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1815. (Τόμ. Β' σ. 251) κατὰ τοὺς ἑξῆς κώδικας· α') Παρισιακὸν τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀρ. Suppl. grec. 205, αἰῶνος ιε' τελευτῶντος (P)· β') κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Ἀμβροσίου Firmin Didot (V)· γ') κώδικα ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν Κωνσταντινουπόλει (v). Ἐγὼ δ' εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. Phil. gr. LXXXV (Nessel) τῆς ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, ις' αἰῶνος (B).

1. Ἐπιγραφή: Ἀργυροπούλῳ PBvL: τῷ σόφῳ Ἀργυροπούλῳ V 3. γαληνιαῖον L: γαληνναῖον PV· γαληναῖον vB 5. τοιοῦτον PvBL: τοιοῦτο V

τρος, ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, οἷς δὴ καὶ οὗ ἕνεκεν ἐγεγόνειμεν ἀπωλέσαμεν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰσὶν οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶντες τῶν τεττάρων ἐπέκεινα τοῖς τε ἄλλοις ἃ ἡμῖν προκατείλεκται καὶ μάλισθ' ὅτι τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν ἐκπαιδεύεσθαι. Οἱ δέ γε ἡμῖν ὄντες μόλις ἂν ἀρκεῖεν ᾧ πίνομεν ὕδατι. Κακὸν οὖν φυγόντες εὕρομεν ἄμεινον, τὸ τοῦ λόγου, εἰ δὴ κακὸν ἐκεῖνο κλητέον πρὸς τόδε παρατιθέμενον. Καὶ εἰ μὴ παρόντες ἡμῖν ἐτύγχανον Ἀπολλώνιος καὶ Διὸς μεγάλου τὸ δῶρον, ἀλλὰ καὶ Πολυδεύκης σὺν Ἀλκινόῳ, οὐδὲν ἂν ἦν τὸ κωλῦον εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἡμᾶς ἀφικέσθαι ἢ τάχα που καὶ εἰς γυναικὸς βίον ἐλεύσεσθαι. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν οὐκ ἄνευ θεῶν ἡμῖν ἡμαρτήκει, μή τινος τῶν θυραίων ἀγαθῶν ἀπολελαυκότες τάχιστά τε ἐντεῦθεν ἀπῶμεν πρὶν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κατιδεῖν καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἀσπάσασθαι τὰ ἀγάλματα. Πάντα μὲν οὖν ἡμῖν ὑποιστέα τούτους ἔχουσί τε συμμάχους καὶ οὕσπερ ἔφημεν γράφουσιν. Οὐδὲ γὰρ μεταβαίημεν ἂν ἔστ' ἂν διδοίη θεὸς ἃ ἂν βουλώμεθα διανῦσαι, εἶτ' αὖθις δεισίθεος ἡμᾶς διαδέξεται Πλάτων, σοὶ καὶ τοῦτ' εἰ δοκείη.

---

5. ᾧ PVL: ὃ vB ὕδατι PvBL: ὕδατος V 7. μὴ PVBv: μὲν L Ἀπολλώνιος PVvB: Ἀπόλλωνος L 9. κωλῦον ἔγραψα: κωλύον PVvBL σύννομον PVvL: σύνομον B ἀφικέσθαι PVBv: ἀφίκεσθαι L 10. τάχα PVvL: τάχά B 11. θυραίων PVvL: θυρέων B 15. οὕσπερ ἔφημεν γράφουσιν PvBL: οὓς προέφημεν μεταγράφουσι V

2.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΙΩΑΝΝῌ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛῼ[1]

Ζεύς, ᾧ πάντα δουλεύει, θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ ψυχαὶ καὶ ἃ θεῶν ἔργα, ᾗ θεῖος ὁ Πλάτων διακελεύεται, Ἑρμῆς τε, ᾧ λόγον ἐνέταξεν ὁ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστῳ τάξεις τε ἀϊδίους καὶ ἐνεργείας διανειμάμενος, καὶ οἳ τοῦ γένους ἡμῶν εἰλήχασι κήδεσθαι καὶ τῆς ἐμῆς, εἰ οἷόν τ᾽ εἰπεῖν, σωτηρίας καὶ ὠφελείας ἀντιποιούμενοι, ἐς τὸ ἱερὸν τέμενος τοῦ Διὸς, ὃ Μίνως ἐκόσμει τε καὶ Ῥαδάμανθυς, κατηνάγκασαν ἀφικέσθαι. Δήμῳ γὰρ παλαιῶν ἐντετυχηκὼς φιλοσόφων, ὧν ἔργον μοι βουλομένῳ καταριθμεῖν τὰ ὀνόματα, θεόν τε ἔγνων τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ, ὅτε δεῖ, προνοούμενον, οἷς τε λόγοις κυβερνᾶται τὸ πᾶν καὶ ὅπως γένος ἀνθρώπων διαιτᾶται καὶ δεδιήτηται. Καὶ σοὶ δὲ τὠμαυτοῦ φίλῳ, ὅτε θεός τις κατελθὼν προνοήσαιτο, τῶν θεόθεν μοι ἀγαθῶν κοινῶν μεταδώσω· θυραίων δὲ ἀγαθῶν εἰ τῇδε κατηρκότες οὐ μετεσχήκαμεν, καὶ τοῦτο θεῶν ἡγούμεθα δῶρον. Τουτὶ γὰρ τὸ θνητὸν, ἐξ οὗ πάντα φύεται πάθη θνητὰ, εἴ τινος ὕλης ἐντύχοι τῶν παθῶν δεκτικῆς,

[1] Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Alexandre (Plethon Traité des lois. Ἐν Παρισίοις. 1858 σ. 372 κ. ἑ.) κατὰ τὸν Παρισιακὸν κώδικα Supplement grec 205 (P), αἰῶνος ιε´ τελευτῶντος, καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand (Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Τόμ. Β´ σ. 242) (L) κατὰ τοὺς αὐτοὺς καὶ ἡ προηγουμένη ἐπιστολὴ κώδικας P, V καὶ v. Ἐνταῦθα δ᾽ ἐκδίδεται μετ᾽ ἀντιβολὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης Phil. Gr. LXXXV, ις´ αἰῶνος (B).

2. Ἰωάννῃ ἀργυροπούλῳ v: ἀργυροπούλῳ B: Ἰωάννῃ κορέστῃ V: Ἰωάννῃ P 7 οἷόν L: οἷον B 8. ἐκόσμει τε L: ἐκόσμη τὲ B 14. κοινῶν B: λείπει PVv 15. κατηρκότες PVB: κατηρτηκότες v 17. τινος ὕλης δεκτικῆς PvB: τινι ὕλῃ. . . δεκτικῇ V

τάχιστά τε ἀπαυθαδιάζεται καὶ τὸν κυβερνήτην παρακρουσάμενον ὅπου βούλεταί τε καὶ πέφυκεν ἄπεισι καὶ τὰ οἰκεῖα προςαπεργάζεται. Τούτων τοίνυν τῶν λόγων ἡμεῖς εἰκότως ἐχόμενοι, οὐχ ὅπως πάνθ' ὑποίσοιμεν ἂν ὅσα δοκοίη τῇ δαίμονι, ἀλλὰ καὶ χάριν εἰδέναι δίκαιοι ἂν εἴημεν προςοφείλοντες. Ἐπὰν δὲ ἡμῖν διαπραχθείη τὸ βούλημα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ τῶν ἐξαιρουμένων ἡμῖν φιλοσόφων δεσπόσειν ἢ μὴ ἀπᾶραι τῶν τῇδε· θεοσεβὴς ἡμᾶς διαδέξεται Πλήθων, θεῷ καὶ τοῦτ' εἰ δοκείη.

3.

ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ [1]

Βησσαρίων καρδινάλις Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ εὖ πράττειν.

Ἀνέγνωμεν ἃ πρὸς τὰ ἐν προοιμίοις τῆς ὑπὲρ Πλάτωνος ἀπολογίας ἐνιστάμενος γέγραφας. Ἐθαυμάσαμεν οὖν, ὅτι πρὸς οὕτω βραχὺν καὶ σαφῆ λόγον ἑλληνικὸν, ζητοῦντα κατ' ἐπιδρομὴν καὶ ἐπιτετμημένως εἰ ἔνια τῶν εἰδῶν εἰσι χωριστὰ ἢ πάντη ἀχώριστα, καί, εἰ χωριστά, πότερον καθ' αὑτὰ ὑφεστηκότα ἢ ἐν

[1] Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Vaticanus graecus 1393, φ. 9^{β}-^{α}, αἰῶνος ιε' (B) καὶ ἐν τῷ ἐξ αὐτοῦ ἐκγραφέντι μετά τινων δ' ὀρθώσεων χειρὶ τοῦ Ἀλλατίου κώδικος τῆς βιβλιοθήκης Vallicelliana τῆς Ῥώμης CVIII, 5 φ. 1^{α}-3^{α}, αἰῶνος ιζ' (Λ).

3. οὔχ L: οὔχ' B 4. ὅπως PvB: οἷον V ὑποίσοιμεν L· ὁπόσοι μὲν B 5. εἴημεν L: εἴη μὲν B 7. ἀπᾶραι L: αἱ ἄπαραι B 10. Ἀνέγνωμεν ἔγραψα: Ἀνέγνομεν ΒΛ προοιμίοις Λ: προοιμίοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προοιμείοις B

13. ἔνια ἔγραψα: ἔνοια ΒΛ εἰσι ἔγραψα: εἰσὶ B: εἰσὶ Λ

14. αὑτὰ ἔγραψα: αὐτὰ ΒΛ

ἐπινοίαις κείμενα· ἄλλως γὰρ ἂν ἐνῆν τὰ Πορφυρίου πρὸς ἔπος ἐκθέσθαι, γνώριμα καὶ παισὶν ὄντα· τοσοῦτον λόγων πλῆθος ἀντέθηκας, οὐδὲν, ὡς οἶμαι, δέον. Ἅπερ καὶ ὡς περὶ μεγίστων δὴ τὸν λόγον ποιούμενα οὐ διερρήξαμεν ἀναγνόντες, ὡς αὐτὸς ὑπετίθου, καὶ ἅμα ὅτι οὐδὲν ἂν ἐγίνετο προὔργου διαρραγέντων· καὶ γὰρ δὴ πολλοῖς καὶ πρὸ ἡμῶν ἔγνωσται, ἐν ταῖς δημοσίαις πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ὁμιλίαις καὶ ταῦτά σου πολλάκις παρενείραντος, εἴτε πρὸς τὸ προκείμενον εἴτε καὶ μὴ οὐδὲν δεῖ λέγειν. Διερρήξαμεν οὖν αὐτὰ οὐδαμῶς· αὐτοὶ δὲ μηδεμίαν, ὡς ὁρᾷς, σχολὴν ἄγοντες φιλοσοφεῖν, φεύγοντες ἅμα καὶ τὸ ἐρίζειν καὶ μάτην ἐπιδείκνυσθαι, Θεόδωρον ἐξετάσαι τοὺς λόγους ὅσον δύνανται προετρέψαμεν καὶ κοινῇ συνδιασκέψασθαι μετὰ σοῦ, εἰ τὰ ἡμῖν εἰρημένα οὔτ' ἐπὶ τῶν ὄντων οὔτ' ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων ἀληθεύει, ὡς φῄς, καὶ ἅμα γυμνασίας λογικῆς ἕνεκα καὶ ὥστε ἢ πεισθῆναι ἢ μεταπεῖσαι ἡμᾶς. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὸ κελευσθὲν ἐποίησεν· ἡμεῖς δὲ ὥσπερ καὶ πρότερον ταῦτα ἀκηκοότες καὶ εἰδότες, ὅμως οὐδένα πρὸς σὲ πεποιήμεθα λόγον, δεδιότες μὴ χαλεπήνῃς διὰ τὸ εὐόργιστον, καὶ, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ εὐνοϊκὸν τῆς δοξοσοφίας, οὐδὲν τῆς ἀρχαίας περὶ σὲ διαθέσεως ἠμείψαμεν. Οὕτω καὶ νῦν εὐλαβούμεθα πέμψαι σοι τὰ γεγραμμένα, οὐκ ἐλπίζοντες ὁμοίᾳ ψυχῆς

1. ἐπινοίαις Λ: ἐπϊνοίαις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπεινοίαις Β 3. οἶμαι Β: οἶμαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οἶμαι Λ 4. ποιούμενα Λ: ποιούμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ποιούμενον Β 5. προὔργου ἔγραψα προύργου ΒΛ 7. ταῦτά ἔγραψα: ταῦτα ΒΛ 9. σχολὴν Λ: σχολὴν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σχολῆν Β 10-11. ἐπιδείκνυσθαι Β: ἐπιδείκνυσθαι ἐκ τοῦ πρῶτον γραφέντος ἐπιδείκρυσθαι Λ 11. θεόδωρον Λ: θεόδορον Β 12. κοινῇ συνδιασκέψασθαι ἔγραψα: κοινῆσεν δϊασκέψασθαι ΒΛ 13. οὔτ' ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Β: πρόςθετα ἐν τῇ ᾤᾳ Λ 18-19. τῆς δοξοσοφίας — διαθέσεως ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Β: πρόςθετα ἐν τῇ ᾤᾳ Λ 19. οὕτω Λ: οὕτῳ Β

ἠρεμίᾳ καὶ σὲ οἴσειν, καίτοι μετρίως τε καὶ πρὸς τὸν λόγον, οὐ τὸν λέγοντα εἰρημένα, καὶ ἅμα σοῦ ἄρξαντος. Τοῦτο δὲ οὐ δεινὸν, εἴ τις ἀπολογεῖται κατηγορούμενος, μᾶλλον δὲ τοῦτο μὲν ἀναγκαῖον, ἐκεῖνο δὲ περιττὸν καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ μετὰ πάντας τοὺς ἄλλους ἡμῖν ἐκοινώσω, δέον πρὸ πάντων ἡμῖν, εἰ ἀπ' εὐνοίας, ὡς φῄς, ἐγεγόνει. Τὸ γὰρ ἀπ' εὐνοίας καὶ πρώτοις καὶ μόνοις τοῖς φιλουμένοις κοινούμεθα. Ἧ οὖν ἔφημεν, οὐ πέμπομέν σοι τὰ γεγραμμένα, οὔτ' ἴσως πέμψομεν, εἰ μὴ ἐπαγγέλλοιο πρῶτον ἦ μὴν ἄνευ ἔριδος καὶ χολῆς καὶ διιέναι καὶ ἀντειπεῖν, εἰ βούλοιο, καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἀπελάσαι μῆνιν καὶ θυμὸν καὶ χόλον. Τοῦτο δέ φαμεν ὡς οἷόν τε μὲν ἀνθρώπῳ καὶ μέρος τι παθητικὸν ψυχῆς ἔχοντι, σοφῷ δὲ ἄλλως καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς ἠγμένῳ φιλοσοφίας. Εὖ πράττειν.

---

1. ἠρεμίᾳ ἔγραψα: ἠρεμία ΒΛ   τε Λ: τὲ Β   3. μᾶλλον Β: μᾶλ(ἕπεται μαλ διαγεγραμμένον)λον Λ   5. ἐκοινώσω ἔγραψα: ἐκοινώσῳ ΒΛ   πρὸ Β: πρὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος περὶ Λ   ἡμῖν εἰ ἀπ' Λ: ἡμῖν ‸(ει) ἀπ' Β   7. κοινούμεθα ἔγραψα: κινούμεθα ΒΛ   ἔφημεν ἔγραψα: ἔφαμεν ΒΛ   8. ἐπαγγέλλοιο Β: ἐπαγγέλοιο Λ   9. καὶ χολῆς Β: και χολῆς Λ   ἀντειπεῖν Λ: ἀντειπεῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀντϊπεῖν Β   11. δέ φαμεν ἔγραψα: δὲ φαμὲν ΒΛ

4.

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

(6 Αὐγούστου 1454)[1].

D[onatus] Acc[iaolus] Johanni Argyropolo sal[utem].

Marchus Venetus familiarissimus tuus et propter tuam in me benivolentiam mei quoque amantissimus dlxit mihi nuper habuisse se litteras a te Bononie datas, mihique tuo nomine salutem dixit, pro qua quidem re summas gratias tibi ago. Eam scilicet humanitatem, quam hic presens mihi declarasti, absens etiam tuis litteris maximam pre te fers, cum ostendis te mei sedulo esse memorem. Mihi versa vice tu tuaque omnia non solum memorie sunt, sed etiam tante cure, ut die noctuque cogitare non desinam, nisi quonam pacto te virum doctissimum meique amantissimum ornare dignitate et beneficiis afficere possim. Tue igitur fidei et prudentie est curare ut quam primum ad nos redeas ea quidem mente, ut hanc civitatem tibi patriam perpetuo esse velis. Nam si ulla patria est, que in gravissimis casibus fortunarum tuarum te delectare possit, hec est profecto, que et pulchritudine sua et amenitate loci ceteris aliis est anteferenda. Iam vero mores horum hominum, natura, humanitas animum tuum movere vehementissime debent; ut in ea urbe vivere velis in qua non barbari, non insolentes viri, sed humani, domestici beneque morati homines vitam ducunt. Habes preterea hic permultos tibi familiaritate coniunctos eosdemque sapientie tue amatores, quorum benivolentis apud te plurimum valere debet;

[1] Εὕρηται αὐτόγραφος ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII 1390 φ. 87β τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

de me vero quid dicam nescio, quem vel amicissimum tibi vel amantissimum sapientie tue preter ceteros habes. Sed hec omitto, que ante discessum tuum familiarissime inter nos et amicissime disputata fuerunt; tuum igitur erit ad nos redire, nostrum vero curare ut rediens locum honorificum habeas neque alienum a dignitate tua. In quo tantum laborabimus, quantum poterimus in eo consequendo opera et studio contendere, et propter benivolentiam in nos tuam et propter studio in te nostro. De negotio Marci nostri quod tu tantopere mihi commendasti, puto te litteris suis certiorem esse factum: res scilicet ex voto nostro successit, eamque nos opera nostra maxime iuvimus, cum propter commendationem tuam, tum quia ille sanctissime reliquie amplitudine huius civitatis non videbantur indigne. Supplicationes pro ea re solempni pompa facte fuerunt et Marcho nostro debitum pretium persolutum, ut ex eo poteris plenissime cognoscere. Vale.

Florentie, die VI Augusti 1454.

5.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(20 Αὐγούστου 1454)[1].

Do[natus] J[ohanni] Argyropolo bisantio sal[utem].

Paucis ante diebus scripsi ad te brevem epistolam, quam dedi quidem amico ad te in Peloponessum perferendam.

[1] Εὕρηται αὐτόγραφος ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII 1390 φ 87β τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

Deinde Johannes noster Macedo dixit mihi te adhuc esse Venetiis ibique navem expectare que te erat in Greciam portatura: statui igitur exarare aliquos versus et ad te mittere antequam isthinc discederes; non tam quia aliquid habeam dignum auribus tuis, quam ut intelligas me tui non esse immemorem; ego scilicet cursum tuum felicissimum cupio, reditum velocissimum exopto, deum fortunis tuis propitium esse vehementer precor. Cura igitur ut valeas et semper cogites de reditu tuo: nos vero laborem non desistimus ut de se satis nostro desiderio fiet et ratio maxime habeatur et utilitatis et dignitatis tue. Res Marci tui ex voto successit, valdique opera nostra adiuta est, quam propter tuam commendationem et diligentissime libentissimeque prestitimus. Vale.

Florentiae, XX Augusti 1454.

6.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗ

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΠΑΒΙΑΣ

(Μάϊος 1467)[1].

Nescio quo animo filii tui obitum feras, si bono, est quod gratuler tibi, cui ratio medeatur, non tempus. Philosophiae tuae haec debetur constantia, cuius tota contentio mortis est commentata. Sin te hominem prȩstas, hoc est, pressuram doloris substines, quid ego brevis orae temptum epistola, quod Plato, quod Aristoteles, quod tota doctorum cohors, tot jam annos non potest. Diuturni proposui non subitae consolationis esse id robur oportet, confido tamen que

[1] Εὕρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Epistolae et commentarii Jacobi Piccolomini cardinalis Papiensis. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1506 φ. 116$^{\alpha}$-117$^{\alpha}$ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει Φραγκοφορτίου 1714 ὑπ' ἀρ. 200. Ἐξεδόθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand (Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. Ἐν Παρισίοις 1892. σ. 147 κ. έ.).

est sapientia tibi te non deesse. Sed quod in libris antehac dies docuisti, verioribus nunc experimenti tui argumentis probare, quam ob causam in consolationem non scribo doctissimo praesertim sui temporis non necessariam, nihil enim dici de hoc genere potest, quod tibi non sit, quam caeteris notius. Tenes nil mali esse in morte, in ea praesertim, quae in Domino accidit. Nosti quoque vitae nostrae condicionem vapori assimilem esse, et quotidianis casibus subditam, in eiusque diuturnitate agenti ita dolores et detrimenta, et luctum vicissim contingere, ut longum iter habenti pulvis et lutum et pluvia. Anaxagorici quoque dicti es memor: Scisse se genuisse mortalem. Q. etiam Fabii, Paulique Aemilii memoriam habes, quorum alter spectatae virtutis consularem filium extulit, alter uno ante triumphum: duobus post amissis filiis, in concione ita locutus est, ut consolari populum non consolationem quaerere videretur. Poro autem intelligis. quid nobis christiana lex iubeat, quid gentilis etiam dictet, In altera lugeri vetantur mortui, quoniam iam quieverunt: altera lugendi terminum praeveniens foeminis, viris nullum praestituit, quoniam et nullum honestum. Sola tantum officia, quae languenti et mortuo praestita sunt, brevi significabo non tam ut moerorem, si quis est, per haec tollam, quam ut ea commemoratione intelligas, quanta hic in te, et filium inventa sit charitas. Doluit supra modum nefario scelere Paulus, nec ingemuit aliter, quam si de filio nuncium id accepisset. Crassatores anxia vestigatione missis qui ad vias exciperent, iussit conquiri. Recquisivit etiam horis pene singulis, in aliqua vitae spes haberetur, at excedenti peccata fragilitatis nostrae indulsit. Ipse vero Pater Nicenus, qui vulnera illius corde tuo excepit et consolationem non invenit, septem adhibitis medicis, ab ore morientis numquam discessit: nullum levaminis aut ministerii genus intemptatum relinquens, sed contrahens undique omnia per quae tam charo apud se posito pignori servari spiritus posset. Imprimis autem viaticum futurae quietis, plenum perfectumque, sen-

sibus adhuc integris, ministrare curavit, quod ille non minori religione accepit, quam pietate pater tantus impenderit. In complexo denique et benedictionibus suis Creatori animam reddidit. Eum porro defunctum flevit omnis curia, atque ad sepulchrum usque, non privati alicuius, sed Principis pompa est prosecuta, ut plane sit indicatum, quanti filius et in eo pater apud nos haberentur. Monimento autem intra Basilicam Petri indultus est locus parte admodum celebri, quae Calixtum continet, eius nominis tertium, et nec nisi magnis indulgeri est solitus. Ad summas quoque Basilicae gradus qui extra vestibulum sunt: Vicarius templi cum omni sacerdotum collegio, funebri solemnitate cadaver excepit. Si maius aliud potuisset conferri, contulissem libenter desideria nostra, dileximus etenim illum, et excellenti doctrinae tuae deberi indicavimus omnia. Videns ego Nicenum nostrum tanta affectum moestitia, ut sine lachrymis scribere horum quicquam non possit, ne perirent apud se sua, et caeterorum officia, commemoranda tibi ea putavi, pernicionem dolens, quod cui nulla antehac necessitas scribendi occasionem attulerit, attulerit nunc hic acerbissimus casus. In quo quaeso te, mi Argyropule, ut tui sis memor utque Xenophontis etiam facti imitationem tibi proponas. Etenim ille ut accepta inter sacrificandum morte filii, qui eadem qua Epaminondas, pugna occideret, coronam deposuit, moxque ut honestum exitum novit: eam resumpsit, sacrificiumque continuans ne lachrymatus est quidem: Ita tu ex me audiens Bartholomaeum tum in fideli patris sui ministerio accepisse vulnus, et plenam religionis mortem obiisse: tum autem viventi, et mortuo suprema pietatis opera cumulate indulta, si quam naturae imperio virtutis vim posuisti, pari constantia recipe et homo christianus Christum tuum Sancti Iob verbis alloquere: Dedisti Domine filium et abstulisti: factum est quod placuit tibi. Sit nomen tuum benedictum in saecula. Vale.

Romae, maii 1467.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ ΟΤΕ ΗΡΞΑΤΟ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΠΡΟΤΡΟΠῌ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΝ Τῼ ΤΟΥ ΞΕΝΩΝΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚῼ ΜΟΥΣΕΙῼ[1]

Τοῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀνθρώπων τοὺς σφῶν αὐτῶν εὐεργέτας θαυμάζειν μὴ ὅσον οἶμαι χρεών, ἀλλ' εἴπερ ἄλλο τι καὶ τοῦτο τῶν ἀναγκαίων πολλοῖς τε ἄλλοις σοφίᾳ συνεζηκόσι πολλοῦ ἄξιον εἶναι δόξαν καὶ νόμῳ δήπου τῷ τῶν Περσῶν, ᾧ γε δὴ τοσοῦτον ἐςέτι καὶ νῦν τὸ χρῆμα μέλει τουτί, ὡς μηδενὶ ἂν συγχωρεῖν ὅτῳ τοιαῦτα γένοιτο ἁμαρτεῖν τὸν αὐτοῦ βίον ἀθῴῳ διαπερᾶν. Ἐμοὶ δέ, ἄριστε διδασκάλων, πρὸς σοῦ τοσούτων ἀγαθῶν ἀπολελαυκότι·

[1] Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Βιενναίῳ Phil. Gr. LXXXV φ $21^{β}$-23, αἰῶνος ιε' (B), τῷ Ἐσκουριαλείῳ Σ-I-18 φ. $21^{β}$-$23^{β}$, αἰῶνος ιε' (E) καὶ τῷ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Συλλόγου Ὁμήρου, νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, φ. $18^{β}$-$20^{α}$ (Σ). Εὕρηται δ' ἐκδεδομένον πλημμελῶς ὑπὸ ***Γ. Κ. Ὑπερίδου*** Μιχαήλου Ἀποστόλη πονημάτια τρία. Ἐν Σμύρνῃ. 1876. σ. 38-41.

Ξ = ἅπαντες οἱ κώδικες

Ἐπιγραφή: Τοῦ αὐτοῦ μιχαὴλ ἀποστόλη τοῦ βυζαντίου προςφώνημα εἰς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον αὐτοῦ διδάσκαλον ἰωάννην τὸν ἀργυρόπουλον ὅτε ἤρξατο διδάσκων προτροπῇ βασιλέως ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος καθολικῷ μουσείῳ Σ: Τοῦ αὐτοῦ προςφώνημα εἰς τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον ἰωάννην τὸν ἀργυρόπουλον ὅτε ἤρξατο διδάσκων ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος μουσείῳ ΒΕ

2. ἄλλο ἔγραψα: ἄλλό Ξ 4. τῷ Σ: λείπει ΒΕ 5. μέλει Σ: μέλλει ΑΒ μηδενὶ ΣΒ: μὴδενὶ Ε 6. τὸν αὐτοῦ βίον ἀθῴῳ διαπερᾶν ΒΕ: λείπουσι Σ 7. διδασκάλων ΒΕ: διδασκάλων καὶ γενναιότατε Σ

ἐῶ γὰρ λέγειν τὰ προςδοκώμενα· καὶ οἵων οὐκ ἄν τις παρὰ πατρὸς ἤλπισεν, εἰ μὴ ὧν ἡμῖν ἐχαρίσω μέρος εἰςοίσομεν ὁτιοῦν, εὐγνώμονες εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις μαθόντες, τίς ἂν παραίτησις γένοιτο ἢ τί οὐκ ἂν τοῖς ὑβρίζειν ἐπισταμένοις λέγειν παρέξομεν ἐφ᾽ ἡμᾶς; Ἵν᾽ οὖν ἐκείνων μὲν τῇ φύσει μηδὲν ἡμῖν ἀποδεκτέον προςγένηται, μηδὲ τοῖς ἀγαθοῖς σου δόξαιμεν ἂν ἕπεσθαι λαθεῖν παραγγέλμασι, σοὶ μὲν ἀποδοτέον ἂν ἡμῖν εἴη ὧν ἂν μέρος λαβόντες ἔχωμεν παρὰ σοῦ, ἐμοὶ δὲ εἴ τι μὴ σοὶ προςῆκον ῥηθείη, σοὶ παρέχειν δίκαιον τὴν συγγνώμην.

Πολλῶν δὲ ὄντων ἅ τις ἂν εἰπεῖν ἔχοι, βουλόμενός σε τὸν πάντων ἄριστον ἐπαινέσαι, ἕν τι κἀκεῖνο τῶν καλλίστων εἶναι δοκεῖ καὶ τὰ νῦν ἀναγκαῖον λέγεσθαι πρὸ τῶν ἄλλων, ὅ μοι καὶ τὸν λόγον μᾶλλόν ἐστι πεποιηκὸς, ἐκείνων τε ἄλλου δεομένων καιροῦ καὶ κρείττονος ἧς γε νῦν περὶ λόγους δυνάμεως ἔχομεν. Τὸ γὰρ περιόν σοι τοῦ λόγου, ὃ πόνοις οὐκ ὀλίγοις ἐκτήσω καὶ ἀναλώμασιν, ἔτι τε αὖ κινδύνοις ἠπείρῳ γινομένοις τε καὶ θαλάττῃ, ἀφθόνως οὕτως ἐθέλειν μεταδιδόναι οἷς οὐδέν τι λόγου τῶν ἄλλων ἐκρίθη φίλτερον εἶναι, πῶς οὐ μεγάλων ἐγκωμίων καὶ θαύματος ἄξιον; Ὡς γὰρ ἐκ τῆς τῶν Εὐρωπαίων, ὦ παρόντες, ἀφίκετο γῆς, οἷ τὰ τῆς Ἑλλάδος μετῴκισται ἀγαθὰ, βλέψας

1 προσδοκώμενα ΒΕ: προσδοκώμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προσδωκόμενα Σ 6. μηδὲ Σ μὴδὲ ΒΕ λαθεῖν ΒΣ: λαθεῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λαβεῖν Ε 7. ὧν Σ: ὃν ΒΕ 8. ἔχωμεν Σ: ἔχομεν ΒΕ 9. σοὶ ΒΣ: σοὶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σοῖ Ε 11. κάκεῖνο Σ: κᾀκεῖνο ΒΕ 12. τὰ νῦν Σ: τανῦν ΒΣ 13. μᾶλλόν ἐστι ἔγραψα: μᾶλλον ἔστι Ξ τε ΒΕ: τὲ Σ ἄλλου ΒΕ: ἄλλου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἄλλων Σ 16 ἠπείρῳ ΒΣ: ἠπείρῳ Ε γινομένοις ΒΕ: γινομένοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος γεινομένοις Σ 17. μεταδιδόναι ΒΕ: διδόναι Σ 19. Εὐρωπαίων Σ: εὐρωπαίων Β: εὐρώπων ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ὤᾳ εὐρωπαίων Σ 20. οἷ ΒΣ: οἷα Ε

εἰς τὰ τοὔνομα μόνον μουσεῖα φυλάττοντα ὅπως τε διῃτᾶτο καὶ οἷα μηδεμιᾶς οὔσης ἐπιμελείας ἐγένετο, τήν τε φίλην πατρίδα κακῶς ἠλέησεν ἔχουσαν καὶ τοὺς λόγους ἐν ἀτιμίᾳ κειμένους ἐθρήνησε, βουλὴ δέ τις ἀρίστη τῷ γενναίῳ παραχρῆμα συνέστη τὰ τῶν λόγων ἐπανορθώσασθαι. Καὶ δὴ μουσεῖόν τε ἦν αὐτίκα ἀνεωγὼς οὐχ ὡς ἂν ἦν αὐτῷ κατὰ γνώμην οὐδ' οἷον ἐξ Ἰταλίας ἐβούλετο ἐπανήκων, τοῦ καιροῦ καὶ τοῦτο ὥσπερ καὶ τἆλλα δήπου συγχέαντος, πλὴν ἀλλὰ τῶν γε ἐφ' ἡμῶν πάντων πολλῷ τῷ μέσῳ διενηνοχὸς, ἄντικρυς ἄλλην Ἀκαδημίαν καὶ Στοὰν καὶ Περίπατον, τὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς φιλοσοφίας βασίλεια. Οὐδὲ γὰρ τοῖς ἐκεῖσε κρουνηδὸν ἐπιρρέουσι τοιαῦτα ἀκούειν ἦν, οἷα καὶ παρ' ἄλλοις φοιτῶσιν, ἀλλ' οἷά τε Ὁμήρῳ ἐλέγετο καὶ Δημοσθένει καὶ Πλάτωνι. Τούτων τοίνυν τὰ μὲν ἰδὼν ὁ γενναῖος ἡμῶν καὶ φιλόσοφος βασιλεὺς, τὰ δ' ἀκούων παρ' ὧν ἐδόκει βέλτιον εἶναι, οὐκ ἐν λειμῶνι καὶ παραδείσῳ διέγνω ταῦτ' εἶναι λέγεσθαι δίκαια, ἀλλ' οἷα κόσμον φέρει τῇ πατρίδι λεγόμενα, μᾶλλον δ' ὅπου νῦν ὑμεῖς αὐτὸν καθορᾶτε ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενον βήματος, ὅθεν, οἶμαι, καὶ τοὺς μέγα τι περὶ αὐτῶν οἰομένους ὀλίγ' ἂν καὶ μὴ κατὰ τέχνην ἐπισταμένους ἐλέγξειε. Ῥεῖ γὰρ ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ

1. τοὔνομα ΒΕ: τούνομα Σ   τε ΒΕ: τὲ Σ   2. μηδεμιᾶς ΕΣ: μὴδὲμιᾶς Β   4. ἀρίστη ΕΣ: ἀρίστῃ Β   5. μουσεῖόν τε ἔγραψα: μουσεῖον τε ΕΣ: μουσεῖον τὲ Β   6. ἀνεωγὼς Σ: ἠνεωγὼς ΒΕ   οὐχ ἔγραψα: οὐχ' Ξ   7. τἆλλα Σ: τ' ἄλλα ΒΕ

8. ἡμῶν Σ: ἡμῖν ΒΕ   9. διενηνοχὸς Β: διενηνοχὸς οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ ὕπερθεν τοῦ ο σημεῖον ἐν τῇ ᾤᾳ Ε: διενηκὸς Σ   10 γὰρ ἐν τῷ κειμένῳ ΒΣ: πρόςθετον ἐν τῇ ᾤᾳ Ε

11. ἦν Σ: λείπει ΒΕ   12 οἷά τε ἔγραψα: οἷα τὲ ΒΕ: οἷα τὲ καὶ οἵως Σ   13. ἰδὼν ΕΣ: ἰδὼν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἰδῶν Β   15. δίκαια ΕΣ: δίκαια ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δίκαιον Β   16. οἷα Ε: οἳ ΒΣ   17. ὑψηλοῦ ΕΣ: ὑψηλοῦ κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ ὑκηλοῦ Β   18. τι ἔγραψα: τί Ξ   αὐτῶν Σ: αὐτῶν ΒΕ   ὀλίγ' ἂν Σ: ὀλίγα ΒΕ

οὐχ ὅτι μένος τῆς πανδήμου ῥητορικῆς, οὐδ' αὖ πάλιν ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ἣν διαλεκτικὴν ὀνομάζειν ἐγνώκαμεν, ᾗ τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος πρεσβεύειν καὶ ἀπελέγχειν ἔργον τὸ ψεῦδος. Ἀλλὰ γὰρ τίς οὐκ ἂν μὲν ὅτῳ λόγος ἔνεστι τὼ χεῖρε κροτήσειε καὶ αὐτῷ γενέσθαι δόξει τὸ μακάριον ἐκεῖθέν ποτε κατελθὸν σοφίᾳ τοῦ διδασκάλου καὶ λόγῳ βασιλικῷ; Τίς δὲ τῶν ἐν βασιλείοις, τίς δ' αὖ τῶν ἐν ἀγορᾷ; Μέχρι γὰρ οἶμαι, χειροτεχνῶν καὶ βαναύσων, εἴ τις αὐτοῖς αἴσθησις τοῦ καλοῦ, τὸ τῆς ἡδονῆς κάλλος διαδεδράμηκε, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς σφῶν αὐτῶν παῖδας μακαρίους ἀποκαλούντων, ἀγαθοῦ γε ὅτου τετυχηκότας ἐπ' αὐτῶν γενομένου. Γίνεται γὰρ καὶ βαναύσοις τῶν ἀγαθῶν σπουδὴν ἔχειν, εἴ γε τοῖς ἄρχουσι τούτων εὐνοεῖν μέλοι τοῖς ἀγαθοῖς.

Ἀλλ' ὦ φίλη καὶ γενναία πατρὶς, ἐῶ λέγειν σοι χαίρειν ὅσον βούλει, καὶ κατὰ κόρον ἐξὸν, τοιοῦτον ἐνεγκαμένῃ οἷός σοι τῶν λόγων τὸ γνώριμον ἐπανορθώσασθαι πέφυκε καὶ ὅς σοι τῶν ἀρετῶν τὴν εἰκόνα φυλάττει εἰς κάλλος ἀπεξεσμένην ἀμήχανον. Χαίροις ἡ τῶν λόγων ἱερὰ μήτηρ, εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσιν ἔξεστιν, οὕτω τῇ πάντα δόξαν ἀγούσῃ προνοίᾳ, ἀλλὰ τῷ λόγῳ κἂν γοῦν τὸ ἴδιον ἀνακαλέσαντι κάλλος, σημεῖον τῶν ἐσομένων ἡμῖν παρὰ θεοῦ δωρεῶν, εἴ τι μόνον ἐκείνῳ προςῆκον ἡμῖν διαγίγνεται καὶ ᾧ

1. οὐχ Σ: οὐχ' ΒΕ πανδήμου ΕΣ: πανδήμου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πανδήλου Β 4. ὅτῳ λόγος ἔνεστι ἔγραψα: ὅτῳ λόγος ἔνεστι λόγος Σ: ὁ τῷ λόγῳ ἔνεστι λόγος ΒΕ 5 αὐτῷ ΒΕ: αὐτῷ Σ ἐκεῖθέν ποτε ἔγραψα: ἐκεῖθεν ποτὲ Ξ 5-6. κατελθὸν ΒΕ: κατελθὸν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κατελθὼν Σ 9 διαδεδράμηκε Σ: διαδραμεῖν ΒΕ 10. τετυχηκότας ΒΣ: τετυχηκότος Ε 11. Ἐν τῇ ᾤᾳ Γνωμικὸν Σ 12 εὐνοεῖν Β: εὐρ εῖν Ε: εὐροεῖν Σ μέλοι ἔγραψα: μέλει Σ: μέλλοι ΒΕ 14. γενναία ΕΣ: γενναῖα Β 15. οἷός ἔγραψα: οἷος Ξ 18. ἔξεστιν Σ: ἐξῆν ΒΕ 19. οὕτω Σ: οὕτῳ ΒΕ 20. τὸ ΒΣ: τὸν Ε

τὰ τῶν πραγμάτων πεσόντα ῥᾷον ἐγείρεσθαι πέφυκε. Χαίρετε δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν λόγων ἐρῶντες, ὑμῶν τὴν πολλὴν ἀχλὺν τῆς ἀμαθείας ὡς ἀληθῶς οὐ τῆς Ἀθηνᾶς σκεδασάσης, ἀλλ' ᾧ μέγα τε ἡ σοφία καὶ ἀντὶ πλούτου παντός. Ἐγὼ δὲ, ὦ τί ἄν σε καλέσας οὐκ ἔχω, φῶς καὶ βάθρον καὶ διδάσκαλε καὶ πατὴρ, τίς ὁρῶν ταῦτα καὶ ἀκούων γενοίμην ἢ δῆλος καὶ χρῷ, τὸ τοῦ λόγου, τῇ φαιδρότητι τὴν χαρὰν μηνύων ὑπερχειλῆ; Ἢ τί ἂν εἰπὼν καὶ ποιήσας δόξαιμ' ἄν τι καὶ ὁπωσοῦν τῆς πρὸς ἡμᾶς σου καλοκάγαθίας ποιήσειν ἀντάξιον; Μόλις γὰρ ἂν αὐτὴν παραιτησάμενος τὴν ψυχὴν, εἰ δὴ διὰ σὲ τὸ εὖ εἶναι ταύτῃ γεγένηται· ὃ τίς ἂν τοῦ ἁπλῶς εἶναι ἡγήσαιτο προτιμότερον; Εἰ δὲ δή τι καὶ ἡμῖν παρὰ θεοῦ χρηστὸν γένοιτο, τότ' ἂν κοινόν σοι τοῦτο προθέμενοι δόξαιμεν ἄν τι προσενεγκεῖν. Θεῷ γὰρ καὶ σοὶ μέλειν προεθέμην τά γε ἡμέτερα.

---

2. ὑμεῖς ΒΣ: ἡμεῖς Ε ἀχλὺν Σ: ἀχλὴν ΒΕ 4. τε ΒΣ: τὲ Ε ὦ τί Σ: ᾧ τι ΒΕ σε ΒΕ: λείπει Σ 7. χαρὰν ἔγραψεν ἀρχίσας νὰ γράψῃ χάριν Σ: χάριν ΒΕ μηνύων ΒΕ:μηνύειν Σ

8. καλοκάγαθίας ἔγραψα: καλοκαγαθίας ΒΕ: καλομαγαθίας Σ 12. σοι ΒΕ: λείπει ἐν τῷ κειμένῳ, φαίνεται δὲ προστεθὲν ἐν τῇ ᾤᾳ, ἀλλ' εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ κηλῖδος μέλανος Σ προθέμενοι Σ: προθέμενος ΒΕ 13. σοὶ ΕΣ: σοι Β μέλειν Σ: μέλλειν ΒΕ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΙΣΑΑΚΙῼ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛῼ[1]

D. Isacio Argyropyli.

Havemo inteso quanto ne scrivete de uno organetto por la nostra capella che intentimo volere fare. Dicemo che debiate venire qne da nuy recevuta che haverete la presente, perchè intenderemo voluntieri.

Date Galiate die 12 Nouembris 1472.

Per Laurentium.

---

[1] Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Archivio di Stato τοῦ Μεδιολάνου, Registri Missive N° 105 φ. 369⁵.

ΙΑΝΟΥ ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ ΡΥΝΔΑΚΗΝΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

ΕΙΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ ΤΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΝ [1]

Καὶ σὺ, φίλη κεφαλὴ, βαιὸν σπινθῆρ' ἀναφλέξας
αἰπυτάτης σοφίης λείψανον ἀδρανέος,
κεῖσ' Ἀργυροπύλοιο πάτρης ἑκὰς ἔνδοθι Ῥώμης,
Ῥώμης δ' ὁπλοτέρης γνώριμος ἀστὸς ἔφυς.

---

[1] Ἐξεδόθη ἐν τοῖς Jani Lascaris Rhyndaceni Epigrammata. Ἐν Παρισίοις. 1527, ὧν ἀντίτυπον ἀπέκειτο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Γεωργίου Μαυροκορδάτου. Ἀνετυπώθη δὲ καὶ ὑπὸ Αἰμιλίου Legrand ἐν Bibliographie hellenique... aux XV° et XVI° siècles. Ἐν Παρισίοις. 1885. Τόμ. Α' σ. 197.

ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΦΥΛΑΚΟΣ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΥ
ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΛΑΤΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χάρις πολλὴ τῷ πάντα ἀρίστῳ καὶ σοφῷ Ἀργυροπούλῳ, ὅτι καὶ τοῦ δέους ἡμᾶς ἀπήλλαξεν ἐμφανίσας ἐν οἷς πρὸς τὸν θαυμάσιον μέγαν δοῦκαν γράφει τὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας φρόνημα, ὅπως τε συμβήσεται τῷ νῷ καὶ τίνι τρόπῳ συνάσεται τῇ τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥςτε καὶ τὸν υἱὸν φρονεῖσθαι καὶ κηρύττεσθαι ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζητήματι, ὡς αὕτη διδάσκει, ἐκ τούτου μόνου λαμβάνων ὡς ὁμολογούμενον αὐτὸ, καίτοι πολλοῖς καὶ γενναίοις ἀντιλεγόμενον καὶ ἐλεγχόμενον λόγοις ὑπὸ πολλῶν τῶν ἐν ταῖς τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίαις οὐχ ἧττον ἐν σοφίᾳ ἢ ἁγιωσύνῃ διαλαμψάντων, τὰ δὲ τῶν ἁγίων ἕλκων καὶ πρὸς τὸν τοιοῦτον νοῦν μεταρρυθμίζων καὶ ταῦτα πρὸς τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον αὐτὰ γράφων ἄνδρα, ᾧ πολὺ μέτεστι τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις γνώσεως, ὡς καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖ, καταγνοὺς, ὡς οἶμαι, οὐχ ὅτι γε

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων ἐν Τόμῳ ἀγάπης. Ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας. 1698 σ. 333 - 366 (Δ), ἐξ αὐτοῦ δ' ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Migne ἐν Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 1011 - 1052 (Μ). Κώδικες δέν μοι εἶνε γνωστοί.

Διαφορὰς ἐν τῇ ἐμῇ ἐπανεκδόσει περὶ τὴν στίξιν καὶ τὴν κεφαλαιογράφησιν ἢ μὴ λέξεών τινων, δι' ὧν πολλαχῶς ἐπανορθοῦται τὸ κείμενον, ὑπέλαβον περιττὸν νὰ ὑποσημειώσω.

3. δοῦκαν ἔγραψα: δούκαν Δ: Δούκαν Μ   10. ἐκκλησίαις Μ: ἐκκλησίας Δ

αὐτοῦ καὶ ἡμῶν πάντων τῶν τοὺς τοιούτους διδασκάλους μετιόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν σοφῶν τε καὶ ἁγίων ἀνδρῶν ἀγροικίαν, ὧν ἐνίους τοῖς παλαιοῖς ἐκείνοις φωστῆρσιν ἴσους ἐγώ τε καὶ πᾶς τις εὖ φρονῶν θείη δικαίως, εἰ μήτε τῆς φωνῆς ἢ τῆς θεολογίας, μήτε τοῦ σκοποῦ ἐπαΐειν οἷοί τε ἐγένοντο, ἢ οὐκ ἠθέλησαν, ὃ καὶ χεῖρον, ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀπωλείας αἴτιοι ψυχικῆς καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐφεξῆς εἵλοντο γεγονέναι, ὅ τίς ἀλάστωρ καὶ βάσκανος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φρενῶν ἐκπεπτωκέναι νεανιεύσαιτο;

Ὡς ἐμοί τε τοῦτο τὸ δέος ἠνώχλει τὰ μάλιστα καὶ ἠνία τὴν ψυχὴν, δύνασθαί τινας λέγοντας ἀποδεῖξαι τὴν λατινικὴν δόξαν ἐν τοῖς ἁγίοις πυθομένῳ, μᾶλλον δὲ διατεινομένους καὶ οὕτως ἔχει φάσκοντας τἀληθὲς, ἡμᾶς δὲ μὴ ἐπαΐειν ἀλογίᾳ τε φερομένους καὶ ἄλλοις πάθεσιν, ὥστε καὶ τῇ μὲν ἐμαυτοῦ περὶ τῶν τοιούτων εἰδήσει, ἥνπερ ἐκ πολλοῦ τοῖς τοιούτοις ἐκμελετῶν συνειλόχειν, μὴ πιστεύειν, τὰς δὲ τῶν ἄλλων, ὅσοι περὶ τῶν τοιούτων διαλέγονται ὑποτοπάζειν· καὶ ὡς εἰπεῖν δέος ἐδεδίειν οὐ μικρὸν, εἰ οὕτω μὲν ὡς αὐτοὶ λέγουσιν ἔχει, τῷ δὲ μὴ δύνασθαι μὲν αὐτὸς οἴκοθεν νοῆσαι, ἑτέροις δ' ἕπεσθαι οὐκ ὀρθῶς ὑφηγουμένοις ἔξω τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος εὑρεθείην καὶ ἐν τῷ μεγίστῳ πλανώμενος. Ἀλλὰ νῦν ἐν τούτοις πᾶσαν τὴν τοῦ λόγου ἰσχὺν θεασάμενος καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἑνώσεως ἐπὶ τούτων σαλεύειν κατανοήσας, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο ἡγοῦνταί τινες τοὺς σοφωτέρους ἐπισπάσεσθαι· τοὺς γὰρ μὴ τοιούτους καὶ εὐληπτοτέρους ἴσως εἶναι πιστεύουσιν· ἐθαυμάσαμεν ὅπως σοφοὶ ἄνδρες, νοῦ τε καὶ παιδείας εὖ ἔχοντες καὶ πείρᾳ θεολογίας προβεβηκέναι δοκοῦντες, τοιούτοις τισὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν τῶν πατέρων θεολογίαν κρίνειν καὶ ταλαντεύειν πειρῶνται, ἢ αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπατῶντες ἢ ἄλλους ῥᾳδίως ὑπ' αὐτῶν τοῦτο πείσεσθαι νομίζοντες. Ἀπήλλαγμαι δ' ὡς ἔφην καὶ τοῦ δέους, βέλτιον τῇ πατρίῳ δόξῃ στηριχθείς. Πέφυκε

7. ὅ τίς ἔγραψα: ὅ τὶς Δ: ὅ τις Μ 8. νεανιεύσαιτο; ἔγραψα: νεανιεύσαιτο. ΔΜ 10. δύνασθαί τινας Μ: δύνασθαι τινὰς Δ 22. ἡγοῦνταί τινες Μ: ἡγοῦνται τινὲς Δ

γάρ πως τὰ τῶν ἐναντίων ἐλεγχόμενα τοὺς τούτοις διαφερομένους βεβαιοτέρους ἢ καὶ γενναιοτέρους ποιεῖν.

Καὶ ὁ μὲν οἱουδήτινος ἁπτόμενος ἐλέγχου δόξειεν ἂν ἴσως ἐνισχημένος τινὶ πάθει τοῦτο ποιεῖν, ἐφ' ᾧ τὰ μὲν καλῶς ἔχοντα διαστρέφειν καὶ παρερμηνεύειν, τοῖς δὲ σαθροτέροις ἐπιφύεσθαι καὶ πρὸς τοῦτο μόνον τείνειν τὸν σκοπὸν, ὅπως ἱκανῶς δόξειε τὸ ἀνταγωνιστὸν ἑλὼν, ἐγὼ δὲ τοῦτο ἐν οἱῳδήτινι πράγματι ἀπεικὸς εἶναι νομίζων καὶ ἄδικον· τῆς γὰρ ἀληθείας ἐστὶ κατάγνωσις καὶ τῆς συνειδήσεως φθορὰ, οὐχ ἥκιστά γ' ἐν οἷς περὶ πίστεως γίγνονται λόγοι καινοῦ τινὸς πράγματος καὶ μεγίστου καὶ κεφαλαίου τῶν πάντων· ἀνόσιον ἡγοῦμαι τοῦτο καὶ ἀσεβὲς, μὴ ἀπαθεῖ καὶ καθαρῷ νοῒ τὰ περὶ τούτων καταστοχάζεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἔριν ἢ φιλονεικίαν ἢ ἄλλο τι τῶν ἀνθρωπίνων τοὺς λόγους ποιεῖσθαι. Τῷ τοι καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐν τούτοις μαρτύρομαι, ὡς ὅσα μοι καθαρῶς ὑπαγορεύει τὸ συνειδὸς, ἀφ' ὧν ἔχω μαθὼν πρὸς τῶν προηγησαμένων σοφῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν καὶ τῶν κοινῶν τῆς εὐσεβείας διδασκάλων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πίστεως, λέξων ἔρχομαι ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, οὐδ' ἐξ οἰκείου δικαστηρίου τὴν ψῆφον αὐτὸς οἴσω· παραθεὶς δὲ μόνον ταῦτα ταῖς τῶν ἁγίων γραφαῖς, τόν τε νοῦν τούτων τῷ ἐκείνων παρεξετάσας, δικαστὰς τοὺς εὐγνώμονας καὶ ἀπαθῶς τὰ παρόντα διελευσομένους προστήσομαι, οὓς καὶ ἀξιῶ μὴ τῇ λέξει προσέχειν ἀφελῶς ἔχουσαν, τὸν δὲ νοῦν ἐξετάζειν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιζητεῖν.

Τῶν μὲν εἰς τὸν ἐνδοξότατον μέγαν δοῦκαν ἐγκωμίων κἀγὼ χάριν ὁμολογῶ σὺν πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῷ· κοινῇ τε γὰρ ἅπαντες ὀφείλομεν τὰς χάριτας τῷ τοιούτῳ ἀνδρὶ, προθύμῳ τε ὄντι περὶ τὰ κοινὰ καὶ ἐπωφελῆ, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος διὰ τὴν πρὸς ἕκαστον εὔνοιαν αὐτοῦ, κοινὸν πρυτανεῖον ἑαυτὸν ἀγαθοῦ καὶ πάσης χρείας

7. ἑλὼν Μ: ἐλὼν Δ   13. ἄλλο Μ: ἀλλό Δ   22. Τὸ ἔχουσαν ἐγράφη πιθανώτατα οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐχούσῃ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγαλλιανοῦ   24. δοῦκαν ἔγραψα: δούκαν Δ: Δούκαν Μ   κἀγὼ Μ: κᾀγὼ Δ

καὶ βοηθείας ἑκάστου παρασχομένῳ. Τὰ δὲ κατ᾽ αὐτοῦ ταῦτα ἐγκώμια ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων τῶν προσηκόντων αὐτῷ βραχέα καὶ αὐτὸς εἶναι ὁμολογῶ, καὶ ἀνθρώπου πεφεισμένως ἄγαν καὶ ἄκροις ὡς εἰπεῖν δακτύλοις τούτων ἁψαμένου, τῷ βραχυτάτῳ τὸν ἐνεστηκότα ξυγχωρεῖσθαι χρόνον καὶ τῷ μήπω τὸν καιρὸν ἥκειν τῶν ἐγκωμίων τῶν τελεωτέρων ἴσως· τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς ἅπας ἀνεῖται καιρὸς εἰς ἔπαινον. Τὸ δὲ χάριεν τῶν αὐτοῦ καλῶν, τὸ μὴ μόνον ἐφιστάνειν τοῖς δόγμασιν οἷόν τε ὄντα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνακοινοῦσθαι περὶ τούτων, οὐ μόνον οἷς σύνοιδεν ὑγιῶς φρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μὴ οὕτως ἔχουσιν, ἵν᾽ ἐκ πάντων τὸ καλὸν κατὰ τὴν σοφὴν μέλιτταν ἀναλέγοιτο, οὐ χάριεν αὐτὸς ἂν φαίην, ὡς ἄν τις εἴποι, ἀλλὰ γενναῖον καὶ θαυμαστὸν καὶ λογίας ὄντως ἴδιον ψυχῆς. Ὅθεν καὶ τὰ περὶ τούτων ἀφειμένῳ ἰτέον ἤδη μοί ἐστι πρὸς τὰ θεολογικώτερα, οὐ περιέργως τοῦτο ποιοῦντι οὔτε νῦν οὔτ᾽ ἄλλοτε· προὔργου γὰρ τοῦτό γε τυγχάνον πάντως· οὔτ᾽ ἀμελῶς εἴπερ γὰρ ἄλλο τι τοῦτο προσοχῆς τελείας ἄξιον, εἰ μή που περιέργως θεολογεῖν καὶ περιεργότερον ἔτι θεολογήσειν εἴποι τις τὸν μηδὲν ἀναγκαῖον λέγοντα ἢ ἐροῦντα καὶ τῆς ἱερᾶς θεολογίας ἄξιον. Τί οὖν φησι τὰ τῆς θεολογίας;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τριῶν ὄντων ἐν τοῖς θείοις προσώπων κατὰ τὰς θεολογικὰς ὑποτυπώσεις καὶ ἀρχάς, πατρὸς, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ἡνωμένων μὲν τῇ οὐσίᾳ, διακρινομένων δὲ ταῖς ἰδιότησι χρήματι.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ὁ μὲν θεμέλιος ὡς εὐσεβὴς καὶ ἀληθὴς καὶ θεολογικώτατος

5. ξυγχωρεῖσθαι ἔγραψα: ξυγχωρῆσθαι ΔΜ 15. τυγχάνον Μ: τυγχάνων Δ 17. θεολογήσειν Μ: θεολογήσων Δ τις Μ: τὶς Δ 19. φησι Μ: φησὶ Δ

ἀρχή τε καὶ ὑπόθεσις τῆς πίστεως ἀληθεστάτη, εἰ καὶ τὰ ἐποικοδομούμενα αὐτῷ σύμφωνα τοῖς τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ οἷς ἕπεσθαι προστετάγμεθα ἐπιτεθείη. Διακρίνεσθαι γάρ φησι τὰ θεῖα πρόσωπα ταῖς ἰδιότησι. Καλὸν οὖν πυθέσθαι πρὸς τῶν θεολόγων πατέρων τίσιν εἰσὶν αἱ τῶν προσώπων ἰδιότητες, αἳ καὶ διακρίνουσι τὰ πρόσωπα καὶ οὐδὲ μεταπίπτειν πεφύκασιν· ἀμιγεῖς τε καὶ ἀκοινώνητοι κατονομάζονται. Λυδία γάρ τις ἂν εἴη πρὸς τὰ ἑξῆς τό τε κίβδηλον ἐμφαίνουσα καὶ τὸ εἰλικρινές. Εἰ γὰρ τηρήσει τὴν θέσιν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ αἴτιον ἔνδον ἐν τῇ θεότητι, ὡς ἰδιότητα τοῦ πατρὸς αὐτῷ μόνῳ φυλάξει· εἰ δὲ κοινὰ νομοθετήσει πατρὶ καὶ υἱῷ, πάντως τὰς θεολογικὰς ὑποτυπώσεις παρασαλεύσει.

Αὐτίκα γὰρ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος « Αἱ ἰδιότητες, φησὶ, πατρὸς μὲν καὶ ἀνάρχου καὶ ἀρχῆς ἐπινοουμένου καὶ λεγομένου ». Καὶ ὁ ἱερὸς Διονύσιος « Μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατήρ ». Καὶ Κύριλλος « Εἰ γνώρισμα τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως ἡ καρπογονία, εἴτουν θεογονία, φυσική τις ἐστὶ πάντως ἰδιότης αὐτοῦ ». Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος « Ἴδιον τοῦ πατρὸς ἡ ἀγεννησία καὶ τὸ καλεῖσθαι πατὴρ ». Ὅπερ ἀναπτύσσων ὁ Γρηγόριος « Τοῦτό ἐστι, φησὶν, ὁ πατὴρ, γεννήτωρ καὶ προβολεύς. Ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ τὸ καλεῖσθαι υἱὸν, καὶ τὸ γεννᾶσθαι ἐκ τοῦ πατρός. Ἴδιον δὲ τοῦ Πνεύματος τὸ καλεῖσθαι Πνεῦμα ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι » . Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς ἔφην, κείσθησαν ὡσανεί τις γνώμων καὶ κανὼν, παρ᾽ οὗ τῶν ἐφεξῆς αὐτοῦ συμπεραινόντων κατάδηλον ἔσται τὸ ἐφαρμόζον. Τί δὲ τὰ ἐφεξῆς;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Παράγει μὲν τὸ ἓν ὁ πατὴρ, παράγεται δὲ τὰ δύο, υἱός τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον.

4. πυθέσθαι Μ : πύθεσθαι Δ 7-8. τό τε Μ : τότε Δ
19. τοῦτό ἐστι Μ: τοῦτο ἐστὶ Δ 23. παρ᾽ Μ: πάρ᾽ Δ

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Τίνος τῶν θεολόγων ἀκήκοας, ἄνθρωπε, ταύτῃ τῇ λέξει χρησαμένου, τῷ *παράγει;* Ταύτῃ γὰρ οὐ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογενῆ κτίσμα φρονεῖν δοκεῖς. Ἠ ἀγνοεῖς, ὅτι τὸ παράγειν, ἐν τοῖς τοιούτοις λεγόμενον, τὸ ἔξω ἑαυτοῦ καὶ τῆς φύσεώς τι ποιεῖν ἔστι τὸν θεόν, ὡς ἡ λέξις ἐμφαίνει; Παράγει γάρ, φησι τὰ σύμπαντα· καί, Παρήγαγε τὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος. Διὸ καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας τῷ *προάγει* καὶ τῷ *πρόεισι* μᾶλλον ἐχρήσαντο ἐπὶ τῆς ἔνδον θεολογίας. Τῇ γὰρ τοιαύτῃ προθέσει μᾶλλον ἔγνωσαν τὴν τῶν ἐνδοτέρων γίνεσθαι προόδων ἔμφασιν. Ἠκριβωμένας δὲ δήπου καὶ τὰς λέξεις εἶναι δεῖ τῶν θεολογούντων, ἵνα μήθ᾽ ἑκόντες μήτ᾽ ἄκοντες κακὴν δόξαν περὶ σφῶν αὐτῶν παράσχωσι καὶ ὧν προὔθεντο.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὔτε γὰρ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἔδει ταῦτα εἶναι, ἵνα μὴ ἑτερότης γένηται φύσεως, οὔτ᾽ ἐξ ἀλλήλων παράγεσθαι οἷς αὐτό τι ἑαυτὸ παράγειν ἀμήχανον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἀτέχνως ἅμα καὶ περιττῶς εἴρηται. Ἔδει γὰρ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡς οὔτ᾽ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἔδει ταῦτα εἶναι οἷς αὐτό τι ἑαυτὸ προάγειν ἀμήχανον, καὶ ἅμα ἵνα μὴ ἑτερότης γένοιτο φύσεως, οὔτ᾽ ἐξ ἀλλήλων προϊέναι, ἵνα μὴ ἐξ ἀλλήλων αἱ ἀρχαὶ εἶεν, καὶ οὕτως οὐδεμία εἴη ἀρχή, μηδενὸς ὄντος ἀγεννήτως καὶ

5-6. φύσεώς τι Μ: φύσεως τὶ Δ   6. γάρ φησι Δ: γὰρ φησὶ Μ
16. αὐτό τι Μ: αὐτὸ τὶ Δ   20. αὐτό τι Μ: αὐτὸ τὲ Δ

ἀναιτίως, εἰ καὶ οὕτω χριστιανικώτατον ὄν, καὶ οὔτ᾽ ἐξ ἀλλήλων, οὔτ᾽ ἐξ ἑαυτῶν εἶναι ταῦτά φαμεν, οὕτω τῆς Γραφῆς διδασκούσης. Καὶ γὰρ Γρηγόριος ὁ θεῖος, πολὺ βελτίων ὢν θεολόγος, Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱστάμενοι, φησὶ, τὸ ἀγέννητον εἰςάγομεν, καὶ τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥς που φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος. Τῷ γὰρ τῆς Γραφῆς ἐρείδεται ἀξιώματι καὶ τοῖς ἐκεῖθεν πεπηγόσιν ὅροις ἐμμένειν φησὶν, οὗ δὴ καὶ τὸ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον προςτεθεικὼς πᾶσαν κακοφωνίαν τῶν τοὺς ὅρους τούτους παρεξιόντων ἀνεῖλεν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἓν οὖν φησι δι᾽ αὐτὸ τό γε παράγον, τὰ δὲ λοιπὰ παραγόμενα.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καλῶς ἔχει τοῦτο πλὴν τῆς λέξεως, εἰ μέχρι τούτου σταίης· εἰ γὰρ ἕν ἐστι τὸ προάγον ἐν τοῖς τρισὶ, τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὁ πατὴρ, καὶ μόνος, εἴπερ ἕν, οὐκ ἄρα ὁ υἱὸς, οὐδὲ μετὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν προϊόντων· δύο εἰσὶ τὰ προϊόντα, ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα· οὐκ ἄρα ὁ υἱὸς προάγει. Τοῦτο καὶ Γρηγορίῳ δοκεῖ τῷ Θεολόγῳ ἐν τοῖς πρὸς Ἥρωνα λέγοντι· Ἀληθῶς πατέρα τὸν πατέρα, ὅτι μόνως· ἰδιοτρόπως γάρ· καὶ μόνος· οὐ γὰρ μετὰ συζυγίας· καὶ μόνου· μονογενοῦς γάρ· καὶ μόνον ἀληθῶς υἱὸν τὸν υἱὸν, ὅτι μόνος καὶ μόνου καὶ μόνως καὶ μόνον· εἰ γὰρ πατὴρ, καὶ ὅλον υἱός. Εἰ οὖν μόνως πατὴρ ὁ πατὴρ καὶ οὐ μετὰ συζυγίας· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὁ πατὴρ, γεννήτωρ καὶ προβολεύς· καλῶς

1. εἰ ἔγραψα: ἢ ΔΜ 2. ταῦτά φαμεν Μ: ταῦτα φαμὲν Δ 3. βελτίων Μ: βέλτιων Δ 4. φησὶ Μ: φησὶν Δ 7. φησὶν Μ: φησὶ Δ 11. φησι Μ: φησὶ Δ 14. ἐστι Μ: ἐστὶ Δ ἐστὶν Δ: ἔστιν Μ 22-23. Μετὰ τὸ συζυγίας κενὸν Δ:.... Μ

ἂν εἶχέ σοι μέχρι τούτου στῆναι καὶ τοῖς ὅροις τούτοις ἐμμένειν. Σὺ δὲ προϊὼν τὴν καινὴν μίξιν ἐπινοήσεις, τὸ γεννητοαγέννητον καὶ τὸ αἰτιατοαίτιον ἤ, κατὰ σὲ φάναι, παραγομενοπαράγον, ὅταν ὃν φὴς παράγεσθαι συμπαράγειν νουθετήσεις τὸ συμπαραγόμενον πρόσωπον, τέρατά τινα παραδιδοὺς καὶ θεολογίαν ἀνήκουστον. Ἀλλ' ἀποτρέπει σε Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῷ περὶ ἀϊδίου ὑπάρξεως λέγων «Ἔσται τὸ αὐτὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, γεννῶν καὶ γεννώμενον, ὅπερ ἄτοπον» καὶ ὁ Θεολόγος, καινὴν μίξιν ὀνομάζων τὸ γεννητοαγέννητον. Τί γὰρ ἐν τῷ μέλιτι κρύπτεις τὸ δηλητήριον, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς ἀνακαλύπτεις; Ἔδει γάρ σε λέγειν μᾶλλον εὐθὺς ἓν μὲν εἶναι τὸ παράγον, ἓν δὲ τὸ παράγον καὶ παραγόμενον, ἓν δὲ τὸ παραγόμενον μόνον, ὡς ἐκ τῶν λόγων σου φανήσῃ φρονῶν. Ἀλλ', ὡς ἔοικε, τὸ μὲν ἀληθῆ που τιθέναι θεμέλιον ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀληθείας ἐστὶ, τὸ δὲ σύμφωνα ἢ μὴ τοιαῦτα ἐποικοδομεῖν τῆς ἡμετέρας ἐν τοῖς τοιούτοις πείρας ἢ προαιρέσεως. Τί τὸ ἐντεῦθεν;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Παράγων δὲ ὁ πατὴρ παρακτικὰς δήπουθεν ἕξει δυνάμεις, διακρινομένας πως καὶ αὐτὰς οἷς δι' αὐτῶν διακρινόμενα παράγεται πρόσωπα, τὴν μὲν ᾗ τὸν υἱὸν, τὴν δ' αὖ πάλιν ᾗ παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Τοῦτό ἐστιν ὁ θεμέλιος τῆς καινοτομίας τῆς τῶν ἁγίων θεολογίας. Τίς γάρ ποτε τῶν θεολόγων εἴρηκε προσεῖναι τῷ πατρὶ

1 εἶχέ M: εἶχε Δ 3. παραγομενοπαράγον ἔγραψα: παραγομενοπαράγων ΔΜ 4. φὴς Δ: φῇς M 9 (καὶ 16). τί M: τὶ M 12. φανήσῃ ἔγραψα: φανήσει ΔΜ 23. τοῦτό ἐστιν M: τοῦτο ἐστὶν Δ θεολογίας M: θεολγίας Δ

δυνάμεις παρακτικὰς ἐν αὐτῷ διακρινομένας, δι' ὧν προάγει τὰ θεῖα πρόσωπα; Οὐδεὶς δήπου. Τῆς δὲ καινοτέρας ταύτης θεολογίας ἐστὶν εὕρημα καὶ ὡςανεὶ θεμέλιος τοῦ δόγματος τούτου τοῦ καινοῦ, προϋποτιθέντων τῶν τοῦτο κατασκευαζόντων ἐν τῷ πατρὶ ταύτας ἃς αὐτοὶ λέγουσι δυνάμεις παρακτικάς, τάξει τινὶ προσούσας αὐτῷ, ὥςτε τὴν μὲν εἶναι προτέραν δεῖν, τὴν δὲ δευτέραν, ἵν' οὕτω προάγοιντο καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα, προλαμβανούσης δῆλα δὴ τῆς γεννητικῆς δυνάμεως καὶ ὑφεστώσης τὸν υἱὸν, ἵνα φθάσῃ συμπροάγειν τῷ πατρὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα, κοινοποιουμένης τῆς ἑτέρας παρακτικῆς δυνάμεως, τῆς λεγομένης προβλητικῆς, τῷ υἱῷ, τῷ φθάσαι ταύτην λαβεῖν ἐν τῷ γεννᾶσθαι, τοῦ δὲ Πνεύματος ἀποκλειομένου τῷ λαχεῖν ὑστερογενεστέρας δυνάμεως τῆς παραγούσης αὐτὸ καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχοντος δύναμιν παρακτικὴν κατὰ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τοῦτο ἐλλιποῦς ὄντος. Ἃ πόσης ἔχονται βλασφημίας, πάντες ἂν εἰδεῖεν οἱ καὶ μετρίαν ἐν τοῖς τοιούτοις εἴδησιν ἔχοντες. Ἀλλ' ἔδει δήπου ταύτας τὰς δυνάμεις καὶ προσειπεῖν ἢ οὐσιώδεις καὶ φυσικὰς ἢ ὑποστατικάς. Οὕτω γὰρ μεμαθήκαμεν πρὸς τῆς ἱερᾶς θεολογίας πάντων τῶν ἐπιθεωρουμένων ἢ λεγομένων ἐν τῇ ὑπερουσίῳ Τριάδι τὰ μὲν οὐσιώδη εἶναι, τὰ δὲ ὑποστατικά· καὶ τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς οὐσίας ἀνίσχοντα κατηγορεῖσθαι καὶ τῶν τριῶν προσώπων· ὅσα γάρ φησιν ὁ ἱερὸς Διονύσιος ἐπὶ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ, ἤτοι τοῦ υἱοῦ, τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι κοινωνικῶς καὶ ἡνωμένως ἀνατίθησι τὰς θεουργίας, τὸ σέβας, τὴν πηγαίαν καὶ ἀνέκληπτον αἰτίαν καὶ διανομὴν τῶν ἀγαθῶν δώρων· καὶ οὐδένα τῶν τοῖς θείοις λόγοις ἀδιαστρόφοις ἐννοίαις ἐντεθραμμένων οἶμαι πρὸς τοῦτο ἀντερεῖν, ὅτι τὰ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόςεστι κατὰ τὸν θεοτελῆ λόγον· ὅσα δὲ ταῖς ὑποστάσεσι προςήκει ἢ τοιαῖςδε ὑποστάσεσιν ἀκοινώνητα παντάπασιν εἶναι καὶ ἀμιγῆ ὡς ἰδιότητας, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις ἀντιστροφῆς ἢ ὅλως κοινότητος

7. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΔΜ 13. αὐτὸ ἔγραψα: αὐτῷ ΔΜ
14-15. ἐλλιποῦς Μ: ἐλιποῦς Δ

ἐπειςαγομένης, φησὶν ὁ αὐτὸς Διονύσιος· πῶς γὰρ ἂν καὶ μείνῃ ἰδιότης κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; Μέσον δέ τι τούτων ἡμῖν οἱ θεολόγοι τῆς ἐκκλησίας οὐ παρέδωκαν, ἀλλ' ἡ καινὴ αὕτη θεολογία ἑκατέρωθεν ὁρῶσα ᾧ περιπίπτει, εἰ καὶ μὴ ὁμολογεῖ ἢ μὴ νοεῖ, ἵνα μὴ ἑτεροούσιον ἀποφήνῃ τὸ Πνεῦμα, εἰ οὐσιώδεις εἴποι τὰς δυνάμεις ταύτας, μὴ μετέχον καὶ αὐτὸ τοιαύτης τινὸς παρακτικῆς δυνάμεως, μήτε τῇ δυαρχίᾳ περιπέσῃ τῷ ὑποστατικὰς αὖ προςειπεῖν, ὥςπερ ἐν μεταιχμίῳ ἵστησιν ταύτας, ἀλλ' οὐδέτερον αὐταῖς προςμαρτυρεῖ, ἕως ἂν ἀρχὰς ὀνομάσῃ καὶ γονιμότητας κοινὰς πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐ μὴν καὶ τῷ Πνεύματι, ἐναντίως καὶ τοῦτο τοῖς διδασκάλοις, τὰ κοινὰ πατρὶ καὶ υἱῷ κοινὰ καὶ τῷ Πνεύματι λέγουσιν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἢ κοινὰς μὲν καὶ τῷ Πνεύματι, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις μὲν μετὰ τῆς ἐνεργείας, ἐν τούτῳ δὲ δίχα ἐνεργείας.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Τί τούτου τερατωδέστερον ἤκουσεν ἄνθρωπος;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀρχὰς δέ φησι καὶ γονιμότητας μήτε παραγούσας μήτε παραγομένας· ἑκάτερον γὰρ ὑποστάσεως ἴδιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ τίς ἡ πολλὴ σπουδὴ δυνάμεις ἐπινοεῖν καὶ ἀρχὰς αὐτὰς ὀνομάζειν καὶ γονιμότητας καὶ ὅσα μηδεὶς τῶν θεολόγων ἐτόλμησεν, εἴπερ ἴδιον ὑποστάσεως τὸ προάγειν ἢ προϊέναι; Καὶ

1. μείνῃ Μ: μείνη Δ. Οὕτως ἔγραψε πιθανώτατ' ἀρχῆθεν αὐτὸς ὁ Ἀγαλλιανός. 9. ὀνομάσῃ Μ: ὠνομάση Δ 11. τοῦτο ἔγραψα: τούτῳ ΔΜ 22. τίς Μ: τὶς Δ

πῶς οὐ τοσαῦται ἀρχαί, ὅσαι καὶ ὑποστάσεις αἱ προάγουσαι; Ἢ τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ ἐξευρημέναι αὗται δυνάμεις τὰς ὑποστάσεις ἀμέμπτως συναλείφειν, ἣν οὐ Σαβέλλιος ἐξευρεῖν δεδύνηται, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἀθῶος γενέσθαι τοῦ κατακρίματος; Τρόπον οὖν ἄλλον ἡμῖν παραδίδωσιν ἡ τοιαύτη τῶν δυνάμεων ἐπίνοια καινότερον καὶ ἀνήκουστον τοῖς ἁγίοις, ὡς ἂν εἴποι τις γεννηθέντα τὸν υἱὸν διὰ τῆς μιᾶς δυνάμεως τοῦ πατρὸς, εἶτα, δραξάμενον καὶ τῆς ἑτέρας αὐτοῦ, δι᾽ αὐτῆς μετὰ τοῦ πατρὸς προάγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑστερίζον κατὰ γένεσιν, μηδὲ μετέχον τινὸς τῶν δυνάμεων, ὥςπερ λόγῳ μόνῳ ἀρκοῦν τὸ συναΐδιον καὶ τὸ ἄχρονον καὶ τὸ οὐδέτερον ἑτέρου λέγεσθαι, μὴ σκοπῶν δὲ ὅπως καὶ ἀπὸ τῶν θέσεων ταῦτα ἐμφαίνοιντο, συμφωνουσῶν τοῖς λόγοις, ἀλλὰ τοὐναντίον μᾶλλον αὐταῖς συμπεραίνεσθαι.

Δυνάμεις δὲ διακρινομένας εἰπόντα, καὶ τὸν τρόπον ἔδει προςθεῖναι τῆς διακρίσεως. Εἴχομεν γὰρ ἂν ἐπιγινώσκειν αὐτὸν ἐν τίνι γένει διακρίσεως τὴν τῶν δυνάμεων διάκρισιν τίθησιν, ὡς ἔκ γε τοῦ λόγου πραγματικῶς αὐτὰς διακρίνειν. Δι᾽ αὐτῶν γάρ φησι διακρινόμενα πρόςωπα παράγεται. Ἴσως οὖν ἐοικέναι βούλοιτ᾽ ἄν, ὡς τῷ διακεκρίσθαι, οὕτω καὶ τῷ τρόπῳ τῆς διακρίσεως, ἐπεὶ καὶ προεπινοεῖ τὴν γεννητικὴν τῆς προβλητικῆς, ὡς καὶ ἐκεῖ προτέραν οὖσαν δήπου, ὡς τὸ γεννητὸν τοῦ ἐκπορευτοῦ λέγει πρότερον. Εἰ δ᾽ ἄλλο τι βούλοιτο λέγειν, ὀλίγον τῷ λόγῳ βοηθήσει. Ἀρχὰς δέ φησιν οὔσας τε καὶ δυνάμεις καὶ γονιμότητας.

Παραχθήτω τις τῶν ἁγίων ταῦτα λέγων καὶ ἀρχὰς καὶ γονιμότητας. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν· αὐτὸς δὲ προϊὼν ὥςπερ ἐκ μεταμέλου τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἶναι φήσει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δύναμιν τῆς παραγωγῆς τῶν θείων προςώπων. Εἶθ᾽ ὥςπερ τοὺς θεολόγους

2. ἔχουσιν ἔγραψα: ἔχουσαι ΔΜ 3. συναλείφειν Μ: συναλλοίφειν Δ ἐξευρεῖν Μ: ἐξευρῶν Δ 5-6. καινότερον Μ: καινοτέραν Δ 6. τις Μ: τὶς Δ 9. μηδὲ Μ: μὴδὲ Δ 17. γάρ φησι Δ: γὰρ, φησί, Μ 18. βούλοιτ᾽ Δ: βούλοιτο Μ 22. βούλοιτο Μ: βούλοι το Δ

δεδιώς, μήτε προάγειν μήτε προϊέναι τὴν οὐσίαν φάσκοντας, ξυνεῖναι φήσει τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἄλλ' ἄττα τὴν διαφορὰν ποιοῦντα τῶν δυνάμεων.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ταῦτα δὲ νοῦς ἂν εἶεν καὶ βούλησις.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Οὐκ οἶδ' ἐξότου τοῦτο λαβών· εἰ μὲν γὰρ ταὐτὸν βούλεται τὴν δύναμιν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ οὐσίας ἐρεῖ τὴν μίαν οὐσίαν, ὥςπερ καὶ ἀρχὰς καὶ δυνάμεις οὔσας καλεῖ· εἰ δὲ οὐ βούλεται τοῦτο, τὴν μὲν τῷ πατρὶ ὁριζομένην οὐσίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐξ αὐτοῦ προϊόντων προςώπων. Ταύτας δὲ τὰς δυνάμεις καὶ γονιμότητας, ἃς ξυνεῖναι τῇ οὐσίᾳ λέγει, καὶ νοῦν τε καὶ βούλησιν ὀνομάζει καινοτρόπως ὡς ἰδιότητας ἐπιθεωρεῖσθαι τῇ οὐσίᾳ, ἵν' αὕτη μετὰ τῆς ἰδιότητος εἴη ὑπόστασις ἀρχὴ προακτική, ἀπὸ ποίας ἀνάγκης ἀποδείξει ταύτας τὰς ἰδιότητας κοινοῦσθαι καὶ τῷ υἱῷ, τῷ Πνεύματι δὲ μή; Οἶμαι, πολλὰ καμὼν οὐ δείξει, θήσει δὲ μόνον πολλὰ σαθρὰ καὶ ἐπικίνδυνα καὶ τῇ συνηθείᾳ τῶν θεολόγων ἄγνωστα.

Γονιμότητας δέ τίς ποτε τῶν ἁγίων εἶπε; Πηγαίαν μὲν οὖν ἴσως θεότητα καὶ μόνον πηγὴν καὶ ῥίζαν καὶ αἰτίαν καὶ θεογόνον τὸν πατέρα μεμαθήκαμεν, ἑνικῶς προφερόντων ταῦτα τῶν θεολόγων τῷ μίαν γονιμότητα πάντας εὐσεβῶς τιθέναι ἐν τῷ πατρὶ καὶ μίαν προακτικὴν δύναμιν τῷ τῆς ἕξεως τρόπῳ, τῇ πρὸς τὰ προαγόμενα παραθέσει μόνον κατὰ τὸν τῆς ἐνεργείας λόγον διχαζομένην. Αὐτίκα γὰρ ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει· Ὡς Τριάδα δὲ διὰ τὴν τριςυπόστατον τῆς ὑπερουσίου γονιμωτάτην ἔκφανσιν,

7. ἐξότου ΔΜ. Γραπτέον ἐξ ὅτου; 10. ὁριζομένην Μ: ὡριζομένην Δ 26. γονιμωτάτην Μ: γονιμοτάτην Δ

ἐξ ἧς πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Ὃν φησιν ὁ Μάξιμος ἐξηγούμενος· Γονιμότητά φησι τὴν πατρικὴν ὑπὲρ ἔννοιαν πρόοδον εἰς ἔκφανσιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ αὖθις ὁ Διονύσιος· Ὅτι δὲ καὶ τὴν κυρίαν ἔχει τῶν ὅλων ἡ ὅλη θεότης περὶ τῆς θεογόνου θεότητος, ἢ τῆς υἱικῆς, οὐδὲ εἰπεῖν ἔστιν, οἶμαι. Ὅπου καὶ τῷ διαζευκτικῷ δείκνυσιν, ὅτι οὐ βούλεται τῷ υἱῷ προσεῖναι ὅλως τὸ θεογόνον. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· Μόνος ἀγέννητος καὶ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατήρ. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Εἰς ἓν αἴτιον, τὸν πατέρα, υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων. Καὶ ὁ Κύριλλος· Πῶς οὐ ζωὴ τὸ ῥίζαν ἔχον τὴν ζωὴν καὶ πηγὴν ὥσπερ τινὰ τὴν ἀκήρατον καὶ παντὸς ἐπέκεινα γεννητοῦ τοῦ θεοῦ φύσεως; Καὶ αὖθις· Εἰ γνώρισμα τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως ἡ καρπογονία, εἴτουν θεογονία, φυσική τις πάντως ἐστὶν ἰδιότης αὐτοῦ. Ὅθεν δῆλον ὡς οὐ βούλονται οἱ διδάσκαλοι δύο γονιμότητας καὶ δύο δυνάμεις διακεκριμένας καὶ ἀρχὰς τεταγμένας εἶναι ἐν τῷ πατρὶ, ὡς ἀνάξιον τῆς θεολογίας καὶ ἐπικίνδυνον· οὐδὲ τὴν γεννητικὴν δύναμιν, καὶ ταῦτα προσεπινοουμένην, καὶ τὴν προβλητικὴν μαθόντες πρότερον, οὕτω καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὰς προαγόμενα προσηγορεύκασιν, ἀλλὰ μᾶλλον υἱὸν θεοῦ μαθόντες εἶναι τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἄρρητόν τινα τρόπον, καὶ αὐτὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχον ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, εἰκότως καὶ δύναμίν τινα διὰ τὴν τοῦ λόγου σαφήνειαν ἐνόησαν τῷ πατρὶ καρπογόνον καὶ γονιμότητα τῇ πρὸς τοὺς καρποὺς ἀποβλέψει διχαζομένην, δύο ὄντας, ἐν δὲ τῷ πατρὶ τῷ τῆς ἕξεως τρόπῳ συνειλημμένως τε καὶ ἑνοειδῶς νοουμένην. Καὶ πολλῷ μᾶλλον ᾗ φησι περὶ τῆς τῶν ὄντων δημιουργίας ὁ ἱερὸς Διονύσιος, ὅτι τὰς πάντων αἰτίας ἐν ἑαυτῷ μονοειδῶς ὁ θεῖος λόγος προείληφεν.

Καὶ ὁ Κύριλλός φησι διὰ μιᾶς δυνάμεως τὸν θεὸν τὰς ποι-

6. ἔστιν M: ἐστὶν Δ 11. ὥσπερ τινὰ M: ὥσπέρ τινα Δ 19. κατ᾽ M: κάτ᾽ Δ 23. ἐνόησαν M: ἐννόησαν Δ 25. ἑνοειδῶς M: ἐνοειδῶς Δ 29. Κύριλλός φησι M: Κύριλλος φησὶ Δ

κίλας τῶν ὄντων φύσεις δημιουργεῖν· διὸ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προϊόντα φυσικῶς οὐ τάξει τινὶ τοιαύτης προϊέναι ἐθέσπισαν, οἷα ἂν εἴη τῶν ἄλλων τῶν ἀφ' ἑνὸς προϊόντων, ἐν οἷς καὶ τὸ τῷ πρώτῳ πλησιέστερον αἴτιόν ἐστι τρόπον τινὰ τῶν πορρωτέρω, οὐδὲ προεπινοεῖσθαι τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως ἐν αὐτῷ τῷ πατρί· οὐδὲ τὴν γεννητικὴν τῆς προβλητικῆς δυνάμεως, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων παρέδωκαν ἡμῖν, πᾶσαν τὴν θεολογίαν ἠκριβωκότες. Πῶς γὰρ οἱ ἅμα τε καὶ ἀμέσως προϊέναι καὶ ἄμφω καὶ προσεχῶς ἐκ τοῦ πατρὸς διδάξαντες τό γε εἰς τὴν γόνιμον καὶ προακτικὴν ἧκον δύναμιν τοῦ πατρός; Ὁ γὰρ Διονύσιος οὐ ῥίζαν καὶ στέλεχος καὶ ἄνθος εἶπεν, ἀλλ' ὅτι ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα βλαστοὶ θεόφυτοι, ἐκ μιᾶς δῆλον ὅτι ἀνισχόντες ῥίζης ἅμα καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἄμφω, ἢ δύο ἄνθη, ἐν ἑνὶ βλαστῷ δῆλα δή, ὅτε βλαστὸν τὸν πατέρα δεῖ νοεῖν, ἅμα δύο ἄνθη προάγονται, μηδέτερον θατέρου πρότερον ἢ προσεχέστερον, ἢ ὑπερούσια φῶτα ἐκ μιᾶς λαμπάδος ἀναλάμποντα. Καὶ ταῦτά φησι πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων παρειληφέναι, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ νομοθετεῖν. Καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος πρὸς Εὐάγριον γράφων φησίν· Οἱονεί τινες τοῦ πατρὸς ἀκτῖνες ἀπεστάλησαν εἰς ἡμᾶς ὅ τε φεγγώδης Ἰησοῦς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ μετ' ὀλίγον· Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ δίδυμος τοῦ πατρὸς ἀκτίς, τῷ ὡς ἐξ ἑνὸς δῆλα δὴ ἡλίου τοῦ πατρὸς ἀπαστράπτειν ἄμφω. Ἀλλὰ καὶ δίρρυτον ποταμὸν ὀνομάζει τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐκ μιᾶς πηγῆς τοῦ πατρὸς δηλαδὴ προϊόντα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες τοῖς τοιούτοις χρῶνται ὁμοίως, οἷς ἂν ἐμφήνειαν ἅμα τὴν προαγωγὴν εἶναι υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκ πατρὸς, καὶ ἄμφω τὰ δεύτερα φέροντα τῇ ἀπο-

4. αἴτιόν ἐστι M: αἴτιον ἐστὶ Δ 6. ἄλλο M: ἀλλό Δ 12. δῆλον ὅτι ἔγραψα: δηλονότι ΔΜ 13. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΔΜ 16. ταῦτά φησι M: ταυτα φησὶ Δ 20. μετ' ὀλίγον M: μετολίγον Δ 23. ὀνομάζει M: ὠνομάζει Δ

βλέψει τῆς κοινῆς σφῶν αὐτῶν αἰτίας, ἐξ ὧν συμπροΐασιν ὡς αἰτιατὰ μόνον, κατ' ἄλλο δ' οὐδέν.

Ἀλλ' ἡ ἄρρητος τοῦ θεοῦ σοφία τὴν ἀσθένειαν τῆς ἡμετέρας εἰδυῖα φύσεως, καὶ ὅτι οὐχ οἷα τε ἔσται ἡ ἡμετέρα νόησις καὶ ὁ λόγος συνάμα ἐκεῖνα νοεῖν τε καὶ λέγειν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐν αὐτῷ τὸ νοεῖν καὶ λέγειν ὅτι συνάμα τοδὶ ἐστὶ, καὶ τοδὶ δυνάμεθα, μὴ καὶ θάτερον θατέρου προνοεῖν καὶ προεκφέρειν δυοῖν ὄντων κατὰ τὰς ὑποστάσεις, διὰ τοῦτο τὴν τάξιν ταύτην παρέδωκεν ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος λόγῳ, λόγοις ἴσως καὶ ἄλλοις τισὶν ἀναγκαίοις καὶ εὐσεβέσι, προταχθέντος τοῦ υἱοῦ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τῇ Πρὸς τὰς κανονικὰς φάσκοντα· Γέγραπται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ, πῶς πρεσβύτερόν ἐστι τὸ ἐξ οὗ ἐστι; Τίς δὲ καὶ ἡ παράνοια, ἑνὸς ὄντος τοῦ ἀγεννήτου, ἀλλ' ὅτι λέγειν τοῦ ἀγεννήτου ἀνώτερον, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς πρότερον; Οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ καὶ πατρός.

Ἔνθα καὶ ἄλλην ἀποδίδωσιν αἰτίαν τοῦ μὴ λέγειν πρότερον τὸ Πνεῦμα τοῦ μονογενοῦς, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἣν εἴρηκεν ἐπὶ τοῦ πατρός. Ἐκεῖ μὲν γάρ φησιν ἡ αἰτία κωλύει· οὐ γάρ τι ἂν εἴη πρότερον τὸ ἐξ οὗ ἐστιν· ἐνταῦθα δὲ οὐ τοιοῦτόν τι ἐστι, φησὶν, ἀλλ' ἡ ἄμεσος σχέσις τοῦ πατρὸς ὀνόματος πρὸς τὸν υἱόν. Εἶτα ἐπάγει· Ὥστε ἡ περὶ τὴν τάξιν καινοτομία αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως ἀθέτησιν ἔχει καὶ ὅλης τῆς πίστεως ἄρνησιν. Τὴν δὲ τοιαύτην τάξιν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς. Προλαβὼν γὰρ ἔφη· Τέτακται δὲ, ὡς ἐν Εὐαγγελίοις δεδιδάγμεθα, παρὰ τοῦ Κυρίου εἰπόντος Πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ταύτην οὖν τὴν τάξιν τὴν διὰ τὰ

4. εἰδυῖα M: εἰδυία Δ οἷα M: οἱά Δ 5 (καὶ 6). συνάμα Δ: σύναμα M 6 (δίς). τοδὶ M: τὸ δὶ Δ 8. παρέδωκεν M: παρέδοκεν Δ 13. πρεσβύτερόν ἐστι M: πρεσβύτερον ἐστὶ Δ τίς M: τὶς Δ 17. ἀποδίδωσιν ἔγραψα: ἀποδίδωσι ΔΜ 18. μονογενοῦς M: μονογεννοῦς Δ 20. ἐστιν M: ἐστὶν Δ τοιοῦτόν τί εστι M: τοιοῦτον τὶ ἐστὶ Δ

εἰρημένα τοῖς θείοις ὀνόμασι γινομένην δεῖν φασιν ἀκαινοτόμητον εἶναι καὶ μήτε ἐν τῷ βαπτίσματι μήτε ἀλλαχοῦ μεταποιεῖσθαι.

Οὐ μὲν οὖν τάξιν εἴρηκεν ὁ διδάσκαλος ἢ ἄλλος τις τῶν θεολόγων, ἣν ἐξεῦρεν ἡ καινὴ αὕτη θεολογία βαθμοῖς τισι καὶ προηγήσεσι συντεθειμένην, τῷ προτέραν εἶναι δῆλα δὴ τὴν παραγωγὴν, ὡς αὐτός φησι, τοῦ υἱοῦ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως τῷ προηγεῖσθαι τὴν γεννητικὴν δύναμιν ἐν τῷ πατρὶ, ἀρχὴν οὖσαν τοῦ υἱοῦ, τῆς προβλητικῆς ἀρχῆς οὔσης τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ τῷ πρότερον εἶναι τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως τῷ προηγεῖσθαι τὸν νοῦν ἤτοι τὴν μνήμην, ὡς ὁ πρὸς ὃν ὁ λόγος ἔφη τῆς βουλήσεως.

Ταῦτα γὰρ οὐδὲ εἰς νοῦν τοῖς θεολόγοις ἀνέβη· πῶς γὰρ ἂν, εἰς μυρίας ἀτοπίας ἐκφέροντα; καίτοι τὰς ἀτοπίας καὶ αὐτὸς φεύγειν μεγαλαυχῶν, ἔστιν οὗ τὴν προεπίνοιαν ἐπιχρώννυσι. Λέγουσι μὲν οὖν οἱ ἅγιοι προεπινοεῖσθαι τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ ὡς αἴτιον, ἵνα τὴν τοῦ χρόνου προήγησιν ἀνέλωσιν· ἀλλ' οὐ διὰ τὸ προεπινοεῖσθαι καὶ αἰτιόν φασι τοῦ υἱοῦ. Ἀλλ' αἴτιον μὲν εἶναι ὑπόκειται καὶ τὸ προτετάχθαι ὡς αἴτιον ὡςαύτως· τὸ δὲ πρότερον τὸν χρόνον τῷ προτέρῳ τῆς ἐπινοίας διακρούονται. Ἐφ' ὧν δὲ ἡ κατὰ τὴν αἰτίαν τάξις ἀμφισβητεῖται, ἡ προεπίνοια πρὸς τὸ δεῖξαι ταύτην οὐκ ἐξαρκεῖ. Ἐπὶ δὲ τῶν δυνάμεων ἅς φησιν, ἡ προεπίνοια δὲ πολλῷ μᾶλλον ἀλυσιτελὴς πρὸς τὴν χρείαν αὐτῷ, εἰ καὶ δοίη τις εἶναι δύο δυνάμεις ταύτας ἐν τῷ πατρί.

Ἀλλ' αὐτὸς ὡς διὰ τὰς δυνάμεις, ἴσως γνωριμωτέρας οὔσας ἡμῖν τοῦ θεοῦ, τὰς ὑποστάσεις καὶ τὰς τούτων προόδους ἐπιγινωσκόντων ἡμῶν, ἀπὸ τῶν δυνάμεων ἐνσπείρειν ἄρχεται τὸ ψεῦδος, ὡς ἂν ἐπὶ τῶν προσώπων ἀναφανῇ, καὶ τὸν ὅλον καὶ μόνον

1. φασιν Μ: φησὶν Δ 2. μεταποιεῖσθαι Μ: μεταποιῆσθαι Δ 3. τις Μ: τίς Δ 4. τισι Μ: τισὶ Δ 5. συντεθειμένην Μ: συντεθιμένην Δ (καὶ κατωτέρω πολλαχοῦ). δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΔΜ 17. αἰτιόν φασι Μ: αἴτιον φασὶ Δ 21. φησιν Μ: φησὶν Δ 23. τις Μ: τὶς Δ

υἱὸν κατὰ τὸν Θεολόγον, ὃν καὶ αὐτὸς πρότερον ἀληθεύων εἴρηκε μόνον παραγόμενον, ὅσον οὐκ ἤδη ἀπ' ἐναντίας ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἀληθείας προβολέα καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν ἀπεργάσεται καὶ ἀπὸ τῆς τάξεως κατασκευάσει ταῦτα, ὅτι τοῦ πατρὸς δεύτερος ὁ υἱός, πρῶτος δὲ τοῦ Πνεύματος, τρίτον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τὰς δυνάμεις τὰς προαγούσας ἢ τὰς αἰτίας, ὅτι ἡ μὲν προηγεῖται, ἡ δὲ ὑστερίζει. Καὶ εἰ μὲν προσεχέστερος τοῦ πατρὸς τῇ δυνάμει, ἥν φησιν εἶναι τὴν οὐσίαν, οὐκοῦν καὶ οὐσία· τὸ δὲ πορρώτερον καὶ ἄλλα πλείω βλάσφημα καὶ χείρονα τούτων πᾶς τις ὀρθῶς τε καὶ ἀπαθῶς σκοπῶν ἐνυπάρχοντα τῷ λόγῳ φωράσει. Καὶ παρακατιὼν λέγει

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλλὰ μήν, τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τῆς αὐτῆς οὔσης, ὅτε παράγει τὰ πρόσωπα, καὶ τῆς οὐσίας μιᾶς οὔσης αὖ πάλιν ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, τὰ παραγόμενα τὰ αὐτὰ ἂν ἦν πάντη πάντως, μᾶλλον δὲ ἓν ἂν ἦν τῷ ὄντι τὸ παραγόμενον πρόσωπον, εἰ μὴ τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἄλλ' ἄττα συνῆν, δι' ὧν διάφοροί πως γένοιντο αἱ δυνάμεις αἷς, υἱὸν καὶ Πνεῦμα παράγεται· τὰ δὲ ἄρα νοῦς ἂν εἴη καὶ βούλησις.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀνάγκη ταῖς ἀρχαῖς συμφωνεῖν καὶ τὰ τέλη. Καὶ ὁ παρὼν οὐκοῦν λόγος, ἐκ ψευδῶν κεκινημένος ἀρχῶν, τοιοῦτον ἕξει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Προϋποτίθησι γὰρ τὰ χρόνον εἰσάγοντα εἰς τὴν τοῦ ἀϊδίου ἀπόδειξιν. Ὅτε γάρ, φησί, παράγει τὰ πρόσωπα, οὐκ ἔστι χρόνος ἐν τούτοις· ἀεὶ γὰρ ἦν προηγμένα καὶ ἀεὶ πρόεισι, μᾶλ-

2. ἀπ' ἐναντίας Μ: ἀπεναντίας Δ 7. φησιν Μ: φησὶν Δ 10 φωράσει Μ: φωράσι Δ 15. τῷ ὄντι Μ: τωόντι Δ 16. ἄττα Μ: ἅττα Δ 18. εἴη ΔΜ: εἶεν σ. 112, 15. 20. ὁ Δ: λείπει Μ 23. φησὶ Μ: φησι Δ

λον δὲ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς προηγμένα. Τοῦτο γὰρ ἔχομεν μαθόντες παρὰ τοῦ θεολογικωτάτου Γρηγορίου, πρός τινα τῶν αἱρετικῶν ἀπαντήσαντος, πειραστικῶς ἐρωτῶντα περὶ τῆς θείας γεννήσεως καὶ εἰπόντος Ἀλλ᾽ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς γεγεννημένος, ὁ υἱὸς δῆλον ὅτι, ἵνα σου ῥᾳδίως φύγωμεν τὰς περιέργους ἐνστάσεις καὶ φιλοχρόνους, καίτοι γε καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ συναισθανόμενος τὸ ἀΐδιον πανταχοῦ προςδιορίζεται, ὡς εἴ τις λέγοι χρονικῶς πλὴν ἀϊδίως, τῷ μὲν ἀϊδίως τιθέμενος ἀληθεῖ ὄντι, περὶ δὲ θατέρου μὴ φροντίζων, εἰ τοῖς λόγοις ἀκολουθεῖ τῷ σφόδρα βούλεσθαι τὴν οἰκείαν συστήσασθαι δόξαν. Καὶ ἃς προλαβὼν ἔλεγε δυνάμεις διακεκριμένας, ὡς αὐτῷ τῷ διακεκρίσθαι ταύτας διακεκριμένα καὶ τὰ θεῖα προϊέναι πρόςωπα, ἰδοὺ νῦν ταὐτίζει, ἢ ἑνοποιεῖ, ἵν᾽, ὡς ἔοικε, τῇ ἐπειςαγωγῇ τῶν ἄλλων τῶν συνόντων τῇ οὐσίᾳ, τὰ δέ ἐστι νοῦς καὶ βούλησις, διχάσῃ ταύτην, τὸ μὲν αὐτῆς προεπινοεῖσθαι, τὸ δὲ ὑστερίζειν νομοθετήσῃ.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καὶ ὁ νοῦς, ἀρχὴ καὶ δύναμις ὤν, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ διὰ γεννήσεως ἐνεργῶν, ἅμα τῇ οὐσίᾳ παράγει τὸν υἱὸν πρότερον· εἶθ᾽ ἡ βούλησις συνάμα τῇ οὐσίᾳ διὰ προβολῆς παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Οὕτω γάρ φησιν αὐταῖς λέξεσιν

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ ἀρχὴ καὶ δύναμις ὢν δι᾽ ἐνεργείας τῆς

1 (καὶ 4). ἀπ᾽ ἀρχῆς ἔγραψα: ἀπαρχῆς ΔΜ 4. δῆλον ὅτι ἔγραψα: δηλονότι ΔΜ 12. ταὐτίζει ἔγραψα: ταυτίζει ΔΜ 13. ἐστι Μ: ἔστι Δ 19. εἶθ᾽ Μ: εἶθ᾽ Δ συνάμα ἔγραψα: σύναμα ΔΜ

γεννήσεως παρακτικὴ τοῦ υἱοῦ, διὸ καὶ Λόγος ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ὑπὸ τῆς θεολόγου βροντῆς ὠνόμασται· νοῦ γὰρ γέννημα λόγος· ἡ δ' αὖ συνάμα τῇ [αὐτῇ] οὐσίᾳ βούλησις, ἀρχὴ καὶ δύναμις οὖσα δι' ἐνεργείας τῆς προβολῆς ἢ πνεύσεως παρακτικὴ [τῆς] τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀλλὰ καὶ ἑσμὸς ἡμῖν ἀρχῶν ἐκ τῶν λόγων τούτων ἀναφαίνεται· καὶ ἡ ὑπόστασις γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις καὶ ἡ οὐσία καὶ νῦν ἔτι ὁ νοῦς. Ἦ γοῦν πολύαρχόν τι χρῆμα ὁ πατὴρ ὅσον ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὥςπερ καὶ πολυδύναμον πρότερον, ἢ ἐν τῷ τί ἦν εἶναι διακρινόμενα τῆς οὐσίας ἕν εἰσι πάντως τῷ πράγματι Λατίνων φαῖέν τινες. Τίς ἡ χρεία τοῦ συνάπτειν ταῦτα καὶ διαιρεῖν καὶ ἄνω καὶ κάτω στρέφειν; Ἤρκει γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ὁ πατὴρ τῇ οὐσίᾳ προάγει τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ δὴ φυλάττοντες ἡμεῖς, τὸ συμβαῖνον προϊόντες σκοπήσωμεν· τὰ γὰρ ἄλλα παρέλκει. Ἤδη δὲ καὶ δύναμιν τὸν νοῦν καλεῖ καὶ ἄλλην ἀρχὴν παρὰ τὴν γεννητικὴν δήπου δύναμιν· ἐπεὶ διά γε τὸν νοῦν καὶ τὴν βούλησιν διαφόρους γίνεσθαί φησι τὰς δυνάμεις, ταύτας δὲ αὖθις τὴν οὐσίαν ἐρεῖ προϊών, ἧς ἕπεται μεμερίσθαι τὴν οὐσίαν.

Εἶτα δύναμιν μὲν ἐν θεῷ πατρὶ λέγει τὸν νοῦν, νοῦ δὲ γέννημα τὸν λόγον. Ὅθεν ἄρα γέννημα τῆς δυνάμεως ὁ λόγος, ὅπερ οὐδείς ποτε εἴρηκεν· ἀνθρώπινον γὰρ τοῦτο. Ἀλλ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν Β΄ τῶν περὶ υἱοῦ Ὀνομάζεται, φησίν, ὁ υἱὸς Λόγος, ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς τὸν πατέρα ὡς πρὸς νοῦν λόγος. Ἔτι τὴν μὲν δύναμιν τὴν οὐσίαν εἶναί φησι, τὴν δὲ οὐσίαν ἔλεγε μήτε γεννᾶν μήτε γεννᾶσθαι, λέγων καλῶς.

3. συνάμα Δ: σύναμα Μ αὐτῇ προςέθηκα: λείπει ΔΜ τῆς προςέθηκα: λείπει ΔΜ 9. πολύαρχόν τι Μ: πολύαρχόντι Δ 11. ἕν εἰσι Μ: ἓν εἰσὶ Δ 18. γίνεσθαί φησι Μ: γίνεσθαι φησὶ Δ 23. ὀνομάζεταί φησιν Δ: ὀνομάζεται φησὶν Μ 25. εἶναί φησι Μ: εἶναι φησὶ Δ γεννᾶν Δ: γεννᾷν Μ

Βούλησιν δὲ εἰπὼν τὴν ἐν τῷ πατρὶ παρακτικὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν καὶ ἀρχὴν, οὐ δοκεῖ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, τὸν παράκλητον λέγω, τοῖς κτίσμασι συναριθμεῖν; Ταύτῃ γὰρ διακρίνουσι τὰ θεῖα πρόςωπα τῶν κτισμάτων, ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ἐκ τῆς βουλήσεώς εἰσι τοῦ θεοῦ. Καὶ τὰ μὲν προάγει τῷ πεφυκέναι ὁ θεὸς, τὰ δὲ προάγει τῷ βούλεσθαι. Παράξομεν δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦτο μαρτυρήσοντας. Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς τῆς ἀληθείας οὕτω φησὶ «Τοῦ θεοῦ ἔχοντος οὐσίαν μὲν πρὸς ὕπαρξιν, βούλησιν δὲ πρὸς ποίησιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας καὶ βουλῆς τὴν διαφορὰν καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀπορρίπτει τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ποίησιν, ὕπαρξιν μὲν τὴν αὐτοῦ, ποίησιν δὲ τῶν οὐκ ὄντων». Καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος ἐν ταῖς εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον ἐξηγήσεσί φησι· «Κυρίως τοῦ ἀκινήτου καὶ ὡσαύτως ἔχοντος λέγεται ἡ εἰς τὰ ὄντα βούλησις αὐτοῦ καὶ αἱ πρόοδοι τῆς εἰς πάντα προνοίας αὐτοῦ». Καὶ ὁ Δαμασκηνὸς «Ἔργον μὲν θείας φύσεως ἡ προαιώνιος καὶ ἀΐδιος γέννησις καὶ ἐκπόρευσις, ἔργον δὲ θείας θελήσεως ἡ κτίσις». Καὶ ἡ ε´ σύνοδος τῶν οἰκουμενικῶν οὕτω λέγει· Ὁ θεός, φησιν ὁ Ὠριγένης, ἀπὸ τοῦ μὴ κτίζειν ἐλθὼν εἰς τὸ κτίζειν, πάντως ἐτράπη ἀφ᾽ ἑτέρου εἰς ἕτερον, ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι οὐ κατὰ τὴν φύσιν ἐτράπη, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ κατ᾽ αὐτήν· εἶχε γὰρ ἀεὶ τὴν δύναμιν τοῦ κτίζειν καὶ δημιουργεῖν· ἐνηργήθη γὰρ ἡ τοιαύτη δύναμις ὅτε ἠβουλήθη».

Οὐ συνᾴδει τοῖς πατράσι τούτοις καὶ οὗτος, οἷςπερ αὐτοὶ περὶ τῶν κτισμάτων ἀποφαίνονται, ταῦτα καὶ αὐτὸς περὶ τῆς προόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγων. Ὅτε γάρ φησι παράγει τὸ Πνεῦμα ὁ πατὴρ, ἡ συνοῦσα τῇ οὐσίᾳ βούλησις, ἀρχὴ καὶ δύναμις δι᾽ ἐνεργείας τῆς προβολῆς ἢ πνεύσεως γίνεται παρακτικὴ αἰτία τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐντεῦθεν ἄτοπα, μᾶλλον δὲ βλάσφημα πᾶσι δῆλα, καὶ οὐ δεῖ πολυλογεῖν·

5. βουλήσεώς εἰσι Μ: βουλήσεως εἰσὶ Δ 13. ἐξηγήσεσί φησι Μ: ἐξηγήσεσι φησὶ Δ 18. θεός φησιν Μ: θεὸς, φησὶν Δ 21. κατ Μ: κάτ᾽ Δ 25. ἀποφαίνονται Μ: ἀποφαίνωνται Δ

διχάζει δὲ καὶ τὴν βούλησιν καθό ἐστιν ἀρχή τινων, εἰς αὐτεξούσιον αὐτὴν διελὼν καὶ ἠναγκασμένην τινά, οὐκ οἶδα ποίαν τινὰ λέγων ἑκατέραν· προϊὼν γάρ φησιν Οὐχ ὡς ἀρχὴ αὐτεξούσιος, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαία καὶ φυσική τις δύναμις καὶ ἀρχή, εἶτ᾽ ἐπάγει

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διὸ πρὸς τῶν θεολογούντων ἀγάπη τὸ θεῖον κέκληται Πνεῦμα. τῆς γὰρ ἀγάπης ἡ δύναμις βούλησις.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καλῶς ἄρα ἐλέγομεν, μᾶλλον δὲ οἱ θεολόγοι, Ἡ πρὸς τὴν δημιουργίαν κτίσις τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ τοῦ ἀκινήτου ἐστὶν ἡ βούλησις αὐτοῦ, ἥτις οὐ μιᾷ τῶν θείων ὑποστάσεων ἀφώρισται· κοινὴ γάρ ἐστιν ἐνέργεια καὶ μία δύναμις ἡ δημιουργική. Ἰδοὺ γὰρ τὸ θεῖον Πνεῦμα, κεκλημένον ἀγάπη, δύναμιν ἔχει πρακτικὴν ἑαυτοῦ τὴν βούλησιν· καὶ οὐδέποτε τὸν ῥύπον τοῦτον ἀπονίψονται Λατῖνοι τοῦ λέγειν κτίσμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ καὶ ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ δοξάζουσι παράγεσθαι.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συνᾴδει δέ φησι τὰ λεγόμενα ταῖς τῶν θεολογούντων φωναῖς, οὐχ ἧττον δὲ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἐν τῷ Περὶ τριάδος βιβλίῳ, ἐν οἷς καὶ μνήμην μὲν τὴν γεννητικήν, βούλησιν δὲ τὴν πνευστικὴν ἐκάλεσε δύναμιν.

1. καθό ἐστιν ἔγραψα: καθὸ ἐστὶν Μ: καθό ἐστι Δ ἀρχή τινων Δ: ἀρχὴ τινῶν Μ 13. ἀγάπη ἔγραψα: ἀγάπην ΔΜ 18. Συνᾴδει ἔγραψα ἑπόμενος τῷ ἔθει τοῦ Ἀγαλλιανοῦ: Ξυνᾴδει ΔΜ συμφώνως πρὸς τὰ ἐν σ. 113, 6 Δ δέ φησι Δ: δὲ, φησί, Μ

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Φεῦ τῆς συκοφαντίας. Καὶ τίνες τῶν θεολόγων τὰς φωνὰς ταύτας παρέδωκαν αἷς συνᾴδει τὰ λεγόμενα; Οὐδεὶς δήπου. Διαβάλλει γὰρ καὶ τὸν μακαριώτατον Αὐγουστῖνον ὡς δυνάμεις καλοῦντα τοῦ πατρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν βούλησιν, τὴν μὲν γεννητικὴν, τὴν βούλησιν δὲ πνευστικήν. Οὐ γὰρ εὕρηταί που τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, οὕτω ταῦτα λεγόμενα, μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ἅπαν. Συνᾴδει γὰρ κἀκεῖνος τοῖς λοιποῖς ἁγίοις τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ λέγων τὰ κτίσματα. Ἐν γὰρ κεφ. τοῦ Περὶ Τριάδος βιβλίου Καταγέλαστος, φησὶν, ἡ Εὐνομίου διαλεκτικὴ, ἐξ οὗ οἱ Εὐνομιανοὶ αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν. Ὃς μὴ δυνηθεὶς νοῆσαι ἢ μὴ βουληθεὶς πιστεῦσαι τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ Λόγον, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τοῦ θεοῦ υἱὸν εἶναι φύσει, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς γεννηθέντα οὐ τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας εἶπεν εἶναι υἱὸν, ἀλλὰ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ, συμβεβηκυῖαν δῆλον ὅτι τῷ θεῷ βουλόμενος μαρτυρῆσαι θέλησιν, καθ᾽ ἣν ἐγέννησε τὸν υἱόν.

Πῶς οὖν αὐτὸς τῶν αἱρετικῶν καταγελῶν ταῦτα λεγόντων τοῖς ὁμοίοις ἂν περιέπεσεν; ἦν γὰρ ἂν δήπου καταγελαστότερος. Ὃ δὲ λέγει περί τε μνήμης καὶ θελήσεως οὐκ ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔχειν διατείνεται, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ δὲ συνάγειν ἐπιβόλῳ τινὶ λογισμῷ ἀπὸ τῆς κτιστῆς εἰκόνος τοῦ θεοῦ, ἥ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, εἰκασίαν τινὰ παραδιδοὺς τοῦ ἀκτίστου θεοῦ παρακατιών. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ οὗπερ ἔναγχος ἐμνήσθημεν οὕτω φησίν· «Ἀλλὰ περὶ τῆς κτίσεως ἣν ἐποίησεν ὁ θεὸς, ὁπόσον οἷοί τ᾽ ἐγενόμεθα, ἐδιδάξαμεν τοὺς λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀπαιτοῦντας, ὡς

16. συμβεβηκυῖαν Μ: συμβεβηκυίαν Δ 22. ἥ ἐστιν ἔγραψα: ἥ ἔστιν Δ: ἥ ἐστὶν Μ 25. τ᾽ ἐγενόμεθα ἔγραψα: τε γενόμεθα ΔΜ 29. ἀπαιτοῦντας Μ: ἀπαιτούντας Δ

τὰ ἀόρατα αὐτοῦ διὰ τῶν γεγονότων καθόσον δύνανται νοούμενα καθορᾶν, καὶ μάλιστα διὰ τῆς λογικῆς ἢ νοερᾶς κτίσεως τῆς γενομένης κατ' εἰκόνα θεοῦ, δι' οὗ ὥσπερ δι' ἐσόπτρου ὁπόσον δύνανται, εἴ γε δύνανται, βλέπειν τὸν θεὸν τὴν Τριάδα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μνήμῃ καὶ τῇ νοήσει καὶ τῇ θελήσει. Ταῦτα δὲ τὰ τρία ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ φυσικῶς θεόθεν καθεστηκότα ἕκαστος ζωηρῶς θεωρεῖ καὶ πόσον μέγα ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ἔνθα πέφυκε καὶ ἡ ἀΐδιος καὶ ἀμετάβλητος οὐσία μνημονεύεσθαι καὶ βλέπεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖσθαι. Ἀναμιμνήσκεται γὰρ διὰ τῆς μνήμης, βλέπεται διὰ τῆς νοήσεως, περιβάλλεται διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ παντάπασιν εὑρίσκει τῆς ἄκρας Τριάδος τὴν εἰκόνα».

Καὶ αὖθις ἐν τῷ κγ' κεφ.· «Καὶ γὰρ καὶ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ἣν οὐκ ἔχει τὰ κτήνη, τουτέστι καθ' ἣν τὰ νοητὰ πράγματα οὕτω περιέχεται ὡς μὴ πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν τοῦ σώματος αἰσθήσεων ἔρχεσθαι, κατὰ τὸ μέτρον ἑαυτῆς ἔχει ἐν τῇδε τῇ τῆς Τριάδος εἰκόνι ἀσυγκρίτως μὲν ἀνόμοιον, ὅμως δὲ ὁποιανδήποτε τοῦ πατρὸς ὁμοιότητα. Ἔτι δὲ καὶ ἡ νόησις τοῦ ἀνθρώπου ἡ διὰ τῆς τοῦ λογισμοῦ προθέσεως ἐκεῖθεν μορφουμένη, ἐπειδὰν ὃ γινώσκεται λέγηται καὶ μηδὲ μιᾶς γλώττης ἀλλὰ καρδίας ᾖ λόγος, ἔχει ἐν τῇ οἰκείᾳ μεγάλῃ ἀνομοιότητι καί τινα ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ. Καὶ δὴ καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη ἐκ τῆς γνώσεως προϊοῦσα καὶ τὴν μνήμην συνάπτουσα καὶ τὴν νόησιν, ὡς ἂν κοινῇ τῷ πατρί τε καὶ τῷ γεννήματι, ὅθεν οὔτε πατὴρ, οὔτε γέννημα εἶναι νοεῖται, ἔχει ἐν τῇδε τῇ εἰκόνι εἰ καὶ λίαν ἀνόμοιον ὁμοιότητά τινα τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Καὶ αὖθις· «Περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐδὲν ἐν τῷδε τῷ αἰνίγματι ὅπερ ὅμοιον ἂν αὐτῷ δοκοίη ἀπέδειξα, ὅτι μὴ τὴν θέλησιν ἡμῶν ἢ τὸν ἔρωτα ἢ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐρρωμενεστέρα ἐστὶ θέλησις». Καὶ ἐν τῷ κε' πάλιν· «Τοῦτο τὸ ὄνομα τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἁρμόζει, ὥσπερ καὶ ἡ ἀγάπη· τί δέ ἐστιν ἕτερον ἀγάπη ἢ

2. καθορᾶν Δ: καθορᾷν Μ 13. τουτέστι ἔγραψα: τουτέστιν ΔΜ καθ' Μ: κάθ' Δ 20-21. καί τινα Μ: καὶ τίνα Δ 30. τί Μ: τὶ Δ

θέλησις;». Καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κεφ.· «Ὁσάκις ἂν ἐν αὐτῇ τῇ κτίσει, ἥτις ἐσμὲν ἡμεῖς, ὅμοιόν τι ἐκείνῳ τῷ πράγματι ἀποδεῖξαι ἠθέλησα, τῇ ὁποιαδήτινι ἐννοίᾳ ἡμῶν οὐκ ἀποχρῶσα φράσις ἐπηκολούθησεν, εἰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ ἐπιχειρήσαντος ἐμαυτοῦ μᾶλλον ᾐσθόμην ἢ τελειώσαντος καὶ ἐν ἑνὶ μὲν προσώπῳ, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εὑρηκέναι τὴν εἰκόνα τῆς ἄκρας Τριάδος καὶ ἐν τρεπτῷ πράγματι, ὡς τὰ τρία ἐκεῖνα ῥᾷον νοεῖσθαι δύναται».

Οὕτω μὲν ὁ διδάσκαλος, ἐπεὶ εἰκόνα τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον τῆς Γραφῆς ἤκουσε λεγούσης, ἀπὸ τῆς τοιαύτης εἰκόνος εἰκασίαν τινὰ παραδίδωσιν ὅσον οἷόν τε δι' αὐτῆς τὸ ἀρχέτυπον ἐννοεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκαθεστηκότων τῷ τοῦ ἀνθρώπου νοΐ θεόθεν φυσικῶς, τὰ δέ ἐστι μνήμη καὶ νόησις καὶ θέλησις, ἃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τρεπτῷ ὄντι καὶ ὑπὸ χρόνον, οὕτω καὶ αὐτὰ θεωρεῖται, ὡς δι' ἐσόπτρου τινὸς, φησὶ, τὸν δυνάμενον, εἴ γε δύναται, τὰ ἐν τῇ ἀϊδίῳ καὶ ἀμεταβλήτῳ οὐσίᾳ ἀναγωγικῶς τρία πρόσωπα θεωρεῖν τε καὶ νοεῖν, εἰ καὶ μεγάλη ἀνομοιότης ἐστὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα, ὅσον μόνον τὸν ἐξεταστικὸν τοῦ ἀνθρώπου νοῦν ἔχειν τινὰ ἵδρυσιν ἐν ταῖς περὶ θεοῦ ἐννοίαις καὶ ἐφησθῆναι κατάληψίν τινα, εἰ καὶ λίαν ἀμυδρὰν ἢ καὶ πάντα ἀνόμοιον, ἀπὸ τῶν καθ' αὑτὸ περὶ ἐκείνου πορισάμενον. Οὐ μέντοι γε ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔχειν ταῦτα προστίθησιν, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ μᾶλλον διδάσκειν τοὺς καὶ λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀνθρώπειον ἀπαιτοῦντάς φησι· καὶ οὐδὲ τελείως τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἀποχρῶσαν τὴν φράσιν, μόνον δὲ ἐπιχειρεῖν τῇ ἐννοίᾳ.

Ὅθεν δῆλον ὡς ὁ παρὼν διδάσκαλος ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ νοΐ τὴν μνήμην καὶ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν, ἣν καὶ ἔρωτα καὶ ἀγάπην προςονομάζει, ὡς δυνάμεις οἶδε καὶ ἐνεργείας· ἐν δὲ τῇ μακαρίᾳ Τριάδι οὐχ ὡς δυνάμεις νοεῖ, ἀλλ' αὐτὰς τὰς ὑποστάσεις οὕτως ὀνομάζει. Ἡ γὰρ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου, φησὶ, μήτε σύγκρισιν ἔχουσα μήτε ὁμοιότητα, ἔχει ὅμως ὁποιανδήτινα ὁμοιό-

11. ἐγκαθεστηκότων **Μ**: ἐγκαθεστηκώτων **Δ** 12. δέ ἐστι **Μ**: δὲ ἐστὶ **Δ** 22. ἀπαιτοῦντάς φησι **Μ**: ἀπαιτοῦντας φησὶ **Δ** 27. προςονομάζει **Μ**: προσωνομάζει **Δ** 29. φησὶ ἔγραψα: φησὶν **ΔΜ**

τητα τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ ἐν ἡμῖν νόησις, ἤτοι τὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς μνήμης ἀποτέλεσμα, ὁ ἐνδιάθετος δῆλα δὴ λόγος, οὐχ ὁ προφορικὸς τῆς γλώττης, εἰ καὶ ἀνόμοιον ἔχει τινὰ ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη καὶ ἡ θέλησις ἔχει ὁμοιότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τοῦτο, φησὶ, τὸ ὄνομα τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἁρμόζει, ὥςπερ καὶ ἡ ἀγάπη· τί γάρ ἐστιν ἕτερον, φησὶν, ἀγάπη ἢ θέλησις; Ταῦτα δὲ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν λοιπῶν διδασκάλων, καὶ μάλιστα τῶν ἀνατολικῶν, φιλοσοφεῖ. Εἰσὶ γὰρ οἳ τὸν πατέρα νοῦν προςηγορεύκασι καὶ τὸν υἱὸν Λόγον ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς καὶ ἀγάπην τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὴν ἀγάπην γὰρ τοῦ ἀνθρώπου ἐρρωμενεστέραν φησὶ θέλησιν Αὐγουστῖνος, ἀλλ' οὐ τὴν θέλησιν, ἤτοι τὴν βούλησιν, δύναμιν πρακτικὴν τῆς ἀγάπης εἴρηκεν, ἤτοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁ γὰρ τοῦτο φάσκων Μακεδόνιος ἄντικρυς.

Ὥςτε ὃ βούλεται ταυτὶ τὰ ὀνόματα, ὁ πατὴρ καὶ ὁ νοῦς, τοῦτο καὶ ἡ μνήμη παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ· καὶ ὃ βούλεται ὁ υἱὸς καὶ Λόγος, τοῦτο καὶ ἡ νόησις παρὰ τῷ αὐτῷ· καὶ ὃ βούλεται τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη, τοῦτο καὶ ἡ θέλησις ὁμοίως. Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα ἰδιότητάς φασιν οἱ θεολόγοι παραδηλοῦν τὰς ἐν τῇ οὐσίᾳ τὰ πρόςωπα διακρινούσας ἐκεῖνα καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις καὶ ἀναφορὰς ἐμφαίνειν αὐτῶν. Αἱ γὰρ ἰδιότητες, φησὶ Βασίλειος ἐν δευτέρῳ τῶν Πρὸς Εὐνόμιον, οἱονεί τινες μορφαὶ καὶ χαρακτῆρες ἐπιθεωρούμεναι τῇ οὐσίᾳ, διαιροῦσι μὲν τὸ κοινὸν τοῖς ἰδιάζουσι χαρακτῆρσι, τὸ δὲ ὁμοφυὲς τῆς οὐσίας οὐ διακόπτουσιν· οἷον κοινὸν μὲν ἡ θεότης, ἰδιώματα δέ τινα πατρότης καὶ υἱότης. Ἐκ δὲ τῆς ἑκατέρου συμπλοκῆς, τοῦ τε κοινοῦ καὶ τοῦ ἰδίου, ἡ κατάληψις ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἐγγίνεται. Καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διακεκριμένα, φησὶ, τὸ τοῦ πατρὸς ὑπερούσιον ὄνομα καὶ χρῆμα καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις ἀντιστροφῆς ἢ ὅλως κοινότητος ἐπαγομένης. Καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος Αὐτὸ, φησὶ,

6. ἕτερον Μ: ἔτερον Δ 19. ἰδιότητάς φασιν Μ: ἰδιότητας φασὶν Δ

τὸ μὴ γεγεννῆσθαι καὶ τὸ γεγεννῆσθαι καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν μὲν πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν, τὸ δὲ τοῦθ' ὅπερ λέγεται Πνεῦμα ἅγιον προςηγόρευσεν, ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Καὶ ὁ Νύσσης Ἡ ἐπιθεωρουμένη ἑκάστη τῶν ὑποστάσεων ἰδιότης τρανῶς καὶ καθαρῶς τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου διίστησι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πρὸς τὸ διαστῆσαι καὶ διακρῖναι τὰς ὑποστάσεις, ἤτοι τὰ πρόσωπα, ἐν τῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι πρὸς τῶν θεολόγων ἐξευρημένων· ἄν τε γὰρ τὸ Πατὴρ εἴπῃς, ἢ τὸν νοῦν ἢ τὴν μνήμην, ἄν τε ἀγάπην ἢ τὴν θέλησιν, οὐχ ὡς δυνάμεις ἐνούσας ἢ συνούσας καὶ ὅλως τῇ οὐσίᾳ ἀποδιδομένας νοοῦμεν· οὕτω γὰρ ὥςπερ μία οὐσία καὶ ἓν πρόςωπον διὰ τὰς δυνάμεις ὁτὲ μὲν πατὴρ, ὁτὲ δὲ υἱὸς, ὁτὲ δὲ Πνεῦμα λεγόμενον, ὡς ὁ Σαβέλλιος ἐφλυάρει· ἀλλ' ὡς ἰδιότητας διακρινούσας μόνον τὰ πρόςωπα, ὡς τῶν ἁγίων ἀκήκοας αὐτὸς, ὦ βέλτιστε καὶ καινὲ θεολόγε. Τίνων δ' ἄλλων θεολόγων φωναῖς συνᾴδειν φῂς τὰ σοὶ εἰρημένα;

Τίς γὰρ οὕτω πως ἐθεολόγησε, τὸν πατέρα φήσας, δύναμιν ἔχοντα τὸν νοῦν ἢ τὴν μνήμην γεννητικὴν, δι' αὐτῆς παράγειν τὸν υἱὸν, εἶτα τὴν θέλησιν καὶ δι' αὐτῆς αὖ παράγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸς ἠξίωσας θεολογῆσαι, μὴ συνιεὶς, ὅτι αἱρετικῶν εἰσι ταῦτα φωναὶ, εἰ μή που καὶ αὐτὸς ταύταις τίθῃ καὶ ἄλλους συναρπάσαι ἐπιχειρεῖς;

Καὶ τὸν μακάριον δὲ συκοφαντεῖς Αὐγουστῖνον, τὰ ἐκείνῳ καλῶς καὶ ὀρθῇ διανοίᾳ λελεγμένα διαστρέφων καὶ παρερμηνεύων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πλάττων αὐτὸς τὰ μηδόλως εἰρημένα ἢ ἐκείνῳ ἢ τοῖς ἄλλοις θεολόγοις, ὃ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανήσεται. Ἀλλ' ὅ γε μακάριος Κύριλλος καὶ τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν εἶναί φησιν ἕτερόν τινα τρόπον. Ἐν γὰρ ζ' τῶν Θησαυρῶν Ἀλλὰ

7. διακρῖναι Μ: διακρίναι Δ 10. ἐνούσας ἔγραψα: ἐνούσας Μ: ἐνοῦσας Δ συνούσας Μ: συνοῦσας Δ 12 (δίς). ὁτὲ Μ: ὅτε Δ 16. συνᾴδειν ἔγραψα: ξυνᾴδειν ΔΜ 17. Τίς Μ: Τὶς Δ 21. τίθῃ ΔΜ: γραπτέον πείθῃ; 22. συναρπάσαι Μ: συναρπᾶσαι Δ

τὰ μὲν ὡς ποιήματά φησιν ἐκ βουλήσεως γεγονέναι, ὁ δὲ υἱὸς ὡς αὐτὸς ὢν ἡ βούλησις ἦν ἀϊδίως ἐν τῷ πατρί. Τοσοῦτον ἀπεῖχε δύναμίν τινα πνευστικὴν τὴν βούλησιν ἐννοεῖν αὐτὸς ὁ τὸν υἱὸν βούλησιν τοῦ πατρὸς λέγων, ὡς Αὐγουστῖνος ἄλλον τρόπον τὸ Πνεῦμα, ἄλλοι δὲ τὸν πατέρα, ὡς ὁ αὐτός φησι. Τινὲς δέ, ἵνα μὴ υἱὸν τῆς βουλῆς ἢ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ λέγοιεν τὸν μονογενῆ Λόγον, αὐτὸν τὸν πατέρα τὴν βουλὴν ἢ τὴν θέλησιν εἰρήκασιν εἶναι. Εἰ δ' ἄρα δύναμίν τινα τὴν βούλησιν θείη τις ἐν πατρὶ καὶ ἐνέργειαν, ἡ αὐτή ἐστι πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος βούλησις. Καὶ ἀρχὴ τῆς τῶν κτισμάτων προόδου νοουμένη οὕτως ἐστί.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φανερὸν οὖν, φησίν, ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ πατὴρ πηγαία θεότης καὶ μόνος αἴτιος καὶ πηγὴ μόνη τῆς ὑπερουσίου θεότητος καὶ μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεύς.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Φεῦ τῆς κακουργίας. Καὶ ποῦ τῶν θεολογικῶν βιβλίων ταῦθ' οὕτω κείμενα εὕρηκας, ἄνθρωπε, ἢ ποῦ σοι ταῦτα ἔξεστι μεταπλάττειν προςθήκαις τε καὶ ὑφαιρέσεσιν; Οὕτω γὰρ ἂν οὐ μόνον τὰ τῆς παρούσης θεολογίας, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γραφὴ καὶ πᾶν πρόβλημα εἰς τοὐναντίον ἂν μετασταίη, ὅρου τινὸς ἔξωθεν μεσεμβολήσαντος. Δύναται γὰρ οὐ μόνον λέξις, ἀλλὰ συλλαβὴ καὶ προςῳδία τοὐλάχιστον εἰς ἐναντίαν εὔνοιαν μεθαρμόσαι τὸν λόγον. Ἴσμεν ἴσως καὶ ἡμεῖς τὸν ἱερὸν Διονύσιον λέγοντα, ὅτι πηγαία θεότης ὁ πατὴρ καὶ μόνη πηγή, ἵνα καθάπερ εἷς ἐστιν ὁ πατήρ,

1. ποιήματά φησιν ἔγραψα: ποιήματα φησὶν ΔΜ 8. τις Μ: τὶς Δ 9. αὐτή ἐστι Μ: αὐτὴ ἐστὶ Δ 12. φησίν Μ: φησὶ Δ (καὶ 24). πηγαία Μ: πηγαῖα Δ 13. μόνος αἴτιος σ. 113, 11: μόνον αἰτία ΔΜ πηγὴ μόνη σ. 113, 11: μόνη πηγὴ 21-22. προςῳδία Μ: προσοδιά Δ 24 ἐστιν Μ: ἐστὶν Δ

οὕτω καὶ ἑνὶ αὐτῷ δείξει προςήκουσαν τὴν τῶν συμφυῶν προςώπων ἀνάδυσιν καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ τῶν θείων προςώπων ἐφαρμόσῃ τὸ τῆς αἰτίας, ὥςπερ οὖν οὐδὲ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα. Σὺ δὲ μεταξὺ τοῖν δυοῖν τούτοιν ῥητοῖν κακούργως τὸ μόνον αἴτιον προςέθηκας. Πρὸς τοῦ τῶν θεολόγων τοῦτο λαβών; Οἴδαμεν τὸν ἐκ Δαμασκοῦ τρανῶς οὕτως εἰπόντα Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ. Ἀλλ' οὐκ ἀρέσκει σοι τοῦτο, οὐδὲ συμβαίνει σου τῷ σκοπῷ. Ἔνθεν τοι καὶ κακουργήσας αὐτὸ ἑκατέρωθεν τὰ τοῦ Διονυσίου τέταχας, ἵνα κἀκεῖνα τῆς κακουργίας μετάσχοιεν καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ μεταπέσοιεν νοῦν, ὡς μὴ τοῦ οἰκείου, ὡς ἴσως αὐτὸς ἀξιοῖς, ὑγιαίνοντος. Τί δέ σοι καὶ βούλεται τὸ Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ; Ἵν' ἴσως νοηθείη Ὁ γὰρ υἱὸς αἴτιος καὶ αἰτιατός;

Εἶτ' οὐκ εὐλαβῇ τὸν ἐν θεολόγοις γρηγοροῦντα, καινὴν μίξιν λέγοντα τὸ αἰτιατοαίτιον, ἀλλὰ καὶ Μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεύς; Ἴσως ὅπερ ὑφείλου ἀπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐδωρήσω τοῖς τοῦ Γρηγορίου, λέγω τὸ ***Μόνος***. Καὶ τὸ *ἅμα* δὲ προςέθηκας, συκοφαντῶν τὸν Θεολόγον καὶ, κατὰ τὴν σιπύαν τὸ μέλαν ἐμῶν, τὸ καθαρὸν τῆς θεολογίας συνθολοῖς, ἵνα λάθῃς διαδράς. Ἀλλὰ φωράσωμεν ἡμεῖς σου τὸ σόφισμα.

Γρηγόριος γὰρ ὁ μακάριος, ὥςπερ ὁριζόμενος τὰ θεῖα πρόςωπα τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατ' αὐτὸν ἃ ἡ θεότης, Τοῦτό ἐστι, φησὶν, ἡμῖν ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ μὲν γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, τῶν δὲ τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα. Ὃ δὴ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον εἰρήκει λέγων Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱστάμενοι τὸ ἀγέννητον εἰςάγομεν καὶ τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον.

Ἀλλ' αὐτὸς τῶν τοιούτων ὅρων καταγνοὺς, θεολογικώτερος ὢν τυχὸν, ἕτερον ἀντειςῆξας ὅρον εἰπὼν Ὁ πατὴρ μόνος γεννή-

2. ἀνάδυσιν Μ: ἀνάδοσιν Δ 5. πρὸς τοῦ Δ: πρός του Μ 7. ἔνθεν Μ: ἔνθέν Δ 11. Μόνος ἔγραψα: μόνον ΔΜ 14 μόνος Μ: μόνως Δ 17 μέλαν Μ: μέλλαν Δ 18. διαδρὰς Μ: διαδρᾶς Δ 21 (καὶ κατωτέρω). κατ' Μ: κάτ' Δ 28. τυχὸν ἔγραψα: τυχὼν ΔΜ ἀντειςῆξας Μ: ἀντειςήξας Δ

τωρ ἅμα καὶ προβολεύς, ἵν' εἴη ἴσως νοούμενον· Ὁ γὰρ υἱὸς προβολεύς, εἰ καὶ μὴ γεννήτωρ.

Ἀλλ' εὐσεβοῦς ἐστι διανοίας τὰ ἀποσιωπηθέντα ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς εὐλαβεῖσθαι ἐπιφημίζειν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Οὐκ ἀκούεις δὲ καὶ τοῦ Κυρίλλου λέγοντος· Μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου; οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ σὺ τοὺς ἐκ τῶν πατέρων πεπηγότας ὅρους κινεῖς καὶ ἄλλα παρὰ τὸν σκοπὸν ἐκείνων νομοθετεῖς, οὐκ εὔδηλον, ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλεῖς;

Ἡμεῖς τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκείνου τεθέντα ὅρον οὐ μετακινοῦμεν, ἀλλὰ τὸν πατέρα γεννητὸν ὄντα πιστεύομεν, γεννήτορα τοῦ υἱοῦ καὶ προβολέα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸν δὲ υἱὸν γεννητὸν ἐκ πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευτὸν καὶ αὐτὸ ἐκ πατρὸς, ὡς ἐκεῖνος ὡρίσατο, ἀπὸ τοῦ θεοῦ λόγου διδαχθείς· ἐπάγει γὰρ, ὥς πού φησιν αὐτὸς ὁ θεὸς Λόγος. Τούτοις συνᾴδει καὶ ὁ τῶν Νυσσαέων λέγων· Ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, ἐξ οὗπερ ὁ υἱὸς γεννᾶται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· διὸ καὶ κυρίως τὸν ἕνα αἴτιον μετὰ τῶν αὐτοῦ αἰτιατῶν ἕνα θεόν φαμεν τεθαρρηκότως, καὶ οὐκ εἶπε μετὰ τοῦ συναιτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων.

Προβολέα γὰρ τὸν υἱὸν οὐδενὸς τῶν ἁγίων ἠκούσαμεν λέγοντος, οὐδὲ συναίτιον οὐδὲ αἰτιατοαίτιον, οὐδ' ἀρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδέ τι τῶν ὁμοίων. Ἀποφάσκουσι δὲ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα ἀπ' αὐτοῦ, λέγοντες· Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν, καὶ Τὸν υἱὸν οὐ λέγομεν αἴτιον, καὶ Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. Σὺ δὲ ταῦτα προϊὼν ἀναιρήσεις δι' ὧν προσθήσεις· οὐ γὰρ δύναται ταῦτα σὺν ἐκείνοις σώζεσθαι.

3. ἐστι M: ἐστὶ Δ 15. ὥς πού φησιν M: ὥςπου φησὶν Δ 22. αἰτιατοαίτιον Δ: αἰτιατοκίτιον M 23. ὁμοίων ἔγραψα: ὁμοίως ΔΜ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

τῷ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς θείοις εἶναι τὸν μόνον παράγοντα. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ παράγων ταῖς εἰρημέναις δυνάμεσιν ὡς πηγὴ καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν ὁμοίων.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ὁ δὲ υἱὸς, ὦ βέλτιστε, ποίαις ἄλλαις δυνάμεσι παράγων τὸ Πνεῦμα, ὡς σὺ φής; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλαις δυνάμεσι, καὶ ἄλλως ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία ὁ υἱὸς πρὸς τῷ καὶ ἑτέρας αἰτίας μετεσχηκέναι κατὰ τὴν σὴν θέσιν· ὥστε καὶ τυφλῷ δήλη ἡ δυαρχία. Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς ἐστιν οὐσίας, ὡς καὶ σὺ προϊὼν ἐρεῖς, ὥσπερ ἐν συναισθήσει τῆς βλασφημίας γεγονὼς, καὶ τὰς δυνάμεις ταύτας κοινὰς ἀπεργάσῃ πατρὶ καὶ υἱῷ, ὥσπερ ἐξόν σοι πάντα ποιεῖν καὶ μετασκευάζειν, τί καταψεύδῃ σαυτοῦ καὶ τῶν ἁγίων νῦν; Ἢ δοκεῖς λήσων ἡμᾶς τὸν κτύπον μόνον πραγματευόμενος τῷ δοκεῖν τοῖς ἁπλουστέροις σωφρονεῖν καὶ τῶν ἁγίων ἐξέχεσθαι, μηδὲν δὲ ὑγιὲς φρονῶν;

Πῶς γὰρ ἔσται μόνος, εἰ μετὰ τοῦ υἱοῦ; Εἰ δὲ ταῖς δυνάμεσι, πῶς οἷόν τε; Ἢ γὰρ αἱ ὑποστάσεις συνειλημμένως διὰ τῶν δυνάμεων προάξουσι τὸ Πνεῦμα, καὶ οὕτως ἀναζῇ Σαβέλλιος, ἢ αἱ δυνάμεις ἔσονται ἡ αἰτία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὃ καὶ χεῖρον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μηχανὴ τοῦ σοφίσματος καταγέλαστος. Μόνως γὰρ, φησὶν, ὁ πατήρ ἐστιν ἐν τοῖς θείοις ὁ μόνον παράγων, ἅτε τοῦ υἱοῦ κατ' αὐτὸν καὶ παράγοντος καὶ παραγομένου, ἵνα δείξῃ τοὺς πατέρας τοῦτο σκοποῦντας, ἐπειδὰν λέγωσιν, ὡς ὁ πατὴρ

2. αὐτὸν ἔγραψα κατὰ σ 113, 14: αὐτῶν ΔΜ 14. τῷ ἔγραψα: τὸ ΔΜ 16. φρονῶν ΜΔ: δὲν εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ γραφῇ φρονεῖν 22. πατήρ ἐστιν Μ: πατὴρ ἐστὶν Δ 24. λέγωσιν ἔγραψα: λέγωσι Μ: λέγουσι Δ

μόνος αἰτία καὶ μόνη πηγή. Καὶ τίς οὕτως ἁπλοῦς, ὥστε ἢ τοσαύτην ἁπλότητα τῶν πατέρων καταγνῶναι ἢ, ἐκείνων οὕτω διοριζομένων, σαφῶς θέλειν ἀμφισβητεῖν;

Εἰ γὰρ αὐτὸς οἶδεν, ὅτι τὸ λατινικὸν ἐκλείψει συμπέρασμα, ἂν μὴ προστεθῇ τῷ Μόνος αἴτιος καὶ Μόνη αἰτία, οὐκοῦν ἢ ἀγνοοῦντες οἱ ἅγιοι λέγειν καλῶς λέγουσιν αἴτιον μόνον τὸν πατέρα, ὄντος πως αἰτίου καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ θεότητι ἔνδον, ἤ, εἰ μὴ ἠγνόουν ὅπερ οἶδεν αὐτός, σιγῶντες ὅπερ αὐτὸς προστίθησι, τῷ λατινικῷ συμπεράσματι καὶ κατ' αὐτὸν μάχεται.

Εἶτα καὶ λόγον ἂν εἶχεν ἡ προσθήκη τοῦ Μόνου τινά, εἴ τις ἦν ὁ λέγων τὸν υἱὸν παράγοντα εἶναι καὶ παραγόμενον καὶ αἰτίαν καὶ αἰτιατὸν ἤ τι τοιοῦτον. Νῦν δέ, μηδενὸς τοῦτο λέγοντος, πῶς τολμᾷ προσθήκαις ἀρρήτοις τὸν φανερὸν νοῦν μεταπλάττειν τῶν πατρικῶν ῥήσεων;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φανερὸν δέ φησιν, ὅτι αἱ εἰρημέναι δύο δυνάμεις ἡ θεία οὐσία πάντως ἐστὶ καὶ τὰ ἀποδιδόμενα τῷ θεῷ, νοῦς τε καὶ βούλησις. Νοῦς δὲ ἄρα καὶ βούλησις τελειότητες.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ πόθεν ἐστὶ φανερὸν καὶ τίς τῶν θεολόγων ταῦτα ἐτύπωσεν; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐλέγχειν, ἐπειδὴ καὶ ἄλλης ἅπτεται πραγματείας, ἐάσθω τό γε νῦν· τὰ δ' ἐντεῦθεν θεωρήσωμεν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δυοῖν δὲ ὄντοιν τοῖν παραγομένοιν προσώποιν, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ὁ μὲν πρόεισιν ἐκ τοῦ πατρὸς ᾗ πατήρ, διὸ καὶ πρὸς

1. μόνος ἔγραψα: μόνως ΔΜ τίς Μ: τὶς Δ 8. ἠγνόουν Μ: ἠγνώουν Δ

αὐτὸν ἀναφέρεται τῇ υἱότητι· υἱὸς γὰρ πατρὸς, ὥσπερ καὶ πατὴρ ὁ πατὴρ υἱοῦ λέγεται. Τὸ δ' αὖ πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται οὐχ ᾗ πατὴρ, ἀλλ' ᾗ προβολεὺς δήπου καὶ προβάλλων καὶ πνέων καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ὄντα τυγχάνει δυνάμεως.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἐπειδὴ ὡς ἐν πορίσματος τάξει, καίτοι μηδαμοῦ πρότερον συμπερανάμενος, τὰς τῶν Χριστιανῶν ἀρετὰς τέθεικε, καὶ ταύτας μεθ' ὑπαλλαγῆς καὶ προσθήκης κατὰ τὸ συμφέρον αὐτῷ, ἢ, τό γε ἀληθέστερον φάναι, ἐπὶ βλάβῃ τῇ σφετέρᾳ, προσλαμβάνει, ὅτι ὁ μὲν υἱὸς πρόεισιν ἐκ πατρὸς ᾗ πατὴρ ἐκεῖνος, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς ᾗ προβολεὺς ἐκεῖνος, εἰ καὶ αὐτὸς ἀφελῶς ἄλλο τι τῇ λέξει δηλοῖ, πάσχει δὲ τοιαῦτα μυρία ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Εἶτα ἐπάγει, ὅτι ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ προβολέως, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν προεπινοησόμενον δείξῃ τοῦ Πνεύματος, κἀκ τούτου καὶ προβολέα. Ἀλλ' οὐκ εἰ προεπινοεῖται ὁ υἱὸς τοῦ Πνεύματος, ἐξ ἀνάγκης καὶ αἴτιος· εἴη γὰρ ἂν οὕτω καὶ ὁ πατὴρ τοῦ προβολέως αἴτιος προεπινοούμενος. Εἰ δὲ καὶ ἀμυδρότερον ταῦτα διενήνοχεν ἐν πατρὶ ἢ υἱὸς καὶ Πνεῦμα τὰ προαγόμενα, οὐδὲν διαφέρει. Ἐν ὁποίῳ γὰρ γένει τιθεῖντο τῆς διακρίσεως, ὁ πατὴρ ἔσται αἴτιος τοῦ προβολέως ἐν τῷ πατρί. Ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνο ἀναγκαῖον. Εἰ γὰρ ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ υἱοῦ ὡς αἰτία αὐτοῦ, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν προεπινοεῖσθαι διὰ τὴν αἰτίαν· οὐ γὰρ ἔστι τις ἀνάγκη ἡ τοῦτο ποιοῦσα· εἰ γὰρ ἦν, ἔγνωσαν ἂν αὐτὴν οἱ πάλαι θεολόγοι.

Καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βασιλείου, λέγοντος περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, Πῶς ἂν προεπινοηθείη ὁ υἱὸς τῆς ἰδίας

7. τέθεικε Μ: τέθηκε Δ 8. αὐτῷ ἔγραψα: αὐτὸ ΔΜ 12 ἄλλο τι ἔγραψα: ἀλλ' ὅτι ΔΜ 24. ἔστι τις Μ: ἐστὶ τὶς Δ

αἰτίας; περὶ δὲ τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οὐ τὸν αὐτὸν ἀποδιδόντος λόγον. Εἰ γὰρ ἐφρόνει τοῦτο, κἂν ἔλεγεν. Ἀλλὰ τί φησι; Πῶς ἂν διατμηθείη ἡ ἄμεσος σχέσις τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα; Καὶ αὖθις ἐν τῇ Πρὸς τὰς κανονικὰς Ἀλλ' οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς πρότερον, τὸ Πνεῦμα δῆλον ὅτι τὸ ἅγιον· οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ καὶ πατρός. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, δεδοικὼς τὸν πατέρα προτιμῆσαι τοῦ υἱοῦ διὰ τὴν ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν αὐτὸν ἐλαττόνων ἀποφήνῃ, ἐπάγει· Θέλω, φησὶ, τὸν υἱὸν προτιμῆσαι τοῦ Πνεύματος ὡς υἱὸν, οὐ μὲν οὖν ὡς ἀρχὴν καὶ αὐτόν. Τί γὰρ ἐκώλυεν, εἰ ἐφρόνει τοῦτο, εἰπεῖν ὡς ἀρχὴν καὶ αὐτὸν μετὰ τοῦ πατρὸς, καὶ οὐκ ἐδιδάχθη τοῦτο παρὰ τοῦ πατρός; Ὅθεν δῆλον, ὅτι οὔτε αἴτιον ἐφρόνουν οἱ θεολόγοι τὸν υἱὸν, οὐδὲ διὰ τοῦτο ἐδόξαζον προεκφωνεῖσθαι αὐτὸν τοῦ Πνεύματος.

Ἐπεὶ δ' ἀμωσγέπως τάξιν ἔδει τινὰ ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν θείων ὀνομάτων εἶναι, μᾶλλον εἰκὸς ἦν τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος προτετάχθαι δι' ἄλλα τε πολλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν κοινὴν ἀρχὴν αὐτῶν τῷ πρὸς τὸν υἱὸν ἀνταναφερομένῳ προςηγορεῦθαι ὀνόματι, τῷ πατρικῷ δῆλον ὅτι. Καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἁγίων, ὡς υἱὸν λεγόντων, καὶ οὐδὲν μέσον υἱοῦ καὶ πατρὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς αἴτιον δὲ οὐδαμῶς· οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς ἁγίοις τοῦτο, πάντες δὲ τῷ πατρὶ μόνῳ τουτὶ μαρτυροῦσιν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὡς γοῦν τοῦ προβολέως ὁ πατὴρ προεπινοεῖται, κατὰ μὲν τὸ ἀΐδιον οὔ· ἅμα γὰρ κατ' ἐκεῖνο πατήρ τε καὶ προβολεὺς, συναϊδίως τοιοῦτος ὤν· κατὰ δὲ τὸ δύνασθαι καὶ προάγειν· πρότερον γὰρ τὸν υἱὸν παράγει τοῦ Πνεύματος, ἤδη νοούμενος ὑφεστηκέναι τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἰδιότητι, τῇ πατρότητι· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς αὖ πάλιν προεπινοεῖται τοῦ Πνεύματος.

1-2. ἀποδιδόντος Μ: ἀποδίδοντος Δ 2. τί φησι Μ: τὶ φησὶ Δ 12 υἱὸν Μ: ὑὸν Δ 17. προςηγορεῦθαι ἔγραψα: προςηγορεῦσθαι ΔΜ 23. ὡς ΔΜ: ὥςπερ σ. 114, 11.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ ἀπὸ ποίας ἀνάγκης ἐφάνη ἢ διὰ τίνος τῶν θεολόγων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ προβολέως; Εἰ δὲ διότι ὁ υἱὸς τοῦ προβλήματος προεπινοεῖται, εἰ μηδὲ ὁ υἱὸς προεπινοεῖται ἐξ ἀνάγκης ὡς αἴτιος, πῶς ἐκ τοῦ τὸν γεννήτορα προεπινοεῖσθαι τοῦ προβολέως ἐξ ἀνάγκης τοῦ γεννήματος ὁ υἱὸς ἔσται αἴτιος; Τούτου γὰρ ἕνεκα τὴν τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸν προβολέα τάξιν προϋποτίθησι, καί, εἰ μὴ οἷόν τέ ἐστιν ἢ μίαν εἶναι τὴν προακτικὴν δύναμιν ἐν πατρὶ ἢ ἓν εἶναι τὸν γεννήτορα καὶ προβολέα διὰ τὸ προεπινοεῖσθαι τὴν δύναμιν τῆς δυνάμεως, ἵν' ἐντεῦθεν καὶ ἡ προεπίνοια τῶν προϊόντων προσώπων ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ τάξις ἡ ἐν αὐτοῖς, πῶς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἔσται ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς τὸ προβάλλειν καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ μὲν τοῦ προεπινοεῖσθαί ἐστιν; Οὐ γὰρ ἀρνήσαιντο προεπινοεῖσθαι τὴν ἐν πατρὶ δύναμιν τὴν ἐν ἀμφοῖν, εἴ γε μηδὲ τὸν πατέρα ὅλως ἀρνήσαιντο τοῦ υἱοῦ προεπινοεῖσθαι.

Εἶτα, εἰ μὲν τὸ Πατὴρ ὡς τὸν αἴτιον νοεῖ, προεπινοεῖται μὲν τότε τοῦ προβολέως, προεπινοεῖται δὲ ἄρα καὶ τοῦ γεννήτορος, ὃν τρόπον τὰ κοινότερα τῶν ἧττον κοινῶν προεπινοοῦνται ἐν τῇ τελεωτέρᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ νοῦ ἐναντίως ἢ ἐν τῇ ἀτελεστέρᾳ συμπίπτει, καὶ ἐντεῦθεν οὐκ ἂν εἴη τις ἀνάγκη ὥστε καὶ τὸν υἱὸν αἴτιον εἶναι τοῦ Πνεύματος. Ἅμα τε γὰρ ἔσται γεννήτωρ καὶ προβολεύς, ὡς τὰ ἀντιδιῃρημένα, καὶ ἅμα υἱὸς καὶ Πνεῦμα, οὐ διὰ τὴν τῆς αἰτίας τάξιν τοῦ υἱοῦ προθεωρουμένου τῇ ἐπινοίᾳ, ὡς ἔφημεν. Εἰ δὲ τὸ Πατὴρ ὡς τὸν γεννῶντα νοεῖ, πῶς ὁ πατὴρ προ-

8. προϋποτίθησι ἔγραψα: προϋποτίθησιν ΔΜ οἷόν τέ ἐστιν Μ οἷόν τε ἐστὶν Δ 14. τὰ μὲν ΔΜ: πιθανώτατα διορθωτέον 15. μηδὲ Μ: μὴδὲ Δ 21. τις Μ: τὶς Δ

επινοεῖται τοῦ προβολέως; Εἰ μὲν γὰρ ᾗ ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱὸν λέγεται, ταύτῃ γε καὶ ὁ προβολεὺς προεπινοεῖται τοῦ γεννήτορος, ᾗ πρὸς τὸ πρόβλημα καὶ αὐτὸς λέγεται, κἀντεῦθεν οὐδεμία ἀνάγκη πρὸς τὸ τὸν υἱὸν πρότερον εἶναι, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ. Εἰ δὲ καὶ ὡς ἕξεις τινὲς ἢ ἐνέργειαι νοούμεναι ταῦτα ἐν πατρὶ τὴν τάξιν ἔξουσι ταύτην· προεπινοοῦνται γάρ που ὥς εἰσιν ἐν τῷ πατρὶ τῶν ὡς πρὸς τὰ προϊόντα ἔχουσιν ᾗ λέγεται· τί τούτου γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον; Ἄνευ γὰρ πολλῶν ἄλλων τῶν συμβαινόντων, ὥςπερ ἡ διαφορὰ τοῦ γεννᾶν καὶ προβάλλειν ἐν τῷ πατρί, ἐν τῷ ἀσθενεστέρῳ γένει τῶν διακρίσεων οὖσα, καὶ κατὰ τοὺς Λατίνους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἰσχυρότερον διαλάμπει, πραγματικῶς διακρινομένοις, οὕτω καὶ ἡ προεπίνοια οὐκ ἔτ' ἂν ἡ αὐτὴ εἴη ἔν τε γεννήτορι καὶ προβολεῖ καὶ υἱῷ καὶ προβλήματι, ἀλλὰ πολλῷ ἔσται αὕτη ἐκείνης ἰσχυροτέρα, καὶ οὐκ ἔτ' ἂν εἴη προεπίνοια μᾶλλον ἢ ἄλλη τις προήγησις τῶν ἀπηγορευμένων, ἣν καὶ αὐτὸς ἔοικε βούλεσθαι. Ἢ τί βούλεται αὐτῷ, ὅτι ὁ πατὴρ πρότερον παράγει τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος καὶ ὅτι ὑφέστηκε τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἰδιότητι πρὶν ἂν προβάλῃ τὸ Πνεῦμα; Οὕτω γὰρ ἐναργῶς ἀξιοῖ. Ταῦτα δὲ τίς ἀκούσας οὐκ εὐθὺς ἂν πάντας Ἀρειανοὺς ἐννοήσειε; Τί γὰρ ἄλλο ἐκεῖνοι ἔλεγον ἢ ὅτι ὁ θεὸς πρότερον μὲν τὸν υἱόν, εἶτα τὸ Πνεῦμα παρήγαγεν, ἔνιοι δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦτο παρήγαγεν; Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι χρόνῳ τὴν διαφορὰν ἐτίθουν ἁπλῶς· ἐξ ἀϊδίου γὰρ ἔλεγον γεγεννῆσθαι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα προελθεῖν οὐκ ἐν τῷ παντὶ τῷδε Ἀλλὰ τοιαύτας τινας προεπινοίας τιθέντες οὐκ εὐσεβῶς, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν κατ' οὐσίαν εἰςῆγον διαφοράν. Ἀλλ' εἴπερ ᾔδεισαν πῶς δεῖ τὴν προθεωρίαν καὶ τὴν προεπίνοιαν λέγειν καὶ πῶς τὸ προτετάχθαι καὶ ὅπως τὸ πρότερον οὐδενὶ

6. ὥς εἰσιν Μ: ὡς εἰσὶν Δ 7. τῶν... λέγεται ΔΜ: διορθωτέα 9. γεννᾶν Δ: γεννᾷν Μ 13. γεννήτορι Μ: γενήτορι Δ 15. τις Μ: τὶς Δ 17. ὑφέστηκε ἔγραψα: ὑφέστηκεν ΜΔ 18. προβάλῃ ἔγραψα: προβάλλῃ ΔΜ 19. τίς Μ: τὶς Δ 20 τί Μ: τὶ Δ 23. γεγεννῆσθαι Μ: γεγενῆσθαι Δ 26. ᾔδεισαν Μ: εἴδησαν Δ

τρόπῳ ἐστὶν ἀληθῶς οὔτε νοεῖν, οὔτε λέγειν ἐπὶ τῶν θείων, οὐκ ἂν εἰς τοιαύτας φλυαρίας ἐξώκειλαν. Πῶς δὲ καὶ οὐκ ἄνοια πολλή τι τῶν ἐν τῷ ἀγεννήτῳ, οἷον τὸ προβάλλειν ὕστερον εἶναι λέγειν τῶν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου τινός; Ἔστω γάρ, ὅτι ὁ γεννήτωρ τοῦ προβολέως προεπινοεῖται· ἀλλ᾽ οὐχ ὅ γε υἱὸς διὰ τοῦτο τοῦ προβολέως, ἵν᾽ ᾖ ὁ προβολεὺς ἢ τὸ προβάλλειν κοινὸν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἄμφω τὰς αἰτίας, εἰ καὶ δοίημεν ἐν ἑαυταῖς ἔχειν τάξιν τινά, ἢ τοιάςδε αἰτίας μόνον προεπινοεῖσθαι τῶν αἰτιατῶν εὔλογον ἂν εἴη μᾶλλον, ἀπὸ τῆς τῶν κατ᾽ αὐτὰς προαγομένων προσώπων τάξεως λαμβανόντων ἡμῶν τὴν περὶ αὐτῶν ἐπίνοιαν ὅσον τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἐκεῖ δὲ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι πιστεύειν τοῦ ἔχειν οὕτως, ὡς ἡ ἡμετέρα προϋποτίθησι ἐπίνοια· ἄρρητος γὰρ καὶ ἀνεννόητος ὁ τρόπος καὶ ἡ τάξις τῶν θείων ἐκείνων προόδων τῶν θεολόγων λεγόντων ἀκούομεν, καὶ τὸ περὶ τούτων ζητεῖν αἱρετικῶν εἶναι ἡ ϛ´ τῶν οἰκουμενικῶν ἀπεφήνατο. Τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου φρενοβλαβείας οὐ μετασχήσομεν. Καὶ γὰρ αὐτὸς Εὐνόμιος, ἐκ τοιούτων τινῶν προεπινοιῶν κακῶς τιθεμένων ὥσπερ ἀφορμῶν ὁρμώμενος, τὴν κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον καὶ τρόπον τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ἑνότητι φύσεως διάκρισιν εἰς τὴν ἐν τῇ φύσει διαφορὰν μετέφερε καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς αἰτίας προθεωρίας καὶ προαριθμήσεις, αἳ τὸ ἀσύγχυτον ἐργάζονται τῶν ὑποστάσεων, ὑπερθέσεις καὶ ὑφέσεις ἀξιωμάτων καὶ φύσεων ἐπισφαλῶς ἔλεγε, καὶ βαθμούς τινας φύσεων συνετίθει ὡς ἀξιωμάτων ἢ προόδων ἕτεροι. Ὃν ἀπορραπίζων ὁ Νύσσης Γρηγόριος φησὶν «Εἰ μέν τινα χρονικὴν ἔμφασιν ὑπερετίθει τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως ὁ τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μόνῳ τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ προθεωρῶν, εἰκότως ἂν ὁ τῆς ἀϊδιότητος ἡμῖν περὶ υἱοῦ λόγος ἐκινδυνεύετο». Εἶτα ἐπάγει· «Ὁ δὲ αὐτὸς ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος λόγος, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τὴν διαφορὰν ἔχων·

3. τι Μ: τὶ Δ τὸ προβάλλειν ἔγραψα: τῷ προβάλλειν ΔΜ
13. ἀνεννόητος ἔγραψα: ἀνενόητος ΔΜ 16. μετασχήσομεν Μ: μετασχήσωμεν Δ 19. ἐν Μ: ἐν Δ 23. καὶ βαθμούς ἔγραψα: βαθμούς ΔΜ

ὡς γὰρ συνάπτεται τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχων οὐχ ὑστερίζει κατὰ τὴν ὕπαρξιν, οὕτω πάλιν καὶ τοῦ μονογενοῦς ἔχεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπινοίᾳ μόνῃ κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον προθεωρουμένου τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, ὥςτε, τοῦ λόγου τῆς αἰτίας ὑπεξῃρημένου, ἐν μηδενὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα πρὸς ἑαυτὴν ἀσύμφωνον ἔχειν. Τὰ γοῦν** τὸν ἐν ἑκάστῳ τῶν προσώπων λόγον τῆς αἰτίας μόνον προθεωροῦνται τῇ ἐπινοίᾳ, καὶ προλέγεται τὰ θεῖα πρόσωπα. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ διδοὺς τὰς ἰδιότητας αἷς διακρίνονται, ἢ τοῦτ' αὐτὸ τὸ λαμβάνειν ἐκ τοῦ πατρὸς πάντα μετὰ τῆς φύσεως, τουτέστιν ἡ πρὸς αὐτὸν ἰδιότης αὐτοῖς τῆς ἀρρήτου τῶν τρόπων διαφορᾶς, καὶ αὐτὰ διακρινούσης ἀλλήλων. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ τῶν ἐξ αὐτοῦ διακρίνεται κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, ὡς ὁ αὐτὸς Γρηγόριος ἀξιοῖ λέγων Τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνειν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ αἰτίου ἄλλῃ τινὶ διαφορᾷ καὶ οὐ τῇ αὐτῇ διακρίνεται. Ἄλλην γάρ, φησι, διαφορὰν ἐννοοῦμεν, ἣν ἐνταῦθα λόγον φησὶ τῆς αἰτίας. Ὧ συμφώνως φθάσας ἔφη καὶ ὁ Ἰουστῖνος Ὡς ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς πλήν γε διὰ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως ἐγγίνεται τῷ ἡμετέρῳ νοῒ ἡ προεπίνοια ᾗ προθεωρεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος. Ἐν δὲ ταῖς ἀρρήτοις ἐκείναις καὶ ἀϊδίοις προόδοις οὐκ εὐσεβές ἐστι μὴ ὅτι γε εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἐπινοῆσαί τι πρότερον ἢ ὕστερον, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐπινοῆσαι οἷός τε γένοιτο οὐδεὶς τὸν τρόπον νοῦς τῶν προόδων ἐκείνων· ὅπου γὰρ οὐ χρόνος, οὐκ αἰὼν ἐμεσίτευσεν, οὐ θεατὴς παρῆν, οὐχ ὁ διηγούμενός ἐστι, πῶς φαντασθῇ ὁ νοῦς, πῶς δὲ ὑπηρετήσει ταῖς διανοίαις ὁ λόγος; Διὰ τοῦτο σιωπῇ τιμᾶν ἐκελεύσθημεν τὰς θείας ἐκείνας προόδους, προϊέναι δὲ μόνον ἅμα ἀϊδίως καὶ συναϊδίως,

16. γάρ φησι Δ: γάρ, φησὶ Μ 22. εὐσεβές ἐστι Μ: εὐσεβὲς ἐστὶ Δ 23. τι Μ: τί Δ 25-26. διηγούμενός ἐστιν Μ: διηγούμενος ἐστὶν Δ 26. ὑπηρετήσει ἔγραψα: ὑπηρετήσῃ Δ: ὑπηρετήσῃ Μ 27. τιμᾶν Δ: τιμᾷν Μ

ἀρρήτως καὶ ὑπὲρ λόγον πιστεύειν τὰ θεῖα πρόσωπα. Καὶ γὰρ ἔχομεν μαθόντες πρὸς τῶν διδασκάλων, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἤρτηται τοῦ υἱοῦ, ᾧ ἀδιαστάτως συγκαταλαμβάνεται καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ πρίν τι καινόν τι καὶ ἀνυπόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα, εὐθὺς καὶ συνημμένως καταλαμβάνεται, οὐχ ὑστερίζον κατὰ τὴν ὕπαρξιν μετὰ τὸν υἱὸν, ὥς ποτε τὸν μονογενῆ δίχα τοῦ Πνεύματος νοηθῆναι. Ἡ γὰρ τοῦ υἱοῦ μεσιτεία ἑαυτῷ μὲν τὸ μονογενὲς φυλάττει, τὸ δὲ Πνεῦμα τῆς πρὸς τὸν πατέρα σχέσεως οὐκ ἀπείργει. Ὥςπερ γὰρ ὁ υἱὸς ὡς γέννημα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκ πατρὸς ὡς πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς πρόβλημα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐστιν ἐκ πατρὸς ὡς προβολέως. Ὡς ὁ υἱὸς γάρ φησι ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρός πλήν γε δὴ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ὁ Γρηγόριος· «Φύσις δὲ τοῖς τρισὶ μία, ἕνωσις δὲ ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἑξῆς, οὐχ ὡς συναλείφεσθαι, ἀλλ' ὡς ἔχεσθαι». Καὶ ὁ Νύσσης ἐν ς' τῶν πρὸς Εὐνόμιον· «Τοῦ υἱοῦ, καθὼς εἴρηται, μεθ' ἑαυτοῦ τὸ Πνεῦμα τῆς ζωῆς τε καὶ ἀληθείας ἐνδεικνυμένου». Καὶ ὁ Κύριλλος· Συνῆπται, φησὶ, πρὸς ἕνωσιν τῷ υἱῷ τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ, κἂν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορεύηται. Καὶ ὁ Διονύσιος ῥίζαν μὲν ἀποκαλεῖ τὸν πατέρα, βλαστοὺς δὲ ἢ ἄνθη τὰ ἐξ αὐτοῦ, οὐ τάξει τοιαύτῃ τινὶ καὶ ἐκ διαδοχῆς προϊόντα, ἀλλ' ἅμα καὶ ἀμέσως ἄμφω ἀλλήλων τε ἐχόμενα καὶ τῆς ῥίζης ὑπερφυῶς διὰ τὸ πάντῃ ἄϋλον καὶ τὸ ἄπειρον.

Τούτων οὕτως ὑποκειμένων ὡς τῆς εὐσεβείας ἀρχῶν καὶ τῆς θεολογίας θεμελίων, οἷς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἐποικοδομεῖται καὶ τὸ ὑγιὲς δόγμα ἀναφαίνεται, ὅτι ὁ πατὴρ μόνος αἰτία καὶ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ ἀρχή· (τούτῳ γὰρ μόνῳ προσαρμόζονται τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ θεορρήμονα ὡς ἰδιότης αὐτοῦ καὶ κατ'

4. μετ' Μ: μέτ' Δ 8. μονογενὲς Μ: μονογεννὲς Δ 10. ἐκ Μ: ἐκ Δ 11. ἐστιν Μ: ἐστὶν Δ 12. γάρ φησιν ἔγραψα: γάρ φησι Δ: γὰρ φησὶ Μ 17. μεθ' Μ: μέθ Δ

οὐδένα τρόπον μεταπίπτουσιν οὐδὲ κοινοποιοῦνταί τινι τῶν ἐξ αὐτοῦ· ταῦτα γὰρ μόνον αἰτιατὰ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐδέτερον τούτων συναίτιον τοῦ λοιποῦ τῷ πατρὶ καὶ οὐδαμῶς θάτερον θατέρου πρότερον οὐδὲ ὕστερον, ἅμα προϊόντα καὶ ἀμέσως ἄμφω ἐχομένως καὶ συνημμένως, ὥςτε ἐφηρμόσθαι μέν πως τῷ υἱῷ τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν τῶν ὁμοίων τάξιν μόνον, ἐφηρμόσθαι δὲ τῷ πατρὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν αἰτίαν, ὡς ἐφήρμοσται καὶ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, τοῦ Κυρίλλου τοῦτο βοῶντος ἐν τοῖς Πρὸς Ἑρμείαν)· αἱ θέσεις ἐκεῖναι καὶ αἱ προηγήσεις τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ὑποστάσεων δι' αὐτὰς καὶ τῶν αἰτιῶν καὶ αἱ προεπίνοιαι καὶ αἱ τάξεις τῶν προόδων καὶ τὸ πρότερον προάγεσθαι τὸν υἱὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα τὰ μὲν βλάσφημα πάντως καὶ ἀπᾴδοντα τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας τῶν ἁγίων καὶ ἔξω τοῦ φρονήματος τοῦ ὀρθοῦ, τὰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ δήπου τίθενται καὶ ἐφ' οἷς τίθενται συνοῦσαν τὴν βλασφημίαν ἔχει.

Πολλὰ γοῦν ἄτοπα εἰπὼν ἐν τούτῳ τῷ λήμματι καὶ τῇ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τούτῳ ἐπεξεργασίᾳ, ἓν εἶπε φρονίμως, δι' οὗ πάντα ἀνέτρεψεν, ὅτι οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλον πρότερον ἐν τοῖς θείοις. Ὃ καὶ ἡμῖν ἔναγχος εἴρηται, ὅτι καὶ ἀϊδιότητι καὶ φύσει καὶ νῷ αἱ θεῖαι ὑποστάσεις ἅμα εἰσὶ, καὶ οὐκ ἔχει χώραν ἐν αὐταῖς οὐδενὶ τρόπῳ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, εἰ καὶ πάλιν ταύτην ἀνεῖλε τὴν ἀλήθειαν, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν, καὶ τὸν μὲν πατέρα πρότερον τοῖν δυοῖν, τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θείου Πνεύματος πρότερον εἴρηκε, τὸν αὐτὸν δὲ ἅμα πρότερον καὶ ὕστερον ἀκολούθως.

Εἰ γὰρ τοῦ Πνεύματος πρότερον ὁ υἱὸς, τί ἂν εἴη τοῦ πατρὸς, λεγέτω, καὶ τὸ Πνεῦμα, ὕστερον ὂν τοῦ υἱοῦ, τί ἂν εἴη ἀπὸ τοῦ πατρός; Εὐλαβούμενος γὰρ ἴσως διὰ τὸ ἀπηχὲς τῆς φωνῆς πρῶτον εἰπεῖν καὶ δεύτερον καὶ τρίτον, ἄλλοις ὀνόμασιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξέπεσεν. Ἀλλ' ἡμεῖς κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίου οὐδέπω καὶ νῦν ταύτης ἠκούσαμεν τῆς σοφίας

1. κοινοποιοῦνταί τινι Μ: κοινοποιοῦνται τινὶ Δ 15. γοῦν ἔγραψα: γ' οὖν ΔΜ εἰπὼν Μ: εἰπῶν Δ 16. ἐπεξεργασίᾳ Μ: ἐπ' ἐξεργασίᾳ Δ

ἢ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔκ τινος ἀκολουθίας λεγόμενον εἰς τὴν τῶν ὑποχειρίων καὶ ὑποτεταγμένων ἀπωθεῖται τάξιν.

Διχῶς γὰρ λέγεται, φησὶν, ὁ υἱὸς, τουτέστιν ἐπιλέγεται τῷ πατρὶ καὶ τρίτον λέγεται τὸ Πνεῦμα, τουτέστιν ἐπιλέγεται τῷ υἱῷ ἔκ τινος ἀκολουθίας· ἀκολουθεῖ γὰρ πατρὶ υἱὸς, ὥςτε καὶ Πνεῦμα υἱῷ καὶ δι' υἱοῦ τῷ πατρὶ, ἀλλ' οὐ λέγομεν ἢ τὸν υἱὸν εἶναι δεύτερον ἢ τὸ Πνεῦμα τρίτον, οἷς ἕπεται τὸν υἱὸν μὲν ὕστερον εἶναι τοῦ πατρὸς, πρότερον δὲ τοῦ Πνεύματος καὶ ὅσα ἄλλα τὴν τῶν φύσεων εἰςάγει κατ' Εὐνόμιον διαφοράν.

Πολὺ δὲ διαφέρει τὸ, λέγοντά τινα πλείω τινὰ, τὸ μὲν λέγειν δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ λέγειν, ὅτι τοῦτό ἐστι γ΄· ὥςπερ οὐδὲ ταὐτόν ἐστι τό τε ἐν οἷς ἡ τῆς αἰτίας τάξις ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ αὐτοῦ προεπινοεῖν, κἂν ἅμα τῇ τε φύσει ὦσιν ὡς μίαν ἔχοντα φύσιν καὶ τῷ νῷ διὰ τὴν ἀναφορὰν, καὶ τὸ ἐν οἷς ἡ τῆς αἰτίας τάξις ἀμφισβητεῖται θάτερον θατέρου πρότερον ἀποφαίνειν πειρᾶσθαι, ἵνα καὶ ἡ τῆς αἰτίας ἐν αὐτοῖς τάξις ἀποδειχθῇ.

Δεῖ γὰρ καὶ πρότερον ἐκεῖ καὶ τὸ ὕστερον ἑνὶ τῷ τῶν ἄλλων τρόπων εὑρίσκεσθαι, χρόνῳ δῆλον ὅτι ἢ φύσει. Εἰ δὲ καὶ νῷ, οὕτως ἂν καὶ ἡ κατὰ τὴν αἰτίαν τάξις οὐκ ἂν ἐμφαίνοιτο ἐν αὐτοῖς. Αὐτὸς οὖν εἰπὼν Οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλου πρότερον ἴσως εἴποι τις ἂν τῷ χρόνῳ, εὐθὺς αἰτίαν προςτίθησι, δι' ἣν ὁ πατὴρ πρότερον τοῖν δυοῖν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ὅτι τάξις ἐστὶ, φησὶ, τῶν ὑποστάσεων διὰ τὰς προόδους, ὅτι τὸ γεννᾶν τοῦ προβάλλειν καὶ τὸ γεννᾶσθαι τοῦ προβάλλεσθαι πρότερον, καὶ διὰ τοῦθ' οὕτω τετάχαται καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα καὶ ταῦτα κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν τῆς ἀϊδιότητος ἅμα πατρὸς ὄντος υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος. Ταύτας καὶ δήπου τὰς προηγήσεις καὶ θέσεις οἱ ἐξ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου ὑποτιθέμενοι, τὰς ἑξῆς φλυαρίας

11. ἔστι Μ: ἐστὶ Δ 12. ταὐτὸν Δ: ταυτόν Μ ἔστι Μ: ἐστὶ Δ τό τε ἔγραψα: τότε ΔΜ 21. τις Μ: τὶς Δ 25. γεννᾶν Δ: γεννᾷν Μ 29. Εὐνομίου Μ: εὐνομίον Δ

συνέρραπτον, ὡς δεδήλωται· ἃς οὗτος ἀνανεοῦν οὐκ ἀπαξιοῖ δήπου, τοιαῦτα τὴν ἐκκλησίαν ἀξιῶν δέχεσθαι δόγματα. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ ἑξῆς.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι δίκαιον, θεολογικώτατον ὄν, ὅτι ὁ πατὴρ ἑκάτερον τῶν θείων παράγει προσώπων ἴσον ἑαυτῷ πάντῃ πάντως καὶ ὅμοιον ταῖς αὐταῖς τῷ ἀριθμῷ τελειότησι. Πάντα γὰρ ὅσα πρόσεστι τῷ πατρὶ ἄνευ πατρότητος καὶ ὅσα περ ἐφαρμόττει τῇ θείᾳ πατρότητι καὶ ἄνευ πατρότητος ἅμα καὶ πνεύσεως, καὶ ὅσα περ αὐταῖς κοινῶς ἐφαρμόττει κοινὰ καὶ τοῖς ἐκ πατρὸς εἶναι ὁ θεολογικὸς παραδίδωσι λόγος.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἰδοὺ κατ' ὀλίγον ἐκρήγνησι τὸν καρπὸν τοῦ λήμματος ἐκείνου, ὅτι ὁ γεννήτωρ προεπινοεῖται τοῦ προβολέως. Οὐκ ἀφίσταται δὲ καὶ τῆς κακουργίας, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πατρὸς καὶ υἱοῦ διακρίσει χωρίζει τὴν πατρότητα τῆς πνεύσεως, ἐν δὲ τῇ πατρὸς καὶ Πνεύματος συνάπτει πατρότητα καὶ πνεῦσιν· χωρίζει γὰρ ὡς πρότερον, ὅτε βούλεται, τὴν πατρότητα καὶ πάλιν συνάπτει κατ' ἐξουσίαν, ὡς ἂν ἐπ' αὐτῷ κείμενον τὸν μὲν υἱὸν προβολέα ποιεῖν, οὐ γεννήτορα δέ, τὸ δὲ Πνεῦμα μήτε προβολέα μήτε γεννήτορα, οὐκ εἰδώς, ὅτι, εἰ καὶ ἄμφω δεῖ μὴ μετέχειν τῶν ἐν τῷ πατρὶ προσόντων ὑποστατικῶν ὁπωσοῦν, εἴπερ ἐξαρκεῖ τῷ Πνεύματι πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ἑνότητα ἡ τῶν θεοπρεπῶν κοινωνία· τὰ γὰρ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόσεστι κατὰ τὸν θεοτελῆ λόγον, ὡς ἱερός φησι Διονύσιος, καίτοι μήτε γεννῶντι μήτε προβάλλοντι· ἢ εἴ γε δεῖ διὰ τὴν ἀναγκαίαν κοινωνίαν τῆς φύσεως καί τινος μετέχειν

5. κἀκεῖνο M: κᾳκεῖνο Δ 21. εἰ M: ἢ Δ 24-25. ἱερός φησι M: ἱερὸς φησὶ Δ 25. προβάλλοντι M: προβάλλοντι Δ

τῶν μὴ κοινῶν ὁπότερον οὐκ ἀντίκειται, δεήσει, καθάπερ τῷ υἱῷ τῆς πνεύσεως μέτεστιν ὡς μὴ ἀντικειμένης αὐτῷ, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς γεννήσεως ὡς μὴ ἀντικειμένης αὐτῷ μετέχειν. Ἄλλως γὰρ ἔν γε ταῖς κοινότησι θάτερον τῶν προαγομένων προσώπων ὑπερέξει θατέρου, καὶ ὁ τῆς ἰσότητος αὐτῆς οἰχήσεται λόγος.

Εἰ δὲ ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς τάξεως ἐπάξει τις τὸν λόγον, τῷ προηγεῖσθαι λέγων τὴν γέννησιν τῆς προβολῆς καὶ διὰ τοῦτο προϋφίστασθαι τὸν υἱὸν, εἶτα τὸ Πνεῦμα, κἀντεῦθεν ἀδυνάτως ἔχειν τὸ Πνεῦμα κοινωνεῖν τῆς γεννητικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ ταῦτα βλάσφημα ἀπεδείχθησαν καὶ αἱρετικῶν φρονήματα. Τοὐναντίον δὲ μᾶλλον ἀπέδειξαν οἱ θεολόγοι ταῖς σφῶν αὐτῶν χρήσεσιν, ἃς φθάσαντες ἐξεθήκαμεν, ὅτι συνημμένως καὶ ἐχομένως καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ πρόεισι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὑστερίζον κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχουσι δῆλον ὅτι, ὡς ποτὲ τὸν υἱὸν δίχα τοῦ Πνεύματος νοηθῆναι· κἀντεῦθεν ἀνάγκη ἦν, εἴπερ ἐκοινώνει τῆς πνεύσεως ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, τῷ μὴ ἀντικεῖσθαι τῇ γεννήσει κοινωνεῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς γεννήσεως τῷ μὴ ἀντικεῖσθαι τῇ πνεύσει, ἵν' εἴη θεὸς ἴσος τὸ Πνεῦμα θεῷ τῷ υἱῷ καὶ πατρὶ, καὶ ὁ υἱὸς ἴσος θεὸς θεῷ τῷ πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς προϊὼν καὶ αὐτὸς ἀξιοῖ, εἰ καὶ μὴ πρὸς τοῦτο συντείνει αὐτῷ τὰ λεγόμενα.

Εἰ δὲ συναίτιον τὸ Πνεῦμα τῷ πατρὶ ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ γεννήσει ἀσεβὲς ἂν εἴη λέγειν, καὶ τὸ συναίτιον λέγειν τὸν υἱὸν ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος προβολῇ τοιοῦτον δήπου.

Ὁ δὲ θεολογικὸς λόγος οὐ πατρότητα καὶ πνεῦσιν παραδίδωσι τὰ διακρίνοντα τὰς θείας ὑποστάσεις, ὥστε τῇ πατρότητι διακρίνεσθαι τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα, εἶτα τῇ πατρότητι καὶ πνεύσει τοῦ Πνεύματος· οὐ γὰρ εὐσεβὲς ἔδοξε τοῖς θεολόγοις ταῦτα διακεκριμένα νοεῖν ἐν τῷ πατρί. Μᾶλλον μὲν οὖν εὐσεβὲς, ἵνα τὸ μοναδικὸν τῆς αἰτίας εἰλικρινῶς κηρύττηται, καὶ μίαν γονιμότητα δεῖν

1. ὁπότερον Δ: ὃ πότερον Μ 6. τις Μ: τὶς Δ 29. εἱλικρινῶς Μ: εἰλικρινῶς Δ

νοεῖν ἐν τῷ πατρί, ὡς μίαν ἀρχὴν αὐτὸν ὄντα, τῇ πρὸς τὰ προϊόντα διαθέσει διχαζόμενον, ὡς δεδήλωται.

Δεῖ γὰρ πάντοθεν τὴν δυαρχίαν ἐκκλίνειν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος ὑπερούσιον γονιμότητα εἴρηκε τὸν πατέρα, ὅπερ ἐξηγούμενος ὁ σοφὸς Μάξιμος λέγει Γονιμότητά φησι τὴν πατρικὴν ὑπὲρ ἔννοιαν πρόοδον εἰς ἔκφανσιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τῶν ἄλλων διδασκάλων ὁ μὲν πηγαίαν θεότητα καὶ θεογόνον, ὁ δὲ καρπογόνον, ὁ δὲ αἰτίαν, ὁ δὲ ῥίζαν, ὁ δὲ ἀρχήν, ὁ δὲ ἄλλο τι τῶν ἰσοδυνάμων λέγει τὸν πατέρα.

Διακρίνεσθαι δέ φασι τὰ θεῖα πρόσωπα, τὸν πατέρα μὲν τῶν ἐξ αὐτοῦ τῇ κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορᾷ, τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἀλλήλων τῷ τρόπῳ τῆς σφῶν αὐτῶν ὑπάρξεως, ἤτοι τῷ λόγῳ τῆς ἑκατέρου αἰτίας, τῷ γεννητῷ δῆλον ὅτι καὶ ἐκπορευτῷ. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γὰρ ὅρων, φησίν, ἱστάμενοι τὸ ἀγέννητον εἰςάγομεν καὶ τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥς πού φησιν αὐτὸς ὁ Θεολόγος. Ταῦτ' οὖν εἰσιν ἃ παραδίδωσιν ὁ θεολογικὸς λόγος· ἃ δέ φησιν οὗτος οὐδαμῶς. Ὅτι δ' ἄνευ τῶν ἰδιοτήτων πάντα τὰ ἄλλα κοινὰ τοῖς τρισὶ καὶ λίαν ἀληθὲς καὶ παραδεδομένον κοινῇ καὶ παρὰ πάντων ὁμολογούμενον. Ἑξῆς δέ φησι

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Αὐτὰ μὲν γάρ, ἤτοι πατρότης καὶ πατρότης ἅμα καὶ πνεῦσις καὶ ὅσα παρέπεται τῇ πατρότητι καὶ αὖ πάλιν πατρότητί τε καὶ πνεύσει, σχέσεις εἰσὶ μόνον, οὐ τελειότητες, ὥςπερ καὶ ἡ υἱότης καὶ ἡ ἐν τῷ Πνεύματι πνεῦσις.

2. διχαζόμενον ἔγραψα: διχαζομένων ΔΜ 5. γονιμότητά ἔγραψα: γονιμότητα Μ: γονιμώτητα Δ φησι ἔγραψα: φησὶ ΔΜ 6. ὑπὲρ ἔννοιαν Μ: ὑπερέννοιαν Δ 9. τι Μ: τὶ Δ 17. δέ φησιν Μ: δὲ φησὶν Δ οὗτος ἔγραψα: οὕτως ΔΜ 23-24. πατρότητί τε καὶ πνεύσει ἔγραψα κατὰ σ. 116, 1: πατρότης τε καὶ πνεῦσις ΔΜ

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Πρὸς ὅ φαμεν, ὅτι πατρότης καὶ πνεῦσις ἐν τῷ πατρί· ἐατέον γὰρ τὴν πατρότητος ἄλογον ἐπαναδίπλωσιν· οὐ σχέσεις μόνον εἰσὶν, ἀλλὰ καί τινα τελειοτάτην ἔχουσι τάξιν. Σχέσεις γάρ εἰσιν ὡς ἀναφοραί. Ὡς δὲ προςώπου συστατικαὶ καὶ τελειότητές πώς εἰσιν οὐ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοῦ κατ᾽ αὐτὰς ὑφισταμένου προςώπου καὶ ὥςπερ εἶδος ἀτομικόν.

Εἰ δὲ ἐξ ἀμφοῖν τὸ πατρικὸν ὑφίσταται πρόςωπον, ἑκάτερον δὲ τῶν προαγομένων ἐκ μιᾶς τῆς ἀντικειμένης, θαυμαστὸν μὲν ὑπερφυῶς, ἀλλὰ τῆς πίστεώς ἐστιν ὑπόθεσις, ἣν μετ᾽ εὐλαβείας ἀποδέχεσθαι χρὴ, οὐ λόγῳ ταύτην ἀνθρωπίνῳ διορθουμένους παρανομεῖν εἰς τὰ μέγιστα, καὶ ἵνα μόνον ἓν εἴπωμεν μόνον ὑποστατικὸν τοῦ πατρὸς, τὴν πατρότητα, καὶ οὕτω τὴν προβολὴν ἢ τὴν πνεῦσιν κοινοποιήσωμεν τῷ υἱῷ, ἐπειςοδιῶδές τι καὶ παρέλκον αὐτὴν ἀποφαίνειν. Ὅπου γε οὐδὲ τοὺς διδασκάλους εὑρίσκομεν διακεκριμένως καὶ ὡς δύο ταῦτα νοοῦντας ἐν τῷ πατρὶ, ἀλλ᾽ ὡς μίαν ὑποστατικὴν ἰδιότητα ἢ προςωπικὴν τελειότητα ἀποδιδόντας αὐτῷ τὴν πατρότητα ἢ τὴν καρπογονίαν ἢ τὴν θεογονίαν ἢ τὴν αἰτίαν ἤ τι τῶν λοιπῶν. Οὐδὲ γὰρ εἰκῇ Γρηγόριος τὸ Πατὴρ ὄνομα εἰς γεννήτορα ἀνέπτυξε καὶ προβολέα. Ἐν μὲν γὰρ τῇ πρὸς τὸν υἱὸν παραθέσει δηλοῖ τὸν γεννῶντα· ὅταν δὲ ἁπλῶς λέγηται πατὴρ, ὡς αἴτιον, φησὶ, τῆς ἐν τῷ υἱῷ καὶ Πνεύματι θεωρουμένης θεότητος ἐκλαμβάνεται· διὰ τοῦτο καὶ μόνος πατὴρ, ἤτοι μόνος αἴτιος καὶ οὐ μετὰ συζυγίας. Ὡς τοίνυν ὑφιστῶσαι τὸ πατρικὸν πρόςωπον πατρότης καὶ προβολὴ, ἃ δὴ κοινῶς αὖθις ὑπὸ τῷ τῆς

2. ὅ φαμεν M: ὃ φαμὲν Δ   4. τελειοτάτην M: τελειοτάτων Δ   γάρ εἰσιν M: γὰρ εἰσὶν Δ   5-6. πώς εἰσιν M: πως εἰσὶν Δ   10. πίστεώς ἐστιν M: πίστεως ἐστὶν Δ   11. διορθουμένους M: διωρθουμένους Δ   14. ἐπειςοδιῶδές τι M: ἐπειςοδιῶδες τὶ Δ   21. λέγηται M: λέγεται Δ

πατρότητος, ἢ, εἰ βούλει γε, τῷ τῆς ἀγεννησίας ὀνόματι τὸ πατρικὸν χαρακτηρίζουσι πρόςωπον, καὶ τελειότητές εἰσι τοῦ πατρικοῦ τρόπον τινά· οὐ γὰρ μόνον τῆς φύσεως τελειότης ᾗ ἐστιν ἁπλῶς ὁτιοῦν, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑποστάσεως ᾗ ἐστι τόδε τι· διὸ καὶ ἰδιότητας οἱ διδάσκαλοι τὰς μὲν τῆς θείας καλοῦσι φύσεως, τὰς δὲ ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων. Ὡς γοῦν τελειότητές τινες οὖσαι αἱ ὑποστατικαὶ ἰδιότητες, ᾗ εἰσι συστατικαὶ προςώπων καὶ ἀρχαὶ τῶν ἐνεργειῶν, εἰσὶ καὶ τῶν δυνάμεων καὶ προόδων ἔτι, εἴτε τῶν ἐνεργητικῶς εἴτε τῶν παθητικῶς νοουμένων. Καὶ οὕτως, εἰ τὸ πατρικὸν ὑφίστησι πρόςωπον ἐν τῷ ἀκοινωνήτῳ εἶναι ἡ θεογονία καὶ ἡ πατρότης καὶ ἡ τῆς θεότητος ἀρχὴ καὶ τὸ αἴτιον καὶ ὅ τι βούλοιτό τις τῶν τοιουτοτρόπων, ὧν ἕκαστον σαφηνείας ἕνεκα εἰς πατρότητα καὶ πνεῦσιν διαιροῦμεν, τὰς εἰδικῶς λεγομένας διὰ τὰ προαγόμενα, ἡ δὲ ὑποστατικὴ ἰδιότης ἀρχὴ τῶν τοῦ προςώπου ἐνεργειῶν ἐστι καὶ δυνάμεων, ᾗ τοιάδε πρόςωπόν ἐστι, ἐκείνης οὔσης ἀκοινωνήτου, καὶ ταῦτα πάντα ἀκοινώνητα εἶναι χρή.

Καὶ τῶν μὲν ἰδιοτήτων τῆς φύσεως κοινωνουμένων τοῖς ἐκ πατρὸς, ἀσταθές ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι τῷ τρόπῳ διενήνοχε μόνον· καὶ τῷ μὲν πατρὶ πηγαίως καὶ ἀναιτίως καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀγαθότης γὰρ καὶ σοφία καὶ δημιουργικὴ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα ἕν εἰσιν ἀριθμῷ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι μετὰ ταύτης μέντοι τῆς εἰρημένης διαφορᾶς, ὅτι ἐκεῖθέν εἰσιν αὐτοῖς συμφυῶς· τῶν δὲ τῆς ὑποστάσεως ἰδίων ἀκοινωνήτως ὄντων ἐν τῷ πατρὶ, κόμπος ἄλλος καὶ κτύπος μόνον ἐκεῖνα πάντα τὰ ῥήματα, ὅσα συμφορήσας ἐκτέθεικεν. Ἔνθεν τοι καὶ ὡς ἐληλεγμένα καὶ τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις ἐατέον ἡμῖν ἐστιν αὐτὰ, συντομίας φροντίζουσιν.

1. εἰ ἔγραψα: καὶ ΔΜ 2. τελειότητές εἰσι Μ: τελειότητες εἰσὶ Δ 4. ἐστι Μ: ἔστι Δ 6. τελειότητές τινες Μ: τελειότητες τινὲς Δ 18. ἀσταθές ἐστιν Μ: ἀσταθὲς ἐστὶν Δ 20. ἕν εἰσιν Μ: ἓν εἰσὶν Δ 22. ἐκεῖθέν εἰσιν Μ: ἐκεῖθεν εἰσὶν Δ 25. ἐκτέθεικεν Μ: ἐκθηκεν Δ ἔνθεν Μ: ἔνθέν Δ 26. ἐστιν Μ: ἐστὶν Δ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Παράγων τοίνυν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν δίδωσιν, αὐτῷ τὴν θείαν οὐσίαν καὶ ὅσαι περ αὐτῆς τελειότητες, ὥςτε καὶ τὴν γεννητικὴν καὶ τὴν προβλητικὴν ἅμα δύναμιν. Τῆς γὰρ αὐτῆς οὐσίας τὰ πρόςωπα καὶ τὰς αὐτὰς ἔχει δήπουθεν τελειότητας.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ὑπέρευγε. Καὶ πῶς, ὦ θαυμάσιε, γεννητικὸν ἆρα καὶ προβλητικὸν τὸ πρόςωπον τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ἢ ἔσται τι γεννητικὴν δύναμιν ἔχον οὐ γεννητικὸν ἢ γεννητικόν τι ἔσται ἐν τοῖς θείοις, γεννῶν δὲ οὐδέποτε; Ἀλλὰ ψεῦδός ἐστι τὸ καθόλου. Δίδωσι μέντοι τὴν θείαν οὐσίαν αὐτοῖς ὁ πατὴρ καὶ ὅσαι τῆς φύσεως τελειότητες, οὐ μὴν τὴν γεννητικὴν ἢ προβλητικὴν δύναμιν· οὐ γάρ τε φύσεως ἁπλῶς εἰσι τελειότητες, ἀλλὰ τοῦ πατρικοῦ προσώπου ὡς ἰδιότης αὐτοῦ· διὸ καὶ ἀκοινωνήτως εἰσὶν ἐν τῷ πατρὶ, ὡς δέδεικται. Τὰ γὰρ θεοπρεπῆ μόνον ὅλῃ τῇ θεαρχίᾳ πρόςεστι, καὶ τὰ ὅλῃ τῇ θεαρχίᾳ πρέποντα ταῦτ᾽ ἂν εἶεν αἱ θεοπρεπεῖς τελειότητες. Ὅσα δὲ αὖ μὴ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόςεστι προσωπικαί εἰσιν ἰδιότητες· καὶ ἅπερ ἰδίως ἑνὶ πρέπει προσώπῳ, οὐκ ἂν τῆς φύσεως λέγοιντο τελειότητες, ἐπεὶ τὰ θεῖα πρόςωπα πάντα αὕτη διαλαμβάνει, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐν τῷ προσώπῳ εἰσὶν ἐκείνῳ, καὶ οὕτως ἂν εἶεν μᾶλλον προσωπικαί.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλλὰ μὴν, ὅθ᾽ ὁ υἱὸς παρήγετο ἐκ πατρὸς [ὡς πατρὸς], οὐ νοεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως παρά-

3. περ ἔγραψα κατὰ σ. 117, 5: πως ΔΜ 7. ἆρα ἔγραψα: ἄρα ΔΜ 9 (δίς). τι Μ: τὶ Δ 10. ψεῦδός ἐστι Μ: ψεῦδος ἐστὶ Δ 17. πρόςεστι Μ: πρόσεσι Δ 17-18. προσωπικαί εἰσιν Μ: προσωπικαὶ εἰσὶν Δ 23. ὡς πατρὸς σ. 117, 10: λείπουσι ΔΜ

γεσθαι· προεπινοεῖται γὰρ ὁ πατὴρ ᾗ πατὴρ τοῦ προβολέως ᾗ προβολεύς, ὡς ἐλέγετο.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ὅτι, τοῦ υἱοῦ προϊόντος ἐκ τοῦ πατρὸς, ᾗ γεννήτωρ ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἅμα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὡς προβολέως πρόεισι. Καὶ ἐν τῷ πατρὶ μὲν ὁ γεννήτωρ οὐ προεπινοεῖται ᾗ ἐν πατρὶ, ἀλλὰ διότι τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος προεπινοοῦμεν ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκολουθίας, τοῦ πατρικοῦ τε καὶ υἱικοῦ, συνελκομένης τῆς γενικῆς τοῦ πατρὸς σημασίας, ἣ σημαίνει τὸν αἴτιον, εἰς τὴν εἰδικὴν, ἣ βούλεται τὸν γεννῶντα. Ἐντεῦθεν καὶ τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως προεπινοοῦμεν. Δεῖ γὰρ ᾧ πρὸς τὸ ἐπινοούμενον ὁ πατὴρ πρόσωπον ἀναφέρεται, τοῦτο καὶ ἐν τῷ πατρὶ προεπινοεῖν ἡμᾶς τοῦ ᾧ πρὸς τὸ λοιπὸν ἀναφέρεται, ὡς ἂν οἰκείως πάντα ἀποδιδοῖτο κάν ταῖς προεπινοίαις αὐταῖς. Καὶ μηδὲν ἀπᾷδον ταῖς ἰδιότησι τῶν προσώπων συμβαίνει διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ ἅμα ὄντα καὶ προϊόντα νοεῖν ἅμα καὶ λέγειν, ἀλλ' ἐφεξῆς, ὅς ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἡμετέρας νοήσεως, οὐ διὰ τὸ τὴν γεννητικὴν δύναμιν φθάνειν ἐν τῷ πατρὶ τελειουμένην τῷ ἔργῳ πρὶν ἂν ἐν αὐτῷ καὶ ἡ προβλητικὴ ἔργῳ τελειωθῇ. Ὃ δὲ πέπονθε θαυμάσιον οἷον· προεπινοεῖ γὰρ ἐν πατρὶ τὴν πατρότητα τῆς προβολῆς, ὡς καὶ ἐν πατρὶ τῷ προτέρῳ καὶ ὑστέρῳ διακρινομένας δήπου, καὶ τάξει τὴν μὲν προηγεῖσθαι, τὴν δ' ἐπιγίνεσθαι πιστεύει ἀκολούθως τῇ τάξει τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν κατ' αὐτὸν, ὅπερ ἐξέβαλλεν αὐτὸν εἰς τὸ μηδὲ ἅμα εἶναι πατρότητα καὶ προβολὴν ἀποφαίνεσθαι διὰ τὸ μὴ εὐσεβῶς ἐκεῖνο τιθέναι· οὗ τί γένοιτ' ἂν χεῖρον; ᾧ δὴ σύμφωνα καὶ τὸ Ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς καὶ τὰ τοιαῦτα, εὐσεβέσιν ἀκοαῖς οὐ φορητά. Καὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος ἐν θεολόγοις Γρηγόριος, βιασθεὶς

10. ἣ ἔγραψα: ᾗ ΔΜ 14. κάν Μ: κἂν Δ 17. ὅς ἐστιν Μ: ὅς ἐστὶν Δ

ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰς τῶν αἱρετικῶν ἐρωτήσεις, ὡς ἐν τῷ α΄ διέξεισι τῶν περὶ υἱοῦ, πότε γεγένηται ὁ υἱὸς καὶ πότε τὸ Πνεῦμα ἐκπεπόρευται πυνθανομένων, ὑπὲρ τοῦ πότε ἀπεκρίνατο. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ νεανικῶς εἰπεῖν, ἔφη Ὅτε ὁ πατὴρ οὐ γεγένηται καὶ Ὅτε ὁ πατὴρ οὐκ ἐκπεπόρευται, ἀλλὰ γεγένηται ὑπὲρ χρόνον καὶ ὑπὲρ λόγον. Εἶθ', ὥςπερ τὸν λόγον ἀποδιορθούμενος, ὁμολογεῖ βεϐιάσθαι. Τὸ γὰρ Ὅτε φησὶ καὶ πρὸ τοῦδε καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἄχρονα, κἂν ὅτι μάλιστα βιαζώμεθα.

Εἰ οὖν ἐκεῖνος ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος θεολόγος τῷ Ὅτε χρησάμενος, καὶ ταῦτα μεθ' ἑτέρων, μεθ' ὧν ἐπὶ πλέον ἀναίρεσιν δηλοῖ ἢ θέσιν, οὐδ' οὕτω θαρρεῖ πόρρω τυγχάνειν αἰτίας, ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ χρόνον παραστάσει χρονικὴν ἔμφασιν εἰςαγαγών, ὁ παρὼν οὗτος θεολόγος τίνι θαρρῶν τῷ Ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς καὶ τῷ Ὅτε ὁ πατὴρ παράγει τὸ Πνεῦμα καὶ τῷ Πρότερον ὁ πατὴρ παράγει τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος ἐχρήσατο, ἃ σαφέστατα τὰς ἀϊδίους καὶ ὑπερχρόνους ἐκείνας προόδους ἐν χρόνῳ γίνεσθαι παριστάνουσιν; Ἢ τίς αὐτὸν ἐξαιρήσεται λόγος τοῦ δεινοῦ τούτου ἀσεϐήματος, χρονικὰς τὰς θείας προόδους, τὴν γέννησιν δῆλα δὴ καὶ τὴν ἐκπόρευσιν οἷς λέγει τιθέμενος;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐκοῦν καὶ ὁ υἱός, ὅθ' ὁ πατὴρ ὡς προϐολεὺς παράγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν αὐτὴν ἔχων παρὰ [τοῦ] πατρὸς διὰ γεννήσεως δύναμιν, τὴν προϐλητικὴν δῆλα δή, συνεπινοηθήσεται τῷ πατρὶ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος πρόοδον, μίαν οὖσαν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ δῆλα δὴ μιᾷ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, τῇ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ.

6. βεϐιάσθαι ἔγραψα: βεϐιᾶσθαι ΔΜ 8. ἀπ' ἀρχῆς ἔγραψα: ἀπαρχῆς ΔΜ βιαζώμεθα Δ: βιαζόμεθα Μ 22. ἔχων ἔγραψα κατὰ σ. 118, 3: σχέσιν ΔΜ τοῦ προςέθηκα κατὰ σ. 118, 3: λείπει ΔΜ 24. πρὸς Μ: πρὸ Δ

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ τίς ἀνάγκη τοῦτο ποιεῖν; Οὔτε γὰρ χρόνος ἐκεῖ μεσιτεύει, οὔτε ἥν φησι προβλητικὴν δύναμιν κοινοποιεῖσθαι τῷ υἱῷ δυνατόν ἐστι, τῆς ἰδιότητος οὖσαν τοῦ πατρὸς, ἤδη διὰ τῶν ἁγίων ἀποδέδεικται. Ὅθεν καὶ τὸ Δι' υἱοῦ διαπέπτωκεν αὐτῷ. Οὐ γὰρ δύναται δηλοῦν τὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ μίαν ἀρχὴν αἰτίαν τῆς προόδου τοῦ Πνεύματος.

Πῶς γὰρ ἐπειδὴ οὔτε συναίτιος ὁ υἱὸς εὑρίσκεται καὶ συμπροβολεὺς ἢ προβολεύς τε καὶ αἴτιος, οὔτ' ἀνάγκη τις ἀνωτέρα συναλοιφῆς ἢ δυαρχίας καὶ τῶν ἄλλων δεινῶν τῶν συνεζευγμένων τῷ δόγματι; Ὥστε ἄλλο τι βούλεται τὸ Δι' υἱοῦ, οὐ τὴν αἰτίαν δηλοῦν. Τί ἔτι;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μιᾷ δῆλα δὴ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, τῇ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἐν μὲν ἐκείνῳ πηγαίως οὔσῃ καὶ ἀνάρχως καὶ μὴ παρ' ἄλλου, ἐν δὲ τῷ υἱῷ διδομένῃ διὰ γεννήσεως ἐκ πατρὸς, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἀνάρχου καὶ πηγῆς καὶ αἰτίας, ἐξ ἧς ἑκάτερα πρόεισιν, υἱός τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Πάντα μὲν οὖν τὰ κοινὰ πατρὶ καὶ υἱῷ κοινὰ καὶ τῷ Πνεύματι. Καὶ κοινὸν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης, υἱῷ δὲ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι· ἦν δ' ἂν κοινὸν τῷ υἱῷ τὸ προβάλλειν, εἰ ἦν καὶ τῷ Πνεύματι. Οὐκ ἔστι δὲ, ἀλλ' ἴδιον τῷ πατρί· τὰ δὲ ἴδια ἀκοινώνητα.

2. τίς Μ: τὶς Δ ποιεῖν ἔγραψα: ποιεῖ ΔΜ 3. ἥν φησι Μ: ἣν φησὶ Δ 3-4. δυνατόν ἐστι Μ: δυνατὸν ἐστὶ Δ 9 τις Μ: τὶς Δ 12. Τί Μ: τὶ Δ

Ὥςτε οὐδὲν αὐτῷ λυσιτελεῖ ὁ διορισμὸς οὗτος τῶν κοινῶν πλὴν κόμπου μόνον πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἁπλουστέρων.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὥςτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰκότως ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λέγεται δι' υἱοῦ κατὰ τὴν συνεπτυγμένην θεολογίαν.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ πῶς συνεπτυγμένη θεολογία τὸ Δι' υἱοῦ; Ἀνεπτύχθη γὰρ ὑπὸ Λατίνων τῷ Ἐξ υἱοῦ, εἴπερ οἱ Λατῖνοι, εὐθυνόμενοι ἐν τῷ Καὶ ἐξ υἱοῦ, ἐπὶ τὸ Δι' υἱοῦ καταφεύγουσι, καὶ τοῦτο ἀπολογίαν ποιοῦνται τοῦ δόγματος.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ποίαν μέν τινα καὶ ταύτην καὶ πῶς ἔχουσαν οὐ χρεία λέγειν ἐν τῷ παρόντι, καὶ ὅπως παρεξηγοῦνται τῷ Δι' υἱοῦ. Ἀλλ' ἀρκεῖ τοσοῦτον ἐνταῦθα λέγειν, ὅτι ὡς ἐπὶ σαφέστερον τὸ Δι' υἱοῦ καὶ γνωριμώτερον καταφεύγουσι καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἦ ἔξεστί σοι λέγειν ἃ βούλει καὶ τὰ ἀνεπτυγμένα συνεπτυγμένα καλεῖν, ἐπειδὰν βουληθῇς, καὶ τοὐναντίον αὖ; Ἀλλ' ἀρκεῖ ἡμῖν ὁ Κύριλλος δεῖξαι ποῦ τὸ συνεπτυγμένον μᾶλλόν ἐστιν ἔνθα λέγει Τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἢ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον

7. τὸ ἔγραψα: τῷ ΔΜ 14 ἐπὶ σαφέστερον ἔγραψα: ἐπισαφέστερον ΔΜ 15. γνωριμώτερον ἔγραψα: γνωριμότερον ΔΜ 18. βουληθῇς Μ: βουληθεὶς Δ 19. μᾶλλόν ἐστιν Μ: μᾶλλον ἔστιν Δ

Πνεῦμα. Ἢ ὁ Κύριλλος ἠγνόησεν, ἀντὶ τοῦ ἀναπτύσσειν μᾶλλον συμπτύσσων, ἢ ἄλλως δεῖ ἔχειν τὸ Δι᾿ υἱοῦ πρὸς τὸ Ἐξ ἀμφοῖν ἢ τὸ καὶ Ἐξ υἱοῦ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἀϊδίου προόδου τοῦ Πνεύματος καθ᾿ ὑμᾶς, καὶ ἄλλως ἔν τε περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος μεθέξεως ἐκ πατρὸς δι᾿ υἱοῦ γενομένης, περὶ ἧς καὶ ἐκεῖ Κύριλλος πραγματεύεται, τό γε εἰς τὸν τοῦ σαφεστέρου καὶ ἀσαφεστέρου λόγον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τοσοῦτον.

Πῶς δὲ καὶ οὐ λέγεταί ποτε δι᾿ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι ἁπλῶς, ὥςπερ καὶ δι᾿ υἱοῦ γεγεννῆσθαι τὰ ὄντα λέγεται; Ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖ μὲν εὐσεβές ἐστι λέγειν μίαν εἶναι δύναμιν δημιουργικὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ χώραν ἔχει ὁ διορισμὸς ἐκεῖνος. Καὶ κοινοποιεῖται μὲν ἡ δύναμις τῷ υἱῷ, κοινοποιεῖται δὲ δι᾿ αὐτὸ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ πατρὸς δημιουργηθῆναι λέγεται ἡ κτίσις καὶ ἐξ υἱοῦ καὶ ἐκ πατρὸς δι᾿ υἱοῦ ἐν Πνεύματι καὶ ἕκαστον τῶν τριῶν προςώπων δημιουργὸς καὶ ἅμα εἷς πάντων δημιουργὸς, καὶ οὐδὲ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἔχει χώραν λέγειν εἶναι τὴν κτίσιν διὰ τὸ τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργεῖν οὐχ ᾗ πατρὶ προςήκειν τῷ πατρὶ, ἀλλ᾿ ᾗ θεῷ, εἷς δὲ θεὸς ἡ Τριάς· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οἷόν τε λέγεσθαι μίαν δύναμιν προβλητικὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, μὴ κοινὴν οὖσαν καὶ τῷ Πνεύματι· εἴη γὰρ ἂν αὐτὸ ἑτέρας οὐσίας, λειπόμενον τῆς κοινῆς δυνάμεως. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν δεινὸν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ τὸ προβάλλειν ὥςπερ καὶ τὸ γεννᾶν τῷ πατρὶ μόνῳ προςήκει ᾗ ἀγεννήτῳ καὶ θεογόνῳ καὶ ἀρχῇ καὶ εἴ τι τοιοῦτον· οὐ γὰρ εἷς αἴτιος, ἡ Τριὰς ἔνδον, ἐν τῇ θεότητι δῆλα δὴ ὡς εἷς δημιουργὸς τῆς κτίσεως. Διὰ τοῦτο εἷς αἴτιος, ὁ πατὴρ μόνος· οὐ γὰρ μετὰ συζυγίας κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. Ἀλλ᾿ οὗτος τὴν ἐναντίαν δήπου τοῖς ἁγίοις φερόμενος

9. Ἢ ἔγραψα: ἡ ΔΜ ὅτι Μ: ὄτι Δ 10. εὐσεβές ἐστι Μ: εὔσεβὲς ἐστὶ Δ 15. πάντων ἔγραψα: πάντα ΔΜ 23 γεννᾶν Μ: γεννᾷν Δ ᾗ ἔγραψα: ἡ ΔΜ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐδὲ γὰρ ἐκ μόνου πατρὸς, ἵνα μὴ νομίζοιτο ὁ υἱὸς αὐτῷ ἀνόμοιος, μὴ τὰς αὐτὰς ἔχων τελειότητας τῷ πατρὶ καὶ διὰ τοῦτο μηδ᾽ ὁμοούσιος, ὅπερ οὐδαμῶς ἀπέοικε τῇ τοῦ Ἀρείου αἱρέσει, τὸν υἱὸν ἀλλοτριούσῃ τῆς θείας φύσεως τοῦ πατρός.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀλλ᾽ ὦ ᾽τὰν, οὐ τὸν υἱὸν ἠλλοτρίου μόνον τῆς θείας ὁ Ἄρειος φύσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Μακεδόνιος δὲ οὐδὲν ἧττον αἱρετικὸς ἢ ὁ Ἄρειος, περὶ τοῦ Πνεύματος μόνου τοῦτο νοσῶν. Εἴπερ οὖν ἡμεῖς Ἀρειανοὶ καὶ συγχωροῦντες τῷ υἱῷ τὰς τοῦ πατρὸς τελειότητας, ἃς ἴσως καὶ φυσικὰς εἶναι πιστεύεις, σοὶ πάντως οὐχ ὑπολείπεται λόγος ᾧ διαδράσεις τὴν Μακεδονίου μανίαν. Ἀλλ᾽ ἡμῖν, εὐλόγους ἀποδιδοῦσι τοὺς περὶ τούτου λόγους κἀκ τῶν ἁγίων κυρουμένους, ἔνεστι ῥᾳδίως τὸ ἔγκλημα διαλύσασθαι. Σὺ δὲ, τοιαύτῃ θέσει ἐνισχημένος καὶ οὕτως ἔχειν οἰόμενος, ὡς ὑποτίθῃς τοὺς λόγους, οὐχ οἷός τε ἔσῃ ποτὲ τὸν μακεδονισμὸν ἐκφυγεῖν.

Αὐτὸς γὰρ ἀπεφήνατο πρότερον, ὡς, ὧν αἱ δυνάμεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν εἶεν ταῖς οὐσίαις διάφορα. Εἰ οὖν ὄντως οἴει δεῖν προσεῖναι τῷ υἱῷ τὰς δυνάμεις καὶ τελειότητας τοῦ πατρὸς, πᾶσα ἀνάγκη προσεῖναι καὶ τῷ Πνεύματι. Εἶτα ἔσται ὁ υἱὸς γεννητικὸς καὶ προβλητικὸς, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα γεννητικὸν καὶ προβλητικὸν, κἂν εἰ μὴ εἰκῇ γεννῶν ἑκάτερον καὶ προβάλλον.

Εἰ δὲ ὁ υἱὸς ἐνεργήσει κατὰ τὴν ἑκατέραν, τὸ δὲ Πνεῦμα κατ᾽ οὐδετέραν, ὁ δὲ πατὴρ κατ᾽ ἄμφω, ὧν δὲ αἱ ἐνέργειαι διάφοροι καὶ αὐτὰ ἂν εἴη ταῖς οὐσίαις διάφορα, καὶ πολλῷ μᾶλλον

2-3. ἀνόμοιος M: ἀνόμιος Δ 4. μηδ᾽ M: μὴδ᾽ Δ 7. ἠλλοτρίου M: ἠλοτρίου Δ 16. ἔσῃ M: ἔπη Δ

ὡς καὶ τῶν δυνάμεων, ἕνεκά γε τῶν ἐνεργειῶν οὐσῶν, σκόπει, ποῖ τὸ πρᾶγμα ἥξει. Ὥςτε οὐ μόνον Μακεδόνιος, ἀλλὰ καὶ Ἄρειος αὐτὸς ἀναπέφηνας, καὶ οὐδεὶς ἐξαιρήσεταί σε λόγος τοῦ δεινοῦ τούτου.

Ἡμεῖς δὲ τό τε γεννᾶν καὶ τὸ προβάλλειν τελειότητας ὑποστατικάς φαμεν τοῦ πατρικοῦ προσώπου, ὡς τῇ οὐσίᾳ μὴ συνούσας τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ᾗ ἐστιν ἐν πατρὶ αὕτη, ἰδιότητα αὐτοῦ πρὸς τῶν θεολόγων ἀκούοντες τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ θεογόνον καὶ τὴν καρπογονίαν ἐν οἷς γεννᾶν καὶ προβάλλειν ἐστί· καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη μηδέτερον τούτων ἢ γοῦν τὸ γεννᾶν ἢ τὸ προβάλλειν μηδετέρῳ κοινοποιεῖσθαι τῶν ἐξ αὐτοῦ προσώπων, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ προςεῖναι· τὰ γὰρ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόςεστιν. Οἷς σύμφωνος Γρηγόριος, κοινὸν λέγων πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ Ἀρειανῶν πρώτῳ Φέρε τοίνυν ἴδωμεν, φησὶ, τὰ τοῦ πατρὸς, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα ἐπιγνῶμεν εἰ αὐτοῦ ἐστιν. Ἀΐδιός ἐστιν ὁ πατὴρ, ἀθάνατος, βασιλεὺς, δυνατὸς, φῶς, παντοκράτωρ, θεὸς, Κύριος, κτίστης καὶ ποιητής. Ταῦτα δεῖ εἶναι ἐν τῇ εἰκόνι, ἵνα ἀληθῶς ὁ τὸν υἱὸν ἑωρακὼς ἴδῃ τὸν πατέρα.

Εἰ οὖν ᾔδεισαν οἱ ἅγιοι ἀκινδύνως ἔχειν τὸ αἴτιον ἢ συναίτιον τῷ πατρὶ πιστεύειν τὸν υἱὸν καὶ ἐκ τούτου περιγίνεσθαι αὐτῷ τὴν ἰσότητα καὶ ὁμοουσιότητα πρὸς τὸν πατέρα, ἔν τισιν ἄλλοις ἀγῶσι τούτῳ ἂν ἐχρήσαντο ἢ πόθεν ἄλλοθεν ἐν τοῖς κατὰ Νεστορίου λόγοις ἐπεχείρουν ἂν πρότερόν τε καὶ γενναιότερον ἢ ἐκ τούτου; Ἀλλ' οὐδαμοῦ τῶν τοιούτων λόγων πολλῶν ὄντων τοιοῦτόν τι εὑρίσκεται, ὃ οὐχ ὡς ἀνίσχυρον παρώφθη, οὐδ' ὡς ἐν παρέργῳ

5 (**καὶ κατωτέρω**). γεννᾶν Δ: γεννᾷν Μ 5 6. ὑποστατικάς φαμεν Μ: ὑποστατικὰς φαμὲν Δ 6-7. συνούσας Μ: συνοῦσας Δ 7. ἐστιν Μ: ἐστὶν Δ 11. μηδετέρῳ ἔγραψα: μηδ' ετέρῳ Μ: μὴδ' ετέρῳ Δ 17. ἐστιν. Ἀΐδιός ἐστιν Μ: ἐστὶν. ἀΐδιος ἐστὶν Δ 20. ᾔδεισαν Μ: εἴδησαν Δ 24. γενναιότερον Μ: γεναιότερον Δ 25. τοιοῦτόν τι Μ: τοιοῦτον τὶ Δ

τῆς χρείας ὄν. Εἰ γὰρ ἦν ἀληθές, πάντων ἂν ἦν ἰσχυρότερόν τε καὶ προὐργιαίτερον.

Ἄλλα δὲ μυρία τις εὑρήσει ἐν ταῖς τῶν ἁγίων γραφαῖς, ἃ τὸ ὁμοούσιον τῇ ὑπερουσίῳ Τριάδι κατασκευάζουσιν ἀπὸ τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων, κοινῶν ὄντων, οὐδαμοῦ δὲ ἀπὸ τῶν ὑποστατικῶν τελειοτήτων καὶ ἰδιοτήτων· οὐ γὰρ πεφύκασι κοινοποιεῖσθαι. Μᾶλλον μὲν οὖν αἱρέσεων καὶ βλασφημίας ἔδοξεν ἀρχὴ τοῦτο τοῖς ἁγίοις, ὅθεν καὶ πάντες ἀπεπήδησαν τούτου ὡς ἀπὸ πυρός.

Εἰ τοίνυν μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητός ἐστιν ὁ πατὴρ καὶ ἰδιότης αὐτοῦ ἐστι τὸ εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς ἐν υἱῷ καὶ Πνεύματι θεωρουμένης θεότητος, καὶ μόνος αἴτιος κηρύττεται, ἐξ αὐτοῦ δέ ἐστι τὸ Πνεῦμα καὶ οὐχ ἑτέρωθεν· ἐκ τοῦ υἱοῦ γὰρ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν· δέον οὐδέν ἐστιν εὔλογον μὴ νομισθείη τις Ἀρειανός, ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου λέγων ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Πῶς γὰρ εἰ καὶ λίαν εὐσεβὲς καὶ τῇ τῶν διδασκάλων θεολογίᾳ σύμφωνον τὸ λεγόμενον; Αὐτὸς δὲ ἄρα ὁ λίαν δεδιὼς καὶ ἐκκλίνων τὸ τῆς οὐσίας ἀνόμοιον καὶ λίαν τῷ τοιούτῳ κρημνῷ δι' ὧν ἐπινενόηκας περιπέπτωκας.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διὰ τοῦτο οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι καὶ ἡ καθολικὴ ζ´ σύνοδος ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπεφήναντο δι' υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα, οὐχ ὡς αἰτίου τοῦ υἱοῦ ὄντος, οὐδ' ὡς ἀρχῆς ἁπλῶς καὶ προβολέως τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, ἀλλ' ὡς ξυναιτίου καὶ ἀρχῆς καὶ ἐξ ἀρχῆς.

3. τις Μ: τὶς Δ 9. θεότητός ἐστιν Μ: θεότητος ἐστὶν Δ 10. ἐστι Μ: ἐστὶ Δ 12. δέ ἐστι Μ: δὲ ἐστὶ Δ 13. λέγομεν Μ: λέγωμεν Δ οὐδέν ἐστιν Μ: οὐδὲν ἐστὶν Δ τις Μ: τὶς Δ 22. ἀπεφήναντο ἔγραψα κατὰ σ. 119, 8: ἀπεφήνατο ΔΜ

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ ταῦτα ἐπὶ συκοφαντίᾳ τῶν διδασκάλων εἴρηται καὶ τῆς ζ΄ συνόδου. Ἐπεὶ γὰρ οὔτ᾽ ἀρχὴν οὔτε συναίτιον τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφρόνησαν ἢ εἶπέ τις τῶν ἁγίων, ὡς ἔκ γε τῶν εἰρημένων ἀποδέδεικται, πῶς οἷόν τ᾽ ἂν ἦν ἐν τῷ Δι᾽ υἱοῦ συναίτιον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν νοεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ἀλλ᾽ ὅτι μέν τινες τῶν διδασκάλων περὶ τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως τοῦ Πνεύματος θεολογοῦντες τῷ Δι᾽ υἱοῦ ἐχρήσαντο καὶ τίς ἦν ὁ εὐσεβὴς τούτων νοῦς, ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο. Χαρίεν δ᾽ ἂν ἦν εἰ Λατῖνοι αἴτιον ἁπλῶς καὶ ἀρχὴν ἔλεγον τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ χεῖρον πάντων αἱρετικῶν ἐδυσσέβουν. Τοῦτο γὰρ οὐδὲ πλάσις ἐστὶν, ἀλλὰ συναίτιον καὶ ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς φρονοῦντες τὸν υἱὸν ἐλέγχονται κακῶς καὶ τοῦτο φρονοῦντες. Ἡ γὰρ τοῦ Γρηγορίου ῥῆσις, Ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχὴ, οὐδὲν αὐτοῖς βοηθεῖ, αὐτοῦ τούτου ἐξηγουμένου καὶ λέγοντος Ἀρχὴν δὲ τῶν ὅλων, ὃ καὶ κυροῦται ἑτέρᾳ τούτου ῥήσει, τῇ Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. Ἀρχὴν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος οὔτ᾽ αὐτὸς οὔτ᾽ ἄλλος τις τῶν θεολόγων εἴρηκεν.

Εἰ μὲν γὰρ ὡμολογεῖτο ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος ὁ υἱὸς, ἦν ἂν καὶ ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς καὶ συναίτιος ἐπεὶ δὲ οὔτε ἀρχὴ οὔτε αἴτιος οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων λέγεται· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῷ πατρὶ μόνῳ προσαρμοστέον, ὁ δὲ υἱὸς μόνος υἱός ἐστι καὶ μόνος καὶ ὅλον υἱὸς, οὔμενουν οὐδὲ συναίτιος οὐδὲ ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ἔνδον ἐν τῇ θεότητι. Μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ, ἀρχὴ δὲ τῆς κτίσεως ὁ υἱὸς κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐδ᾽ ὡς μὴ οἵου τε ὄντος τοῦ πατρὸς μόνου μόνως παράγειν

2. συκοφαντίᾳ Μ: συκοφαντείᾳ Δ 4. εἶπέ Μ: εἶπε Δ 18. τις Μ: τὶς Δ 21 τι Μ: τὶ Δ 22. υἱός ἐστι Μ: υἱὸς ἐστὶ Δ 27. τοῦ πατρὸς μόνου ἔγραψα κατὰ σ. 119, 11: μόνον τοῦ πατρὸς ΔΜ

τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἢ γὰρ ἂν οὐδὲ τὸν υἱὸν ἄνευ τινὸς ἑτέρου προςώπου γεννῆσαι μόνος ὁ πατὴρ ἠδύνατο οἷς τῆς αὐτῆς ἐστι τελειότητος τῶν παραγομένων ἑκάτερον καὶ δυνάμεως. Πατὴρ γὰρ αὐτάρκως γεννᾷ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλει τὸ ἅγιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων ταῦτα εἰπών, ἄνθρωπε· εἰ γὰρ αὐτάρκως ὁ πατὴρ γεννᾷ καὶ προβάλλει, οὐκοῦν παρέλκει τὸ καὶ τὸν υἱὸν λέγειν προβάλλειν. Περιττὸν δὲ ἐν τοῖς θείοις οὐδέν, ὅπου γε οὐδὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς εἰκῇ τι τιθέναι δεῖ. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς δημιουργίας παραδείγματος τὸν λόγον ἀποδώσεις, λέγων, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτάρκως δημιουργεῖ, λέγεται δὲ ὅμως καὶ ἐφ' ἑκατέρῳ τῶν λοιπῶν προσώπων τὸ δημιουργεῖν, ἀλλὰ ἀκούσεις Ὁ πατήρ, καθό ἐστι θεός, ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ὥσπερ μόνος εἷς καὶ τέλειός ἐστι θεός, οὕτω καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος εἷς καὶ τέλειός ἐστι θεός. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο πιστεύεται ἀπαραλλάκτως καὶ ἐφ' ἑκατέρου τῶν λοιπῶν. Ταῖς γοῦν ἰδιότησι διακρίνονται, τῇ δὲ θεότητι ἕν εἰσιν.

Ἕκαστον οὖν τῶν τριῶν προσώπων ᾗ θεός ἐστι δημιουργὸς ἡνωμένως καὶ ἀχωρίστως τῶν ἄλλων καὶ διὰ τοῦτο αὐτάρκως, διότι ὅλη ἡ θεότης ἐστὶν ἡ δημιουργοῦσα, ἣ τελείως ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ. Προβάλλει δὲ ὁ πατήρ, οὐχ ᾗ θεός, οὐ γὰρ ὅλη ἡ Τριάς, ἀλλ' ᾗ πρόςωπόν ἐστιν ἀρχικόν τε καὶ θεογόνον. Εἰ γοῦν μὴ αὐτὸς μόνος προβάλλει, ἀλλὰ μετά τινος ἑτέρου προςώπου, οὐκ αὐτάρκως μόνος ᾗ, εἰ αὐτάρκως, παρέλκει τὸ λοιπόν· καὶ δῆλον ὅτι μόνος αὐτάρκως γεννᾷ τὸν υἱὸν καὶ κατὰ σέ.

1. ᾗ ἔγραψα κατὰ σ. 119, 12: ἡ ΜΔ   2 ἐστι Μ: ἐστὶ Δ   9. τι Μ: τὶ Δ   12. ἀκούσεις ἔγραψα: ἀκούσῃς ΔΜ   13. καθό ἐστι Μ: καθὸ ἐστὶ Δ   14 (καὶ 15). τέλειός ἐστι Μ: τέλειος ἐστὶ Δ   17. ἕν εἰσιν Μ: ἓν εἰσὶν Δ   18. θεός ἐστι Μ: θεὸς ἐστὶ Δ   22. πρόςωπόν ἐστιν Μ: πρόςωπον ἐστὶν Δ

Τίς γοῦν ἡ ἀποκλήρωσις ὅτι τὸ Πνεῦμα οὐ μόνος προβάλλει;

Εἰ δὲ τὰς ἄλλας ὑποθέσεις λέγεις, ἤγουν τὰς προηγήσεις καὶ προεπινοίας, ἕωλοι ἐκεῖναι ἀνάπλασμά τε καινὸν καὶ αἱρέσεων ἀρχαὶ ἀπεδείχθησαν. Μᾶλλον μὲν οὖν ἐγώ φημι, ὡς εἴ γ' ἐγχωρεῖ καὶ ὡς ἐγχωρεῖ προεπινοίας ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι· καί, ὥςπερ ὅταν εἴπω γεννήτορα, προεπινοῶ τὸν γεννῶντα τοῦ προβολέως, οὕτω καί, ὅταν εἴπω προβολέα, προεπινοῶ τὸν προβάλλοντα τοῦ γεννῶντος. Ἅμα δέ ἐστιν ὁ πατὴρ γεννήτωρ καὶ προβολεύς, ὡς ἤδη φθάσαντες διὰ τῶν ἁγίων ἀπεδείξαμεν.

Ἀλλ' ἐπεὶ ὁ πατὴρ οὐχ ᾗ πατὴρ ἀλλ' ᾗ προβολεὺς προβάλλει, ὥςπερ, ἐπειδὰν λέγηται Ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται, προεπινοῶ τὸν προβολέα, οὐ διὰ τοῦτο δὲ ἀναγκάζομαι καὶ τὸ Πνεῦμα πατέρα τοῦ υἱοῦ τιθέναι, κοινοποιουμένης τῆς γεννητικῆς αὐτῷ δυνάμεως τοῦ πατρὸς, οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα πρόςεστιν ἀνάγκη τις διὰ τὴν προεπίνοιαν τοῦ υἱοῦ προβολέα καὶ αὐτὸν νομίζειν ἢ συναίτιον.

Εἰ μὲν γὰρ ὡς αἴτιος προεπινοεῖται, τοῦτο δεικτέον, τῶν ἁγίων λεγόντων, καὶ αὐτίκα ἡ τῆς δυνάμεως κοινωνία ἕψεται, κοινὴν εἶναι τὴν δύναμιν τοῦ προβάλλειν λεγόντων τινῶν ἁγίων, καὶ αὐτίκα φανεῖται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πνεύματος αἴτιος ἢ συναίτιος τῷ πατρί. Τὸ δὲ προεπινοεῖσθαι οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο· οὐ γάρ, εἰ καὶ ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τῇ τῆς ἀξίας τάξει, ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν οὕτω προεπινοεῖσθαι [τοῦ] Πνεύματος, ἕως ἂν μήτε τις τῶν θεολόγων τοῦτο λέγῃ σαφῶς καὶ λόγος τῆς τοιαύτης προεπινοίας ἀποδιδῶται παρ' ἡμῶν κεχωρισμένος τῆς κατ' αἰτίαν ἀναφορᾶς. Ἕως γὰρ ἂν ἡμεῖς μὲν μὴ ἀδυνατῶμεν λόγον διδόναι, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἀναγκαίως δεικνύητε, νικῶμεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἀνάγκη, τοῦτο δὲ ἐγχωρεῖ, αἱ δὲ ὑποθέσεις

1. τίς Μ: τὶς Δ   ἀποκλήρωσις Δ: ἀποπλήρωσις Μ   3. ἕωλοι Μ: ἔωλοι Δ   7. τὸν Μ: τῶν Δ   10. προβάλλει ἔγραψα: προβάλλων ΔΜ   11. ἐπειδὰν Μ: ἐπειδ' ἂν Δ   14. τις Μ: τὶς Δ   21. παρ' Μ: πάρ' Δ   22. τοῦ προςέθηκα: λείπει ΔΜ

τῆς πίστεως πᾶσαι καὶ αἱ γραφαὶ τῶν ἁγίων καὶ αἱ σύνοδοι τῷ ἡμετέρῳ συναγωνίζονται λόγῳ, τοῦτο δὴ καί ἐστιν ἀληθές.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διὸ καὶ ἀρχοειδῶς μὲν καὶ προηγουμένως, φαίην δ' ἂν καὶ προκαταρκικῶς καὶ [ἀρχικῶς καὶ] κυρίως ἐκ τοῦ πατρὸς προϊέναι φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτω, κἂν [καὶ] ἐξ αὐτοῦ τῇ αὐτῇ παράγηται δυνάμει καὶ προβολῇ.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον λάκκον ὤρυξε καὶ ἐνέπεσεν εἰς αὐτὸν, τὸ ψαλμικὸν, ἀνακεκαλυμμένῃ κεφαλῇ, τὸ διττὸν τῆς ἀρχῆς παραδούς. Καὶ πρῶτον μὲν, ὅπως ἐνίων ἀκοὰς ὑποφθείρῃ, τάς τινων ἁγίων φωνὰς συμφορήσας προέταξεν, κυρίως καὶ ἀρχικῶς καὶ προκαταρκτικῶς καὶ ἀρχοειδῶς εἰπὼν ἐκ τοῦ πατρὸς προϊέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶτ' ἐπήγαγεν Ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτως.

Ἀλλ' οἱ ταῦτα εἰπόντες, ὦ βέλτιστε, οὔτε αἴτιον, οὔτε ἀρχὴν, οὔτε συναίτιον, οὔτε προβολέα τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδογμάτισαν. Ὥστε ταῦτα τὰ ἐπιρρήματα, διαφόρως τισὶ τῶν ἁγίων εἰρημένα, ἀνθ' ἑνός ἐστι, τοῦ Μόνως. Καὶ ταὐτὸν ἂν δύναιτο τὸ Κυρίως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται τῷ Μόνως ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχειν τὴν ὕπαρξιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διὰ γοῦν τῶν τοιούτων ἐπιρρημάτων ἀποκληροῦσι τὸν υἱὸν τῆς τοιαύτης αἰτίας, μόνον τὴν πρὸς τὴν κτίσιν πρόοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξ αὐτοῦ δοξάζοντες, ἣν χρονικὴν ἀποστολὴν εἴποιτε ἂν ὑμεῖς μετὰ τοῦ Θωμᾶ. Σὺ δὲ τὴν ξυνεπτυγμένην ἐκείνων θεολογίαν κατὰ τὸ σοὶ δοκοῦν

2. καί ἐστιν ἔγραψα: καὶ ἐστὶν Δ: καὶ ἔστιν Μ   5. ἀρχικῶς καὶ σ. 121, 9 λείπουσι ΔΜ   6. καὶ σ. 121, 11: λείπει ΔΜ   7. παράγηται σ. 121, 11 καὶ Μ: παράγεται Δ   11. τάς τινων Μ: τὰς τινῶν Δ   18. ἐνός ἐστι Μ: ἐνὸς ἐστὶ Δ

ἀνέπτυξας δόγμα κυρῶν κἀκείνοις ἄγνωστον καὶ τοῖς λόγοις τῆς ὀρθοδοξίας ἀντίπαλον. Πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐφρόνουν τοῦτο οἱ θειότατοι πατέρες ἐκεῖνοι, μήτ' ἐκ τῆς θείας παραδόσεως τοῦτ' εἰληφότες, μητ' ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, μήτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τοὐναντίον μὲν οὖν ὅρον εἰληφότες μυρίοις δεσμοῖς καὶ ἐπιτιμίοις κατωχυρωμένον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν ἐκπορεύεσθαι, πατρὶ δὲ καὶ υἱῷ συμπροςκυνεῖσθαι καὶ συνδοξάζεσθαι καὶ φρονεῖν καὶ κηρύττειν;

Λίαν δὲ καὶ τολμηρά μοι δοκεῖ ἡ ἐπαγωγὴ ἣν ἐπήγαγες, Ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτως εἰπών. Ἐκ τούτου γὰρ τὸ διττὸν τῆς αἰτίας πρόδηλον. Εἰ γὰρ ἄλλως μέν ἐστιν ὁ πατὴρ ἀρχὴ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄλλως δὲ ὁ υἱὸς, τὸ δ' ἄλλως καὶ ἄλλως διαφορὰν εἰςάγει, σὺ δὲ τοῦθ' οὕτω πιστεύεις, περιπέπτωκας τῇ δυαρχίᾳ δήπου. Πῶς γὰρ ἡ αὐτὴ καὶ μία εἴη ἂν ἀρχὴ, διακεκριμένων ὄντων τῶν προςώπων, προαγόντων δὲ οὐ καθό εἰσιν ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ διαφόρων ὄντων τῶν τρόπων τῆς προαγωγῆς; Τὸ δὲ τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ προβολῇ ταὐτό μοι δοκεῖ δύνασθαι τῷ φάναι τινὰ δύο τέκτονας συνελθόντας τῇ ἐν σφίσιν αὐτοῖς μιᾷ δυνάμει τῆς αὐτῆς τέχνης μίαν κλίνην συνθεῖναι, ὃ πάσης βλασφημίας οὐ χαλεπὸν συνιέναι τοὺς σώφρονας.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὅθεν καὶ εἴ που τὸν υἱὸν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν φησὶν ἢ ξυγχωρεῖ λέγειν τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, καθάπερ ἐν τῷ ὅρῳ τῆς ἱερᾶς καθολικῆς η' συνόδου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γέγραπται, οὐχ

3. πατέρες Δ: λείπει Μ 11. μέν ἐστι ἔγραψα: μὲν ἐστὶν Δ: μὲν ἔστιν Μ 14. διακεκριμένων ἔγραψα: διακεκριμμένων ΔΜ: 15. καθό εἰσιν Μ: καθὸ εἰσὶν Δ 17. ταὐτό Δ: ταυτό Μ φάναι Μ: φᾶναι Δ 22. καὶ σ. 122, 3 καὶ Δ: δὲ Μ 23. λέγειν ἔγραψα κατὰ σ. 122, 3: λέγων ΔΜ

ἁπλῶς ἀρχὴν οὐδ' αἰτίαν βούλεται εἶναι αὐτὸν, ἀλλ' ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ αἰτίαν ἢ αἴτιον ὡς συναίτιον.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ὡς χάριεν ἂν ἦν τῆς συνόδου ταύτης τοῦτο, εἴ γε δεῖ ταύτην οὕτω καλεῖσθαι, καὶ ὅσα προςέθηκεν οὗτος ἀκούειν, ἀλλὰ μὴ τοὐναντίον ἅπαν, εἰ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ταύτην τὴν βλασφημίαν ἐξενηνόχει.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἁπλῶς ἀρχὴν καὶ αἰτιατὸν υἱὸν δογματίσασα· οὕτω γὰρ ἂν καὶ πᾶσαν αἵρεσιν τῇ δυςσεβείᾳ ὑπερηκόντισεν.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Εἰ γὰρ καὶ δύο αἰτίους ποιεῖ, τὸν αἴτιον καὶ συναίτιον, καὶ διὰ μέσης αὖ ὑποστάσεως θείας ὑφίστασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐθέσπισεν, τὸ δι' υἱοῦ προϊέναι οὕτως ἐκλαμβανομένη, καὶ συντάττει τὸ Πνεῦμα τοῖς ὅλοις, ὧν ἐστιν ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ὁ υἱός. Ἀλλ' ἴσως ταῦτα εἰς ἀτοπίαν ἐκείνων ἐλάττω. Εἰ δέ γε δύο βλασφημίαι προκέοιντο, μείζων τε καὶ ἐλάττων, οὐ διὰ τοῦτο ἡ ἐλάττων αἱρετέα, ὅτι ἡ ἑτέρα σφοδρῶς ἀπείρηται, εἴπερ ὅλως κἀν τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ βαθμοὺς εἶναι δεῖ τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ τῇ γε δυνάμει ἐπίσης πάντα τὸ κεφάλαιον ἀπόλλυσι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Εἰρηνικῶν φάσκοντα Καὶ τὸ περικόψαι τι τῶν τριῶν ἢ ἀποξενῶσαι ἴσον ἡμῖν καὶ τὸ πᾶν ἀνε-

1. οὐδ' σ. 122, 5 καὶ Μ: οὐ δι' Δ 2. αἰτίαν σ 122, 6: αἰτίας ΔΜ 13. ὑφίστασθαι Δ: ὑφίσταται Μ 19. κἀν Μ: κᾶν Δ θεολογίᾳ Μ: θεογίᾳ Δ 22. τι Μ: τὶ Δ

λεῖν καὶ κατὰ πάσης χωρῆσαι γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τῆς θεότητος. Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικός φησι νόμος Αἱρετικός ἐστι καὶ τοῖς αἱρετικῶν ὑπόκειται νόμοις ὁ μικρὸν γοῦν τι τῆς ὀρθῆς πίστεως παρεκκλίνων.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντιφάσει γὰρ ἂν περιέπιπτον, εἰ οὕτως ἐνόει ταυτί, καὶ ἐξ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα κηρύττουσα.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ πάνυ μὲν οὖν τῇ αὐτῇ ἀντιφάσει περιπίπτει καὶ νῦν, θεὸν ὁμολογοῦσα τὸ Πνεῦμα καὶ κτίσμα αὖ ποιοῦσα, ὅτι στερεῖ τοῦτο οὐσιώδους καὶ φυσικῆς δυνάμεως καὶ διὰ τοῦτο κοινῆς πατρὶ καὶ υἱῷ, τῆς προβλητικῆς, καὶ ἔτι διαφορὰν ἀρχῶν παραδιδοῦσα, τὸν μὲν πατέρα λέγουσα ἄναρχον ἀρχήν, τὸν δὲ υἱὸν ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς, ἥτις διαφορὰ τὴν δυαρχίαν εἰσάγει προδήλως.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μίαν αὐτή φησιν ἀρχὴν πρεσβεύειν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἀλλ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος οὐχ οὕτω παραδίδωσιν, οὐδὲ ἄναρχον ἀρχήν φησι τὸν πατέρα, ἵνα χώραν ἔχῃ ἡ καινὴ αὕτη θεολογία καὶ ὁ υἱὸς ἀρχὴ ἐξ ἀνάρχου εἴη ἔνδον ἐν τῇ θεότητι, ἀλλ' ἰδιότητα τοῦ πατρικοῦ προσώπου τὸ ἄναρχον καὶ τὴν ἀρχὴν

1. χωρῆσαι ἔγραψα: χωρίσαι ΔΜ 2 πολιτικός φησι Μ: πολιτικὸς φησὶ Δ Αἱρετικός ἐστι Μ: αἱρετικὸς ἐστὶ Δ 3. τι Μ: τὶ Δ 19. ἀρχήν φησι Μ: ἀρχὴν φησὶ Δ

νοεῖ λέγων Αἱ δὲ ἰδιότητες πατρὸς μὲν καὶ ἀνάρχου καὶ ἀρχῆς ἐπινοουμένου υἱοῦ καὶ λεγομένου, υἱοῦ δὲ ἀνάρχου μὲν οὐδαμοῦ, ἀρχῆς δὲ τῶν ὅλων. Εἶτα πῶς οὐ δύο ἀρχὰς ποιεῖ, ἓν πρόσωπον τὸ Πνεῦμα πρὸς δύο ἀναφέρουσα πρόσωπα ὑποστατικῶς καὶ προσωπικῶς; Αἱ γὰρ ἔνδον ἀναφοραὶ προσώπων εἰσὶν, οὐκ οὐσίας τε καὶ δυνάμεως.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰ δὲ τούτων ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένων τις ἀποροῖ, πρῶτον μὲν πῶς οὖν ὁ υἱὸς οὐ γεννᾷ καθάπερ δὴ καὶ προβάλλει, τῆς αὐτῆς μεταλαγχάνων γεννητικῆς δυνάμεως τῷ πατρὶ, ἢ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε προβάλλει, οὔτε γεννᾷ, τῶν δυνάμεων ἑκατέρων οὐσῶν ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἤδη νῦν ἀνακεκαλυμμένῃ τῇ κεφαλῇ τὸ ἀτόπημα ἐξέρρηξεν, ὅτι ὁ υἱὸς ἔχει τὴν γεννητικὴν δύναμιν τοῦ πατρὸς μετὰ τῆς προβλητικῆς, ὡςαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ σκόπει τὸ καταναγκάσαν αὐτόν. Συναισθανόμενος, ὅτι, εἰ ὁ υἱὸς ἔχει τὴν προβλητικὴν, δεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τὴν γεννητικὴν ἔχειν καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν προβλητικὴν, ὡς καὶ ὑφ᾽ ἡμῶν ἀεὶ λέγεται, δεῖν ἀκολουθεῖν ὡς ἄτοπα, εἰ ὁ υἱὸς εἴη προβολεὺς, καὶ οὐκ ἔχων ἀποφυγεῖν, οὐ συγχωρεῖ τούτοις ὡς μὴ ἀτόποις· καὶ ἵνα δείξῃ ταῦτα μὴ ὄντα ἄτοπα, ἀδυναμίας μᾶλλον ἢ δυνάμεις ἀποδίδωσι τοῖς θείοις προςώποις καὶ στερήσεις καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀπορίας γοῦν δῆθεν ἐκθέμενος δύο, ἵνα ταῖς λύσεσι κυρώσῃ τὰ ἀτοπήματα, οἷς ἄν τις ἐπαπορήσειε δικαίως, θεραπείας καὶ λύσεις ἐπιφέρει, δοκούσας μὲν, οὐκ οὔσας δὲ, ὥςτ᾽ οὐδὲν μᾶλλον λύεσθαι τὰς ἀπορίας ἢ συνδεῖσθαι καρτερώτερον. Καὶ πρὸς μὲν

8. τις Μ: τὶς Δ 11 (δίς). οὔτε Μ: οὔτε Δ

τὴν πρώτην τῶν ἀποριῶν, ἣν καὶ φθάσαντες νῦν ἐξεθέμεθα, λύσιν ἀποδίδωσι ταύτην

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν γεννῶντος τῇ γεννητικῇ δυνάμει, καθάπερ ἐλέγομεν, ἡ γέννησις συνῆπται τῇ ἑαυτῆς [καὶ αὐτὴ] δυνάμει ᾗ ὁ υἱὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Πρὸς ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς ἀνταποκρινόμεθα λέγοντες οὕτως. Μίαν γέννησιν οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐχ ὡσαύτως ἐν ἀμφοῖν θεωρουμένην. Ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ γεννᾶν εἰλημμένη ἐνεργητική ἐστι καὶ συνᾴδουσα τῷ συμπεπλεγμένῳ γνωριστικῷ, τῷ Πατὴρ ὀνόματι, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ γεννᾶσθαι καὶ συμφωνοῦσα τῷ Υἱὸς ὀνόματι, γεννητὴν ὑπόστασιν σημαίνοντι, οὐ γεννητικήν.

Ὡσαύτως οὖν καὶ ἡ δύναμις ἡ πρὸς τὸ γεννᾶν διαφέρει τῆς πρὸς τὸ γεννᾶσθαι δυνάμεως, ὧν ἡ μέν ἐστιν ἐν τῷ πατρὶ, ἡ δὲ ἐν τῷ υἱῷ. Καὶ, καθάπερ τὸ εἶναι τοῦ πατρὸς καὶ τὸ εἶναι τοῦ υἱοῦ ἕν ἐστι καὶ ταὐτὸ, ἀλλ' οὐ προσήκει τῷ υἱῷ εἶναι πατρὶ, οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν, οὕτως, εἰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θήσομεν εἶναι τὴν γεννητικὴν δύναμιν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ τὴν γέννησιν, ἀλλὰ τοῖς ὅροις διαφέρουσιν, ἀναφορικῶς διακρινομένοις, ὡς καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἕν ἐστιν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, πλὴν τῷ μὲν κατὰ τὴν τοῦ διδόντος ἀναφορὰν, τῷ δὲ κατὰ τὴν τοῦ λαμβάνοντος· καὶ οὕτως οὔτε τὴν ἐν τῷ πατρὶ γέννησιν, ἣ ἐν πατρὶ δεῖ εἶναι, ἐν τῷ υἱῷ, ἵνα μὴ ὁ πατὴρ ὁ υἱὸς εἴη, οὔτε τὴν ἐν τῷ υἱῷ, ἥ ἐστιν ἐν υἱῷ, δεῖ εἶναι ἐν τῷ πατρὶ, ἵνα μὴ υἱὸς ὁ πατὴρ γένηται.

5 καὶ αὐτὴ προσέθηκα κατὰ σ. 123, 7: λείπουσι ΔΜ ᾗ ἔγραψα κατὰ σ 123, 7: ἡ ΔΜ 10 (καὶ κατωτέρω). γεννᾶν Δ: γεννᾷν Μ 10-11. ἐνεργητική ἐστι Μ: ἐνεργητικὴ ἐστὶ Δ 15. μέν ἐστιν Δ: μὲν ἐστὶν Μ 17 ἕν ἐστι Μ: ἓν ἐστὶ Δ ταὐτὸ Δ: ταυτὸ Μ 21. ἕν ἐστιν Μ: ἓν ἐστὶν Δ 24. ἥ ἐστιν Μ: ἣ ἐστὶν Δ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὡς δὲ καὶ τὴν δύναμιν τὴν γεννητικήν.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Εἰ μὲν οὖν ὁ πατὴρ ἐδίδου τῷ υἱῷ τὴν γέννησιν, ᾗ γεννᾷ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν δύναμιν, ἔδει ἂν καὶ τὸν υἱὸν γεννᾶν· εἰ δὲ μὴ γεννᾷ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τοιαύτην αὐτῷ δίδωσι δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ἀλλ' ἢ ἄρα τῶν ἀντικειμένων πως, ἤγουν τὴν τοῦ γεννᾶσθαι δύναμιν καὶ τὴν παθητικὴν γέννησιν. Τούτου οὖν λέγοντος, ὅτι ἡ γέννησις συνῆπται τῇ ἑαυτῆς δυνάμει, ᾗ ὁ υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ πατρὸς, ποτέραν γέννησιν καὶ ποτέραν δύναμιν δεῖ νοεῖν, τὴν ἐνεργητικῶς λαμβανομένην ἢ τὴν παθητικῶς; Μὴ διορισαμένου γὰρ τούτου, ἄπορος πάντως ὁ λόγος ἐστίν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς θεμελίους τῆς πίστεως καὶ ὡς ὑπαγορεύει τὸ ἀληθὲς εὐσεβὲς ἂν εἴη λέγειν ὡς, ὅταν ὁ λόγος πρὸς τὸν πατέρα τὴν ἀπόβλεψιν ἔχῃ, ἐκλαμβάνειν δεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν γέννησιν ἐνεργητικῶς· ἴδιον γάρ ἐστι τοῦ πατρὸς τὸ γεννᾶν· ὅταν δὲ πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ δύναμιν καὶ γέννησιν παθητικὴν δεῖ νοεῖν· ἴδιον γὰρ αὐτοῦ τὸ γεννᾶσθαι κατὰ τοὺς θεολόγους· γεννώμενος γὰρ τὸ εἶναι λαμβάνει διὰ γεννήσεως, καὶ διὰ τοῦτο υἱός.

Οὐκ εὐσεβὲς δ' ἂν εἴη λέγειν, ὅτι τὸ γεννᾶν λαμβάνει διὰ γεννήσεως, οὐ γὰρ καὶ πατήρ. Ὃ δὴ καὶ οὗτος ἀναγκαζόμενος ὁμολογεῖν, λέγει τὴν γεννητικὴν δύναμιν δίδοσθαι τῷ υἱῷ οὐχ ὡς δύναμιν, ἀλλ' ὡς τελειότητα. Ἀρκεῖ μὲν οὖν ἴσως ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ μὴ ὡς δύναμιν τὴν γεννητικὴν δίδοσθαι τῷ υἱῷ, ἀλλ' ὡς τελειότητα· ἔλεγε δ' ὅμως ἐς δεῦρο, ὅτι τὴν γεννητικὴν δύναμιν ἔχει ὁ υἱὸς, ἤτοι τὴν τοῦ γεννᾶν, ἀντιφάσκων ἑαυτῷ· καὶ

4 (καὶ 9). ᾗ M: ἣ Δ 7. πως M: πῶς Δ 17. γάρ ἐστι M: γὰρ ἐστὶ Δ 24. ὁμολογεῖ ἔγραψα: ὁμολόγει Δ: ὡμολόγει M

οὐ μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τῷ Πνεύματι μεταδίδοσθαί φησι τῆς γεννητικῆς τε καὶ προβλητικῆς, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν καὶ πόθεν κινηθεὶς εἰς τοσαύτην ἀτοπίαν ἐμπεσεῖν καὶ τὰς θείας ὑποστάσεις οὕτως ἀτιμάσαι, δυνάμεων ἀνενεργήτων κοινωνοὺς ἀξιώσας αὐτὰς εἰπεῖν, ὃν τρόπον καὶ τὸ βρέφος λέγομεν δυνάμει γραμματικόν, ὡς τὸ Πνεῦμα αὖ ἐκ δυνάμεως προελθεῖν ἢ δυνάμει, ὅτε ἐγεννᾶτο ὁ υἱὸς, οὔπω τὴν ἐνέργειαν ἐχούσῃ συνημμένην αὐτῇ, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ γεννηθέντος ταύτην λαβούσῃ, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐτερατεύετο.

Νομίσειε δ' ἄν τις ἴσως, ὅτι, ἵνα μὴ ἡ τῆς οὐσίας ἑνότης διασπασθείη δεδιὼς, τὸν λόγον οὕτω διέθετο, καὶ, τὰς δυνάμεις ταύτας τελειότητας τῆς φύσεως ἡγούμενος, ἐπίσης τῇ θείᾳ τῶν προσώπων Τριάδι διενείματο· ἀλλ' οὐκ ἐπίσης, εἴπερ τῷ πατρὶ μὲν μόνῳ μετὰ τῆς ἐνεργείας, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπράκτους καὶ κοινὰς δίδωσι· διὸ καὶ σφόδρα περιπέπτωκεν ὅθεν λίαν ἐξέφευγε. Πῶς γὰρ ἂν τῆς αὐτῆς εἴη οὐσίας τὰ μὴ τῇ αὐτῇ τελειότητι ἐπίσης ἐνεργοῦντα; Εἰ δὲ ἀρκεῖ πρὸς τὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας τὸ ἔχειν τὸν υἱὸν τὴν γεννητικὴν ἄνευ ἐνεργείας, διότι συνέζευκται τῇ γεννήσει, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει καὶ ἀμφοτέρας δίχα καὶ αὐτὸ τῶν ἐνεργειῶν, τίς ἡ ἀνάγκη τοῦ ἔχειν τὸν υἱὸν τὴν προβλητικὴν μετὰ τῆς ἐνεργείας, πολλῶν ἐντεῦθεν ἀτόπων φυομένων; Ἐσώζετο γὰρ ἂν καὶ οὕτως ἡ τῆς οὐσίας ἑνότης, ᾗ συναγωνίζεσθαι δοκεῖ, πρὸς τῷ καὶ τὰ ἄτοπα σιωπᾶσθαι. Ἀλλὰ μᾶλλον εἰ σύνεστιν ἡ γέννησις τῇ ἑαυτῆς δυνάμει, ἡ δὲ γέννησις κατ' ἐνέργειαν οὐ δέδοται τῷ υἱῷ οὐδὲ τῷ Πνεύματι, οὐδὲ ἡ δύναμις αὐτῆς, οὐδὲ τῷ υἱῷ ἄρα ἅμα τῷ προϊόντι, ὡς ὁ λόγος διὰ τῶν ἁγίων ἀπεδόθη.

Εἶθ', ὥςπερ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνατρέπων, Ὡς μεταδίδωσι, φησὶν, ὁ πατὴρ τοῖς ἐξ αὐτοῦ τῶν δυνάμεων ὡς τελειοτήτων μόνον, οὐχ ὡς δυνάμεων.

Καὶ τίς ἂν εἴη τελειότης ἐν τῷ θεῷ, μὴ καὶ ἔργῳ τελειου-

1. μεταδίδοσθαί φησι Μ: μεταδίδοσθαι φησὶ Δ 4. ἀτιμάσαι Μ: ἀτιμᾶσαι Δ 19 (καὶ 29). τίς Μ: τὶς Δ 26. Εἶθ' Μ: Εἲθ' Δ μεταδίδωσι, φησὶν, Μ: μεταδίδωσί φησιν Δ

μένη ἢ καθ' ἣν οὐδέποτε ἐνεργεῖ ἡ ἐνέργειά ἐστι; Πότερον οὖν ἦν βέλτιον τὰς προακτικὰς δυνάμεις τῶν θείων προςώπων ἑνὶ προςώπῳ, τῷ πατρικῷ, ἀφορίζειν, ἵν' ἐκεῖνο μόνον ᾖ προάγον, τὰ δὲ λοιπὰ προαγόμενα, καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλεγε καλῶς τοῦτο λέγων, τὰς δ' ἀνταποκρινομένας παθητικὰς ἀποδιδόναι τούτοις, οὐχ ἧττον δυναμένας εἰς τὸν τῆς ἰσότητος λόγον· οὐδὲν γὰρ εἰς τιμὴν τοῦ γεννῆσαι θεὸν τὸ ἐκ θεοῦ γεννηθῆναι, ὡςαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος ἤ, ἵνα μόνον καὶ τὸν υἱὸν προβολέα κατασκευάσῃ, τὰς προακτικὰς δυνάμεις, αἳ ὡς ἰδιότητες ὑποστατικαὶ καὶ τοῦ πατρικοῦ προςώπου συστατικαὶ καὶ τῷ πατρὶ μόνῳ λογίζονται, δοῦναι τοῖς ἐξ ἑαυτοῦ προϊοῦσι, καὶ μετὰ τὸ τὸν πατέρα στερῆσαι τῶν ἑαυτοῦ, τότε καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ προϊούσας ὑποστάσεις καθυβρίζει, δυνάμεων αὐτὰς ἀνενεργήτων μετόχους εἰπών, καὶ μυρίων δεινῶν καὶ βλασφημιῶν ἀναπλήσει τὸ σύγγραμμα. Ἀλλὰ πάλιν, ὥςπερ ὑπὸ τῆς ἀληθείας συνελαυνόμενος, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ἃ δέδωκεν. Ἢ τί ἄλλο βούλεται λέγων, ὅτι ὁ υἱὸς διὰ τοῦτο οὐ γεννᾷ, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα ἢ γεννᾷ ἢ προβάλλει, διότι σύνεισιν αἱ τῶν προόδων ἐνέργειαι ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν; Εἰσὶ δὲ ἄρα ἐν τῷ πατρὶ, ὥςπερ αἱ ἐνεργητικαὶ πρόοδοι αἳ οὐ μεταδίδονται, οὐδὲ αἱ σύστοιχοι τούτων δυνάμεις, ἵνα μὴ ἄπρακτοι καὶ κεναὶ ὦσιν ἐν αὐτοῖς. Οὐκοῦν οὔτε τὸ πνεῦμα οὐδετέραν ἔχει δύναμιν· οὔτε γὰρ γεννᾷ, οὔτε προβάλλει, οὔτε τὸν υἱὸν δεῖ ἔχειν οὐδετέραν, ἐπεὶ μηδὲ τὴν ἑτέραν. Ἢ γὰρ ἄμφω ἢ μηδετέραν, ὥςπερ οὖν καὶ τὸ Πνεῦμα. Ἀλλ' ἐπενόησεν αὐτὸς ἀνάγκην, ᾗ παρίστησι τὸν υἱὸν ἔχειν τὴν προβλητικὴν δύναμιν τὴν ἐν πατρὶ αὐτῷ διδομένην διὰ γεννήσεως.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Αὐτὴ γάρ, ὅθ' υἱὸς παρῆκται, μήπω νοουμένου τοῦ Πνεύμα

1. ἐνέργειά ἐστι Μ: ἐνέργεια ἐστὶ Δ 3. ἀφορίζειν Μ: ἀφωρίζειν Δ 14. ἀναπλήσει ἔγραψα: ἀναπλῆ ΔΜ 21. οὔτε Μ: οὔτε Δ 24. μηδετέραν ἔγραψα: μηδ' ἑτέραν Μ: μὴδ' ἑτέραν Δ

τος ἐκπορεύεσθαι, καθάπερ πρόσθεν ἐλέγομεν, ἐκ πατρὸς δέδοται τῷ υἱῷ, μήπω τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως αὐτῇ τὸ Πνεῦμα προάγοντος.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Τί φῄς, ἄνθρωπε; Ξυμβαίνουσιν ἄρα τῇ ἡμετέρᾳ νοήσει αἱ θεῖαι καὶ ἀκατανόητοι πρόοδοι τῶν ὑποστάσεων ἐκείνων τῶν θείων, καὶ χρόνος ἐνταῦθα θεωρεῖται καὶ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον. Τί γὰρ ἄλλο βούλεται τὸ Δέδοται τῷ υἱῷ, μήπω τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως τὸ Πνεῦμα προάγοντος; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς προεληλεγμένα καὶ αὐτεξέλεγκτα καὶ προδήλως βλάσφημα οὐδὲ πολλῶν δέονται λόγων· πρὸς δὲ τὴν δευτέραν τῶν ἀποριῶν καὶ τὴν λύσιν αὐτῆς ἴωμεν.

Πῶς οὖν αἱ δύο ἀρχαί, δυοῖν ὄντων τῶν προβαλλόντων, ἢ πῶς οὐ ξυναλοιφή, εἰ δύο μία ἀρχή; Πρὸς δὴ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ἐπάγει μὲν πολλά, δοκῶν λύειν αὐτήν, οὐδὲν δὲ ὑγιές ἐστιν αὐτῶν. Διαιρεῖ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν εἰς δύναμιν, ᾗ προάγει τὸ προαγόμενον πρόςωπον, καὶ εἰς τὸ πρόςωπον αὐτὸ ὃ προάγει, καὶ συμπεραίνων οἴεται μηδὲν εἶναι ἄτοπον, μηδὲ παραβλάπτεσθαι τὸ μοναδικὸν τῆς ἀρχῆς, εἰ δύο λέγοιντο πρόςωπα προβάλλοντα καὶ δύο ἀρχαὶ ὡς πρόςωπα, ἐπεὶ μιᾷ δυνάμει καὶ τῇ αὐτῇ τῷ ἀριθμῷ προβάλλουσιν.

Ἐρείδει δὲ τὸν λόγον καὶ πῶς; Τρεῖς ἀρχὰς εἶναι λέγων τῆς κτίσεως, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μιᾷ δὲ ὅμως δυνάμει δημιουργεῖν, διὸ καὶ ἕνα εἶναι δημιουργόν. Καὶ καθ' ὁμοιότητα τούτου φησὶ μηδὲν κωλύειν καὶ δύο ἀρχὰς τὸν πατέρα λέγειν καὶ τὸν υἱὸν καὶ δύο προβάλλοντας, ἕνα δὲ ὅμως προβολέα τῷ μίαν ἐν ἀμφοῖν προβλητικὴν εἶναι δύναμιν, ὡςανεὶ ἔλεγεν, ὅτι τρεῖς ἂν λέγοιντο θεοὶ ὡς τρία πρόςωπα, μία ὅμως θεότης.

1. δέδοται ἔγραψα κατὰ σ. 124, 7: δίδοται ΔΜ 6. θεῖαι Μ: θείαι Δ 15. ὑγιές ἐστιν Μ: ὑγιὲς ἐστὶν Δ 24-25. καθ' ὁμοιότητα Μ: καθομοιότητα Δ

Ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαντες ἅγιοι λέγουσιν εὐσεβῶς, ὅτι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶ μία τῆς κτίσεως ἀρχή, ὅτι κατὰ τὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας αὐτῶν ἡ δημιουργικὴ πρόςεστιν αὐταῖς δύναμις καὶ ἐνέργεια, εἰ καὶ μὴ τῇ οὐσίᾳ παράγουσι τὴν κτίσιν εἰδικῶς. Ὥςτε ἐνταῦθα πρόδηλος ἡ τῆς ἀρχῆς ἑνότης ἐν τοῖς τρισὶν, ὅτι καὶ πρόδηλος ἡ τῆς δυνάμεως κοινωνία, ὅτι οὐ κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ἀλλὰ καθὸ ἕν εἰσι τῇ οὐσίᾳ τὴν κτίσιν παράγουσιν, ὥςτε καθὸ ἕν εἰσι τῇ δυνάμει, ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν προβλητικὴν ταύτην δύναμιν οὐσιώδη φάναι ἐφόσον οὐ πρόςεστι καὶ τῷ Πνεύματι, προσωπικὸν δέ ἐστιν ὃ μή ἐστιν οὐσιῶδες καὶ ὅλῃ τῇ θείᾳ φύσει προςῆκον· προσωπικὴν δὲ δύναμιν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ μίαν εἶναι ἀδύνατον, οὐσιώδη δὲ καὶ ὅλῃ τῇ θείᾳ φύσει προςήκουσαν ἔτι ἀδυνατώτερον. Μέλλοι γὰρ ἂν οὕτως ἢ καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα προβάλλειν ἤ, ἔρημον οὐσιώδους δυνάμεως ὄν, μὴ ἐν τῇ ἑνότητι τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίας εἶναι.

Εἰ μὲν οὖν οἷόν τε ἦν τὴν προβλητικὴν δύναμιν ὑπάρχειν καὶ τῷ υἱῷ, καὶ μήτε ἡ τοῦ Πνεύματος θεότης ἐκινδυνεύετο, μήτε ἡ τῶν προςώπων διάκρισις, οὐδὲν ἂν ἦν χαλεπὸν διὰ τὴν διαίρεσιν ἣν τίθησι τῆς ἀρχῆς, τρόπον τινὰ μίαν ἀρχὴν τοῦ Πνεύματος εἰπὼν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ὅτι τῇ κοινῇ καὶ μιᾷ οὐσίᾳ τοῦτο προῆγον ἄν. Ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ υἱῷ τὴν τοιαύτην δύναμιν διά τε τὰ νῦν εἰρημένα καὶ ἄλλων πολλῶν ἕνεκα, ἃ παραλέλειπται χάριν συντομίας, οὐ διότι ἠδύνατο ἂν τρόπῳ μία εἶναι ἐν ἀμφοῖν, εἴ γε καὶ ἀμφοῖν παρῆν, διὰ τοῦτο πιστεύσωμεν καὶ τῷ υἱῷ ταῦτα προςεῖναι, παρὰ φαῦλον θέμενοι ἐκεῖνα δι' ὅσα ἀδύνατόν ἐστι προςεῖναι καὶ τῷ υἱῷ ταύτην, μέγιστα ὄντα καὶ οὐχ οἷα παρῶφθαι, ὧν ἔνια καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ καὶ διὰ τῶν ἁγίων ἀποδέδεικται· οἷον τὸ ἰδιότητα τοῦ πατρὸς εἶναι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ αἴτιον καὶ τὸ γόνιμον καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τοὺς

4. παράγουσι Μ: προάγουσι Δ 7 (καὶ 8). ἕν εἰσι Μ: ἓν εἰσὶ Δ 9 φάναι Μ: φᾶναι Δ 10. δέ ἐστιν Μ: δὲ ἐστὶ Δ μή ἐστιν Μ: μὴ ἐστὶν Δ 15. ἑνότητι Δ: θεότητι Μ

θεολόγους, οἷς οὐ συνᾴδει τὸ καὶ τὸν υἱὸν προβολέα εἶναι τοῦ Πνεύματος ἢ αἴτιον, ἢ ἀρχὴν ἢ συναίτιον ἢ ὅσα τοιαῦτα οἱ τὴν θεολογίαν τῶν ἁγίων παραφθείροντες ἐπισφαλῶς λέγουσιν. Ὥςπερ οὖν εἰ διὰ τὰ πρόςωπα, τρία ὄντα, τρεῖς ἐλέγομεν θεούς, τὴν πολυθεΐαν οὐκ ἂν ἐξεφύγομεν, κἂν ὁπόσον τῇ μιᾷ θεότητι καταφεύγωμεν, οὕτως οὐδὲ Λατῖνοι τὴν δυαρχίαν ἐκφευξοῦνται, ἕως δύο πρόςωπα δύο προβάλλοντας λέγωσι, κἂν διαρραγῶσι μίαν ἐν ἀμφοῖν δύναμιν προβλητικὴν εἶναι βοῶντες. Ὥςπερ γὰρ ἐκεῖνο πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀσεβὲς ἔδοξεν εἶναι, οὕτω καὶ τοῦτο πᾶσι σεσιώπηται.

Οὐκοῦν, ἐπεὶ τοῖς τοιούτοις οὐχ ἱκανῶς λύεται ἡ ἀπορία καὶ τὸ δύο ἀρχὰς λέγειν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, φαῦλόν ἐστιν καὶ αἱρετικὸν καὶ τὸ μίαν ἀρχὴν τὰς δύο λέγειν ὑποστάσεις, καὶ τὴν συναλοιφὴν οὐ διαπέφευγεν· οἷς ἄρα περιπίπτει ὁ ταῦτα ἀξιῶν.

Καὶ δὴ τὸν λόγον τελειῶν πολλὰ μὲν περὶ ἑαυτοῦ μεγαλορρημονεῖ, ἐνίων τε κατεπαίρεται, τὴν ἐναντίαν δήπου τούτῳ φερομένων, κομπηροῖς τισι ῥήμασι λεληθότως τούτων καθαπτόμενος, ὧν ἡμῖν λόγος οὐδεὶς τοῖς γε σώφροσιν, ἀφιεῖσι τὴν κρίσιν τούτων ἐφ᾽ ᾧ πότερα ποτέροις προςήκει διαγνῶναι. Ἡμεῖς δὲ οὐ πρὸς τὴν καθόλου ὕλην τῆς μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ Λατίνων διαφορᾶς τὸν παρόντα λόγον ἐνεστησάμεθα, ἵνα ἢ κατασκευάσωμεν τὸ ἑαυτῶν συμπέρασμα ἢ τὸ ἐκείνων ἀνέλωμεν λόγοις καὶ ἐπιχειρήμασι καὶ ἀπαγωγαῖς, ἃ δὴ καὶ πρὸς τὰς λύσεις ἥρμοττεν ἂν τῶν ἀποριῶν, ἃς ὡς ἐξ ἡμῶν τίθησιν· ἀλλὰ πρὸς τὰς ὑποθέσεις, δι᾽ ὧν οὗτος ἤλπισε κατασκευάσειν, ὁδῷ προβαίνων, τὴν δόξαν Λατίνων, τὰ δοκοῦντα μετὰ τῆς ἀληθείας προὐθέμεθα πρὸς τὴν τῶν ἁγίων θεολογίαν ταύτας παραβαλλόμενοι. Σὺν θεῷ δὲ εἰρήσθω, ἐδείξαμεν αὐτὰς διὰ τῶν διδασκάλων ἀπᾳδούσας καὶ ἀνενδέκτους καὶ ἄτοπά τινα συμπεραινούσας καὶ βλάσφημα, συνῳδοὺς δὲ μᾶλλον πολλαῖς τῶν αἱρέσεων ἢ καὶ αἱρέσεων ἀρχάς. Ἀρκεῖ γοῦν

5. καταφεύγομεν Μ: καταφεύγωμεν Δ 7. λέγωσι ἔγραψα: λέγοντες ΔΜ 11. φαῦλόν ἐστιν Μ:φαῦλον ἐστὶ Δ 16. τισι Μ: τισὶ Δ 26. παραβαλλόμενοι ἔγραψα: προβαλλόμενοι ΔΜ

ἐν τῷ παρόντι μηδὲν ἀναγκαῖον δεικνῦναι ὑποτιθέμενον. Τὸ δὲ ἐπαπορεῖν τῇ λατινικῇ δόξῃ καὶ αὐτοὶ λύσεις μεμηχάνηνται σκοπεῖν, πολλοῖς τε ἄλλοις γεγονέναι ἔργον, καὶ ἡμῖν ἴσως ποτὲ γενήσεται.

---

1. δεικνῦναι ἔγραψα: δεικνύναι Μ: δκνῦναι Δ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΝ ΑΙΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΙΣΑΑΚΙΟΥ

1*.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ

Κωνσταντῖνος Ἰωάννῃ Πάρδῳ εὖ πράττειν.

Ἔοικας ἐξ ὧν ἐπέστειλας πάλαι περιμένειν ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ ἀκοῦσαι ἐπιθυμεῖν· οἶσθα τιήτοι πάντ' εἰδότ' ἀγορεύειν χρή. Κάθημαι ἄχθος ἀρούρης ἀπειπὼν τῷ ἄλγει, τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν δουλείαν ἡγούμενος καὶ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν κοινὴν δυστυχίαν. Τί γὰρ ἂν ποιοίην ἢ ποῦ γῆς ἀπίοιμι αὐτὰρ ἀσθενὴς καὶ δυστυχὴς γενονὼς ἐν τοιούτῳ χαλεπωτάτῳ καιρῷ, ἐν ᾧ πατρὶς μὲν δούλη αἰσχίστων βαρβάρων καὶ πᾶσα Ἑλλάς, οὔτε δὲ βασιλεία οὔτε πολιτεία ἡμῖν ὑπολείπεται, πάντα δὲ δοῦλα καὶ φόβου καὶ κινδύνου μεστά; Εἰ μόνος μὲν ἦν, οὐκ ἂν ὤκνουν καὶ τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους ἰδεῖν· νῦν δὲ δοῦλος διὰ τοὺς ἐμοὺς ἀνάγκη πάντα φέρειν καὶ τοῦ τυχόντος ἀντέχεσθαι, ᾗ φασι τὸν πολύποδα ἐν χειμῶνος καιρῷ, καὶ ἐν μεταιχμίῳ δυοῖν ὄντα κακοῖν τὸ μὴ χεῖρον αἱρεῖσθαι. Ὅταν μὲν γὰρ τὰ παρόντα διανοοῦμαι δεινὰ καὶ τὴν ἐνταῦθα θηριότητα, οὐ μόνον Μεδιόλανον καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις ποθῶ, ἀλλὰ καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους καί, εἰ βούλει γε, τὰς

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ LXXIX κώδικι τῆς ἐν Μαδρίτῃ βιβλιοθήκης ἐν φ. 147α κ. ἑ. καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Iriarte* (Regiae bibliothecae Matritensis Codices graeci Mss. Ἐν Μαδρίτῃ 1769 σ. 290 κ. ἑ.), οὗ αἱ διάφοροι γραφαὶ παρατίθενται κατωτέρω

3. ἀπειπὼν 3 4. δουλείας 5. τὶ 6. χαλεπώτατος

Μακάρων. Ὅταν δὲ πάλιν τὴν ἄγαν ἀγνωμοσύνην τῶν τυραννούντων ἐνθυμηθῶ καὶ τὴν ἀφόρητον ἐκείνην ἄμισθον παιδαγωγίαν, μετάμελος γίνομαι, καὶ μᾶλλον τὰς Φιλοξένου λατομίας ἑλοίμην ἢ τοιούτοις συνεῖναι τυράννοις. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἑνὶ δουλεύων, κἀκείνῳ φιλοσόφῳ καὶ δυνάστῃ, οὐκ ἔφερεν, ἀλλ᾽ ἀποδρὰς ἐς Τάραντον ᾤχετο· ἐγὼ δὲ σκήνει ἀνδρῶν κακοήθων πῶς ἂν οἷός τε εἴην συζῆν; Ῥώμην μὲν τὴν νέαν Βαϐυλῶνα καὶ τροφὸν πάσης κακίας οὐδ᾽ ἰδεῖν ἀξιῶ· Νεάπολιν δὲ τὴν ἀχάριστον φεύγω ἀκούων· πεπείραμαι γάρ. Εἰ δὲ παθών τι νήπιος ἔγνων καὶ τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα, ἀνοητότατος ἂν εἴην τὸν ἀνάγυρον πάλιν κινῆσαι. Οὔτε γὰρ μισθὸς παρὰ τῶν ἀκουόντων, οὔτε παρὰ τοῦ κρατοῦντος· χωλοῖς μὲν γὰρ καὶ τυφλοῖς ἐλεοῦντες διδόασι, σοφοὺς δὲ μισοῦντες ἀπελαύνουσι· καὶ νομικοὺς μὲν μισθοῦντες κερδαίνουσιν, ἰατροὺς δὲ νοσοῦντες μόλις ὁρῶσι, φιλοσόφους δ᾽ οὐδ᾽ ἰδεῖν ἀξιοῦσι, ποιητῶν δὲ καὶ ῥητόρων ὡς μαινομένων καταγελῶσι, καὶ, ἵν᾽ οὕτως εἴπω, μεστὰ μὲν τὰ βασίλεια κολάκων καὶ βωμολόχων, ἐπὶ θύραις δὲ δυνατῶν ἀσελγεῖς εὐτυχοῦντας ἰδεῖν ἔξεστι· λόγων δ᾽ ἑλληνικῶν λόγος οὐδεὶς, ἀλλ᾽ ἀπελήλατο μὲν Ὅμηρος πανταχόθεν, καταπεφρόνητο δὲ Δημοσθένης καὶ Πλάτων, πανταχοῦ δὲ τυραννὶς ἄφαντος καὶ ἀνελευθερία πολλὴ, πολλῷ πλείων τῆς τοῦ Σισύφου, καὶ παντ᾽ ἂν δρῷεν ἢ μισθώσαιντο Ἕλληνα. Εἰ δ᾽ ἀπιστεῖς, πειθέτω σε ἡ τῶν βροτῶν ἔλεγχος διάπειρα· ἡ μὲν γὰρ τῶν τυραννούντων φειδωλία Θεόδωρον εἰς ἄκρον πάσης σοφίας ἐληλακότα ἐς Καλαϐρίαν ἀπήλασε, καὶ ἐν Πολυκάστρῳ, φεῦ, ἀδόξως θανεῖν ἠνάγκασεν, Ἀνδρόνικον δὲ τὸν Καλλίστου ἐς τὰς Βρεττανικὰς νήσους, ὅπου φίλων ἔρημος τέθνηκε, Φραγκούλιον δὲ, ἄνδρα σοφὸν, οὐκ οἶδά που τῆς Ἰταλίας, Δημήτριον δὲ ἐς τὴν πατρίδα ἐπανήκειν, βαρϐάροις δουλεύοντα· παραλείπω δὲ τὸν σοφὸν ἐμὸν καθηγητὴν Ἰωάννην τὸν Ἀργυρό-

3. ἑλκοίμην 5. κᾀκείνῳ 6. οἶος 7. συζῆν 12. χωλοὺς τυφλοὺς 13. ἀπελαύνοισι 17 θύρας δυνάτων 25. ἠνάγκεσεν 27. οἶδα

πουλον ἐν μέσῃ Ῥώμῃ πενόμενον καὶ καθ' ἑκάστην τὰς ἑαυτοῦ βίβλους ἀποδιδόμενον. Οὐκ ἔστι νῦν Ῥώμη ἐκείνη, οὐδὲ οἱ θαυμαστοὶ ἐκεῖνοι πολῖται Ῥωμαῖοι, οἷς ἅμα λατινικῶν λόγων καὶ ἑλληνικῶν ἔμελεν. Οὐκ ἔστι Νεάπολις ἀποικία Χαλκιδέων καὶ Ἀθηναίων, τὸ γυμνάσιον τῶν ἑλληνικῶν λόγων, εἰς ἣν Ῥωμαῖοι τρέχοντες ἤρχοντο. Πάντα φροῦδα καὶ μεταμεμορφωμένα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀναπολῶν κάθημαι ὁρῶν ἐπὶ οἴνοπα πόντον καὶ τὴν σὴν φίλην Σκύλλην καὶ Χάρυβδιν καὶ τὸν ἐπικινδυνότατον τοῦτον πορθμὸν, ἀλγῶν μὲν τῷ μένειν, δακρύων δὲ τῷ μὴ δύνασθαι πλεῦσαι, ἀπορῶν δ' ὅ τι ποιεῖν χρὴ ἢ ὅποι γῆς ἴω. Θεὸς δὲ μόνος καθ' ὑμᾶς τοὺς ποιητὰς ἀναρπάξας ἄλλῃ κομίσαιτο ἢ ὃ τοῖς ἄλλοις φρικτὸν, τοῦτο ἡμῖν ὡς ἡδὺ ἐπαγάγοι, ἵν' ἀπαλλαγέντες τῶν ἐνταῦθα μυρίων δεινῶν ἐς τὸν ἀπαθῆ ἐκεῖνον βίον μεταστῶμεν. Σὺ δὲ, νέος ὢν καὶ φιλόψυχος, τοσοῦτον διαβιῴης ὅσον ὁ ἡδυεπὴς Νέστωρ, οὗ πάλαι τὴν γλῶτταν μετέσχες, καὶ περὶ τὴν ἱερὰν φιλοσοφίαν σπουδάζοις, ἧς τέλος τὸ ὁμοιοῦσθαι θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ. Ἔρρωσο καὶ ἡμᾶς μὴ περίμενε.

---

3. πολίται ἅμα 4. ἔμελλεν ἀτοικία 7. τοιαύτων ὁρῶν 8. κάρυβδιν 14. φυλόψυχος 16. ὁμοιοῦσθαι

2*.

[ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΑΖΗ]

ΦΡΑΓΚΙΣΚῼ ΦΙΛΕΛΦῼ

Θεόδωρος Φραγκίσκῳ Φιλέλφῳ εὖ πράττειν.

Οὐ πάντ' ἔοικεν ἀσθενεῖ τὸ γῆρας, ἀλλ' ἔστι καὶ ἐφ' οἷς ἔρρωται καὶ διαφερόντως ἰσχύει. Φρόνησις γὰρ εὖ μάλα τῷ χρόνῳ συνεπιδίδωσι καὶ ἐπιστήμη καὶ λόγος, τέως τε ἐγγινόμενα νέοις ταῦτα ὕστερον ἀκμάζει γέρουσιν ἤδη καὶ πολιοῖς. Καὶ σὺ γοῦν τυγχάνεις μὲν γέρων ὢν καὶ πρὸς ἔργα ἀσθενέστερος ἃ ῥώμης σώματος δεῖται, ψυχῆς δ' ἀρετῇ πολὺ διενήνοχας. Καὶ ῥᾳδίως μὲν ἀποδύῃ πρὸς ἀγῶνα τοιοῦτον, ῥᾳδίως δὲ νικᾷς καὶ κατορθῶν ἐπαίνου τυγχάνεις. Δηλοῖ δὲ ὃ λέγω καὶ τὰ ὕστατά σοι τάδε συγγεγραμμένα πρὸς Ἡρακλέα τὸν Φερραρίας δυνάστην προτρεπτικά, μηδεμιᾶς ἀρετῆς λόγου λειπόμενα. Δι' ὃ δή σοι καὶ χρῆσθαι συχνὰ παρακελεύομαι τῇ τοιαύτῃ δυνάμει ἄλλως τε καὶ πρὸς τοὺς δυναστεύοντας καὶ δυναμένους μεγάλα ὠφελεῖν τε καὶ βλάπτειν. Τὸ γὰρ περὶ αὐτοὺς ὄφελος πέφυκε διαβαίνειν εἰς τὰ κοινὰ καὶ σύμπαν ὠφέλησε τὸ ὑπήκοον ὁ τὸν ἄρχοντα ἕνα ἀποδείξας βελτίω. Καλὸν μὲν οὖν καὶ Ἡρακλέα προτρέπειν εἰς ἀρετὴν καὶ ζῆλον τῶν ἐπαινουμένων ἀρχόντων, πολλῷ δὲ κάλλιον εἴ τινα τῶν μειζόνων || πείθοις κήδεσθαι τῶν κοινῶν κἀκ τοῦ εὖ φ. 72β
ποιεῖν δόξαν καὶ ὄνομα εὐκλεὲς κατακτᾶσθαι· περὶ γὰρ τοὺς μεῖ-

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Plut. 55 cod. 9 Λαυρεντιακῷ κώδικι, φ. 72α - 75β, αἰῶνος ιε'. Τὰ ἐν τῇ ᾤᾳ σημειώματα, παρατιθέμενα κατωτέρω, εἶνε γεγραμμένα ἐρυθρά.

9 φεραρίας. Ἐν τῇ ᾤᾳ Ἡρακλῆς φεραρίας δυνάστης

ζον δυναμένους μεῖζον τὸ κατορθούμενον ἔσται τῷ λέγοντι καὶ κοινότερον τἀγαθὸν εἰς δήμους καὶ πόλεις παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἥξει.

Τὰ δ' ἐνθάδε οἶμαί σε καὶ ἄλλων πυνθάνεσθαι λεγόντων, δῆλα ἅπασιν. Οὐ χεῖρον δ' ἴσως κἀμὲ διὰ βραχέων οὑτωσὶ φάναι, ἵν' ἀρχήν τινα λάβῃ ὁ λόγος ὃν μετὰ ταῦτα ἐρῶ.

Βούλεται μὲν τὸ ἐν Ῥώμῃ ἄρχον συνεστηκέναι ἐξ ἀριστοκρατίας καὶ μοναρχίας καὶ τὰ μὲν ἐπιμέλεσθαι τῶν ἱερῶν, τὰ δὲ ὥσπερ ἀμφικτυονίαν τινὰ ὑπάρχειν διαιτῶσαν τὰς ἑκάστοις τῶν Χριστιανῶν ἐθνῶν συμβαινούσας πρὸς ἄλληλα δίκας καὶ διαλύουσαν τὰ διάφορα· ταῦτ' ἄρα κἀκ τῶν γενῶν ἑκάστου ἕνα τινὰ ἄριστον αἱρεῖσθαι ὡςανεί τινα πυλαγόραν βούλεται κἀκ τούτων εἶναι συνέδριον τῶν καλουμένων καρδινάλεων καὶ σύλλογον ἱερὸν, τούτων δ' αὖ ἕνα τὸν ἄριστον αἱρεῖσθαι ἀρχιερέα μέγαν, σχῆμα βασιλικὸν ἔχοντα. Συμβαίνει δὲ πολλάκις ὑπὸ κακίας τῶν αἱρουμένων
φ. 73α μήτε καρδινάλεις αἱρεῖσθαι τοὺς ἀρίστους, μήτε || ἀρχιερέα τὸν ἄριστον καὶ ταύτῃ διαφθείρεσθαι τὸ τῆς πολιτείας εἶδος καὶ ποτὲ μὲν εἰς τυραννίδα μεταβάλλειν, ποτὲ δὲ εἰς ὀλιγαρχίαν. Πρότερον μὲν δὴ τυραννὶς ἦν, Πέτρου τινὸς Βάρβου τῶν Ἑνετῶν χειροτονηθέντος ἀρχιερέως, Παύλου δὲ μετονομασθέντος, ἀνθρώπου δεινῶς ἀπαιδεύτου καὶ τὸν βίον Σαρδαναπάλου. Νῦν δ' ἄντικρυς ὀλιγαρχία ἐστί. Αἱ γὰρ τῶν πλειόνων ψῆφοι νικῶσι τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀρχιερέως· εἰσὶ δὲ πλείονες τῶν σπουδαίων οἱ μὴ πάνυ ἀρετὴν ἐπαινοῦντες· δεῖ γὰρ ἔτι μετριάζειν τῷ λόγῳ· οὐ μὴν δὲ καί τινα ἑλέσθαι αὐτῶν τετολμήκασιν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ὃν ᾔδεσαν ἄλλως μὲν ἀγαθὸν ὄντα, ἁπλοῦν δέ τινα τὸν τρόπον καὶ ἀπολίτευτον, τοῦτον εἵλοντο, πρόφασιν μὲν ὡς ἀγαθὸν, ταῖς δ' ἀληθείαις ὡς ἀπολίτευτον, ἵν' ὡς δῆθεν χαρισάμενοι τὰ περὶ τὴν αἵρεσιν ἔχοιεν ἄγειν καὶ φέρειν ᾗ ἂν δοκῇ καὶ μὴ δι' ἐμπειρίαν τοῦ

4. φᾶναι 6 Ἐν τῇ ᾤᾳ Περὶ τοῦ ἐν ῥώμῃ ἄρχοντος 8. ἀμφικτυονίάν τινα 10. ἕνά τινα 12 Ἐν τῇ ᾤᾳ καρδινάλεις 18. Ἐν τῇ ᾤᾳ πέτρος βάρβος 20. Ἐν τῇ ᾤᾳ σαρδανάπαλος

ἄρχοντος κωλύοιντο μὴ τὰ σφίσιν αὐτοῖς σπουδαζόμενα πράττειν. Ταῦτα δὲ ᾐσθάνοντο μέν τι καὶ οἱ σπουδαῖοι κατασκευαζόμενα καὶ ἄσμενοι, ὡς εἰκὸς, τὸ πρᾶγμα ἐδέχοντο· ἀγαπητὸν γὰρ αὐτοῖς ἦν, || εἰ μή τις τῶν ἐναντίων προχειρισθείη· προσεποιοῦντο δὲ φ. 73β ἀγνοεῖν καί τι καὶ ἀντιπράττειν, ἵνα μὴ μαθόντες ἐκεῖνοι τὰ δοκοῦντα δὴ καὶ αὐτοῖς πράττειν πρύμναν τὸ λεγόμενον κρούσαιεν· ἰδίαν γὰρ αὐτῶν παντάπασι γενέσθαι τὴν αἵρεσιν ἤθελον καὶ συμφωνεῖν ἐπ' οὐδενὶ τοῖς ἀρίστοις. Οὕτω μὲν δὴ ᾑρέθη ὁ νῦν ἄρχων τῷ μὲν δοκεῖν παρὰ γνώμην τῶν τοῦ συλλόγου ἀρίστων, τῇ δὲ ἀληθείᾳ κατὰ γνώμην αὐτῶν καὶ πολιτικήν τινα φρόνησιν, καὶ, εἴ περ ὁ αἱρεθεὶς πολιτικώτερος ἦν, παραχρῆμα ἂν συνέβαινε τοῖς οἰομένοις κτήσασθαι σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ μὴ τῷ αἱρεθέντι αἰσθέσθαι σφᾶς αὐτοὺς καταπεπολιτευμένους γε ὑπὸ τῶν ἀρίστων. Νῦν δ' ὅπερ ἐκεῖνοι μέλλον καὶ χρήσιμον αὐτοῖς ὑπειλήφασιν, ἁπλοῦς ἔτι ὁ ἄρχων ἐστὶ, καὶ, δέον μισεῖν μὲν τὸν τῶν ἑλομένων σκοπὸν, πλεονεκτικὸν καὶ παράνομον ὄντα, θεῷ δὲ χάριν εἰδέναι ὧν φαύλοις ἀνθρώπων χρησάμενος λογισμοῖς εὖ παρεσκεύασεν, ὅδε ταῦτα μὲν οὔπω καθίστησι φανερὰ, τιμᾷ δὲ ἔτι ἐκείνους καὶ δώροις ἀμείβεται πλείστοις καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνοις ἐᾷ τὰ πράγματα. Καὶ ὅλως ἐκεῖνοι μὲν καθ' ἃ || ἤλπισαν ἅπαντα νειμάμενοι ἔχουσιν, ὁ δὲ προσκυνεῖται μόνον ὥσπερ ξόανον, κατάκλειστος ἐν τοῖς βασιλείοις· ἀπρακτοῦσι δὲ καὶ ὅσοι ἄριστοι τοῦ συλλόγου, ἡττώμενοι τῆς τῶν ἑτέρων ἐπικρατείας. Ὥστε νῦν ἀριστοκρατικὸν μὲν καὶ μοναρχικὸν οὐδὲν, ὀλιγαρχικὸν δὲ μεστὸν πλεονεξίας τε καὶ τρυφῆς. φ. 74β

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, λόγος ἐμοὶ ὅδ' ἐστί. Καιρὸς ἤδη σε τοῖς κοινοῖς ῥαψιλέστερον βοηθῆσαι ἐκ τῶν προτρεπτικῶν λόγων καὶ κολάσαι μὲν τὰς τῶν ἐπιτιθεμένων τοῖς πράγμασι τουτωνὶ ὁρμὰς, ἐμποιῆσαι δὲ φρόνημα τῷ ἀρχιερεῖ γενναῖον καὶ θεώρημα θέσθαι πολιτικὸν καὶ τοῦ σχήματος ἄξιον, ἀντιλαμβάνεσθαί τε πρεπωδέστερον τῶν πραγμάτων παρακαλέσαι καὶ τοῖς ἀρίστοις

6. Ἐν τῇ φω παροιμία 9. τὸ γνώμην 31. Ἐν τῇ φω Cη'

χρῆσθαι συμβούλοις, τά τε ἄλλα καὶ τὸ μὴ τοῖς κατὰ συμβεβηκὸς ὑπουργήσασι τὰ θυμήρη πρεσβεῖα τὴν ἀρχὴν νέμειν. Οὐδὲ γὰρ οἱ πόλιν παρὰ προδότου λαβόντες τιμῶσι τὸν δεδωκότα, ἀλλὰ τὸ μὲν πρᾶγμα ὡς χρήσιμον αὐτοῖς ἀποδέχονται, τὸν δὲ προδόντα μισοῦσι τῆς προαιρέσεως φιλοῦσί τε καὶ τῆς ἀρετῆς ἄγανται τῶν
φ. 74β πολιτῶν τοὺς μήτε χρημάτων || μήτε ἀδόξου τιμῆς σφᾶς αὐτοὺς ὠνίους ποιησαμένους, προϊόντι δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἐπ' εὐεργεσίαν ἀνθρώπων προτρέψαι, ποιούμενον τοὺς τῶν χρημάτων πόρους ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ μὴ τοῖς φειδωλοῖς τε καὶ γλίσχροις ἐπιτρέποντα παρασκευάζειν αὐτοῖς εὐπορίας εἰς οὐδὲν δέον, μηδὲ τοῖς πάντα εἰς ἡδονὰς ἀναλίσκουσι καὶ ὀρέξεις ἀλόγους παρέχεσθαι ἔργων μοχθηρῶν ἀφορμάς. Ὅλως τε οἷόν τις Φειδίας, λόγου καλλίστου δημιουργὸς, πλάττε οἷον δεῖ τὸν κυρίως ἄρχοντα εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ὕλη ὑπόκειται ἐπιτηδείως ἔτ' ἔχουσα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν σῶν λόγων μορφήν. Οὔπω γὰρ τελείως κεκράτηται ὑπὸ τῶν φαύλων τουτωνὶ τεχνιτῶν καὶ πλαττόντων μηδοτιοῦν ὑγιὲς, ἀλλ' ἔτι φύσεως ἀρετῇ τὸ πλαττόμενον ἀντικρούει, καὶ ζητεῖ μὲν τὰ βελτίω, κωλύεται δὲ ὑπὸ τῶν κατειληφότων. Ἀλλὰ σὺ καλλιτέχνησον φθάσας καὶ χεῖρα τῇ Χριστιανῶν ὄρεξον πολιτείᾳ, ἀπεργαζόμενος τὸν ἄρχοντα οἷον ὅ τε λόγος καὶ τὰ πράγματα ἀπαιτεῖ.

Προσθεῖναι δὲ χρεὼν καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς Ἰταλιώταις· μάτην γὰρ ἂν προτρέποιμεν εἰς τὰ
φ. 75α ἐλευ||θέρια τῶν ἔργων καὶ μεγαλοπρεπῆ τοὺς ἡμετέρους τε ἄρχοντας κινδυνεύοντας ἀποβαλεῖν ἣν ἀρχὴν ἔχουσι, Τυρκίων ἤδη ναυκρατούντων καὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀδεῶς ἐπιτιθεμένων, αὐτῶν δὲ τὰ μὲν ῥαθυμούντων, τὰ δὲ πάλιν ἐπιβουλευόντων ἀλλήλοις καὶ ἐμφυλίους σκοπουμένων πολέμους. Συμβουλευτέον οὖν κἀν τοῖς μάλιστα καὶ ὅπως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀσφαλέστερον διαθέμενοι ἕξουσιν εὐεργετεῖν τοὺς οἰκείους ἀπ' ἀργύρου τε καὶ

5. φιλοῦσι τὲ 10. μὴδὲ 12. Ἐν τῇ ᾦᾳ φειδίας 19 Ἐν τῇ ᾦᾳ χριστιανῶν πολιτεία 20. ὅ,τε 22. Ἐν τῇ ᾦᾳ ἰταλιῶται 24. Ἐν τῇ ᾦᾳ τύρκιοι 28. κἀν 29. τὲ

χρυσοῦ καὶ ἐσθῆτος καὶ ὧν ἄλλων κατονομάζει ἐν τοῖς πρὸς Ἡρακλέα λόγοις. Δεῖ γάρ, εἰ μή τι ἄλλο, τούς γε νῦν ὑπάρχοντας πόρους φυλάττειν· ἀδύνατον δὲ φυλάξαι μὴ ὁμονοοῦντας ἀλλήλοις καὶ ἐκστρατεύοντας καὶ ἀντιπαραττατομένους τοῖς ὑπερορίοις ἐχθροῖς ἐπιοῦσι.

Περὶ δὲ τῶν ἰδίων ἴσθι, ὅτι Γρίφος ὁ σὸς ὁμιλητὴς πολύ τι παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ δύναται, γραμματεὺς ὢν τῶν μυστικωτέρων καὶ οἰκεῖος τὰ μάλιστα. Δύναται δ' οὐ μικρὸν καὶ ὁ Ἀλαιρίας, τῶν φιλούντων σε καὶ οὗτος ὑπάρχων καὶ προθύμων συμπράττειν τὰ δέοντα. Παρὼν δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης ὁ Ἀργυρόπυλος, πάλαι μὲν γνώριμος ὢν τῷ ἀρχιερεῖ, νῦν δὲ εὐεργετούμενος || καὶ f. 75β
τιμώμενος μεγαλοπρεπῶς. Χρῆσθαι δή σε καὶ τοῖς φίλοις τούτοις νυνὶ καιρὸς ἐπιστέλλοντα περὶ τῶν σαυτοῦ πραγμάτων· ᾧ δὲ μάλιστα πεποιθὼς ἐπιστέλλεις καὶ συχνὰ ἀνατίθης τὸ πρᾶγμα, οὗτός γε, ὡς ἐν ἡμῖν γε τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐδὲν δύναται. Τὸ δ' αἴτιον γράφειν οὐκ εὐπρεπές.

Περὶ δὲ τῶν ἐμαυτοῦ καινότερον ἐπιστεῖλαί σοι οὐκ ἔχω οὐδὲν πλὴν ὅτι ἀσθενέστερον νῦν μοι τὸ σῶμα καὶ ἐπιθανατώτερον. Σὺ δ' ὅτι ὑγιαίνεις χαίρω· ἀλλά σε καὶ πλουτεῖν εὔχομαι, ἵνα μὴ περισπώμενος ὑπὸ πενίας ἀμελῇς τῶν λόγων, ὧν δημιουργὸς εἶ ἀγαθός. Ἔρρωσο.

Ἀπὸ Ῥώμης, Πυανεψιῶνος τετάρτῃ φθίνοντος.

---

2. Ἐν τῇ φ̔φ ἡρακλῆς τε 6. γρίφος καὶ ἐν τῇ φ̔φ γρίφος 10. Ἐν τῇ φ̔φ ἰωάννης ἀργυρόπυλος

3*.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ ΠΕΡΛΕΟΝΗΝ

(13 'Απριλίου 1441).

Franciscus Philelphus Petro Perleoni S[alutem].

Commendavi te per litteras Ioanni Argyropulo praesbytero erudito ac· diserto: et amice et diligenter. Quantum autem commendatio de te mea profuerit: fac: ut certior fiam. Solet enim quandoque uir iste non minus leuitatis morositatisque prae se ferre quam disciplinae. Sed tu uteris: si sapias: prudentia tua: teque et hominis ingenio accomodabis et tempori: Litteratura tibi ex eo comparanda est: non mores. De Mario filio quae scripsi: ex aliis quoque: didiceram. Frustra nitimur in vita Minerua. Tu hortare adolescentem assidue: ut facis non minus ad morum integritatem: et elegantiam: quam ad litteras Cum istic essem diu multumque studii: quaesiuique diligenter conparare aliquid mihi ex Apollonii Erodianique iis operibus quae ab illis de arte grammatica copiose fuerant et accurate scripta. Nihil usque potui odorari: Nam a magistris ludi quae publicae docentur: plena sunt nugarum omnia: Itaque neque de constructione grammaticae orationis; neque de syllabarum quantitate: neque de accentu quicquid aut perfecti: aut certi ex istorum praeceptis habere potest. Nam lingua aeolica quam et Homerus et Callimacus in suis operibus potissimum sunt secuti: ignoratur isic prorsus: Quae autem nos de huiusmodi rationibus didicimus studio nostro dilingentiaque didicimus quamvis minime negarim nos ex Chrysolora socero adiumenta non-

* Εὕρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Francisci Philephi Epistolae. 'Εν Βενετίᾳ, 1487. Βιβλίου Ε' ἐπιστολὴ τρίτη, ἄνευ σελιδώσεως.

nulla accepisse: Sed nostro (ut ita dixerim) marte ad calcem quoad eius fieri potuit; peruenimus. Quare non mediocriter me iuuaret: in uiros illos: quos modo memineramus: incideres; quo sitim hanc omnem non leuarem solum: sed sedarem omnino. Tu de tuis rebus omnibus litteras ad me dato assiduo.

Vale, ex Mediolano Idibus Aprilibus. MDCCCCXXXXI.

4*

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ ΑΜΜΑΝΑΤΗΝ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗΝ
ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΠΑΒΙΑΣ

('Εκ Φλωρεντίας, 5 Αὐγούστου 1454).

D[onatus] Acc[iaiuolus] Jacopo L[ucensi] sal[utem]. Cum Johannes Argyropolus bisantius, vir iam pridem in Italia clarus, nunc vero in fortuna misera constitutus nuper Florentiam venisset, isque antea propter summum ingenium eius summamque doctrinam fama mihi cognitus esset, virum audivi nec prius discessi, quam eius familiaritatem consequutus sum. Vir enim mihi visus est non solum eruditus, ut fama audieram, sed etiam sapiens, gravis et vetere illa Grecia dignus. Is igitur, aversa nobilissima patria, filiis in manibus barbarorum relictis, omnibus bonis spoliatus ad pontificem confugere statuit, quem unicum presidium fortunis

*Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII. 1390 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ 'Εθνικῆς βιβλιοθήκης (Biblioteca Nazionale), ἐν φ. 85β. Περιέχει δὲ ὁ κῶδιξ πολλὰς αὐτογράφους ἐπιστολὰς τῶν 'Ατζαϊωλῶν. 'Η δὲ ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν 'Ιάκωβον 'Αμμανάτην, ὅςτις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Δονάτου ἐν τῇ ἀρχαιομαθείᾳ, ἐν τοῖς χρόνοις δ' ἐκείνοις εὑρίσκετο ἐν 'Ρώμῃ παρὰ τῷ καρδιναλίῳ Καπρανίκᾳ.

suis in tante rerum iactura futurum esse confidit. Quare cum te apud r^um^ cardinalem tuum, et cardinalis apud pontificem. plurimum ei prodesse possit, te oro, si me amas, ut hunc virum quem ego non solum diligo propter virtutes suas, sed etiam propter miseras calamitates sibi multum compa- tior, consilio studio opera quacumque potis maxime iuves, ut is intelligat commendationem meam fortunis suis aliquid profuisse

Vale. Florentiae, die v augusti 1454.

5*.

ΠΑΠΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ Γ΄

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(15 Μαρτίου 1456)**.

Calistus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Francisco Sfortie Vicecomiti duci Mediolani salutem et apostolicam benedictionem. Confert se ad nobilitatem tuam dilectus filius nobilis vir Johannes Argiropolus magister artium at medicine, quem superioribus diebus ad nos oratorem miserat dilectus filius Excellens princeps Thomas Paleologus Romeorum Despotus et germanus olim Imperatoris Grecorum: causam adventus sui ab ipso intelliget Excellentia tua. Nos quia eum et respectu principis sui et suarum singularium virtutum gratia plurimum diligimus, commendamus eum nobilitati tue, teque in Domino hortamur ut ipsum cum humanitate et benivolentia suscipias; est enim

* Περιλαμβάνεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Bolle e brevi Papali, Roma. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν Dilecto filio nobili viro Francisco Sforzie duci Mediolani.

** Ἡ χρονολογία τοῦ παπικοῦ ἐγγράφου 15 Μαρτίου 1455 anno incarnationis ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν 15 Μαρτίου 1456.

hic vir dignus ut abs te ametur ut qui et semper catholicus fuit et in partibus Grecie unionis facte propugnator et defensor. Est insuper utriusque lingue doctissimus et multis aliis virtutibus ornatus. Nos gratissimum habebimus si hanc commendationem nostram intellexerimus aliquid apud nobilitatem tuam potuisse.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, idibus martii, pontificatus nostri anno primo.

D. De Lucca.

6*

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΟΝΑΤΟΝ ΑΤΖΑΪΩΛΗΝ

(31 Μαΐου 1456).

Franciscus Philelphus Donato Actiolo Sa[lutem]

Ioannem Argyropulum quem mihi diligentissime commendaras: et uidi libentissime et uirum doctrina: et eloquentia singulari et rebus omnibus quibus potui: tum publice: tum privatim pro dignitate sum quam accuratissime prosecutus. Is a principe nostro perhumaniter perbenigneque tractatus: transiuit ad transalpinos: rediturus ad uos ad constitutum tempus. Te uero et reliquam florentinam iuuentutem non possum non laudare quod talem tantumque et oratorem et philosophum graeca nobis instituendis disciplina praefeceritis. Nam

* Εὕρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Francisci Philephi Epistolae. Ἐν Βενετίᾳ. 1487. Βιβλίου ΙΓ' ἐπιστολὴ εἰκοστὴ τετάρτη ἄνευ σελιδώσεως.

sentio neminem inter graecos hoc uno uiro omni disciplina praestantiorem. Quod eo pluris faciendum existimo; quod latinam etiam eloquentiam perpulchre callet. Incumbite igitur: ut coepistis: ut quandoquidem huiusmodi doctorem adepti estis; quod ingenium natura habetis accerrimum: id studio quoque diligentiaque uestra in dies magis magisque augescet; atque exornetur. Vale. Et Bartholomaeum Scalam uelim moneas uerbis meis; mihi iam opus esse uitreis oculis; quare si neque parcior ac dicior factus est; curet hos ad me dare.

Ex Mediolano pridie Kal. iunias MCCCCLVI.

7*.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΩΜΑΝ ΙΑΤΡΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΡΟΛΟΥ Η'

(1 Ἰουνίου 1456).

Franciscus Philelphus Thomae franco philosopho medicoque sal[utem].

Facerem non tibi modo: ut mea fert opinio: sed etiam christianissimo regi Karolo iniuriam: nisi tibi eos quottidie commendarem: quos dignos censeam studio beniuolentiaque tua. Quid enim est: quo quisque magis proxime accedat ad deum: quam conmiseratione ac beneficentia. Alienae certe calamitates et aerumnae satis debent nos admonere quia sint res humanae fragiles et caducae: et non minus metuendae:

* Εὕρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Francisci Philelphi Epistolae. Ἐν Βενετίᾳ. 1487· Βιβλίου ΙΓ' ἐπιστολὴ εἰκοστὴ τρίτη ἄνευ σελιδώσεως.

quam expendendae omnibus. Quare quod nobis queat aliquando accidere: nisi in iis conmiserescamus; quibus indigne acciderit in nosmet ipsos simus iniurii. Itaque noli miseris: si tibi quottidie conmendo constantinopolitanos ciues: qui nobilissima patria atque fortunis et bonis omnibus orbati miserabiliter seruiunt apud ipsos turcos. Tuum autem est his quantum facultas tua dignitasque patitur be[ne] facere Nihil enim te cogo: sed aut hortor: aut moneo. Nunc autem maxime omnium sim accusandus: ubi tibi minus conmendaro diligenter clarissimum philosophum: et eundem uirum eloquentissimum: atque omni disciplinarum genere praestantiaeque pollentem Ioannem Argyropulum: qui tibi meas hasce reddidit litteras. Est enim etiam ipse non mediocris pars luctuosissimi illius naufragii; quomodo imperium illud orientale obrutum poenitus absumptumque est. Quare cum adhuc in plaerisque suis lachrymabilem seruitutem agat apud barbarum illam imanemque nationem: tuae uel humanitatis: uel officii esse arbitror: ut quibuscunque in rebus poteris te in hunc talem ac tantum uirum et pium praestes et perbenignum. Nam hoc uno nemo est in uniuerso grecorum genere neque doctior: nec sapientior. Quamobrem quicquid in hunc officii beneficiique contuleris: in meipsum collatum existimabo. Et hac de re satis. Proximis diebus Joannes Marius filius dedit ex Taurino ad me litteras perhumanas a praestantissimo franciae cancellario Guilielmo Juuenale Ursino: abs te autem nullas. Quod factum est: ut non me coeperit mediocris admiratio; quod nihil ad ea responderis; quae antea litteris pluribus ad te scripseram de aduentu meo. At ne causam quidem intelligo: quid ad uos ierit filius Joannes Marius. Nam neque est a me missus; neque is causam ullam hac de re ad me scripsit. Tamen utcumque res habet; breui te uisam. Id quod factum iam esset: si mihi per meum hunc principem licuisset.

Vale. Ex Mediolani. XV. Kal. iunias. MCCCCLVI.

8*.

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(1461).

... Quod vero a me petis, ut te certiorem reddam de Argyropulo nostro ac choro totius academiae florentinae, suas velim omne studium nostrum cum ad grecas literas, tum ad philosophiam et bonarum artium disciplinam esse conversum, ac utriusque exercitationis ducem habere tuo ac reliquorum iudicio optimum Argyrophilum hunc, qui antiquorum more sapientium docet nititurque, quoad per eum fieri potest, ut cives nostri qui aut velint aut possint aliquam philosophie cognitionem cum dicendi ratione coniungant...

9**.

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΠΕΡΡΟΤΗΝ

(30 Αὐγούστου 1461).

Niccholao, Littere tue mihi nuper reddite sunt, IV Kal. augusti Bononiae date, quibus operam tuam in negocio Argirophyli sine ulla exceptione polliceris. Hanc tuam humanitatem et studium in me singulare, etsi iam pridem in rebus

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII, 1390 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, (Biblioteca Nazionale), φ. 37β, περὶ οὗ ἴδε ἀνωτέρω σ. 313.

** Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII, 1390 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης (Biblioteca Nazionale), φ. 39α, περὶ οὗ ἴδε ἀνωτέρω σ. 313. Ὁ δὲ Νικόλαος Περόττης (Perotti), πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ, εὑρίσκετο τότε ἐν Βονωνίᾳ μετὰ τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος.

meis perspexeram, tamen nunc quoque in hoc negocio amicissimi hominis libentiore animo recognosco, quam si res mea ageretur. Nam Argirophilum hunc non solum ut preceptorem sed etiam ut parentem diligo atque amplector; vir enim est cum singulari eruditione atque doctrina, tum optimis moribus preditus, et, quod paucis grecorum accidit, vetere illa Grecia dignus; quare hoc suum negocium tibi commendo ut maiore studio commendere non possim. Gratissimum mihi feceris [si operam] dederis ut libri quos ille furcifer eripuit quoad per te fieri potest ei restituantur.

Vale. XXX augusti 1461.

10*.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΒΕΣΠΑΣΙΑΝΟΝ DA BISTICCI

(2 Ἰουνίου 1463).

...Ancora ti priegho mi raccomandi a messer Giovanni Argyropulo, et a tutto l'academia...

---

* Ἡ ἐξ ἧς τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐπιστολὴ σώζεται ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι 30 τοῦ Plut. 90 sup., ἐν φ. 25α.

11*.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΒΕΣΠΑΣΙΑΝΟΝ DA BISTICCI

(25 Ἰουλίου 1463).

...Raccomandami a Pieri e a Donato et alla brighata di casa et a mess. Giov. Argyropulo et a tutta l'academia...

12**.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΜΜΑΝΑΤΗ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΑΒΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΑ

(Κατὰ Μάϊον 1467).

Secutus dignationis tuae consilium scripsi Ioanni Argyropulo de obitu filii: magis id agens, ut officia in se tua ille agnosceret quam ut in tanta doctrina consolationem a me ullam acciperet: ditulit dies multos responsum: Credo propter animum nondum ex moestitia recreatum, respondit tandem, satis ostendens quantum possit humanitas. Doleo vice hominis docti ferentis mollius hunc eius casum, quam tantae virtuti conveniat, Nicene mi, nescio quo peccato frequenter a

* Ἡ ἐξ ἧς τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐπιστολὴ σώζεται ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι 30 τοῦ Plut. 90 sup., ἐν φ. 29ᵦ.

** Περιλαμβάνεται ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἐπισκόπου Παβίας Ἰακώβου Ammanati Piccolomini τῇ ἐκτυπωθείσῃ ἐν Φραγκοφουρτίῳ τῷ 1714 ὑπ' ἀρ. 201.

uobis discedimus ut in umbra fortes pulverem, et solem ferre non possumus. Nosti lachrymas Demosthenis ab Egina in Atticam respicientis, delitamenta Solonis, nuntiante Thaleto filii occasum: Ciceronis etiam gemitus, defunctam Tulliolam et patriam amissam deflentis nil illi esse languidius quicquam potuit. Sic se res habet. Auditores verbi tantum sumus, non autem factores. Vapulebimus ergo plagis multis, quoniam voluntatem Domini agnoscentes, illam non adimplemus. Mitto tibi exempla litterarum, ut ex meis promissum officium, ex illius vero nullam sine robore doctrinam intelliges. Vale.

Roma.

13*.

ΠΑΠΑ ΣΙΞΤΟΥ Δ'

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(19 Μαρτίου 1472).

Sixtus Papa IIIj

Dilecte fili salutem et apostolicam benedictionem. Dileximus unice jamdiu et singulari complexi sumus caritate dilectum filium Johannem Argyropylum ob singularem hominis virtutem et suavissimam studiorum nostrorum societatem in quibus versabamur. Is nunc est apud nos. Filium Isaac tua nobilitas et premio et cohortatione ad istuc veniendum provocavit, litteris etiam ad patrem datis; lectissimum profecto iuvenem, cum litteris praeditum, tum musicae disciplinae excellentem conduxisti. Proficiscitur nobis benedicen-

* Σώζεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τοῦ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Autografi-Uomini Celebri-Argiropulo Giovanni. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Dilecto filio Nobili, Viro Galeatio Mariae Sfortiae Duci Mediolani.

tibus et permittente patre. Nam persuasum habemus eum tibi suo merito fore iucundissimum, et honesto loco inter tuos pro tuo liberali instituto erga bonarum artium studiosos. Nos et patris causa qui nobis est carissimus et propter iuvenis ingenium ac virtutem eximiam eum nobilitati suae diligentissime commendamus in ipso sane accipiendo et ornando quicquid prestiteris erit pergratum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum sub anulo piscatoris die XXIX Martij MCCCCLXXII Pontificatus nostri anno primo.

Dominicus Calderinus.

14*.

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(3 Ἀπριλίου 1472).

Illustrissime Princeps et Excellentissime Domine. Venit istuc ad Dominationem Vestram illustrissimam Isach domini Ioannis Argiropuli filius, accitus litteris dominationis Vestre Excellentissime, quem, quia scimus aliquo nomine et existimatione esse aput Dominationem Vestram Excellentissimam qui ad hunc scripserit, ideo nos quoque commendatione nostra dignum putavimus. Commendamus itaque hominem Dominationi Vestre Excellentissime ut nomini et existimationi, quam ea de Isach nostro concepit, aliquid nostra com-

* Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τοῦ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Autografi - Vescovi - Argiropulo Giovanni, φέρουσα ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Illustrissimo principi et excellentissimo domino, domino Galeatio Marię Sforcię Mediolani etc. καὶ κήρινον ἀπέκμαγμα τῆς σφραγῖδος τοῦ Βησσαρίωνος τεθλασμένον.

mendatione addatur, quo sentiat nostram commendationem sibi non fuisse vulgarem. Bene valeat Excellentissima Dominatio vestra.

Ex Urbe, die III Aprilis MCCCCLXXII.

(Ὄπισθεν)

B { Episcopus Sabinus
Cardinalis Patr[iarca] Costant[inopolitanus] } Nicenus

15*.

Φ. ΓΟΝΖΑΓΑ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΜΑΝΤΟΥΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(11 Ἀπριλίου 1472).

Illustrissime Princeps et Excellentissime Domine pater honorande. Essendoce novamente facto intendere la Ex. V. hauer conducto a li servitij suoi lo Spectabile cavaliere Messer Isaacho greco figliolo del clarissimo philosopho Messere Giovanni Argiropulo, ne havemo ricevuto dopio contentamento e piacere perchè consideramo la Illustrissima Signoria Vostra hauerà presso di se uno servitore de nobile ingegno, de gran doctrina, de molte virtute e gientileze dotato, e da l' altro canto essendo nui veramente affectionati al dicto Mess. Giovanni per la dignitate e singularitate de la doctrina e gravitate suoa, la qual non solamente a nui, ma a tuta

* Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Autografi, Teatrica. Ἔχει δὲ ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν

Illustrissimo Principi et Excellentissimo domino patri honorandissimo Domino Duci Mediolani etc. Papie Anglerieque Comiti Janue et Cre-[mone domino

καὶ φέρει τὴν σφραγῖδα τοῦ ἀποστέλλοντος.

questa corte è in grandissima observantia e veneratione, et simelmente al dicto Mess. Isaacho non mancho per le virtute suoe che per li meriti e rispetto del patre, molto n'è piaciuto per bene et honor suo che Dio li habia concesso luoco presso a tal signore col qual la virtute suoa havera digna recognitione. Raccomandiamolo adonque strectissimamente a Vostra Celsitudine come cosa e creatura nostra, e pregamola cordialmente che ultra quello li parerà essere conveniente a la benignitate e gloria suoa et a la fidele servitute e devotione dello messere Isaacho, anchora per amore nostro se digni farli gratiosa demonstratione che l'haveremo tanto caro quanto se lo facesse ad uno de la casa e sangue nostro. E de tuto li vogliamo restar obligati e annumerarlo a le altre obligatione che havemo cum quella per le gratie usate verso la persona nostra, che cussi reputaremo questa e tanto magiore per la consolatione ne seguirà al prefato Messer Giovanni suo patre, del bene et allegreza del quale siamo teneri e desiderosi come del nostro proprio, perchè è homo del qual per la Excellentia de la doctrina sua faciamo singulare capitale. Bene et feliciter valeat Illustrissima Dominatio Vestra.

Rome Ij Aprilis MCCCCLXXIj.

F. de Gonzaga Cardinalis mantuanus
Bononie etc. Legatus.

16*.

ΡΟΒΕΡΤΟΥ DI SANSEVERINO

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΓΑΛΕΑΤΣΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(23 Ἀπριλίου 1472).

Illustrissimo Signore mio. Meser Isach è gionto qui et diceme non essere venuto più presto che come fu gionto da Napoli a Roma per l'ayre tristo se amaló. Il patre et la matre sua non havendo altro figlolo de lui non l'hano voluto lassare partire se non l'hano veduto bene reducto et restituito a sanitá. Per essere stracho s'è riposato qui tre dí et parli una hora mille anni essere da V. Ex. la quale credo potere certificare et dire cum vero ch' ella ha il più singulare homo in questo mestere che habia Italia. Ha donato uno organo qui a San Martino dove stano frati dali Carmeni, ha facto cose stupende in modo che tuta questa cita lo tenuto ad audire, et ogniuno lo commenda per il meglore sonatore che may sentissano. A. V. Excellentia m' aricomando.

Bononie XXIIj Aprilis 1472.

Excellentię Vestrę *Servitor Robertus etc.*

---

* Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato), ἔχουσα ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν *[Illustrissimo] Principi et Excellentissimo Domino [Domino] meo singularissimo domino [Du]ci Mediolani etc.* καὶ φέρουσα τὴν σφραγῖδα τοῦ ἐπιστέλλοντος.

17*.

ΓΑΛΕΑΤΣΟΥ ΣΦΟΡΤΣΑ ΔΟΥΚΟΣ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΝ ANGUISSOLE DE PLACENTIA

(11 Ἰουλίου 1472).

Dux Mediolani etc.

Antonio. Siamo contenti et volemo che a domino Isac Argyropolo nostro cortesano et sonatore de gravacymbolo quale alli di passati tolsemo alli nostri servitii con quella provisione tu say, gli daghi de presente ducati cento d'oro a libre quattro per ducato sopra la provisione sua del presente anno MCCCCLXXII aciochè possa più habilmente provedere alli suoy bisogni, spazandolo presto e ben.

Dat. Belreguardi die XI Julii MCCCCLXX secundo.

A. Jacobus.

---

* Σώζεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Storica - Autografi - Musici - Isacco Argiropulo. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν διεύθυνσιν Nobili viro Antonio Anguissole de Placentia Camerario et Thesaurario generali nostro dilecto.

18 *.

ΓΑΛΕΑΤΣΟΥ ΣΦΟΡΤΣΑ ΔΟΥΚΟΣ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ GALASSIO DE GALASSIIS

(17 Σεπτεμβρίου 1473).

1473

Papie, die XVII Septembris.

Galassio de Galassiis.

Galasso: Volemo che a la recevuta de questa vadi ad trovare domino Issac nostro cortesano, et che li dichi da parte nostra venga subito da noy, perchè el reverendissimo monsignore cardinale el vole audire et aspettalo cum desyderio. Et farati dare seu torrali organi, gravizembalo et tutti altri instrumenti da sonare fossono lì, quali mettaray in uno navetto, per condurli da noy, mandando Zintile nostro sottocamerario al governo d' essi; aciò maestro Isac possa venire per terra como noy li scrivemo.

Post scriptum. Havuti haveray li instrumenti da sonare commandaray ad Zentili pro nostra parte gli conduca qui in camara nostra senzia dargli ad persona viva, per quanto haverà a cara la grazia nostra. La lettera de magistro Isac te mandiamo qui alligata, quale presentata, vederay de havere subito tutti suoy instrumenti ad ogni modo et mandali como avemo dicto.

---

* Σώζεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Autografi - Teatrica - Argiropulo Isacco.

19*.

ΓΑΛΕΑΤΣΟΥ ΣΦΟΡΤΣΑ ΔΟΥΚΟΣ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ

ΠΡΟΣ GENTILE DE SEREGNO

(11 Φεβρουαρί-υ 1474).

1474.

Papie XI februarii

Zentili de Seregno subcamerario. Recevute queste mandarane la viola quale tu pigliasse ad casa de maestro Isach facendo che l' habiamo domane da sera.

Ja. M.

20**.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ ΤΟΝ ΜΕΔΙΚΟΝ

(1 'Απριλίου 1475).

Magnifice clarissimeque vir tanquam frater honorande. Se a dio piacera: io sarò in Firenze a di XXIj del presente mese. Ho preso questo tempo per uedere intiegramente la

* Σώζεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Autografi - Musici - Isacco Argiropulo.

** Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R. Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ (Filza) XXXII ἀρ. 267 καὶ φέρει ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν

Magnifico clarissimoque
viro. Laurentio Medici
tanquam fratri honorandissimo
Florentie.

festa del glorioso baptista sancto Johanni. Interim m'e occorso d'auisarue che'l clarissimo et eloquentissimo philoso et homo in omni uirtutis et sapientiae genere excellentissimo messer Johanni Argyropulo è per partire de qui per andare for d'Italia et so che ha uarij et magnifichi inuiamenti con uarij re. Non me pare sia homo da perdere et maxime costui: il quale è una fenice. Confortoue quanto piu posso: che li mettate el pensero et cercate ritenerlo in Firence. Sapete quanto uale et quanto fo accepto al uostro magnifico auo et ancho al uostro magnifico padre, et de noi non altrimente parla che d'uno spirito diuino. Metteteli la mente. Sapete la utilitate per lui facta a cotesti uostri honoreuoli cittadini et l'honore a tutto il uostro casato. Non ue ne scriuo piu d'esteso: pero che a boccha ue ne dirro tutto el mio parere. Et in questo meççо se uolete: che io come da me, Li ne dica qualche cosa: non ue sia molesto auisarmene. Vale decus meum.

Ex Urbe primo Junij 1475.

Philelfus

---

21 *.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΜΜΑΝΑΤΗ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΠΑΒΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ ΜΕΔΙΚΟΝ

(14 Ἰουνίου 1477).

Magnifice Vir: frater noster carissime. Salutem. Quel che non facessimo per Messer Jo. Argiropolo, non faremmo per

* Σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Mediceo avanti il Principato, ἐν φακέλῳ (Filza) XLVI, φ. 457. Φέρει δὲ ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν Magnifico viro: fratri nostro carissimo, Laurentio de Medicis, Florentie καὶ ἀλλαχοῦ ὄπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς Da Roma ii XVIII di Giugno.

noi medesimo, per che non altrimentri lo amiamo, per la sua eximia, et singulare uirtu. Et ex consequenti similmente semo disposti verso le cose, et sangue suo, come e il venerabile Messer Isatio suo figlolo. Et se qualcosa si po adiungere alla nostra bona dispositione verso dell' uno et dell' altro, vi si adiungere per la uostra non vulgare commendatione, per la quale demostrasi quanto lo sete affectionato, et quanto sete grato del beneficio riceuuto, quo ad eruditionem uestram. Del nostro bono animo verso di loro, haremo piu caro lo intendino per facti che per parole. Bene valete.

Rome, XIIIj Junij 1477.

(Ὄπισθεν)

Ja tituli S. Chrisogoni presbiter Cardinalis } Papiensis

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΥΘΕΝΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

1*.

(5 Ὀκτωβρίου 1458).

Magnifici et potentes Domini domini Priores Artium et Vexillifer iustitie Populi et Comunis Florentie, una cum eorum venerabilibus Collegiis etc.** deliberaverunt: Quod Officiales Montis Comunis Florentie et seu eorum capserius, de pecunia propterea deputata, dent et solvant Christoforo Bartholomei Landini de Pratoveteri, conducto ad legendum publice in Studio florentino, in facultate Oratoria et Poesis, pro duobus annis initiatis die XVIII ianuarii 1457, cum salario ad rationem florenorum centum pro quolibet anno dictorum duorum annorum, pro eius secunda terzaria primi anni, florenos triginta tres et unum tertium alterius floreni.

Item etc. refirmaverunt et de novo elegerunt et deputaverunt prestantissimum virum totius phylosophie clarissimum professorem dominum Iohannem Manuelis Argiropolum Costantinopolitanum, pro duobus annis immediate secuturis, finito tempore sue primeve electionis, pro qua ad presens legit in dicto Studio florentino; et cum salario florenorum quatringentorum pro quolibet anno dictorum duorum annorum, sibi solvendorum de pecuniis et assignamentis pro expensis Studii florentini deputatis et seu deputandis, et de quibus et prout sibi solvitur ad presens.

---

* Ἡ ἀπόφασις αὕτη σώζεται ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R. Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Delib. SS. CC. s. s. 160, 7 καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Gherardi* (Statuti della Università e Studio Fiorentino ἐν τῷ Ζ' τόμῳ τῶν Documenti di Storia Fiorentina pubblicati a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana, dell' Umbria e delle Marche. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1881 σ. 467 ὑπ' ἀρ. CCXI).

** Διὰ τοῦ *etc.* ἐσημείωσεν ὁ *Gherardi*, καθ' ἃ δηλοῖ ἐν σ. XX τοῦ Προλόγου, παραλειπόμενά τινα κατ' οὐδὲν παραβλάπτοντα τὴν κατανόησιν τοῦ κειμένου

2*.

(23 Ἰουλίου 1471).

Audita expositione coram eis facta, magnifici et excelsi Domini domini Priores libertatis et Vexillifer iustitie Populi Florentini, pro parte domini Iohannis Manuelis de Constantinopoli, continente quemadmodum ipse per multos annos legit in Studio florentino, vigore conductarum et electionum de eo factarum diversis temporibus, quarum ultima fuit facta de mense octobris 1466, per Baliam tum vigentem, pro quinque annis proxime futuris initiatis die 5 februarii 1466, cum salario florenorum 400 ad libras 4 pro floreno, pro quolibet anno; et quod usque nunc, de dicta ultima conducta, dicit quod restat creditor vestri Comunis de florenis milleducentis vel circiter; et cum debeat discedere et ire ad partes Ungarie, ut possit prius satisfacere multis suis creditoribus, cuperet sibi de dicto suo credito satisfieri: et intellectis predictis, cognoscentes magnifici Domini prefati conveniens esse eidem satisfacere, et scientes per viam Montis talem solutionem, secundum iam ordinata, fieri non posse; propterea, ut eidem satisfiat, prout decet, providetur: Quod ex nunc, vigore presentis provisionis, per massarios et capserium Camere Comunis Florentie, de quibuscumque pecuniis ad eorum manus preventis et seu perveniendis, de quibuscumque assignamentis capse Catastorum, solvi debeat dicto domino Iohanni Manuelis de Constantinopoli, vel eius legitimo procuratori, id totum de quo restat et est creditor Comunis Flo-

* Ἡ ἀπόφασις αὕτη σώζεται ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R. Archivio di Stato), ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν Statuti del Popolo e Comune di Firenze καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Gherardi* (Statuti della Università e Studio Fiorentino ἐν τῷ Ζ' Τόμῳ τῶν Documenti di Storia Italiana pubblicati a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana, dell' Umbria e delle Marche. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1881 σ. 492 κ. ἑ. ὑπ' ἀρ. X).

rentie seu Montis dicti Comunis usque nunc, pro conducta seu electione de eo facta de mense octobris 1466 per Baliam, ad legendum in Studio florentino, habita fide clara de eo de quo restat et est creditor, faciendo etiam retentiones in huiusmodi solutionibus fieri et consuetus etc.*: faciendo eidem facere finem dicto Comuni in debita et consueta forma; et faciendo aptari scripturas in libris Montis, ubi opus est, et ubi apparet creditor, per ministros dicti Montis, et in libris Camere et alibi ubi foret expediens, per eos ad quos modo aliquo pertineret etc.**

3***.

(21 Ὀκτωβρίου 1466).

Magnifici et potentes Domini domini Priores Libertatis Vexillifer iustitie populi florentini; intellecta supplicatione eisdem facta pro parte doctissimi viri domini Iohannis Argyropyli de Constantinopoli, ad presens habitantis in civitate Florentie, in effectu continente: Quod ipse dominus Iohannes commoratus est in hac civitate cum tota eius familia continue annos novem vel circiter, publice docendo in Studio florentino Philosophiam moralem et naturalem et Poesim, et tam grece quam latine, et cum summa fide et diligentia ea omnia faciendo, que et prout facere tenebatur secundum formam

* Ἴδε ἀνωτέρω σ. 331.

** Ἴδε ἀνωτέρω σ. 331.

*** Ἡ ἀπόφασις αὕτη σώζεται ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R. Archivio di Stato), ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν Statuti del Popolo e Comune di Firenze, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Gherardi* (Statuti della Università e Studlo Fiorentino ἐν τῷ Ζ′ Τόμῳ τῶν Documenti di Storia Italiana pubblicati a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana, dell' Umbria e delle Marche. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1881 σ. 489 κ. ἑ. ὑπ' ἀρ. X).

electionis de ipso ad id facte per hanc excelsam Dominationem. Et cum, per Dei gratiam, multi e vestris civibus ex sua doctrina plurimum profecerint, et ab eis diligatur et ipse eos diligat, cuperet tam ipse quam eius filii qui in hac civitate, pro maiori parte eorum temporis, sunt educati, in ea suum domicilium firmare, in ipsaque deinceps vivere ac mori; et ut hoc commodius et cum maiori honori et securitate facere posset, cuperet in eius favorem infrascripta et pro privilegio civititatis et pro aliis deliberari, et spem habens in summa clementia huius excelse Dominationis, ad illam recurrere statuit et supplicare in forma et effectu inferius describendis et volentes supplicationibus prefati domini Iohannis assensum prebere, premisso et facto inter ipsos Dominos et Vexilliferum, die XXI octobris anni suprascripti, solemni et secreto scructineo ad fabas nigras et albas, et obtento partito secundum ordinamenta dicti Comunis; et demum postea inter ipsos Dominos et Vexelliferum et alios habentes baliam a publico et generali Parlamento facto in civitate Florentie, die secundo mensis septembris proxime preteriti, premisso facto et celebrato solemni et secreto scructineo ad fabas nigras et albas, et obtento partito secundum ordinamenta dicti Comunis, providerunt, ordinaverunt et deliberaverunt; Quod dictus dominus Iohannes et eius filii et descendentes per lineam masculinam, tam nati quam nascituri, intelligarunt esse et sint perpetuo veri originarii et antiqui cives civitatis Florentie, et gaudere et potiri possint omnibus et singulis immunitatibus, beneficiis, privilegiis ac favoribus in omnibus et per omnia, quibus et prout gaudere et potiri possunt vel poterunt quicunque veri originarii et antiqui cives civitatis Florentie. Hoc apposito, quod per predicta nulla intelligatur esse concessa facultas acquirendi aut exercendi aliquod officium Comunis vel pro Comuni Florentie, aliter quam per ordinamenta permittatur, quibus per predicta nulla fiat innovatio. Hoc in eius et suorum favorem etiam proviso, quod ipse vel aliquis eorum non teneatur de novo

edificare aliquam domum in civitate Florentie, prout per quedam vetera ordinamenta vestri Comunis disponitur, que quantum ad eos et quemlibet eorum intelligantur esse et sint ex nunc revocata.

Item, possint predicti dominus Johannes et eius filii et descendentes ut supra, et eis liceat inter omnes ut supra, simul vel divisim, in una vice vel pluribus, prout voluerint, emere et quovis alio titulo alienationis acquirere in civitate Florentie unam domum pro ipsorum habitatione, et ultra dictam domum possint acquriere ut supra in comitatu vel districtu Florentie ad eorum beneplacitum, tot de aliis boni inmobilibus, quod eorum pretium et extimatio ascendat usque in summam florenorum millequingentorum largorum in totum, et non ultra.

Item, quod dictus dominus Johannes et seu aliquis ex filiis vel descendentibus suis per lineam masculinam ut supra, seu eorum vel alicuius eorum bona, directe vel indirecte, non possint modo aliquo reduci vel describi in aliqua distributione onerum civitatis, comitatus vel districtus Florentie, tam ordinariorum quam extraordinariorum, et tam personalium quam realium, vel mixtorum quocumque vocabulo vel nomine nuncupentur, neque ad aliquod tale onus subeundum vel solvendum, modo aliquo cogi, gravari vel compelli possint, personaliter vel in bonis; sed ab omnibus talibus oneribus sint liberi et exempti. Et tamen, quod contra fieret sit ipso iure nullum, et nullam habeat executionem. Et possit et debeat, licite et impune, cancellari, de quocumque libro vel registro in quo talis descriptio facta esset, ubicumque esset, per quoscumque notarios et alios ad quos modo aliquo pertineret vel pertinere posset, visa solum presenti provisione.

Hoc tamen in predictis salvo et reservato quod, non obstantibus predictis vel aliquo predictorum, dicti dominus Johannes et eius filii et descendentes predicti, pro dicta quantitate florenorum millequingentorum largorum expen-

denda in dictis bonis inmobilibus ultra domum pro habitatione ut supra dicitur, et seu pro parte ex predictis florenis 1500 larghis, quam expendere seu aliter acquirere contigerit, teneantur et debeant in compensationem beneficii acquirendi de bonis predictis solvere quolibet anno quo durabit exemptio predicta Officialibus Montis vel eorum camerario, pro diminutione Montis recipenti, in pecunia numerata, florenum unum largum pro quolibet centenario florenorum et ad rationem centenarii florenorum, quos predicti vel aliquis eorum expenderint vel aliter acquisiverint, faciendo solutionem dicte quantitatis in duabus pagis, videlicet solvendo medietatem de mense ianuarii et aliam medietatem de mense iulii cuiuslibet anni exemptionis predicte, et ad perdendum et ad lucrum Comunis. Quas solutiones et quamlibet earum prefati dominus Johannes et eius filii, et descendentes predicti et quilibet eorum teneantur et debeant facere in terminis supradictis, sub pena dupli totius eius in quo deficerint in non solvendo ut supra, et pro qualibet vice applicanda Monti pro eius diminutione.

Item, ne in predictis aliqua fraus aut deceptio committatur in damnum Comunis Florentie, providetur: Quod dicti dominus Johannes et eius filii et descendentes predicti et quilibet eorum qui pro tempore emptiones et acquisitiones predictas facerent, teneantur infra XV dies a die cuiuslibet talis emptionis et acquisitionis proxime futuros referre in scriptis talia bona empta vel alio quovis titulo acquisita Officialibus Montis pro tempore existentibus, cum suis vocabulis et confinibus et pretiis suis, et per quos fuerint rogati contractus, et cum aliis demonstrationibus oportunis. Et Officiales Montis curent ne in predictis aliqua fraus committi possit. Et si per supradictos ad quos pertineret non fierent relationes ut supra disponitur, aut fraus aliqua committetur in excusando bona que essent alterius pui deberet supportare onera in civitate, comitatu vel districtu Florentie, tunc his vel altero dictorum casuum contrafacientes amittant presentem gratiam quo ad omnes partes.

Item, predicti dominus Johannes et filii et descendentes, si emerent vel aliter acquirerent aliqua bona inmobilia in civitate, comitatu vel districtu Florentie, ultra summam florenorum millequingentorum largorum, et domum supradictam, tunc pro illo pluri dumtaxat debeat illis imponi onus secundum regulam aliorum civium per illos ad quos pertineret; quod solvere teneantur, non obstante supradicta exemptione; et pro illo pluri tractentur in omnibus et per omnia prout alii cives florentini.

Predicta exemptio et inmunitas ab omnibus predictis prout supra est provisum, duret dicto domino Johanni et filiis et descendentibus suis ut supra per tempus triginta annorum dumtaxat, initiandorum inmediate post conclusionem presentis provisionis, et non ultra vel aliter quoquomodo. Elapsis vero dictis triginta annis exemptionis predicte, dictus dominus Johannes et filii et eius descendentes ut supra aupervíventes tractentur quantum ad onera et favores, in omnibus et per omnia, prout tractari debebunt veri originarii et antiqui cives civitatis Florentie, qui onera ordinaria civitatis Florentie supportare tenebuntur, et ita observetur per eos ad quos modo alique pertinebit. Predicta beneficia et inmunitates non habeant locum nec intelligantur pro gabellis ordinariis cum suis membris.

Item, possint prefati dominus Johannes et filii et descendentes predicti, et quilibet eorum, constituere dotes filiabus eorum super Monte Comunis Florentie in illis quantitatibus et pro illis temporibus et terminis ac conditionibus et modo et forma et partibus et effectibus quibus et prout ordinatum est aut deinceps ordinabitur posse constitui pro filiabus quorumcumque originalium et verorum civium civitatis Florentie onera ordinaria in dicta civitate supportantium in omnibus et per omnia. Hoc expresse apposito, quod nullus predictorum possit quovis modo vel titulo, durante tempore dictorum triginta annorum exemptionis predicte, aliter quam pro dictis dotibus, acquirere aliqua alia credita Montium

Comunis Florentie cuiuscumque generis. Et si contrafieret, totum id in quo contrafieret finiri debeat Comuni Florentie, et cedat in diminutionem Montis dicti Comunis etc.* .

Insuper, considerantes magnifici Domini prefati quantum fuerint utiles lectiones dicti domini Johannis filiis vestrorum civium, et volentes ne vestri cives tali commoditate priventur; propterea reconduxerunt, refirmaverunt et de novo elegerunt, et sic electum vigore presentis provisionis esse voluerunt et deliberaverunt dictum dominum Johannem ad legendum et docendum in Studio florentino in illis facultatibus, modis, conditionibus, partibus et effectibus quibus et prout tenetur et debet vigore ultime electionis et conducte de ipso ad predicta facte, qua adhuc durat; et cum salario pro quolibet anno ad rationem florenorum quadringentorum, eo modo et prout habuit et habere debuit vigore dicte eius ultime electionis, et pro tempore quinque annorum initiandorum inmediate finita dicta eius ultima conducta sive electione. Et sic dicto domino Johanni vel eius procuratori legitimo solvi possit et debeat salarium eius predictum per eos ad quos pertinebit, observatis solemnitatibus et solutionibus consuetis prout hactenus fecit, licite et impune, et omni contradictione cessante.

---

* Ἴδε ἀνωτέρω σ. 331 σημ. **

4*

(8 Νοεμβρίου 1471).

Attendentes magnifici et excelsi domini domini Priores libertatis et Vexillifer iustitie Populi Florentini, quemadmodum dominus Joannes Argyropylus, qui legebat in Studio florentino in philosophia et aliis facultatibus, non legit amplius; et propterea utile esse cognoscentes alium deputare, ad legendum in Studio in facultatibus prout infra etc.**, providerunt, ordinaverunt et deliberaverunt: Quod domini Priores et Vexillifer iustitie, una cum eorum Collegiis pro tempore existentibus, et seu due partes ipsorum, possint conducere ad legendum in Studio florentino unum vel plures, quem vel quos voluerint, dummodo sint forenses; et cum eo salario de quo eis videbitur, non excedendo in totum inter omnes summam florenorum ducentorum pro anno, ad libras quatuor pro floreno, et cum retentionibus consuetis; et pro tempore de quo eis videbitur, non excedendo in totum tres annos, initiandos prout in electione continebitur; et ad legendum in illis facultatibus et cum illis conditionibus, et eo modo et forma de quo et qua et prout per dictos Dominos et Collegia vel ipsorum duas partes in una vice vel pluribus deliberabitur; et tali vel talibus sic conductis solvatur salarium de pagis creditorum Studii existentium super Monte Comunis Florentie, de quatuor mensibus in quatuor menses, precedente stantiamento, et eo modo et prout solvitur et solvi debet aliis in Studio legentibus; aliquibus in contrarium non obstantibus.

---

* Ἡ ἀπόφασις αὕτη σώζεται ἐν τῷ δημοσίῳ ἀρχείῳ τῆς Φλωρεντίας (R. Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Bal. 49 φ. 62β καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Gherardi* (Statuti della Università e Studio Florentino ἐν τῷ Z' Τόμῳ τῶν Documenti di Storia Italiana pubblicati a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana, dell Umbria e delle Marche. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1881 σ. 271 ὑπ' ἀρ. CLXXVII).

** Ἴδε ἀνωτέρω σ. 331 ἐν σημ.**.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

1*.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΑΛΕΑΤΣΟΥ ΣΦΟΡΤΣΑ ΔΟΥΚΟΣ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ

(8 Ἰανουαρίου 1472).

Johanni Argiropilo Constantinopolitano.

Havemo tolto alli servitii nostri maestro Isache vostro figliolo ad conforti e suasione del magnifico signore Roberto, el quale ce l' ha molto commendato, cum provisione de trecento ducati d' oro l' anno, et così li havemo provisto de presente de cento ducati per el venire suo da nuy honorevolmente: del che siamo certi havereti piacere et contentamento perchè essendo luy appresso nuy dovete essere certo ch' el serà in loco dove haverà honore et utilità, et, essendo quello che credemo, gli faremo tale tractamento che ve ne trovarete ogni dì più contento, et faremolo tanto più volunteri, quanto che intendemo le virtù vostre così meritare. Siche ve confortiamo ad mandarcelo el dicto vostro figliolo quanto più presto sii possibili perchè l' expectamo con desiderio.

Dat. Viglevani die VIII ianuarii 1472.

Per Cambiagum.

Ci[chus].

---

* Περιλαμβάνεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Missive - Reg. Nº 108 φ. 147[6].

2*.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΙΣΑΑΚΙΟΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ

(21 Ἰουλίου 1473).

1473.

P[apie] die XXI iulii

D. Isaacio.

Dilecte noster. L'opera del nostro organo quale havete in le mane, expectamo con grande desiderio se fornischa, et de la expeditione ne haveremo singulare piacere. Pertanto volemo gli metati ogni diligentia et studio possibile per exequire questa nostra vuoluntate con fornire dicta opera con celerità et bene.

A. Ja.

3**.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ AMBROSINO DE LONGIGNANA

(22 Ἰουλίου 1473).

1473.

Papie die XXII Julii

Ambrosino de Longignana.

Ambrosino: nuy intendemo che d. m^ro^ Jasacio: non resta de iniuriare mo uno mo uno altro di nostri cantori de capella, et maxime d. l' abbato m^ro^ d' essa capella. Il che ne dispiace assay. Pertanto volemo li dighi da parte nostra

* Περιλαμβάνεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Carteggio Storico - Carteggio Diplomatico - 1473 Luglio Θήκη (Busta) ἀρ. 2.

** Περιλαμβάνεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Carteggio Diplomatico - 1473 Luglio Θήκη (Busta) ἀρ. 2.

ch' el voglia attendere ad bene vivere et goldere quello che nuy gli damo volentiera: ma ch' el non voglia dare impazo nè vilanezare nostri cantori sapendone caro caduno nel grado suo, perchè facendolo seressimo constrecti ad fargli digna provisione et ne scorazzaressimo con luy.

Dat. Papie XXII iulii 1473.

Ja. A.

4*.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΙΣΑΑΚΙΟΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ

(17 Σεπτεμβρίου 1473).

1473. *Papie die XVII septembris*

Domino Isacio.

Perchè el reverendissimo monsignore el cardinale n' ha rechiesto che volentero auderia sonare tutti vostri instrumenti, al quale compiacemo d' ogni cosa a noy possibile, semo contenti et volemo consignati tutti vostri instrumenti ad Galasso nostro camerero quale gli ferà condure qui ad Pavia per acqua, et che vuy vegnati battando per terra, aciò sua Signoria sia satisfacta de questo suo desyderio.

---

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato), ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Autografi - Musici - Argiropulo.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Σελ. οη'. Ἡ σημείωσις 9 πρέπει νὰ λάβῃ τὸν ἀριθμὸν 7 καὶ νὰ προταχθῇ τῆς νῦν 7 (διόρθου 8) καὶ 8 (διόρθου 9).

» 1 στ. 7 σχολίων ἀντὶ Παλαιολόγου γράφε Ἀργυροπούλου. Πρόςθες δ' ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Μαδριτείου κώδικος ἔχει γραφῇ διὰ χειρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως.

» 3 » 9-10 σχολίων ἀντὶ περιεστηκέναῖ γράφε περιεστηκέναι

» 11 » 7 ἀντὶ ἄν γράφε ἂν

» » » 10 » δαπάνῃ γράφε βασάνῳ

» 14 » 3 » γένοιτο εἶεν γράφε γένοιτο· εἶεν

» 19 » 22 » ἡμέρᾳ γράφε ἡμέρῃ

» 20 » 4 » αὕτόν » αὐτόν

» » » 2 σχολίων ἀντὶ δι' αὕτὸν γράφε δι' αὐτὸν

» 22 » 5 ἀντὶ γὰρ γράφε γὰρ ὧν

» » » 10 » τοσοῦτον γράφε τοιοῦτον

» 23 » 8 » ἐκείνου καὶ γράφε καὶ

» 25 » 10 » εἶτ' γράφε εἴτ'

» 26 » 8 » αὖ » δ' αὖ

» » » 2 σχολίων πρόςθες δ' *Ψ:* λείπει Ξ

» 27 » 4 » ἀντὶ *NBAM:* ἐοίκασιν *A* γράφε *BAM:* ἐοίκασιν Ν

» 29 » 2 ἀντὶ *1089* γράφε *1098*

» 72 » 21 » οἵους » οἵοις

» 83 » 2 σχολίων μετὰ τὸ χαρμερπῆ πρόςθες: τοῦ ρ διαγεγραμμένου διὰ γραμμῆς κάτωθεν

» 107 » 7 σχολίων κάτωθεν ἀντὶ *ΠΜΒΓ* γράφε *ΠΑΒΓ*

» 112 » 12 ἀντὶ πάντῃ γράφε πάντη

» 115 » » » » » »

» 119 » » » *Ἡ* γράφε *Ἦ*

» » » 13 » πατὴρ γράφε ὁ πατὴρ κατὰ τὰ τοῦ Ἀγαλλιανοῦ ἐν σ. 289,2

» 134 » 27 » εἴκουσί γράφε εἴκουσί

Σελ. 142 στ. 2 τῆς ἐπιγραφῆς ἀντὶ ΛΥΣΙΣ γράφε ΛΥΣΕΙΣ
» 143 ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι » » » »
» 183 στ. 31 ἀντὶ *Qued* γράφε *Quae*
» » » » » *spetialissiȩm* γράφε *spetialissimȩ*
» 186 ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀντὶ ΕΠΙΣΤΟΛΑ γράφε ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
» 189 στ. 4 ἀντὶ *1468* γράφε *1460*
» 190 » 3 ἐπιγραφῆς ἀντὶ Φλωρήντιας γράφε Φλωρεντίας
» » » » ἀντὶ *26* Ὀκτωβρίου. . . *26* Ὀκτωβρίου 1470(;)
» 191 » 19 » *1470* γράφε *1471*. Τακτέα δὲ ἡ ἐπιστολὴ 5 μετὰ τὴν ἐν σ. 192 ὑπ' ἀρ. 6.
» 193 » 3 » *uistissimum* γράφε *iustissimum*
» » » 8 » *Ie* γράφε *Te*
» 195 » » τῆς ἐπιστολῆς ὑπ' ἀρ. 9 ἀντὶ *referte* γράφε *referte;*
» » » 7 μετὰ τὸ τέλος τῆς σημειώσεως πρόσθες Ἐξεδόθη δ' ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τὸ πρῶτον οὐκ ἄνευ πταισμάτων ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ *Cappelli* ἐν τῇ *Litteratura* τοῦ Ταυρίνου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1896.
» 196 » 9 ἀντὶ *suscipe* γράφε *suscipe;*
» 197 Τῆς πρὸς Λαυρέντιον Μέδικον τὸν Μεγαλοπρεπῆ ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου τὸ αὐτόγραφον, ὅπερ εἶχεν ἄλλοτε ὁ μαρκίων Queux de Saint-Hilaire, εὑρίσκεται νῦν ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ κ. Περικλεῖ Ἀλεξάνδρου Ἀργυροπούλῳ, καθ' ἃ ἐγνώσθη μοι μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν σ. 196-197. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῆς γενομένης ὑπ' ἐμοῦ ἀντιβολῆς πρὸς τὸ αὐτόγραφον τοῦτο, εὐγενῶς τεθὲν εἰς τὴν διάθεσίν μου ὑπὸ τοῦ κατόχου, ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ Legrand δὲν εἶχε κατὰ πάντα ὀρθῶς, ἰδίως περὶ τὴν στίξιν, παρεισέφρησαν δὲ καὶ εἰς τὴν ἐμὴν ἔκδοσιν παροράματά τινα, ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐνταῦθα, ἐκδίδων πιστῶς κατὰ τὸ αὐτόγραφον.

Ioannis Argyropylus: Laurentio suo salutem.

Antonius Rocca Pisanus, vir ȩgregius et mihi familiarissimus, meas ad te litteras iure amicitiȩ

impetravit, quibus te ad iusticiam servandam: interfecti illius Petri Mastrani iura exequenda hortarer. Hortor itaque te, mi suavissime Laurenti: quem ut in cęteris bonis humanis: sic et in iusticia defendenda nemini tempestatis huiusce homini cedere certe scio: ut hac etiam in causa id agas: quod et in cęteris agere semper consuevisti. Quid enim aliud aut te facere: aut me te admonere hac in causa decet? Tu es equitatis amator. Ego sum utriusque amicus: atque ideo iura illius tuo maxime munere servari percupio. Si pater homicidę conscius est cedis: cur non ut homicida et ipse lueret pęnas? Illud igitur inquiratur iusticię lege, consciusque si fuerit inventus, obnoxius crimini iudicetur. Plusquam verisimile profecto esse videtur: compulsu patris auctoritateque filium cedem egisse: si uterque: magisque pater: interfectum illum odio tanto persequebatur. At eum patrem quem ita rem gessisse constaret, quis non asseruerit una cum filio et manus ad idem scelus movisse, et mucronem eundem ad eandem necem strinxisse? Illum magis homicidam profecto quam filium, ratione sane primi principii, auctoramenti deliberationisque omnes homines si vera fateri velint uno ore unaque sententia iudicarent. Tu mi Laurenti hac in causa ita agas velim: ut ab universis hominibus plus apud te societatis humanę salus quam nonnullorum hominum valere gratia videatur. Vale perpetuo felix: et me ut soles ama. Raptim.

Romę, tertio idus februarii.

Σελ. 197 στ. 21 ἀντὶ *Jaannes* γράφε *Joannes*

» 202 » 3 » capita γράφε capitano, καθ' ἃ ἀπέδειξε νέα ὑπ' ἐμοῦ ἀντιβολή

Σελ. 202 στ. 11 καὶ 12-13 ἀντὶ habbiamo γράφε habbiano.
» 206 » 18 ἀντὶ τετρακοσιοστῷ γράφε τετρακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ
« 216 » 3 σχολίων μετὰ τὰς λέξεις σ. *251)* πρόςθες καὶ τοῦ *Alexandre* (Plethon Traité des lois. Ἐν Παρισίοις *1858* σ. *373* κ. ἑ.).
» 219-221. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος περιλαμβάνεται πλὴν τοῦ Vaticanus graecus 1393 (B) καὶ τοῦ τῆς Vallicelliana CVIII, 5 (Λ) καὶ ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ Plut. LV cod. 13 φ. 1[b], αἰῶνος ιε', καθ' ὃν καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Bandini* Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Β' σ. 276 καὶ ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ D 118 inf., φ. 119[b] κ. ἑ., τοῦ ιε' αἰῶνος. Λαβὼν δὲ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν οἰκείων σελίδων, ἐν αἷς ἐξέδωκα ταύτην τὴν ἐπιστολήν, καὶ τοῦτον τὸν κώδικα ὑπ' ὄψιν ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bandini, ἐπανεκδίδω αὐτὴν ἐνταῦθα, προςθεὶς εἰς τὰς σημειώσεις καὶ τὰς διαφόρους γραφὰς τοῦ Ἀμβροσιακοῦ (M) καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Bandini (Φ). Τὴν δὲ συμφωνίαν ἁπάντων τῶν κωδίκων ἐδήλωσα διὰ τοῦ Π. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐθεώρησα περιττὸν νὰ σημειώσω παραπεμπτικά τινα σημεῖα καὶ ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς ἐν τῷ M, εἰς ἃ οὐδὲν ἀνταποκρίνεται ἐν τῇ ᾤᾳ. Ὁμοίως δὲν ἐσημείωσα τὰς ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι ἐνίοτε ὑπὸ τῆς πρώτης πιθανῶς χειρὸς ὑπογεγραμμισμένας λέξεις.

Βησσαρίων καρδινάλις Ἰωάννῃ τῷ Ἀργυροπούλῳ εὖ πράττειν.

Ἀνέγνωμεν ἃ πρὸς τὰ ἐν προοιμίοις τῆς ὑπὲρ Πλάτωνος ἀπολογίας ἐνιστάμενος γέγραφας. Ἐθαυμάσαμεν οὖν, ὅτι πρὸς οὕτω βραχὺν καὶ σαφῆ λόγον ἑλληνικόν, ζητοῦντα κατ' ἐπιδρομὴν καὶ ἐπιτετμημέ-

1. Ἀνέγνωμεν Φ: ἀνέγνομεν ΒΛΜ   προοιμίοις ΛΜΦ: προοιμῖοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προοιμείοις Β

νως εἰ ἔνια τῶν εἰδῶν εἰσι χωριστὰ ἢ πάντῃ ἀχώριστα, καὶ, εἰ χωριστὰ, πρότερον καθ' αὑτὰ ὑφεστηκότα ἢ ἐν ἐπινοίαις κείμενα· ἄλλως γὰρ ἂν ἐνῆν τὰ Πορφυρίου πρὸς ἔπος ἐκθέσθαι, γνώριμα καὶ παισὶν ὄντα· τοσοῦτον λόγων πλῆθος ἀντέθηκας, οὐδὲν, ὡς οἶμαι, δέον. Ἅπερ καὶ ὡς περὶ μεγίστων δὴ τὸν λόγον ποιούμενα οὐ διερρήξαμεν ἀναγνόντες, ὡς αὐτὸς ὑπετίθου, καὶ ἅμα ὅτι οὐδὲν ἂν ἐγίνετο προὔργου διαρραγέντων· καὶ γὰρ δὴ πολλοῖς καὶ πρὸ ἡμῶν ἔγνωσται, ἐν ταῖς δημοσίαις πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ὁμιλίαις καὶ ταῦτά σου πολλάκις παρενείραντος, εἴτε πρὸς τὸ προκείμενον εἴτε καὶ μὴ, οὐδὲν δεῖ λέγειν. Διερρήξαμεν οὖν αὐτὰ οὐδαμῶς· αὐτοὶ δὲ μηδεμίαν, ὡς ὁρᾷς, σχολὴν ἄγοντες φιλοσοφεῖν, φεύγοντες ἅμα καὶ τὸ ἐρίζειν καὶ μάτην ἐπιδείκνυσθαι, Θεόδωρον ἐξετάσαι τοὺς λόγους ὅσον δύνανται προετρέψαμεν καὶ κοινῇ συνδιασκέψασθαι μετὰ σοῦ, εἰ τὰ ἡμῖν εἰρημένα οὔτ' ἐπὶ τῶν ὄντων οὔτ' ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων ἀληθεύει, ὡς φὴς, καὶ ἅμα γυμνασίας λογικῆς ἕνεκα καὶ ὥςτε ἢ πεισθῆναι ἢ μεταπεῖσαι ἡμᾶς. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὸ κελευσθὲν ἐποίησεν· ἡμεῖς δὲ, ὥςπερ καὶ πρότερον ταῦτα ἀκηκοότες καὶ εἰδότες, ὅμως οὐδένα πρὸς σὲ πεποιήμεθα λόγον, δεδιότες μὴ χαλεπήνῃς διὰ τὸ εὐόργιστον, καὶ, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ εὐνοϊκὸν τῆς δοξοσοφίας, οὐδὲν τῆς ἀρχαίας περὶ σὲ διαθέσεως ἠμείψαμεν. Οὕτω καὶ νῦν εὐλαβούμεθα πέμψαι σοι τὰ γεγραμμένα, οὐκ ἐλπίζοντες ὁμοίᾳ

1 ἔνια Φ: ἔνοια Π εἰσι Φ: εἰσὶ ΛΜ: εἰσῒ Β 2. αὐτὰ Φ: αὐτὰ Π ἐπινοίαις ΛΜΦ: ἐπῒνοίαις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπειvοίαις Β
·/. β α ·/.
4. ἀνθέτηκας καὶ ἐν τῇ ὤᾳ ἀντέθηκας Μ οἶμαι ΒΜΦ: οἶμαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οἶμαι Λ 5. ποιούμενα ΛΜΦ: ποιούμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ποιούμενον Β 6. προὔργου ἔγραψα: προύργου Π 8. ταῦτά σου ἔγραψα: ταῦτα σου ΒΛΦ: ταῦτα σοῦ Μ 10. σχολὴν ΛΜΦ: σχολὴν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σχολῆν Β 11. ἐπιδείκνυσθαι ΒΜΦ: ἐπιδείκνυσθαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπιδείκρυσθαι Λ 12. θεόδωρον ΛΜΦ: θεόδορον Β 12-13. κοινῇ συνδιασκέψασθαι Φ: κοινῆσεν διασκέψασθαι ΛΜΒ 14. οὔτ' ἐπί τῶν μὴ ὄντων ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου ΒΜΦ: πρόςθετα ἐν τῇ ὤᾳ Λ Ἐν τῇ ὤᾳ χειρὶ νεωτέρᾳ Plato 18 Μ γυμνασίας λογικῆς Π: ἐν τῇ ὤᾳ χειρὶ νεωτέρᾳ Bessarion lib. 337 Μ 15. ὥστε ΛΜΒ: ὡς Φ 16. κελευσθὲν ΛΜΒ: κελευθὲν Φ 17. ὅμως ΒΛ: ὅμως ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὁμῶς Μ 17-18. χαλεπήνῃς ΒΛ: χαλαιπινης (ή) Μ: χαλεπήνῃς Φ 19. τῆς δοξοσοφίας — διαθέσεως ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου ΒΜΦ: πρόςθετα ἐν τῇ ὤᾳ Λ ἠμείψαμεν ΒΛΦ: ἠμίψαμεν Μ οὕτω ΛΜΦ: οὕτῳ Β

ψυχῆς ἠρεμίᾳ καὶ σὲ οἴσειν, καίτοι μετρίως τε καὶ πρὸς τὸν λόγον, οὐ τὸν λέγοντα εἰρημένα, καὶ ἅμα σοῦ ἄρξαντος. Τοῦτο δὲ οὐ δεινόν, εἴ τις ἀπολογεῖται κατηγορούμενος, μᾶλλον δὲ τοῦτο μὲν ἀναγκαῖον, ἐκεῖνο δὲ περιττὸν καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ μετὰ πάντας τοὺς ἄλλους ἡμῖν ἐκοινώσω, δέον πρὸ πάντων ἡμῖν, εἰ ἀπ' εὐνοίας, ὡς φῄς, ἐγεγόνει. Τὸ γὰρ ἀπ' εὐνοίας καὶ πρώτοις καὶ μόνοις τοῖς φιλουμένοις κοινούμεθα. Ἧ οὖν ἔφημεν, οὐ πέμπομέν σοι τὰ γεγραμμένα, οὔτ' ἴσως πέμψομεν, εἰ μὴ ἐπαγγέλλοιο πρῶτον ἦ μὴν ἄνευ ἔριδος καὶ χολῆς καὶ διιέναι καὶ ἀντειπεῖν, εἰ βούλοιο, καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἀπελάσαι μῆνιν καὶ θυμὸν καὶ χόλον. Τοῦτο δέ φαμεν ὡς οἷόν τε μὲν ἀνθρώπῳ καὶ μέρος τι παθητικὸν ψυχῆς ἔχοντι, σοφῷ δὲ ἄλλως καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς ἡγμένῳ φιλοσοφίας. Εὖ πράττειν.

Σελ. 225 στ. 26 ἀντὶ *Crassatores* γράφε *Grassatores*
» 226 » 6 σχολίων μετὰ τὰς λέξεις σ. *38-41* πρόςθες· καὶ ὑπὸ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου ἐν Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Βρετοῦ 1870 σ. *355* κ. ἑ.
» 232 » 5 ἀντὶ *por* γράφε *per*
» » » » » *intentimo* γράφε *intendimo*
» » » 6 » *qne* γράφε *qua*
» » » ἐν τέλει πρόςθες *C[ichus]*
» 304 » 2 σχολίων μετὰ τὰς λέξεις ὑπὸ τοῦ πρόςθες· *Migne* (Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. *ΡΞΑ'* σ. *958*) καὶ ὑπὸ τοῦ
» 315 » 11 Ἡ ἐπιστολὴ 6 μεταθετέα μετὰ τὴν ἐν σ. 316 ἀρ. 7.
» 316 » 14 ἀντὶ *ΚΑΡΟΛΟΥ Η'* γράψε *ΚΑΡΟΛΟΥ Ζ'*
» » » 15 » 1 Ἰουνίου γράφε 18 Μαΐου
» 327 » 19 » *senzia* γράφε *senza*
» 332 Ἡ ἐπιστολὴ 2 μεταθετέα μετὰ τὴν ἐν σ. 333 ὑπ' ἀρ. 3.

---

1. ἠρεμίᾳ ἔγραψα: ἠρεμία Π σὲ ΒΛΦ: σε Μ τε ΜΦ: τὲ ΑΒ 2. σοῦ ΛΜΒ: σου Φ 3. μᾶλλον ΒΜΦ: μᾶλ(ἕπεται μαλ διαγεγραμμένον)λον Λ 5. ἐκοινώσω ΜΦ: ἐκοινώσῳ ΒΛ πρὸ ΜΒΦ: πρὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος περὶ Λ ἡμῖν εἰ ἀπ' ΛΜΦ: ἡμῖν ∧ (εἰ) ἀπ' Β 6. κοινούμεθα ΜΦ: κινούμεθα ΒΛ 7. ἔφημεν ΜΦ: ἔφαμεν ΒΛ 8. ἐπαγγέλλοιο ΒΜΦ: ἐπαγγέλοιο Λ καὶ χολῆς ΒΜΦ: και χολῆς Λ 9. ἀντειπεῖν ΛΜΦ: ἀντειπεῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀντῖπεῖν Β 10. δέ φαμεν ΜΦ: δὲ φαμὲν ΒΛ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰςαγωγή . . . . Σελ. α΄

Τοῦ αὐτοῦ [Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου] Περὶ τῶν ἀγγέλων πρὸς τὴν τοῦ Ἀργυροπούλου γνώμην ἀντιφερόμενον . . » ρκ΄

Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Ἰωάννου διδασκάλου τοῦ Ἀργυροπούλου μονῳδία εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον . . . . » 1

Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου παραμυθητικὸς πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα ἐλθόντα ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ λαβόντα τὰ σκῆπτρα τοῦ Ἰωάννου ἀποθανόντος . . » 8

Ἰωάννου διδασκάλου τοῦ Ἀργυροπούλου βασιλικὸς ἢ περὶ βασιλείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον . . . . » 29

Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου λόγος παραμυθητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἑαυτοῦ μητρός. . . . . » 48

Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κῦρ Ἰωάννου διακόνου καὶ ἄρχοντος τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀργυροπούλου ἐπιστολὴ πρὸς Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον . . . . . . » 66

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν . . . . » 75

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν . . . . » 76

Τῷ λαμπροτάτῳ καὶ περιφανεστάτῳ μεγάλῳ δουκὶ [Λουκᾷ Νοταρᾷ] Ἰωάννης διδάσκαλος ὁ Ἀργυρόπουλος συνοπτικώτατον περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ὅρου τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ γεγενημένου » 107

Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου τοῦ κριτοῦ τοῦ δημοσίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν μακαριώτατον πάπαν κῦρ Νικόλαον . . . . » 129

Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου λύσις ἀποριῶν καὶ ζητημάτων τινῶν ἅπερ ἐζήτησέ τις τῶν ἐν τῇ κατὰ Κύπρον φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν. » 142

Ἰωάννου διακόνου τοῦ Ἀργυροπούλου προλεγόμενα εἰς τὰ τῆς ῥητορικῆς προγυμνάσματα. . . . . Σελ. 175
Compendium de regulis et formis ratiocinandi per Iohannem Argyropulum ex omnibus regulis breviter excerptum atque compositum gratia Phylippi Valerii discipuli sui . . . . . . » 181
Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐπιστολαί . . . . » 187

1. Πρὸς Νικόδημον Τραγκεδίνην σ 187.—2. Πρὸς τὸν αὐτὸν σ. 188.—3. Πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Φραγκῖσκον Σφόρτσαν σ. 189.—4. Πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα σ. 190.— 5. Πρὸς Λαυρέντιον Μέδικον τὸν Μεγαλοπρεπῆ σ. 191 —6. Πρὸς τὸν αὐτὸν σ. 192.— 7. Πρὸς τὸν αὐτὸν σ. 193. — 8. Πρὸς τὸν αὐτὸν σ. 194. — 9. Πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Μαρίαν Σφόρτσαν σ. 195.—10. Πρὸς Λαυρέντιον Μέδικον τὸν Μεγαλοπρεπῆ σ. 196.—11. Πρὸς Λαυρέντιον Μέδικον τὸν Μεγαλοπρεπῆ σ. 197.— 12. Πρὸς Δομένικον Ῥοβόρεον καρδινάλιον Ταυρίνου σ. 198.

Ἰσαακίου Ἀργυροπούλου ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν. . . . . » 202
Φραγκίσκου Φιλέλφου ἐπιστολαὶ πρὸς Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον . . . . » 204

1. Ἐκ Μεδιολάνου, 13 Ἀπριλίου 1441. σ. 204.— 2. Ἐκ Μεδιολάνου, 5 Νοεμβρίου 1457, σ 206.—3. Ἐκ Μεδιολάνου, 13 Νοεμβρίου 1457, σ. 207. — 4. Ἐκ Μεδιολάνου, 26 Φεβρουαρίου 1458, σ. 209. — 5. Ἐκ Μεδιολάνου, 4 Ὀκτωβρίου 1458, σ. 210. — 6. Ἐκ Μεδιολάνου, 11 Ὀκτωβρίου 1466, σ. 210. — 7. Ἐκ Μεδιολάνου, 22 Ἰουνίου 1469, σ. 214. — 8. Ἐκ Μεδιολάνου 18 Ἰουλίου 1474, σ. 214. — 9. Ἐκ Βονωνίας, 30 Ἰουνίου 1475, σ. 215.—10. Ἐκ Μεδιολάνου, 21 Αὐγούστου 1475 (Εἰσαγωγῆς σ. νζ' σημ. 2).

Διαφόρων ἐπιστολαὶ πρὸς Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον . . . » 216

1. Μιχαὴλ Ἀποστόλη Ἀργυροπούλῳ σ. 216. — 2. Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννῃ Ἀργυροπούλῳ σ. 218. — Βησσαρίωνος καρδιναλίου σ. 219. — Δονάτου Ἀτζαϊώλη σ. 222. — 5. Τοῦ αὐτοῦ σ. 223 — 6. Ἰακώβου Πικκολόμινη καρδιναλίου Παβίας σ. 224.

Μιχαὴλ Ἀποστόλη τοῦ Βυζαντίου προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον ὅτε ἤρξατο διδάσκων προτροπῇ βασιλέως ἐν τῷ τοῦ Ξενῶνος καθολικῷ μουσείῳ . . . . » 227
Ἐπιστολὴ τοῦ δουκὸς Μεδιολάνου Γαλεάτσου Σφόρτσα Ἰσαακίῳ Ἀργυροπούλῳ . . . . » 232
Ἰάνου Λασκάρεως Ῥυνδακηνοῦ ἐπίγραμμα εἰς Ἀργυρόπουλον τὸν φιλόσοφον . . . . » 233

Τοῦ τιμιωτάτου δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου Θεοδώρου τοῦ Ἀγαλλιανοῦ Ἀνασκευὴ τοῦ ὑπὲρ τῆς δόξης Λατίνων βιβλίου Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου » 234

Ἐπιστολαὶ ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ τῶν Ἀργυροπούλων Ἰωάννου καὶ Ἰσαακίου. . . . . » 304

1. Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου Λασκάρεως Ἰωάννῃ Πάρδῳ σ. 304.— 2. Ἐπιστολὴ Θεοδώρου Γαζῆ Φραγκίσκῳ Φιλέλφῳ σ. 307.— 3. Φραγκίσκου Φιλέλφου πρὸς Πέτρον Περλεόνην σ. 312.— 4. Δονάτου Ἀτζαϊώλη πρὸς Ἰάκωβον Ἀμμανάτην Πικκολόμινην καρδινάλιον Παβίας σ. 313.— 5. Πάπα Καλλίστου Γ' πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Φραγκῖσκον Σφόρτσαν σ. 314.—6. Φραγκίσκου Φιλέλφου πρὸς Δονᾶτον Ἀτζαϊώλην σ. 315 — 7. Φραγκίσκου Φιλέλφου πρὸς Θωμᾶν ἰατρὸν τοῦ βασιλέως Καρόλου Ζ' σ. 316. — 8. Δονάτου Ἀτζαϊώλη πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Φραγκῖσκον Σφόρτσαν σ. 318. — 9. Δονάτου Ἀτζαϊώλη πρὸς Νικόλαον Περρότην σ. 318. — 10 Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς Ἰακώβου Ἀτζαϊώλη πρὸς Βεσπασιανὸν da Bisticci σ. 319. — 11. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς Ἰακώβου Ἀτζαϊώλη πρὸς Βεσπασιανὸν da Bisticci σ. 320. — 12. Ἰακώβου Ἀμμανάτη Πικκολόμινη ἐπισκόπου Παβίας πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα σ. 320. — 13. Πάπα Σίξτου Δ' πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν σ. 321. — 14. Καρδιναλίου Βησσαρίωνος πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν σ. 322.— 15. Φ. Γονζάγα καρδιναλίου Μαντούης πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν σ. 323. — 16. Ῥοβέρτου de Sanseverino πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνου Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν σ. 325. — 17. Γαλεάτσου Σφόρτσα δουκὸς Μεδιολάνου πρὸς Ἀντώνιον Anguissole de Placentia σ. 326. — 18. Γαλεάτσου Σφόρτσα δουκὸς Μεδιολάνου πρὸς τὸν Galassio de Galassiis σ. 327. — 19. Γαλεάτσου Σφόρτσα δουκὸς Μεδιολάνου σ. 328.— 20. Φραγκίσκου Φιλέλφου πρὸς Λαυρέντιον τὸν Μέδικον σ. 328. — 21. Ἰακώβου Ἀμμανάτη Πικκολόμινη καρδιναλίου Παβίας πρὸς Λαυρέντιον Μέδικον σ. 329.

Ἀποφάσεις τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας περὶ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου . . . . » 331

1. 5 Ὀκτωβρίου 1458 σ. 331. — 2. 23 Ἰουλίου 1471 σ. 332. — 3. 21 Ὀκτωβρίου 1466 σ. 333. — 4. 8 Νοεμβρίου 1471 σ. 339.

Ἐπίμετρον . . . . » 340

1. Ἐπιστολὴ Γαλεάτσου Σφόρτσα δουκὸς Μεδιολάνου πρὸς Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον σ. 340 — 2. Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰσαάκιον Ἀργυρόπουλον σ. 341. — 3. Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ambrosino de Longignana σ. 341.— 4. Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰσαάκιον Ἀργυρόπουλον σ. 342.

Παροράματα καὶ προςθῆκαι. . . . . » 343

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ ΤΩ ΚΕΙΜΕΝΩ

Πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐν φ. 213β τοῦ ὑπ' ἀρ. 1908 κώδικος τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης . . . . Σελ. ιγ´
Πανομοιότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐν φ. 173α τοῦ αὐτοῦ κώδικος . . . . » ιγ´
Ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος κατὰ τὸν λατινικὸν κώδικα 1 τοῦ Pluteus LXXXIV τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης » ξε´
Ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ εἰκόνα . . . . » ξς´
Ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς Βιέννης εἰκόνα . . . . . » ξζ´
Ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν παρὰ τῷ Ἰσαὰκ Bullart εἰκόνα . . . . » ξη´
Σφραγὶς Ἰωάννου Ἀργυροπούλου κάτωθεν ἐγγράφου πρὸς Γαλεᾶτσον Σφόρτσαν ἐν τῷ ἀρχείῳ Μεδιολάνου . . . » ξη´
Ἐπιγραφὴ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ τάφου Ἰωάννου τινὸς Ἀργυροπούλου . . . . » η´
Τὸ οἰκόσημον τοῦ φαναριωτικοῦ οἴκου τῶν Ἀργυροπούλων. » ριβ´
Εἰκὼν τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἰακώβου Ἀργυροπούλου ἐξ ἐλαιογραφίας παρὰ τῷ κ. Θρασυβούλῳ Περικλέους Ἀργυροπούλῳ . . . . » ρις

Πίνακες ὁλοσέλιδοι.

Πίναξ Α´. Αὐτόγραφος λατινικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου . . . . » ρκς´
Πίναξ Β´. Εἰκὼν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου διδάσκοντος ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ξενῶνος . . . . . . » ρκς´
Πίναξ Γ´. Εἰκὼν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου κατὰ τὸν Παῦλον Ἰόβιον . . . . » ρκς´
Πίναξ Δ´. Εἰκὼν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ὑπὸ τοῦ Δομινίκου Ghirlandajo . . . . » ρκς´
Πίναξ Ε´. Εἰκὼν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μεδιολάνου . . . . » ρκς´
Πίναξ Ϛ´. Πανομοιότυπον Μαρκιανοῦ κώδικος 407 φ. 2α » ρκς´
Πίναξ Ζ´. Πανομοιότυπον Μαρκιανοῦ κώδικος 407 φ. 8α » ρκς´